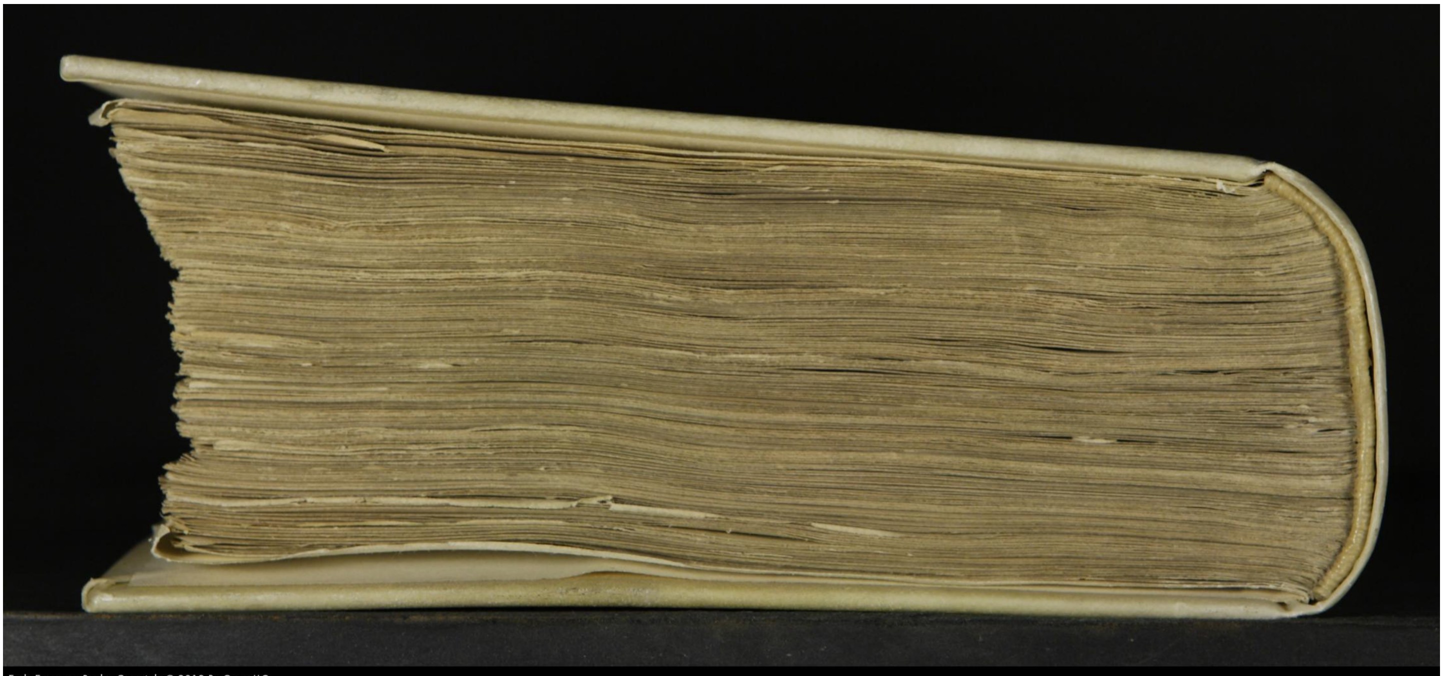
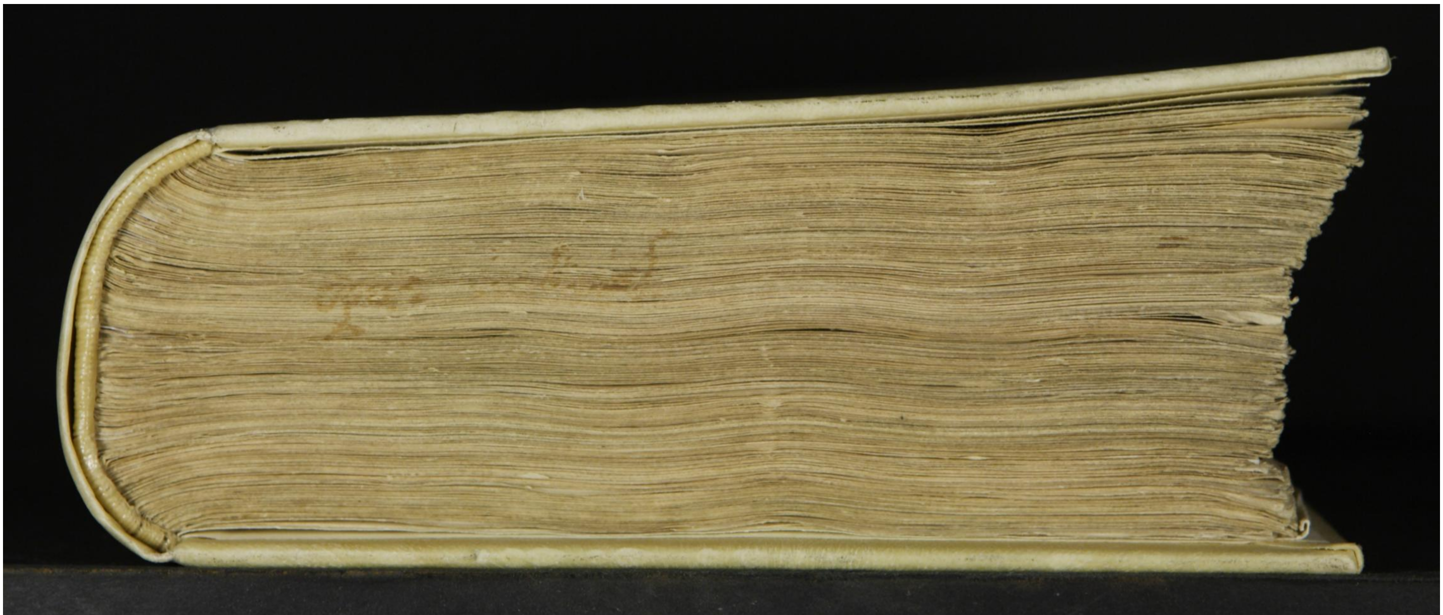

2
6
205

OPVS QVOD IVDICIALE INQVISITORVM DICITVR,

PER F. VMBERTVM LOCATVM PLACENTINVM, INQVISITOREM, SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOREM

EX DIVERSIS EIVSDEM SACRAE Theologiæ, & I. V. D. extractum.

CVM ADDITIONE NONNVLLARVM quæstiuncularum, & decisionum quorumdam notabilium casuum tam in Vrbe, quam Placentiæ discußorum,

AC FORMVLIS AGENDORVM in fine positis.

CVM DVPLICI INDICE.

ROMAE

Apud Hæredes Antonij Bladij impressores Camerales,

Anno. M, D, LXVIII.

AD BEATISSIMVM PIVM QVINTVM PONTIFICEM MAXIMVM

FRATER VMBERTVS LOCATVS Theologorum minimus, ac vniuersalis hæreticæ prauitatis Inquisitionis Commissarius generalis.

OPVSCVLVM *hoc, beatiss. Pater, quod pro hæreticæ prauitatis Inquisitorum cataphygio ex diuersis theologiæ, ac iuris vtriusque professoribus excerpsi, in publicum prodire cupiens; cum sudore adhuc madeat; vtpote qui ex accuratis laboribus recens emersit, ne detractatorum turbinibus afflictus, pleuritidem incurrat; tuum, sanus adhuc, magis videtur auere præsidium; quam pituitam postmodum passus, medicorum cogatur implorare suffragia.* Nam quum tu aliàs omnibus huius *negotij iudicibus diu, & egregie præfueris; nuncque totius reipublicæ christianæ monarcham agas perfectissime, tua interresse putat; pro catholicæ, & apostolicæ fidei causis ad te recurrentes & festiue accipere, & fouere leniter.* Et quia quicquid erga fidei reos *iudex sit facturus, liber complectitur; tu iudicum iudex & hilari vultu suscipere, & benigniori eum prosequi fauore dignator.* Verum *si quid correctione dignum in illo offenderis; tua, cui & scripta a me & scribenda omnia subijcio, censura & castigatione te vti, ac humilitatis meæ memorem diu viuere exopto.*

CVM illum, qui ex medendi celebritate AEsculapio se prognatum existimari promeruit; cum ex Illyricis venturam pestilentiam perpendisset, ad ferendam opem circa vicinas vrbes discipulos missse legimus. Si quidem nō modo quæ sunt, quæ ue fuerunt, sed & quæ sequentur futura nouisse medicum oportere dicebat. Tanti nos viri exēplo moti, cum luem hęreseos caulas ouium Christi subintrare, & more apri de sylua furentis, Ecclesiæ catholicæ claustrum infringere, vineamque domini vastare, & demoliri in dies videamus; ad illos, quorum interest ad fidem orthodoxā ab ea deuiantes reducere, atque in linea (vt dicitur) retinere, hos nostrarum lucubrationum fructus, tamquam haud mediocriter instructos discipulos mittere curauimus. His si quidē prudentiores orthodoxæ fidei iudices non tantum veluti thesmothetæ, sed tamquam Lictoribus honestati Consules, Prætoresue vti poterūt. Verum quia non pręscindere, sed cauere linguas auidissime cupimus; hoc vnum candidissime lector rogamus; vt videas, legas, perlegas, & trutines: laborisque nostri contemptum ad vltimum reserues.

INDEX
TITVLORVM CONTENTORVM
IN OPERE.

4

FINIS Indicis Titulorum.

OPVS QVOD IVDICIALE INQVISITORVM DICITVR

PER FRATREM VMBERTVM LOCATVM PLA-
centinum Inquisitorem Sacræ Theologiæ professorem ex diuersis eiusdem Sacræ Theologiæ, & I. V. D. extractum.

A

ABIVRARE, ET ABIVRATIO QVID.

1 ABIVRARE, licet secundum Ci.li. primo ad Atticum simpliciter negare significet, Mihi autem (inquit Cic.) abiurare certius est, q̃ dependere, & secundũ Virgilium in 8. AEneid. contra ius tenere, ipso poeta dicente, Abstractæq; boues, abiurateq; rapinę, secundum Doctores tamen,& prout nostrę deseruit intentioni, abiurare proprie est rem aliquam cum iuramento negare, & detestari, Quicunq; ergo id ꝙ prius affirmauit cum iuramento, & maxime in iudicio,reuocauerit, & cum iuramento negauerit,abiurasse dicitur. Qui namq; propria confessione, vel facti euidentia, vel testium legitima attestatione de hæresi fuerit conuictus, vel de ea suspectus, secũdum qualitatem suspicionis, hæresim debet abiurare, vt in.c. accusatus de hære. li. 6.& c.ad abolendam de hære. & si relabatur, pœna relapsis debita punietur iuxta. di. c. accusatus, nisi primo abiurauerit tamq̃ leuiter suspectus, quia secundo licet grauius puniri debeat q̃ primo, non tamen pœna relapsorum, quam abiurationem si reus negat facere, non videtur vere redire, ideo tamq̃ hæreticus est damnandus iuxta c. ad abolendam & c.excommunicamus,de here. & nota ꝙ qui abiurauit tamq̃ leuiter su-

Abiurare negãs quid.

ſpectus, ſi poſtea iterum cadat in leuem ſuſpicionem, grauius (vt iam dictum eſt) debet puniri, q̃ ſi nunq̃ abiuraſſet, c. accuſatus de hære. li. 6. debet enim abiurare tamq̃ vehementer ſuſpectus, ſecundum auctorem lib. qui intitulatur Opus malei Maleficantur, & a ſimili quia ſecundum Gemin. qui allegat gloſ. in c. literas de præſump. vehemens ſuſpicio iterata tranſit in violẽtam. Siquidem abiuratio media multum aggrauat, quod patet ex hoc, quia ſi quis per centum annos fuiſſet hæreticus, & poſtea ad fidem redeat, non dicitur relapſus, ſiquis autem hodie abiuret hæreſim, & cras deprehendatur etiam errare in fide, relapſus iudicabitur, & vt relapſus punietur, Anchar. in c. accuſatus de hære. li. 6. ibi, notandum ſeptimo Circa abiurationis formam aduerte, ꝙ cum duæ idoneæ perſonæ, ſiue duo religioſi rogati ſunt loco notarii de aliqua abiuratione, eorum ſcriptura ſufficit, concurrente maxime ipſius rei confeſſione, & in tali caſu non poteſt dici ꝙ de ea ſolum conſtat per eius confeſſionem, cum adſit inſtrumentum probans ipſam abiurationem, adeo ꝙ videtur ceſſare difficultas, ꝙ ſcriptura ſit de ſubſtantia abiurationis, de qua per tex. in c. accuſatus, de hæret. li. 6, & c. 1. de cenſibus. Et per Io. mona. quoniam meo iudicio ſufficere debet ꝙ reperiatur ſcriptura facta per partem abiurantem, ſeu notarium, vel perſonas duas idoneas loco notarij, cum ſi aliter diceretur, poſſent euenire multi caſus in quibus abiurationes eſſent nullæ, cum multi reperiantur qui neſciunt ſcribere.

Scriptura nõ eſt de ſubſtãtia abiurationis.

2 Abiurans tamq̃ hæreticus pœnitens, ſi poſtea hæreticos deducat, receptet, aſſociet, eis munera mittat, aut ab eis recipiat, eos viſitet, vel eis fauorem impendat, iudicatur relapſus vt in c. accuſatus vt ſupra, intellige tamen, niſi id quod facit aliqua bona ratione poſſit excuſare, vt ignorantia, vel ſtultitia, vel affinitate, vt in di. c. per Doct. & gloſ. plene habetur.

3 Abiurans tanq̃ hęreticus pœnitens, vel tamq̃ de hæreſi vehementer ſuſpectus, ſi poſtea in hæreſim labatur, verus cenſetur relapſus, licet primum crimen plene probatum non eſſet di. c. accuſatus & ibi Gem. & alij.

Qui

4 Qui abiurauit vt hæreticus, vel vt vehementer suspectus, si postea labatur in hæresim, vel fugit è carceribus, in quibus erat positus ad agendum pœnitentiam, si sponte redierit ante q̃ vocetur a Iudice, vel quæratur ab eo, relapsus non est iudicandus, quia relapsus non dicitur, nisi qui bis est de hæresi cõuictus, vel primo dedit vehementem suspicionem, & secundo lapsus est, Qui autem sponte venit, non dicitur secundo conuictus, & per consequens nec relapsus iudicabitur, Alphons. de Castro in li. 2. de pun. hære. c. 2. facit quod dicit Abb. in c. cum non ab homine, de iudi. debes tamen tu Inquisitor bene scrutari an reuera sponte veniat. De fuga autem reorum vide infra in ver. Fuga.

Fugiens, e carceribus.

5 Abiurans autem, & post abiurationem sibi impositam pœnitentiam perficere renuens, dat de se vehementem suspicionem ꝙ ipsum non pœnituerit, vel ad priora delicta redierit. Nota tamen pro maiori declaratione huius materiæ, ꝙ pro parte negatiua est dictum D. Ant. de Butrio in c. cum non ab homine de iudi. qui ait, Iam dixi ꝙ si est pœnitentia ei iniuncta, & non seruat, erit incorrigibilis, & posset tradi brachio sęculari, iux. c. ad abolendam de hære. sed hoc non placet. Intelligo ergo eum incorrigibilem, quãdo reuertitur ad priora delicta, vel in illis perseuerat, & huius opinionis videtur etiam esse Barba. In oppositum est communis opinio doctorũ Bal. in di. c. cum non ab homine, ponens differentiam inter id quod principale iurisdictionis prætoris, & id quod est vltimum, sic dicens. Ille qui non obtemperat prętori in eo quod est principale iurisdictionis suę, idest quia citatus non comparet, non dicitur incorrigibilis, licet sit contumax, ille vero qui ei non obtemperat in eo quod est vltimum suę iurisdictionis, vt quia depositus nõ dimittit officium, vel gerit officium, incorrigibilis dicitur, tunc sic subsumo, sed vltimum iurisdictionis est pœnitentia, quam ponit per sententiam quæ est vltimum auctoritatis, vt claret. Ergo qui pœnitentiam sibi iniunctam non perficit, erit incorrigibilis, & impęnitens. Huius opinionis fuit Freder. de Senis. in cons. 157. vbi sic dicit,

Incorrigibilis quis sit.

Pœnitentiam non perficiãs.

Subſcribens opinioni Abb. de Podioboniti, ꝙ Inquiſitor non poteſt remittere pœnam illi, qui pœnitentiam ſibi impoſitam poſt abiurationem non peregit. Io. Calder. in conſ. 490. quod eſt ſecundum de hæreticis prope finem, idem tenet. Quem & ſequitur Gemi. in c. vt cõmiſſi li. 6. de hæret. Abb. in di. c. cum non ab homine, de præſump. pertractans, quis dicatur incorrigibilis, inter cæteros recenſet illum qui impoſitã ſibi pœnitentiam adimplere negligit, & ſpetialiter loquitur de eo qui fugit e carcere in quo fuerat ob crimẽ occluſus. Ad dictum autem D. Anto. de Butrio dicitur, quod ipſe pœnitentiam iniunctam non peragere, minus recte conſiderauit. Qui enim pœnitentiam impoſitam ſibi non impleuit, dat (vt iam dictum eſt) vehementem de ſe ſuſpicionem, & merito ſuſpicari poteſt ipſum non pœnituiſſe, & ſic ad priora redijſſe peccata, vel in ipſis perſeueraſſe, & ſic dicatur incorrigibilis etiam ſecundum dictum ipſius D. Ant.

6 An autem talis brachio ſęculari tradi poſſit, & debeat, duobus modis reſponderi poteſt. Et primo dicitur de mente Io. Calder. in c. literas de præſump. ꝙ pœnitentiæ ab Inquiſitoribus imponi ſolitæ, ſunt in duplici differentia. Quædam enim ſunt quæ de directo contra hæreſim tendunt, veluti ipſam deteſtari, cõtra ipſam prædicare, cum hæreticis non conuerſari, & ſimilia. Alia ſunt quæ non directe contra hæreſim ſunt, vt ieiunare, peregrinari, & ſimilia. Nam non implens pœnitentias primi ordinis tradi debet curiæ ſęculari, non autem non implens pœnitentias ſecundi ordinis. Tunc enim quis dicitur relapſus, quando fecit illud quod non eſt dubium feciſſe ex cõſcientia, & loquela approbati a ſe erroris. Et hoc videtur velle Doctores in di. c. vt commiſſi. de hære. Et quoniam carcer datur in pœnitẽtiam reis, ne alijs noceant, vel alios inficiant, & vt appareat an ambulent in tenebris, vel in luce, ideo e carcere fugiens tradi non debet curię ſęculari, ſed alia pœna puniri, puta pecuniaria. Vide Franc. Squilaceñ. in ſuo tractat. de ſi. ca. c. 19. vide etiam infra in verbo, Relapſus.

Relapſus quis.

ABOLITIO.

ABOLITIO.

1 ABolitio dari debet idest circunduci processus, seu absolui in prima instantia ei, contra quē iudex habebat vehemētia indicia, tortus tamen noluit fateri. Salic. in l. ea quidē C. de accusa. & l. si qui adulteri C. de adult. & in l. quisquis C. ad leg. iul. mai. Alex. in l. vnius. §. reus, in ver. nec confitetur ff. de quęstio. per quod dictum ita declarat regulam. l. qui accusare, & quæ dicit Bar. in l. fi. ff. de quæstioni: vt scilicet tortus sit absoluendus, si indicia non excedebant metam. De hac materia vide Bossium in pract. tit. de sententijs nu. 68. vbi dicit de mente Cepolæ, ꝙ tormenta debent esse in tanta quantitate, vt sit sublata omnis probatio, alias posset Iudex reum nō absoluere, sed pecuniaria pœna damnare. Video (inquit) seruari in tali casu quod fit protestatio secundum modum Cepolæ, & deinde ratione probationum concludentium, super quibus etiam non interrogatur, & sic cessant omnes difficultates.

Tortura, quid faciat.

ABSENS.

1 ABsens quis dicitur, cum extra suum domicilium est, vide licet in alia ciuitate, vel alieno territorio, vt per doct. in Auctē. præsente. §. vbi duo, dicuntur etiam absentes clerici, qui residentiā non faciunt in loco vbi est ecclesia, vt in c. vt ius porrectum. 10. q. 2. qui, si occurreret casus pōderosus, essent vocandi, Abb. in c. cum inter, de electio. Et nota ꝙ absentes in tribus casibus sunt vocādi, in actu scilicet alienationis vt in c. cū inter vniuersos de electi, & in c. quia propter. eodem in cessatione a diuinis vt in c. si canonici de off. ordi. li. 6. & in collatione prębendę, vt in c. cum in ecclesiis, de prębendis.

ABSOLVERE, ET ABSOLVTIO.

1 ABsolutus in foro cōscientię hęreticus, postea delatus episcopo, vel Inquisitori, de hoc errore licet emendatus, & correctus tam per cōtritionē cordis, q̄ per confessionē oris, & etiam per satisfactionem pœnitentiæ sibi iniunctæ, quę pœnitentia est perfecta, & de pœni. di. 3. c. perfecta, & etiam quia diuina clementia nō patitur ꝙ crimina semel dimissa veniant

in suam amplius vltionem, vt de pœni. di. 4. c. diuina, non erit tamen immunis a temporalibus pœnis. Nam licet quis per pœnitentiam restituatur gratię, non tamen restituitur dignitati, seu pristinæ potestati, vt de pœnit. di. 6. c. 1. & 15. q. 5. c. presbyter. In hoc enim crimine est duplex pœna, spiritualis videlicet, & tẽporalis, sicut & in aliis criminibus quæ per iura puniuntur, vtputa in crimine homicidii, adulterii, falsi, furti, & similibus. Vnde quamuis talis peccans per contritionem, & confessionem sit restitutus gratię, ita ꝙ non immineat ei pœna ęternalis gehennæ, non tñ est restitutus quoad pœnas alias temporales, sicut patet in eo qui commisit furtũ, cui per pœnitentiam non remittitur pœna, vt ff. de furtis l. qui ea mente, simile in raptore vt ff. vi. bo. rap. l. non prodest, diffuse vide Zanchinum de hære. c. 34. & ibi additionẽ Campegii, qui ibi allegat Bullam in Cœna Dñi D. N. D. Pii Papæ V. in qua excõmunicantur omnes hæretici & schismatici quocunq; nomine nuncupentur, & cuiuscunq; sectæ existant, ac omnes eorundem hæreticorum fautores, receptatores, & illis credentes, ac eorum libros absq; Sedis Apost. auctoritate sciẽter qomodolibet legentes, aut in domibus suis tenentes, imprimẽtes, aut quomodolibet deffendẽtes ex quauis causa publice, vel occulte, quouis ingenio, vel colore, & generaliter quilibet defensores eorundem, quæ omnia diligentiss. prospicienda sunt, & præsertim quæ ad libros damnatos attinẽt, quia non modo legentes, sed etiam tenentes eos in domibus quamuis non legant, si id scienter faciunt, sunt excommunicati. Nec excusantur qui animo impugnandi, & confutandi, aut alia etiam honestiori causa legunt, quia lex dicit quomodolibet, &c. & per Pium Quartum Pont. Max. licentiæ omnes legendi, & tenendi consimiles libros reuocatæ fuerunt ꝑ eiusdem constitutionem, quæ incipit cum pro munere. Dat. Romæ sub annulo piscatoris die. 24. Martii. 1564. Pontificatus sui anno quinto.

Duplex, pœna.

Pœna tẽporalis, nõ remittitur.

Libros ꝓhibitos tenentes.

2 Similiter tenentes excusari nõ possunt, si libros in arca occlusos occulte retinent, ita vt a nemine legi, aut videri permittantur,

tãtur, quia omnes ſimiles excuſationes per talem ſententiam & etiam per allegatam conſtitutionem Pii IIII. prǽſcindunt.

3 Et quoniam pleriq; confeſſarii, tum ſǽculares, tum regulares indiſtincte, & ignoranter abſoluunt, ſeu potius inuoluunt, & ſibi datæ facultatis limites ad ea quæ ad ſolum Rom. Pont. ſpectant, extendunt, ſuamq; ignorantiam, ac temeritatem nõ numq̃ priuilegiorum, aut confeſſionalium prætextu paliare ſtudent, ideo Rom. Pont. in .§. non obſtantibus aperte declarat, ꝙ nulla priuilegia, nullæq; indulgentiæ, aut Apoſtolicæ literæ, aut confeſſionalia, ſeu facultates aliǽ, quæ verbo, literis, aut quauis alia ſcriptura conceſſa hactenus ſint, & in futurum quomodolibet concedi contingeret, cõtra prǽmiſſa ſuffragari poſſunt, qua lege omnes comprehenduntur quacunq; præfulgeant dignitate, etiam Pontificali, Imperiali, Regali, Reginali, ſeu quauis alia eccleſiaſtica, & mundana.

4 Deinde in .§. illos autem, excommunicantur illi quì tales abſoluunt, & verba ipſa ſunt clara, ita vt à quocunq; etiam rudi confeſſario intelligi poſſint; Ita enim ibi legimus. Illos autẽ qui contra tenorem præſentium talibus, vel eorum alicui ſeu aliquibus abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint, excommunicationis, & anathematizationis ſentẽtia innodamus, eiſq; ꝑdicationis, lectionis, adminiſtrationis ſacramentorum, & audiendi confeſſiones officia interdicimus, & quidquid egerint abſoluendo, vel alias, nullius ſit roboris, vel momenti.

Abſoluẽte, indignos.

5 Cum itaq; hæc abſoluendi facultas Pont. Max. ſit reſeruata, ipſeq; Pontifex Epiſcopis, & Inquiſitoribus tantummodo eam impartitus fuerit, non debent alii presbyteri ita audacter de his grauiſs. criminibus ſe intromittere, nec damnatos libros tenentes abſoluere, vt pleriq; faciunt, nec ea quǽ ad Sãctum Inquiſitionis officium attinẽt attẽtare. Similiter Epiſcopi, & Inquiſitores bene caueant quomodo huius abſolutionis beneficiũ impendant. Habent quidem Epiſcopi hanc abſoluendi facultatem a Concilio Tridentino ſeſ. 24. in cap. 6. de reformat: vbi declaratur quod ipſi tantummodo id agere valeant,

leant, & ꝙ ad ſuos Vicarios non extendatur. Inquiſitores autem ampliorem poteſtatem habere videntur, cum non modo ipſi, ſed & eorum Vicarii in foro conſcientię hęreticos pœnitentes abſoluere poſſint, vt patet in literis Clementis Papę 7. in .§. vobis etiam, vbi ſic habetur. Vobis etiã, ac Vicariis pręd dictis extraiudicialiter Lutheranos occultos, & non Inquiſitos per ordinarium, ſiue aliqs Iudices, ac alios quoſcunq; hęreticos, fautores, credentes, defenſores, & receptatores, necnon & à ſancta fide apoſtatas, eoſq; qui contra inhibitionem Sedis Apoſtolicæ tenuerunt, vel legerunt libros Martini Lutheri, vel aliorum, aut eidem, ſiue eiſdem quomodolibet adhæſerunt, ſi ad cor reuerſi pœnitentes id humiliter petierint, poſtq̃ hæreſim qua polluti, & infecti erant abiurauerint, medio iuramento promiſſerint de cætero ab huiuſmodi hæreſi penitus abſtinere, abſoluendi, illisq; pro pręmiſſis pœnitentiam iniungendi ſalutarem, eoſq; ad gremium ſanctę Matris Eccleſiæ reſtituendi, & reducendi. Quæ quidem verba diligenter ſunt perpendẽda, quia non quibuſcunq; indiſtinctè abſolutio impendenda eſt, ſed his tantum qui occulti ſunt, qui (inquam) per Iudicem aliquem non ſunt inquiſiti. Quod ſi quandoq; contingat, vt aliqui non occulti, ſed inquiſiti de facto abſoluantur, talis abſolutio his non ſuffragatur. Rurſus in his verbis notandus eſt modus, qui in ſimilibus abſolutionibus obſeruari debet. Quamuis enim hęc in foro conſcientiæ agantur, neceſſe tamen eſt vt pœnitẽtes id humiliter petant, vt hæreſim abiurent, vt iuramẽto promittant, ꝙ in poſterum ab hmõi hęreſibus penitus abſtinebunt. Quibus peractis abſolui poterunt iniuncta pœnitẽtia ſalutari. Aliud præterea ex his elicere poſſumus, nẽpe ꝙ cum Inquiſitoribus, & eorũ Vicariis facultas hęc tradita ſit, nõ poſſunt Inquiſitores ipſi quibuſcũq; ſimplicibus ſacerdotibus eã impartiri: quia apoſtolica verba ad alios nõ Inquiſitores, aut nõ Vicarios extendenda nõ ſunt. Quare putandũ eſſe cẽſeo, ꝙ ſacerdotes quos Inquiſitores veluti ad id minus idoneos optãt, vt hæreticos abſoluere poſſint Vicarii in hac parte ab ipſis Inquiſitoribus eſſent inſtituendi.

Occultus hereticus abſoluitur.

Occulti, hæretici, qui ſint.

6 Vlterius considerandum est, ꝙ cum aduersus taliter absolutos in foro exteriori postea procedi valeat, si illorum crimina ad Iudicis notitiam deducātur, propter hoc optimum esse putarem, vt absolutionem in foro conscientię petentes, ab Inquisitoribus, aut Vicariis prædictis, vel ab Episcopis, cum ad eos pro absolutione accedunt, de hoc optime admoneantur, & bonis rationibus inducantur ad abiurationem in foro iudiciali faciendam, cum notario, & testibus, ne postea ab officio Inquisitionis iterum perturbentur. Nam hoc modo & pœnitentibus, & officio Sancto optime consultum erit. Nec eos terrere debet relapsus periculum, si errores omnino deserere, ac fidem catholicam perpetuo tenere statuerunt.

Cautela, ī absoluēdo hæreticos in foro conscientiæ.

7 Considerent etiam Inquisitores, & Episcopi admonitionē super eis exhibitam in 3. parte direct. post formam 2. monitorij ad hæreticos reuelandos, vbi cum his qui tempore gratiæ voluntarie veniunt, nec accusati, nec denunciati, nec citati sunt, mitius agendū esse docet, deinde mox subdit. Attendat tamen Inquisitor taliter venientes, qualiter velint errorem suum detegere. Nam si in foro tantum pœnitentiali per modum confessionis sacramentalis errores suos aperire volunt, Inquisitor (inquit) non admittat, nec confessiones eorum audiat. Non enim Inquisitores, vt inquisitores, sunt Iudices in foro pœnitentiæ, seu interiori, sed in foro iudiciali exteriori, quod est valde notandum, vnde confessiones sacramentales libenter audire non debent, ne Inquisitionis officium deludatur, & sacramentum pœnitentiæ contemnatur.

Inquisitor vt inquisitor ī foro consciētiæ nō est iudex.

8 Docet insuper Directorium, ꝙ si Inquisitor agnoscit ad se venientem iam adeo pręuentum esse, vt alias aduersus eum indicia aliqua recepta fuerint, confessionem suam cum notario, & testibus audiat, & iudiciario ordine procedat, ac mitius cum illo agat. Quod si Inquisitor illum præuentum, vel prius delatum, aut antea indiciatum non videat, an factum prorsus occultum sit, adeo diligenter inquirat, & vbi inuenerit illum neminem infecisse, nec alicui se prodidisse, tunc ad iudicialē confessionem recipiendum procedendum non est, sed secrete

illum absoluat salutari pœnitentia sibi iniuncta, vide Directo. vbi supra, & Zanchi. cum addi. cap. 34.

9 Absoluere potest Inquisitor suos Crucesignatos a censuris, & eorum potest vota commutare, vt patet in priuilegio Inno. quod incipit: Malicia huius temporis.

10 Absoluere potest Inquisitor solus a se excommunicatos, vt in priuilegio Alexandri quarti, quod incipit: Ad capiendum vulpeculas. Vide etiam in c. excommunicamus de hære.

11 Absoluit Inquisitor ab excommunicatione omnes hæreticos pœnitentes, & ad misericordiam acceptat, in c. vt officiũ de hæret. li. 6.

12 Absolutus in foro pœnitentiæ per confessorem ab hæresi, potest inquiri, & puniri in foro iudiciali exteriori. Vide infra in verbo, Hæreticus occultus.

13 Absolutio ab expensis factis in lite non est fienda regulariter, quando reus succumbit in principali, imo debet condemnari in expensis, vt in l. properandum. §. si autem reum C. de iudi. Fallit quando subest iusta causa litigandi. vt not. in l. q solidum. §. etiam. ff. de li. 2. Et nota, ꝙ quotiens apparet de innocentia eius, qui criminis arguitur, non debet retineri in carceribus vsq; ad sententiam, imo incontinenti dimittendus, postea fertur sententia, tex. in l. 2. c. de exhibi. reo. & Bal. ibi. Adde Ro. sing. 504. Accusatus. Et aduertendum est, ꝙ etiam ille textus non requirit fideiussionem, tamen tutius est illam habere, & ita seruari vidimus. Alex. igitur & Ro. volunt vt non censeatur tacite absolutus, sed dimissus tamq̃ innocens, iuxta terminos di. l. 2. & consequenter oritur hic effectus, ꝙ non est iterum incarcerandus, nisi superuenientibus alijs indiciis.

Innocens detineri, nõ debet.

14 Absolui debet etiam reus accusatore deficiente, & talis absolutio est diffinitiua, tex. est in l. qui accusare. C. de eden. & Doct. ibi feli. in c. aduersario de except. si tamen iudex habet indicia contra reum vehementia, dic vt in ver. Abolitio diximus, talis tamen absolutio non erit diffinitiua, si contra reũ sit præsumptio iuris, Iason. in l. qui accusare C. de eden. Absolutus

Accusatore deficiente.

solutus tamen, vel condemnatus per sententiam, amplius nõ debet molestari pro eodem delicto, vt per Aret. in cons. 53. circa secundum dubium, & per Feli. in c. de his. de Accusa. vide Bossium in pract. tit. de sententiis nu. 64.

ACCVSARE, ET ACCVSATIO.

1 Accusatio genus est illaudabilis intentionis. vt 2. q. 7. si quis Episcopus. Est tamen necessaria quieti Reipublicę, & Religioni maxime. Aduertat tamen iudex (ait Io. de tur. cre. in c. Quærendum 2. q. 7. allegando Host. in c. dudum. de elect.) ꝙ consideret vtrum accusator ex libidine, vel ex charitate procedat, & hoc ex qualitate personarum, ferocitate, vel venustate vultus, prolatione verborum, & similiter poterit arbitrari bonus iudex animum accusatoris ar. 1. q. 7. c. sancimus, etiam si accusatus tales admitteret accusatores, & maxime clericus qui non potest abrenunciare priuilegiis eorum, quæ statuta sunt propter generalitatem clericorum, vt c. si diligenti de for. comp. & c. contigit, de sent. excommuni.

2 Nota tamen, ꝙ si accusator accusat publice diffamatum & deficit in probatione, non debet puniri pœna talionis, vel calumniæ, quia excusatur propter infamiam præcedentem. vt per Abb. in c. cum contingat. de rescript. & Bar. l. 2. C. si seruus, vel liber. l. 10. Accusatoris autem qualitates septem vide in c. si qui. 2. q. 7. & ibi Io. de tur. cre.

Diffamatum accusans.

3 Nota tamen ad propositum cuius hunc scribendi laborem assumpsimus, ꝙ cum idem reatus sit in crimine læsæ maiestatis, & in crimine hæresis. vt ff. ad l. Iul. mai. l. famosi, imo maius crimen diuinam, q̃ temporalem offendere maiestatem. vt c. vergentis. de hære. eius accusatio competit cuilibet de populo, quia omnium fertur in iniuriam, quod in diuinam religionem committitur. c. de hære. l. Manichæos, & habetur in quadam constitutione Frederici Imperatoris, quæ incipit. In consutilem tunicam. Imo Inquisitor potest admonere omnes publice, & generaliter super cultu diuino, & ꝙ si sciant aliquos errare, debeant referre sibi, vt in c. excommunicamus. de hære, imo si quis sola infamia hæresis, vel conuersationis

cum hæreticis, vel euitationis cęterorum fidelium laboret, inquisitor, vel Episcopus poterit procedere, & inquirere contra eum ex officio suo, quia succedit loco accusatoris. vt c. Qualiter & quando, el 2. de accusa. & c. Inquisitionis. eo. imo si inquisitor, vel Episcopus hoc scientes negligerent contra talem procedere, & eum punire, inciderent in suspicionem hæresis. c. Qui alium. de hære. & est speciale in hoc crimine, q̃ testis alias a iure reprobatus admittitur in hoc casu, in fidei fauorem, vtpote Iudæi in aliquo casu. vt c. contra Christianos. de hære. li. 6. Idem dicerem de aliis infidelibus, quia illi solum repelluntur a testimonio contra fideles. c. Pagani. 2. q. 7. Et c. Iudæi & c. licet vniuersis. de test. de quorum numero hæretici non existunt. Item quia non apparet ratio specialitatis in Iudæis, vt illi magis admittantur, cum sint pessimi infideles. 1. q. 1. c. Nonne. Quando admittantur Iudæi, nota feli. in c. Iudæi. de test. Et vide ibi septem casus, inquibus Iudæus in testimonium admittitur contra Christianum.

Loco accusatoris.

Reprobati admittuntur.

Septē casus ĩ quibus iudæi cōtra xp̄ianos admittūtur.

4 Admittuntur etiam excommunicati, & participes, & socii criminis in testimonium, pręsertim in defectum aliorum testium, & sic hæreticus contra hæreticum admittitur. vt in c. in fidei fauorem de hære. li. 6. & per illum textum dicit Abb. in c. literas. de præsump. etiam fratrem esse cogendum super p̄dicto crimine ferre testimonium.

5 Admittuntur etiam domestici, & familiares eorum, quantumcunq; istud crimen secretum melius, & aptius per familiares, q̃ per alios probari potest, & l. consu. c. de repud. quin imo etiam serui contra dominos, cum tormentis tamen sunt admittendi, cum admittantur etiam hoc modo in crimine lęsæ maiestatis. C. ad l. iul. mai. l. fi. ergo a fortiori in crimine hæresis, cum longe grauius sit ęternam, q̃ temporalem lędere maiestatem, vt in c. vergentis. de hære. li. 6. & tex. cum glo. 12. q. 2. c. quæstionem.

6 Admittuntur etiam periuri, dummodo contra se, & contra alios in hoc crimine attestentur, dum tamen ex manifestis apparuerit indiciis tales non animi leuitate, aut odii fomite, seu

corruptione

corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei velle deponere, aut dictũ ſuum, quod ante in forma teſtimonij depoſuerunt, emendare, & corrigere, ac quæ prius tacuerunt reuelare, & hoc in fauorem fidei ſpecialiter conceditur, vt in c. Accuſatus. de hære. li. 6. ex quibus limitabis textũ in c. preterea. de teſti. cogen. quatenus corrigendo dictum teſtis loquitur, & nota Bar. in l. eos. ff. de falſis.

7 Aduerte tamen, ꝙ cum iſti inhabiles admittuntur, ita demum eorum dictis fides adhibetur, ſi veriſimilibus coniecturis, & ex numero teſtium, & ex qualitate tam deponentium, q̃ eorũ contra quos deponitur, ac aliis circunſtantiis ſic teſtificantes nõ falſa dicere præſumuntur, vt in di. c. in fidei fauorẽ.

Teſtiũ inhabilium fides.

8 Conſpirantes tamen, & inimici nõ admittuntur, ſicut nec in aliis exceptis criminibus, pro quo optimus tex. de ſymonia c. Per tuas el primo. Et nota hoc, quia valet gñraliter ad omnes caſus, inquibus minus idonei teſtes admittuntur. Quid autem conſiderari debeat in aliis exceptis criminibus contra teſtes criminoſos vt admittantur, vide glo. in c. quis Epiſcopus. 1. q. 1. & c. ſi Deus omnipotens. 2. q. 2. & per Doctores in di. c. Per tuas. de ſymo. Intellige tamen prædictos inhabiles teſtes in hoc crimine admittendos fore contra hæreticos credentes, fautores, & receptatores, ac defenſores eorum, nõ tamẽ ſic eſſet, ſi pro eorum parte inducerentur ad hoc, ꝙ hoc crimine purgarentur, eo enim caſu requiruntur teſtes omnino integri, & ſine aliqua ſuſpicione, & fidei Catholicæ zelatores, eo. tit. c. filii. in fi.

9 An autem huiuſmodi ſuſpecti teſtes cum examinantur ſint tormentis ſubiiciendi, vide glo. in c. in ſumma. 15. q. 6. quæ dicit, ꝙ ſic, ſi eſt ſeruus, vel vilis perſona, vel ſi liber, & ſit criminoſus, & infamis, vel obſcurus, vel ignotus, tales enim ſine tormentis non admittuntur. Torquentur etiam liberæ perſonæ licet non ſint viles, dum tamen vacillent in teſtimonio. De hac materia diffuſius vide Bal. in l. ex libero. ff. de quæſtioni. & infra in verbo tortura, & verbo teſtis; per totum.

10 Sed quero iuxta prædicta, An id quod dictum eſt de minus idoneis

idoneis teſtibus admittendis in crimine hęreſis habeat locum tantum, quando proceditur per viam inquiſitionis, aut etiam idem ſit, quando proceditur per viam accuſationis, vel exceptionis, & videtur ꝙ ſic. quia eadẽ eſt ratio ſcilicet fidei fauor, & odiũ criminis. Contrarium tamen concludit glo. in d. c. in fidei fauorem, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales perſonas ad teſtimonium admitti nõ debere, non eſt recedendũ, niſi inquantum reperiatur a iure permiſſum. Qui ergo recuſat, vel excipit habeat probationes idoneas, nec eſt accuſatio fauorabilis, vt inquiſitio, vt 2. q. 7. c. ſi quis Epiſcopus, & verbum iſtud inquiſitionis debet aliquid operari, alias quare fuiſſet expreſſum? c. Ad audientiam. de Deci. & ſic tranſit glo. ſed contrarium tenet Archid. in di. c. in fidei fauorem, & allegat. c. ſi hæreticus 2. q. 7. ſed Io. And. tenet cum glo. in di. c. in fidei fauorem, quia ſi ille tex. teneret, nõ eſſet neceſſaria dicta Decretalis, & ſic tranſit ſimpliciter recitando prædictos Doctores. Potior tamen tenenda opinio Archid. pro quo facit, quia eadẽ ratio eſt vtrobiq;, ſcilicet fauor fidei, ex qua ratione etiã in pœnalibus (attento ꝙ expreſſa eſt in lege) argui poteſt ad ſimilia, vt eſt tex. in inſtit. de le. patro. tunc ſa principio, & glo. in Clem. pri. de elec. & c. pri. de remp. ord. li. 6.

Fauor fidei, & nõ odiũ hæreticorũ, eſt conſiderandũ.

11 Preterea diſpoſitio pędicta nõ eſt odioſa, ſed fauorabilis, quia non in odium hæreticorum, ſed in fauorem fidei ſit introducta principaliter. vt tex. ibi innuit in princ. vnde illud eſt conſiderandum, & non odium hæreticorum, quod venit in conſequentiam iux. glo. in c. ſciant cuncti. de elect. li. 6. & l. qui exceptionem. ff. de cond. indeb. Nec eſt ſimile de accuſatione facta in crimine hæreſis, nam & ſi in aliis criminibus accuſatio dicatur genus illaudabilis intentionis iuxta moderationem prædictam, non tamen ſic eſt in crimine hæreſis. Poſſet etiam dici ꝙ ille tex. non ſe ſtringit ad proceſſum inquiſitionis, ſed dicit in fidei fauorem concedimus, vt &c. Et loquitur Papa Inquiſitoribus, vt patet in ſupraſcriptione. de quibus certum eſt, ꝙ licet per viam accuſationis poſſint procedere, appellantur tamen inquiſitores, & eodem modo ex eorum

nomine

nomine appellatur inquisitionis officium, licet per viam accusationis, vel exceptionis cognoscant, & per hoc fundata manet satis ista pars, & respōsum restat ad motiua contraria. Et quia in tanto crimine cum multa cautela oportet procedi in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto cō tingerit, debent adhiberi duæ personæ religiosæ, & discretæ, in quarum præsentia per publicam (si haberi potest) personā aut per duos viros idoneos fideliter eorumdem testium depositiones conscribantur. per tex. in c. vt officium. de hære. li. 6. & pondera illum textum, qui requirit interuentum prædictarum psonarum, ne dum in examinatione testium, sed etiā in describendo eorum depositiones, & prædicta practica potest, & iuste debet obseruari in omnibus arduis causis, vt sine omni suspitione procedatur. Ita tenet Panor. in c. quia propter. de electio. & in c. cum causam. de testi. ex quo liberior sit facultas in his procedendi, datur facultas a iure religiosis, qui anteq̄ essent religiosi erant notarii, & etiam clericis, qui ante clericatum notariatus officiū exercebant, vt in hac causa officium prædictum notariatus exerceant, vt in di. c. vt officium. de hære. li. 6. Et quia de accusatione loqui supra disposuimus, & si non ad necessariam, ad pinguiorem tamen officii nostri doctrinam quæ sequuntur subiungere voluimus.

In arduis causis notarii ꝙ esse possint.

Quia enim in c. si legitimus. de accusa. dicitur, si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus, ante omnia de legitimatione personarum contendere volentium in iudiciis dicere curabimus.

Et primo nota ꝙ secundum glo. in c. in primis. 2. q. 1. tres sunt, vel esse debent illegitimi accusatoris conditiones. Quarum prima erit, ꝙ non debet esse criminosus, secunda, ꝙ non debet esse malę vitę, & famę, tertia, ꝙ nō debet esse inimicus.

12 Et circa primam qualitatem nota, ꝙ de iure ciuili non repellitur criminosus, nisi sit de tali crimine condemnatus ꝙ merito appellatur criminosus, vel ꝙ effectus sit infamis ipso iure; Hoc videtur velle tex. in l. qui accusare. ff. de accusa. vbi patet ꝙ condemnatus de crimine admittitur ad accusandum, si

non

non perdidit ciuitatem, vel libertatem, & in l. is qui reue. c. de publ. iudi. Adde Spec. de accusa. & in tit. de criminibus in .§. 3. & Anch. cons. 416. An autem criminosus admittatur ad accusandum criminosum, vide glo. in c. si hæreticus. 2. q. 7. Nam de iure ciuili non repellitur nisi sit cōdemnatus, & effectus infamis. l. 3. ff. de testi. & not. in c. super eo. & in c. testimonium de testi. de iure autem canonico non proceditur ita stricte, vnde satis est ꝙ tunc possit cōueniri de crimine graui. vt c. cum dilectus de accusa. & c. si qui sunt. 2. q. 7. Non enim videtur velle accusare bono zelo, sed pro vindicta publica, ex quo ipsæ perseuerat in crimine. Idem puto (ait Abb.) de quolibet crimine, & peccato mortali, ex quo perseuerat in eo, licet alias fuerit condemnatus, vt in iuribus præallegatis. Et hæc sunt, vt prętextu criminis repellatur quis quando prosequitur vindictam publicam, secus si propriam, tunc enim quilibet criminosus admittitur. 2. q. 5. c. omnibus. Adde ꝙ illi dicuntur suam, aut suorum iniuriam prosequi, qui prosequuntur iniuriam illorum, qui per se testimonium ferre non possunt, Spec. in .§. 3. de accusa.

Criminosus.

Infamis.

13 Circa autem secundā qualitatē, scilicet infamiæ, nota ꝙ loquendo de infamia iuris, nō est dubium, tam de iure canonico q̃ ciuili ꝙ infamis quilibet repellitur ab accusatione. vt 6. q. 1. c. infames. & c. quærendum. 2. q. 7. & l. qui accusare. ff. eo.

De infamia autem facti est dubium. Vide Ro. cons. 297. glos. in c. 1. de accus. sentit ꝙ repellat. & idem Goffr. in c. omnipotens. de accus. & Spec. eo. .§. 1. Sed Bar. tenet oppositum in di. l. qui accusare, dicens ꝙ infamia facti non est iure cautum, & idem Spec. in ver. Item quid de his eo. Abb. autē dicit, Ego puto ꝙ de iure ciuili non repellitur, cum non reperiatur cautum a iure, & omnes admittuntur ad accusandum qui non prohibentur. vt in l. qui accusare, & adducit l. is qui reus, vbi condemnatus de crimine admittitur ad accusandū & ex condemnatione criminali oritur infamia facti. l. Honori. ff. de obse. facit c. testimonium. de testibus. Sed de iure canonico aliam oppinionem (ait Abb.) puto procedere per c.

si qui

si qui sunt, & per c. cum tua. de spons. non enim videtur integra persona.

14 Circa tertiã qualitatẽ, scilicet inimicitiarum, dicitur sic ꝙ de iure ciuili inimicus nõ repellitur. Ita sẽtit glo. in l. qui accusare, & pro illa inducitur, quia hoc nõ reperitur iure cautum. *Inimicus*

Item ex accusatione oriuntur graues inimicitiæ. facit c. Me minimus. de accus. & Bar. in. l. 1. ad turpil. & tamen de iure ciuili accusatus recusat accusatorem suum. vt di. l. is qui reus. Sed de iure canonico secus. vt in iuribus palleg. in glo. sed debent esse inimicitiæ graues, & non leues. facit. l. si inimicitiæ. ff. de his quibus vt indig. & in c. cum oporteat. de accus. facit l. 3. in ti. ff. de addi. leg. adde Ro. cons. 323. ꝙ in notorijs inimicus ex causa etiam repellitur. Item colligi potest singulariter ex textu isto, ꝙ de iure canonico adeo inimici repelluntur ab accusatione, vt etiam contra infamatos non admittantur etiam in criminibus exceptis, & facit c. Per tuas. de symo. Abb. in c. cum P. manconella. de accus. vide ibi textũ.

15 Sunt & aliæ qualitates illegitimi accusatoris, vt mulier, pupillus, & pauper, ij regulariter non admittuntur ad accusandum. vide. 2. q. 1. c. Prohibentur, & ff. ad l. iul. mai. l. in quæsti. Mulier. Adde Alex. cons. 14. in Oldr. cons. 145.

16 Pupillus regulariter non accusat nisi prosequendo iniuriã suam, vel parentum suorum. vt ff. de accus. l. 2. §. Pupillus. & tunc si est infans accusat tutor nomine suo, & inscribit se ad pœnam talionis, vt not. Bar. in præalleg. l. 2. si vero est maior infante, impubes tamen, tunc potest accusare cum auctoritate tutoris; si vero pubes, tunc sunt opiniones, sed communiter videntur Doctores concludere in locis præallegatis ꝙ requiritur ꝙ sit in vigesimo anno. Nam non admittitur in rei veritate ad denunciandum, vel ad testificãdum in criminali, nisi in ætate. 4. q. 3. c. in testimonium, sed puto ꝙ si excesserit quartumdecimum annum, possit cum auctoritate curatoris. licet Bar. velit contrarium in præalleg. l. 2. Moueor (ait Abb.) per. l. clarum, de auct. prẹstan. vbi permittitur minori accusare cum auctoritate curatoris. *Pupilus.*

Item quisq; admittitur ad accusandũ, qui non prohibetur, & de pubere non inuenitur prohibitum, imo concessum a cõtrario sensu, quia cum interdicitur pupillo, tacite conceditur puberi. Item arguitur per locum a speciali. Minor vigintiquinq; annorum prohibetur accusare de adulterio l. si maritus. §. lex. ff. de adult. ergo in aliis criminibus non reperitur ętas. Nec obstat motiuum Doctorum iuris ciuilis in quãtum se fundãt in simili textu, quia maior idoneitas requiritur in teste, q̃ in accusatore, quia crimina ꝓbantur testibus, non accusatoribus. sic notat glo. in c. cum R. de off. dele. & no. Inno. in c. cum venerabilis de except.

Pauper. Circa qualitatem paupertatis nota ꝙ pauper repellitur ab accusando vtroq; iure. 2. q. 1. c. Prohibentur, & in prælleg. l. qui accusare cum l. sequenti. sed aduerte quia glo. in vtroq; loco dicit, ꝙ si pauper est honesta persona, & non suspecta non repellitur prætextu paupertatis. Et dicitur pauper qui nõ habet in bonis quinquaginta aureos. 2. q. 1. c. Prohibentur, & in prælleg. l. sed dic illud procedere vbi est expressum, & conclude tria membra, ꝙ vbi exprimitur in iure, standum est expressioni iuris, vt in iuribus præallegatis, nisi cessat causa statuti. vbi autem non est expressum, sed fit de paupertate mentio, & tunc statur vulgari opinioni in his quæ sunt leuis præiudicij an sit pauper. in his autem quæ sunt magni præiudicij, hoc relinquitur arbitrio boni Iudicis secundum qualitatem personarum, & causæ. facit glo. in c. fi. de re. iudi. li. 6. Quæ dicit ꝙ causa est magna, vel parua secundum qualitatem personarum. Nam magnus dominus iudicaretur pauper si tria millia floreñ. in bonis, & plebeus iudicaretur diues. ar. in c. de causis. de off. deleg. Adde Ro. cons. 372. petrus Anchar. cons. 407. — 17

Quis pauper.

Hodie quasi vbiq; cessauit modus procedendi per viam accusationis. Nec mirum (ait Bossius in pract.) quia defecit ex consuetudine id, vnde eueniebat, vt sine accusatore nemo cõdemnaretur, pœna scilicet talionis secundum Bar. in l. Athleta. §. calumniator. ff. de calumnia; Proceditur autẽ maxime — 18

in causa

in causa fidei per viam denunciationis, cum sit modus ordinarius vt in c. licet Heli. de symo. & in l. ea quidem C. de accusa. & in l. Diuus ff. de custo. & exhib. reo.

19 Et primo sciẽdum, ꝙ interdum proceditur super denunciatione, vt etiam fit super accusatione, vel inquisitione; aliquando propter denunciationem via inquisitionis, vel ex indicio solum, quod oritur ex dicto denunciantis, vel ex alio. Primo casu loquitur hæc materia, quia sic intelligitur, dum dicitur ꝙ etiã proceditur via denunciationis sicut per alios modos. Secundo casu, non tamẽ etiam largo modo, dicitur procedi via denunciationis, & iste secundus modus est ille, qui quottidie est in vsu, quia ad denunciam consulum villarum, vel custodum proceditur via inquisitionis. Primo casu quando proceditur super denunciatione, denunciator habetur loco accusatoris, & ideo ordinarie non potest esse testis. Ordinarie dixi propter dictum Abb. in c. in omni. de test. qui dicit sic. Creditur denuncianti etiam sup crimine denunciato, vt habeatur in numero testium, dummodo non sit tale crimen in quo per denunciationem sequatur depositio. Pone exemplum in c. Inquisitionis. de accus. Hanc lectionem sentit Vinc. hic, quasi velit ꝙ si agatur ad correctionem, seu ad pœnitentiam ad peccatum impediẽdum, computetur in numero testium, secus si ad naturalem pœnam delicti directe, vel indirecte infligendam. Hanc lectionem videtur sequi Ant. de Butr. qui dicit, idem esse quod agitur ad illuminationem fidei. & infra ibidem subiungit; Et per hoc concludo, ꝙ litera non sit restringenda quãdo agitur de stricta denuncitione; in qua opportet monitionẽ præcedere, sicut cõmuniter videntur Doctores intelligere, licet diuersificent in modo, seu subiecto probandi. sed intelligo generaliter ꝙ satis probat vltima auctoritas in fine c. posita, & c. præcipue 11. q. 3. Et not. Io. And. Hic enim poterit Iudex facere istas denũciationes, & computari in numero testiũ si erit necesse, & finaliter ꝓcedere, vt Iudex, vt di. c. Præcipue. Cum enim non agatur ad pœnam, sed ad pœnitentiam, sufficiunt probationes minus sufficientes, vt notat glo. 2. q. 1. c.

Denũciator, & testis.

Multi. Hęc Abb. qui, & in c. In omni. de testi. addit dicens, Probationibus alijs deficientibus, cum iuramento admittitur pro teste denũcians, nisi aliud suadeat qualitas negociorum, seu personarum, vt in c. fi. de iureiur.

Secundo casu habetur loco testis vt di. c. licet Heli. & ita Bar. in di. l. Diuus, & in l. 1. §. cura. ff. de off. præfe. vrb. Alex. cons. 1. vol. 3. Cæpol. cons. 40. Bal. in c. in omni. de testa. vbi dicit, ꝙ est iste denunciator bonus testis, si vidit sicut alius, & vti testis deponit, cæterum si tantum refert exercens officium suum, propter officium susceptum, sufficit ad inquirendum. Et hæc est opinio communis Doctorum.

ADORATIO.

1 ADoratio hæreticis facta, idest reuerentia, quæ sanctis viris exhibi solet, eis exhibita maximam suspicionem de hæresi inducit, vt in c. accusatus. de hære. li. 6.

ADMINICVLA.

1 ADminicula ad crimen committendum sunt præuię dispositiones, vt in crimine fornicationis, tactus, risus, iocus, oscula, & similia. hæc cum fama, & teste de auditu faciunt ꝑfectam probationem, Abb. in c. ex parte, de tempo. ord.

ADVOCATVS.

1 ADduocatus non datur facinorosis. l. per omnes. c. de defend. ciui. Bal. in c. ex parte. de temp. ord. & maxime hæreticis. vt in c. si aduersus. de hære. maxime cum constat illum esse hæreticum, quando tamen reis conceduntur defensiones, aduocatus etiam eis est concedendus, vir vtiq; iuris peritus, & fidei zelator, & pari forma procurator, ac processus totius copia, suppressis tamẽ nominibus testium, ac deponentium. Vbi inquisitor in cõscientia sua videat eisdem grauem iacturã, seu periculum inminere, si ipsorum nomina proderẽtur, propter potentiam delatorum. Vbi autem tale periculum non videatur imminere, sunt huiusmodi nomina delato exprimenda, iux. c. statuta. de hęre. li. 6. Verum hic intelligas non tantum potentiam generis, sed etiam potẽtiam pecuniæ, vel maliciæ, grauius enim periculum inmineret testibus, si eorum

Nõ prodãtur nominum, test.

nomina

nomina proderentur homini delato minus generoso, sed maliciosofo, ac stipato satellitibus, q̃ diuiti generoso, sed Deum timenti, qui non vult nec se, nec sua perdere, & hæc experientia solertes quottidie reddit Inquisitores. Quare quando cōceduntur testium publicationes, multū est delati conditio cōsideranda, an scilicet sit maliciosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens societatem hominum peruersorum, & similia. Nec putet delatus in causa fidei testes a Iudice faciliter esse repellendos, cum soli inimici capitales repellantur, vt infra in verbo, Inimici, & in verbo, Testis, dicetur.

Potentia maliciæ.

2 Aduocatus, vel causidicus salua conscientia ad veritatem tacendam in iudicio reum instruere non potest, Doct. in c. 1. de test. cogen.

ALIENATIONES.

1 ALienationes bonorum in fraudem fisci, & maxime officij sanctę Inquisitionis, quia multoties fiunt ab hęreticis, nota ꝙ tales alienationes, seu obligationes possunt, ac debent rescindere tam Episcopi, q̃ Inquisitores hæreticæ prauitatis, ac res alienatas a possessoribus reuocare, quia a die commissi criminis bona ipsorum hæreticorum ipso iure fuerunt cōfiscata, & delata in fiscum, & ex tunc fuit sibi a iure omnis administratio interdicta, & sic alienatio, & obligatio. Hoc enim dicitur in crimine læsæ maiestatis, vt C. ad. l. iul. maie. l. Quis quis. §. emancipatio, & §. damnationes, &. l. fin. Multo ergo fortius in hoc immanissimo crimine, vt c. vergentis. de hære. & eo. in c. cum secundum leges. li. 6. & ibi vide Petrum de Anchar. Quamuis incorporatio in fiscum demū fiat post sententiam Inquisitoris, per quam damnat illum de hæresi, & declarat bona illa confiscata fuisse, vt ff. de iure fisci. l. imperator noster. Et ista incorporatio, seu exequutio confiscationis fit ꝑ Iudicem Ecclesiasticum, idest per Episcopum, vel Inquisitorē, vel etiam per Iudicem secularem, si de hoc per Episcopum, vel Inquisitorem fuerit requisitus, & non aliter. Et cum igitur a die commissi criminis bona fuerint confiscata, & ei fuerit administratio a iure interdicta, non est mirum si facta per eum

super

ſuper diſpoſitione bonorum ſuorum poſt cõmiſſum crimen, & interdictam adminiſtrationem non teneant, ſed veniant re tractanda, ita ꝙ etiam emptores talium bonorum precio priuãtur, ſecundũ Arch. vbi ſupra. licet benignius ſecundũ Dynũ poſſit dici & ſic. Quia aut extat precium dictorum bonorum alienatorum, vel aliud loco precij, aut nõ, ſed eſt conſumptũ, ſi eſt conſumptum, non reſtituitur, & hoc caſu poteſt intelligi Anchar. ſi autem adhuc exiſtat, tunc bonæ fidei emptori reſtituitur, & non alij. vt ff. de his quæ infra. l. ſi debitor, & l. ſi quando. Quando autem hæreticorum bona ſunt confiſcata, & ſunt ſub diuerſis Dominijs, vide Anchar. in c. cum ſecundũ leges. de hære. li. 6.

Poſt mortem hæretici.

Adde ſuper præſcriptionibus bonorum hæretici poſt mortem inuenti ſic diſtinguendo. Ille de cuius bonis quæritur, vel reputabatur catholicus tẽpore mortis ſuæ, vel non. ſi reputabatur catholicus, eius ſucceſſores vniuerſales, & ſingulares iuris, & rei præſcribunt vniuerſa bona defuncti ſpacio quadraginta annorum, ſi tamen ſint catholici, & iuſtum titulum habeant ſcilicet per legitimam ſucceſſionem, vel per emptionem iuſtã. Adde & tertium, ꝙ bonam fidem habeant, & ꝙ diutinam, & non interruptam poſſeſſionem habuerint per totum tempus quadraginta annorum. In ſecundo vero caſu quando defunctus de cuius bonis agitur, modo hęreticus deceſſiſſet, nõ reputabatur catholicus tempore mortis ſuæ, dicitur ꝙ ſi cętera pręmiſſa concurrant, quadragenalis tamen præſcriptio non habebit locum, quia illa præſcriptio demum permittitur vbi defunctus reputabatur catholicus tempore mortis, ergo, vbi nõ reputabatur catholicus, inhibetur, iuxta illud. Quod de vno ꝑmittitur, de cæteris prohibetur. ff. de iudi. l. cum Prætor, & c. Nonne de præſump. vnde ſi quadragenalis non vindicat ſibi locum, neq; centenaria locum habebit, quia a tempore cõmiſſi criminis bona fuerunt delata in fiſcum, vt iam ſupradictum eſt. Melius tamen, ac verius videtur dicere, ꝙ licet bona talis hęretici fuerint delata in fiſcum a die commiſſi criminis, quia tamen publicata non fuit ſententia ſuper huiuſmodi cõfiſcatione

fiscatione centenaria non habebit locum. vt C. de sacrosan. Eccl. l. Autem quas actiones. Et c. 2. de præscrip. li. 6.

ALIMENTA.

1 ALimenta, & litis expensæ dandæ sunt filijs contradicentibus ratione legitimæ, & vxori ratione dotis, donec fuerit iudicatum l. qui filium. ff. vbi pupill. educ. deb. ibi etiam vide Bal. & Alex. in l. Alimenta, in vlt. q. c. de nego. gestis. Et Bal. in l. qui sint. col. 2. C. de bon. quæ. li. 6. facit l. si instituta. §. de officioso. ff. de offi. testa. vbi textus dicit, quod filius pupillus litigans sup hæreditate patris, interim debet habere alimenta. Facit etiam textus qui quotidie allegatur in l. fin. c. de ord. cogn. vbi etiam aduersario dantur vltra alimenta expensæ litis, ex quo glo. ibi dicit, quod si subditus agat contra prælatum, interim debet ali, & allegat multa iura similia. Vide Bossium in pract. tit. de alimentis præstañ. vxori. Quæ autem alimenta sint petenda, & danda, vide textum in l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de libe. agno. qui dicit iudices pro modo facultatũ iubebunt illũ ali, ita tñ vt non habeat aliud vnde se alat. Bar. in l. si libertis, scilicet manumissis. ff. de ali. & cib. leg. Alex. cons. 72. col. 4. vol. 5. vide Bossium in pract. vbi supra nu. 14.

AMATORIVM POCVLVM.

1 AMatorium Poculum dans sine dolo, ad metallum damnatur. in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. Salic. in l. 1. col. 2. C. de sicariis, & si sequitur mors, imponit pœnam vltimi supplicii, si autem continet aliquid sapiens hæresim, secundum qualitatem suspicionis debet abiurare, & puniri, vt infra in verbo, Suspicio. vide infra. in ver. Pocula.

AMICVS.

1 AMicus inimici capitalis suspectus habetur. Bart. in l. sciendum. §. si accusatio. C. de legationibus: Bal. in. l. si quis nu. 8. c. de testi. & Bart. in l. qui iurisdictioni. nu. 7. de iurisd. omni. iud.

APPELLARE, ET APPELLATIO.

1 APpellare hæretico quandoq; licet, ante scilicet diffinitiuã sententiam, videlicet quando grauamen est in processu

causæ

causæ, quia nulli neganda est legitima defensio. 2. q. 6. c. 2. & 3. Sed pro clariori huius materiæ dilucidatione, nota ꝙ & si quilibet se grauatum sentiens regulariter possit appellare. vt C. de appell. l. 2. & 2. q. 6. c. 2. & c. placuit, & c. dubius. de appell. & c. cordi. eodem li. 6. in causa tamen fidei secus est, scilicet post latam sententiam diffinitiuam, & condemnationem, quia iam constat ipsum esse hæreticum, & hæreticis adēptum est beneficium appellandi, & hoc casu intelligenda est constitutio Frederici Imperatoris, quæ incipit, Commissi, & extrauagans Innocētij quę incipit, Nouerit vniuersitas. §. Itē proclamationes, & patet in c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6. Sed si pēdēte iudicio quis indebite opprimatur, vel grauetur, bene poterit a grauamine appellare, quia ante sententiam nūdum constat ipsum esse hæreticum, & sic cōmuni iure, vt quilibet, appellabit de grauamine per iura præallegata. Sed eo casu ad Papam tantum appellabit, non obstante ꝙ Inquisitor videatur datus, vel delegatus a suo prouinciali, vel generali, & per hoc videatur ad ipsum Prouincialem, seu Generalem tāꝗ ad superiorem in hac causa appellare, quia iste non dat, nec delegat Inquisitori iurisdictionem, cum ipse illam non habeat, sed solum habeat a Papa, & non habeat ab eo, vt ff. quod cuicunq; vnum. l. Item eorum. §. si Decicreanis, & c. per hoc. de hære. li. 6. si vero appellatur a processu Episcopi, dic ꝙ aut ille contra quem proceditur, erat exemptus, & sic cognoscebat cōtra eum ex iurisdictione extraordinaria, & sic appellandum est ad Papam. Aut inquisitus non erat exemptus, & sic ordinaria iurisdictione cognoscebat, & tunc potest appellari ad ꝓximum superiorem, puta ad Metropolitanum, vel etiā ommissis medijs ad ipsum Papam. vt c. si duobus, & c. Dilecti de appell. & 2. q. 6. c. Quotiens, & c. Adramati.

Exēptus, et nō exēptus appellans.

2 Appellatione igitur sibi præsentata Inquisitor sine turbatione, ac animi motu debet copiam appellationis petere, protestans verbo ꝙ non currat sibi tempus, & cum tradita sibi fuerit copia ipsius appellatiōis, Inquisitor adhuc habet duos dies ad respōdendū, & post hos adhuc triginta ad apostolos exhibendos,

bendos, & licet statim possit respondere, & apostolos dare, tamen vt cautius procedatur, melius est aliquem terminum, vel decem, vel viginti, vel vigintiquinq; dierum ad dandum eidẽ pariter, & recipiendum apostolos quales dare decreuerit assignare, cum potestate prorogandi infra tempus iuris, & infra tempus assignatum diligenter attendere, & discutere causas appellationis, seu grauamina allegata. & si videt, habito bono consilio peritorum, ꝙ iniuste & indebite delatum aggrauauit, ad se defendendum illum non admittendo, vel sine Episcopo, vel eius vicario eundẽ delatum quęstionandum pronũciando vel similia faciendo, adueniente termino assignato corrigat errorem suum, & reducat processum ad pũctum, & statum in quo erat quando defensiones ille petiit, vel terminum ad interloquendum assignauit, & similia, vt tollat grauamen, quo ablato procedat prout ante, quia per amotionem grauaminis appellatio, quæ erat aliqua, fit nulla, iuxta c. cum cessante. de appell. Attẽdat autem circumspectus, & peritus Inquisitor ꝙ quædam sunt grauamina reparabilia, vt sunt illa de quibus dictum est supra, & tunc habet locum modus prædictus. quædam autẽ sunt irreparabilia, vtpote si delatus fuit iam quęstionatus realiter, & de facto, & hæc nequeunt reparari, nec reuocari, & tunc non habet locum modus prædictus, scilicet reducere processum ad statum in quo fuit quando grauamen tale fuit irrogatum. Attendat etiam Inquisitor ꝙ licet a die respõsionis habeat triginta dies ad exhibendum apostolos iux. c. reprehensibilis. de appell. & possit petenti apostolos, assignare vltimum diẽ iuris, scilicet trigesimum ad apostolos recipiẽdos, tamen ne videatur, ꝙ velit vexare delatum, & de vexatione indebita reddat se suspectum, & ne videatur confirmare grauamen sibi impositum, propter quod appellatum fuit, melius est ꝙ assignet infra tempus iuris terminum competentem, vt pote decem, vel viginti dierum, & potest postmodum (si expediens iudicauerit) adueniente termino prorogare, dicendo se fuisse alijs negotijs fidei implicitum, vel huiusmodi.

Terminus, ad dandos, vel recipiendos apostolos

Grauamina reparabilia.

3 Attendat etiam inquisitor, ꝙ quando præfigit terminum

appellanti, & apostolos petenti, ꝙ non assignet solum ad apostolos dandos, sed dandos pariter, & recipiendos, ꝙ si assignaret ad dandum, tunc inquisitor a quo appellatur haberet eis mittere. Assignabit ergo appellanti terminum, idest talem diē talis mensis, & talis anni, ad dandum, & recipiendum ab Inquisitore apostolos tales quales decreuerit se daturum.

Ad dandos, & recipiēdos, apostolos

4 Attendat etiam Inquisitor, ꝙ in assignatione termini non dicat respondendo, ꝙ dabit apostolos negatiuos, vel affirmatiuos, sed vt possit plenius interim deliberare, dicet, ꝙ exhibebit tales quales decreuerit exhibendos.

5 Attendat etiam Inquisitor, ꝙ in assignatione huiusmodi termini appellanti, vt tollatur omnis cautela, & prouideatur astutiæ, & maliciæ appellantis, assignet locum in specie, diem & horam, vtpote, ꝙ assignet diem vigesimum mensis talis, anni præsentis, hora vesperarum, vel tertiarum, in camera ipsius domini Inquisitoris, in cōuentu fratrum prædicatorum, talis ciuitatis, tali appellanti ad dandum, & recipiendum apostolos tales quales tunc decreuerit exhibendos.

6 Attendat etiam circunspectus Inquisitor, ꝙ si ipse decreuerit in animo suo detinere delatum crimine requirente, & iustitia exigente, in termini assignatione ponat, ꝙ assignat talem terminum ad dandum, & recipiendum ab eodem apostolos, de quo sit in potestate Inquisitoris appellātem libere retinere, datis prius tunc statim apostolis negatiuis, alias non.

7 Attendatq; Inquisitor, ne aliquid innouet circa appellantē ipsum capiendo, vel quęstionando, seu a carcere liberando, vel ab hora qua fuit eidē appellatio pręsentata, vsq; ad horā qua tradidit apostolos negatiuos. Quando vero delatus dubitat, ꝙ contra eum feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua, frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt sic subterfugiat Inquisitoris iudicium.

8 Exhibitis igitur apostolis negatiuis inquisitor continuando ipsum suum officium exequatur, mandando eundem capi, seu detineri, vel ipsum arrestando, vel terminum ad comparendū coram se eidem assignando, vel aliquid simile, propter quod

appareat,

appareat, q̄ non desinit esse iudex, continuabitq; processum suũ contra appellãtem, quousq; per iudicem, ad quẽ fuit appellatum, sit prohibitus q̄ non procedat. Caueat tamen Inquisitor, q̄ nullam nouitatem faciat erga appellantem, scilicet ipsius personam, nec ipsum capiendo, nec si captus erat a carcere liberãdo, nec alias ab hora qua fuit sibi præsentata appellatio, quousq; eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos, sed ex tunc (vt iam dictum est) poterit, si iustitia hoc requirat, quousq; sit prohibitus a iudice ad quem fuerat appellatum, & tũc cum processibus clausis, & sigillatis, & cum fida, & tuta custodia, prius (si opus fuerit) habita idonea cautione, remittet eum ad iudicem antedictum.

9 Si autem exhibere decreuerit apostolos affirmatiuos, & reuerẽtiales appellãti, aduertat Inquisitor, q̄ statim traditis apostolis reuerentialibus appellanti, in causa illa pro qua ille appellauit, ipse Inquisitor desinit esse Iudex, nec potest amplius de illa cognoscere, nisi cum sibi remissa per Summum Pontificem fuisset. Quare de causa illa se amplius non intromittet, sed mittet dictum appellantem per modum prędictum ad Dominum Papam, assignãdo eidem terminum competentem, vt pote vnius mensis, duorum, vel trium, quatenus interim possit ad illum se præparare, recipiatq; ab eo de comparendo, & se præsentãdo in Romana Curia infra dictum terminum idoneã cautionem, vel si appellans non potest illam præstare, mittatur cum fida, & tuta custodia, vel obliget se melius quo poterit, quatenus infra terminum sibi assignatum in Romana curia pręsentialiter Sũmo Põtifici, vel p̄ se nõ stabit, pręsentabitur.

10 Si autem Inquisitor habet aliam causam, ac procedit contra illũ in alia causa in qua delatus non appellauit, in ipsa causa Inquisitor iudex remanet prout ante, etiã si post admissam appellationem, & datis apostolis reuerentialibus ipse appellãs accusatur, vel denunciatur Inquisitori de aliis hæresibus, vel criminalibus, de quibus nõ agitur in causa pro qua appellauit, non desinit esse Iudex. Imo potest procedere ad se informandum, & testes examinandum libere, prout prius, & finita pri-

Nota de appellante.

ma causa in Romana Curia, vel ad inquisitorem remissa, potest procedere libere in secunda. Vide Abb. in c. cum nobis olim. de elect.

APOSTATA, ET APOSTASIA.

1 APostata siue apostasia triplex inuenitur, scilicet ab ordine a statu regulari, & a veritate fidei christianæ. Qui primo modo apostatant, non deuiant a fide credendorum, quia nec hæretici sunt, vt sic, nec subsunt iudicio inquisitoris. Qui vero secundo modo apostatant, ex eo q sic apostatant, etiam a fide non deuiant, quia nec hæretici sunt, nec per consequens subsunt iudicio Inquisitoris. Quia vero tales apostatæ a regulari tramite deuiant, sunt excommunicati. C. vt periculoso. Ne. cler. vel mo. li. 6. Si enim in excommunicatione illa, vel apostasia per annum animo indurato persistant ad Religionem redire negligentes, euidenter de hæresi sunt suspecti, vt in c. grauem. de pœnis, & de fide responsuri citari possunt, & per Episcopum, vel Inquisitorem contra eos potest procedi coniunctim, vel diuisim, prout dicetur infra in verbo, Inquisitor, & in verbo, Hæreticus.

Apostatæ de hæresi suspecti.

2 Qui vero tertio modo apostatæ sunt, eo q a fide catholica deuiauerunt, hæretici, imo infideles habendi sunt, & si haberi possunt, fiat de eis sicut de cæteris hæreticis, quia si nolunt resilire, tamq̃ hæretici impęnitentes traduntur brachio sęculari. Si autem redire velint, recipiãtur tamq̃ hęretici pœnitentes, iuxta c. ad abolendam. de hære. concordat Rai. de apostatis. c. reuertentes. vbi dicit, q reuertentes ab apostasia, cum fuerint hæretici, tamq̃ reuertentes ab hæresi sunt recipiendi. Illi vero qui metu mortis fidem negant, & erroribus non credũt, licet veri hæretici non sint, cum non habeant, nec habuerint errorem in mente, iudicio tamẽ Ecclesiæ, quæ debet per exteriora de interioribus iudicare, hęretici sunt habẽdi. Non enim metus mortis cadens in constantem virum ad fidẽ Christi abnegandam est sufficiens causa, quia sanctius est mori q̃ Christũ abnegare, vel vesci de idolotitis, dicit Augustinus, & recitantur 3, q. 4. Rai. de apost. §. circa. Diuus Tho. 2. 2. q. 12.

Metu mortis fidem negantes.

3 De transeuntibus autem, seu redeuntibus ad externos ritus duo sunt notanda. Primum erit de transeuntibus, seu redeuntibus ad ritum Iudæorum, secundum erit de transeuntibus ad ritum Saracenorum.

Circa primum nota, quod christiani, vel conuersi ex Iudæis & effecti Christiani, si postmodũ Christi fide abnegata redeũt ad Iudæorum ritum, & vere hæretici sunt dicendi, & vt tales sunt iudicandi, & puniendi, ita ꝙ si volunt redire ad ecclesiam, & sectam abiurare, sunt ad misericordiam admittendi. si autẽ nõ, tamq̃ impœnitentes hęretici per prælatos, & Inquisitores sunt curiæ seculari relinquẽdi animaduersione debita puniendi. vt in c. contra christianos. de hære. li. 6. Et per consequẽs supradictis præstantes auxilium, vel fauorem, hæreticorum fautores sunt iudicandi, vt in di. c. contra Christianos. imo etiã Iudæi qui talibus ad hoc consiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ pstant ꝙ tales transirent, vel redirent ad dictum ritum, tales (inq̃) Iudæi fautores hæreticorum sunt iudicandi, & vt tales sunt per ordinarium, & Inquisitorem puniendi, vt in Extrauaganti Nicolai Quarti patet, quæ incipit, turbato corde audiuimus.

Iudæi fautores Hæreticorũ.

4 Quo vero ad transeuntes, vel redeũtes ad ritum Saracenorum tria sunt notanda. Primum quorum est, ꝙ tales transeuntes, vel redeuntes ad dictum ritum hæretici sunt habendi, vt in c. cõtra Christianos de hære. li. 6. Secundum est, ꝙ Christiani eis præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorum sunt, & vt tales per Episcopum, & Inquisitorem puniendi, vt in præalleg. c. contra christianos. Tertiũ est, ꝙ Saracenis prædictis præstantes ad hoc vt trãsirent ad huiusmodi ritum, cõsilium, auxilium, vel fauorem, sunt fautores hæreticorum, & vt tales puniendi sunt per Prælatos, & Inquisitores, vt in extrauag. Greg. 11. quæ incipit. Ad modũ dolẽtis.

5 Apostasia etiam incurritur per adorationem dęmoniorum siue explicitam siue implicitam. vt 26. q. 7. c. Non obseruatis Pro quo nota ex Diuo Tho. secundo. sent. di. 7. ar. vlt. in corp. q. 5. ꝙ ea quæ sunt super facultatem humanã, & naturæ a solo Deo sunt requirenda, & ideo sicut grauiter peccant, qui illud

quod

quod est Dei creaturæ impendunt per idololatriæ cultum, ita etiam grauiter peccant qui ea quæ a Deo expetenda sunt, auxilio dęmonis imploranda quærunt, & huiusmodi est vaticinatio de futuris, vt dicitur Esai. 8. Nunquid nõ populus a Deo suo requiret visionem pro viuis, & mortuis? Et similiter etiã in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dęmonum expectatur. In omnibus enim est apostasia a fide propter pactum initum cum dęmone, vel verbotenus si inuocatio ei fit, vel facto aliquo etiam si sacrificia desint. Non enim potest duobus dominis seruire, vt dicitur Matthæi. 6. Hæc Diuus Tho. vbi supra. Ex his clare patet, ꝙ inuocare dęmones etiam sine sacrificatione est apostasia a fide, & per consequens hæresis, longe ergo plus cum sacrificio.

Albertus & ipse 2. sent. di. 7. ar. vlt. ait dicendum, ꝙ in talibus semper est apostasia verbi, vel operis. si enim inuocationes, coniurationes, sacrificia, fumigationes, & adorationes fiant, tunc aperte pactum initur cum dæmone, & tunc aperte est apostasia ibi oris, si autem non fit nisi opere simplici, tunc est apostasia operis, quia illud opus expectatur a dæmone, cum expectatur aliquid ab ipso, vel aliquid percipere per illum, semper est fidei contumelia, & ideo apostasia. Hęc Albertus.

Petrus de Tarantasio super quarto sent. & ipse dicit. Quãuis liber perditus ab homine requiri possit, non tamen a dæmone, quia dæmon interrogatus non respondet semper talibus nisi per quædam pacta, & venerationes, & adiurationes, ac inuocationes illicitas. Hęc ille. Idem in eodem loco asserũt sanctus Bonauentura, & Alexander de hales.

Et Canonistæ idem confirmant. Nam Io. And. super c. accusatus. §. sane. de hære. li. 6. sic dicit. Sicut est circa aras idolorum nepharias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorumq; responsa &c. 26. q. 2. c. Hi qui. & q. 4. c. Igitur, vel associant sibi per sortes exercendas hæreticos, vel faciunt prædicta cum sanguine Christi, vel in sortibus, vt possint habere responsa puerorum rebaptizatorũ, vel his similia.

Archid. etiam super eodem. c. & . §. dicit ita, saperent, vt 6 26. q. 4.

26.q.4.c.1. vbi Arioli, vt quando aliqui faciunt aliqua, vt habeant responsa à dæmonibus, vt eodem.q.2.c. Hi qui, Nã tales multo magis peccant, q̃ in casu posito supra.eo.c..§. ille. Et magis hoc videtur hæreticum, q̃ illud.

Vlricus etiã in quęstione quã facit an lo. de Polliaco qui dedit pocula amatoria mulieri sit suspectus vehementer in cons. 206. sic dicit. Nunc ergo videndũ est, an dare pocula amatoria mulieri hęresim sapiat manifeste. Et videtur ꝙ sortilegia simplicia, vel etiã pocula amatoria, vel propter conscientiã hostiã nõ consecratã, vt consecratam sumere, sapiãt hęresim manifeste, vt apparet ex criminum distinctione, & pœnarum impositione. Et de primo apparet in Rubrica, & in nigro. de sortileg. & c. accusatus. de hære. li. 6. De secundo habetur in c. de homine. de celebr. miss. De tertio habetur. ff. de pœnis. l. si quis. §. Qui abortionis. Imagines vero facere ad amorem mulierum, licet hoc indubitanter secundum August. 10. de ciui. Dei ad dæmones pertineat ludificatores animarum sibi subditarum, sicut etiam habetur ex Diuo Tho. sec. sec. q. 89. de superstitionibus obseruationum, dæmonia tamen inuocare, eis nepharias preces emittere, & funesta sacrificia afferre, hisq; celebritatibus eorum responsa expectare, videtur hæresim manifeste sapere, vt 26.q.7.c. Quod genus.

Pocula amatoria ministrare.

Imagines facere ad amorem.

Inuocare vero dæmonia, & eorum responsa expectare ad sciendum futura, & hoc hæresim sapit manifestam, quia creaturæ attribuitur quod est creatori proprium, iuxta illud Esaiæ 41. anunciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quod Dii estis.

7 Si vero dæmones inuocantur ad tentandum pudicitiam mulieris, quia vocantur ad id quod est proprium eis scilicet tẽtare, vnde in Euangelio tentator dicitur, licet hoc facere sit turpe fœdus, & mortale peccatum, tamen non censetur hæresim manifeste sapere, & maxime cum inuocatio procedit ꝑ modum imperii, & non adorationis. Si enim adorare dæmonem est hæreticum, vel sapit hæresim manifeste, hoc non est propter personam, sed propter vitium. Vbi ergo maius uitiũ

Ad tentandam, pudicitiã

sicut

ſicut eſt in adoratione diaboli, maius eſt peccatum, vt habetur in c. accuſatus, de hære. li. 6. Hæc Vlricus.

Gulielmus de montelugduno ſuper prædicto verbo, ſaperent, ſic dicit, ſaperent ſicut ſacrificia offerre dæmonibus, vel prædicta committant cum corpore Chriſti, vel eius ſanguine. 26. q. 2. c. hi qui.

Tertio eadem cõcluſio probatur ex determinatione Eccleſiæ. Nam 26. q. 5. c. Epiſcopi. ſic dicitur, Epiſcopi, eorumq; miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, vt pernicioſum, & a zabulon inuentum ſortilegium, & magicam artem, ex Parochiis ſuis penitus eradicent. Et ſi aliquem virum, aut mulierem huiuſmodi ſceleris ſectatorem inuenerint turpiter dehoneſtatum, de parochiis ſuis eiiciãt. Ait enim apoſtolus. Hęreticum hominem poſt primam, & ſecundam correctionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt. quia huiuſmodi ſubuerſi ſunt & a diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo diaboli veſtigia quęrunt, & ideo a tali peſte debet mundari eccleſia. Ex his apparet, ꝙ magicam artem ſectantes, vt hæretici ſunt habendi. Sed dæmones inuocantes, & eiſdẽ ſacrificantes ſunt in hoc magicam artem ſectantes, ergo vt hæretici ſunt ab eccleſia habendi, & vitandi. Et ſequitur illud etiam non omittẽdum, ꝙ quædam ſceleratæ mulieres retro poſt ſathanam conuerſæ dæmonum illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ credunt, & profitentur cum Diana Paganorum Dea nocturnis horis, & innumera multitudine mulierũ equitare ſuper quaſdam beſtias, & multa terrarum ſpacia intempeſtę noctis ſilẽtio tranſire, eius iuſſionibus obedire velut dominæ, & cæteris noctibus ad eius ſeruitium euocatis. Sed vtinam hæ ſolæ in ſua perfidia perirent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum traherent. Nam & innumera multitudo hac falſa opinione decepta talia vera eſſe credentes, a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cũ aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Qua propter ſacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent hæc omnia eſſe falſa, & non a diuino, ſed a

Dæmones uocãtes.

maligno

maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Hęc ibi.

Si ergo iſtæ mulieres de quibus non conſtat, ꝙ ſacrificia offerant dæmonibus inuocatis, perfidę, & infideles, ac a recta via declinantes in præfato decreto dictæ, & habitæ ſunt, quia christianum a recta fide deuiare, & infidelitatem recipere eſt proprie hæreſi inſiſtere, quanto magis chriſtiani dæmonibus honorem exhibentes dicendi, & habendi ſunt perfidi, & infideles infidelitate chriſtiana quę eſt hæreſis, & per conſequens hæretici ſunt habendi? Hunc articulum determinauit Io. 22. in quadam extrauaganti quæ ſic incipit. Super ſpecula.

Sacrificia dæmonibus offerentes.

Hic conſiderandum eſt, ꝙ quæ ſupradiximus poni a Io. An. & Io. mo. & ab Archi. ſuper c. accuſatus. de hære. li. 6. non ſunt ſumenda, nec intelligenda copulatiue, vt omnia ſimul iuncta ſapiant hæreſim manifeſte, ſi ergo aliquis illorum actuum fiat in honorē diaboli, vel machometi, ſapit hære. manifeſte.

8 Secundus caſus ſiue ſecunda concluſio eſt, ꝙ ſi inuocans dæmonem non exhibeat eis honorem latriæ, ſed tātum exhibeat honorem duliæ modo ſuperius explicato, & de hoc clare ſunt confeſſi iudicialiter, vel conuicti, tales non vt ſortilegi, ſed vt hæretici iudicio Eccleſiæ ſunt habendi, & per conſequens ſi reſipiſcant ab errore, & hæreſi prius abiurata, ſunt perpetuo immurandi, tamq̄ hęretici pœnitentes. Si autem non reſipiſcāt ſunt vt impenitentes hęretici feriendi, vel ſi relabantur, ſunt plectendi per omnia ſicut cęteri hęretici relapſi.

Honor latriæ.

Hęc concluſio quamuis ex prima parte ſatis pateat ex antedictis, poteſt tamen breuius ſic deduci. Honor duliæ alicui exhibetur dupliciter, vel duplici de cauſa, Prima eſt in ſignum ſanctitatis, & hac de cauſa Habraam, Loth, & Manne Angelos adorauerunt. Hac etiam cauſa Aſſuerus Mardochęum, & Salmanaſſar Thobiam ſuper alios honorauerunt. vt Heſter. 3. & Thob. 1. Hac etiā cauſa Angeli beati, & ſancti qui ſunt in patria, a nobis adorātur, & honorātur honore ſcilicet dulię.

Honor, duliæ.

9 Secunda cauſa eſt in ſignum regiminis ſiue iuriſdictionis, vel poteſtatis, & hac de cauſa Nathan Propheta, & Berſabee

E mater

mater Salomonis adorauerunt Dauid Regem. Reg. 3. c. 1. & hac causa etiam venerantur Pontifices, Reges, Duces, & alij Præsidentes, tamq̃ vices Dei gerentes, a suis subditis, vt facto & opere ostendant se credere illum, cui talem honorem exhibent, vel sanctum, vel Dei amicum, vel Rectorem, vel Gubernatorem per Deum constitutum esse, vt sic Deum tamq̃ in sibi caro, & amico, vel in vicario suo principaliter honorarint. Nota tamẽ, ꝙ cum sancto alicui honor dulię exhibetur, Deus in sancto honore latriæ adoratur, & cum Pontifex, Rex, vel Princeps honore duliæ reueretur, Deus in suo vicario honore latriæ veneratur. Et ideo in cuiusuis honoribus, qui sanctis, & Ecclesiæ Rectoribus, ac mundi Principibus exhibetur, non ipsi sed Deus in ipsis principaliter honoratur. Exhibens igitur honorem duliæ dæmoni inuocato, facto & opere exterius, conuincitur se corde, & mente reputare, & credere interius dæmonem fore sanctum, & Dei amicum, & ideo sanctitate venerandum, vel fore mundi Rectorem, & Gubernatorem a Deo constitutum, & ideo iurisdictione, & potestate venerandum, quorum duorum vtrumq; plane est hæreticum, & peruersum, quia est textibus sacræ scripturæ contrarium, & determinationibus Ecclesiæ absonum. Dęmon enim neq; sanctus, neq; Dei amicus est, imo in culpa, & malicia obstinatus remanet. Neq; similiter in mundo a Deo Gubernator, nec Rector cõstitutus, imo seruus captiuus, falsator, & deceptor est, vt in sacris canonibus, & etiam præcedentibus rationibus constat. quare conuincitur, ꝙ dæmonibus honorem duliæ exhibentes, non vt sortilegi, sed vt hæretici sunt habendi, & puniendi.

Qualiter Deus in creatura reueretur

Tertius casus, seu tertia conclusio est, ꝙ si in eorum inuocationibus, & consultationibus dæmoniorum consultores, seu inuocatores talia peragant, ꝙ non appareat manifeste, ꝙ aliquis honor latriæ, vel duliæ exhibeatur ipsis dæmonibus inuocatis modis in superioribus explicatis, vel alijs similibus quibuscũq; tales nihilominus non vt sortilegi, sed vt hæretici iudicio Ecclesiæ sunt puniẽdi. quod sic patet. Inuocare in sacris literis sumitur pro actu latriæ, vnde glo. super illud Gen. 4. Iste cepit inuocare

uocare nomẽ domini, ſic dicit. Inuocare idẽ eſt quod colere, & deprecari. Item glo. ſuper illud Ro. 10. omnis quicunq; inuocauerit nomen domini ſaluus erit, ſic dicit. Inuocauerit ſe ſubij ciendo, & colendo. Et Papias exponens quid ſit inuocare dicit. Inuocat, adorat, ſupplicat, prece poſcit. Inuocare etiam, vt actus latriæ a Deo præcipitur, pſal. 49. Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua. Et alibi pluries.

Quia ergo inuocare pro actu latriæ ſumitur, & inter actus latriæ numeratur, & actus latriæ exhiberi pcipitur, & vt actus latriæ dæmoni fieri interdicitur, ſi dæmon a chriſtiano inuocetur, vbi aliud non apparet, actus latriæ dæmoni ſi offertur, hæreſim ſapit manifeſte, & tales vt hæretici ſunt habendi iuxta primam concluſionem, nonne inuocantes dæmonem ſunt hæretici habendi? vtiq;. Ergo vt optime concluditur a Diuo Tho. ſec. ſec. q 89. in omnibus his eſt apoſtaſia a fide propter pactum initum cum dæmone, vel verbotenus, ſi interſit inuocatio, vel facto, etiam ſi deſint ſacrificia. Non enim poterit homo duobus dominis ſeruire. Math. 8. hæc S. Tho. vbi ſupra.

Inuocantes Dæmones.

10 Ad euidentiam etiam tertiæ concluſionis eſt attentius conſiderandũ, ꝙ in inuocationibus dæmonum eſt diligentius conſiderandum. Nam ſi petitur id quod excedit dæmonis facultatem, vt ſunt futura a Dei libera voluntate dependentia, vt reſurrectio mortui, quod Saul petiuit a Phitoniſſa, vel certificatio vitę, vel mortis; quod a beelzebub petiit Ochozias. 4. reg. 1. vel hominem cogere ad peccatum, vel ſimilia, & tunc ex huius petitione hęretici iudicantur, quia proteſtantur ſe credere dęmonem fore Deum. Vide infra in verb. Diuinatio.

ARBITER, ET ARBITRATOR.

1 Arbiter, & arbitrator quis poſſit eſſe, quid poſſit vterq;, an ex arbitramento naſcatur actio, & an arbitramentũ emologizetur, & multa alia vide in c. quintauallis. de iureiurando.

Arbiter non poteſt eſſe monachus, ſed arbitrator. vbi ſupra.

Arbitri recuſatorij qui, quales, & quam habeant auctoritatem, vide practicam Papień. in for. decli. iuriſd. & in c. cũ ſpeciali. de appell. & ibi Doctores. Sed pro nunc notare debes, ꝙ

quando delatus pręſumit de Iudicis vero iudicio,& iuſtitia, tamen requirit coloratas cauſas recuſandi ipſum, vt ſuſpectum, vt ſic ſubterfugiat eius iudicium,tunc ipſe inquiſitor iux. c. ſuſpitionis. de offi. deleg. & c. Requiris. de apell. & c. cum ſpeciali eligat vnum probum virum in arbitrum, & mandet recuſanti, vt eligat alium, & ſic electis arbitris mandet Inquiſitor, & cogat per ſuas literas per ſentētiam excommunicationis latę ſententię quatenus citent recuſatorem, mandando ei ꝙ pręſentet eis recuſationem, & teſtes producat, & ipſi arbitri eos examinent diligenter, ſic ꝙ alter eorum cum tertio ꝓ vtroſq; electo ſi non conueniant ſuper recuſatione pronūciant, aliter ipſe vtatur ſuo iudicio,& officio,ſicut prius in cauſa recuſantis principali, recuſatione huiuſmodi non obſtante. Si autem infra tempus arbitris aſſignatum percipiat Inquiſitor, ꝙ recuſatio licet forte falſa, & per falſos teſtes probata, pronunciabitur contra eum, tunc cum aſſenſu tamen recuſantis,alias non, poteſt alicui committere plenarie vices ſuas, vt in c. Iudex.de offi. deleg. li. 6.

Si autem adueniente termino arbitris aſſignato, ipſi arbitri non pronunciauerint, vel pronunciauerunt recuſationem eſſe nullam,remanet Iudex ſicut prius. Si autem pronunciauerint recuſationem eſſe legitimam, Inquiſitionis officium conquieſcet, & quo ad illam recuſationis cauſam Inquiſitor deſinit eſſe Iudex,nec poteſt alicui committere vices ſuas, vt patet in prędicto c. Iudex. Et cum Epiſcopus ſine Inquiſitore non poſſit procedere ad ſententiam, Epiſcopus, & Inquiſitor, vel alter ipſorum denunciet Romano Pontifici,ſupplicando ꝙ nō obſtāte huiuſmodi recuſatione poſſit Inquiſitor procedere cū Epiſcopo in cauſa illa, vel ſubroget aliū quo ad cauſam illam qui cum Epiſcopo, & Inquiſitore poſſit procedere. Sed ante omnia debes aduertere, ꝙ prius, & ante omnia obſeruentur quę continentur in c. cum ſpeciali. de apell. ſcilicet, ꝙ recuſans coram iudice recuſato alleget cauſas recuſationis, deinde ęas per teſtes probet coram dictis arbitris. vide ibi.

Recuſatus iudex

AVXILIVM.

AVXILIVM.

1 AVxilium prꝙstantes ad delinquendū pari delicto se astringunt. Abb. in c. Ita quorumdam. de iudi. & in c. 1. de offi. deleg. maxime si sit de actu propinquo, & non de actu remoto, Mars. in pract. fol. 15. nu. 50. & constet de principali delinquente, & principali delicto, Marsil. in pract. fol. 14. nu. 40. Carer. nu. 67. .§. homicidiū. Et scias ꝙ quando tractamus de Inquisitione fienda contra aliquem de auxilio cooperatiuo præstito delinquenti ad committendum delictum, ꝙ tali casu non valet nec procedit talis inquisitio de auxilio, nisi primo cōstet ipsi Iudici de principali delicto, & de principali delinquente, secundum Anchar. in cons. 217. quod incipit. Nos Barthol. vbi dicit, ꝙ si non constat de principali delicto, non potest ꝓcedi contra alios tamq̄ contra auxiliātes. ad quod allegat Bar. in. l. is qui. §. si initium. ff. de tur. Bal. in cons. 119. secundi vol. quod incipit. viso processu. Requiritur etiam, ꝙ scienter auxilium prꝙstet, alias non est in culpa. Bar. in. l. omnes. de agris, & censi. li. 11. Alex. in. l. is qui opem. de far.

B.

BENEFICIVM.

1 BEneficium Ecclesiasticum, seu officium publicū hꝙretici, credentes, fautores, & horum filij vsq; ad secundam generationem obtinere non possunt: in c. Quicunq;. de hære. li. 6.

2 Beneficiis Ecclesiasticis priuati sunt, qui ad preces hæreticorum ea obtinuerunt, & fiunt ad alia obtinenda inhabiles, si talia scienter receperunt. c. Quicunq;. de hære. li. 6. .§. Ad hꝙc Quid si isti dimittunt talia beneficia quæ postea alijs conferūtur, & deinde vacant? an isti poterunt iterato illa obtinere? Dic ꝙ non, quia in di. c. dicitur perpetuo. An autem in hoc includantur dignitates pontificales, glo. quꝙrit super di. cap. & nō soluit tu dic. ꝙ nō nā cum hꝙc materia sit pœnalis, debet restringi. vt de reg. iur. In pœnis, Io. An. & Gemin. An autē si nesciat

nesciat eos qui preces offerebant esse tales, teneat hæc pœna? Dic ꝙ non, quia in di. c dicitur, scienter.

3 Beneficia plura possidẽs, infamia canonica qualiter laboret vide Abb. in c. Dudum. de elect. quomodo autem dispensatio interueniat, vide Io. de tur. cre. in c Domui. dist. 89.

Beneficiũ veleianæ

4 Beneficium Veleianæ mulieri hæreticę denegatur. in c. si ad uersus. de hære. Nec beneficium senatus consulti ei prodest.

BLASPHEMI.

1 Blasphemi sunt in duplici differentia. Quidam sunt qui articulis fidei nõ obuiant quoquomodo, vtpote malũ Deo, nec sanctis non imputantes, sed eisdem maledicentes, vel gratias Deo non exhibentes, sed ingratitudine agitati oppositum gratiarum euomũtꝗ, & isti dicuntur mere blasphemi, & de his loquitur canon extra de blasphemis, vel maledicis, qui quidẽ titulus distinguitur contra titulum de hęreticis. Nec de similibus Inquisitor habet se intromittere, sed debet eos relinquere suis Iudicibus puniendos.

2 Alij sunt qui contra fidei articulos verba proferunt, vtpote qui Dei omnipotentiam infringunt dicẽtes, Deum non posse factibilia facere, quod est contra primum fidei articulum, qui est credere in Deum omnipotentem, vel qui a beata Virgine pudicitiam tollere nituntur, dicentes illam meretricem, vel similia, quod est contra articulum fidei, qui est credere filiũ Dei conceptum de spiritu sancto, natum ex maria virgine, & tales sic directe articulos fidei agitantes dicuntur blasphemi hæreticales, reducunturq; ad titulum de hæreticis, & hæreticorum, vel suspectorum de hæresi legibus iudicantur, suntq; subiecti Inquisitorum iudiciis.

Blasphemi obstinati.

3 Vtrum autem tales sint hæretici, aut suspecti de hæresi, considerandum est, ꝙ hi blasphemi hæreticalia verba euomentes, postq̃ fuerint in huiusmodi per iudices fidei deprehensi, si in talibus verbis hęreticalibus volunt stare ꝑtinaciter, & illa defendere, hæretici sunt iudicandi, & vt tales sunt tradendi curiæ seculari, iux. c. Ad abolendam. de hære. si autem non, sed ad arbitrium iudicis fidei volunt cum effectu illas hæreses re-

uocare

uocare,& satisfactionem condignam exhibere, non sunt hære tici iudicandi. iuxta c. Ad abolendam, de hære.sed ad misericordiam admittendi.

4 Si autem tales debent arctari ad abiurandum hæreses antedictas, an tamq̃ pœnitentes hæretici, vel tamq̃ suspecti de hæresi, & si tamq̃ suspecti, an tamq̃ vehementer, vel tamq̃ leuiter suspecti, considerandum est, ꝙ si meritis processus diligenter actitatis inueniuntur habuisse in eorum mẽte circa ea quę sunt fidei, errorẽ, ita vt aliqua crediderint fidei contraria eorũ quæ ore protulerunt, tenentur, vt deprehensi in hæresi, abiurare hæreses iux.c. Ad abolendam, ꝙ si relabantur, pœna relapsis debita puniantur. iux. c. accusatus. de hære. li. 6.

5 Si autem nõ inueniantur in hęresim taliter deprehensi, sed inueniantur pluries, & frequenter, & in ludo, & extra ludum & ad leuem turbationem in tales hæreses prorupisse, & non constat clare de mala sua credentia, debent arctari ad abiurandum, vt vehementer suspecti propter frequentiam habituatã, quæ suspectos vehementer illos reddit iuxta. c. Accusatus, de hære. lib. 6.

Frequentia habituata.

6 Si autem non frequenter, sed raro, nec longo tempore, & nõ extra ludum, sed in ludo tantum, vel in ira tantum, tunc eo casu videntur debere abiurare tamq̃ leuiter suspecti. iuxta. c. Accusatus, supra. Nec prodest, ꝙ ad excusandas excusationes in peccatis ponitur a nonnullis, ꝙ verba huiusmodi hæreticalia euomentes, moueantur ad proferendum sola turbatione & furia, & non firma assertione & credentia, & ideo quod dicũt non credunt, &c. Sed furia siue ira hos taliter nõ excusat, quia maior mentis commotio, & turbatio sequitur ex motu & afflictione proprii corporis, q̃ ex perditione vnius oboli, seu denarii argentei siue aurei, sed adorantes idola metu mortis, vel amissionis membri, non excusantur in foro interiori a peccato. Vnde Augustinus de bono coniugali, & regestratur. 33.q.4.c. sicut. dicit, Sanctius est mori fame, q̃ vesci idolotitis. Nec excusantur in foro exteriori ab idololatria, & apostasia a fide, & per consequens ab hæresi, secundum Rai.tit. de apostatis q.7.

In ludo hæreticalia dicẽs.

Circa

Circa motus enim istos mentis pro fidei defensione, & confessione quantum ad verum catholicum non est metus cadens in constantem virum, quinimmo, nec metu mortis pro peccato mortali, & minimo perpetrando secundum Theologos,& maxime Sanctum Thomam non solum de peccato mortali, sed etiã de veniali in principio quolibeto vbi de hoc facit quæstionem specialem, & etiam Diuus Aug. & recitatur. 22. q. 2. c. Ne quis. Si ergo turbatio, & commotio ex metu mortis non excusat adorantem idola, vel dæmonium, quomodo excusabitur contra articulum fidei hæreses euomentem? Nunquid est maior commotio ex aduersa sorte perditio pecuniæ, q̃ ex vicina morte corporalis vitæ amissio? Si ergo nõ excusatur ab hæresi in casu illo, nec in isto excusabitur. Rursus secundũ Diuũ Augustinum super Gene. ad literam, Noe post diluuiũ inebriatus, excusatur a peccato, & a tanto,& a toto, quia vini virtutẽ non nouerat, & ideo cauere non tenebatur, sed Loth inebriatus a prima filia, & cum ea fornicatus excusatur a tanto, sed non a toto, quia vinum nouerat, & eius fortitudinem, ideoq; cauere debebat, propter hoc ab ebrietate non fuit excusatus.

Iteratio delicti quid importet.

Sed quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus fuerat, & non fugit, non excusatur a secunda ebrietate. Sic qui ludit, turbationem ex ludo expertus, non excusabitur a turbatione iterum ludens, & ex turbatione tali verba hæreticalia euomens, sicut qui frequenter, & scienter se inebriat, & inebriatus personam Regis inuadit, & hæreses seminat, non excusatur de crimine læsæ maiestatis, & hæreticæ prauitatis. Ergo si hic non euadit iudicis secularis, & Inquisitoris iudicium, nec ille. Et sic patet, ꝙ licet blasphemi mere cadant sub titulo de blasphemis, & non de hæreticis, & tales Inquisitoris iudicio non subdantur, tñ blasphemi hæreticales articulos agitãtes cadunt sub titulo de hęreticis,& per consequens eorũ inquisitio, iudiciciũ, & punitio ad Inquisitoris officiũ noscitur pertinere.

Blasphemi hæreticales.

BONA FIDES.

1 Bona fides pręsumitur in illo qui nõ habet notitiam rei alienæ, & præsumitur nisi in quattuor casibus, & ignorantia

præsumitur nisi probetur contrarium. Et maxime pręsumitur post triginta annos retro semper fuisse penes illum, qui non fuit molestatus per dictum tempus. Abb. in c. si diligenti. de præsump. in quo loco diffuse vide pertinentia tam ad bonam, q̃ ad malam fidem.

BONA OPERA.

1 Bona opera, nec etiam martyrium ipsum hęretico, nec schismatico prosunt. c. firmissime. de hære.

BONA HAERETICORVM.

1 Bona hæreticorum confiscari debent, vt in c. vergentis. de hære. Circa tamen cõfiscationem est sciendum, ꝙ licet bona hæreticorum ipso facto, seu ipso iure confiscata intelligantur a die commissi criminis, tamen necessaria est iudicis sentẽtia declaratoria super ipsa confiscatione, vel bonorum ademptione, quæ quidem sententia olim fiebat in terris Ecclesiæ ꝑ iudicem Ecclesiasticum, videlicet per Episcopum, vel Inquisitorem, in alijs autem terris Imperii fiebat per iudicem, & Principes seculares, vt in di. c. vergentis. de hære. Sed hodie indistincte iudex ecclesiasticus facit vbiq; hanc declarationem super confiscatione bonorum. Nec nisi requisitus intromittit se iudex secularis, quia hoc est sibi interdictum in c. vt Inquisitionis. de hære. §. prohibemus. li. 6. diffusius vide sum. tabie. in ver. Inquisitio. Et aduerte, ꝙ pœna confiscationis vindicat sibi locum solummodo in illis, quos constat fuisse hæreticos, vel qui de hæresi sunt damnati. vt in c. Ad abolendam. de hære. & c. super quibusdam. de ver. sig.

Declaratoria sententia necessaria.

Iudex secularis, non se intromittat

2 Bona vero clericorum hæreticorum non confiscantur fisco Ecclesiæ, vel Iudicis secularis, sed applicantur Ecclesiis, in quibus habuerunt stipendia. Et bona clericorum Ecclesias non habentiũ debent applicari Episcopo loci, qui ea in pios vsus distribuat. Inno. in c. fi. Qui cler. vel mona. Et Frede. de senis cõs. 20. & quod notatur in c. Quia diuersimode. de conces. breb.

3 Bona hæreticorum participare non debent diœcesani, vt patet per Bullam Benedicti vndecimi quæ incipit, Ex eo quod quædam.

Epũs nil habeat, de bonis, hæreticorum.

Bonorum appellatione includuntur etiam actiones, seu nomina debitorũ vt.l.1.C.de vsufr.Bal.in cõs.234. secũdę partis. 4

BONORVM CONFISCATIO.

NOta ex Vldarico Zasio in suo feudali parte decima nu.74. sic dicente. De fructibus autẽ hoc iure vtimur, quod post sententiam priuationis secutam, vassallus omnes fructus a die commissi criminis, videlicet a die commissæ offensæ, quo tempore in mala fide esse cepit, & fortius post sententiam declaratoriam perceptos, ei ad quem feudum fuerit reuersum, siue dominus sit, siue agnati, restituere tenebitur. Et est ratio viua, quia his casibus dominus, vel agnati recipiunt quod suum est, & merito cum fructibus recipient. arg. l. videamus.2..§. fi. de usur. a simili de bonis hæreticorum dicitur, cum longe grauius crimen sit hæresis, q̃ felonia qua feudatarius feudum amittit. c. vergentis. de hære. li. 6. 1

C.

CADAVERA.

CAdauera hęreticorum per errorem in cimiterio sepulta debent exhumari. Et nota ꝙ non solum contra viuos, verum etiam contra defunctos hæreticos habet Inquisitor quid faciat, non obstante ꝙ crimina morte extinguantur quo ad temporales pœnas. vt 23.q.6.c. Quorũdã, & 26.q.7.c.1.& c.si reus, vel accusator. l.1.& 2. quia tamen est speciale in crimine hęresis, mortuus potest accusari, & contra eum inquiri. vt 24.q.2.c. sane. & C. de hære. l. Manichęos, extra eo. c. si quis Episcopus, & eo. c. filij. li. 6. quod intellige de defuncto vere hæretico, ita ꝙ bona eius veniant confiscanda, secus autem de suspecto, vel pœnitente. 1

Volens autem Episcopus, vel Inquisitor procedere contra hęreticum defunctum, faciat eius hęredes citari ad defensionẽ, cum ipsorum hæredum intersit pro conseruanda fama, & memoria defuncti, & pro bonis quę illis veniunt auferenda. Item ex alia causa interest hæredis, vbi ipse hæres esset filius defuncti, quia 2

cti, quia ipse filius ad quasdam pœnas pro patre tenetur. vt c. ad. l.iul.maie.l.quod quis.& 24.q.c.sane.& c.vergẽtis.de hęre.

3 Nota quod licet mortui accusari non possint, quia mortuo reo omnis criminatio extinguitur, fallit tamen in crimine lęsę maiestatis, repetundarum, peculatus,& hæreseos, quibus casibus propter enormitatem delicti accusatio de iam mortuo recipitur. l. ex indiciornm.ff. de accusatio. Item fallit si quis mortem sibi consciuit. Vide Frãciscum Casonum, qui accusare possunt c. 2. & c. de his qui sibi ante sent. mor. consci. quia metu criminis de quo inquirebatur, videtur sibi mortem consciuisse vt per Doctor. etiam in. l. 2. c. qui testa. fa. poss. vbi est etiam de hoc textus, & quando constat de crimine, tunc postq̃ mortem sibi consciuit, bona sunt publicata, & hæredes non sunt vocandi, vt est textus clarus in. l. fin. .§. fin. ff. de his qui sibi ante sent. mort. consci. Et ratio est, quia licet regulariter de vnoquoq; actu quis, seu eius hæredes sint citandi, fallit quando, si citarentur, nulla eis competeret defensio. vt per Doctor.in. l. de vnoquoq;. ff. de re iudi. Si isti citarentur nullam haberent rationem ad probandum.

Mortui quãdo accusari possunt.

Hæredes quãdo citari debeant.

4 Item filiis quandoq; sic, quandoq; non auferuntur bona defuncti patris, vt infra in ver. Filii, dicetur. vnde non est mirum si diximus hæredem citari debere, cum sententia illum tangat per. l. propter. ff. de re. iudi. & .l. de vnoquoq;. in fi. & c. per tuas. de aposta. proceditur namq; contra hæreticum defunctũ vt deleatur eius memoria C. de hære. l. Manichæos, & c. de Epis. & cler. l. Quoniam. Potest etiam defunctus excommunicari. vt 23. q. 2. c.sane.& excommunicatus post mortem potest absolui, vt c. A nobis, de sent. excom. el 2. Vt eius bona adimantur. c. si pend. appell. l. quamuis, nisi filii fideles, & catholici per annos quadraginta iam ea bona possedissent, & ille defunctus, de cuius crimine quęritur, catholicus tunc reputabatur quando videlicet decessit. Tertio vt eius cadauer in cimiterio existens exhumetur. c. 2. de hære. li. 6. & c. sacris. de sepult. quando scilicet ossa illius possunt discerni ab ossibus fidelium.

Excõmunicari & absolui, potest mortuus.

Tempus post mortem infra quod inquiri potest super crimi 5 ne hæresis, aliqui dicunt quinquennium. c. de apost. l. si quis defunctum. Alii ad viginti annos protrahunt terminum. vt c. de fal. l. quærela. Alii ꝙ in fauorem fidei, & in detestationem maximi criminis dicunt, ꝙ inquiri potest sine temporis prescriptione, cum nulla iura inueniantur quæ in hoc crimine præfiniant tēpus, prima tamen opinio videtur tutior. vide Gemin. in c. filii. de hære. li. 6. ꝙ licet alias requiratur accusatio, & inscriptio, in hoc tamē particulari negotio propter enormitatē delicti, tantū libri suspectæ lectionis, si inueniantur, faciunt, & sufficit indicium, scilicet ad procedendum.

Libri suspecti q.d faciant.

CALVMNIATOR.

Calumniatorum diuersas pœnas vide in c. cum dilectus. de 1 calumnia. & ibi Feli. & Abb. in c. 1. de calumnia.

CAPTVS.

Capi non debet quis ante summariam fidem, vel probabilē 1 suspitionem de recessu Bal. in. l. quod euitandi. in fin. C. de cond. ob turp. caus. & allegat Archi. Io. Andr. in c. si clericis de sent. excom. li. 6. quod idem tenet Petr. de Anchar. in d. c. si clericos. qui dicit non esse capiendos qui nec conuicti, nec condemnati sint, nec esse vim inferendā his, qui parati sunt obedire. allegat c. vt famæ. c. cū nō ab homine. de sent. excom. quæ quidem in ciuilibus sunt verissima Bal. cons. 49. ad fin. 1. parte. Et idem cons. 208. 3. parte.

In criminalibus tamen relinquitur arbitrio iudicis, an a ca- 2 ptura personæ incipere velit. Bar. Bald. in di. l. consentaneum. C. quomodo, & quando, & ibi Alex. in addit. Bart. in l. sacrilegi. §. labeo. ff. ad. l. iul. pecul. Si tamen is qui capi iubetur, offerat idoneos fideiussores, audiendus est, nec debet iudex recusare fideiussores, nisi fortasse essent crimina grauia, in quibus cautioni fideiussoriæ tuto credi nō posset. tex. est in. l. Diuus 1. ff. de custo. reo. Dicuntur autem grauia crimina, ex quibus imminet supplicium mortis, secundum Spec. in tit. de accusa. §. 1. d. vers. sed pone. qui eleganter ibidem distinguit fideiussores non admitti in grauibus, at in non grauibus esse recipiendos,

Grauia crimina, quæ dicūtur.

dos,

dos, vt dicit Bar. in. l. si vero .§. qui pro rei. ff. qui satisd. cag. vide de hoc Zasium in cons. 19. 1. parte.

3 Captus pro crimine hæresis nõ est fideiussoribus relaxãdus, quia in causis criminalibus inquibus venit imponenda aliqua pœna corporalis, vel corporis afflictiua, reus fideiussoribus nõ est relaxandus, vt per Bar. & alios in. l. 1. ff. de custo. reo. & in l. 2. ff. de pub. iud. & late per Ang. de Are. in tract. malef. in ver. fama publica. in ver. 10. quęro. Nam quo ad tales, etiam si reus daret mille fideiussores, non debet relaxari secundum Bal. in l. eos. §. superius c. de appell. imo si interueniret fideiussor, nõ valeret tali fideiussio, secundum glo. sing. in c. cum homo 23. q. 5. quam refert, & sequitur Angel. de Are. in di. ver. pro quibus. Si tamen consuetudo sit in oppositum, veluti in nonnullis partibus est circa hæreticos pœnitentes non relapsos, tunc valet talis fideiussio. Et ita dixit glo. sing. in di. c. cũ homo. quam refert, & sequitur Lud. Rom. in sing. suo 120. incipiente. Tu scis ꝙ in causa criminali, & Ang. de Are. in tract. malef. ver. pro quibus, vbi addit. Et si Inquisitor relaxet reum fideiussoribus, & inuenerit ꝙ fideiussores non sint idonei, poterit iterum reum ipsum incarcerare, & facere ꝙ alios præstet fideiussores, quibus præstitis etiam primi erunt obligati. ita dixit Bal. in l. 1. ff. si quis in ius voca. non ierit, Aug. de Arim. in pract. crim. .§. Attingam nu. 9. & 10.

Fideiussio quando admittenda.

4 Captum, etiam iniuste, eximens e manibus familiæ Inquisitoris, vel e carceribus, est de hæresi vehementer suspectus, quia fautor hæreticorum, & impediens officium, & quomodo extra ordinarie puniri debeat, vide Nellum in tract. Bannit. in 2. parte 2. temporis. q. 31. incipien. Quæritur visum. Petrus de Anchar. cons. 34. incipien. viso. Alex. in cons. 35, incipien, viso Them. in 2. col. 2. vol.

Captum eximens de manu curiæ.

CARCER.

1 Carcer est locus securus, & horribilis, repertus non ad pœnam, sed ad debitorum, vel delinquentium custodiã. Bal. in tract. suo de carcere, & propter hoc carcer cum sit terminus pœnæ, nullam infamiam affert incarcerato, quia ad hoc vt

arguamus

arguamus aliquem criminosum, recurrimus ad pęnam qua est puuitus, vt est casus in l. testem centurio ff. de manu testa. Barba. in cons. 29. 1. partis.

Carceris inuētor. 2 Carcerem primus Ancus Martius Romanorum Rex ędificari iussit, vt Liuius ab vrbe cond. li. pri. dec. primę, licet Eutropius inuentionem carceris ad terrorem, & custodiam Tarquino superbo Regi ascribat. Vtcumq; sit, inuentum Regium fuit, & hinc est ꝙ ius carceris sibi occupans, in crimen læsæ maiestatis incidit, vt in l. 1. c. de priuat. carce. Et dicitur quis ius carceris sibi occupare, vel priuatum carcerem exercere, qui vltra vigintiquinq; horas aliquem detinet, l. capite quinto ff. ad l. iul. maie. de adult. & ratio est quia sibi vsurpat merum imperium, vt per Bal. in di. l. loco prælleg. in ver. ibi in tex. custodiam. carcer enim est meri imperii, vt per Doct. in l. imperium ff. de iurisdict. omnium iudi. vbi Iason. in vers. 3. mouetur. Fallit tamen conclusio in multis, vt in patre detinente filium in carcere priuato ad correctionem, & aliis similibus, vide Hier. Gigan. in tract. de cri. lę. maie. in tit. qualiter, & quando, & a quibus q. 35. per totum.

Carcer priuatus.

3 Incarcerare alium quis non potest simpliciter, nisi sit minister iustitiæ, & secundum ordinem iustitiæ. Et si enim cuilibet liceat alium ad horam detinere, ne malum aliquod faciat, simpliciter tamen detinere, & ligare non licet, sed tantum hoc potest qui vniuersaliter habet disponere de actibus, & vita alterius. Diuus Tho. 2. sec. q. 65. ar. 3. Syluest. in ver. carcer. q. 1. Tabie. in verbo carcer. §. 1. Et quicunq; priuatus aliquem incarcerauerit, etiam pro manifesto crimine, capite punitur, de iure ciuili c. de coarct. l. omnes. li. 12. imo committit crimen læsæ maiestatis, vt dictum est supra, sed glo. dicit hoc non habere locum in detinente proprios seruos ne fugiant, vel vxorē vel filios ad correctionem. Syluest. in ver. cacer. q. 2. Tabie. in ver. carcer. §. 1.

4 Carcer regulariter est ad custodiam, non autem ad pœnam c. Quamuis de pœnis. sed hoc intellige de iure ciuili, non de iure canonico. Permittitur enim prælatis, imo cuilibet iurisdictionem

ctionem habenti, & habet delicta punire, vt possit ad tempus vel etiam in perpetuum reos ad carceres adiudicare, vt per Abb. in c. cum a nobis de Aposta. in fi. & habetur in c. Nouimus. de ver. sig. Syluest. in ver. hæresis 2. q. 7.

5 Carcer siue sit ad custodiam, siue sit ad pœnã, nõ ita sit asper vel durus, ꝙ homines in eo perimantur. Nam secundum Lau. vt allegatur a Zabar: in clem. vnica de homicidio, qui homines tradunt in carcerem ita durum, & asperum, ꝙ incarcerati quasi in sex menses vitam perdant, sunt homicidæ, & irregulares, quia talis pœna est magis afflictiua, q̃ si ponerentur in patibulo. Et hoc notabis contra prælatos clericos, detrudentes in gabiam, vel eos ad triremes cõdemnantes. Syluest. in uer. hæresis. 2. q. 7. & uide Abb. in c. a nobis. de aposta. & in c. qualiter, & quando de accusa. Et nota, ꝙ siue carcer sit ad custodiã siue sit ad pœnam, non debet in eo esse commixtio maris, & fœminæ secundum glo. in c. Quamuis de pœnis li. 6.

Carcer nõ debet esse asper

6 Ad carcerem dum quis condemnatur, si quid exprimitur in sententia, scilicet ad tempus certum, uel in perpetuum, stabitur expressis in sententia, si uero quis simpliciter ad carceres damnetur, intelligitur perpetuo damnatus. C. de pœnis. l. seruus. & per glo. in c. grauis de pœnis li. 6. Et nota ꝙ carcer perpetuus æquiparatur morti. Innoc. in c. qualiter, & quando. de accusa. quem allegat, & sequitur Augst. de Arimi. in Addi. ad Angel. de malef. in uer. fama publica. nu. 14. Et nota ꝙ in carcere priuato detentus iniuste, siue in carcere iniurioso, ut a latronibus, uel tyranno, si quid agat cum detentore, postmodum potest allegare metum, & facere actum rescindi. ut in. l. qui in carcere ff. Quod metus causa, Cum alio uero ab ipso detẽtore contrahere potest, nisi ad hoc detineatur, ut in c. Dominus. de secundis nuptiis, per Panor. Potest etiam in carcere facere testamentum, ut in. l. Metum. §. sed licet. ff. quod met. cau. Detentus autem in publico carcere iuste, si est damnatus pœna capitali, non potest aliquid agere tamq̃ liber, quia est effectus seruus pœnæ, & bona sua ueniunt ad succedentes ab intestato, ut in auten. Bona damnatorum. C. de bon. damn. unde etiam ad

Carcer ꝑpetuus morti æquiperatur.

Iniuste detentus quid possit facere

pias

pias causas non potest disponere, vt ait Io. And. in c. 2. de vsu. li. 6. si autem non est damnatus pœna capitis, sed tãtum in carcere detentus, potest contrahere, & omnes alios actus agere, vt in di. l. Qui in car. Syluest. in ver. carcer. q 4. Tabien. in ver. carcer. .§. 5. & nota ꝙ carceratus omni die dicitur grauari, & ideo tamq̃ a nouo grauamine potest omni die appellari secundum Spec. in titulo de appell. .§. restat. versi. & nota, & versi. & quid dices. Philippus de perusio in c. super eo. de appell. Feli. in c. exceptionem, & in c. accedens 2. vt litis nõ contest. vbi latissime loquitur in materia ista, & dicit idem dicendum esse in exceptione loci suspecti, quia habet grauamen successiuum, & ideo talis exceptio potest quãdocunq; fieri, & ita tenet Spec. in titulo de citatione .§. 1. & 3. vers. Quid si reus, & D. Ant. & Io. de Imo. in c. exceptionem. de except. Et vide Marsil. in pract. .§. attingam nu. 29.

Carceratus quottidie grauatur.

7 Carceratos Iudex visitare debet, & curare, ꝙ habeant necessaria, vt in l. 3. C. de Episc. aud. & siquis sine causa est incarceratus, potest Iudex ex mero suo officio eum liberare, Angel. in tract. malef. in ver. feria publica in 14. in ver. & aduertas.

8 Carceratorum causæ sunt summarie, sicut causæ miserabilũ personarum, expediendæ. Cyn. in l. fin. c. si quis alteri, vel sibi. quem refert, & sequitur Bar. in tract. suo, carceratus, in fi. & de hoc videtur esse textus in l. fin. C. de custo. reo. Marsil. in pract. crimi. .§. attingam. nu. 76.

Miserabilium causæ sũt expediẽdæ.

9 Carceres proprios habere potest Inquisitor, ac proprios ministros, iurabunt tamen ministri, & custodes, ꝙ officium fideliter exequentur. ut in Clem. Multorum. de hære. Et licet pendente iudicio criminali quis in carcere non detineatur, tamen fallit hoc in crimine hæresis propter enormitatem criminis, ut ponit Gemin. in c. ut Inquisitionis. de hære. li. 6.

10 Carcerum hæreticorum erunt duę claues, & duo custodes, ut in c. Multorum de hęre. in Clem. Carcer uidelicet communis Episcopo, & Inquisitori duas habebit claues, quarum alteram Ep̃us, alteram Inquisitor habebit, sed secus de particularibus tã Ep̃i q̃ Inquisitoris, ut longa consuetudine ꝓbatur, uide infra.

Duæ claues, & duo custodes.

11 Carcerum custodes custodiam negligentes, vel capite puniuntur, vel in eam qua rei tenentur, pœnam incidunt, vt l. Milites. ff. de custo. reo. l. ad commenterieñ. c. eodem, Zasius in sing. c. 2.

Negligens custodia.

12 Carceris si plures sunt custodes, & vnus custodum fugiat cum carcerato, alii non tenentur, textus est in l. fi. §. 1. ff. de custo. reo. lud. Ro. in sing. suo. 31. incipien. Si dictat statutum. Marsil. in pract. crim. §. attingam. nu. 73.

13 Et nota, ꝙ quilibet Episcopus videlicet, & Inquisitor potest habere carcerem proprium, vtpatet in alleg. c. Multorũ, & quilibet suum carcerem potest facere communem ambobus, & tunc eius carceris erunt duæ claues, quarum vnã Episcopus, alteram Inquisitor seruabit, & similiter duo custodes vnus nomine Episcopi, alter nomine Inquisitoris. Nam in aliquibus partibus, vt in Tholosa, & Carcassona Inquisitores habent in suis domibus carceres, quos vocant muros, qa domumculæ illæ adhærent muro loci, qui est Episcopo, & Inquisitori communis, & de his fit mentio in di. c. Multorum. de hære. in clem. vide Directorium nostrum parte 4. c. 9.

Murus, quid sit.

14 Carcerum effractores qui in carcere conspirauerunt, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant capite puniuntur l. in eos. ff. de custo. reo. Sed atrociores sunt nocturni effractores, & ideo fustibus cęsi in metallum damnari solent. Diurni vero post fustium castigationem in opus perpetuum, vel temporarium dandi sunt, vt l. 1. & 2. ff. de effracto. & puniuntur etiam alia pœna, in qua punirentur si vere maleficium propter quod incarcerati fuerũt, vere perpetrassent, vt bart. in di. l. in eos ff. custo. reo. Nam aufugiens de carcere, habetur pro cõfesso, si ꝓ speciali Inquisitione erat in carcere, secus si pro generali. imo si speciali est, requiritur ad hoc quod habeatur pro confesso, ꝙ aufugerit cum conspiratione, vt di. l. in eos, si vero sine conspiratione, tunc non habetur pro cõfesso, sed punitur pro motu iudicis, vt not. Guil. de Cu. in l. sucurritur. ff. ex quibus caus. maio. & ibi Bald. & in l. Amonendi in 9. col. ff. de iureiur.

Effractores carcerum.

Fugiens ex carceribus.

15 Ex carceribus fugiens in quibus propter ſuſpicionem de hæreſi poſitus fuerat, & ſi carceres non fregerit, ſed tantum oſtio aperto fugerit, non habetur pro conuicto, ſed excõmunicatur, ſi in termino ſibi aſſignato ad ipſos carceres non ſe præſentat, & ſi per annum excommunicationem ſuſtinuerit, tamq̃ hæreticus punietur C. cum contumacia. de hęre. li. 6. Marſil. in pract. crim. §. Attingam nu. 39. vſq; 42. ſi autem erat cõuictus, dato ꝙ fugerit oſtio aperto citari debet ad ſententiam audiendam. Et ſi non comparuerit, condemnabitur vt pertinax, & impænitens, & hęc tamq̃ ſingularia notabis.

Carceres frangens

16 Carceres autem frangens, ſeu tentans frangere in quibus poſitus fuerat propter ſuſpicionẽ hęreſis, ſiue fugiat, ſiue nõ, dummodo fugere tentet, habetur pro conuicto, & vt hæreticus damnari poteſt, facit. ff. de effract. le. 1. & ff. de cuſto. reo. l. eum. Et in aucten. de col. §. prohibemus, & per Io. Calder. in ſuo Direct. Inquiſitionis. c. 10. & per Marſil. in pract. vbi ſupra. Vide Zanchinum c. 10.

Adde. l. milites agrum §. eius fugam. ff. de re milit. & l. ſi quis aliquid §. miles ff. de pœnis, & per Doct. ibi, & per Angel. de maleſi. in glo. quod fama publi. præc. in verſ. tertio quid ſi quis poſitus fuit nu. 82. etiam ſi crimen non commiſerit per di. l. in eos. de cuſto. reo. & per glo. & Bart. eo in loco Boſſ. in tit. de effracto. carce. per tot. & in tit. de captura num. 20.

Et ratio eſt, quia hac effractione maius, & intenſius delictum redditur arg. l. 3. in fin. c. de Epiſc. audien. & l. ſeruos circa medium c. ad leg. iul. de vi. Rupli. l. capitalium §. ſolent ff. de pœnis, & l. omnes. Nam clauſura publica violatur, publica iuſtitia læditur, & miniſtris periculum paratur, qui enim poteſtati reſiſtit Dei ordinationi reſiſtit. Rom. 13. Quę vero ad conſcientiam attinent, an fuga, & carcerum ſeu vinculorum effractio damnato ad mortem ſit licita, a D. Tho. & Caiet. abunde perpenduntur. ſec. 2. q. 69. ar. 4. & præcipue ad ſecundum.

Carceres autem frangens, aut frangere tentans in quibus

bus positus fuerat ad pænitentiam agendam pro hæresi, siue fugiat, siue non, habetur pro impęnitente, quia propter hoc præsumitur ficte conuersus, & ꝙ perseueret in veteri errore. de pœni. di. 2. c. si quis & 22. q. 2. c. Qui ait, & 21. q. 1. c. Cum per bellicam.

Adde, ꝙ Ecclesia carcere ad pœnā vtitur, vt notat Felin. in c. excommunicamus 2. de hęre. ꝙ autem ille qui a loco sibi pro pęnitētia assignato fugit pro hęretico damnari possit, confirmat idem Felin. in d. c. excommunicamus, & allegat Io. And. in c. vt commissi. de hære. li. 6. dicitq; talem fugiētem ex hoc solo haberi pro conuicto, ac si in hæresim relapsus esset, & ꝙ absq; vlla audiētia seculari brachio tradendus est. iuxta. c. Ad abolendam eo tit. Quibus omnibus subscribit Nicol. Arelat. in tract. de hæret. notab. 6. Idem dic de eo qui aliā pœnam sibi ab Inquisitore impositam post abiurationem non impleuit. Zenzel. Machesi. & Io. de Imol. in Clem. 3. in glo. super ver. propagine. de hæret. Io. Cald. in c. literas. de præsump. & Feder. de sen. in cons. 156. incipien. Alexan. Episcopus. quos refert Arelat. in di. tract. not. 30.

17 Et quia de carcere, & incarceratis est sermo, nota (prout etiā diximus in Directorio nostro) ꝙ si incarceratus pro delicto fugiat, habetur pro confesso, etiam si maleficium non commisit. l. in eos. ff. de custo. reo. Et ibi glo. in ver. Punien di Bar. in l. fi. eod. Addo textum not. in. l. militis agrum. §. pe. ff. de re. mili. & Specul. de pręsumpt. §. 2. ver. violenta. & ibidem per Io. And. in additione magna, vbi pulchre disputat ad hoc dubia duo. quod verum est nisi ianuam carceris apertam inuenerit Bal. in l. sucurritur. ff. exqui. ca. ma. pe. In l. in bonæ fidei. de re. credi. Addo Iason. in aurea repe titione. l. Admonendi in materia fugæ. ff. de iureiur. cū aliis concor. & confirmationibus ad hoc per eum signatis. Angel. in l. verum 2. de fur. & in l. 1. de off. Carce. & Alex. in l. pe. de custo. reo. ꝙ non tenetur ad pœnam fracti carceris.

18 Item verum est, ꝙ habetur pro confesso si erat carceratus pro speciali inquisitione, & fugit cum conspiratione. Nam

ſine, vel ſi erat carceratus pro generali Inquiſitione, Alex. in di. l. pe. Bal. in conſ. In Chriſti nomine Punctus, & art. q. ta lis eſt an fugiens. Et bal. in di. l. ſucurritur, & in. l. Admonē di. vide Abb. in c. A nobis. de Apoſta. maxime ſi fregit, vel conſpirauit frangere carcerem, habetur pro conuicto de eo crimine pro quo eſt captus, vt ſupradictum eſt.

De illo vero qui erat intruſus in monaſterium, vel in carcerem ad pœnitentiā agendam, & fugit, vel fugam tentauit, quaſi pro hæretico impænitente habetur, quia propter hoc præſumitur ficte cōuerſus, & in ueteri errore, vt iā dictū eſt.

19 Nota tamen ex Io. Baptiſta a villadoboſ. de communibus opinionibus Doctorum, ꝙ fugiens, ſi ſpōte reuertitur, omnē ſuſpicionem criminis purgat. l. 1. C. de rece. reo. Non enim dicitur receſſiſſe habēs animū redeundi. l. quid ſi fugitiuus. §. 1. ff. de edicto. Edicto. Sicut nec auis quę ex nido euolat bre ui reuerſura, receſſiſſe dicitur. Bar. in l. 1. de ſer. fugi. Et habuiſſe animum reuertēdi præſumitur, qui infra annum venit per di. l. 1. & c. cum contumacia. de hære. li. 6. Et ob hanc cauſam, licet inducat ſe in plenam probationem fuga contra fugientem, tamen ſi ſponte reuertitur, in totum diluitur, vt tenet Coraſi. in l. Admonendi nu. 75. ff. de iureiur. poſt Bar. in l. Raptores c. de Epiſc. & Cle. ꝙ fugiens de carcere, ſi denuo eſſet incarceratus etiam inuictus quis, per illam fugā nō eſt condemnandus. quæ faciunt pro limitatione. l. 34. l. 8. tit. 18. in ordine. vbi diſponitur, ꝙ carceratus fugiens de car cere habetur pro fractore, & circa di. l. 6. alias 8. limita. per Epiſcopum Cola. in ſuis regulis in ver. fuga. Nota obſeruationem, quæ conſiderari debet circa crimina, inter ſcilicet excepta, & non excepta.

Fugiens animo re uertendi.

CITATIO, ET CITATVS.

1 Citatio eſt vocatio iuridica ante Iudicis conſpectum, quę quatrupliciter poteſt fieri, primo per nuncium. 2. per præconem 3. per edictum. Clem. 1. de iudi. 4. ex iuris diſpo ſitione. vide Tabie. in ver. citatio. §. pri.

2 Citatio eſt diuini, naturalis, canonici, & ciuilis iuris.

Nam

Nam legimus Gen. 2. Deum priusq̃ de peccato inobedientiæ puniret ipsum, ad se vocasse Adam dicẽs, Vbi es? atq; ipsius audiuisse admissi criminis expurgationem, & huic seruit c. Deus omnipotens 2. q. 1. vbi dicitur Deum voluisse, priusq̃ puniret Sodomorum enormia mala, ipse cũ fidelibus testibus diligenter inuestigans quæ audiret opere comprobaret; Clem. Pastoralis, cum ibidem notatis de sent. & re iudi. & c. cum olim de testi. in extrauegan. communibus. l. de vno quoq; ff. de re iudi. l. Nam ita Diuus. ff. de adoptio.

Adam citatus.

3 Citatio semper debet præcedere condemnationem. l. consentaneum. C. quomodo, & quando iudex.

4 Citatio per delegatum principis potest fieri per quẽcunq; sibi placuerit. Abb. in c. pastoralis. de off. deleg. sed nota etiã ꝙ quando citatio fit per nuncium non iuratum, eius relatio debet recipi a notario cum iuramento ipsius nuntij. Et nota ꝙ relationes regulariter fieri debent per nuncios publicos, videlicet per currerios officij, vel curiæ Episcopalis, seu etiam communis ciuitatis, quia tales nuncij sunt iurati, & eis creditur, & debent fieri tales relationes ante tempus, vel in tempore comparitionis fiendæ per ipsum citandum, aliter forte citatio non teneret, præcipue si ex aduerso opponeretur. Sed quia quandoq; Iudex, pro eo ꝙ forte non est tutus accessus nuncijs iuratis, vel etiam pro minori expensa solet comittere aliis personis non iuratis, tunc debet in ipsa citatione inseri, ꝙ ipsi nuncio dabitur plena fides cum eius iuramento, de dimissione, & relatione ipsius citationis.

Nuncius iuratus esse debet.

Et nota, ꝙ nisi in citatione non esset insertum, ꝙ daretur fides cuiq; delatori, citatio non teneret, nisi daretur per nuncium iuratum ciuitatis, vel loci in quo habitaret reus. Et in hoc caute est aduertẽdum qualiter formãdæ sint citationes, & exinde relationes. Solet quoq, quandoq; addi, ꝙ non tantum ipsis talibus nuncijs dabitur fides cum iuramento, sed etiam dabitur fides literis cuiuscũq; notarij, qui scriberet notario actorum, vel Iudici eidem factam fuisse relationem per nuncium cum eius iuramẽto, vel per currerium loci, in quo habitaret

Cautela ĩ citãdo seruanda.

habitaret ipſe notarius, vel inſtrumento rogato per notarium de præſentatione, & dimiſſione ipſius citationis. Hæc ex pract. Placeñ.

Nuncio citationis creditur.

Et nota ꝙ nuncio citationis Iudicis pręſtatur fides non de iure ciuili, ſed ex conſuetudine, ſi tamē Socrates neget ſe ab eo citatum eſſe, remittitur Iudici credere cui voluerit, conſiderata qualitate perſonarum, ſcilicet citantis, & citati. Tutiſſimum igitur erit ſecundum Doct. vt nuncius præſentibus teſtibus ſuam commiſſionem peragat, quos ſuę relationi inſeret. Sunt tamen qui volunt ſoli nūcio habendam fidem in re criminaria, q̃a in his difficile eſt teſtes inuenire. Tu dic ꝙ creditur nuncio quantum ad ea quæ pertinent ad officium ſuū, vide ad hoc glo. in ver. in iudicio. c. venerabilibus. de ſent. excom. .§. ſecus autem. li. 6. Gemi. ſuper di. glo. & Panor. in c. conſuluit. de off. deleg. ſi tamen Iudex ſcit citationem non perueniſſe ad notitiam citati, vel ꝙ fuerit legitime impeditus, non poteſt Iudex procedere, & ſi procedit, proceſſus nullus eſt ipſo iure. Bar. in extrauag. ad reprimen. & allegat not. per glo. in l. Quęſitum .ff. de re. iudi. 5

Tres termini in citatiõe requirūtur.

In citatione ſub pœna excommunicationis de neceſſitate requiruntur, ꝙ ſtatuantur tres dilationes, ſiue tres termini, vtputa tres dies, pro primo vnum, ſecundum pro ſecundo, & tertium pro tertio, & peremptorio termino. Doct. poſt Inno. in c. Ad petitionem. de accuſa. & hæc clauſula, videlicet ac canonica monitione præmiſſa, in omni caſu debet addi poſt verbum, tertio, & peremptorio termino, quia de iure nō poteſt deueniri ad ſententiam excommunicationis, niſi præmiſſa trina, & canonica monitione, aliter ipſa ſententia excommunicationis nulla redderetur. 6

Solet etiam quandoq; fieri ipſa citatio, ſeu præceptum, ꝙ reus tale quid faciat, vel ꝙ tale quid non pręſumat facere ſub pœna excommunicationis, & tunc debet addi hæc clauſula, videlicet vnica pro trina, & canonica monitione præmiſſa.

Debet quoq; & ſecundum addi in ipſa prima citatione fienda ſub pœna excommunicationis contra aliquem reum

clauſula

clausula iustificatiua, videlicet si senserit se grauatum, ꝙ cõpareat vltima die termini ad allegandum causam grauaminis, & hoc maxime vbi requiritur aliqua causæ cognitio de, & super re pro qua agitur, & ꝙ forte ipsi reo competerent de grauamine exceptiones, ex quibus posset se tueri.

Clausula iustificatiua quando inseritur.

Vbi vero ageretur executiue pro aliquo negotio iam declarato, vel vbi immineret aliquod periculum, vel scandalũ, & præcipue, vbi ageretur ex officio Iudicis, tunc non solet inseri clausula iustificatiua, ne forte impediretur intentio ipsius Iudicis procedentis, vel executio rei iudicatæ. Sed aduerte, ꝙ vbi in prima citatione inseritur clausula iustificatiua, ꝙ compareat ipse citatus, non debet citari ad comparendum, nisi vltima die dicti termini statuti, & ita ex stilo fori obseruatur. Dilatione enim statuta non debet grauari ad comparendum, quia dato ꝙ prima facie sentiret se grauatum, posset tamen durante termino mutare propositum, & facere satis requisitis, vel posset interim prouidere sibi circa defensiones faciendas. Et quia regulariter iuridica solent exerceri per Iudices in duabus horis diei, videlicet in tertiis, & in vesperis, debet in ipsa citatione addi qua hora comparere debeat ipse citatus. Saluo ꝙ si Iudex procederet ex officio, & citaret partem ad comparẽdum in camera, posset ipsum citare qua hora sibi expedire iudicauerit. Sed aduertendum est, ꝙ vbi ageretur aliquo casu in quo immineret periculum, vel damnum sequeretur, posset in ipsa clausula iustificatiua addi, ꝙ ipse citatus compareat ad allegandum causam sui grauaminis, firmis tamen manentibus contentis in citatione, donec per ipsum Iudicẽ aliter fuerit ordinatum. Formas autem citationũ vide in Directorio nostro.

In tertijs & vesperis.

7 Citatus personaliter, si personaliter non comparuerit, sed mittat procuratorem, cõtumax reputabitur etiam si excusationes friuolas alleget. Abb. in c. veniens. de accusa. num. 7. Et nota ꝙ citatio debet habere causam propter quam quis citatur, vt notat Gemi. in c. cum contumacia. de hære. lib. 6. sufficit tamen exprimere in genere delictum, vel causam, nec

Personaliter citatus, personaliter compareat.

requiritur

requiritur ſpecificatio loci, vel temporis, vel ſpeciei delicti, vide glo. in c. 2. de dila. & glo. in c. iudicas 3. q. 9. Archi. 5. q. 2. c. ſi primates Abb. in c. licet. de accuſa. nu. 3. Bar. in c. 2. de dila. Nota etiam ꝙ citatio a Iudice habet vim peremptorij ſecundum Feli. in c. conſuluit. de off. deleg. Tabie. in ver. citatio. §. 1. in cauſis tamen ſummariis, vt eſt cauſa fidei, non requiritur citatio peremptoria. vt notandum dixit Panor. in c. conſuluit. de off. deleg.

In cauſis fidei citatio perēptoria non requiritur.

8 Citatio rei criminariæ fieri debet in perſonam diffamati modo inueniri poſſit. l. 1. ff. de lib. agnoſcen. & l. 4. ff. de domi. infect. vel certe pronunciabitur citatio domui ſuæ, quam ſcilicet inhabitat citationis tempore, non in alijs domibus ſuis, di. l. 1. & di. l. 4. & ibi Bar. Domum autem hic accipimus, ſiue in propria domo quis habitet, ſiue in conducta, ſiue gratis, ſiue hoſpitio quis receptus ſit. §. domum inſti. de iniur. & l. 1. §. habitare. ff. de his qui deiece. vel effude. ꝙ ſi domo penitus careat, atq; loco ſuo fugam dederit, pagetur citatio edicto publico, voce præconia, tubę ſonitu, vel alia ſolemnitate, quarum meminit Guliel. durandus in multis locis ſui Speculi.

Domus cuiuſque quæ ſit.

9 Citatio realis abſq; licentia, auctoritate, vel commiſſione Iudicis fieri nequit. tex. eſt clarus in l. neminem. C. de exhibit. reis. Fallit hoc in multis caſibus, vt patet per pract. criminalem, & quo ad Inquiſitionis officium, fallit in publico, & notorio hęretico, ideſt in eo qui inuenitur publice cõtra ſanctam fidem aliquid dicere, aut facere ſine vlla erubeſcentia. Argumentum. l. Raptores. C. de Epiſc. & Cler. & l. vnica. C. de Rapto. virg. & l. capite quinto. ff. ad l. iul. maie. tales enim poſſunt capi, & citari ab omnibus, ſed capiens tenetur intra viginti horas carceri iuſtitiali conſignare. Bar. in l. capite quinto. Alij tenent ꝙ infra ſex horas conſignare tenentur, ſed Bart. opinio eſt verior, & melioribus innititur fundamentis.

Capiens, ſine auctoritate, vel commiſsione.

10 Citatus legitime impeditus quominus comparere poſſit, contumax dici nõ poteſt, vt quia infirmus, vel alibi incarcere

detentus

detentus est l. contumacia .§. contumaciæ. ff. de re iudi. l. de vnoquoq; .§. 1. exequen. Bar. in cons. 228. incip. Catherina accus. in ver. quinto ꝙ ipsa publicatio. Facit tex. in extrauag. ad reprimendã ibi, citatus neglexerit. Nam ad hoc quod quis neglexisset comparere, requiritur scientia citationis, & ꝙ non fuerit legitime impeditus. Bart. in extrauagantibus. Ad reprimendam.

Negligẽtia requirit scientiam.

11 Citatus, inquisitus, vel denunciatus, vel accusatus ꝙ veniat ad respondendum de fide coram Inquisitore, si non comparuerit in termino ei in citatiõe assignato, damnari potest, iux. tex. in extrauag. Ad reprimendam. Dominus tamen Io. Igneus in copiosa sua disputatione, an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem nu. 124. dicit hoc esse terribile, cum ex sola contumacia de iure communi quis non habeatur pro confesso, vt per Bar. in l. lex cornelia .§. fin. ff. ad Syllacen. Et idẽ Bar. in extrauag. in ver. receptionem, & tamen reus per legitimas probationes cõuinci debet. l. fin. C. de proba. & c. Nos inquam 2. q. 1. seu per confessionem. di. l. lex cornelia. ff. ad Syllacen. Tu dic, ꝙ si quis est tãtummodo de hæresi suspectus, & citetur, si non comparet in termino, potest excommunicari. vt in c. cum contumacia. de hære. li. 6. quam excõmunicationem si per annum sustinet, tunc vt hæreticus poterit puniri, quia vehemens suspicio in quam incurrit statim non comparendo, transit in violentam, contra quam non admittitur probatio. di. c. cum contumacia. Nam contumacia dicitur ficta probatio, & non vera secundum Nellum in tract. bannit. in pri. parte primi temporis. in pri. q. Si autem vltra contumaciã, est cõuictus de delicto idest de hæresi, vel facti euidentia, vel propria confessione, vel per testes legitimos, tunc contra citatum peremptorie, vna pro trina monitione canonica, non comparentẽ in termino, potest procedi ad condẽnationem. Et pro hoc facit textus in extrauag. Ad reprimendã, & ita probat textus in l. Raptores. C. de Epis. & Cler. post prin. in ver. conuicti, & ibi etiã circa medium. di. l. in ver. post legitimas probationes iuri cognitas. Idem Old.

Cõtumax tantũ nõ habetur pro confesso.

in conſ. 75. incipiente. Hic agitur. in ver. & Doctores iuris Canonici. Marſil. in pract. crimi. .§. Poſtq̃ nu. 48. Arch. in c. vt commiſſi. de hære. li. 6. in glo. qualiter procedi. Et di. 86. c. tanta. vide Calder, in ſuo Directorio Inquiſitionis c. 9.

Nō propter quā libet ſuſpicionē, quis debet citari

12 Citari nō debet quis propter quamlibet ſuſpicionem, etiā in crimine hæreſis, ſed debet eſſe probabilis, & cōmunis eſt repellēda ſuſpicio, potiusq̃ recipiēda 2. q. 1. c. Primo ſemper, vbi de hoc Io. And. vide Gem. in c. cū cōtumacia. de hęre. li. 6.

13 Citatus ab Epiſcopo, & Inquiſitore debet obedire Inquiſitori, quia Inquiſitor in ſuo officio eſt maior Epiſcopo. Nam Epiſcopus eſt ordinarius, Inquiſitor autem delegatus. c. Per hoc. de hære. li. 6. Inquiſitor autem cum ſit delegatus Papæ, cenſetur eſſe ille, cuius locū tenet. 2. q. 6. c. ſi Epiſcopus diſt. 10. c. fin. & c. ſane. de off. delegat. Hæc Gemin. in di. c. Per hoc confirmat Feli. in c. excommunicamus. de hære. ibi, nota Epiſcopum eſſe ordinarium in crimine hæreſis. Imo putat Archid. ꝙ ſi prius quis citetur ab ordinario, & poſtea ab Inquiſitore, ꝙ tenetur deſerto iudicio ordinarij comparere coram Inquiſitore. ff. de re. iudi. l. cum pupillum, & per capitula prædicta, & ſic per eum non eſſet curandum, ſi ordinarius præueniret in conueniendo. Et hoc dicit verum Io. And. Lappus autem dicit, ꝙ quando diœceſanus procedit auctoritate delegati, vt contra exemptos, tunc eſt in optione citati corā quo primo compareat. Hæc Gemin. in di. c. Per hoc.

Epiſcopi & Inquiſitoris tribunal. quomodo differrāt.

14 Citatus punitur, vt contumax, ſi non compareat, licet poſtea appareat, ꝙ non fuit legitime citatus, Abb. in c. veniēs. de accuſa. nu. 9. & 26. Et nota ꝙ vbi quis citatur, vt comapareat certa die, nec determinatur hora, debet citatus comparere tali hora, ꝙ poſſit Iudex eum recipere, & finire actum incumbentem. Hęc Abb. in c. conſuluit. de off. deleg. Et intelligitur de hora conſueta quādo de ea poteſt apparere, & quādo hora eſt de conſuetudine, tunc enim expreſſio diei pro expręſſione horæ habetur, vt dicit Feli. in c. Ad petitionem. de accuſa. in fi. imo citatus ſine termino debet comparere quā citius poterit Abb. in c. cum Parati. de appell.

Hora cōparitiōnis quæ.

CIVITAS.

CIVITAS.

1 Ciuitas in qua omnes sunt hæretici, comburi nō potest, nisi precedat declaratio a Iudice, ꝙ sint tales. Nam multi possent fingere aliquos esse hæreticos, q in veritate nō essent tales tantum, vt ab eis bona auferrent. Gemin. in c. Præsidētes. de hære. lib. 6.

2 Ciuitas, seu vniuersitas non potest subijci aratro ob rebellionem, nisi præcedente declaratione Principis. Bar. in ver. rebellionis. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de cap. de. & sequitur afflictus.

CLERICVS.

1 Clericus qualiter sit puniendus, vide Abb. in c. cum non ab homine. de iudi. Nota tamen pro nunc, ꝙ clericus cōmittens attrocissimum delictum potest etiam sine degradatione puniri. Io. And. in c. cum non ab homine. de iudi. Et Gemin. in c. fin. de homici. li. 6. Anchar. cons. 154. Marsil. in pract. crim. §. diligenter. num. 160. Quinimo clericus assassinus potest puniri etiam per Iudicem laicum, secūdum Lappum in c. 1. de homicidio. li. 6. quam opinionem refert, & sequitur Paris de Puteo in suo tract. sindicatus, Marsilius in pract. vbi supra.

Sine degradatione puniri clericus potest ēt p iudicem, seculare.

2 Clericus an in causa ciuili habente delictum annexum possit carcerari, & torturæ subijci, nisi sit infamis, vide Abb. in c. 1. de depos. & quod not. in c. cum in contemplatione de re iudi. li. 6. Et in c. vt famæ. de sent. excommunicationis, & in c. vniuersitatis, & communis Doctorum conclusio, & glo. ꝙ clerici, etiā presbyteri, si sunt suspecti possunt torqueri. Abb. tamen antiquior dixit clericos non esse torquendos nisi sint infames vt di. c. 1. Communiter tamen tenetur, ꝙ tortura non debet ita seuera esse in clericis, sicut in laicis, vnde non debēt supponi, aculeis, vel funibus, sed virgis, seu corrigijs, pro hoc bonus tex. 23. q. 5. c. 1. in fi. Ita concludit Abb. in di. Regula, & c. cum contemplatione, ꝙ clericus non potest torqueri per laicum etiam de mandato sui prælati, sicut nec verberari. Ita refert Ant. in c. vt famæ. de sent. Excom. se cō-

Clericus qualiter, torquendus.

ſuluiſſe,licet contrarium ſeruetur,& male ſecundum eundē.

3 Clericus, vel religioſus minus venit puniendus ſi delique rit, q̃ laicus, quia alleuiatur eius pœna propter præcedentia merita. de quo latius habetur per Io. And. in c.accuſatus.de hære.li. 6. Abb. in c. Niſi ſpecialis, de off. lega. niſi in crimi ne hæreſis inuenti fuerint incidiſſe, quia tunc grauius puniē-tur, q̃ laici, vt in di. c. accuſatus. §. ſi. & poſſunt & incarcera ri, & torqueri ſecundum Gemin. abſq; eo ꝙ conſtet de deli-cto. in c. ſi clericus. de ſent. excom. li. 6. confirmat Paris de Puteo. in tract. de ſindicatu', incipiente, Mandauit Rex.

Verbalis degradatio.

4 Clericus immurandus debet degradari verbaliter, ſed nõ formaliter,ſeu actualiter,vt in extrauag. Vrbani quę incipit. Conſultus fel. recor. Alexander'.

5 Clericus verbaliter depoſitus poteſt per ſolum Epiſcopũ reſtitui,ſecus autem ſi actualiter degradatus. iuxta c. degra-datio. de pœnis. li. 6. quia tunc ſolus Papa poteſt talem reſti tuere, per id quod habetur in c. ex tuæ. & 2.q.6.c. ideo huic.

6 Clericus tantum bona Eccleſiaſtica habens, ſi in expenſis vel alias condemnetur, executio ſententiæ fiat in bonis,quæ in ſuos vſus conuertenda ſunt. Abb. & Barba. in c. olim. de reſti. ſpol. vide etiam not. per Abb. in c. Reprehenſibilis.de præſump. Hoc dubium cum pendeat ex alia quæſtione, nun quid, videlicet, clericus faciat fructus beneficij ſuos, poteris videre. Abb. in c.cum eſſes,de teſti. & Barba.in c.ſi.de pecul. cleri. qui talem quæſtionem diffuſe diſputant.

7 Clerici priuantur beneficijs Eccleſiaſticis,quę ſunt adepta ad preces hæreticorum. Vide ſupra in ver. beneficia.

8 Clerici non exhibeant hæreticis, & eorum fautoribus ec-cleſiaſtica ſacramenta, nec eos præſumant tradere eccleſia-ſticæ ſepulturę. vt in c. excommunicamus. el pri. de hære. §. ſane imo ſunt excommunicati ipſo facto, qui ſcienter hære-ticos, & eorum fautores ſepeliunt, nec poſſunt abſolui niſi manibus proprijs eos extumulent publice, & proijciant cor-pora eorũ extra cimiteriũ,& locus ille perpetuo careat ſepul tura.vt in c.quicunq;.de hære, ſed ſi plures ſepeliunt,& vnus

extumulet,

extumulet,alii poterũt absolui,vt dicit Gem.in di.c. qcunq;.

9 Clerici qui inuenti fuerint impedire officiũ Inquisitionis, citatos instruẽdo de celãda veritate,vel alio modo in debito liberãdo,possunt debita pęna castigari ꝓut culpa exigerit. c. accusa.de hęre.li.6. .§.sacerdotes.Vbi dicit Gem.ꝙ qui impe dit'ne veritas inueniatur in causa fidei,dicitur fautor hæreti.

10 Clerici hæretici, & relapsi, prius degradati relinquendi sunt curiæ seculari,laici vero non relinquuntur,quia sunt de foro seculari, vt per glo. in c.ad abolendã.de hære. ver.laici.

11 Clerici magis scire debent ea quæ sunt fidei, quia legem perscrutari tenẽtur. glo. in c.cum Christus. de hęre.& 38.di. c. omnes psallẽtes, & 24. di. c. quando Episcopus.

COLLEGIVM.

1 Collegium fit ex duobus de iure canonico, sed ex tribus de iure ciuili, similiter & congregatio. Abb. in c. Dilectus filius. de symo. & in c. ad abolẽdam. de hære. licet Glo. in c. Nullus in Ecclesia, de elect. dicat collegium tres, cõgre gationem autem duo tãtum requirere. Collegiũ namq; præ sumit esse, vbi plures viuunt in cõmuni. Abb. in c. quoniam de vita, & honestate cler.

2 Collegia omnia regulariter sunt interdicta,quia homines non debent facere istas conuenticulas, seu congregationes, cum ex eis timeatur conspiratio contra Principem, seu ciuitatem, quod intellige verum nisi approbentur a iure gentiũ, vel a iure positiuo, & quæ sint vide post Abb. Inno. in c. dilecta. de exces. præl. in glo. 1. in fi. & Bar. in l. fi.c.de cole. illi.

Conuenticulæ prohibitæ.

3 Collegium potest puniri, vbi innocens potest pro crimine alterius puniri. Propter rebellionem ciuitas quandoq; suppo nitur aratui, & possunt singuli decapitari. c. Dilectus filius. de symo. secundo quãdo pœna a iure statuta cõcernit collegium, ita ꝙ non singul. sed punitur ipsum collegium. Vnde pro delicto collegii res collegii publicantur, & quãdo delictum collegii cadit in collegium vt dictum est. In modo au tem puniendi, si pœna potest cadere in collegium, cadit in collegium, ac punitur collegium. si non, cõmutabitur in aliã pœnam.

Excõmunicatio q̃ requirat.

pœnam. Collegium nõ excommunicatur, quia excommunicatio requirit verum corpus, animam baptizatam, & verum delictum. In prædictis in quibus collegium poteſt delinquere, punitur collegium ſimul, ſinguli autem vt incitatores in delictis quæ proprie non cadunt in collegium, ſtatutum eſt e contra, quia ſinguli puniuntur, vt facientes, & vniuerſitas, vt fieri faciens, vel mandans fieri, vel ratum habens. Abb. in di. c. Dilectus filius. de ſymo.

COMPARERE.

1 COmparere perſonaliter, & non per alium, tenetur quilibet criminaliter accuſatus. l. pe.. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. l. reos. C. de accuſa. niſi impunitas ſit notoria. Bart. l. pe. vt ſupra.

COMPLICES.

Complices quando admittuntur.

1 COmplices in crimine hęreſis ſolent admitti vt in c. In fidei fauorẽ. de hære. li. 6. Hoc tamen poſſet procedere ad inquirendũ tantum, non autem ad quæſtionem habendam, vel condemnationem. Paris de put. conſ. 163. nu. præſertim 8. vol. 4. Et in terminis hæreſis not. Emilius ferret. in reſponſo 28. qualitas horum temporum num. 17. præcipue quando præſumitur tales teſtes non dicere verum glo. pri. in eo. c. In fidei fauorem in fin. ver. nota 2.

CONFESSIO.

1 COnfeſſio in triplici foro poteſt fieri, contẽtioſo videlicet, pænitentiali, & mixto. Si fiat in primo, præiudicat, & ſecundum delicti qualitatem poteſt puniri, ſi in ſecunda, nõ debet puniri, neq; priuari, ne peccator ex hac punitione, vel priuatione manifeſtetur, ſed bene debet eius conſcientia informari. Si autem confeſſio fiat in mixto, vt quando examinatur promouendus, ſecreto confitetur, vel audita admonitione prælati confitetur nõ tamq̃ ſacerdoti, ſed tamq̃ Epiſcopo, quia tamq̃ iudiciale repellitur, & in quantum pænitentiale non punitur, & remittit ad ſummam de ſcrutinio. §. fi. vbi dicit talem confeſſionem neceſſitatis in iudicio mixto habere effectum, & finem repellendi, non effectum, & finẽ puniendi.

niendi. alleg. c. cum Dilectus. de ord. cog. ff. de his qui not. in fa. l. Lucius. Et de excep. c. 1. Ant. de Butrio in c. Quæris. de qual. & ęta. ord. sed nota aliã distinctionẽ confessionis.

2 Confessio alia est iudicialis, alia extraiudicialis. Iudicialis dicitur quæ in iudicio, extraiudicialis quę non fit in iudicio, nec coram iudice competenti, & de hac nota ꝙ talis confessio facit indicium ad torturam secundum glo. & Bar. in l. capite quinto. ff. de adult. Feli. in c. olim de rescrip. multis modis hoc limitat, & idẽ in c. at si clerici. de iudi. cumulat multos casus in quibus cõfessio extraiudicialis plene probat etiã in criminalibus, intellige, siue parte præsente, siue absente. Super prædictis ergo firmamus has duas cõclusiones. Prima quarum erit, ꝙ confessio extraiudicialis parte præsente probat, quam limita procedere, quando fit per verba dispositiua, secus si per verba enunciatiua, quia tunc non probat, per textum in c. fi. de succes. ab intest. & ibi Abb. & Doct. secũdo limita, quando testes producuntur ad probandam confessionẽ contra instrumentũ celebratũ in scriptis, in c. vt supra.

Secunda conclusio est, ꝙ confessio facta parte absente probat tantum semiplene, quod intellige etiam si fiat ad liberandum secundum Paul. de Castro in cons. 79. 2. vol. limita pri. dummodo talis confessio probetur per duos testes. Cętera vide in Spec. aduoc. Ruberti Marantæ.

3 Veniamus nunc ad secundum principale membrum, videlicet de confessione iudiciali, quæ scilicet fit in iudicio, quæ est tantæ efficaciæ, ꝙ habet vim sententiæ, & rei iudicatæ in ciuilibus, adeo ꝙ non expectat aliud, nisi præceptum de soluendo. l. vnica C. de confes. Cõfessio namq; infringit omnes probationes factas per testes, vel instrumentum in fauorem confitentis, vt dicit Lud. Rom. in cons. 331. Item post conclusum in causa non admittitur alia probatio per confessionem secundum Bal. in rubr. C. de prob. in ver. ego aliter ꝓbo, scilicet quando confessio spõte fit, vt ait Paul. de castro. Item est tantæ potentię, & virtutis confessio iudicialis, ꝙ etiã si fiat in processu inualido, potest ex ea ferri sentẽtia, non obstante

Confessionis iudicialis vis

stante

ſtante ineptitudine proceſſus ſecundũ Bar. in l.ſi confeſſus.ff. de custo. reo. Item in ciuilibus confeſſio habetur pro condẽ nato, nec alia requiritur ſententia.

4 Sed nota ꝙ confeſſio quandoq; fit ſimpliciter, & quãdoq; qualificatiue. Simpliciter fit, quando reus cõfitetur debitum vel crimen pure, ac ſine aliqua qualitate, tunc enim fundata eſt intentio actoris. Sed quando adijcitur aliqua qualitas tunc dicitur qualificata, & tunc ſtat dubium an poſſit acceptari pro parte, & pro parte repudiari. Super qua concluſione ponitur talis diſtinctio, videlicet. Aut contra qualitatem annexam confeſſioni eſt aliqua præſumptio iuris, & tunc acceptari pro parte poteſt, vt ſi reus confiteatur ſe occidiſſe aliquem, ſed ad ſui defenſionem, vel dixiſſe verba opprobrioſa non animo iniuriandi, non ſtatur ſuæ confeſſioni contra ſe, & non creditur ſibi quo ad illam qualitatem, vrget enim præſumptio iuris, quæ eſt vt quilibet occidens, vel dicens verba iniurioſa cenſetur habere animum offendendi, niſi contrarium probetur. l. 1. C. de ſicca. & l. ſi non conuitii. C. de iniur. Et nunc non fit diſtinctio, an ſit vnum capitulum in confeſſione, vel plura. Abb. in c. cum bonæ. de confeſſis. Aut contra illam qualitatem nulla eſt præſumptio iuris, & tunc aut confeſſio qualificata continet vnum caput, & debet tota acceptari, vel tota repudiari, & non poteſt diuidi, vt ſi reus confiteatur ſe promiſiſſe ſub conditione, vel ſi dicat verum eſt, ꝙ recepi a te centum quæ mihi debebas ex cauſa mutui, illud eſt vnum capitulum, & confeſſio in iſto caſu non præiudicat confitenti, ſecundum Abb. in d. c. cum bonæ, & Bart. in l. Aurelius. §. idem. ff. de lib. lega. Aut continet plura capitula, vt ſi dicat, verum eſt ꝙ mutuaſti mihi centum, ſed feciſti mihi pactum de non petendo, & tunc poteſt acceptari pro parte, & tenetur reus probare pactum de non petendo, alias condemnabitur, ſecundum Abb. in di. c. cum bonæ. de confeſ. & bar. in di. §. vnde ſuper bonam cautelam, & eſt ꝙ reſpondeas. Nihil mihi mutuaſti, propter quod ſim tibi obligatus, & ſic non eris periurus, nec incides in laqueum. Vnũ

Confeſſio quãdo & qualiter acceptãda ſit.

tamen

tamen tene menti pro declaratione eorum quæ ſupra diximus. Nam licet is qui confitetur ſe occidiſſe aliquem ad ſui defenſionem (vt ſupra diximus) veniat condemnandus niſi probet defenſionem, tamen ex tali confeſſione nō poterit cō demnari vt homicida, ad pœnam mortis naturalis, ſed mitius, puta pœna relegationis,& hoc propter illam qualitatē & ita tenet Abb. in c. auditis. & Feli. de reſcri. & Alex. in l. non ſolum. §. ſciendum. ff. de oper. no. nun. Et nota ꝙ confeſſio iudicialis fieri debet coram iudice pro tribunali ſedente, maxime in cauſis requirentibus plenam cauſę cognitionē Io. And. in addi. Spec. in tit. de poſitio. §. 2. & Abb. in c. At ſi clerici. de iudi. & ibi Feli. & Bar. in. l. cum ſcimus. C. de agri.& cenſ. li. 11.

Ad ſui defenſionem aliquem interficiens quomodo punitur.

5 Et nota ꝙ tantum iudici debet conſtare de delicto, ꝙ etiā ſi quis confiteretur ſe occidiſſe hominem in nemore, non debet ſibi credi, niſi prius mittat iudex ad requirēdum ſi homo ibi fuit occiſus, & debet etiam facere hominem exhumare ad videndum ſi fuit vulneratus. Bal. in l. ſi quis teſtibus. c. de teſti. vnde numꝗ debet iudex formare Inquiſitionem ſpecialem, niſi plene conſtet delictum fuiſſe commiſſum, alias ſi faceret inquiſitionem,& extarent indicia contra aliquem, non poſſet illum torquere, ſi delictum patratum non conſtaret, Angel. de malef.

Confeſſio pura delicti nil valet.

6 Et nota ꝙ qualitas cum confeſſione non debet acceptari, ſed confeſſio cum ſua qualitate, & qualitas debet probari. Marſil. in ſing. 185. incipien. confeſſio inquiſiti. Et bene nota, quia facit ad ſolutionem quæſtionis, An qui cōfitetur ſe dixiſſe hæreſes non malo animo, vel gratia diſputandi, debeat puniri de hæreſi, ſi non probat qualitatem ſuæ confeſſionis, & ea alio modo non apparet, mitius tamen debet puniri. Marſil. vbi ſupra.

Confeſſio cum qualitate quomodo.

7 Nota etiam de eo quod dictum eſt, ꝙ oportet conſtare de delicto vltra confeſſionem, ꝙ in crimine hæreſis ſola rei confeſſio ſufficit ſecundum Feli. in c. auditis. de præſcrip. Ponzinib. in tract. de lamijs. nu. 70. Debet tamē iudex conſiderare

an talis confeſſio ſit veriſimilis.per not.per Bal.& Angel.poſt glo. in l. 1.ff. de quæſtio. & per Bal. in l. ſi quis in hoc. C. de Epiſc.& cler. Et ſi vis ſcire quare in hoc delicto ſola confeſſio ſufficiat,ratio eſt,quia aliter de tali delicto non poteſt conſtare, q̃ per ſolam confeſſionem , cum tale crimen totum ſit in corde, cuius ſcrutator ſolus eſt Deus , Arch . in tract. de hære. not. 1. Abb. in c. olim. de reſcrip. in ver. extra glo.

8 Confiteri qui nõ vult , ſi legitime eſt per teſtes omni exceptione maiores conuictus, vel facti euidentia, tunc, & ſi non confiteatur,poteſt tamen condemnari. Ita probat textus in l. qui ſententiam. C. de pœnis, & ibi Doct . & Bal . in c . Ad noſtram, de prob. Marſil. in ſing. 108. incip. alias fui interrogar. & in pract. crimi. .§. Quoniam . nu . 40 . & 41 . & adeo hoc verum eſt , ꝙ ſtãte plena probatione delicti,non deueniտur neq; ad torturam, neq; ad confeſſionem, neq; ad ratificationem , quod nota , vt per Alber . de Roſato in .l. Edictum .ff. de quæſtio .

Confeſſio cõfuſa nõ afficit.

9 Confitens ſe dixiſſe, ac tenuiſſe multa contra fidem catholicam,ex tali confeſſione damnari non poteſt, ſicut nec confitens ſe feciſſe diuerſa furta in diuerſis locis , & temporibus Bal. in auten. ſed de nouo iure. col. 3. ſed pone. C. de ſer.fugi. Et ratio eſt, quia cõfeſſio eſt generalis,& incerta,cum nõ conſtet in ſpeciali de dictis, vel creditis contra fidem, vel de rebus furto ablatis . Et habetur per Angel. in l. certum ff. de confeſſ. & per Anchar. in conſ. 22. & per Gandi. in tract.de præſump . & in di. verſ. aliud etiam not. Quare habeas prę oculis tu Inquiſitor,ꝙ de delictis debet cõſtare in ſpecie,alias non deuenitur ad condemnationem.

Spe veniæ.

10 Confeſſio facta ſub ſpe veniæ , & gratiæ a Iudice promiſſæ non valet,etiam ſi ſit perſeuerata,& pluries ratificata, vt per Io. de Imo. in conſ. 109. Marſil. in pract. crimi. .§. poſtq̃ nu. 16. Foller. in pract.crim. .§. ſi confitebitur. pri. parte.num. 15. Nam confeſſio debet manare a propoſito,vnde ſi quis cõfiteretur per iracundiam,talis confeſſio nulla eſſet, ſecũdum Io. de Imo. in c. fin. de confeſſ. & glo. in c. ex literis . in ver . admonitio .

admonitio. de Diuortijs. Et confessio facta blandis verbis,& promissione gratiæ extorta, non potest dici ex proposito manasse, & hoc procedit tam in confessione facta in tormentis, q̃ sine tormentis. Io. de Imo. in di. cons. 19. incipien. visa Inquisitione, & per Gigan. in tract. de crimine lę. maie. titulo. Quomodo, & per quos probetur. q. 1.

11 Confessus crimen super libello inepto, potest condemnari. Panor. in c. at si clerici. de iudi. glo. 1. imo confessio purgat omne vitium processus. c. 1. de accusa. li. 6. Et notatur in c. Pisanis. de resti. spol. & Angel. in tract. malefi. clau. comparuerunt dicti Inquisiti, & negauerunt totum. Et ratio est quia crimen factum est notorium per confessionem. c. 1. de cohab. cler. & mul. & talis sic confessus non potest reuocare suam confessionem prædictam, præcipue si deliberate eam fecit, & non ex calore iracundiæ, vt not. Inno. in c. per Inquisitionem. de elect. cõfirmat. Gemi. in di. c. 1. de cohab. cler. ibi. quæro an iste possit reuocare. Ad hoc est glo. 2. in. c. ex literis. de Diuor. vbi dicit Panor. ꝙ confessio facta calore iracundiæ non præiudicat, nisi detur perseuerantia, alias valet confessio facta in criminali, nec alia exigitur perseuerantia, vt in l. si confessus. ff. de custo. reo. & c. 2. de confess.

Calore iracondiæ facta confessio.

12 Confessio in criminalibus non potest reuocari vbi sit perseuerantia, nisi errore allegato, & probato, & est singulare verbũ Spec. in tit. de cõfess. §. fin. & ipsum sequitur Io. And.

13 Confessio facta præcedente illo iuramento, ꝙ plenam, & meram veritatem dicet, non recipit excusationem, sed illa quæ fit sub iuramento, ꝙ ad interrogata respondebit, recipit excusationẽ, quæ tamen non perimant, sed exponant confessionem. Panor. in c. cum Dilecti. de accusa. Qui ibi immediate subinfert singulariter, ꝙ vbi confessio etiam iurata potest & in bonum, & in malum retorqueri, ex quo tamẽ prima fronte sonat in malum, debet interpretatio fieri in malã partem, & contra confitentem, nisi per confessionem excusans probet illas excusationes. Facit quod dicit Abb. in c. cum venissent. de institu. & etiam subdit immediate ipse Abb. ꝙ ex

Recipiẽs excusationem.

confessione alicuius capitur illud, quod est contra eum, non autem id quod pro eo dici potest. Et hoc maxime quando insurgit mala præsumptio contra illud quod facit pro eo. Vide not. in c. 1. de confess. li. 6. per Io. And. & Abb. in c. 1. de postul. præla. & in c. bonæ. eo tit.

Cõfessus ficte.

14 Confessus ficte potest post condemnationem appellare. Nam licet sit contumax in non parendo, non tamen est contumax non veniendo, & ideo appellat, vt in. l. creditor. §. iussus. ff. de appell. & glo. in l. 2. §. quod si actor. C. de iuram. calum. quod intellige verum, si tempore recusationis nõ respondendi, vel non iurandi expressit aliquam causam licet dubiã, vt in c. vt debitus. de appel. Sed si nullã causam exp̃ssit vel si exp̃ssit notorie friuolam, non admittitur ad appellandũ propter nimium contemptum iudicis. Item ꝙ admittatur si causam expressit tempore appellationis, a sententia tamẽ declinatoria Iudicis, vt quia pronunciauit ꝙ non legitime recusasset iuramentum, potest appellari, cum talis sit sentẽtia hominis declarantis, qui potuit errare, Ad hoc facit quod not. in c. cupientes. §. quod si per uiginti de Elect. li. 6. Abb. in c. fin. de iuram. calum.

Confeßio rei extra iudicialis

15 Confessio rei extra iudicium non potest probare in criminalibus, sed tantum facit indicium ad torturam. l. capite 5. ff. de Adult. & ibi notata per glo. & Bar. Ad idẽ Angel. in tract. malefi. in ver. Comp. dicti inquisiti, Marsil. in. l. eos. col. 3. nu. 20. in uersi. Alio etiam casu. ff. ad. l. corneliam. de fal. Abb. in. c. de hoc. de Simo. no. ult. Anchar. in cons. 286. incipien. Ex prædictis. Rom. in cons. 7. incipien. visis necessariis. Marsil. in pract. crim. §. quoniam nu. 19. & §. diligenter. nu. 76.

16 Confessio extraiudicialis, licet non sit sufficiens ad condẽnationem, talis tamẽ sic confitẽs potest arbitrio iudicis extra ordinarie puniri, tamquã de delicto se glorians. per tex. sing. in. c. Quam sit graue, de exces. præl. Ita notan. dixit Paris de Puteo in tract. Sind. car. 69. in 3. col. uer. Adde unum singularem, Marsil. in pract. crim. §. diligenter. nu. 77. Et licet faciat indicium ad torturam, tamen ut non faciat potest

reuocari,

reuocari, ita notan. dixit Bal. in l. unica C. de confessis, quem sequitur Feli. in. c. olim de præscrip. Abb. ibidem.

17 Confessio rei tantæ est importantiæ, q facta etiam coram iudice incompetenti tenetur reus illam cõfirmare etiam suo competenti iudici. ita dixit Inno. in c. arsi clerici. de iudi. Et hoc præcipue, si ex tali confessione orta sit suspicio, vel infamia. Angel. in li. malefi. clau. comparuerunt Inquisiti. col. 9. Ibi. & tene menti. Vide de hoc Inno. in c. per Inquisitionem. de elect. & Ant. de Butr. in di. c. at si clerici.

18 Confessus in iure non auditur appellans, si tamen ita sit cõfessus q standum sit confessioni, non tormentorum formidine territus. Ad hoc est glo. sing. in c. Romanæ. de appell. in ver. de quo. Confirmat Gemin. super di. glo. vbi dicit q in confessum nullæ sunt partes Iudicis, nisi in condemnando. facit ad hoc optime glo. 2. in c. 1. de accusa. li. 6. Facit etiam c. per tuas. de proba.

Cõfeßus ĩ iure nõ auditur appellãs.

19 Confessio facta sine tortura non necessario debet ratificari, quæ autem facta est cum tortura, vel metu tormentorum vtputa, si erat ligatus in tortura, vel ante torturam ductus, vel ante torturam spoliatus, necesse est q ad banchum ratificetur. Et debet tortus per vnum diem naturalem quiescere post torturam, anteq̃ ducatur ad ratificandum, vel arbitrio boni Iudicis tũc debet ratificare, quo verisimiliter cessauerit metus tormentorum. Hæc Angel. in li. malef. clausula, fama publica. Raphael tamen Fulg. in cons. 138. incipien. Hoc maxime propositum, singulariter dicit, q confessio sponte facta idest sine vllo tormento non est ad condemnationem sufficiens, nisi pluries sit ratificata a reo. quia sponte confitens delictum propter quod vitæ suæ pœnam incurrit, non videtur in plenitudine, & rectitudine sui intellectus esse, sed magis delirare, & hanc opinionem sequere tu Inquisitor, quia verior, & securior, atq; rationabilior est. Vide Marsil. in pract. cri. §. postq̃. num. 22.

Confeßio sine tortura non ĩdiget ratificatione.

02 Confessus in tormentis non præcedentibus indiciis, etiam si perseuerauerit in sua confessione, illa sibi non præiudicat. l.

Diuus

Diuus .§. ex quibus .ff. de quæstioni . Ita not. Bonifa. in suo tract. de malefi. in rubr. Quæ indicia debeant præcedere torturam in fra. Et ratio est, quia iudex a tormentis incipere nõ debet, sed indicia legitima, & probationes debent præcedere torturam. l. milites .ff. de quæstioni. l. vnius .§. in ea . Et l. Maritus, & l. fin. C. de fals. l. sicut. Marsil. in l. 1. col. 5. vers. enim , num. 14. ff. de quæstion , vbi dicit q si tortus sine indiciis delictum confitetur , etiam si millies suam ratificet confessionem ad banchum iuris, confessio est nulla. glo. not. in l. quæstionis, & ibi Bar. .ff. de quæstioni . Et in cons. 46 , incipien. omnipotens sempit. in 1. vol.

Tortus sine indiciis.

21 Amplia hanc conclusionem, vt procedat etiam si post talẽ confessionem per torturam habitam sine indiciis, anteq̃ talis confessus ponatur in pristina libertate, superueniant indicia, non propterea validatur dicta confessio . Ita dixit Angel . in tract. malefi. in ver . fama publica in vers. quinto , quæro Iudex torsit, & ibi Aug. de Arimino. in addi. Bar. in l. Maritus. col. 1. vers. Item soluit. glo. .ff. de quæstioni. Marsil. in l. quęstionis habendæ. col. 2. vers. Modo redeundo ad tex. vbi ait q hoc fundamento duos a morte liberauit .

22 Amplia, vt procedat etiam si reus tortus sine indiciis millies etiam cum iuramento illam suam confessionem ratificet ad banchum iuris, vt per Marsil. in le. quęstionis habendæ . col. 4. vers. quæro vlterius .ff. de quæstioni. col. 11. & penul. vers. ex istis omnibus .

23 Amplia , q sicut nõ valet confessio rei facta in tormentis si ipsa indicia non procedunt, ita postea ipso iure nihil valent, & quicquid ex ea procedit, nihil est. Hic Paris de Puteo, in tractatu de sindic. fol. 102. col. 3. vers. confessio refertur , sequitur Marsil. in l. de vnoquoq; . nu. 27. .ff. de re iudi .

24 Contrarium tamen tenet glo . in . l . capite quinto . ff. de Adult . scilicet quando confessus in tormentis etiam sine indiciis præcedentibus , si tamen eam confessionem ratificauit ad banchum iuris, & extra iudicium etiam illam facit , tunc illa confessio sibi præiudicat . Idem voluit Io. de Imo. in c. at si clerici.

Ratificata confessio quid faciat.

ſi clerici. de iudi. Feli. in c. Olim. col. 5. verſ. vlterius fallit. de reſcript. Marſil. in .l. quæſtionis habendæ. verſ. vlterius ſemper teneas .ff. de quæſtioni. Aduerte tamen differentiã horum caſuum, & leuabis contrarietatem, videlicet ꝙ hic vltimus caſus ponit reum tortum ſine indiciis præcedentibus, non ſolum in iudicio, & ad banchum iuris ratificaſſe, ſed etiã extra iudiciũ affirmaſſe, caſus autẽ primus ponit huiuſmodi reum tortum ſolum ad banchum iuris ratificaſſe.

25 Confeſſus crimen in tormentis pręcedentibus indiciis, nõ poteſt torqueri ſuper aliis delictis, ſuꝑ quibus nulla ſunt aduerſus eum indicia, etiam ſi ſint eiuſdem generis, vel ſpeciei, vtputa, quis eſt tortus ſuper aliquo furto, & confeſſus eſt, nõ poterit torqueri ſuper aliis furtis, de quibus non eſt indiciatus, vt in l. 1. .ff. de quæſtioni. Et facit hoc, an qui deponitur negaſſe confeſſionem, poſſit interrogari de purgatorio, & aliis hæreſibus, an ſcilicet negauerit purgatorium. Et licet ſic ſit de iure, tamen oppoſitum ſeruatur de conſuetudine ſecundum Doctores. Quæ conſuetudo poteſt probari per .l. Non omnes .§. A barbaris .ff. de re. mil. & l. congruit. de off. præſidis. Ita dicit Gondi. in tract. malefi. in rubr. de quæſtioni. & tormen. in verſ. ſed q̄d de quæſtione quæ quottidie occurrit de facto, & ita dicit tenere Aretinum in ſuo tract. malefi. in glo. in ver. fama publica.

Tortus ſuper præcedentibus indicijs quomodo torqueri poſſit.

26 Confeſſio facta a carcerato non poteſt dici ſpontanea, ſed potius dicitur meticuloſa, & coacta, quoniam carcer eſt ſpecies torturæ, ſecundum Bal. in l. ſi clericus in 2. col. verſ. Primo quæritur. C. de Epiſ. audien. & ideo ad hoc ꝙ confeſſio dicatur facta metu tormentorum, ſufficit ꝙ fiat a detento in carcere, licet aliter non probetur tortura, ſecundum Barba. in c. ſi conſtiterit. de accuſa. Gemin. in conſ. 15. incipien. Reuerende pater. in 4. col. ſuper. 2. dubio. Et hoc nota pro confeſſionibus reorum detentorum, quia licet non fiant realiter cum tortura, tamen non dicuntur ſpontaneæ, ſed coactæ, & etiam meticuloſæ. Nam nemo eſt ita ſimplex, vel fatuus, qui confiteatur ſponte, & ſine aliquo metu illud quod

Meticuloſa confeſſio.

conducit

conducit illum ad mortem, vt dixit Alex. in conſ. 271. incipien. viſo themate. Et per Marſil. in pract. crim..§. Attingam. num. 28. & 29.

Confitens libros ſuos cõbuſſiſſe.

27 Confitens ſe ſcripturas combuſſiſſe, vel libros deſtruxiſſe, vel ſuas conciones laceraſſe, niſi de hoc bonam aſſignet rationem, poteſt torqueri, vt cognoſcatur quare id fecerit. Bal. in conſ. 223. in 4. vol. & refert ac ſequitur Bernar. de Landriano in quæſtione quam tangit Angel. de Aret. in ver. de falſario dilacerante, comburente, vel celante literas alienas.

28 Confeſſio facta coram iudice non habente auctoritatem non nocet confitenti quo ad plenam probationem. Inn. in c. Qualiter, & quando. el 2. de accuſ. & in c. Per Inquiſitionẽ. de elect. Et nota ꝙ confeſſio facta coram iudice incumpetenti cum ſit, & iniuſta, & nulla, Epiſcopus ea vti non poterit ad veritatem extorquendam a reo .l. maritus .ff. de quæſtioni. Bal. in conſ. 410. 2. vol. facit tamen præſumptionem, & ſufficiens indicium ad torturam, vt iam ſupradiximus, ſecundũ Abb. in c. At ſi clerici. de iudi. Bar. l. capite quinto. de Adult.

Confeßio facta coram iudice incompetenti.

confeßio ficta.

29 Confeſſio ficta inducta a lege, vel a ſtatuto, idem operatur quod vera, & expreſſa oretenus facta. Bar. & Bal. in .l. Quoniam .ff. de his qui no. infam. Et probatur in .l. ſi tutor, & ibi hoc voluit Cyn. & Bal. de interdicto matrimonio, & per Marſil. in pract. crim. .§. poſtq̃. nu. 35. Et validat proceſſum nullum, ſicut & vera ſecundum Bar. in conſ. c. incipien. A Domino Cyno. de bo. Angel. tamen quo ad hanc partem oppoſitum tenuit in tract. malefi. in ver. Qui iudex videns. in verſ. quæritur an tale ſtatutum. Et Bal. idem ſenſit in addit. Spec. vide Marſil. in pract. cri. .§. poſtq̃. nu. 36.

30 Confeſſio ficta inducta a lege, vel ſtatuto propter cõtumaciam, ad hoc vt operetur vires confeſſionis, & ea condemnatio ſequi poſſit, prius oportet ꝙ per interlocutoriam Iudicis id declaretur, alias talis condemnatio non valeret. Ant. de Butrio in c. cum Dilecti. de Dolo, & contu. Et idem dixit in c. cum dilecti. de elect. Nellus tamen in tract. bannitorum in 3. pri. temporis in 10. quæſtione incipien. an poſt lapſum

tenet

tenet ꝙ sufficit, ꝙ talis pronunciatio contumaciæ fiat vna cũ diffinitiua. ad quod allegat iura de quibus ibi per eum, quod est singulariter notandum cum sæpe occurrat. Et certe quis nõ dicitur talis, quousq; sit pronunciatus pro tali, secundum Socinum in conf. 51. incipien. Præstantissime Doctor. Marsil. in pract. crim. §. Postq̃. nu. 37.

31 Confessio facta in lecto ęgritudinis multum operatur. glo. Bal. & Doctor. in l. 1. c. de fals. vide Zasium in cons. pri.

32 Confessio facta per errorem non nocet, si ante finitum negotium de errore doceatur, Abb. in c. fi. de confess.

33 Confessio impossibilis, vel non verisimilis non nocet reo. textus est in l. Inde Neratius. §. si quis hominem viuum. ff. ad l. Aquiliam, & per Marsil. in pract. crim. §. postq̃. num. 6. & 8. & in l. 1. ff. de quæstioni.

34 Confessio facta Notario sine commissione Iudicis, vel corã Iudice absq; figura iudicii, non est sufficiens ad condemnationem, secundum glo. in l. Iubemus. c. de libe. causa. Et per Salice. in d. l. Iubemus. Et fortius dixit Bal. in tit. de pace Constant. in vers. secundum mores, & leges illius, ꝙ tabellio nõ potest sine præsentia Iudicis recipere dictum testis, nec iuramenta, nulla facta commissione per Iudicem, vt dixit Bal. in addit. ad Spec. in tit. de teste. vlt. col. vers. Numq̃ reperitur. ꝙ numq̃ reperitur, ꝙ Notarius possit recipere iuramenta testium sine commissione Iudicis. alleg. glo. in di. l. Iubemus. Et subdit Bal. ꝙ scribere spectat ad tabellionem, recipere vero ad Iudicem. Quomodo autem Inquisitor possit testiũ examinationes committere, vide infra in ver. Testis.

Notarius sine iudice testes recipere non potest.

35 Confessio de credulitate vbi agitur de præiudicio confitẽtis, ita ei præiudicat sicut confessio de veritate, vt dicit glo. in c. ex literis. de iureiur. & Cyn. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iuram. Abb. in c. quotiens. de testi. nu. 8.

36 Confitentem in iudicio incidenter potest Iudex ordinarius, nouum inchoando processum, punire pœna ordinaria, vt in c. 2. de confess. & ibi Abb.

37 Cõfessus in iudicio, an possit indistincte in alio iudicio in

K terpretari

terpretari confessionem suam, vt sibi non noceat, distingue per Inno. inc. Per Inquisitionem. de elect.

Socij criminis. Confessio socii criminis in crimine hæresis facit indicium ad torturam etiam ex se sola, secundum aliquos, licet in aliis criminibus infamia, & indicia præcedere debeant. ff. de quęstioni. l. Maritus, vide Bal. in cons. 79. tertii. vol. Ponzi. in tract. de Lamiis q. 24. & per Cyn. in l. fin. C. de accus. Et Angel. in l. & si certus. ff. ad Sill. & Paul. de Castr. in cons. 117. incipien. Notandũ est ꝙ adulter. & in cons. 195. incipien. Hęc est quędã Inquisitio. Tu dices, ꝙ hoc erit ĩ arbitrio Iudicis cõsiderata qualitate deponẽtis, & eius cõtra quẽ deponit. Vide infra in ver. testis. Sed & Io. de Tur. cre. in c. si q̃s el. 2. dist. 79. 38

Confessio reuocata. Vide in ver. Retractans. 39

CONFISCATIO.

CONfiscatio bonorum in omni capite criminis læsæ maiestatis, de qua est tex. in l. penult. & fin. C. eo. & si fiat ipso iure a die commissi criminis, requiritur tamen declaratio iudicis, aliter fiscus non potest apponere manum. Vide Curtium. in cons. 59. & Alex. in cons. 6. col. 3. terti. vol. vide supra. Bona hæreticorum. 1

COMPARITIO.

COmparitio spontanea est optimum pœnitentiæ testimonium, & ideo sic redeunti magis indulgetur C. Ad abolendam. de hære. & ibi Docto. c. vt commissi, & ibi Archid. eo. li. 6. sicut dicimus spontaneam carcerationem esse testimonium innocentiæ. Veron. cons. 31. Hippol. cons. 207 nu. 49. nisi imperfecte confiteatur, nec complices nominare velit, omittens tamen aliquid dicere, vel aliquos nominare ex rationabili obliuione, excusatur. glo. in c. cum causam. de test. Bart. & Angel. in l. qui bona. §. si quis stipul. ff. de damn. infe. Gramma. cons. 23. nu. 3. & hoc præsertim dici debet de stante in spõtanea delatione. Nam sicut errores suos spõte professus est, vtiq; verisimiliter alios nominaret, ac nominasset, si de illis recordatus fuisset, cum plus sit de se fateri, q̃ de aliis. l. fin. C. de accusatio. 1

Obliuio rationabilis.

CONSENTIENS

CONSENTIENS.

1 Consentiens aliis criminibus directe per viam fauoris, & cooperationis, æqualiter peccare dicitur cũ faciente. l. 3. §. Item qui. ff. ad l. corn. de sicar. Vide infra in ver. Fauētes.

CONSILIVM.

1 Quia statutum est in iure, ꝙ Episcopus, & Inquisitor aduocent ad se & in iure, & in sacra Theologia peritos, ac professores, quos etiam possunt cogere ad veniendum, & sibi consulendum. vt in c. vt commissi. de hære. li. 6. Et si propter iuris dissonantiam, vel potius ipsorum Doctorum varias opiniones res in dubium verteretur, esset Apostolica sedes consulenda. vt per c. Per venerabilem. Qui fi. sint legit. Et tales ab Inquisitore, vel Episcopo vocati, gratis consilium suum dare tenentur. vt not. Archid. in di. c. vt commissi, Quærendum est an Episcopus, vel Inquisitor teneatur præfatorum Doctorum sequi consilium, Et an is, cui mandatur aliquid facere cum, vel de aliquorum cõsilio, teneatur illorum sequi consilium.

Apostolica Sedes consulenda.

2 Pro clariori huius dubii dilucidatione notandum est! secũdum Bar. in l. si plures. ff. de exer. ꝙ aut consilium impendēdum est ei, qui non habet sanum, & integrum iudicium rationis, & tunc consilium sapit consensum, vt in l. Impuberibus. ff. de susp. tuto. Et hoc modo potest intelligi textus, secundum vnum intellectum c. cum venerabilis. de consuet. Aut consilium impendendum est habenti integrum iudicium rationis, & tũc is qui habet impendere consilium, est particeps illius officii, & tunc consilium sapit consensum, & iste est proprius casus illius c. venerabilis, secundum vnum intellectum. Nā adiutor datus prẹlato, est particeps illius officii, ideo lex dicit, ꝙ debeat requiri consilium diœcesani, & e contrario Diœcesanus consilium Inquisitoris, quia alter est particeps officii alterius in causa fidei. Aut non est particeps officii, & tunc consilium stat proprie. Pono exemplum. Statuto cauetur, ne mulier possit testari sine consilio duorum consanguineorum, certe hoc casu satis est requirere consilium, cum fa

Officij particeps.

cultas testandi soli mulieri competat, & hoc teneas, licet Cynus voluerit facere differẽtiam inter dictionem de, & dictionẽ, cum, dicens, ꝙ si quis habeat facere de consilio, tenetur sequi consilium, non autem si habeat facere cum consilio, vt notatur per eum in l. id quod pauperibus. C. de Episc. & Cler. sed Io. And. in Regula. Nullus. in Mercur. hanc differẽtiam non approbat, nec etiam Bar. in loco præalleg. iure enim non probatur, imo potius oppositum, vt not. in præallegatis locis.

3 Hęc procedunt quando quęritur, an & quando consilium sapiat consensum, & e conuerso, quando consensus sapiat cõsilium. Dic pariter, aut is cuius consensus requiritur, non potest esse particeps illius officii, & tunc consensus sapit consilium, ut l. titius, & quod ibi notatur .ff. de adminis. tuto. & ob hoc Bar. dixit, ꝙ si testator disponit, ꝙ executor testamẽti non possit aliquid facere sine consilio, & consensu Guardiani fratrum minorum, non tenetur executor habere consensum, sed satis est habere consilium, quia frater minor nõ potest esse executor testamentorum, vtpatet in Clem. exiui. de verb. sig. vnde non debet sibi licere indirecte, quod sibi directe prohibetur, vt in Regula. Cum quid vna via. de reg. iur. li. 6. Aut is cuius consensus requiritur, potest esse particeps officii, & tunc si est impendendus consensus ex dispositione hominis ei, qui habet potestatem plenam a lege, tũc ponitur consensus pro consilio, vt not. in l. titius. Si autem est impẽdendus consensus ei, qui habet potestatem ab homine, & nõ tenetur habere consensum ex dispositione hominis, vel legis, & tunc tenetur consensus proprie. vnde nisi habeat cõsensum, non valet actus, vt in auctẽn. hoc ius porrectum. C. Nam Episcopus 10. q. 2. Nam Episcopus in alienatione habere debet consensum Capituli, & si alienat sine consensu, nõ valet alienatio, vt ibi. & 12. q. 2. c. sine exceptione.

Cõsensus pro consilio.

Quid autem si ille, qui habet impẽdere consiliũ, nõ vult, vel est absens, seu mortuus? vide notata in c. ex parte. de cõstit. Et in c. vnico. Ne Sede. vac. li. 6. per Bar. in .§. Plures .ff. de exer.

.ff. de exer. & in l. Dote. .§. eo autem tempore .ff. Io. Ma. & in l. fi. C. de ho. qui. lib. Hęc Abb. in c. cum olim. de arbi.

4 Nota etiam ꝙ quando statuta arctant Iudicem ad sequendum consilium sapientis, imponendo sibi pœnam si aliter fecerit, quia si Iudex sequeretur cōsilium Doctorum, qui illam quæstionem terminassent antiquitus, nō incideret in pœnā, quia (vt dicit Hugo) ille dicitur consilium habere ab aliquo, qui habet ab eius scriptura, etiam si multo ante tempore fuerit mortuus. Hæc Præpos. in c. omnibus 2. q. 5.

Consiliū mortui, Doctoris.

5 Nota etiam ex Ancharano super c. si ad Episcopum .§. 8. Ne Sede vac. li. 6. Vbi dicit, Cū consiliū alicuius requiritur ex consuetudine, vel statuto, vt possit ex tali statuto absq; tali consilio actus geri, &c. Vbi longam post digressionem facit distinctionem dicens. Aut ille qui additur, vt consultor, est particeps officii illius, & debet eius sequi consilium, Aut non est particeps officii illius, & tunc sufficit, ꝙ requiratur, nec est necesse sequi. c. cum olim. de arbi. & .ff. manda. l. 1. in fin. Vide Io. And. in mercuri.

CONSTITVTIONES.

1 CONstitutiones tam Imperiales, q̄ Ro. Pont. Extrauagantes, licet non habeantur in libris, seu in compilationibus librorum, sunt effectualiter obseruandæ, vt c. vt Inquisitionis in prin. & c. fi. de hære. li. 6. Et in compilatione Clemen. c. 1. eo. tit.

2 Nota tamen, ꝙ Imperatorum legibus in Ecclesiasticis controuersijs vtendum non est, vbi sacris canonibus obuiare videntur, vt per tex. in c. lege Imperat. di. 10. glo. in prin. & in ver. Ecclesiastica, cum suis concordantijs. Lege enim Federici confirmatæ, & approbatæ sunt, quatenus Dei & Ecclesię honorem promouent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, ac statutis canonicis non obsistunt di. c. vt Inquisitionis. lib. 6.

CONSVETVDO.

1 COnsuetudo generalis potest ad decisionem causæ allegari, quando ius commune expresse non disponit in illo casu, vt c.

ſu. vt c. in Geneſi. de elect. & in c. ſuper eo. de Cenſi. imo conſuetudo ipſa tribuit intellectum legi, & lege exiſtente dubia, recurritur ad conſuetudinem, Abb. in c. cum Dilectus. de conſuetud.

Conſuetudo examinandi reos in loco tormentorum quãdo non ſunt in caſu torturæ. Vide Cępol. in conſ. 40. col. 1. verſ. circa ſeptimum, tenentem valere. Vide etiam Boſſium in pract. tit. de tortura. nu. 9. 2

Conſuetudo, vel ſtatutum, vt in examine teſtium non citetur pars, an valeat. Alex. in conſ. 65. col. penult. & fin. 1. volu. & vnum caſum in quo non requiritur ponit Alex. in conſ. 130. pri. volu. vbi eſt talis teſtis cuius dicto debet neceſſario ſtari. alium ponit Feli. in c. quoniam frequenter. vt lit. non conteſt. nu. 7. & ſeq. vbi actor propter potentiam aduerſarij non auderet eum conuenire. in quo etiam vide Feli. in c. 2. lib. 6. An tamẽ tales teſtes faciant indicium, vide Feli. in di. c. 2. Et ad declarationem dicti teſtis non requiritur citatio. Ro. in conſ. 482. col. fin. 3

Aduerſarij potentia quid faciat.

Quod ſi mandatur Iudici, vt ſe inſtruat, an requiratur in aſſumenda informatione, vide Marian. in tract. de priuileg. rubr. de officiali dominorum condem. 3. & adde ꝙ non ſolum debet citari pars ad uidendum iurare teſtes, ſed etiam debet eſſe præſens producens. Signo. in conſ. 249. Et de citatione ad quoſcunq; actus ſingulis diebus, & horis, quæ fit per Iudices maleficiorum reis facto examine, vide Feli. in c. licet cauſam. col. 5. infra. de proba. & Boſſium in pract. de oppoſitio. contra teſt. nu. 35. 36. & 37. 4

CONTVMAX.

Contumax dicitur ille, qui tribus edictis ꝓpoſitis, vel vno pro tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, pręſentiam ſui facere negat. l. non poteſt. de reg. iur. l. ex conſenſu de appell. Bar. in l. Minor. ff. de minore, vbi dicit. Cõtumax tripliciter quis eſſe poteſt, ſcilicet non comparendo, ſine licẽtia recedendo ante ſolutionem iudicij, vel non parendo ſententiæ, Idem Sanctus Tho. in 4. ſent. di. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. ad 3. 1

ad 3. Hic si perdurat in contumacia per annum, habetur pro confesso. Gemin. in c. cum contumacia. de hære. li. 6. Et Bar. in l. penult. ff. de quæstioni. & Angel. in li. malefi. clausula. Qui iudex videns, ꝙ inquisiti. col. 7. Facit ad hoc c. 2. de cō fess. li. 6. Facit tamen fuga suspicionem, quia apparet de sua iustitia diffidere, 2. q. 1. c. Christianorum. in fin. 3. q. 9. c. Decernimus de præsumptio. c. Nullus, secundum Gemin. Arch. Io. And. & alios in di. c. cum contumacia.

Fuga facit suspicionem.

2 Contumaciter absens habetur pro præsente in præiudiciū suum c. 2. de arbi. li. 6. Et glo. ibidem. in ver. præsente. confir. Abb. in c. veritatis. de dolo. & contu. col. 2. ibi nota. ibi præsētes. Facit ad hoc c. absens 3. q. 9. & c. in nomine dñi. de testi.

3 Cōtumax in causa fidei si propter hoc excommunicetur, & in excommunicatione perseueret per annum continuum, habetur pro cōuicto, & contra eum ferri potest sententia diffinitiua. Abb. in c. veritatis. de dolo, & contum. Et bene nota, ꝙ nisi excommunicetur, & duret per annum in excommunicatione, dato ꝙ esset contumax, non censetur conuictus, nec punitur vt hæreticus. glo. in c. cum contumacia. de hære. li. 6. In contumacia enim præsumitur pertinacia ipsius cōtumacis sine dubio, si per annum perseueret, nisi forte aliud appareat, vtputa, si de Iudice inquisiuit, vel instetit pro absolutione, vel offerebat satisfactionem, & his similia. alias nō præsumitur pertinacia, nisi de illa constet, vt in Clem. 1. §. porro. de sum. tri. & fi. ca. & Clem. ex graui. §. sane. de vsuris. Io. And. & Gemin. in c. cum contumacia. de hære. li. 6.

Per annū in cōtumacia perseuerans.

4 Cum proceditur contra aliquem absentem, datur singularis modus conuincendi eum de crimine, vt si est infamatus, vel suspectus de illo crimine, citetur præfixo tempore peremptorio ad comparendum, & se purgandum infra illum terminum, non autem ad comparendum tantum, & tunc si non præstiterit purgationem infra illum terminum, pro conuicto habebitur. in c. veritatis. de dolo. & contu.

Datur etiam alius modus conuincendi absentem de crimine, vt contumax super crimine excommunicetur, & si ste-

terit per annum in excommunicatione, tunc habebitur pro conuicto in illo crimine, & poterit puniri, ac si vere esset cō uictus, vel confessus. vt in c. Rursus. & c. Quicunq; 11. q. 3. Hæc ex Abb. in c cū P. de purga. cano. Facit optime Feli. in c. excōmunicamus. el pri. de hære. in pri. col. ibi not. in .§. Qui autē. & ibi datur modus ferendi sententiā cōtra cōtumacē.

Si absens dederit fideiussorem, & ipse absens sit puniendus pœna pecuniaria, puniri poterit fideiussor quando principalis sit absens. ff. de custo. reo. l. si quis. de quo remittit Arch. 23. q. 5. c. cum homo, Gemin. in c. vt commissi. de hære. li. 6. .§. E contra illos. 5

Contumaciā oportet cōstare.

Et nota, ꝙ Iudex debet esse cautus quando procedit contra aliquem, tamq̃ contra contumacem, qui ex forma legis, vel statuti haberi debet pro confesso, vt ante omnia aliquid interloquatur, per quod ostendat illum esse contumacem, & sic ostendat sibi liquere de contumacia. Nam non sufficit eū esse contumacem, nisi etiam sibi liqueat. l. nec autem. ff. Qui bus ex causis in possess. eatur. Bar. l. 3. .§. Pretor. de damn. in fe. & in l. 2. .§. ꝙ si actor. c. de iur. calum. & dicit ꝙ necesse est, ꝙ pronuncietur per interlocutoriam Iudicis eum haberi pro confesso. Et idem tenuit Angel. de Aret. in tract. de ma lefi. in ver. qui Iudex. Bal. in l. transigere. in fin. C. de transact. & in l. iubemus .§. Iconomus. C. de sacrosanctis Ecclesijs. Petrus Anchar. in cons. 190. incipien. Plura contra processum. vbi dicit ꝙ sententia canonis, vel legis non habet Iudicis officium executionem, nisi sequatur sententia hominis cum causæ cognitione. Allegat c. cum secundum. de hære. li. 6. Clem. Præsenti. de censi. Et facit, Quod notarius committens falsum, propter quod ex forma statuti sit priuatus officio tabellionatus, tamen potest cōficere instrumenta, & valēt anteq̃ sit priuatus officio tabellionatus per sententiā Iudicis, secundū Spec. in tit. de instr. eden. .§. restat. vers. Quid sit tabellio. Bar. in cons. 174. incipien. Ser Io. de Castro durando, & Abb. post. Inno. in c. fraternitatis. de hære. Vide Marsil. in pract. .§. aggredior. nu. 106. 107. c. 8. & ibi diffuse.

Iudicis, sententia requiritur.

CONVERSATIO

CONVERSATIO.

1 Conuersatio licet argumẽtum sit contra aliquem de societate, per ea quæ habentur in l. Donec .ff. de testibus, & in l. etiam. C. eo. & glo. colligitur in c. Inter. de purg. cano. ista tamen in iure appellatur suspicio, quæ ex modico, & leui argumento surgit, quę mouet aliqualiter animum iudicis, non tamen in totum tollit dubitationem, nisi esset assidua, & talis conuersatio quæ infamiam generaret, talem dico infamiam quæ purgationem canonicam requireret, vtputa vulgata, & graue scandalũ generans. Vide infra in ver. Infamia.

CONVICTVS.

1 Conuictus per testes, seu per instrumentum, dato ꝙ neget, & perseueret in negatione, tamen sine alia tortura, & cõfessione damnari potest per l. Qui sententiam C. de pœnis, & c. Ad nostram. de proba. & ibi Feli. & ita praticatur. Quod nota contra opinionem vulgi, & dic, quod conuictio est illa quæ fit testibus, vel instrumentis, adeo ꝙ etiam contra summum Pontificem probatur crimen per duos testes. Ita concludit Decius in c. At si clerici. de iudi. in pri. not. Adde ꝙ etiam per indicia indubitata fit conuictio. vt in l. sciant cuncti. C. de proba. & per argumenta, vt ibi not. Bar. in pri. not. dicens. Nota quatuor modos probandi maleficium. Per testes, per instrumentum, per indubitata indicia, & per argumenta. Adde alium modum, per viam notarii.

Papa ꝑ duos testes etiã conuincitur.

2 Conuictus per testes, sed innocens, debet directe capitulare contrarium, & pro viribus probare intentionem suam, & stabitur postea testibus suis, si erunt digniores, & verisimiliora deponant, siue etiam si erunt plures numero. C. cum in nostra. de testi. vbi etiam glo. & Doctores. Alias stabitur testibus actoris dignioribus, & verisimiliora deponẽtibus, etiam contra reum. Feli. in c. cum in nostra. de testi. & pondera. & vbi adsit paritas, in dubio iudicandum est pro reo, præualentibus eius testibus. glo. in di. c. cum in nostra, & Doct. Est tamen in facultate Iudicis etiã magis credere testibus actoris

Digniori bus testibus standum.

exprimēdo causam maioris credulitatis in actis, aliter posset molestari in sindicatu. Feli. vbi supra, & Decius in c. ex literis. de proba.

Et nota, ꝙ vbi aliquis non confessus fuerit, sed aliis probationibus conuictus, res est sine difficultate, ꝙ non potest fieri fundamentum in alio iudicio criminali. vt Bar. in l. 2. . §. hoc edicto. ver. quæro vtrum probationes. ff. vbi honor. rap. & Decius in c. An si clerici. de iudi. Faciunt tamen probationes illę præsumptiones, imo indicium ad torturam. cui adde, ꝙ si plene probant in alia instantia in iudicio ciuili, igitur in iudicio criminali faciunt indicium ad torturam. Bossius in pract. tit. quomodo proced. per except. nu. 5. & 6. 3

COPIA.

COpia indiciorum super generali inquisitione assumptorū non est danda parti. iuxta. c. qualiter. §. debet. de accusa. & Doct. in c. cum opporteat. de accusa. Nec reo qui negat delictum quod est notorium, quando est admodum ridiculum, ꝙ id neget. Si vero non est ita riduculum, puta quando res niteretur tātum aliquibus testibus, non autem vniuerso populo, vel vicinia, tunc danda est. Vide Bossium in pract. tit. quomodo proced. in crim. 1

Copia indiciorum dari non debet testi, vbi dubium sit, an sit varius, mendax, vel contrarius, committitur tamen Iudici absq; aduocatis. Ita declarat Bar. in l. vnius. §. testes. ff. de quæstioni. vt iudicet, scilicet sine aduocatis, an sit varius, mēdax, vel contrarius. Cætera vide infra in ver. Tortura. 2

CREDIBILIA.

CRedibilia sunt in triplici differentia. Primo namq; sunt quædam quæ per se, & directe credibilia sunt, vtpote q̃ sunt totius nostræ fidei principia, & fundamenta prima. & ista sunt articuli fidei, qui sunt totius nostræ credentiæ rudimenta, & hæc tenetur quilibet fidelis tenere, & credere explicite, in genere tamen, vt scilicet credat, ꝙ omnes articuli in generali, & quilibet in speciali sunt ueri, & nullus eorum est falsus. Explicite autem hunc articulum ab illo scire distinguere, 1

guere, & quemlibet sigillatim, & distincte credere, non tenentur omnes, sed quilibet secundum maius, & minus pro ut congruit eius statui, & officio cui pręest, & in quo est. Nā minores, & simplices, vt communes laici tenentur ad credēdū explicite Christi humanitatem, & eius mysteria, quæ sunt via pertingendi ad beatitudinem, quia, vt dicitur act. 4. Nō est aliud nomē sub cęlo nisi Christi datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Propter quod tenētur explicite credere Christi mysteria, pręsertim illa de quibus solemnizat Ecclesia, vt ꝙ Dei filius fuit de Spiritu sancto conceptus, natus ex Maria virgine, ꝙ fuit crucifixus, mortuus, & sepultus, ac cætera, quæ sequuntur in articulis fidei. Et cum non possit credi explicite, ꝙ Dei patris filius fuerit de spiritu sancto incarnatus, nisi credatur distinctio patris, & filii, & spiritus sancti, & per consequens essentia trinitatis, ideo omnes simplices tenētur credere explicite misterium trinitatis, scilicet ꝙ sunt tres personæ diuinæ pater, filius, & spiritus sanctus. Vnde Matth. vlt. Euntes in mundum vniuersum docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, & de huiusmodi explicita credentia trinitatis examinatur quilibet in baptismo. Inter laicos etiam simplices est gradus assignare, quia ad amplius credendum tenentur explicite illi, quorum auribus Dei verbum etiam quotidie prędicatur, q̃ rustici qui rarius audiunt verbum Dei, sed omnes tenētur ad articulos humanitatis Christi, & etiam trinitatis. Mediocres vero vt clerici, & curati, ac omnes religiosi, quorum verbo, & facto de credendis, & agendis simplices erudiri oportet, tenentur ad explicitam credentiam cuiuslibet articuli sigillatim, & aliqualem articulorum declarationem, & credentiam exteriorem, non ęqualiter tamen, sed secundum maius, & minus, prout congruit eorum officio, vel officiis quibus præsunt. Nam ad plus tenentur clerici curati, & ad plus religiosi, quibus incumbit ex officio verbum Dei clero, & populo prædicare, & confessiones audire, q̃ religiosi quibus huiusmodi non incumbit. Quare subtilitates, & con

Qui quæ & qualiter credere teneātur.

Laici qd credere teneantur.

Quid clerici.

ſiderationes circa myſteria incarnationis Chriſti, vel eius paſ ſionis, & huiuſmodi tenentur mediocres magis, & minus ex plicite credere, ſecundum ꝙ conuenit ſtatui vniuſcuiuſq;. Maiores autem vtpote Prælati eccleſiæ, & Rectores, & Magiſtri in Theologia, & Doctores, quorum eſt mediocres per ſe, & eis mediantibus minores, & ſimplices erudire, ſicut Angeli primæ hierarchiæ, ſeu ſuperiores qui habent illos ſecũdæ, & eis mediantibus illos tertiæ hierarchiæ illuminare, vt Dionyſius ait in c. 7. de cœleſti hierarchia. Iſti enim ſuperiores, & maiores in Eccleſia magis expreſſam fidem, & cognitionem tenentur habere de omnibus, & ſingulis fidei articulis, & Eccleſiæ ſacramentis, & eorum declarationibus, & ex poſitionibus, ac fidei ſubtilitatibus. vnde pri. Petri. c. 3. dicitur, Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcẽti rationẽ de ea quę in vobis eſt fide. Nam ad plus tenentur Pontifices, q̃ Abbates, cum ſint ſuperiores. Et ad plus hæreticæ prauitatis Inquiſitores, q̃ Magiſtri, & Doctores, cum ſint fidei iudices. Et plusq̃ omnes ſummus Pontifex, ad quem ſpectat ea quæ ſunt fidei ſententialiter terminare inconcuſſa fide, & ad quem ſunt maiores difficultates fidei, & Eccleſiæ difficiliores quæſtiones deducendæ. vt di. 43. c. vnde Dominus, Luc. 22. quem ſummum Pontificem conſtituit, Petro dixit. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.

Doctorũ credibilia.

Sũmi põt. credibilia.

Secundo, ſunt quædam credibilia, quæ directe per ſe non ſunt credibilia, ſed potius credibilia indirecte, quia ad eorũ negationem, & corruptionem ſequitur negatio, & corruptio fidei, & articulorũ omnium, vt ſunt illa a fidei articulis alia, quæ in ſacra ſcriptura, hoc eſt in libris canonicis ſcilicet Biblia continentur, de quibus dicit Auguſti. ad Hieronymum. Solum (inquit) eis libris, qui canonici appellantur, didici hũc honorem deferre, vt nullum auctorum eorum ſcribendo erraſſe aliquid firmiſſime credam. Alios autem ita lego, vt licet ſanctitate polleant, nõ ideo verum putem, quia ipſi ita ſcripſerunt, Et iſta credibilia, quę continentur in ſacra ſcriptura

Indirecte credibilia.

a fidei

a fidei articulis alia, vtpote, ꝙ Abraham duos filios habuit, vel ꝙ Ioseph sponsus Mariæ fuerit, & similia, non tenetur quilibet credere sigillatim, sed solum tenetur credere implicite, vel præparatione animi, vt sit paratus credere quidquid in diuina scriptura continetur, tamen tunc tenetur quilibet explicite credere, quãdo ei constiterit, ꝙ in diuina scriptura contineantur talia vt per illum vel illos, ad quem vel ad quos pertinet deductum fuerit coram eo. Vnde fidelis quilibet explicite tenetur credere, ꝙ omnia quę sunt in sacra scriptura sunt vera, quia diuinitus reuelata. An autem ista vel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de alijs a fidei articulis) teneantur isti, vel illi magis, vel minus scire, & per cõsequens illa credere, prout eorum statui, & officio congruit, vt de primis credibilibus fuit dictũ respondendũ arbitramur.

Credibilia extra scripturã sanctam.

3 Tertio sunt quędam credibilia, quę non sunt fidei rudimẽta, nec clare ponuntur in sacra scriptura, sed sunt per Ecclesiam ex illis, vel istis deducta, vt fidei consona, ac determinata tamꝗ̃ fide credenda, vt pote ꝙ Spiritus sanctus procedat a patre, & filio spiratione vnica, & non duabus, & ab eis tãꝗ̃ ab vno principio, non duobus, vt habetur in c. firmiter. De sum. tri. & fi. ca. Et ꝙ Dominus Iesus habuit aliqua cum Apostolis in cõmuni., vt in extrauag. inter nonnullos, & similia. Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata, & approbata vt fide tenenda, non tenentur minores explicite credere, sed bene implicite, & animi præparatione, vt credatur id omne esse verum, & fide tenendum, quod, vt fide tenendum, per Ecclesiam est approbatum.

4 Mediocres autem qui (vt dictum est) habent simplices erudire, tenentur aliqua de huiusmodi credere explicite, non autem omnia talia credibilia singulariter, nec omnes ęqualiter, sed secundũ ꝙ congruit eorum statui, & eruditioni qua habent simplices informare, & omnes tenentur credere explicite, ꝙ animę iustorum decedentium quę non peccauerũt, vtpote paruulorum, vel si peccauerunt, hic, vel in purgatorio plene satisfecerunt, euolauerunt ad cœlos, extremo iudicio

dicio

dicio minime expectato, iuxta Ecclesiæ determinationem, vt patet per extrauag. Benedicti vndecimi, quæ incipit. Benedictus,&c. Sed curati, & religiosi quibus incumbit ex officio prædicare, & confessiones audire, tenentur explicite credere, ꝙ vsura est peccatum iuxta determinationem Ecclesiæ vt extra de vsuris. c. ex graui, & similia.

Quid episcopi credere tenētur.

5 Maiores autem, & præsertim Inquisitores hæreticæ prauitatis,& Pontifices tenentur credere explicite credibilia omnia, quæ per Ecclesiam tamꝙ fide tenenda determinata sunt, quia eis incumbit ex officio illos,qui huiusmodi de fide factas per Ecclesiam determinationes non admittunt, seu eis non credunt, vel contradicunt,punire,& sententialiter iudicare. Patet ergo de tribus credibilibus antedictis,& qui tenentur, vel non tenentur ad explicitam credentiam eorumdem. Nūc pro resolutione, & conclusione horum omnium dicimus, ꝙ asserentes, & protestantes se credere in genere, sed nō in specie, vel negant id quod ipsi tenentur explicite credere, vel non in primo casu, talis protestatio generalis non eis sufficit ad salutē, nec adiuuat protestantem. Vnde si simplex laicus protestaretur (vt dictum est) negaret tamen expresse Dei filium esse incarnatum, vel passum, cum hoc teneatur expresse credere, talis protestatio illi non proderet. Eodem modo si curatus protestaretur, vt prius, negaret tamen expresse Spiritū sanctum procedere a Patre, & Filio vt ab vno principio, & vnica spiratione, talis protestatio ei non sufficeret ad salutem, & præsertim si talis protestans, vocatus coram iudice fidei, neget, & pertinacia subsequatur, tunc enim plurimum aggrauatur negocium.

6 In secundo vero casu, quando similiter protestans taliter negat id quod explicite credere non tenetur, dicimus ꝙ si negat non coram iudice fidei, seu si coram eo, ante tamen ꝙ per eum sit informatus, in quolibet casu talis protestatio ei sufficit ad salutem, quia ad amplius non tenetur, vnde Augusti. ad Hieronymum, & habetur 24.q.3.ait, Qui sententiam suā quamuis falsam,& peruersam nulla pertinaci animositate de

fendunt

fendunt, præsertim ꝙ non audacia præsumptionis suæ perce perunt, sed a seductis, atq; in errorem lapsis parentibus acce perunt, quærunt tamen solicitudine veritatem, parati corri gi cum eam inuenerint, nequaq̃ sunt, vt hæretici reputandi.

Protestatio vana.

Si autem coram Iudice fidei, postq̃ sunt per eundem iudi cialiter informati, ꝙ id quod negat est contra fidẽ, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseuerauerint, talis generalis protestatio eis non proderit, imo eosdem reddit hæreticos pertinaces, quamdiu in tali negatione perseuerant. C. Ad abolendam. de hære. & c. super quibusdam. de. ver. sig. Vnde August. contra Manichæos, & habe tur 23. q. 3. ait, Qui in Ecclesia Dei morbidum aliquid, pra uumq, aliquid sapiunt, vt sanum, rectumq; aliquid sapiant, resistunt contumaciter, suaq; pestifera, ac mortifera documẽ ta emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt. Tales enim hæreticorũ protestationes quo animo dicantur, prudenter est a fidei Iudicibus indagandum. Nam vt dicit Hieronymus in Epistola ad Pamachium, frequenter hæretici dum cogũtur succumbere, ne de Ecclesia expellantur, suũ errorem palliant fictis verbis, & temperant, ac vertunt ordi nem, ut catholicam videantur tenere veritatem, & quam se tenere fictis verbis simulant, corde negant, & quod sermone coguntur dicere, mente damnant. Et si quando aperta blasfemia publice auribus fuerit reuelata, & viderint contra audientium turbam circumfremere, tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum, & dicere nesciunt. Cumq; eorum scripturę tenentur, voce negant quod literis profiten tur. Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur, ꝙ non intendunt dicere contra fidem, & Ecclesiæ deter minationem, non faciliter tali protestationi est standum, sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum versutia decipiant, & decipiantur. Quoniam frequenter repertum est, ꝙ asserũt fidem esse quod ipsi credunt, & suam sectam dicunt Ecclesiã vt dicit August. contra Donatum. Vnde cum catholicus au dit fidem, & Ecclesiam, intelligit fidem catholicã, & Ecclesiã

Romanam,

Romanam, hæreticus autem intendit fidem, suam hæresim, & Ecclesiam, suam sectam, cõtra quam dicere non intendit.

Infidelitas quomodo sit peccatũ.

Nunc quærendum est, an infidelitas, idest nolle credere, sit peccatum. Pro cuius responsione notandum est, ꝙ ex eo quia præcepta dantur creaturis, secundum naturas, seu gradus naturæ quos habent, & creaturę rationales supra gradus naturales quos habent, consumantur in participatione naturæ diuinæ, ita ꝙ sic institutæ sunt, consequens est, vt quemadmodum iuste subduntur præceptis spectantibus ad alios gradus, ita iuste subiaceant præceptis fidei, spei, & charitatis spectantibus ad gradum quo participant diuinam naturam. Nam in homine est in primis natura vegetatiua, est sensitiua, est intellectiua, est demum participatio naturæ diuinæ. Et sicut constitutio creaturarum in suis speciebus spectat ad primam rerum distributionem, secundum diuinæ sapientiæ rationem, ita constitutio creaturarum rationalium in suis naturalibus, & in participatione diuinæ naturæ ad primam rerum conditionem spectat, & tanto plus, quanto perfectio naturæ inferioris confirmatur ex participatione superioris. Quia igitur in homine est pars vegetatiua, ad quam spectat conseruare indiuiduum, & speciem, oportuit hominem subijci præceptis spectantibus ad generationem, & cibum, & potum. Et similiter quia in eo est pars sensitiua, ad quam pertinent passiones, opportet hominem subiici præceptis spectantibus ad iram, & timorẽ. Et similiter quia in eo est pars rationalis, in qua est voluntas, opportet illum subiici pręceptis spectantibus ad iusticiam, vel iniustitiam. Et eadem ratione, quia homo constitutus est vt in ipso sit natura diuina participatiue, ideo opportet ipsum subiici præceptis fidei, spei, & charitatis, ad huiusmodi participationem spectantibus. Et sicut non potest iuste conqueri, ꝙ constituerit ipsum in hoc ꝙ sit particeps diuinæ naturæ, & quemadmodum, data iam natura rationali, non potest homo refutare pręcepta spectantia ad illam, ita data iam creaturæ rationali hac participatione, non potest refutare præcepta ad illam spectantia.

Fidei spei & charitatis præcepto quomodo subijciatur homo.

Et per

Et per hæc patet clare responsio, & solutio quæstionis.

8 Pro maiori declaratione supradictorum, nota q; veritatum catholicarum octo sunt genera, & sunt vt infra.

Primum genus. Primum genus est eorum, quæ in canone sacræ scripturæ tam veteris, q̃ noui testamenti, & in propria verborum forma continentur. Et huiusmodi genus veritatum catholicarum potest distingui etiam secundum tria genera credibiliũ suprapośita, inter quæ principalius annumerantur ea, quæ ante creduntur, q̃ intelligantur, cuiusmodi sunt articuli fidei, ex quibus principaliter salus nostra pendet, & procedit.

Quod autẽ huiusmodi veritates in sacra scriptura formaliter contentæ catholicæ veniant reputandę, manifestum est, cum de veritate sacræ scripturæ nullo modo sit dubitandum Augustino de vnico baptismo dicente, & est in c. Quis nesciat. di. 9. Quis nesciat (inquit Augustinus) sanctam scripturã canonicam, tam veteris, q̃ noui testamenti certis terminis cõtineri? eamq; Pastoris omnium Episcoporum literis ita pręponi, vt de illa omnino dubitari, vel disceptari non possit, vtrum verum, vel rectum sit, quicquid in ea scriptũ cõstiterit?

9 *Secundũ genus.* Secundum genus est eorum, quæ ex solis contentis in sacra scriptura consequentia necessaria, & formali possunt inferri, vnde cum tales veritates eandem veritatis firmitatem, & credulitatis necessitatem habeant, quam habent veritates ex quibus necessaria, & formali consequentia inferuntur, manifestum est eas inter catholicas veritates numerari, sicut est veritas hæc, Christus est verus Deus, & verus homo. Quæ licet in tota serie sacræ scripturę sic formaliter nõ inueniatur, tamen quia ex contentis in sacra scriptura consequentia formali, & necessaria infertur, catholica tenetur, & creditur necessaria ad salutem.

10 *Tertium genus.* Tertium genus catholicarum veritatum est eorum, quæ circa canonem sacræ scripturæ non continẽtur, quæ tamen per reuelationem, & approbationem tantum, mediantibus Apostolis ad fideles deuenerunt. Sane cum Christus in vita mortali degens Apostolos multa docuerit, & fecerit, quæ in

canone ſacræ ſcripturæ non continentur, Io. vlt. Multa alia fecit Ieſus quę non ſunt ſcripta in libro hoc &c. Multas alias catholicas veritates Chriſtus Apoſtolos docuerit, & docendas per eos, quæ in canone ſacræ ſcripturæ non habentur. pri mę ad cor. 11. c. Quod enim accepi a domino hoc tradidi vobis, cætera autem cum venero diſponam, ideſt ordinabo. Item di. 11. c. Eccleſiaſticorum, & ſunt verba Auguſtini, Eccleſiaſticarum conſtitutionum quaſdam ſcripturis, quaſdam vero Apoſtolica traditione ꝑ ſucceſſores in miniſterio cõfirmatas ſuſcepimus, quaſdam vero cõſuetudine roboratas approbauit vſus, quibus par ritus, & idem vtriuſq; pietatis debetur affectus. Et de cele. Miſſ. c. cum Matthæ. ſane tam de verbis, q̃ de factis Dominicis inuenimus ab Euangeliſtis omiſſa, quæ etiam Apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expoſuiſſe leguntur. Paulus in actibus Apoſtolorum ait, Meminiſſe vos opportet verbi Domini Noſtri Ieſu Chriſti qui dixit, Beatius eſt dare, q̃ accipere. Hoc tamen nullus quatuor Euãgeliſtarum deſcribit. Vnde Hieronymus ibidẽ ait. Hoc in Euangelio non legitur. Non enim omnia ſcripta ſunt, ſed forſan Paulus hoc ab Apoſtolis audiuit, vel a Spiritu ſancto accepit.

extra ſcriptura credenda, & ab Apoſtolis declarata.

Quartũ genus.

11 Quartum genus eſt eorum, quæ ab Eccleſia vniuerſali in Concilijs plenarijs, tamq̃ ad fidem chriſtianę religionis pertinentia ſunt diffinita, licet expreſſe in canone ſcripturæ ſacræ non inueniantur di. 15. c. ſicut. Dicit Greg. Sicut ſancti Euangelij quatuor libros, ſic quatuor concilia ſuſcipere, & venerari me fateor. Et ratio eſt, quoniam vt idem Greg. ait, de catholica veritate, Sicut Deus veritas eſt, ita ea quæ Apoſtolica Eccleſia de Deo docuit, vera ſunt. Vnde ꝓuerb. primo dicitur. Ne dimittas legem matris tuæ. Notanter autem dictum eſt, quæ Apoſtolica Eccleſia docuit, ſcilicet diffinitiue eſſe credẽda, quod dicitur propter multa quæ in Eccleſia a fidelibus tolerantur potius, q̃ concedantur.

Quintũ genus.

12 Quintum genus credendarum veritatum eſt eorum, quæ in materia fidei Apoſtolicæ Sedis iudicio diffinita ſunt, quæ

licet

licet in canone ſcripturæ ſacræ non reperiantur, ſunt tamen inter catholicas veritates computanda. Quoniam (ſicut ſupradictum eſt) Apoſtolicæ Sedis iudicium, in his quæ ſunt fidei, non poteſt errare.

13 Sextum genus credēdarum veritatum eſt eorum, quę pro tenenda fide, & confutatione hæreticorum a Doctoribus ab Eccleſia vniuerſali approbatis aſſertiue tradita ſunt, licet in canone ſacræ ſcripturæ expreſſe non contineantur, quia Eccleſia vniuerſalis quæ regitur a Spiritu ſancto, Doctores aliquos cum approbauerit, eorum Doctrinam tamq̃ veram recipiens, neceſſe eſt vt talium doctrinam aſſertiue poſitam, & nusq̃ retractatam veram putemus, & teneamus, tenendo in ea parte in qua ab vniuerſali Eccleſia eſt recepta firma credulitate eſſe veram. Alias Eccleſia vniuerſalis videretur erraſſe approbando, & acceptando eorum doctrinam tamq̃ veram, quæ tamen vera non eſſet. Qui autem ſint hi Doctores per vniuerſalem Eccleſiam in vniuerſalibus Cōcilijs approbati, colligitur ex quinto Cōcilio vniuerſali, in quo (vt recitat Sanctus Tho. in 4. contra gent.) ita habetur. Sequimini per omnia ſanctos patres, & Doctores Eccleſiæ Athanaſium, Hilarium, Baſilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nyſſenum, Ambroſium, Auguſtinum, Theophilum, Iohannem Conſtantinopolitanum, Cyrillum, Leonem portium. Et, Suſcipimus omnia quę de recta fide, & cōdemnatione hęreticorum expoſuerunt. Hæc ibi. Verum circa approbationem opuſculorum prętatorum Doctorum eſt aduertendum, ꝙ ſynodus vniuerſalis quinta nō approbauit ſimpliciter omnia contenta in opuſculis præfatorum Doctorum, ſed tantū ea, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum expoſuerunt. Per quod ſatis datur intelligi, ꝙ per hoc ꝙ opuſcula aliquorum Doctorum approbauit, vel approbat Eccleſia, non eſt neceſſe, ꝙ omnia in eis contenta intelligantur approbata, ſed tantum quo ad ea quæ de recta fide, & de condemnatione hæreticorum expoſuerunt, quæ tamq̃ neceſſaria ad credendum fidelibus tradiderunt. Nec per conſequens ex

Sextum genus.

Doctores ab Eccleſia approbati.

Doctorū dicta quo modo approbata ſint.

approbatione præfata habetur, q; omnes veritates in præfatorum Doctorum opusculis contentę, sint tamq̃ catholicę veritates habendæ. vt di. 9. c. Negare non possum, & c. Nulli & c. Ego solus. eadem dist.

Septimũ genus. Septimum genus est eorũ, quæ ex quarto, quinto, & sexto genere catholicarum veritatum consequentia necessaria, & formali inferri possunt. Necessaria, & formali consequentia dicimus, quia si aliquid solum probabili consequentia inferretur, non diceretur proprie veritas catholica, sed tantum probabilis. 14

Octauum genus. Octauum genus credendarum veritatum distingui potest earũ veritatũ, quæ, & si absolute catholicæ nõ sint, sunt tamẽ catholicam veritatem sapientes, quia sunt catholicis veritatibus propinquæ. Vnde veritas sapiens veritatem catholicam, siue fidem, ex cõsequenti est illa, quę adiuncta sibi aliqua alia veritate ad fidem non pertinente, sed tamen quæ rationabiliter negari non potest, fiet veritas catholica. verbi gratia. Quia nunc sedet in Sede Apostolica Pius Quintus. Hæc propositio, Pius Quintus est Papa, est propositio sapiens veritatem catholicam, quoniam addita sibi illa veritate quæ negari non potest, videlicet q; fuerit rite, & canonice electus, efficitur veritas catholica, dicendo, Pius Quintus rite, & canonice electus, & in Papam ab vniuersali Ecclesia susceptus, est verus Papa. Ista propositio est catholica ex determinatione vniuersalis Ecclesiæ. vt in c. In nomine domini, & in Epistola Decretali Martini Papæ concilij Constantieñ. Ex præfatis facile est intelligere veritates omnes non esse eiusdem gradus. Quędam enim sunt (vt dictum est) catholicæ, quædam catholicam veritatem sapientes, quędam probabiles tãtum, quædam pie credibiles, quædam impertinentes. Et ex his facile erit similiter intelligere hæresim, quæ catholicæ veritati contrariatur, et quæ genera, siue species hæresum illis contrariæ sint, cum (iuxta Aristotelis doctrinã) quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum. 15

CREDENTES

CREDENTES HAERETICORVM.

1 CRedentes hæreticorum ſunt in multiplici differentia. Quidam enim ſunt hæreticorum credentes, qui credũt eorum erroribus, ac hæreſibus, & iſti ſunt excommunicati. iux. c. excommunicamus. el. pri. de hære. quia ſunt hæretici, & c. excommunicamus. el. 2. eo. Iudicantur autem aliqui credere hæreticorum erroribus ex eorum verbis, vel factis. Verbis quidem, in confeſſione propria dicendo ſe credere taliũ erroribus. Vel facti euidentia, publice ſcilicet prædicando, ſeu defendendo illorum errores. Vel teſtium productione legitima, ſi conuincantur ꝑ teſtes, ꝙ errores talium diuulgauerunt, ſeu dogmatizauerunt. c. ſuper quibuſdam. de ver. ſig. Vbi hęretici declarantur qui publice prædicant, vel profitentur, ac defendunt errorem, vel qui conuicti ſunt per teſtes talia publicaſſe, & glo. in c. ad abolendã. §. præſenti. de hære.

Verbis factis.

2 Factis autem dicuntur credentes hæreticorum, ſi hæreticos adorauerunt (eorum verbis vtendo) ſcilicet reuerentiam eis ſuo more exhibendo, conſolationem, vel communionẽ, ab eis receperunt, ſermones, & prædicationes eorum non tantum ſemel, ſed frequenter audiuerunt, & ſimilia egerunt, per quæ eorum animus, ꝙ credant illorum erroribus, apud Iudicem per exteriora coniecturaliter iudicetur. Ex factis enim præſumitur de affectu. 32. q. c. Qui viderit, & c. quẽ progenitores 20. q. 1. Negare enim, & confiteri poſſumus non ſolum verbis, ſed etiam factis. Cõuincuntur igitur alij eſſe credentes hæreticorum erroribus, verbis, alii factis, in quibus ritus hæreticorum exprimitur. Quidam alij ſunt hæreticorum credentes, de quibus non eſt clarum, ꝙ credant eorũ erroribus, ſed videntur credere hæreticorum dictis, vel factis, videlicet vadunt, & veniunt ad ſermones eorum licet raro, audiunt literas eorum, & hinc inde illos defendunt, eis ſeruiunt, eorumq; libros ſuſcipiunt, nec comburunt, alimoniam eis deferunt, ducatum præbent, eos viſitant, & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil oſtendunt. Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæreſibus, nec

Adorare hæreticoſ quid ſit.

hæretici

hæretici sunt habendi, sed non carent suspicione vehementi, vel leui, secundum ꝙ maiora, vel minora in eis apparebũt indicia, & circa eos agendum est vt notatur in c. excommunicamus el. pri. de hære. & c. accusatus & li. 6. Sunt enim tales suspecti quod credant erroribus hęreticorum. His concordat Anchar. in c. Quicunq; . super ver. credentes. eo. li. 6. Et Guido Falcodij in consultationibus, ad Inquisitores. q. 9. Arch. & Io. And. in c. 2. de hære. li. 6. Vide Zanchinum cum additionibus. c. 4.

CRIDAE.

CRidę, seu proclamata, & descriptiones bonorum damnatorum quibus præiudicent, quia longum esset describere, & parum vtilitatis officio afferret, prætermittere voluimus. Qui id scire voluerit, videat Bossium in pract. tit. de proclamate, quod fit bon. pub. 1

CRIMINA.

CRimina excepta dicuntur, crimen læsæ maiestatis. spec. in tit. de accusa. & 6. q. 1. c. si quis & c. vergentis. de hęre. Item crimen hæresis. di. c. vergentis. de hære. & c. in fauorem. eo. li. 6. Et crimen simoniæ. c. tuas. de simo. Abb. in c. Nõ debet. detesti. Perduellionis, fraudati census, fraudatæ annonæ, & sacrilegii. Io. de tur. cremata. in c. Quod vero. 3. q. 4. 1

Crimina quæ grauia, quæ grauiora, & quæ grauissima. Vide Abb. in c. tuæ. de pœnis. 2

CRIMINOSVS.

CRiminosus quantumcumq; sit clericus, numq̃ curiæ seculari est tradendus, dummodo sit paratus corrigi per Ecclesiam de iure, & de facto. Abb. in c. At si clerici. de iudi. 1

CRVCESIGNATI.

CRucesignati negantes subuenire Inquisitori in negotio fidei, sunt quodammodo fautores hæreticorum, secundũ Archi. in c. Quicumq; . de hære. li. 6. Vbi dicit in verbo, fautores, Priuatæ personæ quæ iuramento, vel voto se astrinxerunt, ex omissione dicuntur fautores, puta si nõ manifestant, vel non faciant id quod promiserunt ex voto. 1

Fautores Cruce signati.

2 Crucesignati

2 Crucesignati habent illas gratias, & illamet priuilegia quæ habent accedentes ad Terræ sanctæ subsidium, c. excommunicamus el primo. de hęre. . §. catholici vero.

3 Crucesignati habent plenariam omnium peccatorum suorum remissionem, possuntq; absolui semel in vita, & semel in morte, & hoc habent ab Alexandro quinto in priuilegio quod incipit, prę cunctis. A Gregorio quarto in priuilegio incipien. Ille humani generis. A Clemente quarto in priuilegio incipien. licet ex omnibus. Habetur etiam (vt dictum est) in c. excommunicamus. el primo. de hęre. & Abb. ibidē & hoc dummodo emissum votum in subsidium officii sanctę Inquisitionis vsq; ad mortem efficaciter prosequantur.

4 Crucesignati possunt absolui ab Inquisitore ab omni sententia excommunicationis, suspensionis, interdicti, canonis, & ab illis pręsertim quas pro incendiis Ecclesiarum, vel iniectione manuum violenta in clericum, seu in personas Ecclesiasticas incurrissent, & ab omnibus alijs sentētijs generalibus ab Apostolica Sede promulgatis.

5 Crucesignati clerici possunt ab Inquisitore dispensari sup irregularitatibus, quas celebrādo diuina, ligati sententiis canonis incurrissent.

6 Crucesignatorum vota omnia commutare potest Inquisitor, pręter vota Terrę sanctę, & vota perpetua.

7 Crucesignatis potest inquisitor concedere, q tempore generalis interdicti valeant interesse diuinis officiis, & Ecclesiatica recipere sacramēta in locis, in quibus ex indulto apostolico huiusmodi diuina celebrantur. Hęc omnia patent ex priuilegio Innocentii quarti, quod incipit, Malitia huius tēporis. de his vide Zanchinum cum additionibus Campegii, in cap. 37.

CVLPA.

1 CVlpa est deuiatio ab eo quod est bonum, & per hominum diligentiam pręuideri potest, & hoc vltimum additur ad differentiam casus fortuiti, qui pręuideri non potest, vt in c. Iohannes. de homi. Abb. in c. vnico. de commo.

Culpæ tres sunt species, videlicet, leuis, lata, & latissima Bar. in l. Nerua. .ff. de po. & in l. si vt certo .§. nunc videndũ .ff. commo. vel condi. Quandoq;, dicit ꝙ est culpa latissima, latior, lata, leuis, & leuissima, & culpam latissimam appellat dolum verum, latiorem dolum præsumptum. Vide de hoc Abb. in c. vnico. de commo. 2

CVRATOR.

CVrator dari debet minori annorum vigintiquinq;, si contra illum sunt indicia, aliter non poterit torqueri, etiam si omnia alia requisita sint obseruata, imo confessio facta etiam ante, & extra torturã, erit nulla, nisi prius ei de curatore fuerit prouisum. Ita notat Angel. de Aret. in tract. malefi. in ver. comparent, & allegat l. clarum. C. aut prestan. & quę habentur ibi. Et subdit idem Angel. ꝙ si minor sine curatore confiteatur etiam sponte, talis cõfessio ei non nocebit, etiã si fiat cum iuramento. Et dicit voluisse Bal. in l. 1. C. de cõfessis, Marsil. in pract. crim. .§. Nunc videndum, nu. 31. 1

CVSTODES CARCERVM.

CVstodes carcerum. Vide supra in ver. carcerum custodes. 1

D.

DAMNATVS.

Quadrimestre.

DAmnatus etiam pœna pecuniaria pro crimine, in termino soluendo non habet quadrimestre, quod datur alijs damnatis miserationis gratia, iuxta glo. fin. in l. si debitori .ff. de iudi. & est communis opinio secundum Iason. in l. debitoribus. col. pen. & fin. .ff. de re iudi. Sed potius tempus est arbitrariorum, vt ibi per eum post Alexand. 1

Damnatus similiter pœna corporali nullam moram habet, nisi in certis casibus, de quibus per Iason, in eadem. l. col. pen. Feli. in c. Quęrenti. de off. deleg. 2

Damnato auctore, damnantur & eius opera, scripta uidẽ licet. Et nota ꝙ auctorum ab Ecclesia damnatorum scripta 3

sunt

sunt damnata ex eo solum ꝙ exierunt a malis,& damnatis au ctoribus,etiam si bonam contineant doctrinam. C. fraternitatis. de hære. & ibi glo. quæ adducit 3. q. 4. c. Nullus. 16. di. c. canones,& c. excommunicamus. §. credentes. de hære. & arg. ad hoc 96. di. c. Bene quidem. Si tamen ab ecclesia ap probarentur,valerent,vt de nonnullis operibus Origenis factum est, 16. q. 7. c. & hoc diximus. Qui Origenes damnatus est post mortem, 24. q. 2. c. sane profertur. Idem dicimus de nonnullis alijs hæreticis, quorum opera aliqua ab Ecclesia legi permittũtur,vt sunt Porphirii ꝑdicabilia, logicalia Ochã & similia,& quæ continentur in secunda regula indicis librorum prohibitorum post sacrum Concilium Tridentinũ emanati, & per Pium Quartum confirmati.

Hæreticorum nonnulla opera permissa.

DEFENSIONES.

1 Defensionum concessio interdum superflua, interdum necessaria est. Quãdo enim delatus siue testibus cõuictus, siue nõ, confitetur tamen delictum de quo delatus est,& prout testes deponunt, tunc concedere sibi defensiones ad dicẽdum contra testes superfluum est, quia magis statur eius confessioni, q̃ testium depositionibus.

Quando vero crimen defenditur, & sunt testes contra eũ & petit defensiones sibi concedi, siue præsumatur delati innocentia, siue de eius pertinacia,ad se defendendum admittendus est, ac defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nulla tenus denegandæ. Et sic conceditur sibi aduocatus,probus tamen,& de legalitate non suspectus, vir vtiq; iurisperitus, & fidei zelator. Et pari forma procurator, ac totius processus copia,suppressis tamen testium nominibus,vbi Inquisitori in conscientia sua videatur eisdem graue periculum imminere si ipsorum nomina proderentur propter potẽtiam delatorũ. vbi autem nõ videatur tale periculum imminere,sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda. iux. c. statutũ de hære. li. 6. Intellige hic non potentiam generis, sed potentiam pecuniæ, vel maliciæ. Grauius enim periculũ immineret testibus,si eorum nomina proderentur homini de

Aduocati reorum qualitas.

Testium nomina suppreßa

Maligni tate potens. lato non generoso, sed alias malicioso, & factiosis ac peruersis hominibus colligato, qui nihil haberet quod ꝑderet, q̃ homini nobili, & generoso, sed timorato. Et hæc experientia docet Inquisitores quotidie euidenter. Quare quando conceduntur testium publicationes, multum est delati conditio consideranda, an scilicet sit alias maliciosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens hominum peruersorum, vel proborũ societatem, & similia, quæ maxima indigent consideratione. Et nota, ꝙ defensiones etiam in fragrãti crimine regulariter dandæ sunt, licet aliquibus quãdoq; denegentur. Quia si fur esset, excusari posset famis necessitatem, vel creditoris importunitatem allegando, si homicida, interfecti rebellionem posset adducere. Vide Bossium in pract. tit. de Denunciatione.

Indiciorum copia. An autem indiciorum copia sit danda ad se defendendum reo ante torturam indistincte, secundum Bar. dicimus simpliciter debere dari, quia super indiciis est disputãdum, vt in l. fin. penult. quæstione. ff. de quæstioni. Sic Angel. in ver. fama publica. Et simul dandus est terminus ad illa purganda, vt per Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. etiam si periculum inmineret subornationis (ait Bossius in pract.) q̃a per negationem posset sequi, vt innocens occideretur, per l. absentem. ff. de pœnis. Et ita quotidie seruatur, ꝙ copia indiciorum datur & magnis, & paruis, & omni generi personarum, nec etiam eo ꝙ ex officio procedatur, vel quis male audiat. Fatemur tamen ꝙ quando quis tam male audit, ꝙ posset dici insignis maleficiis, eo casu omnia cessarent, ꝙ intelligimus quando adeo fama eũ insignem fecit maleficijs, vt res redacta esset ad notorium, aliter non esset neganda copia indiciorum, vt se defendere posset dato aliquo dubio. Et idem si quis delatus esset maximi delicti, & non debent denegari defensiones, quidquid dicat Hippol. in l. 1. ff. de quæstioni. quia defensio naturalis non potest tolli. c. Pastoralis. de re. iudi. in Clem. Pro qua opinione vide Doctores in l. si quis alicui. c. ad l. iul. maie. vbi lex loquitur de crimine læsæ maiestatis, & glo, & Doctores ibi expendunt illud crimẽ in hac 2

Insignis maleficijs quis.

materia

materia indiciorũ ſicut cætera. Patet etiã, quia licet in extra uaganti, ad reprimendam, detur ampla facultas procedendi in crimine læſæ maieſtatis, tamen ſemper Bar. ibi vult. vt de negetur defenſio, & ideo l. quiſquis. C. ad l. iul. maie. quæ prohibet ne qui pro reis tentent interuenire in caſu dictæ legis, loquitur in iam damnato. Ita in effectu Bar. in l. furti. §. ope. C. de furtis. Et Salic. in l. vnica. de rapt. virg. & in fortioribus terminis habes deciſionem Bal. in conſ. 95. quæ loquitur in crimine hæreſis. Neſcio tamẽ (ait Boſſius in pract.) quomodo bene ſeruaretur hæc opinio, quamuis ſit iuris, imo quotidie video in atrociſſimis delictis prius deuenire ad quæſtiones, quam detur copia proceſſus, & ſuperiores hoc permittunt.

Vſus quæſtionãdi.

3 Poſt quæſtiones, facta ratificatione extra tormenta, & legitimo modo, debet Iudex dare vnum breuem terminũ reo ad producendum omnes ſuas defenſiones aduerſus ſuam cõfeſſionem, puta duorum, vel trium dierum qui terminus eſt de communi obſeruantia, vt ex nulla parte reus remaneat in defenſus, vt not. Salic. in l. 2. C. de cuſto. reo. & habetur ꝑ l. Quarta. §. ſi ad diem. ff. de re. mil. & l. ſi non defendatur ff. de pœnis.

Terminus defẽſionis.

4 Renunciare autem defenſionibus ſuis quandoq; poteſt reus, quandoq; non. Et nota, ꝙ licet regulariter reus criminis non poſſit renunciare ſuis defenſionibus directe, tamen committens crimẽ enorme poteſt renunciare ſuis defenſionibus. Feli. in c. cum veniſſent. deſti. & Lud. Ro. in rubr. de arbi. & Bal. in l. pronunciare. C. de feri. Marſil. in pract. §. diligenter. num. 162.

Renunciare ſuis defenſionibus.

5 Nota ꝙ ſponte confitens maleficium poteſt, renũciare defenſionibus ſuis. Bal. in rubr. de pact. in ver. per pactum. Vide Marſil. in pract. crim. §. examinanda. nu. 17.

6 Nota etiam ꝙ reus poteſt renunciare defenſionibus ſuis ꝑ mittendo labi tempus, quod non poſſet expreſſe. Marſil. vbi ſupra num. 18.

7 Nota etiam circa prædicta, ꝙ licet reus regulariter non

possit renunciare defensionibus suis, pendente tamen dictarum defensionum termino Iudex potest procedere ad executionem capitalem, quando timet ꝙ fiat tumultus. Lud. Ro. in sing. 589. incipieñ. licet Iudex procedere Bal. in .l. cum reis. C. de pœnis.

8 Nota etiã ꝙ quo casu reus habuit terminum defensionis, & renunciauit dicto termino, & defensionibus suis, potest tamen dictam renunciationem post reuocare, qua reuocatione facta non poterit iudex procedere ad executionem, nisi finito termino principali dilationis datæ ad faciendas defensiones. Angel. in l. pactum inter hæred. .ff. de pœnis.

Terminus defensionũ dãdus.

9 Nota insuper, ꝙ Iudex semper debet dare terminum defensionis reo confesso, vel conuicto, alias non dato sibi termino non poterit deueniri ad aliquam condemnationem cõtra dictum reum, Angel. vbi supra. Marsil. in pract. crim. .§. examinanda. nu. 33.

10 Nota etiam, ꝙ huiusmodi defensiones non possunt tolli etiam per Principem, vel superiorem, cum sint iuris naturalis, vt in .§. sed naturalia, Insti. de iure natu. Et ibi Docto. & habetur in Clem. Pastoralis. de re iudi. & Bar. in tract. Qui sint rebelles, & in .l. facultas. C. de iur. fisci. li. 10. Oldr. in cons. 43. incipieñ. Quoniam verum.

Ciuilis nõ naturalis defensio tollitur.

11 Et nota secundum Bal. in c. Nobis. de except. ꝙ statutum tollens defensiones intelligitur tollere ciuilem, nõ naturalẽ, de quibus vide Marsil. in Pract. crim. .§. Quoniam. nu. 76. & 77. & Bar. in tract. suo qui sint rebelles dicit, ꝙ statutum dans iurisdictionem cõtra indefensum, est iniustum. Et ideo Bal. optime dicebat in l. 3. .§. si is pro quo .ff. ꝙ quisq; iuris, ꝙ Princeps de plenitudine potestatis potest tollere defensiones in causa ciuili, & pecuniaria, sed secus in causa criminali. quod dictum refert Feli. in c. dilecti. de except. & c. cum olim de re iudi. Marsil. in pract. crim. .§. vltima quæstio. nu. 23. vbi aliqua declarantia particulam illam. c. Ad abolendam. de hære. Seculari iudicio sine vlla penitus audientia decernimus relinquẽdos, inuenies circa huiusmodi defensiones reis

omnino

omnino dandas. Audiat namq; prudens Iudex reum, ac de delicto clarus per defensiones ipsi reo concessas clarior euadat, mitiorq; ab omnibus teneatur.

DEFENSORES.

1 DEfensores hæreticorum sunt in duplici differentia. Quidam namq; sunt qui defendunt errorem, & hi damnabiliores sunt, quia hæresiarchæ quodammodo sunt. vt c. qui illorum. 24. q. 3. Et de his defensoribus communiter loquũtur iura, quia isti ab hæreticis non distinguntur, sed in his habet locum c. ad abolendam. de hære. Quidam alij sunt q non defendunt errorem, sed personam errantem, vtpote illi qui resistunt viribus, & potestati, ne hæretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, & puniendi, & tales sunt excõmunicati, vt c. excommunicamus el 2. de hære. & tales non sunt hæretici, cum errorem vt sic non defenderint, vt c. damnamus. de sum. tri. & fi. ca. sed sunt suspecti de illorum hæreticorum erroribus vehementer, vel leuiter secundum defensionem a se factam, Archi. in c. Quicunq;. super ver. Defensores. Et Guido Falcodij. q. 12.

2 Sed quid si aliquis defendit consanguineum suum, vt sic potius videatur facere affectione sanguinis, q̃ contemptu fidei? ait Zanchinus. nam in dubio præsumitur hoc fecisse sanguinis affectione propter rationabilem præsumptionem. vt .ff. pro socio .l. merito. Certe dicunt quidam q nihil sibi proderit ad uitandum pœnam, vt ar. 27. q. 1. De filia, & extra eo. c. in eos. quod intellige verum, vt non eximatur a tota, sed a tanta, quia mitius punitur. vt .ff. de recepta. l. fi. Nam quędam ratione sanguinis tolerantur, quæ non tolerarentur alias. vt dicta. l. & .ff. de suspect. tu l. si tut. & ibi not.

Defendẽs cõsanguineũ quid.

3 Adde affectione sanguinis, distinguendum est inter simplicem consanguineum, & consanguineum qui criminis particeps existat. de quo vide Paul. Gril. de relax. carcer. sub rubr. de absol. innocentis. quęsito. 7. Et infra c. 6. nu. 3.

DEGRADATIO.

1 DEgradatio quid sit, & qualiter fiat vide in c. 2. de pœnis.

2 Degradandus

Degradandus est omnis clericus, qui est tradendus curiæ seculari. vt c. 1. de hęre. Abb. in c. ad audientiam. de crimine falsi. Vide supra. Clericus, Talis statim pdit omne priuilegium clericale, & efficitur de foro seculari, ideo Iudex Ecclesiasticus non intromittet se de tali degradato, sed Iudex secularis illum puniet secundum leges,& canonicas sanctiones vt C. de hære. l. Quicunq; fe. & c. penul. de hære. Et talis degradatio, scilicet actualis, non fit nisi cum reus in profundum omnium malorum transierit, & prorsus in corrigibilem se ostenderit, vt in c. cum non ab homine. de iudi. 2

Degradandus est etiam aliquando clericus, quādo intrudendus est in monasterium. vt in c. tuæ. de pœnis. Sed verbaliter tantum. 3

Verbaliter, & actualiter degradatus quomodo differant.

Degradatus verbaliter non priuatur omni priuilegio, nec priuilegio fori, nisi sequatur incorrigibilitas, talis remanet, sub iurisdictione Ecclesiæ, secus est de degradato actualiter. Abb. in c. tuæ discretionis. de pœn. 4

Degradari debet etiam clericus qui est in minoribus ordinibus tātum, scilicet verbaliter, alioquin in quolibet carcere criminali semper adesse oporteret Episcopum, cum multi in minoribus ordinibus quotidie capite puniantur Abb. in c. clerici, secundum. de vi. & hone. cler. 5

DELEGATVS.

Delegatus Papę licet possit in totum causam alteri subdelegare, non tamen potest dare potestatem subdelegandi subdelegato suo, quia licet ipse potuisset subdelegare, hoc tamen non habet ex commissione, sed ex lege, vt in c. Pastoralis. de off. deleg. Abb. in c. super quæstione. 1

Delegatus Papæ in causa sibi commissa est maior quocūq; Ordinario, quia gerit vices delegantis. in c. fin. di. 93. Et l. fin. ff. de off. eius cui man. 2

Nota tu Iudex delegate.

Delegatus Papæ potest totam iurisdictionem sibi commissam alteri subdelegare, potest etiam pro parte, sed primo casu non remanet Iudex, nec potest ad illum amplius appellari sed secundo sic, in c. super quæstionem. de off. deleg. Qui 3

subdelegatus

ſubdelegatus non poteſt recuſari ſine legitima cauſa, & ſi recuſatur, debet recuſari ſecundum Io. de Imol. coram legato ante inchoationem cauſæ, & non poſt. quia, cum nondum inceperit exercere iuriſdictionem, non videtur efficaciter in illum iuriſdictio tranſmiſſa.

4 Delegatus Iudex poteſt iuriſdictionem ſuam exercere nõ ſolum contra partes, ſed etiam contra quaſcunq; perſonas ſuam iuriſdictionem turbantes, vt in c. Quia quæſitum. de offic. deleg.

5 Delegatus poteſt præcipere ordinario, vt exequatur ſententiam ſuam, quam exequi tenetur licet ſit iniuſta. in c. Paſtoralis. §. Quia vero. de off. deleg. Cætera vide de off. deleg. per totum.

DENVNCIATIO.

1 DEnunciatio eſt alicuius criminis delatio, vnde denunciare eſt alicuius delicti aliquem ad pœnam deferre, nam præpoſitio, de, auget nuncupationem, arg. ff. depoſi. l. 1. Et nota ꝙ ille qui denunciat, debet ſuam denunciationem probare, & ei aſſiſtere, cum talis loco accuſatoris habeatur. ff. ad turpil. l. ab accuſatione. §. nunciatores. arg. C. de edendo. l. qui accuſare. licet denunciatio, non ſit idem quod accuſatio. vnde denunciare nil aliud eſt, q̃ notificare maleficium fore commiſſum. vt colligitur. C. de accuſ. l. ea quidem. & per talem denunciationem, ſiue notificationem poteſt iudex inquirere de maleficio, quia maleficia quandocunq; claruerint ſunt punienda. 24. q. 3. c. ecce. ff. de off. præſid. l. congruit. cum ſimilibus.

2 Denunciatio, an ſit de præcepto, & quis teneatur denunciare, & pro quibus delictis ocultis, vel publicis, & quæ correctio debeat indici, & quid de iudiciali denunciatione publica, vel priuata, an competat ex officio mero iudicis, & q̃d de forma ipſius denũciationis, & qualiter procedatur in his, Vide Abb. & Barb. in c. Nouit. de iudi.

Quis denunciare teneatur.

3 Denunciatio ſola criminis contra aliquem facta non cauſat infamiam talem, quæ ſufficiens ſit ad inquirendum de veritate

ritate criminus, Abb. in c. cum opporteat. de accusa. sed denunciatio cum fama sufficit ad inquirendum, imo ad torturã secundum Bar. in cons. 111. incipieñ. Domino Paci de Burgo. Cum denunciatio de per se, vt dictum est supra, sit sufficiens ad inquirendum, secundum Bar. in l. Diuus. la 9. .ff. de custo. reo. & Angel. de Aret. in tract. malefi. in ver. Nec ad denunciandum. Marsil. in pract. .§. Principiũ. nu. 21. & 22.

4 Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionem tendit. Abb. in c. super his. de accusa. præsumitur criminator eo ipso ꝙ crimen non probet, & punitur, nisi in certis casibus. Abb. in c. cum dilectus. de calum. Et nota ꝙ quando sunt plures denunciatores, dignum est vt magis idoneus eligatur ad expeditionem causæ, idem dic de accusationibus. Abb. in c. scripta. de collis.

Quando sunt plures denũciatores.

5 Denunciator occultus admittitur pro peccato vitando, licet criminosus sit, & suam turpitudinem alleget, sed pro peccato commisso non admittitur criminosus nisi in exceptis casibus. Abb. in c. Præterea secundum. de spons.

Occultus

6 Denunciator quomodo possit esse testis, vide Abb. in c. Præterea, de testi.

DEPOSITIO.

1 DEpositio verbalis, ab ordine dicitur degradatio, quia a gradu suo dicitur remotus. Abb. in c. qualiter, & quando. de accusa. & talis verbaliter depositus potest restitui per Episcopum, tamen non recuperat beneficium alteri collatũ, & hoc in casibus a iure concessis. Si depositus sit actualiter, & allegetur causa legitima, puta quia sit facta per testes falsos, potest Episcopus restituere. si vero nõ allegatur causa talis, vel similis, sed solũ petitur restitutio, non potest Episcopus dispensare, quia iste degradatus actualiter est priuatus omni priuilegio clericali, & relictus iudicio seculari. Abb. in c. ex tuæ deuotionis. de cler. non resid.

Degradatio uerbalis quid operetur.

2 Depositus in tribus tantum casibus traditur brachio seculari, videlicet quando relapsus, vel ostinatus est in hæresim, quando reperitur falsarius, & quando calumniatus est Episcopum

Quando brachio seculari tradatur.

ſcopum ſuum Abb. in c. at ſi clerici. de iudi. in aliis autem ſi inueniantur incorrigibiles, aliter puniuntur.

3 Depoſitiones, & examinationes in cauſa fidei per publicã perſonam, vel duos viros idoneos coram duabus perſonis religioſis, ab Inquiſitore recipiantur. vt in c. vt commiſſi. de hære. lib. 6.

DE PLANO.

1 DE plano, & ſine ſtrepitu aduocatorum in cauſa fidei eſt procedendum, vt in c. ſtatuta. de hære. li. 6. Sed nota ſecundum Anchar. ibi. per hoc tollitur omnis ſolemnitas iuris ciuilis, non autem ſolemnitas iuris gentium, vel diuini, puta ꝙ in ore duorum, vel trium non ſtet veritas, &c. Vt in c. in omni. de teſti. & probatur hæc theorica. in l. 2. ff. de te. mi. & l. Lucius. & l. Diuus. eodem tit.

Solemnitas iuris ciuilis nõ diuini, vel iuris gentium tollitur.

DIFFINITIVA.

1 DIffinitiua. Vide in ver. Sententia. 18.

DIGNITAS.

1 DIgnitas dicitur multipliciter. Primo dicitur perſonatus in Eccleſia. 2. ſecularis prærogatiua. 3. poteſtas. 4. ordo. 5. conditio, Glo. in c. Quia nonnulli. de clericis non reſid.

2 Dignitatis nomine in ſtatuto odioſo non venit epiſcopatus, cum ſit non dignitas, ſed culmen dignitatum, Abb. in c. venerabilis. de conceſ. pręben. in fauorabilibus veniunt omnes dignitates eccleſiaſticæ. in odioſis non veniunt epiſcopatus, nec ſuperiores. Ideo inhabilis diſpenſatus vt promoueri poſſit ad dignitates, nõ poteſt promoueri ad Epiſcopatũ. & diſpenſatus vt poſſit exercere omnia ſpiritualia eccleſiaſtica, non poteſt ea quæ ſunt digna ſpeciali expreſſione. diſpenſatus ad Epiſcopatum, nõ propter hoc poteſt fieri Archiepiſcopus. & ſi ad Archiepiſcopatum, non propter hoc poteſt fieri Patriarcha. vnde Papa volẽs facere gratiam vberiorem diſpẽſat vſq; ad Cardinalatum excluſiue, ad Cardinalatum communiter non diſpenſat, poteſt tamen ſi vult. Abb. in c. Dilectus filius. de præben.

3 Dignitatem habent omnes, qui habent iuriſdictionem.

O ideo

ideo omnis Prior conuentualis, & etiam Rector ecclesiæ col legiatæ, etiam Abbatissa habet dignitatem.

Secundo, attende an nomine illo exprimatur dignitas in iure, vt archidiaconus, si tamen prærogatiuã habet præ alijs.

Tertio, si secundũ recusationem loci reputatur dignitas.

Quarto, inspiciatur si fuit instituta, vt esset dignitas.

Dignitatem opportet esse perpetuam, vnde vicarius Epi, non habet proprie dignitatem. Abb. in c. de multa. in addi. de præben. & breuiter habent dignitatem omnes habentes iurisdictionem. Abb. in c. decernimus. de iudi. 4

Nota. In dignitate, vel officio prætendens habere ius, si exhibet reuerentiam intruso tamq̃ legitime constituto in dignitate, vel officio, videtur tacite renunciare iuri suo, ideo non dicit illum prælatum, sed assertum prælatum, & sufficit hic tacitus consensus tam in renunciante, q̃ in prælato non contradicente. Abb. in c. ex ore. de his quæ fi. a ma. par. cap. 5 *Nota.*

DIOECESIS.

Dioecesis dicitur Parochia Episcopi, quia sibi partita, & diuisa, a diœcesi alterius Episcopi, & quilibet est parochianus Episcopi, & hac ratione, quia Episcopus communicat in terra cum quolibet presbyitero parochiali. Abb. in c. Apostolicæ. de donatio. 1

Diœcesis nomine in materia stricta numq̃ intelligitur ciuitas, secus in materia larga. In indifferenti, vel fauorabili, ciuitatis nomine intelligitur quod est intra mœnia. In materia stricta, vbi dispositio cõcepta in ciuitatis appellatione esset vtilis, vel posset fieri fraus, nisi continerentur suburbia, tunc appellatione ciuitatis intelliguntur etiam suburbia subiecta præcepto. Abb. in c. cum ab Ecclesia. de ordi. In materia larga, vel indifferenti venit ciuitas cum territorio suo. Abb. vbi supra. 2

Ciuitatis appellatione suburbia intelliguntur.

Diœcesani nomine in materia noua, & stricta, ita ꝙ verisimiliter videtur ponderatum officiũ Episcopi, venit solus Episcopus. In materia larga, & fauorabili, sic ꝙ videatur ponderata iurisdictio magisq̃ officium, veniunt inferiores iurisdi- 3

ctionem habentes episcopalē. Abb. in c. Iohannes. de testa.

4 Diœcesani nomine venit solus Episcopus, quia solus præest diœcesi. Ordinarij nomine, quicunq; habent ordinariam iurisdictionem. Abb. in c. cum olim. de præscrip.

DISPENSARE.

1 DIspensare quos, & super quibus possit Inquisitor, vide supra in ver. Cruce signati, & infra in ver. Inquisitor. nu. 33

DIVINATIONES.

1 DIuinationes, & sortilegia etiam quoquomodo hæresim sapientia potius pertinent ad Episcopum, q̃ ad Inquisitorem hæreticæ prauitatis, nisi manifeste sapiant hæresim. vt in c. accusatus. de hære. li. 6. §. sane. Sed pro maiori horum intelligentia notandum est, ꝙ Diuinatores a diuinitate dicũtur, quia diuinitate plenos se fingunt tales. Horum aliqui Incantatores, qui in suis verbis super naturalem vim consistere dicunt. Aliqui Sortilegi, qui sub nomine quodam fictæ religionis per quasdam sortes scientiam profitentur, aut quarũdam scripturarum inspectione futura promittunt. Aliqui Magici, siue Mathematici qui conantur vaticinari futura, scire occulta, faciendo imagines cęreas, & similia. Hi & alij similes variis nominibus denominantur, videlicet Arioli, Haruspices, Auspices, Augures, de quibus habetur. C. de Male. & Mathema. l. Nullus, & l. Nemo. & 26. q. 4. c. Igitur. Horũ differentia est duplex.

Diuinatores. Incantatores. Sortilegi. Magici. Mathematici. Arioli. Auruspices. Auspices

2 Quidam enim sunt sortilegi, & diuinatores meri, q agũt mera ex arte Chyromantiæ, & hi ex manuũ lineamentis iudicant de effectibus naturalibus, & cõditionibus hominum, vel qui ęqualitate, vel inęqualitate festucarum aliquid præsens, vel absconsum indicant diuinando, & isti cadunt sub tit. de sortibus, & diuinatio. & de his loquitur. c. ex tenore, de sortilegijs, vbi dicitur, ꝙ Vlricus presbyter cum quodã infami, idest diuinatore, dicit glo. ad secretum locum perrexit, nõ ea intentione, vt dęmoniũ inuocaret. quasi dicat, quia hoc fuisset hæreticũ, sed vt cum inspectione Astrolabij furtũ quoddã inueniret. q. d. ꝙ est mera diuinatio, vel sortilegiũ.

Chyromãtici.

Quidam autem sunt sortilegi, & diuinatores non meri, sed ad hæresim contracti, vt sunt dęmonibus honorem latrię vel duliæ impendentes, puerum rebaptizantes, vel similia facientes, & hoc pro diuinando futura, seu cordis intima penetrando, quæ quidem sapiunt hæresim manifeste, & tales diuinatores, & sortilegi Inquisitoris iudicium non euadunt. Sed nota pro maiori declaratione huius dictionis, Manifeste ꝙ secundum Io. And. in addi. ad Spec. de sorti. Hoc verbum, manifeste, determinat verbum hæresis, & ad eius qualificationem venit, prout in simili dicit Bar. ff. de iniur. Item apud Labeonem. §. conuitiū, cum opponitur alicui ꝙ interfecit ꝓditorie. vnde dicit in c. accusatus. de hære. lib. 6. Petrus de Anchar. ꝙ sumere, vel dare pocula, vel exercere sortilegia simplicia ad amorem mulieris prouocandum, vel propter cōscientiam sumere hostiam non consecratam pro consecrata non sapit hæresim manifeste, quia alia est pœna talia facientium, alia hæresis siue hæretici, quod patet ex diuersitate rubricarum, quia rubrica de hæreticis ponitur separate a rubrica de sortilegijs. De poculis ponitur. ff. de pœnis. Si quis aliquid. §. qui abortionis. De hostia ponitur, De celebratione missarum. c. De homine. Similiter imagines facere, & dęmones inuocare, & incantare ad amorem mulierum prouocandum, magis est superstitiosum q̃ hæreticum. quia tunc vocatur dæmon ad id quod proprium eius, scilicet tentandum.

Manifeste quid.

Hostiam non consecratam pro consecrata.

3

Est autem considerandum, ꝙ vsus sortilegiorum, & diuinationum dicitur sapere hæresim manifeste, quando ille vsus est manifestus ad persuadendum, ꝙ vtens male sentiat de fide, seu de aliquo eius articulo, vt quia per exercitationem illius vsus associat sibi hæreticum. Nam per talem conuersationem pręsumitur manifeste talis, qualis ille cum quo cōuersatur. vt patet in di. c. accusatus de hære. lib. 6. Et in Auct. de mona. §. si vero. & ibi per Doct. vel ad talem vsum inuocat dæmonem ad diuinandum, vel postulandum aliquod suffragiū, quia tunc ratione inuocationis præsumitur hæresis manifesta, & idem in similibus casibus. Non autē dicitur talis vsus

4

sapiens

ſapiens hæreſim, ſi ſimpliciter quis vtatur ſortilegijs, & diuinationibus etiam publice, ſicut etiã ſi publice peccaret adulterando, fornicando, vel alia peccata mortalia committendo, quia iſta non ſapiunt hæreſim. Et aduerte, ꝙ ante omnia Inquiſitor habet præuidere, an iſta ſortilegia, & hæ diuinationes pertineant ad ſuam iuriſdictionem, ſcilicet an ſapiãt hæreſim manifeſte. Cum enim datur ſibi iuriſdictio cognoſcẽdi ſuper manifeſtis, ſi reuocatur in dubium de hoc, quod tunc non poteſt cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio. vt not. glo. in di. c. accuſatus. §. ſane. quod declarat Dominicus ibi, dicens, ꝙ ſi manifeſte apparet, ꝙ ſapiant hæreſim, & ſuper iſto ꝙ ſit manifeſtum, vel non reuocatur in dubium, ꝙ ſi Inquiſitori liqueat ꝙ ſit manifeſtum, iudicialiter poterit pronunciare ſe Iudicem. Si vero non apparet ꝙ ſit manifeſtum, ſe non intromittet. ibi dicit glo. alleg. Ant. de Butr. ibidem. Vnde diuerſitas conſiſtit, an dubium ſit in iure, an in facto, quia in primo caſu non poteſt cognoſcere, in ſecundo ſic. ſicut in ſimili dicit Ant. in Clem. 1. de dolo. & cont. ꝙ aliud eſt conſtare manifeſte de contumacia, & aliud eſt conſtare de manifeſta contumacia. Vnde iſta ſimul ſtant, ꝙ manifeſte conſtet de crimine, vel contumacia alicuius, & tamen dictum crimẽ vel contumacia non fuerit manifeſta, ſeu manifeſte commiſſa, vt ibi per eum, & etiam ſic. vt in ſimili dicit Bar. l. Ticia .ff ſo. ma. quem communiter ſequuntur canoniſtæ quando dubitatur ſuper matrimonio, vel vſura, & alijs, vbi facit differentiam, an dubitetur in iure, vel in facto. & plenius per Dominicum. in c. fin. de ſo. comp. lib. 6. Quæritur ſi Inquiſitori conſtat per teſtes qui reprobari non poſſint, ꝙ de tali vſu ſapiente hæreſim manifeſte ſit manifeſtum, ſeu notoriũ, vel etiam per confeſſionem, vel notorietatem, ꝙ pronunciare poterit ſe Iudicem. & hoc caſu Inquiſitor debet in ſua Inquiſitione exprimere, ꝙ illa de quibus infamia eſt orta, ſapiũt hæreſim manifeſte, & ſufficit, ꝙ talis qualitas deducatur expreſſa, vel comprehendi poſſit ſub generalibus verbis Inquiſitionis, ſicut in ſimilibus caſibus dicunt Doct. maxime Ant. de Butr.

Dubium in iure, vel in facto.

de Butr. & Io. de Imo. de Iudæis c. Cæterum, & per Doct. in l. 2. ff. si quis in ius non ierit. Sylaceñ. de fide. ca. c. 56.

Et nota ꝙ diuinatio ad inueniendum furta, vel ad sciendũ aliqua secreta, quæ fit cum candela benedicta, & aqua simili ter benedicta, ac puero, vel puella in phiala aspiciéte, & dicẽ te hæc vel similia verba, videlicet. Angelo bianco, Angelo santo, per la tua santita, e per la mia verginita &c. sapit hære sim manifeste, vt probat Barba. in cons. suo ad requisitionẽ Inquisitoris Bononieñ. facto.

DIFFAMATI.

Diffamati qui dici possint, maxime in crimine hęresis, decla rare cupientes, pauca quædam tam de infamia, q̃ de Inquisitione præmittemus. Et primo notandum est, ꝙ duplex est inquisitio, alia videlicet famæ, & alia criminis. Inquisitio famæ, cum non sit multum præiudicialis, potest fieri modica infamia præcedente, vel ad dictum, seu denunciatio nem probæ personæ. Adde secundum Lud. Ro. sing. fol. 28. Modica infamia etiam habente ortum a maliuolis personis. 1

Inquisitio autem super veritate criminis fieri non debet nisi præcedat infamia. Et ex hoc nota singulariter modum ꝓ cedendi, quãdo denunciantur crimina nõ infamati. Si enim denuncians est persona idonea, non debet admitti, vel committi, sed debet fieri inquisitio super infamia priusq̃ super ve ritate, si vero persona denuncians non est idonea, nulla fit Inquisitio nisi ad cautelam. Ad hoc. c. cum iuuentute. & quod notatur ibi. de præsumpt. Et si constiterit de infamia, proce detur postea super veritate. vt in c. Qualiter & quando. de accus. hæc Abb. in c. licet. de accus. 2

Diffamati de hęresi dicũtur illi, de quibus est publica vox, & fama, & communiter apud omnes, vel maiorem, et sanio rem partem viciniæ si in vicinia, villæ si in villa, ciuitatis si in ciuitate sunt diffamati ꝙ talem hæresim prædicauerunt, seu defensauerunt, vel aliter illi hæresi adhęserunt. Ad probandam autem talem infamiam esse in vicinia, villa, vel ciuitate duo testes sufficiunt (dico) tam bonam q̃ malam famam, dũ- 3

modo

modo ipsi testes sint bonæ, & honestæ famæ. Spec. de Inqui. .§. 3. ver. vide. Et Inno. in c. oportet de accus. Talibus enim de hæresi diffamatis est purgatio canonica indicenda. iuxta c. Inter solicitudines. de purg. can. Nec refert (secundum directoriũ) an apud bonos & graues testes, vel apud infames & viles fuerint infamati. Et c. accusatus. de hęre. li. 6. Quia est crimen exceptum, vel per excõmunicatos, & in crimine participes. vt in c. in fidei fauorem. Per Iudæos, & infideles. vt in c. contra christianos. eo. tit. Qui omnes in hoc crimine ad testificandum admittuntur. Nec refert, an sint infamati de hoc crimine (vt iã diximus) apud bonos, & graues, vel apud viles, & vitijs irretitos, quantum ad indicendam purgationem canonicam, sicut nec quantum ad cõdemnationem maior labes enim non est hæresis infamia, q̃ ipsa hæresis. Grauius enim est fore de ipso crimine conuictum, q̃ de illo diffamatum. Si igitur creditur criminosis in illo, nunquid non magis in isto? vtiq;. Sic & in probatione c. inter solicitudines. & c. excommunicamus. & c. vt officium. & c. Inquisitionis. eo tit. li. 6. loquuntur de infamatis de hæresi indistincte, nullam facientes penitus mentionem, an apud bonos, & graues, vel apud malos, & viles fuerint diffamati. Nec refert, an infamia habuerit ortum ab emulis, vel amicis, nec in hoc crimine, nec in aliis, postq̃ habuerit initium a qualitatibus facti, & conditionibus. vt est tex. in c. accedens. de purg. cano. sufficit enim ꝙ sint publice diffamati, ad hoc ꝙ ei purgatio canonica indicatur, in qua si non consenserint sunt anathemate feriendi, & si per annum in excommunicatione perstiterint, sunt tamq̃ hæretici condemnandi. vt c. excommunicamus. de hære. tutius tamen erit procedendum, si huiusmodi infamia a saniori, & maiori parte (vt dictum est supra) originem habuerit.

Purgatio canonica.

Per annũ in excommunicatione ꝑseuerans.

DISPENSARE.

1 Dispensare super irregularitate in hęresi cõtracta cum hęreticis, vel suspectis redeuntibus ad gremium Ecclesiæ possunt Inquisitores, vt patet per priuilegium Clementis septimi

ptimi quod incipit. Cum ſicut, vbi ſic dicitur. Et cum clericis ſecularibus, ac perſonis religioſis cuiuſuis ordinis, ſtatus, & conditionis ſuper quauis irregularitate quam tam in hæreſi, q̃ ex apoſtaſia a fide, ſeu etiam ex eo ꝙ cenſuris, & pœnis eccleſiaſticis, tam a iure q̃ ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, & promulgatis quamlibet incurrerint, aut ligati, ſeu innodati diuina celebrando contraxerint, ac etiam ſuper irregularitatibus quas clerici cruceſignati ſententiis, cenſuris, & pœnis a iure, vel ab homine etiam quauis occaſione, vel cauſa latis, ligati, ſeu irretiti, ac etiam ex eo ꝙ in locis eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitis miſſas, & alia diuina officia (nõ tamen in contemptum clauium) celebrauerint, incurrerint diſpenſandi.

Super irregularitate.

DISPVTARE.

DIſputare de fide, & de eius articulis publice, vel occulte ſub excommunicationis pœna prohibetur laicis in c. Quicunq;. de hære. li. 6. §. inhibemus. Io. And. pro confirmatione huius textus inducit dictũ Tullij de creatione mũdi ſic dicentis. Parentem huiuſmodi vniuerſitatis inueniri difficile eſt, & cũ quis eum inuenerit, iudicare vulgus nephas eſt. Et vide quod notatur diſt. 96. c. Nos ad fidem, laicis. glo. dubitat quare clerico idiotæ licet, & laico literato non licet, & reſpondet, ꝙ ſufficit ſic ſcriptum eſſe. Excommunicationis. an ſit latæ ſententiæ reſpondetur a glo. dubitatiue. ſed dic ꝙ non, ſed eſt ferendæ ſententiæ, & ſecundum Archi. debet monitio præcedere 12. q. 2. c. indigemus. Canon enim loquens per verba præſentis temporis eſt latæ ſententiæ, per verba autem futuri temporis, ferendæ, niſi adiungatur verbũ eo ipſo, quod non fit hic. Et vide glo. de hoc ſecundo in c. Quam ſit. de elect. li. 6. Gemin. hæc. 1

Contra huiuſmodi de fide diſputantes Inquiſitor poteſt procedere, vtpatet per c. Quicunq;. de hære. lib. 6. Vbi ſic dicitur, Inhibemus quoq; ne cuiq̃ laicę perſonæ publice, vel priuate de fide catholica diſputare liceat, qui vero cõtrafecerint excõmunicationis laqueo innodentur. Eadẽ verba ſunt 2

in priuilegio

in priuilegio Alexandri 4.quod incipit .Nouerit vniuersitas.
Publice disputare . Adde c. cum ex iniuncto . de hære . & c. excommunicamus. il. 1. .§. quia vero . & c . sicut 2 . & 41. di. c. sæpæ vitia. Gondis. q. 21. nu. 1. & 2. & per tex. in c. q cunq; .§. inhibemus. eo tit. li . 6 . vide etiam D . Tho. 22. q. 10. ar. 7. & caiet. ibi. qui declarat quomodo laicis prohibeatur, aut liceat cum hæreticis, & infidelibus disputare .

3 Horum transgressorum pœna est arbitraria, leuior tamen. 17. di. Nec licuit. 24. q. 1. hæc est fides . & augenda esset pœna iuxta qualitatem personæ, loci, & temporis. vt per Gondis. in tract. de hære. q. 1 . nu . 7 . facit etiam quod dicit Gemin. in c. vnico. de schisma. in fi. li. 6.

DOCTOR.

1 DOctor non potest torqueri l. centurio. C. de iuris, & facti ignorãtia. de iure, secus de facto, maxime in exceptis criminibus. vide Franciscum Brunum in tract. de indiciis, & tortura. num. 23.

Torqueri quãdo nõ possit Doctor.

2 Doctores ab Inquisitore pro consilio requisiti tenentur in ferendis sententijs contra hæreticos, vel pro negotio fidei consilium dare. Eis namq; pręcipere potest Inquisitor sub pœna excommunicationis, vt id faciant. vt c. vt commissi. de hęre. li. 6. Et per Doctores intelliguntur theologi, canonistæ, & legistæ secundum Gemin. in di. c . vt commissi.

3 An autem gratis debeant præbere consilium, dicit idem Gemin . vbi supra, ꝙ possunt recipere salarium , non tamen exigere, quia negotium fidei quisq; defendere tenetur. 11. q. 3. c. Nolite. Ad iura autem quæ dicunt, ꝙ quis non tenetur militare suis stipendijs. c. cum ex officij. de præscript. satis respõsum videtur, dicendo ꝙ quisq; tenetur defendere negotium fidei. Vide Io. And. in c. vt commissi. de hære. li. 6 .

DOLVS.

1 DOli capax dicitur constitutus infra annum discretionis qui est proximus septennio, vel saltem post septennium in qua ætate multa peccata committuntur. Abb. in c. omnis vtriusq; sexus. de pœn. & re .

P Ex

Ex dolo nullus debet commodum reportare, sed nec illi prodesse. Abb. in c. Postulastis. de conces. præb. 2

Dolũ passo quãdo subueni-- tur.

Dolum passo non subuenitur, nisi fuerit talis, qui virum cõstantem, & peritum decepisset. Abb. in c. cum dilectus. De his quæ vi, metusue ca. si. 3

Dolus ex quacunq; causa siue iusta, siue iniusta quomodo per l. igitur. §. 1. C. de liberali causa. excusetur, vide Bossiũ in pract. tit. de decreto Mediolani. 4

Dolus quomodo præsumatur, vel non præsumatur, vide tex. in l. Dolum. C. de dolo. & glo. & Bar. in di. l. dolum, & Alex. in cons. 103. col. penul. vol. 1. & de præsumpt. c. 1. & ibi Abb. 5

DOMESTICI.

Domestici intelliguntur consanguinei, affines, familiares mercenarij, vasalli, filij, serui, & generaliter inter domesticos parentes habitantes. Adde secundum Petrum de Anchar. in c. ad huc. nu. 2. de Iudę. domestici dicuntur assidue conuersantes, quamuis extra domum. 1

Illi ergo domestici repelluntur ex toto, quibus imperari potest ratione dominicæ, vel patriæ potestatis, vt sunt serui & filij familias, idest in potestate patris constituti, alij autem domestici possunt repelli, & admitti. Iudex ergo diligenter debet inquirere, an sint tales qui propter affectionem debeant veritatem tacere, vel non, & ita poterit eos repellere, vel admittere. Io. de Tur. cre. sunt. c. super. 14. q. 2. 2

DOMICILIVM.

Domicilium alicuius est, vbi habet maiorem partem bonorum suorum, & conuersatur assidue, vel vbi vendit, emit & cõtrahit, & dies festos celebrat. Videtur quis habere duo domicilia, si in vtroq; æqualiter habitat, & commoratur. Non autem dicitur qui ibi habet beneficium, vel decimam, habere domicilium. Glo. in c. cum dilectus. de rescript. 1

Domicilium de nouo contrahit, qui declarat animum suũ ꝙ perpetuo velit ibi habitare. Secundo, si vendit omnia quæ alibi habet, & cum omnibus suis rebus se transfert ad certum 2

locum,

locum, & ibi emit possessiones. In aliis autem arbitrabitur bonus Iudex. Abb. in c. significauit. de paroch.

DOMINI TEMPORALES.

1 Domini temporales negantes auxilium, & fauorem dare Inquisitoribus, excommunicari, & priuari debent honore debito, & obedientia. vt c. ad abolendam. de hære. & c. vt commissi. eo tit. lib. 6. Vbi præcipitur potestatibus, & rectoribus ciuitatum, & locorum, vt sibi relictos, & condemnatos de hæresi, statim recipiant animaduersione puniendos, appellatione non obstante. vt in cap. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6.

2 Procedere etiam potest Inquisitor contra ipsos dominos temporales, seu eorum officiales condentes leges, & statuta per quæ Inquisitionis negotium directe, vel indirecte impediatur, seu quomodolibet retardetur. vt in cap. statutum. de hære. lib. 6.

DOMVS HAERETICI.

1 Domus in qua hæretici fuerunt adorati, vel recepti, vel manus aliis imposuerunt, de quibus in c. filii. de hære. lib. 6. in duplici differentia considerantur. Et sic, aut is cuius erat domus damnatur de hæresi, aut non. si damnatur, tunc omnia eius bona, & ex consequenti etiam domus ipsa veniũt confiscanda. Si vero non damnatur de hæresi, aut ipse dominus domus sciuit in ipsa sua domo talia fieri, aut ignorauit. Si ignorauit, domus sibi remanet illæsa, si vero sciuit, vel scire debuit, tunc ipsa domus confiscabitur, & confiscata remanebit arbitrio Inquisitoris, vel Episcopi destruẽda. C. de falsa. l. 1. §. Domus. per argumentum a minori, & c. cum secundum leges. de hære. li. 6.

2 Clarius tamẽ potest dici, ꝙ domus in qua inuentus fuerit hæreticus prædicare, vel in qua adorauit, vel manus imposuit, est penitus destruenda sine spe aliqua reædificationis, ẽt si esset altissima turris, nisi esset alicuius innocentis, & ignorantis tale crimen. Huius autem destructę domus materia ad fiscum deuoluta, sicut cætera bona est diuidenda, vt dictũ est, *Destruenda Domus.*

de confiscatione bonorum hęretici. Ita dicitur in quadam cō stitutione Frederici quæ incipit. Patarenorum .§. Adiicimus & in quadam extrauag. Inno. quarti quæ incipit, Statuimus, quæ fuit postea approbata per Clementem quartum in alia constitutione quæ incipit, In constitutionibus. & vide alia iura quæ allegat Io. Calder. in directorio suo .c. 30. & ita seruat generalis consuetudo officii Inquisitionis.

3 Cæterum si in domo hæretici similia non sunt perpetrata, tunc non destruitur, sed solum cum aliis bonis confiscatur. Vide Io. Calder. vbi supra. Hęc etiam per argumentum probantur, quia si fit in minori crimine, scilicet in falsæ monetæ delicto, multo igitur fortius in isto. vt C. de fals. mon. l. 1. .§. Domus & in alio. C. de his qui latrones. l. fin. iuncta. cū c. vergentis, & c. cum secundum leges. de hære. lib. 6. Vide etiam Hieronymum Gigantum in tractatu de crim. læsæ maie. q. 36. & 37. vbi diffuse videbis declaratam talem materiam. Vide Zanchinum de hæret. c. 39.

DVBIVS IN FIDE.

1 Dubius in fide infidelis est, si firmat se in dubitatione, etiā ꝙ ad partem oppositam magis declinet. Ratio est, quia fides omnimodam debet habere certitudinem, & nullam secum admittere dubitationē. c. Dubius. de hære. & ibi Abb. & Io. And. concor. Anan. in c. firmiter. de Sum. Tri. & fi. ca. secus est de eo qui dubitat, & dubitationi non assistit, sed resistit conformando se fidei Ecclesiæ, quia tunc meretur resistendo. Primi enim motus non sunt in potestate hominis, vnde & Apostolus Paulus 1. cor. 10. dicebat, Tentatio vos non apprehendat nisi humana. At se in illis firmare, vel non, bene est hominis, & hæc sunt quæ p̄mio, vel pœna digna sunt. vnde tex. in c. inter. de pen. di. 2.

Paratus corrigi.

2 Et nota ꝙ nullus in fide dubius videtur paratus corrigi ab Ecclesia, nisi sit dubius ex ignorantia, quia dubius de articulo est dubius doctrina Ecclesiæ, si scit eam docere articulum, Syluest. in ver. Hæresis. 1. .§. 3. Alphonsus de Castro in cathalogo hæreticorum. lib. 1. c. 10.

ECCLESIA.

E.

ECCLESIA.

1 Ecclesia non potest errare in spectantibus ad fidem, & bonos mores, sed in his semper verũ determinat, quia Christus pro ea orauit, vt non deficeret eius fides. Et spiritus docet eã omnem veritatem, videlicet in necessariis ad salutem, vt sunt fides, & mores. Et sic intellige. 12. q. 1. c. a recta. Et similiter creditur pie, ꝙ errare non possit in canonizatione sanctorum, quia sancti proponuntur nobis, vt inuocemus eos in necessitatibus, & honor qui fit sanctis est quædã fidei protestatio, qua sanctorum gloriam credimus.

2 In aliis autem quæ non pertinent ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ, sed ad particularia facta particularium hominum, potest errare, vt in promotionibus ad dignitates, & beneficia. Et in iudiciis contra aliquas, & pro aliquibus personis, quia in his vtitur medio incerto, scilicet attestationibus hominum. vnde extra de sent. excom. dicitur, ꝙ iudicium Ecclesiæ fallit, & fallitur, scilicet quo ad ista. vide Diuum Tho. quol. 9. q. vltima.

3 Et nota ꝙ auctoritas vniuersalis Ecclesię determinatiua eorum quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice, quod intellige, in quantum est Pontifex. quia sic, & non vt singularis persona, gubernatur a Deo in his quæ sunt fidei, ita ꝙ non potest determinare contra fidem. Nec vllus vmq̃ sanctorum Doctorum huius determinationi se opposuit. Vnde Hieronymus ad Damasum Papam, Hęc est fides (inquit) Papa Beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus perite, aut parum caute aliquid positum est, emẽdari a te cupimus, qui Petri fidem, & sedem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunq; me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et hinc habes quantum cauere debeas a Panor. in c. significasti.

In quibus errare possit Ecclesia.

gnificasti. de elect. volente ꝙ magis Doctoris q̃ Papæ senten tiæ, in his quæ sunt fidei, standum sit. Vide S. Tho. sec. sec. q. 2. ar. 2. ad 3. Et ibi Tho. Caietanum.

EMANCIPATIO.

1 EMancipatio filiorum, uel subditorum per hæreticos facta est nulla, etiam si postea uitium detegatur. c. Quicunq;. de hære. lib. 6. §. illorum autem. Et per Abb. in c. Absolutos. de hære. Et nota ꝙ crimen hæresis paternum, etiam anteq̃ per Ecclesiam sit declaratum, liberat filium a patria potestate. in glo. hic. unde cum emancipatio nõ possit fieri nisi de eo qui est subiectus potestati emancipantis, pater qui est hereticus, filium non potest emancipare. Si autem anteq̃ sit lapsus ipsum emancipauit, ualet emancipatio, ut patet per Gemin. in di. c. quicunq;. Et facit in simili quod notatur. 6. q. 1. c. si quis cum militibus. Et vide Io. And. Sed quid de manumissione seruorum per hæreticos facta? Dic ꝙ non valet, quia potestatem non habent in illos, cum a die commissi criminis omnia sint ipso iure confiscata, cap. cum secundum, de hære. lib. 6.

Filius a patria potestate liberatus.

ENORMITAS.

1 ENormitas delicti quandoq; cogit leges transgredi, secundum Inno. in c. 1. de consti. & voluit Bal. in. l. Quid ergo. §. grauior. ff. de his qui not. infa. Marsil. in pract. §. diligenter. nu. 159. Et nota ꝙ propter enormitatem delicti potest procedi contra reum iuris ordine non seruato. Paris de Puteo in tract. de sindic. vbi dicit, ꝙ assassinus propter enormitatem delicti potest puniri citra plenam ꝓbationem, sed sufficiunt probabilia argumenta. Item facit, nam assassinus si sit clericus, potest puniri per iudicem laicum, secundum Lapum in c. 1. de homici. li. 6. quam opinionẽ refert, & sequitur idem Paris qui supra. Nota tamen ꝙ oportet, ꝙ constet, de delicto. Nam non potest dici ꝙ in causa accusationis, vel Inquisitionis enormis criminis dicatur, ꝙ sumus in delicto enormi, cum non constet, ꝙ reus accusatus, vel inquisitus cõmiserit tale delictum, quia si hoc constaret, vlterius non accusaretur,

Laicus quando possit clericum punire.

cuſaretur, vel inquireretur, ſed puniretur, Marſil. in pract. crim. §. diligenter nu. 16. Nota etiam ꝙ propter enormitatem criminis reus poteſt ſpadachiari, & ſic ſpadachiatus duci ad mortem. Bal. in l. 1. C. Ne ex delicto defun. Pro quo facit tex. in l. Illuſtres. C. de mo. mul.

Spadachiatus.

2 Nota etiam ꝙ in crimine enormi debent ſeruari ſolemnitates, quæ ſeruantur in alijs criminibus. Facit, nam in crimine leſę maieſtatis, quod eſt enormiſſimum, indicia debēt pręcedere torturam, ſicut in criminalibus non enormibus. Tex. eſt not. & ibi glo. & Bal. & Salic. in l. ſi quis. C. Ad l. iul. maie. Et ꝙ in enormibus liceat iura tranſgredi, intelligitur quādo conſtat de crimine, & habet locum ſolū in maioribus magiſtratibus, ſed ſecus eſt in minoribus, vt ſunt poteſtates, & iudices inferiores qui iurarunt ſeruare ſtatuta. Nam tales nō poſſunt leges, ſtatuta, nec conſuetudines transgredi. Bal. in authen. Hodie. c. de iudi. quem refert, & ſequitur Iaſon. in §. De malefici. in tit. de actio. Marſil. vbi ſupra.

Solemnitates ſeruari debēt in crimine enormi.

EPISCOPVS.

1 Episcopus, & Inquiſitor ſimul procedere poſſunt, & diuiſim etiam, niſi quo ad ardua, vt ad tormenta, & ſententiā, quia ſimul debent expedire. & de hoc eſt text. in Clem. pri. de hære. vbi ponuntur primo quinq;, quæ vnus ſine altero poteſt, & deinde tria quæ vterq; debet ſimul expedire. & vide Anan. ad hæc. in §. fin. in c. excommunicamus. de hære.

2 Epiſcopus contra Inquiſitorem nō poteſt procedere, ſicut nec Inquiſitor contra Epiſcopum, dicat Calder. quicquid velit, poſſet tamen ſe informare de negotio, & omnia ſummo Pontifici denunciare, ſicut & Inquiſitor qui non poteſt contra Epiſcopum procedere, ſed tantum cognoſcere, & negotium poſtea inſtructum ad ſummum Pontificem mittere. vt in c. Inquiſitores. de hære. li. 6. & ibi Io. Mona.

3 Epiſcopus ſine Inquiſitore, & hic ſine Epiſcopo procedere poteſt, ſi autem vterq; ſuper eodem facto procedat, alter alteri proceſſum oſtendere tenetur. c. per hoc. de hære. lib. 6.

4 Epiſcopus in procedēdo contra hæreticos, modum Inqui-

ſitoribus a Sede Apoſtolica datum debet ſeruare, & ſibi non derogatur quin poſſit procedere, per hoc q a Sede Apoſtolica generaliter in ſua diœceſi ſunt deputati aliqui hæreticæ prauitatis Inquiſitores, c. Per hoc. de hære. li. 6.

Deponendus Epiſcopus.

5 Epiſcopus negligens in extirpandis hæreticis ſuę diœceſis, ab Epiſcopali officio debet deponi, c. excommunicamus el pri. de hære. .§. vlt. Et tenetur ſaltem ſemel in anno per ſe, vel per alios idoneos viſitare vicinias ſuæ parochiæ, & inueſtigare de hæreticis, ſi ſit fama aliquos hæreticos, vel de hæreſi ſuſpectos ibidem eſſe. di. c. excõmunicamus .§. adijcimus.

Delegatus cõmittere uices ſuas quãdo nõ poſſit cui vo luerit.

6 Epiſcopi, vel capituli ſede vacante delegatus non poteſt ſuper crimine hæreſis vices ſuas committere alteri ab Inquiſitore. Facit l. a iudice. C. de iudi. & quod habetur. in c. cum cauſa. de appel. ſed bene poteſt conſentire, q Inquiſitor procedat. vt optime dicit glo. in ver. conſenſum. In Clem. 1. de hære. quam vide, & bene conſidera.

Nota q Vicarius Epiſcopi, vel capituli ſede vacante non habet poteſtatem procedendi in crimine hæreſis, quia requiritur ſpeciale mandatum, Io. de Imo. in Clem. 1. de hære. Et vide Zaba. ſuper. di. Clem. .§. duro. quæſito. 12. ſi tamen Epiſcopus dedit Vicarium generalem, & in mandato expreſſit aliquid de his quæ requirunt ſpeciale mandatum, & ſequitur clauſula generalis, videlicet, & omnia alia quæ nos poſſumus, etiam ſi mandatum ſpeciale exigerent, tunc poteſtatem habet. vt habetur. in glo. fin. c. 2. de off. deleg. li. 6.

Epiſcopatus quando diuidatur.

7 Inter Epiſcopum ſubſtitutum Epiſcopo hæretico, & Epiſcopum hæreticum reuerſum receptum ex diſpẽſatione Epiſcopatus, diuiditur modo hic expreſſo. & hoc capitulum hodie continet ius. Abb. in c. ſi Epiſcopus. de Paroch. Glo. tenet oppoſitum huius vltimi. vide ibi.

EXCEPTIO.

1 Exceptio eſt intentionis, vel actoris excluſio, ortum habẽs ſecundum aliquos in Paradiſo. Adam excepit dicens, mulier quam mihi dediſti, &c. Melius ortum habet a natura, qua omnia ſe defendunt. Abb. in rubr. de except.

2 Excipiens.

2 Excipiens non auditur post terminum datum a Iudice ad dilatorias proponendas, nisi pars fuerit contestata in termino. Vide Abb. in in c. Pastoralis. de except.

3 Exceptiones quæ probatæ non iuuant, non admittuntur. si reus instat, Iudex debet admittere pro quanto de iure valere possunt, & non aliter, ne detur materia appellandi. Glo. in c. cum contingit. de off. deleg. quando sunt admittendæ, quando tenetur respondere in iudicio, quando non. Abb. in rubr. de except.

Contra quos fiãt exceptiones.

Adde collecta per Lucer. in ver. exceptio, & vide quando exceptiones sint admittendæ, vel reiiciendæ, & obserua ꝙ exceptiones criminum fiunt contra accusatorem, quandoq; cõtra instrumenta, vel alias probationes, nonnumq̃ vero contra testes. de quibus vide Gondi. in rubr. quomodo cognos. de malefic. per exceptionem ꝑ tot. Verum quia in hoc sacro negotio illæ tantummodo exceptiones admittuntur, quibus aut falsitas, aut capitalis inimicitia testibus obiicitur, non opus est vt omnium exceptionum species nũc euocemus, cũ ex praticis criminalistis quilibet ex se talia colligere possit. vide itaq; pract. papieñ. in for. resp. rei conuen. ver. iusiurandi. nu. 1. & ver. in termino sibi assignato, & in ver. exceptionem litis. Et Foller. in pract. in 2. par. 2. in rubr. audiantur exceptiones propon. ꝑ eos. Lancil. cont. in proem. prȩt. tit. de exceptio. & Iodoc. in sua pract. c. 7. per totum. Et vide Spec. li. 3. par. 1. tit. de criminibus in modum exceptionis.

4 Excipiens non videtur confiteri quæ continentur in exceptione. Abb. in c. cum venerabilis. de except. cȩtera de hac materia, vide ibi.

EXCOMMVNICATI.

Ab Inquisitore excõmunicatus a qua possit absolui.

1 EXcommunicati, vel interdicti ab Inquisitore non possunt absolui ab ordinario, neq; ab alio sine mandato summi Pontificis, præterq̃ in mortis articulo. Per c. Pastoralis. de off. ord. vbi dicit text. ꝙ cum delegatus sit maior ordinario, excommunicatus a tali delegato non potest per alium absolui sine mandato Summi Pontificis, præterq̃ in mortis articu

lo, inquisitor autem est delegatus, vt in c. Per hoc. de hære. lib. 6. Facit ad hoc Feli. in c. excommunicamus. 1. de hære. ibi. excommunicatione notatis. Hoc etiam habetur speciali ter in literis Alex. 4. quæ incipiunt. Ad capiēdas vulpeculas.

2 Excommunicatus ex quacunq; causa etiam ciuili, si per an num ipse eam supportauerit, tamq̃ de hæresi quoquomodo suspectum potest cōtra illum inquiri. Arelat. in tract. suo de hæreticis. not. 41. Excommunicatus autem pro causa fidei si talem excommunicationem per annum sustinuerit, vt hæreticus puniri debet. in c. cum contumacia, & c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6. c. excommunicamus. de hære. Et per Doctores in locis præallegatis. Quilibet enim talis est de hæresi vehementer suspectus, quia excommunicatio in causa fidei indifferenter suspitionem adiicit vehementem. Quia si excommunicati in non causa fidei si per annum steterint in excommunicatione, possunt citari per Inquisitorem tamq̃ de si de leuiter suspecti de fide responsuri, vt sciant, an in luce ambulent, vel in tenebris, quia videntur de sacramentis ecclesiæ male sentire, vt dicit Host. in summa. c. de hære. §. qualiter deprehendantur, Nonne plus longe excommunicati in fidei causa, & contumaces etiam anteq̃ annus transeat suspecti sunt vehementer? præsertim cum si annus transierit, non leuiter, nec vehementer, sed violenter suspecti sint habendi, quia sicut leuis in vehementem, sic vehemens in violentam suspicionem per contumaciam transit. vt Io. And. in c. cum contumacia. de hære. lib. 6.

Per annū excōmunicatus potest citari p inquisitorem.

Vehemēs in violentā suspicionem trā sit.

3 Excommunicati sunt omnes hæretici, fautores, receptatores, & defensores hæreticorum. c. excommunicamus. §. credentes. de hęre. Fautores enim (vt infra dicetur) receptatores, & defensores sunt excommunicati, & sunt vehementer suspecti de hæresi. Nam si excommunicationem per annum sustinuerint, sunt violenter suspecti, & vt hæretici condemnādi. Violēta enim suspicio (vt diximus) oritur ex vehemēti, vt dicit Io. And. in c. cū cōtumacia, & directoriū antiquū. Ibi. qs dicatur vehementer suspectus, de hære. nu. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.

4 Excommunicati

4 Excommunicati participes,& socii criminis,in causa fidei in testimonium admittuntur,præsertim in defectum aliarum probationum contra hæreticos, & eorum defensores, fautores, & credentes, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium,tam personarum reum deponentium q̃ eorum cõtra quos deponunt, qualitate, ac aliis circonstantiis sic testificantes falsa non dicere præsumatur. C. in fidei fauorem, de hære. lib. 6.

Socij criminũ admittũtur cõtra hæreticos.

5 Quid autem si non est præsumptio,ꝙ dicti testes dicant verum, sed dubitatur, an sint admittendi?dic ꝙ non. Nam per præsumptionem magis acceditur ad vnum q̃ ad aliud, vt falsum, vel verum, per dubitationem vero non, titubans enim, secundum Gemin. hic dicitur,qui non magis mentem applicat ad istud'. q̃ ad illud. Quærit Gemin. penes quem debet esse ista præsumptio. & respondet,ꝙ penes Inquisitorem cuius arbitrio discerni debet. caueat tamẽ ne in pœnam cadat Clem. 1. eo. tit. & in decret. 1. de re iudi. lib. 6.

Titubans quis dicatur.

6 Nota in ver. in defectũ probationum aliarum. Hinc habes hmõi testes,scilicet excommunicatos, &c. non esse testes integros, nec indicium facientes ad torturam, quinimo forte dicta eorum deberent esse cum tortura, ad hoc vt valerent, vt infra dicemus in ver. Testes. Hinc etiam habetur,ꝙ fauore fidei multa conceduntur cõtra iura cõmunia,Hæc Gemi.

Testes nõ integri.

EXCVSATIO.

1 EXcusatio allegans impedimentum necessarium,valet. Nã si citatus alleget impedimentum infirmitatis,carceris,vel longissimę absentię,ita vt nullam citationis notitiam habere potuerit, & afferat se probaturum impedimentum, & Iudex surdas aures prębeat procedendo ad vlteriora,processus erit nullus, & rescindetur medio restitutionis in integrum.

Excusans quãdo auditur.

2 Item vocatus excusatur,quia Iudex est excommunicatus, vel incompetens, vel accusator infamis, aut excommunicatus, vel aliter illegitimus,excusans auditur cum mandato. Vide Maria. car. 10. col. 2. & 3. Bar. in l. quæsitum. ff. de re iudi. & ibi Docto. Bossium in pract. ti. an criminal. iudi. qui

num. 10. & 12. Et nota etiam ꝙ excusationes sufficientes in ciuili iudicio, multo magis erunt validę in criminali, in quo iudicio criminali etiam causæ iniustæ, & adumbratæ sufficiunt. iuxta reg. l. si igitur .ff. deliber. cau. vide Bossiū in pract. tit. de plurib. violen. num. 6.

EXEMPTI.

EXempti ab Inquisitore hæreticæ prauitatis, seu ab eius officio sunt, Primo summus Pontifex cuius delegatus est Inquisitor, quia inferior in superiorem nullam habet potestatem, vt 21. di. c. Inferior, & .ff. ad trebel. l. a quo. Secundo sunt officiales, seu notarii ipsius summi Pontificis, vtpatet ꝑ literas Io. 22. incipientes. cum Matthęus de Pontiniaco. Tertio sunt Episcopi, & superiores prælati, contra quos Inquisitor non potest procedere, vt in c. Inquisitores. de hære. li. 6. 1

EXHVMARE.

EXhumare cadauera hæreticorum qui teneantur, vide supra in ver. Cadauera. 1

EXIMENS.

EXimens reum e manibus familiæ, tenetur ac si fideiussisset pro eo in omnibus. Bar. in l. addictos. c. de Episco. audien. circa fin. Et ita late Cæpol. cons. 14. vbi vult ꝙ etiam puniatur pœna tituli. Ne quis cum qui. & hoc in erepto pro debito, sed pro maleficio. vide Bar. in l. 4. .ff. ad l. iul. maie. vbi dicit, ꝙ si erat condemnatus, vel confessus tenetur .l. iul. maiest. Et vt a fundamentis intelligas, scito ꝙ ille qui turbat, vel impedit iurisdictionem Iudicis, punitur, secundum Bar. in l. vnica .§. 1. in fin. .ff. si quis ius dic. non obtemp. Et ibi. de pœna huius. vbi Iason. in .§. pœnalis. Inst. de act. col. 5. Et in l. 3. .§. quod prætor. col. 3. .ff. Ne quis cum qui. Et Feli. in c. 1. de off. deleg. 1

Aliquando tenetur ad mortem, aliquando mulctatur, & aliquando aliter. & si vis scire quomodo excusetur talis eximens, vide Marianum in tract. cita. in 34. articulo principali, vbi ponit quatuordecim excusationes.

EXPECTARE.

EXPECTARE.

1 EXpectare alter alterũ tenetur ꝑ octo dierũ spaciũ Epus & Inquisitor post requisitionẽ factã, vt in ipsa Clemen. 1. §. duro. qui terminus currere incipit a tẽpore, seu a die requisitionis, vt ꝑ D. Zab. ibi. & elicitur ex textu in verbis illis, post q̃ se requisiuerint. Facit ad hoc glo. in c. 1. de except. li. 6. in ver. octo dierum, & in verb. computato. & in Clemen. 1. de decimis. Et sufficit semel requirere etiam absq; explicatione termini, qui ipso iure statim currit, vt ibi dicit glo. pro quo vide Card. in eodem loco. q. 18. & 20. Vbi dicit ꝙ sufficit si hæc requisitio per nuncium, aut per epistolam fiat. Quod si infra dictum terminum alter alterius copiam, vel per literas consensum, aut consilium habere non potuit, solus ille procedet qui requisiuit, & expectauit. Ita dicit ibi Card. cum Io. de Imola, tunc enim vniuersa huius officii potestas in Inquisitore consolidatur, vt dicit Panor. in c. cum causa. de off. de leg. Idem fiat per eundem Card. & Imol. si alter est in partibus remotis a loco vbi proceditur, vt per glo. in simili. de sepult. c. fin. in ver. cõmode. ratione, inquit, incommoditatis id permittitur, quod alias non permitteretur. Et adducit alienationem rerum Ecclesiæ, quæ causa incommoditatis fit. Ille vero dicitur esse in remotis, qui adeo distat, vt vnam aut duas dietas excedat, per glossam in c. cum nullus. §. Episcopo autem. in ver. remotis. de temp. ord. & de rescriptis c. Nonnulli, & statutum lib. 6. Addiditq; putare iudici arbitrarium esse, decernere quis locus dicatur remotus. Si autẽ nec Episcopi, nec eius Vicarij copia haberi potest, capitulum requirendum non est sede non vacante, vt per Io. de Imol. in di. clemen. Et si aliter fieri non poterit, sufficit requisitionem istam facere ad domum Episcopi, aut eius Vicarii, vt dicere videtur glo. in clemen. vnica de for. comp. §. volumus. in ver. diœcesanis, cum suis cõcordantiis. Si vero conueniunt ambo quo ad locum, sed discrepant, quia vnus vult inquisitum torqueri, alter vero non vult. dic cum Zabar. vbi supra, ꝙ si id ex iuris ignorantia procedit, peritos consulat, si vero ex diuersitate

In remotis quis dicetur esse.

Sede vacante capitulum nõ requiritur.

sitate processuum ab illis seiunctim contra eundem formato rum contingit, examinent numerum, & qualitatem testium per c. in nostra præsentia. de testibus. Vide Car. in eo. tract. nu. 77. & 78. & 86. Boss. de hæret. nu. 12. Archiep. Floren. 3. parte. tit. 18. c. 2. §. 1. Item in Clem.

EXPENSAE.

1 EXpensas a delatis exigere potest Inquisitor, nō autem Episcopus, neq; ex hæreticorum bonis aliquid habere, vtpatet per extrauag. Benedicti vndecimi, sic incipientem. Ex eo ꝙ quædam Nouella.

EXTRAHI DE ECCLESIA.

1 EXtrahi de ecclesia quis licet non debeat, si tamē deliquit extra ecclesiam, & aufugit in ecclesiam, adeo ꝙ officiales eum insequentes illum capere non potuerunt, poterit extrahi de ecclesia per dictos officiales, & hoc per tex. in aucten. de manda. princip. §. sed neq;. Vide Marsil. in pract. crim. §. vlterius num. 5.

F.

FACTVM.

1 FActum sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, vtputa si quis fornicaretur, licet agat contra veritatem quę dicit nō mœchandum esse, non tamen ex hoc est hæreticus, nisi crederet, aut opinaretur esse licitum mœchari. Et ratio est, quia quandocumq; aliquod necessarium requiritur ad constitutionem alicuius, altero deficiente impossibile est illud esse. quia, da oppositum, videlicet ꝙ sine illo esse posset, iam nō requireretur necessario ad constitutionem illius, sed ad hoc ꝙ aliquis proprie dicatur hæreticus (vt infra in ver. hæreticus dicetur) requiritur necessario error in intellectu, ergo nullum factum (absolute accipiendo) sine errore in intellectu facit hęreticū.

FALSVM.

1 FAlsi quæstio vbi inciderit, Iudex potest in eadem instantia punire. Archid. in c. In memoriam. di. 19. Anchar. in cons.

conſ. 172. circa prin. & Anan. in rubr. de crim. falſi. Moderni poſt Alex. in conſilijs. in rubr. .ff. ad l. cornel. de falſis. Cętera de hac materia vide infra in ver. Teſtis & Boſſiũ in pract. tit. de falſis per totum.

2 Falſarius in iudicio regulariter non perdit cauſam, licet ꝑdat in cauſa fiſcali ſi producit inſtrumentum falſum, quando debet, vel non debet iudicari, ſecundum illud. Abb. in c. cum venerabilis. de except.

3 Falſum deponens aduerſus aliquem debet puniri eadem pœna, qua puniendus erat denunciatus .l. Cornelius. §. qui delatorem. vbi Barthol. .ff. de falſ. tradit. Salic. in l. ea quidẽ in fin. 12. quæſtionis. Vide allega. per Boſſ. in di. tit. de denuncia. num. 15.

Quæ quidem pœna erit capitalis, cum eadem denunciatus puniendus veniret, quoniam quãdo teſtis deponit falſum contra aliquem in cauſa capitali, eadẽ pœna puniendus erit, qua accuſatus, ſeu denunciatus .l. pri. .§. præterea. vbi Marſil. late .ff. ad .l. Cornel. de ſicar. & per eundem Marſil. in l. pœna .l. Corneliæ in pri. .ff. ad .l. Cornel. de falſ. ſed hodie de conſuetudine eſt arbitraria. Boſſ. in tit. de recuſ. nu. 17.

FAMA.

1 FAma eſt quædam opinio communis, voce manifeſtata, ex quadam ſuſpicione proueniens. Dicitur autem communis, ad differentiam ſingularis, per quam fama non inducitur vt l. Quidam .§. quod dicitur .ff. de acc. hære. Et l. Labeo. ff. de ſuple. la. Subiungitur autẽ, voce manifeſtata, quod ideo dicitur, q̃a fama dicitur a fãdo ſecũdũ Vgutionẽ, vnde niſi voce cõmuni ſit expreſſa, nõ erit fama, & apparet ꝙ cõmunis opinio, & communis ęſtimatio, & fama ſunt idem quando procedunt ab eodem fonte. Deinde ſubiungitur, ex ſuſpicione proueniens, quod ideo dicitur, quia actus manifeſti qui procedũt a viſu appellantur notorii, vel manifeſti, nec ſtant in ꝓprio nomine famę, vt not. in l. ciues, & in l. Incolę, C. de appel.

Communis opinio, & fama,

2 In quo autem loco debeat eſſe fama, nota ꝙ aut allegatur fama hominis, & debet eſſe in loco ſuæ originis, vt .l. De minore

nore .§. tormenta .ff. de quæstioni. & ibi plene de hac mate ria per Bar. vel saltem in loco in quo vt plurimum conuersatur, vt in l. 2. & quod ibi not. c. vbi cri. agi. opor. Facit l. si cui .§. pen. .ff. accu. vel secundum eum sufficit esse inter personas, inter quas melius cadere posset hæc fama nõ attento loco. Si autem contentio est super ea, sufficit famam esse inter parentes, & affines, scilicet super morte alicuius. Argumẽtum eorum quæ not. in l. cum quidam .§. quod dicitur .ff. ad aqui. hæ. & l. octaui .ff. vnde cog. & l. de tutela. C. de in integr. resti. Et hæc fama consistit in maiori parte eorũ ad quos spectat, non attento, & determinato numero personarum, arg. in l. quod maior .ff. ad muni. & in l. aliud .§. refertur .ff. de iur. fis. videlicet in maiori parte viciniȩ si in vicinia, villȩ si in villa, ciuitatis si in ciuitate. Quãdo vero fama sit vehemẽs aut grauis, vel leuis, nota pulchram doctrinam Panorm. in c. Inquisitionis, de accusati. .§. quæsiuisti. num. 6. vbi ponderans dictum glossæ fin. dicit, ꝙ facti, & personarum qualitas attendenda est. Nam si factum graue est, & persona magni prȩcij, vt eiusdem terminis vtar, fama requiritur aut totius, aut maioris partis ciuitatis. Quod si factum angustum, & restrictum ad certos homines est, qui verisimiliter id scire debeant, maior pars illorum sufficit ad inducendam famam, vt si episcopus cum suis canonicis degens, de fornicatione diffamatus est, sufficienter talis infamia probatur per maiorẽ partem illorum canonicorum. Si factum est paruum, & persona humilis, maior pars viciniæ sufficit. Quod dicit non esse intelligendum, vt maior pars indistincte requiratur, computãdo etiam mulieres, & pueros, sed sufficit vt maior pars proborum iuxta verba literæ illius cap. accipiatur.

Fama vbi.

Fama ad quos spectat.

Nota etiam ex eodem ibidem nu. 4. ꝙ duo testes sufficiũt ad probandum famam, seu infamiam apud bonos, & graues viros existentem, idq; confirmat per Goff. & Io. And. & per not. per glo. in l. 3. .ff. de testi. quam glo. pleriq; etiam moderni sequuntur.

A quibus autem personis debeat fama originem trahere, 3 dic ꝙ

dic ꝙ a personis honestis, & fide dignis, non ab opprobriosis, & maleuolis, ac vitiosis. vt plene traditur in c. Qualiter, & quando. de accu. & ibi plene per Inno. & Io. And. in cap. licet Heli. de simo.

In negotio autem fidei non refert, vtrum fama mala ortũ habuerit, ab æmulis, vel amicis, vt est tex. in c. accedens. de purg. can. sufficit enim ꝙ sint publice diffamati, ad hoc ꝙ eis purgatio canonica indicatur. Nota tamen, ꝙ quando est multum præiudicialis debet constare, ꝙ nata sit a viris prouidis, & discretis, & non suspectis, Io. And. & Inno. in cap. cum oporteat. de accus.

Diffamatio ubicũ q; orta.

4 Per quot autem testes probetur fama. glo. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. dicit ꝙ duo testes sufficiunt, dum tamen recte concludant, secundum formam ibi traditam per glo. reddendo sufficientem rationem sui testimonii per proprium auditum. Ad hoc vide glo. in c. Itaq; 4. q. 3. & Inno. in c. cum tua. de spons. & glo. in c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quęstio. Abb. in c. cũ tua.

Famæ probatio.

5 An autẽ testis debeat nominare personas a quibus dicit se audiuisse, vel sufficiat, si dicat ꝙ nõ recordetur, prout sæpe dicũt testes. Dicit Inno. vbi supra, ꝙ debet specialiter aliquas ꝑsonas nominare, & deinde subiungere, se a pluribus aliis hoc audiuisse, de quorum nominibus ad præsens non recordatur. Cuius ratio est, quia cum fama originem trahere debeat ab honestis personis, necesse est, vt primo aliquæ nominentur, quæ videantur honestæ an sint, vel ne. quam opinionem etiã sequitur Bar. vbi supra. Et si forte in expressione personarũ esset diuersitas inter testes, vel in tempore, vel in loco, in quo audierunt, & a quibus, non per hoc vitaretur eorum testimonium, arg. in l. ob. carmen. §. fin. ff. de testi.

6 Famæ autem effectus quis, & qualis sit, relictis variarum opinionum ambagibus sic distingue secundum. Bar. Quædã sunt in quibus sufficit sic esse famam, & tunc fama facit in his plenam probationem. vt in l. Barbarius. ff. de præto. l. 1. C. de test. & in l. arbiter. C. de sent. & in l. 3. c. ad maie. Quæ-

Famæ effectus.

dam sunt in quibus requiritur veritatem sic esse, & in hoc distingue. Nam quædam sunt in quibus fama habetur pro veri tate, & tunc sufficit probatio famæ. vt in l. 1..§. 1..ff. de flu. & in l. labeo .ff. de sup. leg. & l. cum delanionis .§. asinã. ff. de fun. inst. & instr. le. Quædam sunt in quibus ipsa fama nõ habetur pro veritate, & tunc aut hæc fama probatur ex nuda voce populi non coadiuuata iustis præsumptionibus, & tunc valet solum confirmare alias probationes, vt in di..§. eiusdẽ cum glo. sua. quia talis fama potest dici vana vox populi, vt l. decurionum. C. de pe. Aut fama probatur, & fundatur super iustis causis, & præsumptionibus, & tunc in causis breuioribus, & minimis facit plenam probationem, vt in auct. Nisi breuiores. C. de sen. ex peri. reci. & intelligi debet glo. in l. vbi adhuc. C. de iu. do. cum si. In causis autem grauibus, & maioribus regulariter non facit plenam probationem, licet quandoq; transferatur onus probandi in aduersarium, puta si fama constituit aliquem in possessionem alicuius seruitutis, vel libertatis, vel alterius qualitatis, vt in l. si pater. c. de stat. defun. & l. 1..§. si seruus. C. si seruus contra. li. ad dec. li. 10.

Fama nuda.

Sed an talis fama semiplenã probationẽ faciat, vel nõ, multum attendi debet quæ, & quales sint præsumptiones illę super quibus fundatur fama, vt secundum eas dicatur fama plenior, vel debilior, & facere quandoq; semiplenam probationem, & ita intelligi debet glo. & Dyn. in di. l. excusantur. §. 1..ff. de excu. tut. & cur. & di. l. 3..§. eiusdem. per quæ potest intelligi, an fama sit sufficiens indicium ad torturam, de quo dic. vt not. per Gandinum in tit. de fama, & infra in ver. Indicium.

Fama p̃cedit inquisitionem.

8 Fama pręcedere debet inquisitionem, alias non tenet processus. Oldr. in cons. 213. vel indicia loco famæ, vt supradictum est, imo fama quæ probatur habuisse originem post capturã nõ probat, quia opus est ꝙ appareat a quibus, & a quo tempore ista fama habuit originem. Petrus de Anchar. in cons. 214.

9 Fama bona vbi probatur per vnam partem, & mala per

aliam

aliam partem. si quidem vna est melior circunstantia q̃ alia, & per multas causas verisimiliores illa præualet. C. de edic. D. Adria. l. fin. Si autem non constet de causis infamiæ, præsumitur pro bona fama, & non pro mala. Abb. in c. cum tua. de spons. Alex. in cons. 24. 2. vol.

Verisimilior præualet.

Famoso malefactori denegandus est aduocatus. l. per omnes. C. de defen. ciui. Barba. in cons. 47. pri. vol.

Aduocatus quando denegandus.

FAMVLI.

1 FAmuli nobilium pro dominis suis testificari possunt, quia præsumuntur nobiles habere famulos honestos, secus autem de famulis cerdonum, & plebeorum. Inno. in c. Insinuante. de off. deleg. & Barba. in cons. 3. pri. vol.

FAVTORES.

1 FAutores hæreticorum sunt in duplici differentia. Quidã namq; sunt qui publica funguntur auctoritate, vt domini temporales, & officiales, & tales possunt esse fautores hæreticorum duobus modis, scilicet omittendo, & committẽdo. Omittendo quidem ea facere circa hæreticos, vel suspectos, infamatos, credentes, receptatores, defensores, & fautores ad quæ ex eorum officio obligantur, quando tamen ab Episcopis, vel Inquisitoribus, vel eorum altero requiruntur; vtpote si eos non capiant, vel captos diligenter non custodiant, vel infra districtum suum ad locum de quo eis mandabitur non deducant, aut executionem promptam de eis non faciant, & similia, vt patet in c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6.

Omittendo.

2 Committendo autem, vtpote si captos huiusmodi absq; Episcopi, vel Inquisitoris licentia, vel mandato a carcere liberant, vel processum, vel iudicium, aut ipsorum sententiam directe, vel indirecte impediant, & similia peragant. vt in di. c. vt Inquisitionis. patet. Isti omnes fautores sunt, & excommunicati ipso iure. In qua excommunicatione si per annum steterint animo pertinaci, tunc vt hæretici condemnari debent. vt in alleg. c. continetur.

Committendo.

Per annum excommunicari.

3 Quidam autem sunt qui publica non funguntur auctoritate, sed sunt priuatæ personæ, & isti non dicuntur fauere,

Hæretícos capere qui nõ tenentur.

nec fautores ex sola omissione. Vnde si hęreticos nõ capiant, non dicuntur fautores, etiam ab Episcopo, vel Inquisitore requisiti, quia ad hæc non tenentur, nisi sint ex Crucesignatis. Dicuntur autem tales fauere, vel fautores ex commissione, si hæreticos, vel captos pro hæresi, propria temeritate a carcere liberent, vel auxilium, vel fauorem ad liberandum præstent, vel taliter liberatos associent ne capiantur, vel capere eos volentibus se opponant, uel processum, iudicium, uel sententiam in causa fidei directe, uel indirecte impediant, uel ad impediendum præstent consilium, auxilium, uel fauorẽ, & omnes tales fautores sunt excommunicati ipso iure. Vnum tamen aduerte quod dicit Petrus de Anchar. in c. Quicumq;. de hære. lib. 6. Vnum iuxta prædicta scias (ait ipse Petrus) ꝙ quando proceditur contra aliquẽ ex eo ꝙ prestitit opẽ, uel aliquod auxiliũ ad aliquod maleficiũ, oportet ꝙ prius cõstet de maleficio principali, & oportet ꝙ cõstet in processu qui fit cõtra auxiliãtẽ. Licet enim principaliter sit cõtumax, uel alio modo constet de maleficio cõtra eum, tamen hoc non nocet auxilianti, ut l. denunciasse. §. quæ iure. ff. de adult. Hoc not. Bar. in l. is qui. ff. de furt. Ex quo inferas ꝙ in casu huius c. in processu fiendo contra credentes, & similes de quibus in textu, oportebit facere fidem, ꝙ ille cui fauisse dicuntur sit hęreticus, ut concludat Inquisitio, uel processus contra tales. Vide etiam Petrum de Palude in 4. sent. & Arch. in c. Quicũq; de hære. lib. 6.

De principali maleficio cõstare debet.

4 Præces fundere pro eis. Adde exemplificando de aduocatis, & procuratoribus, qui hæreticorum patrocinium suscipiunt. Nam & ipsi fautores dici possunt, si scientes ipsos esse hæreticos, ab eorum fauore nõ desistunt excusando eos. de quibus habetur. 2. q. 3. c. Non solum. & in c. Ita corporis. ubi damnãtur duo Episcopi qui Lotharium Regem argumentis suis tegere, & sub quadam iustitiæ specie fucatis quibusdam exquisitis adinuentionibus æquitatem obruere studuerunt. Vide Gemin. in c. Quicunq;. eo. lib. 6. Idem intellige de his qui allegationibus, & cauillis processum retardare student.

Processũ tardare studẽtes.

isti

Isti quidem, & fautores hæreticorum, & impeditores officij dici possunt. per c. vt inquisitionis .§. negotium, vt etiam habes a directo. p. 2. q. 54.

Adde, & bene considera Gondis. de hære. q. 16. num. 3. videlicet ꝙ & si regulariter liceat veniam, seu misericordiam pro reo implorare vt l. Si fuerit .ff. de reb. dubi. & .l. in metallum, & l. Diuus .ff. de pœnis & Bart. in l. in furti .§. ope .ff. de furtis. in foro tamen conscientiæ tunc præsertim illicitum est, quãdo de correctione nulla spes habetur, & tunc, inquit qui pro hæretico orat, illi proprie fauet. Adducit glo. 23. q. 5. reos. Imo addit, ꝙ etiam si de correctione spes viuit, non licet generaliter in crimine hæresis, sicut nec licet in crimine læsæ maiestatis humanę. vt l. quisquis c. ad leg. iul. maie. cũ longe grauius sit ęternam, q̃ temporalem ledere maiestatem de hære. c. vergentis, ad quod facit glo. 6. q. 1. Si quis cum militibus. De fauore autem extra iudicium hæreticis præstito, vide ibi in fin. adducit glo. in Clem. 1. de pœnis. & in c. 1. de off. deleg. & in c. notum 2. q. 1. Et per Inno. de homi. sicut dignum, & Bart. in di. .§. ope. & per Salyc. in l. non eo minus. cap. de accusa.

Pro hæretico orare non licet.

5 Fautor est etiam qui ad requisitionem Inquisitoris non reuelat hæreticos, credentes, fautores, &c. Et vt iam diximus, qui tales associant, visitant, præstant auxilium ad fugiendum opere, vel verbo, fundentes pro eis preces ne puniantur. Intellige tamen prædicta, quando scienter faciunt qui omnes. sunt excommunicati per c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. Et vide Tabien. in ver. excommunicatum. 5. casu. 4. .§. 8. Et Armil. in ver. fautores, & excommunicatio 9. & Gemin. in c. Quicunq;. de hære. li. 6. Vide Zanchinum in c. 5.

Non reuellãs hæreticos.

6 Nota pœnas duodecim quas tales incurrunt, vt patet in c. excõmunicamus. el pri. de hære. Et c. vt Inquisitionis. eo tit. li. 6. inter quas est excommunicatio (vt dictum est) in qua si per annum steterint animo pertinaci, tunc vt hæretici condemnandi erunt. Concordat Archid. in c. Quicunq; in ver. fautores. de hære. li. 6. Et Guido Falcodij q. 10.

Nota

Sacerdotes, vel clerici fauentes.

Nota etiam q; sacerdotes, & clerici qui citatos ab Inquisitoribus hæreticos, vel suspectos instruunt de celanda, vel neganda veritate, tamq̃ fautores hæreticorum debent puniri. c.accusatus. de hære. lib. 6. 7

Verba iocose contra fidem prolata.

Nota etiam contra fautores, q; verba contra fidem nõ modo seriose, sed etiam iocose prolata, tamq̃ seriose ea praeferentes castigandi sunt, Lapus, & Cardinalis in Clem. vni. de vsuris, & 17. di. c. Non licuit, & c. Hæc est fides. 24.q. 1. Augebitur autem pœna secundum personæ, loci, & Auditorum conditiones. 8

FEVDATARII.

Feudatarij hęreticorum liberantur a debito fidelitatis dominij, & totius obsequij quo tenebantur versus illos, vt in c. fin. de hære. 1

FIDEIVSSOR.

Fideiussor in crimine hæresis nemo interuenire potest, q̃a non potest quis ex contractu ad capitalem pœnam se obligare, quia nemo est dominus membrorum suorum. vt in l. liber homo .ff. ad legẽ aquil. & 23. q. 1. c. Non licet, & Abb. in rubr. de fideiuss. in tantum q; non valet fideiussio de præsentando aliquem sub pœna corporali, ut not. Bar. in l. 3.ff. de custo. reo. & Cyn. in l. ad comentarien. C. eo. Dicas tamen, nisi consuetudo esset in contrarium, quia tunc ualet cõsuetudo, ut dicit glo. in c. cum homo, hęc Angel. in tract. de malefi. clau. pro quibus Ant. fideiussit. in prin. 1

Consuetudo in contrarium.

An autem si quis fideiubeat pro aliquo, & ille fugiat, fideiussor debeat puniri, & decapitari, dic q; non. per notata p Cyn. in di. l. ad comentarien. & Bar. in l. si quis .ff. de custo. reo. confir. Abb. in di. rubr. de fideius. vbi distinguit vtrum fideiussor fuerit in dolo q; aufugeret, & tunc pœna erit arbitraria, si autem extra dolum, punietur pœna pecuniaria, ad quam se obligauit, & si non fuit expressa quantitas, Iudex arbitrabitur. Hæc Abb. vbi supra, & ibi Barba. 2

Pœna fideiussoris.

FIDES.

FIDES.

1 Fidei, spei, & charitatis præceptis quomodo homo subdatur. vide supra in verbo. Credibilia.

2 Fides mala deprehenditur per verba, quando scilicet aliquis quomodolibet profert aliqua verba contra fidem catholicam. di. 43. c. sit rector. 93. di. c. legimus. 5. q. 4. c. in loco Calder. in cons. 2. tit. de hære.

FILII HAERETICORVM.

1 Filii hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorũ, & fautorum ipsorum triplici pœna puniuntur, vt infra.

Prima est, quia priuantur successione paterna per ademptionem bonorum, quæ fisco applicantur, vt C. ad l. iul. maie. l. Quisquis, & l. fin. & est pœna incurrentium crimen læsæ maiestatis temporalis, vnde multo fortius in hoc maximo crimine, vt in cap. vergentis. de hære. & cap. vt Inquisitionis eo. lib. 6.

2 Secunda est, quia fiunt inhabiles ad succedendum ex testamento, vel ab intestato quibuscumq; aliis consanguineis, vel extraneis. vt C. ad l. iul. maie. l. Quisquis, & 24. q. 2. c. sane. & c. vergentis. de hære. *Bonorũ adẽptor.*

3 Tertia pœna est, quia fiunt inhabiles ad aliquod beneficiũ ecclesiasticum, vel etiam publicum officium obtinendum. c. 2. de hære. §. hæretici. & c. statutum. eo. tit. lib. 6. Aliæ autem pœnæ quæ imponuntur hæreticis non imponuntur eorũ filiis, quia filius non portabit iniquitatem patris. 24. q. 3. c. 1. *Inhabilitas ad officia.*

4 Filijs autem eorum qui redeunt, & recipiuntur ad misericordiam quantumcunq; fuerint hæritici, vel etiam filijs eorũ qui fuerunt suspecti, & decesserunt indita eis purgatione, vel etiam non indita, quia quantum ad hoc, omnes isti paribus passibus ambulant, non imponitur pœna adẽptionis bonorũ. *Redeuntium filij non puniuntur.*

5 Et nota, ꝙ filij hæreticorum, credentium &c. vsq; ad secundam generationem per lineam paternam, & vsq; ad primam per lineam maternam non debent admitti (vt iam dictũ est) ad beneficium aliquod ecclesiasticum, vel officium publicum & non vltra. vt c. statutum, de hære. lib. 6. Et similiter ꝙ dictũ

est de

est de filijs, & nepotibus eorum, intelligitur eorum qui tales esse, vel etiam tales decessisse probantur, non autem de emendatis, & Ecclesiæ incorporatis. in eodem c. statutum. An autē filij nati ante crimen patris, si sunt catholici pœnam hanc incurrant, Io. Cald. in cons. 3. de hære. dicit ꝙ non. Gemin. autem in c. vt commissi. tenet oppositum.

6 Filij hæreticorum relapsorum in fine pænitentium, & cōuersorum hac pœna non puniuntur secundum Gemin. in c. statutum 2. de hære. li. 6. Primo, quia hæreticus ad fidem reuersus non debet dici hæreticus quantum ad hoc, ꝙ sibi non parcitur quo ad vitam corporalem. c. super eo. de hære. li. 6. tamen debet reputari hæreticus quo ad alios effectus. Vnde tex. in c. ad abolendam dicit, ꝙ relapsi tradantur curiæ seculari, nec determinat ꝙ aliæ pœnæ quæ ponuntur ratione hæresis, habeant locum in eo casu. Ex quo igitur ius antiquū disponit, ꝙ rediens ad fidem non reputatur hæreticus, & ius nouum, ꝙ etiam rediens relapsus tradatur curię seculari, intelligitur expresse de pœna de qua loquitur, vt sic ius antiquum remaneat in totū quo ad alios effectus. Facit, quia ex quo talibus conceditur eucharistia, & pænitentia, iam sunt de corpore Ecclesiæ. 1. q. 1. c. extra catholicam, & c. Inter catholicam. Item quia benigna interpretatio est fauenda pro filijs qui puniuntur pro crimine alieno. c. de natu. li. 50. legem. Ad idem videtur c. statutum 2. §. sane. de hære. li. 6. cum nec tales esse, nec tales etiam decessisse probentur.

Hæreticus ad fidem reuersus nō dicitur, hæreticus.

7 In contrarium videtur per di. c. statutum, quod duo requirit, ꝙ emendentur scilicet, & reincorporentur. Relapsi autem non reincorporātur, sed sine audientia seculari curię puniendi relinquuntur. c. ad abolendam. eo. tit. §. Illos quoq; Item id quod dicitur in di. c. statutum, de pænitentia, non practicatur in illis. ergo de eis non loquitur.

Incorporati qui sint.

Itē decret. super eo. prouidet tantū saluti animæ, nō autem quieti corporis. vnde putat Io. An. ipsos nō posse dici incorporatos. glo. 1. ver. reincorpor. c. statutū, & ꝙ ēt eorū cineres nō possint sepeliri. Prima mitior opinio, verior secūda videtur.

8 Et primo

8 Et primo sic distingue. Aut pœnæ illę iniunctę erant tales, ꝙ possent per alium explicari, vel expiari, cum sumptu tamē. Aut erant tales ꝙ mere personales, & non poterant etiam cū sumptu per alium expiari. Primo casu, vtputa ecclesiam fabricare, dotare virgines, & similia, tunc is cui talia erant iniūcta, si anteꝙ satisfaciat, & decedat, filij, & hæredes ipsius habebunt id oneris de facultatibus defuncti adimplere obligationem ad quam ipse tenebatur. Et idem dicunt quidam in quibusdam personalibus, quæ possunt etiam per alium expiari, sicut est ieiunare, & orare. Nam ieiunare cognatorum, & orare sanctorum liberant animas defunctorum, vt 26. q. 7. c. ab inferis. At vbi tales pænitentiæ essent mere personales, taliter ꝙ non possent per alium expiari, vt audire singulis diebus tot missas, vel prædicationes, vel abiurare, & similia, tales pænitentiæ non transeunt ad filios, neq; ad hæredes, imo seruantur purgatorio. Nam mortuis est indulgendum, non iniungendum. 26. q. 2. c. 1. Et pœna debet tenere suos auctores. C. de pœnis. l. sancimus.

Pœnæ ꝑ se, uel ꝑ alium expiari quæ possint.

9 Propter delictum matris etiam pœna transit in filios quo ad bona ipsius matris, scilicet si mater ipsa damnetur de hæresi, bona ipsius confiscabuntur sicut bona patris. Nam licet in iure pœnæ apponantur hæreticis in masculino, non habita expressa mentione de feminino sexu, tamen idem erit in femininis, vt paribus passibus ambulent, & paribus pœnis puniantur propter hæresim & in se, & in filijs, quoad ademptionem bonorum, & in impositionibus harū pœnarum masculinum profertur a lege, comprehenditq; femininum. vt in c. si quis. de pœnis. de pęn. di. 1. & ff. de iurisdi. l. si quid. Et notatur ꝙ filij propter crimen matris puniuntur prima pœna, non autem secunda, scilicet non fiunt inhabiles ad succedendum quibuscunque personis. licet ipsa glo. indistincte videatur parificare in omnibus pœnis descendentibus in filios propter delictum patris, & matris. sed male dicit, quia textus ille nulla facta matris mentione, tantū afficit illa pœna laborantes morbo paterno, & nos non debemus

Matris delictum quid filijs noceat.

Masculinum comprehendit femininum.

pœnam odiosam extendere, ut .ff. de lib. & post. l. cum quidam. & .C. odia sunt, de reg. iur. lib. 6. maxime quia utrobiq; nulla est identitas rationis, cum magis timeatur in filiis vitium patris, q̃ matris. Dicitur enim ꝙ sępe filius solet esse similis patri, vt .ff. de edi. ledi. l. ꝙ si nolit .§. municipes. Et c. ubi pridem. de renuntiatio. & hoc habetur expresse per casum, quia vbicunque filiis imponitur pœna ex delicto parentum, semper intelligitur de linea paterna, & non materna, nisi expresse de linea materna dicatur, ut cap. ubicunque de pœnis. lib. 6.

10 Tertia uero pœna, per quam filii hæreticorum fiunt inhabiles ad obtinendum beneficium ecclesiasticum, vel officium publicum, differentiam patitur, vt in c. statutum. de hęre. lib. 6. Quia vbi filii puniuntur ex delicto patris, magis extenditur pœna, videlicet in secundam, & tertiam generationem. In his uero casibus quibus pœna transit in filios ex delicto matris, pœna non transit ultra primum gradum filiorum, vt in d. cap. statutum. clarum est.

Pœna ex patris uel matris delicto.

11 Et cum hæreticorum filii tam propinquorum q̃ extraneorum hæreditate excludãtur, propinquorum erit eorũ quibus ab intestato talis hæreditas eueniet de iure. Extraneorum vero hæreditas erit fisci, quia indignos hęredes sibi tales substituerunt .ff. de inoffi. re. l. Papinianus .§. meminisse .C. de his quibus ut indig. l. hęreticis.

Fisci noua hæreditas.

12 Illegitimis hęreticorum filijs in paterna hæreditate locus nullus relinquitur, alioquin resultaret absurditas, uidelicet ꝙ plus iuris haberet luxuria q̃ castitas, quod esse non debet, vt in aucten. de resti. & ea quæ par. in 11. mense. Et si quæratur quomodo ostendetur hunc fuisse filium hæretici, cum sit illegitimus, nec posit ostendi per matrimonium, dic ꝙ sufficit, ꝙ ille hæreticus vocabat hunc filium, & tractabat vt filium, prout not. de fil. presb. c. Michael, & de prob. c. per tuas, uide Vgol. Zanchinum de hære. c. 28.

Filij nomen quid operetur.

13 Et nota ꝙ non solum contra filios hæreticorum, uerum contra hæreticos ipsos iam defunctos habet Inquisitor quid

faciat

faciat non obstante ꝙ crimina morte extinguntur quo ad temporales pœnas. vt 23. di. c. quorundam, & 26. q. 7. c. 1. Et c. si reus vel accusator. l. 1. & 2. Quia tamen est speciale in crimine hæresis, mortuus potest accusari, & contra eum in quiri. vt 24. q. 2. c. sane. & .C. de hære .l. Manicheos. extra eod. tit. c. si quis Episcopus. & eo. c. filii. lib. 6. quod intellige de defuncto vere hæretico, ita ꝙ bona eius veniant confiscanda, secus de suspecto, uel pænitente.

14 Volens autem Inquisitor, vel Episcopus procedere contra huiusmodi, faciet eius hæredes citari ad defendendum reum, cũ ipsius hæredis intersit pro conseruanda fama, & me moria defuncti, pro bonis quæ ueniunt illi auferenda. item ex alia causa interest hæredis, ubi ipse hæres esset filius defun cti, quia ipse filius ad quasdam pœnas pro patre tenetur. vt dictum est supra.

Hæretici defuncti hæredes citari quã do debẽt.

15 Filiis etiam quandoq; sic, quandoq; non auferuntur bona defuncti, unde non est mirum si diximus hæredem debere citari, cum sententia illum tangat. per l. propter .ff. de re iudi. & l. de unoquoque. in fin. & c. per tuas. de Aposta.

FISCVS.

1 FIscus quantum ad bona hæreticorum quis sit, uel dicatur, dic quod quomodocunque in propria significatione intelligatur fiscus, pro ut not. glo. de iure fisci. sub rubrica lib. 10. non hic curandum, quia hic aliter reperitur, & secula ris potestas non se intromittit nisi per ecclesiasticum iudicem requisita, vt in c. vt Inquisitionis. de hære. & c. cum secundum. eo. lib. 6. etsi olim bona hæreticorum diuiderentur in tres partes, quarum unam communi eius ciuitatis in qua rei damnabantur, secundam officialibus, & ministris prę toris, tertiam autem officio Inquisitionis dabant. ut patet per constitutionem Clementis quinti.

Hodie dicunt domini Inquisitores talem consuetudinem abrogatam, asseruntque Romanam Ecclesiam esse fiscũ quantum ad ista bona, & ꝙ ipsa Romana Ecclesia uult ꝙ di midia pars dictorũ bonorum remaneat officio Inquisitionis,

& dimidia pars dictorum bonorum asſignetur Cameræ Apoſtolicæ. Conſuetudo tamen diuerſa ſecundum locorum diuerſitatem reperitur, uerum tutius, ac celerius res agitur ſi fiat ſicut apud nos Placentiæ eſt cõſuetudo, ſcilicet in duas partes diuidere, dando unam fiſco principis, qui benigniſſime brachium ſuum ſancto officio confert, alteram dicto officio pro eius conſeruatione applicando, & hoc modo talium bonorum facilius habetur poſſeſsio. Et quia quandoque in fraudem fiſci præfati officii ab hæreticis fiunt obligationes, ſeu alienationes, poſſunt, & debent Inquiſitores ſeu Epiſcopi tales contractus reſcindere, ac penitus annullare, & res alienatas a poſſeſſoribus reuocare, quia a die commiſsi criminis bona ipſorum hæreticorum ipſo iure fuerunt confiſcata, & delata in fiſcum, & ex tunc fuit ſibi a iure omnis adminiſtratio interdicta, & ſic alienatio, & obligatio. Hoc enim dicitur in crimine lęſæ maieſtatis. ut C. ad l. iul. maie. l. Quiſquis. §. emancipatio, & . §. damnationis, & l. fin. multo ergo fortius in hoc immaniſſimo crimine, vt c. vergentis. de hære. & eo. c. cum ſecundum. lib. 6. & ibi vide Petrum de Anchar. Quamuis incorporatio in fiſcum demum fiat poſt ſententiam Inquiſitoris, per quam damnat illum de hæreſi, & declarat ipſa bona confiſcata fuiſſe. vt. ff. de iure fiſci. l. Imperator noſter. & iſta incorporatio ſeu executio confiſcationis (ut dictum eſt ſupra) fit per Iudicem Eccleſiaſticum, ideſt, per Epiſcopum, vel Inquiſitorem, uel etiam per Iudicē ſecularem, ſi ad hoc per Epiſcopum, uel Inquiſitorem fuerit requiſitus, & non aliter. Et cum igitur a die commiſsi criminis bona fuerint confiſcata, & ei fuerit adminiſtratio a iure interdicta, non eſt mirum ſi facta per illum ſuper diſpoſitione bonorum ſuorum poſt commiſſum crimen, & interdictam adminiſtrationem non teneant, & ueniant retractanda, ita ꝙ etiam emptores talium bonorum precio priuentur ſecundum Archid. ubi ſupra, licet benignius ſecundũ Dyn. poſſit dici & ſic. Quia aut extat precium dictorum bonorũ, vel aliud loco precii. aut non, ſed eſt conſumptum. Si eſt conſumptum,

Placẽtiæ conſuetudo.

Reſcindũtur hæreticorũ cõtractus.

Incorporatio bonorum fiſco quãdo fiat.

ſumptum,nõ reſtituetur. & hoc caſu põt intelligi Anch.Si uero adhuc extat,tũc bonæ fidei emptori reſtituetur,& nõ alii, vt.ff.de his qui infra.l.ſi debitor,&.l.ſi quãdo. Quãdo autem hæreticorũ bona ſunt cõfiſcãda, & ſunt ſub diuerſis dominijs vide diffuſe Petrũ de Anchar.in c.cũ ſecundũ, de hære. lib.6.

2 Adde ſuper præſcriptionibus bonorum hęretici poſt mortem inuenti,ſic diſtinguenda. Ille de cuius bonis quæritur, vel reputabatur catholicus tempore mortis ſuæ,vel non. ſi reputabatur catholicus, eius ſucceſſores vniuerſales, & ſingulares iuris, & rei præſcribunt vniuerſa bona defuncti ſpacio quadraginta annorum, ſi tamen ſint catholici, & iuſtum titulum habeant,ſcilicet per legitimam ſucceſſionem, vel per emptionem iuſtam. Adde & tertiam, ꝙ bonam fidem habeant, & quod diutinam, & nõinterruptam poſſeſſionem habuerint per totum tempus quadraginta annorum.

Hæretici mortui bona.

3 In ſecundo vero caſu,quando defunctus de cuius bonis agitur,modo hęreticus deceſſiſſet,nõ reputabatur catholicus tempore mortis ſuæ, dicitur, ꝙ ſi cetera præmiſſa concurrãt, quadragenalis tamen pręſcriptio non habet locum,quia illa pręſcriptio demum permittitur,ubi defunctus reputabatur catholicus tempore mortis ſuæ. Ergo vbi non reputabatur catholicus inhibetur, iuxta illud. Quod de uno permittitur,de ceteris prohibetur, vt .ff. de iudic.l. cum prętor, & c. Nonne. de præſump. vnde ſi quadragenalis non uindicat ſibi locum,neque centenaria locum habebit,quia a tempore commiſſi criminis bona fuerunt delata in fiſcum, ut ſupradictum eſt. Melius tamen videtur, ac verius dicere, ꝙ licet bona huius hæretici fuerint delata in fiſcum a die commiſſi criminis, quia tamen publicata non fuit ſententia ſuper huiuſmodi confiſcatione, centenaria habebit locum,ut .C. de ſacroſan.Eccl,l.authen. quas actiones,& c.2.de pręſcrip. lib.6,

Quadragenalis ꝑſcriptio nõ habet locum.

FORNICATIO.

1 FOrnicationem negans eſſe peccatum hæreticus dicitur, in clem.3.de hære.& ibi glo.vide Squilaceñ. de fi.ca.poſt Zenzi,Matth.& Ioan.de Imola.

FORVM.

FOrum quis ſortitur quinque modis. Primo ratione delicti, ſecundo ratione contractus, tertio ratione domicilii, quarto ratione rei ſitæ in loco de qua contenditur, quinto ratione comitatus patriæ, & ſupremæ poteſtatis, Abb. in d. c. licet el ſecundo de for. comp. 1

Ratione delicti forum quis ſortitur. Et nota ꝙ forum quis ſortitur ratione cuiuslibet delicti, vbi quis deliquit excommunicari poteſt ſi ibi reperiatur, capi, & puniri ſecundum eius demerita per Iudicem loci delicti. Si ſententia eſt corporis afflictiua, illam exequitur iudex loci delicti, qui habet plenam iuriſdictionem, & punit ſecundum ſtatuta ſua, quia ratione delicti efficitur ſubditus ſuus. Abb. ib c. de illis de rapt.

Forum Eccleſiaſticum ſortitur mulier cum clerico delinquens, quia cõmittit ſacrilegium, c. eos. di. 32. & in c. virginibus. 28. q. 1. 2

FRATER.

FRater in teſtem non admittitur in criminalibus, niſi in cauſa hæreſis. Bal. in l. Parentes. de teſti. neq; in ciuili ardua, ibi. Et Barb. in conſ. 44. 2. uol. admittitur autem qñq;, ut in c. literas. de præſump. Abb. in c. inſinuãte. de offi. deleg. 1

Fratrum nomine intelliguntur carnales, non autem religionis. Abb. in c. licet. de offi. deleg. 2

FVRIOSVS.

FVrioſus non poteſt aliquo caſu pro ſe ſtare in iudicio, & ſententia lata contra eum non valet. Abb. in c. paſtoralis. de iudi. 1

Profeſſio inualida. Furioſus non poteſt aliquo caſu obligare ſe Deo, & benefaciendo non præſumitur ſanæ mentis. Si enim profiteretur Religionem aliquam, & poſt certificaretur de profeſſione, nõ ſufficit ratihabitio, ſed requiritur, ꝙ ſpontanea volũtate profeſſionẽ fecerit ſana mente redeunte. Abb. in c. ſicut tenor. de Regular. 2

FVGA

1 FVga quandoque est culpabilis ipsi reo, seu delato, quandoq; non. Quando enim Inquisitori accusatur, uel denunciatur quis ꝙ est pollutus hæretica prauitate, & ipse non est præsens in loco ubi est Inquisitor, est tamen in alio loco domiciliatus infra terminos iurisdictionis Inquisitoris, talis dicitur absens, & non fugitiuus. Et tunc recepta prius aliquali informatione poterit citari, vt in Directorio nostro f. 217.

Absens quis sit.

2 Quando vero delatus exiuit totam iurisdictionem Inquisitoris, & iuit ad alias partes nõ ut fugitiuus, sed ex aliis certis causis ignorans Inquisitori se fuisse delatum, tunc Inquisitor procedat ad se informandum, testes examinando, secrete taliter ꝙ ad prædicti delati notitiã, si culpabilis existit ꝙ inquiratur contra eum, non perueniat, informetq; se Inquisitor, an dictus delatus sit reuersurus vel non. Etsi venturus est, expectet eum etiam per annum, vel plus si oportuerit, & tunc procedat prout iustitia suadebit. Si autem reuersurus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere Inquisitorem, vel diœcesanum, cuius iurisdictioni subesse audiuit, locum ad quem reus se transtulit, recepta prius informatione contra illum, quatenus ipse reus mittatur sibi, vel poterit præfato Inquisitori, vel diœcesano mittere processum, ut faciat ille, quod fuerit iure faciendum.

3 Quando vero delatus de hæresi, antequam incarceretur, fugam capiat, poterit Inquisitor diligenter inquirere vbi sit, & facere ipsum capi, aduocato ad hoc si opus fuerit brachio curiæ sæcularis, vt in c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6.

4 Si autem reperitur fugisse extra diœcesim, & iurisdictionem suam, Inquisitor poterit procedere contra illum, iuxta c. vt commissi. de hære. lib. 6. requirendo diœcesanum, vel Inquisitorem illarum partium ad quas præfatus delatus fugit, vt supra de alio dictũ est. De eo autem qui e carceribus fugit, vide supra in verbo. Carcer.

5 Nota etiam ꝙ fuga cum aliquo indicio, scilicet publica voce, & fama, facit indicium ad torturam, Angel. de malefi. clau. fama publica.

GENTILIS

G

GENTILIS.

GEntilis dicitur, qui sic est qualis est genitus, sicut est omnis infidelis, qui non est regeneratus. Abb. in c. Nouit ille de iudic. 1

GRATIA.

Gratia concessa non expirat morte cócedentis, & re integra, quia priuilegii efficaciam suscepit. ideo ad priuilegiati notitiam sufficit, ut ueniat. Abb. in c. Gratum, de offic. de leg. Vide etiam in ver. Inquisitor. nu. 29. 1

Gratiæ tẽpus. Gratiæ tempus est assignandum ab Inquisitore, idest terminus, infra quem qui se reos nouerint, quo mitius secum agatur, coram ipso Inquisitore comparere debeant, & hoc in sermone, & edicto generali. Vide Directorium nostrum fol. 187. 2

Gratiam facere an possit Inquisitor super bonis, dic. Si damnat hæreticum, eo ꝙ non redijt infra tempus gratiæ, ꝙ non potest facere gratiam illi, quia pœna ademptionis bonorum a Iure damnatis de hæresi est inflicta, ideo non potest per Iudicem remitti, quia determinata a iure non relinquitur arbitrio iudicis. At vbi inquisitus, vel accusatus redijt ad misericordiam ante sententiam, tunc Inquisitor potest, si uult, gratiam facere super bonis. vt in c. vergentis. de hære. Imo hodie de necessitate quodammodo habet Episcopus, & Inquisitor redeũtibus facere gratiam, & dimittere eis bona sua, quia ex quo recipiuntur ad misericordiã, non sunt eis bona auferenda, vt habeãt vnde viuant. vt c. Accusatus. de hære. lib. 6. 3

Si autem Inquisitor non potest, aut non vult facere gratiam, filii ipsius damnati non poterunt impedire confiscationem, vel ademptionem bonorum in toto, vel in parte. imo quantuncunque ipsi sint catholici, ab eis bona paterna auferuntur, ut iam supradictum est, vt in c. vergentis. de hære, Et eo. c. cum secundum leges. lib. 6. Et habetur expresse 4

in

in quadam constitutione Frederici Imp. quæ incipit, Gazare nos. Et in alia quæ incipit, commissi. Et sunt approbata in c. Accusatus, & in c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6. Fallit tamen in duobus casibus. Primus quorum est, quando ipsi filij sponte reuelassent delictum patris, vt C. ad l. iul. maie. l. quis quis, & habetur in di. constitutione Frederici quæ incipit, Commissi. §. certum. Secundus casus est, quando ipsi filij possedissent bona ipsa per quadraginta annos, vt supra in ver. Filij. satis dictum est.

H.

HAERESIS.

1 HAEresis nomen est grecum, & secundum Isidorum in li. pri. ethimol. diuisionem importat, vnde hęretica diuisiua sonant. Et quia in electione fit diuisio vnius ab altero, electio prohæresis in pri. ethicorum dicitur. Diuisio autem conuenit parti per recessũ a toto. Prima autem congregatio quæ est in hominibus, est per viam cognitionis, quia ex hac omnes aliæ oriuntur, vt & hæresis consistit in singulari opinione pręter commuuem opinionem. Vnde & philosophi qui quasdam positiones habebant pręter communem opinionem, & sententiam aliorum, sectas, & hæreses constituebant. Vnde de ratione hæresis videtur esse, ꝙ aliquis priuatam disciplinam sequatur, quasi ꝑ electionem propriam, non autem disciplinam publicam, quę diuinitus traditur. His bene consideratis videtur nobis sic cũ domino Iohanne de Turre cremata, & nonnullis alijs Doctoribus heresim sub sua generalitate diffiniẽdo dicere, quod hæresis sit opinio, vel assertio falsa, siue falsum dogma catholicæ veritati contrariũ, in eo qui christianã fidẽ professus est.

Hæresis quid sit.

Hæresis diffinitio.

Huius diffinitionis conuenientia tam ratione, q̃ auctoritate patet. Et primo auctoritate Aug. contra Faustum dicẽtis, Hęresis est, quæ diuersa opinatur ab his, quæ catholica credit Ecclesia. Secũdo auctoritate Hieronymi, & est in c. Inter

hæresim 24. q. 3. qui dicit, Hæresis peruersum dogma habet idest falsum, & perniciosum in doctrina religionis christianę. Tertio auctoritate glo. 2. cor. 3. dicentis, Fides est cogitare aliquid de credibilibus cũ assertione recta, & ꝑ oppositũ, here sis est cogitare aliquid de credibilibus cũ assertione nõ recta.

Fides secundum glo. quid sit.

2 Ratione vero ostenditur præfatæ diffinitionis conuenientia, quoniam in ea continentur omnia quæ sunt tam de substantia hæresis, q̃ ea in quibus distinguitur ab aliis assertionibus falsis. Dicitur namq; ꝙ hæresis sit assertio, siue opinio, siue dogma falsum. Hoc ponitur loco generis. Nam omnis hæresis est assertio falsa, sed non e conuerso. teste Augu. in enchyr. In multis (inquit) errare nullum, aut minimum est peccatum, &c. Et errare potero, hæreticus non ero. Notanter autem dicitur, assertio falsa, siue dogma falsum, & non factũ, quia peruersum factum non est hæresis, nec facit hæreticum vt sic, verbi gratia, si quis furatur, si quis adulteretur, agit cõtra veritatem scripturæ dicentis. Non furaberis, non mœchaberis. Ex tali enim facto non efficitur quis hęreticus, efficeretur autem si pertinaciter assereret furtum, vel adulterium nõ esse peccatum, quia sic sentiret contra catholicam veritatẽ. Sequitur, catholicæ veritati contrarium, in quo tangitur materia, circa quam est hęresis, quia circa ea quæ ad catholicã veritatem pertinent. Veritas autem catholica principaliter articulus fidei dicitur, & quodcũq; in canone Biblię assertiue positũ, vel ꝑ Apostolos Christi nobis ex eius institutione, vel instinctu Spiritus sancti traditũ, vel per vniuersalem determinationẽ, & approbationẽ Ecclesiæ, & generaliũ Conciliorũ.

Peccatũ dicere nõ peccatũ est hæresis.

Materia hæresis.

Differt autem per hanc differentiam dogma, seu assertio hæretica ab aliis dogmatibus falsis, quæ non formaliter, nec incompossibiliter repugnant catholicæ veritati.

3 Additur autem, In eo qui christianam fidem professus est, loco vltimæ differentię. Per hoc enim hæresis differt ab aliis speciebus infidelitatis, videlicet a falsis gentium, paganorũ, & iudæorũ dogmatibus, quę & si sint contraria fidei orthodoxæ, non tamen proprie dicuntur hæreses, quia hæresis est

Hæresis, ab infidelitate quo modo differat.

species

ſpecies infidelitatis pertinens ad eos qui fidem Chriſti profitentur,ſed eius dogma corrumpunt. Pro cuius pleniori cognitione notandum eſt cum Diuo Thoma 2.2.q.11.art.1. ꝙ nomen hæreſis electionem importat, electio autem eſt eorum quæ ſunt ad finem, præſuppoſito fine. In credendis autem uoluntas aſſentit uero,tamq̃ proprio bono, vnde quod eſt principale verum habet rationem vltimi finis,quæ autem ſunt ſecundaria,habent rationem eorum quæ ſunt ad finem. Quia uero quicunque credit,alicuius dicto aſſentit,principale videtur eſſe, & quaſi finis in vnaqueque credulitate, ille cuius dicto aſſentitur, quaſi autem ſecundaria ſunt ea quæ quis tenendo videtur alicui aſſentire. Sic ergo qui recte fidem Chriſtianam habet, ſua voluntate aſſentit Chriſto in his quæ vere ad ſuam doctrinam pertinent. A rectitudine ergo fidei Chriſtianæ dupliciter aliquis poteſt deuiare. Vno modo habens malam voluntatem circa finem ipſum, & propter hoc non uult obedire ipſi Chriſto, quod pertinet ad infidelitatem Iudæorum,& Paganorum. Alio modo per hoc ꝙ intendit quidem Chriſto aſſentire, ſed deficit in eligendo ea quibus Chriſto aſſentiat, quia eligit ea quæ non ſunt vere a Chriſto tradita, ſed ea quæ propria mens ſuggerit, & ideo bene dictum eſt, ꝙ hæreſis ſit ſpecies infidelitatis pertinens ad eos,qui Chriſti fidem profitentur. Hinc beatus Auguſtinus in lib. de Paſtoribus c. 16. dicit,ꝙ omnes hæretici a Chriſto exierunt. & ſuper Math. Homilia 11. ait. Quid eſt ignem de cœlo deſcendere, niſi hæreſes de Eccleſia cadere? ſicut ſcriptum eſt,ex nobis exierunt,ſed nõ erãt ex nobis.

Malam voluntatem habens circa finem, & circa ea quæ ſunt ad finem.

4 Et nota propter tacitas obiectiones,ꝙ hæreſis non ideo dicitur noua, ꝙ de nouo incipiat eſſe, ideſt diuiſa a communi doctrina catholicæ fidei, ſed quia nouiter eſt ab aliquibus aſſerta, vnde propoſitio contraria catholicæ fidei, non dicitur noua hæreſis ex parte ſui ipſius, ita quod inceperit eſſe quod prius non erat, ſed ex parte aſſertoris, ſiue defenſoris, quia ſcilicet aſſertores, vel defenſores nouos cepit habere.

Noua hæreſis quæ & qualis ſit.

INSVPER nota, quod quemadmodum quantum ad

ea quę ad fidem pertinet Romanus Pontifex, nec tota Ecclesia Dei potest de assertione non vera facere veram, aut de non falsa falsam, ita de assertione non catholica non potest facere catholicam, nec de assertione non hæretica facere hæreticam, nec e conuerso, quia sicut veritates catholicæ absq; omni approbatione Ecclesiæ ex natura rei sunt immutabiles, & immutabiliter verę, ita immutabiliter catholicæ sunt reputandæ, & similiter hæreses absque omni damnatione Ecclesiæ sunt hæreses Verum quia de aliquibus assertionibus ꝙ sint contrariæ catholicæ doctrinæ, & per consequens hæreticæ, non est semper notum „ aliquando enim super hoc disceptationes etiam inter magnos viros oriuntur, sicut inter Augustinum, & Hieronymum super cessatione legaliũ contingit, sic bene declaratis omnibus declaratio harum difficultatum pertinet ad Romanum Pontificem, ad quem talium dubiorum spectat determinatio, vt in c. Quoties. & c. Hęc est fides. 24. q. 1. & ita Papa diffinit & determinat an assertio sit catholica, an hæretica, & non facit catholicam, vel hæreticam, quia id dependet a natura ipsius propositionis, iuxta illud Aristotelis. Ab eo ꝙ res est, vel non est, oratio dicitur vera vel falsa, pri. Perihermenias. Io. de Tur. Cremata in lib. de Eccl. lib. 4. c. 2.

De catholica non catholicã nõ potest facere Ecclesia.

Determinatio difficultatum Ecclesiasticarum ad Papã pertinet.

5 Hæresis differt ab infidelitate, & a schismate, & a secta. Sed nota ꝙ quia assertio falsa contraria fidei Christianæ quãdoque reperitur nominata hæresis, quandoq; secta, quandoque superstitio, nota ex sancto Bonauentura in 4. sent. 13. di. ꝙ hæresis differt a schismate, quia altera, scilicet hęresis est contra fidẽ, altera scilicet schisma est cõtra vinculũ charitatis, secta autem est contra fidem ratione adinuentionis, superstitio vero est superflua institutio. Ratione adhæsionis dicitur hæresis, ratione defensionis dicitur secta, vel hæresis ab eligendo secta a sequendo, superstitio a superstando. Vnde hæresis dicit præsumptionem, & deliberationem, falsique adinuentionem. Secta superaddit imitationem, superstitio diuturnitatis inueterationem, sicut senes superstites delirare dicun-

Hæresis Schisma Secta. Superstitio.

dicuntur, sic & hæretici, & ideo hæresis dicitur superstitio quia vetustati, & superstiti concordat. Proprie autem superstitio a superstando dicitur. Nam sicut in fide intellectus captiuatur, ita etiã errore inflatur, & eleuatur. Hęc S. Bonauetura vbi supra.

6 Et quoniam dicitur 1. Cor. 10. ꝙ oportet hæreses esse, cũ de aliis peccatis non dicatur ꝙ necesse sit illa esse. Nota ꝙ necessitas talis non intelligitur de necessitate absoluta, videlicet ꝙ non possit aliter fieri, neque ꝙ sit expediens, sed tertio modo, videlicet ꝙ sit vtile. Deus namque cum sit summe bonus, hæreses, & mala, atque peruersa dogmata esse non permitteret, nisi in nostram cederent vtilitatem. Math. 13. Necesse est vt veniant scandala, veruntamen vę homini illi per quem scandalum venit. Augustinus de vera religione, dicit, Ecclesia catholica per totũ orbem diffusa omnibus errantibus vtitur ad profectus suorum, & ad eorum correctionem cum vigilare noluerint, vtitur enim gentibus ad materiam operationis suæ, hæreticis ad probationem doctrinæ suæ, schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, Iudæis ad comparationem pulchritudinis suæ.

Hæresim quare oporteat esse.

Multiplex enim bonum (ait Augustinus) ex hæresibus Dei potentia in Ecclesia elicitur. Quorum primum est, ꝙ veritas fidei magis elucidatur. ut idem Augustinus. in glo. Ab aduersis mota quæstio discendi existit occasio, Prouer. 27. ferrum ferro acuitur, Augustinus lib. 7. confess. Improbatio hæreticorum facit eminere quid Ecclesia sentiat, & quid habeat a sana doctrina.

Vtilitas ex Iudæis quæ sit.

7 Secundum bonum quod sequitur est Doctorum catholicorum exercitatio, vt scilicet vigilent, & doctrinæ sanæ insistent contra uersutias hæreticorum, Augustinus. de uera Relig. Vtamur hęreticis non vt eorum approbemus errores, sed vt catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes vigilantiores, & cautiores simus, etiam si eos ad salutem reuocare non possimus.

8 Tertiũ bonũ quod ex hæresibus elicit Ecclesia est augmẽtum

Quare hæreses abundare Deus permisit.

tum ſcientiæ, & ſapientiæ in Doctoribus Eccleſiæ. vnde Auguſtinus ſuper Ioannem. Ad hoc Deus habundare permiſit hæreticos, ne ſemper lacte nutriamur, & in bruta maneamus infantia.

9 Quartum eſt, ꝙ exercetur patientia fidelium. Hæretici .n. per ſuperbiam in Eccleſiam ſæuientes, rixis & contentionibus exercent bonorum patientiam. vnde Auguſtiuus lib. 16. de ciuit. Dei. Callidum eſt genus hęreticorum non ſpiritu ſapientiæ, ſed impatientiæ, qua ſolent hęreticorum feruere pręcordia, & pacem conturbare ſanctorum, ſed hæc in uſum cedunt proficiendi.

10 Quintum bonum eſt augmẽtum meritorum in fidelibus Doctoribus, quoniam catholici Doctores circa hęreticorum cọnuerſionem, aut peruerſionem ſi conuerti noluerint, laudabili ſtudio laborare ſatagunt. non dubium quin taliter de ſibi traditis talentis operantes creſcant eis merita, quibus ad beatitudinem perducuntur.

11 Sextum bonum quod ex hęreſibus ſequitur, eſt ꝙ manifeſtatur firmitas fidei in his qui recte credunt. ſap. 3. tamq̃ aurum in fornace probauit illos. Auguſtinus. de ver. relig. Sunt enim innumerabiles in ſancta Eccleſia Deo probati viri, ſed manifeſti non fiunt inter nos, quamdiu imperitię noſtrę tenebris delectati dormire malumus, q̃ lucem veritatis intueri. Et ſic apparet quomodo vtile ſit hæreſes eſſe, quod non eſt ſimile omnino de alijs peccatis, quia alia peccata & ſi in ſe mala ſint, & ex illis aliquod bonum eliciat Deus, nõ tamen quãtum ex iſto peccato.

Hæreſes ꝑ uarios Iudices cõdemnatæ.

Hęreſes tam ꝑ Chriſtum, q̃ per eius vicarios ſummos põtifices condemnatę quę ſint, vide in tertia parte Directorii noſtri, & ibi quę per decretales tam in corpore decretalium, q̃ in ſexto, & clementinis, ac extrauagantibus continentur optime inuenies.

HAERETICVS.

Hæreticus vt ex glo. in c. Illi. 24. q. 3. & ex aliis Doctoribus habetur, pluribus modis dicitur.

1 Et primo hęreticus dicitur quicunque est dubius in fide. c. Dubius. de hęre. vide supra in uerbo. Dubius. *Dubius.*

2 Secundo modo hæreticus dicitur omnis simoniacus. 1. q. 1. c. Quisquis. vbi dicit Greg. Quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc ꝙ sit hæreticus requiritur ꝙ credat se posse emere spiritualia. Vide infra in verbo, Simonia. *Simoniacus.*

3 Tertio hęreticus dicitur omnis præcisus ab Ecclesia, secundum ꝙ excommunicatus dicitur hęreticus, 4. q. 1. c. quod autem. Et 23. q. 4. c. Ipsa. *Præcisus.*

4 Quarto hęreticus dicitur, qui sentit contra sanctam scripturam, seu contra ea quæ necessaria, & formali consequentia ex ea eliciuntur, siue qui scripturam sanctam male & peruerse interpretatur. 24. q. 3. c. hęresis. *Contra sacram scripturã sentiens.*

5 Quinto hæreticus dicitur, qui nouam opinionem, uel inuentum sequitur. Inuenit ut Hæresiarcha, sequitur ut qui Hæresiarcham imitatur, 22. q. 3. c. hęreticus. *Nouam opinionẽ inueniẽs.*

6 Sexto hæreticus dicitur, qui Romanæ Ecclesiæ Priuilegia auferre conatur. di. 22. c. omnes. *Auferẽs priuilegia Rom. Ecclesiæ.*

7 Septimo hæreticus dicitur qui præcepta sedis Apostolicæ transgreditur. 19. di. c. Nulli quod. vt dicit Io. in glo. intelligas si dicat Romanam Ecclesiam non esse caput, nec posse condere canones, alias non esset hæreticus, licet peccaret. c. si quem. de rescrip. *Transgrediens præcepta Sedis Apo.*

8 Octauo hæreticus dicitur qui non tenet articulos fidei, & hoc modo Iudæi, & Gentiles sunt hęretici. *Non tenẽs articulos fidei.*

9 Nono hæreticus dicitur qui aliter sentit de articulis fidei, q̃ sentit Romana Ecclesia. 24. q. 1. c. hæc est fides.

10 Decimo hæreticus dicitur vel dici potest, si quis de Ecclesiasticis sacramentis aliter sentit, vel docere pręsumit q̃ sacrosancta Rom. Ecclesia prædicat, vt in c. ad abolendam. de hære. Et not. Bar. Host. & Doctores. *Non bñ sentiens de articulis fidei.*

11 Vndecimo hæreticus dici potest, qui non recipit quatuor generalia Concilia. de quibus in c. sicut sancti. di. 15. *Non recipiens quatuor concilia.*

12 Duodecimo hæreticus dicitur generaliter, qui aduersus quodcunque genus veritatis catholicæ supra expositæ opinionem

nionem suam peruerseatque pertinaciter defendit, vt c. vbi in Ecclesia. 24. q. 3.

Attamen multis quæ ad hæreticum pertinere a Doctoribus dicuntur consideratis, modo infrascripto hæreticum diffiniemus, uidelicet.

Hæreticus quis sit.

13 Hæreticus est qui post susceptam Religionem Christianam, Christi fidem in generali profitens, aliquem, vel aliquas in speciali opinionem, vel opiniones contrariam, vel contrarias catholicæ veritati pertinaciter tenet, vel sequitur. Quæ diffinitio quo ad singulas eius partes in quibus designantur, quæ requirantur ad hoc ꝙ quis proprie hæreticus censeatur, declarantur ut infra.

14 Dicitur autem in prima particula, qui post susceptam Religionem Christianam. Ad hoc enim ꝙ quis proprie censeatur hæreticus, necessario requiritur ꝙ primo Christianam Religionem sit professus. Nam si errans in fide numq̃ suscepisset per Baptismum Christi fidem, non diceretur propter hoc hæreticus, sed infidelis, Paganus, vel Saracenus.

15 Dicitur autem in secunda particula, Christi fidem profitens in generali, quia vt dicit sanctus Tho. in 2. 2. q. 11. ar. 1. Hæresis pertinet ad eos qui fidem Christi profitentur, sed eius dogma corruptum est, vnde qui sic a fide Christi recedit ꝙ nihil de ea credit, proprie non est hærticus, sed Apostata. Hæreticus autem (vt ait Augustinus) est qui sub nomine Christi doctrinæ resistit Christianæ.

61 Sequitur tertia particula, erroneam opinionem aliquam in speciali. Hoc plane requiritur ad hoc ꝙ quis cēseatur hæreticus, ꝙ erroneā opinionē habeat in intellectu, ita ꝙ male sentiat de veritate catholica. 24. q. 3. c. Hæreticus. Hæreticus est qui falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur & ratio est, quia hæresis est species infidelitatis. Infidelitas autē est in intellectu subiectiue, & ita videtur ꝙ hæresis quæ est species infidelitatis, ex necessitate supponat errorem in intellectu. Ex quo sequitur corolarie, ꝙ factum sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, vt puta si quis fornicatur, licet

agat

agat contra veritatem catholicam quæ dicit, non mœchabe ris,non tamẽ ex hoc eſt hæreticus, niſi crederet aut opinare tur eſſe licitum mœchari,quia quandocunque aliquid neceſ ſarium requiritur ad conſtitutionem alicuius, altero deficiente impoſſibile eſt illud eſſe. quia ſi oppoſitum, videlicet ꝙ ſine illo eſſe poſſet, iam non requireretur neceſſario ad cõ ſtitutionem illius. ſed (ut probatum eſt) ad hoc ꝙ aliquis proprie dicatur hæreticus, requiritur neceſſario error in intellectu, ergo nullum factum abſolute accipiendo, ſine errore in intellectu facit hæreticum.

Sine errore ĩ intellectu non eſt hæreticus.

17 Sequitur in diffinitione, contraria catholicæ veritati,hoc plane neceſſario requiritur ad hoc quod quis proprie hęreticus poſſit dici, & ſiue formaliter, ſiue incompoſsibiliter contrariatur, prout ſuperius de multiplici genere catholicæ veritatis loquentes explicauimus. In aliis autem quæ ad fidem non pertinent, nec ad bonos mores, nec concernunt ea quæ neceſſaria ſunt ad vitæ æternę conſecutionem, vt puta ꝙ ſol ſit maior tota terra,errare non eſt periculum. Auguſtinus in Enchyridion c. 12. In quibus autem rebus nihil intereſt ad capeſſundum regnum, vtrum credantur an non, vel vtrum vera ſint,ſiue putentur an falſa,in his errare,ideſt, aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum, aut,ſi eſt,minimum aut leuiſsimum. hæc Auguſtinus. Hæreticum ergo facit non quicunque error, vel quæcunque peruerſa opinio, ſed quæ catholicæ veritati formaliter, vel incompoſſibiliter repugnat.

Error qualis faciat hæreticum.

18 Sequitur quinta particula. Pertinaciter tenet, vel ſequitur. Hoc profecto maxime requiritur ad hoc ꝙ quis proprie dicatur hæreticus,videlicet ꝙ errorem ſiue erroneam opinionem quam contra veritatẽ, aut inuenit aut ſequitur, pertinaciter teneat, ac ſequatur. Hæreſis enim vt in c. Hęreſis. 24. q. 3. ab electione dicitur, ꝙ ſcilicet eam unuſquiſque eligat diſciplinam, quam putat meliorem. Electio autem habet firmam adhæſionem, & ideo vt dicit ſanctus Thomas ſuper ſecundam ad cor. c. 11. Hæreticus dicitur qui ſpernens

disciplinam fidei diuinitus traditę pertinaciter proprium errorem sectatur, & ideo non ꝗ falsas opiniones tantum gignunt, secundum Augustinum, sed quia eas pertinaciter defendunt, hęretici dicendi sunt. Si enim aliquis male sentiret, & non pertinaci malitia sed ignorantia, paratus semper corrigi, si id quod sensit falsum, sibi ostenderetur esse contra fidem, aut determinationem Ecclesię, nō esset hęreticus, quia vt dicit August. in de vera Relig. c.7. Error tandiu potest tolerari, donec accusetur, vel defendatur ab errante. Et in c. Dixit Apostolus. 24.q.3. Qui sententiam suam quamuis iniquam, & falsam non pertinaci animositate defendunt, prę sertim quam nō audacia pręsumptionis suæ pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos computandi. & in c. Qui in Ecclesia. 24.q.3. Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt, si correcti vt sanum rectumque sapiant resistant contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendunt, hęretici sunt. Hæc Augustinus. Hæc autem hæretici descriptio videtur conformis illi, quam ponit sanctus Thomas in 4. sent. di. 13. vbi dicit. secundum nos, hæreticus dicitur, qui a Christi fide quæ catholica dicitur discedit, contrariæ opinioni vehementer inhęrens per electionem. Et secundum Bonauenturam in sup. loco, hæreticus est qui diuinæ legis ignorantia, vel contemptu pertinax inuentor, aut alieni sectator erroris, catholicæ veritati mauult aduersari, quàm subiici.

Falsas opiniones defendens.

Error quam diu toleretur.

Sed nota. pertinaciter affirmare dicitur ille qui obstinatus vel quoquo modo non vult se remouere de opinione, secundum Io. de Imol. in clem. 1. de vsuris. Et ibi addit, ꝗ licet non affirmet vel neget, sed taceat, tamen pertinaciter credit non esse peccatum, vt puta committere usuras, dicitur hæreticus mentalis. Facit quod dicit sanctus Thomas. 2.2.q.3. ar. fin. ibi, si quis interrogatus de fide taceret, ex hoc crederetur,

Pertinaciter affirmare qd sit.

retur, uel ꝙ non haberet fidem, vel ꝙ fides non esset vera. &c.

Item dicitur pertinax secundum Antonium de Butr. vbi supra, ille qui valde impudenter tenet aliquod hæreticum. Hinc est ꝙ sanctus Thomas in 2. 2. q. 138. ar. 2. ait. Pertinax dicitur eo ꝙ in proposito suo ad victoriam perseuerat plusquam oportet, vnde hæresis inquantum importat pertinaciam, est species peccati in Spiritum sanctum; quia est impugnatio agnitæ veritatis. secundũ eundem in 4. sent. di. 13.

Item dicit Bar. ff. de suspe. tut. l. tutor. §. tutor, qui repertorium. ꝙ ille dicitur pertinaciter resistere, q̃ Iudici præcipienti non obedit. Et sic facit ꝙ ille posit condemnari tamquam hæreticus pertinax, qui Inquisitori aliquid asserenti non credit. vnde dicitur. in c. cum contumacia. de hære. lib. 6. Animo pertinaci. Nam illo casu per contumaciam & excommunicationem, præsumitur in dubio pertinacia, nisi aliud appareat, puta quia inquisiuit de Iudice, vel instabat pro absolutione, vel offerebat satisfactionem, et his similia. Alibi vero non præsumitur pertinacia, nisi de illa constet. vt in clem. 1. §. Porro. de sum. tri. & fid. cat. Et de vsuris. clem. Ex graui. §. sane. secundum Doct. in alleg. c. cum contumacia. de hære. lib. 6.

Inquisitori non credens.

Pertinacia non ꝑsumitur.

19 Nota tamen ꝙ nomen hęretici aliquando sumitur communiter, aliquando proprie, aliquando proprijssime. Communiter sumitur hæreticus quicunque scripturam sanctam aliter intelligit, q̃ Spiriritus sanctus efflagitat, iuxta Hieron. in c. hæresis. 24. q. 3. Et hoc modo hæresis fuit in Iudæis, sicut hæresis Saducæorum.

Communiter proprie, & propriissime.

20 Secundo dicitur hæreticus proprie, quicunque alicuius tẽporalis commodi, & maxime gloriæ principatusque sui gratia falsas, ac nouas, idest a religione Christiana exorbitantes gignit, vel sequitur opiniones. vt Aug. diffinit in alleg. c. hæreticus 24. q. 3.

21 Tertio dicitur hæreticus propriissime, videlicet cum super additur ipsa pertinacia in defendendo falsitatem, vel impugnando veritatem. & per hanc distinctionem respondetur

ad multa argumenta. Nota etiam, ꝙ omnis opinio, quæ non habet initium a doctrina Christi, quæ est fundamentum catholicarum veritatum, noua reputatur, quantumcunque secundum tempus sit antiqua.

Opinio noua q̃.

Hæreticus non solum verbo vel scripto, sed etiam facto dici potest. vt Lapus, Abb. Antonius de Butr. & Io. de Imo. dicunt in clem. vna. de vsuris, & Scilaceñ. de fi. ca. c. 13. dicens sic. Si quis non solum in verbis asserat pertinaciter usuras non esse peccatum, sed etiam factis, puta inhumaniter tractando eos quibus mutuauit, vel similequid agẽdo, ꝙ tũc si ex hoc grauata sit eius opinio, ita ꝙ dici possit ex hoc diffamatus, tunc procedi poterit cõtra eum de hæresi. 11. q. 3. Existimant. Et c. Non solum. vbi habetur ꝙ non solum verbis sed etiam factis deum negamus, secundum eos. Ad hoc. 25. q. 1. c. violatores. ibi. Proterue agunt, aut loqui pręsumũt, & in c. Accusatus. §. Ille quoque. de hære. lib. 6. vbi ponuntur certi casus per quos quis incidit in hæresim facto, & opere, licet nihil asserat, & per consequens manifeste hæreticus dici potest, in quantum sunt in eo signa infidelitatis. Hinc est ꝙ si quis contrahat cum aliqua legitime per verba de præsenti, & postea illa viuente propria auctoritate contrahat cum alia, Inquisitor potest contra talem sic cõtrahentem inquirere, qualiter sentiat de sacramento matrimonii. secũdum Dominicum post Lapum in alleg. Accusatus. §. sane. vnde Bal. in l. Nemo clericus. C. de sancrosanct. Eccles. dicit, ꝙ si professus egreditur de monasterio, & accipit vxorem palã, quod hæreticus est, cum faciat contra sacramentum matrimonii, & potest Inquisitor eum punire de hæresi, si uelit errorem suũ pertinaciter defendere. vide Squillaceñ. in tract. de fide catho. c. 16.

Hæreticus facto.

Hæreticum faciunt signa infidelitatis.

Clericus palã ducens uxorem.

Nota iterum quod non solum verbo, sed etiam facto quis hæreticus esse probatur, ut si quis librum hęreses continentem composuisset, vel recepisset consolationẽ ab hæreticis, vel vadit pluries ad prædicationes illorum, vel similia facit, per quæ manifeste ostendit, se cum hæreticis conuenire, &

Pluries hæreticũ audiens

ipsis

ipſis credere. Calder. in ſuo direct. Nã ex factis animus declaratur. l. dolũ. ff. de dolo. & c. ſicut enim. & c. qui viderit mulierem. 32. q. 5. Quinimo plus eſt factis aliquid demonſtrare, q̃ verbis. vt not. in c. Dilecti. de appel. per Antonium de Butr. & Imol. Facti etiam euidentia quis probatur hæreticus, vt ſi quis (ut dictũ eſt) componat libros hęreticos, vel prędicet hæreſes, vel defendat errores, nam tunc conuincitur facto, quia ipſa euidentia patrati ſceleris probatione non indiget c. Euidentia. de accuſa. Secundo per teſtes. c. In omni. de teſti. Et c. accuſatus. §. licet. de hære. li. 6. Tertio per confeſſionem. C. Quorum appell. non recipit. l. 2. ff. de cuſto. reo. l. ſi confeſſus. Et confeſſio qua probatur hoc crimen, tripliciter fieri poteſt. Primo ore proprio, 15. q. 6. c. 1. & 2. Secundo facti euidentia. vt 28. di. c. Priuſquam. Tertio fuga vel contumacia. vt 3. q. 8. c. Damnamus. Quarto per inſtrumentum, vt ſi aliquis feciſſet per inſtrumẽtum ꝙ ille prædicauit, vel docuit hæreſes, vt di. l. 2. c. Quorum appel. Quinto probatur per præſumptiones. vt late per Io. Andr. in addi. ad ſpec. tit. de probati. circa fin. Sed quanto crimen eſt maius, tãto maiores, & euidentiores præſumptiones requirũtur, text. not. cum glo. in c. literas. de prę ſump. & ibi not. per Abb.

Ex factis animus declaratur.

Hæreticus facto.

Triplex probatio.

23 Hæreſiarchæ qui ſint, & qui manifeſti, quiue ſecreti, affirmatiuique, vel negatiui qui dicantur hęretici.

Nota, ꝙ ſicut Patriarcha patrum princeps dicitur, ſic Hæreſiarcha dicitur hæreticorum princeps, ab archos græce, quod eſt princeps latine, & hæreſis, quaſi princeps in hæreſi, ſeu hæreſum. Illi namque (vt iam dictum eſt) proprie dicuntur hæretici, qui errorem eorum, quæ ſunt fidei, in mẽte, & pertinaciam in voluntate habent. Verum qui huiuſmodi errorem inuenerunt, vel renouauerunt, confinxerunt, vel iam adinuentum & confictum alios docuerunt, magiſtri erroris effecti ſunt, vt 24. q. 3. c. Quid autem. vbi Leo Papa ſic ait. Qui aliorum errorem defendunt, damnabiliores ſunt illis qui errãt, quia non ſolũ errant, ſed etiã alijs offendicula erroris præparant, & confirmant. vnde quia magiſtri erroris

Hæreſiarchæ qui.

ris ſunt non tantũ hæretici,ſed etiã hæreſiarchæ dicẽdi ſunt.

Manifeſti, vel ſecreti hæretici.

Manifeſti vel ſecreti hæretici qui ſint, declarat Innocentius Papa reſpondendo canonicis Tholoſanis,& habetur.de verb. ſignific.c. Super quibuſdam. Dicit ſuper quibuſdam mandatorũ articulis,& infra.Tua deuotio poſtulauit a nobis qui ſunt dicendi hæretici manifeſti. Super quibus duximus reſpondendum,illos intelligẽdos eſſe manifeſtos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, ac profitentur, & defendunt errorem,vel etiam qui coram prælatis ſuis conuicti ſunt vel confeſſi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſunt ſuper hęretica prauitate. 24

Secreti uero hęretici per oppoſitum dicendi ſunt, qui eorum quæ ſunt fidei errorem habent in mente, & proponunt in voluntate habere pertinaciam, ſed verbo tamen vel facto exterius non oſtendunt, & hi ſunt in duplici differentia.

Occultus dupliciter.

Occultus namque dupliciter poteſt diſtingui, ſcilicet, prout diſtinguitur contra publicum, ſiue notorium, et prout diſtinguitur contra exterius. Occultus ſecundo modo, ſcilicet pure mentalis, cum nõ ſit excommunicatus poteſt abſolui a ſuo confeſſore. Sed ſi extra, etiam ſi ſibimet, exteriori loquela dixerit, excommunicationem in cœna Domini incurrit,& inſuper omnes pœnas contra hæreticos in iure cõtentas. Vide Tho. Caietanũ in ſummula de peccatis. ver. Hęretici. Et ſic ſolum ab Inquiſitore abſoluetur. Occultus primo modo, & in foro cõſcientiæ tantum abſolutus ſiue ab Inquiſitore,ſiue ab alio, videlicet Epiſcopo, poſtea delatus Epiſcopo,vel Inquiſitori de hoc crimine, nõ erit immunis a temporalibus pœnis, & ſic poterit accuſari ſiue denunciari,& puniri. Nam & ſi per pænitentiam quis reſtituatur gratiæ,non tamen reſtituitur dignitati ſuæ priſtinæ & ſtatui, vt c. primo di. 6. de pœni. & 15. q. 5. c. presbyter. In crimine namque hæreſis, ſicut & in aliis criminibus enormibus duplex imminet pœna, ſpiritualis videlicet, & temporalis. Prima dimittitur per ſacramentum pænitentiæ, non autem ſecunda, ſicut & in peccato homicidij, furti &c. quia neque confeſſio

neque

neque pænitentia sacramentalis liberat furem a furca .ff. de furtis .l. Qui ea mente. imo etiam iste absoluetur ab excõmunicatione qua fuit ligatus, nec poterit dici ꝙ quantum ad hoc sibi prosit absolutio sacerdotis, quia non est huius criminis iudex in foro fori, cum potestas cognoscendi, puniendi, & absoluẽdi de hoc crimine sit solummodo Episcopis vel Inquisitoribus attributa, & ideo confessio facta coram sacerdote, vel absolutio ab eo facta non impedit processum Iudicis competentis vt c. At si clerici. de iudi. Et c. si a non competenti. per totum. Nec potuit dici ꝙ per sacerdotem fuerit dispensatũ,& ꝙ sibi fuerit imposita pænitentia,quia dispẽsatio criminis ei demũ ꝑmittitur qui de eo potest cognoscere. vt c.lator. Qui fi.sint leg.quæ auctoritas olim solis Episcopis fuerat cõcessa,licet hodie sit Episcopis,& Inquisitoribus concessa.Et ꝓpter hoc ꝙ istis cõceditur ceteris omnibus intelligitur denegatum,vt di.25.c.Qualis.Et de præsumpt.c.Nonne.

Absolutio sacerdotis quid operetur.

25 Horum etiam hæreticorum aliqui dicuntur Affirmatiui, aliqui Negatiui. Affirmatiui sunt qui eorum errorem habẽt in mente, & verbo vel facto ostendunt se modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.

Affirmatiui & negatiui.

Negatiui vero hæretici dicti sunt, qui coram Iudice fidei per testes legitimos de aliqua hęresi quos non volunt, vel nõ possunt repellere iuste conuicti sunt, sed non confessi, imo in negatiua semper perseuerãt, verbo fidem catholicam profitentes, & verbo etiam hæreticam prauitatem detestantes. Hi quamdiu in huiusmodi negatione persistunt, licet alias conuersationem bonam prętendant, hæretici absque dubio sunt censendi. Euidenter namque impænitentes sunt, qui peccatum de quo conuincuntur diffitentur. Host. in sum. tit. de hære. .§. qualiter quisque deprehendatur in hæresim. vbi sic ait. Aduerte tamen sane intelligendo, quia vocatus aut confitetur errorem suum,aut negat.si cõfitetur.& infra, Si autem negauerit,& conuictus fuerit,condemnari debet ꝑ ecclesiasticum Iudicem ad quem id pertinet. vt in c. Ad abolendam. de hære. Et infra eo.tit. .§. qualiter dimittatur. Et hoc

hoc præsentibus secularibus potestatibus, vel eorum Baliuis vt animaduersione debita puniatur. hæc Host.

26 Nota pro maiori declaratione eorum quæ supradiximus, ꝙ nullum factum sine errore in intellectu constituit hominẽ hæreticum,& propter hoc nec baptizare imagines, nec adorare dęmonẽ,nec Christi corpus conculcare,& alia similia faciunt hominem hæreticum absolute, possunt enim talia fieri absque errore in intellectu. Talia tamen agentes, licet ex natura rei absolute non sint hæretici, præsumptione tamen iudicantur, & puniuntur vt hæretici, quia omne male factum malo animo præsumitur factum. vt c. Omne. de prę sump. Arch. Floren. in sum. 2. par. tit. 12. c. 5. de hęresi. Siluest. ver. Hæresis primo. §. 2. & 5. Quare diligenter sunt inquirendi per coniecturas, si error sit in intellectu, vel non, & ita grauius, vel leuius sunt puniendi.

Baptizare imagines.

27 Errans in his quæ explicite tenetur credere, & si non sit pertinax, hæreticus dicitur, vt si quis diceret Christum ex Maria virgine non esse natum. Si autem erret in his quæ explicite credere non tenetur, nisi adsit pertinacia, non dicitur hæreticus. Vt si quis idiota dicat Iacob esse, vel fuisse patrem Abraham. Archiep. Floren. & Siluestr. vbi supra. Hæc tamen bene consideranda sunt. Quid autem explicite, & quid implicite quis credere teneatur, dictum est supra, in ver. Credere.

Notabile.

28 Similiter si quis deprehenditur aliquam propositionem hæreticam dixisse, licet dicat se non malo animo loquutum fuisse, iudicatur ut hæreticus, quia Ecclesia nõ nisi actus exteriores iudicat, nã animũ solus Deus iudicare potest. Etsi igitur non sit hæreticus nisi qui errorem habet in intellectu, & pertinaciam in voluntate, præsumptione tamen iuris hæreticus iudicatur, qui uerbum profert hæreticum. Ex habundantia enim cordis os loquitur, ait Christus, & quæ sunt in voce, sunt signa earũ quæ sunt in anima passionũ, dicit Arist. in primo periherm. Merito igitur suspicatur Ecclesia aliquem eo animo esse quo verba sonant. Vnde & cap. pri. de præsump. dicitur,

Hæreses non malo animo dicere.

dicitur. Omne male factum malo animo præsumitur factũ, vide Gondisal. in tract. de hære. q. 1. in fin. Arch. Floren. 2. par. tit. 12. c. 5. Et not. in di. c. 1. de præsumpt. quia nemo est ęstimandus dixisse ꝙ mente non sentit. ff. de suppel. legat. l. labeo, & vide in decisionibus Rotæ. de hære. Decisio. prima in antiquis, & Carre. in tract. de hære. nu. 2. 6. 9. & 42. & in c. Ad abolendam. de hære. Ibi. Aliter sentire aut docere. Consideranda sunt, qualitas personæ loquentis, modus loquendi, scandalum datum, & similia. Si tamen verba hæreticalia quis scienter exprimat, illa videlicet asserendo, hæreticus probatur. Calder. in 2. colum. sui Directorii. Mala enim fides alicuius deprehenditur per verba. c. Si rector. di. 43. & di. 93. c. legimus. Calder. in 2. cons. de hære. vide Tabien. in ver. excommunicatio 5. casu 4. contra hęreticos. §. 6. Et nota ꝙ in dubio præsumitur pro hęresi & contra hęreticum, saltem ad imponendam pænitentiam salutarem. Io. de Imol. in Clem. 1. quia tutius est in hoc crimine innocentem condemnare, quam nocentem absoluere. Franciscus Squillaceñ. in Tract. de fi. ca. c. 34. Et adde not. per Feli. in c. Auditis. de præsump. vide etiam Marsil. in sing. 151.

Personæ qualitas, modus loquẽdi, et datũ scãdalum.

29 Nota etiam ꝙ deprehensum in hæresim, siue etiam suspectum de ea potest Inquisitor capere, arestare, ac tutæ custodiæ ponendo etiam in compedibus & manicis ferreis, & etiã processum facere, & formare sine diœcesano. vt in clem. 1. de hęre. Potest etiam eum duro carceri tradere sine diœcesano, dummodo hoc fiat ad custodiam, & non ad pœnam. concor. Abb. & limitat illum textum clem. 1. ver. Duro. per argumẽtum a contrario sensu, & Alexand. in c. Quamuis. de pœnis lib. 6. 26. q. 1. c. viduas. hæc Io. de Imo. in di. clem. 1. in di. ver. Duro. Super glo. super ver. tormentis. Tales namque si volunt redire ante sententiam recipiuntur, sed nihilominus ad perpetuos carceres condemnantur. c. excommunicamus 2. de hære. Et per Directorium antiquum q. 93. Franciscus Squil. tamen in tract. de fid. ca. c. 29. tenet, ꝙ si nõ notorie est deprehensus, nec est timor ꝙ alios corrumpat, ꝙ Iudex

Sine diœcesano q̃d possit Inquisitor.

Loco carceris alia pœna potest imponi.

aliam pænitentiam loco carceris potest imponere. Host. in sum. de hære. .§. qualiter deprehenditur. And. de Isern. in Auctent. Gazaros. si post sententiam volūt redire, non est in potestate Inquisitoris eos ad misericordiam recipere, quia tunc functus est officio suo. Abb. tamen in c. excommunicamus. 2. de hære. videtur sentire ꝙ semper possunt acceptari, dummodo non expectet pœnam ignis. sed prima opinio est rationabilior, licet secunda videatur magis pia, & prima praticatur ab Inquisitoribus.

Nota tamen ꝙ aliqui putant non esse verum, ꝙ volentes redire recipiuntur ad perpetuos carceres, sed dicunt id fieri debere cum redire nolentibus, quia in pluribus textibus dicitur, redire noluerint, & per glo. in c. Inter solicitudines. de purga. cano. in fine vlt. glos. sed decipiuntur isti quia text. ille est corruptus, & glo. est falsa. Et uide Abb. in c. excommunicamus 2. de hære. .§. si qui autem, & Io. de Ana. in c. sicut. de hære. nu. 3. qui dicunt, ꝙ hæreticus etiam volens redire ad fidem, non euitat nisi pœnam mortis, & ꝙ pro delicto commisso debet detrudi in perpetuum carcerem.

Mortem tantum euitat rediens hæreticus.

Posset forte distingui cum auctore libri q. lucerna Inquisitorum dicitur, ꝙ si statim redeunt ad fidem post deprehensionem, tunc non recipiuntur ad carceres perpetuos, sed mitius cum eis agitur. Si autem expectant torturam, vel sententiam, & postea redeunt, tunc non recipiuntur nisi ad carceres perpetuos, & de his forte loquitur c. excommunicamus. 2.

Appellãs et nolens abiurare.

Si quis autem cadit in hæresim iam damnatam ab Ecclesia, & dum ab Inquisitore corrigitur, & sibi imponitur, vt illam abiuret, negat illam abiurare, & dicit se dixisse verum, appellatque ad summum Pontificem, appellatio illa non est admittenda, sed tamquam pertinax est puniendus. Alphon. de castro. de iusta punitione hæreticorum. l. 1. c. 10. Si quis autem est conuictus de hæresi legitima estium productione, vel propria confessione, vel facti euidentia, & fugit, vel se absentat, vel citatus non vult comparere, talis publice est citandus, & si non comparuerit, tamquam hæreticus impæni

Negans comparere.

tens

tens est condemnandus. Si autem comparuerit, & voluerit abiurare, ad arbitrium Inquisitoris recipiatur. Si vero abiurare negauerit, tamquam impęnitēs brachio seculari tradatur. Tabie. ver. Inquisitor. §. 25. super ver. Abiurans.

31 Omnes igitur hæretici, vel suspecti de hæresi, cuiuscunq; sint conditionis, hæresim abiurare volentes, sunt ab Ecclesia recipiendi ad vnitatem fidei, & ad pænitentiam, per quam cō sequi valeant animarum suarum saluationem, admittendi. Hæc conclusio patet.

Hæretici recipiendi sunt.

Et primo sic. quia Ecclesia, quæ est pia mater, nulli claudit gremium reuertenti. C. de sum. tri. & fid. cath. l. Inter Claros. circa fin. Secundo, quia delicti veniam peccantibus non negamus, dicit Imperator. c. eo. tit. l. Manichæos, & de pæni. di. 3. c. Adhuc instat. Tertio, quia hæresis est quædam species infidelitatis, sed alii infideles volentes reuerti seu venire ad fidem, ab Ecclesia recipiuntur, ergo & hæretici sunt recipiendi. Quarto sic, salus animæ ex ordine charitatis est omnibus appetenda, & procuranda, non solum ad amicos, sed etiam ad inimicos, iuxta illud Matthæi quinto. Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos. Ergo, cum sine vnitate Ecclesiæ salus esse non possit, sequitur, quod omnes quantumcunque peccatores, & quotienscumque etiam fuerint reuertentes ad Ecclesiam, sunt ab ea ad vnitatem recipiendi. Et nota ex Zasio cons. 23. 1. partis, ꝙ cum Imperator in l. Manicheos. in fin. C. de hære. clare dicat delicti se veniam pęnitentibus dare, non est locutus de pænitentia quo ad forum conscientiæ, quia de foro illo nihil ad Imperatorem, sed de pænitentia fori fori secularis sensit, & hic vnicus text. in eo ꝙ in hæresim lapsis & reuersis, post pænitentiam delicti non denegatur, si antequam testibus sint conuicti, vltro reuertantur. Et apertius Philip. Francus in c. vt commissi. 4. not. tenuit reuersos ad fidem, morte naturali non esse puniendos, quamuis carceris pœnam non euitent, quæ tamen in aliam pœnam iudicis arbitrio commutari possit. & idem in glo. super verbo. inuitandi. in d. c. vt

Hæresis est species infidelitatis.

Imperator in foro conscientiæ nō se intromittit.

commissi. dicit. sicut post delictum volenti redire parcitur, contra l. Qui ea mente. de furt. ita etiam post sententiam diffinitiuam commutationem pœnæ fieri posse, vt in glo. dũ non sit relapsus c. super eo c. vt commissi eod. tit. Porro Dominicus de sancto Geminiano in d. c. vt commissi. in penul. colum. secutus Archid. tenet ꝙ clericus hæreticus, qui paratus est ante condemnationem reuerti ad vnitatem Ecclesiæ, deponi seu degradari non debeat. Quod si in clerico, qui literatus esse, & legem dei nosse debet hoc verum est, quis sanę mentis id in simplici laico, & idiota denegaret, vt sicut ille non degradatur, ita & iste morte naturali non condemnetur? & facit argum. Host. in cap. excommunicamus 2. §. damnati di. in princ. de hæret. vide diffusius per Zasium in. cons. 23. primæ partis.

Hæreticus redicens non promouẽdus.

32 Secunda conclusio est. Hęreticus ad Ecclesiam reuersus de rigore iuris non est ad ordines, nec ad aliquam dignitatem promouendus, quia secundum Apostolum. 1. ad Thimo. 3. oportet Episcopum testimoniũ habere ab his qui foris sunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. Non conuenit enim illum in Episcopum sublimari, qui in tantum opprobrium Ecclesiæ incidit, vt relicta fidei veritate hæresis fuerit ignominia notatus, clericus tamen (ut dictũ est supra) post abiurationem poterit in ordine suo perseuerare. Vide in ver. Clericus.

Reconciliatus quo modo possit ad dignitates promoueri.

33 Tertia conclusio est. Hæretici qui numquam fuerunt relapsi, de misericordia & dispensatione, postquam fuerint recepti, & debitam pænitentiam egerint, si Ecclesiæ necessitas, vel vtilitas exegerit, possunt & ad ordines assumi, vel ordinum suorum executionem habere, & ad dignitatem pontificalem sublimari. Patet, vnde Paulus prius incredulus Ecclesiæ persecutor & blasphemus, correctus & veniam consecutus, in vas electionis, & in Apostolum est promotus. Act. 9. Sic & Augustinus, qui post hæresim Manichęorum laudabiliter est conuersus, doctor veritatis, hæresum destructor factus, exposcente necessitate, & vtilitate Ecclesiæ in Hiponensem

ſem Epiſcopum eſt ſublimatus. Et quod de Epiſcopo dicitur, idem & de alijs clericis ordinatis dicitur.

34 Quarta concluſio erit. Hæretici relapſi renunciantes hæreſi, licet ad vnitatem Eccleſiæ ſint recipiendi, non tamẽ quo ad conſiderationem vitæ, aut bonorum ſuorum temporaliũ. Patet concluſio quo ad primam partem, ex prima concluſione. Quo ad ſecundam patet per c. Ad abolendam. de hære. vbi dicitur, ꝙ illos qui poſt abiurationem erroris deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim reincidiſſe, ſeculari Iudicio ſine ulla penitus audientia decernimus relinquendos. quod Guil. in glo. dicit intelligendum, cum poſt hmõi abiurationẽ, vel purgationẽ deprehenditur in hęreſi, ſiue per facti euidentiam, ſiue per confeſſionem propriã, ſiue per teſtes, in quo caſu non parcitur ei nec quo ad bona, nec quo ad vitam.

Relapſorum Hæreticorũ bona cõfiſcantur.

Si autem abſque hmõi deprehẽſione occulte reincidit, & occulte pænitens reuertatur ad Eccleſiam, parcitur ei quo ad vtrumque. Concluſio quo ad ambas partes declaratur, & ſic ſecundum S. Thomam 2. 2. q. 9. ar. 4. Eccleſia enim ſecundum Domini inſtitutionem ſuam charitatem extendit ad omnes, & non ſolum ad amicos, ſed etiam ad inimicos, & perſequentes, ſecũdum illud Matthæi 5. Diligite inimicos veſtros &c. Pertinet autem ad charitatem, vt aliquis bonum proximi velit, & operetur. Eſt autem duplex bonum, vnum quidem ſpirituale, ſcilicet ſalus animæ, quod principale reſpicit charitas, hoc enim ex charitate debet alijs velle. Vnde quantum ad hoc hæretici reuertentes quotienſcumque relapſi fuerint, ab Eccleſia recipiuntur ad pęnitentiam, per quã recuperatur via ſalutis. Aliud autem eſt bonum quod ſecundario reſpicit charitas, bonum ſcilicet tẽporale ꝙ non tenemur ex charitate aliis velle, niſi in ordine ad ſalutem ęternam & eorum, & aliorum. vndę ſi aliquid de bonis huiuſmodi exiſtẽs in uno, impedire poſſet ęternam ſalutem in multis, nõ oportet ꝙ ex charitate hoc bonum ei velimus, ſed potius ꝙ velimus eum illo carere, tum quia ſalus ęterna pręferenda bono tẽporali, tum quia bonũ multorũ ꝑfertur bono vnius.

Relapſus occulte quomodo recipiatur.

Si autem

Si autem hæretici reuertentes semper reciperentur, ut cō seruarentur in vita, & in alijs bonis temporalibus, posset in præiudicium salutis aliorum hoc esse, tum quia si relaberentur alios inficerent, tum quia si sine pœna euaderent, alij in hæresim liberius laberentur. dicitur enim Eccl. 8. Ex eo ꝙ nō cito profertur contra malos sententia, absq; vllo timore perpetrant filij hominum mala. Et ideo Ecclesia primo quidem reuertentes ab hæresi non solum recipit ad pœnitentiam, sed etiam conseruat in vita, & interdū dispensatiue restituit eos ad Ecclesiasticas dignitates quas prius habebant, si videantur vere conuersi, & hoc frequenter pro bono pacis legitur esse factum. Vbi nota iux. Host. ꝙ circa tales adhibetur quadruplex dispensatio, scilicet semiplena, vt recipiantur in ordinibus suis iam susceptis, ablata eis in posterum omni spe promotionis. 1. q. 1. c. Si quis hæreticæ. Plena. vt possint sacerdotes fieri, & vltra. 1. q. 7. c. conuenientibus. Plenior. vt possint Episcopi esse, non primates. 12. di. c. Nos consuetudinem. Plenissima. vt ad omnes ordines, & dignitates promoueantur. 23. q. 4. c. Ipsa Pietas.

35 Idem omnino dicit Gofr. & etiā Rai. Sed quando recepti interdum relabuntur videtur esse signum inconstantiæ eorū circa fidem, & ideo vlterius redeuntes recipiuntur quidem ad pœnitentiam, non tamen liberantur a sententia mortis, & hoc fit, vt dicit Alexāder de Halis, propter criminis abhominationem, & vt alij timeant similia attentare. Et nota ꝙ huiusmodi relapsi, & si ad pęnitentiam recipiātur, non tamē incorporantur, secundum Io. And. in Ecclesia. imo eorum cineres non sunt in sacro cimiterio sepeliendi. Et vide glo. 1. in c. statutum alleg. in ver. reincorpor.

36 Nota etiam ꝙ hæreticorum impænitentium, vel relapsorum pœna non est mors quæcunq;, sed mors talis, videlicet ignis. Abb. in c. ad abolendam. de hære. supra glo. in ver. audientia, & allegat Host. post Io. And. & dicit ꝙ in hoc cō ueniunt lex diuina, canonica, ciuilis, & consuetudo. Confir. Feli. in l. seu costitutione quę incipit, Inconsutilem tunicam.

Hæreticus

37 Hæreticus qui post abiurationem,& pænitentiam fuit perpetuo carceri traditus iux. c. excommunicamus. 2 . de hære. si postea ex carceribus fugiat, ex hoc solo dicitur relapsus siue impænitens, ita q̄ ei deneganda esset audientia, & Iudici seculari tradendus, iux. c. ad abolendam. de hære. Feli. in di. c. excommunicamus. Io. And. in c. vt commissi. de hære. li. 6. .§. penult. Arelat. in tract. de hære. nu. 6. Vide tamen supra in ver. Carcer, & in ver. Fuga. per totum.

Fugiens ex carceribus.

38 Hæreticus hæresim abiurans si pænitentiam sibi ab Inquisitore impositam non adimpleuit, habetur pro relapso, & impænitente, & pœna impænitentium puniri debet, si tamen abiurauit, vt hæreticus, & non aliter. Io. de Imo. in Clem. 3. in glo. super ver. propagine. de hęre. Io. Calder. in c. literas. de præsump. Freder. de senis. in cons. 156. Arelat. in tract. de hære. not. 30. Squil. tamen in tract. de fi. ca. c. 19. dicit, Si pænitentia iniuncta non est contraria hæresi abiuratæ, non debet censeri proprie impænitens, vel relapsus, dato q̄ eam nō adimpleat. Quę opinio licet sit pia, quia tamen minus probata, minus secura videtur q̃ prima, maxime si pænitentia neglecta sit alicuius considerationis, & non minimæ entitatis.

Pænitentiã nō implens.

39 Hæreticus punitur non tantum si est vilis persona, sed Papa ipse, & Imperator, & quilibet alius, et deponitur a dignitate, & potestate. vt 40. di. c. si Papa, 24. q. 1. c. cum pacem. Et c. ad abolendam. de hære. .§. 1. & 2. vilis tamen persona grauius punitur quo ad pœnam corporalem, secus autē quo ad pœnam pecuniariam. Io. de Ana. super c. excommunicamus. 1. de hære. .§. credentes. Zabar. super Clem. 1. de hære. .§. verum. not. 3. Religiosi autem grauius puniuntur, si in hæresim deliquisse inuenti fuerint, q̃ puniantur seculares. argumentum in c. accusatus. de hære. li. 6. Tabie. in ver. Inquisitor .§. 9. Carer. in tract. de hære. Alexander 4. in bulla incipien. Cupientes. Gemin. & Francus in di. cap. accusatus .§. fin. de hære. lib. 6.

Religiosus grauius puniuntur.

40 Hæreticus conuinctus de hæresibus, & si super hæresibus non sit torquendus, torqueri tamen potest super complicibus & sociis.

& sociis. c. excommunicamus. de hære. .§. adiicimus. Et C. de malefic. & math. l. fin. Angel. in .l. & si certus .ff. ad sena. syllæ. & hanc opinionem firmat Bal. in l. milites. C. de quęstioni. & sequitur August. de Arimino in Additio. ad Ang. loco præalleg. & Foller. in pract. reindurati torqueantur. nu. 3. in criminalibus enim debet reus torqueri super complicibus, quando eos sponte prodere non vult, & tamen delictũ est tale, ꝙ communiter sine sociis, & complicibus committi non consueuit. Vide Io. Ant. Blanchum in tract. de Iudiciis, & quæstio. nu. 378. ibi in primo casu. Vide etiam infra in ver. Indicium num. 21.

Post confessionem negans.

41 Hæreticus qui suos confitetur errores iuridice, & dum audit sententiam contra se, & pænitentiam quam sibi imponit Inquisitor, negat se vmq̃ fuisse hęreticũ, vel talia dixisse, seu tenuisse, quæ tamen confessus est, & ꝙ talia confessus est propter tormenta data, seu timore tormentorum quæ ei minata fuerunt, non auditur, sed si sic dicit, debet tradi brachio seculari ut impænitens, quia non videtur vere sed ficte confessus. vt de pæni. di. 3. c. pænitentia. videtur enim talis in negatiua persistens defecisse in pænitentia, & purgatione sibi iniuncta, & ideo tamq̃ hæreticus est puniendus. c. literas. de præsump. & de purg. cano. c. Inter solicitudines. in fin. Misericordia enim non debet fieri, nisi ei qui redit ex puro, & vero corde ad fidem. c. vt officium. de hære. Et venia non datur nisi correcto. de reg. iur. c. peccati venia. Idem dicitur de eo, qui post abiurationem factam, & pænitentiam ab Inquisitore susceptam, dicit se non errasse. Io. Calder. in suo directorio Inquisitionis.

Hæreticorum bona quomodo fisco applicentur, vide supra. in ver. Bona.

Hæreticorum filij quomodo ex delicto patris puniantur. Vide in ver. Filij.

42 Nota etiã ex Vlderico Zasio in l. si debitor .ff. quę in feud. cred. Et dicit Bar. hic, ꝙ lex ista faciat ad vtilitatem nostram pro hæreticis, quia bona eorum eo ipso ꝙ sunt hæretici, ipso

iure

iure iam ſunt confiſcata, & acquirũtur Inquiſitori. C. cum ſecundum. de hęre. li. 6. Quod ſi talis hęreticus alienaret ſcienti emptori, inclinat in hoc Bar. ꝙ debeat reſtitui, ſed cum iſta materia ſit canonica, ipſe non ſe intromittit. Vide ſupra in ver. Confiſcatio.

I.

IMAGINES.

1 IMaginibus domini, & ſanctorum detrahentes, vel eis iniuriantes quomodo puniantur, vide Io. de Anan. in c. fin. de Maledic. & Doct. in c. ſi canonici, de off. deleg. & in l. ſacrilegi pœna, ff. ad l. iul. pec. & in l. nemini licere, vt nemini liceat, & ibi Salic. & Petr. de Anchar.

2 Imagines facere ad prouocandum amorem mulierum nõ ſapit hęreſim manifeſtam, quia hoc eſt magis ſuperſtitioſum q̃ hęreticum, licet ſecundum Auguſtinum in li. de ciuit. Dei ad dæmones hoc pertineat ludificare animas ſibi ſubditas. Oldr. in conſ. 208. quem etiam alleg. Gemin. in c. accuſatus, de hære. li. 6. in fin. Vide quæ ſupra diximus in ver. diuinatio.

IMPEDIENTES.

1 IMpedientes officium Inquiſitionis verbis, vel factis circa executionem ſui officii poteſt Inquiſitor punire pluribus rationibus.

Primo, quia tales impedientes officium incidunt in ſuſpitionem hæreſis, ſeu fautoriæ, & excommunicationem incurrunt. de hære. c. vt Inquiſitionis. §. fin. & c. vt officium. §. deniq;. lib. 6. vt dictum eſt de fautore. Cum ergo Inquiſitores habeant ſuam iuriſdictionem contra hæreticos, & de hæreſi ſuſpectos, non eſt mirum ſi contra impedientes ſuam iuriſdictionem extendunt.

Secundo, quia ſi non poſſent punire impedientes, iam nõ poſſent ſuum officium explicare, vt ergo poſſint illud liberius explicare, recte poterunt punire impedientes, quaſi de hoc eis videatur eſſe commiſſum. Nam quotiens aliquid alicui

Y demandatur,

demandatur, demandatur & omne sine quo illud nequeat explicari, vt .ff. de iurisdictionem om . iud . l . 2 . & est casus ext. de off. deleg. c. præterea . & c . Pastoralis .

Tertio, quia ex quo mãdata est Inquisitoribus iurisdictio, videtur etiam mandata coertio. vt ff. de off. eius cui.man.est iur. l. fin. imo recte faciunt si impedientes puniant, quia tenẽtur defendere iurisdictionem suam pœnali iudicio . vt .ff. de off. præsi. l. obseruandum, & si quis ius. di. non. ob. l. 1 .

Quarto, quia iudex potest punire excessus commissos circa eius officium, & ideo nimirum si Inquisitores punient delinquentes circa eorum officium impediendo eos, vt c. de testi. l. nullum, & ff. de pœnis. l. moris. ext. de off. deleg. c. prę terea . Quod autem Inquisitores hoc possint, habetur textus expressus de hære. c. vt officium .§. Deniq; lib. 6. & in quadã extrauag . Clemens 4 . quæ incipit. licet ex omnibus, ex qua fuit sumptus .§. deniq; . Quæ quamuis non sit in libris, tamẽ ex quo est iuri consona in fauorem fidei, & in sustentationem officii, erit seruanda, vt eo. c. fin. in fi. li. 6 .

Licet nõ sit in libris constitutio ẽ seruãda.

Adde ꝙ summi Pontifices sacrum Inquisitionis officium, ab omni impedimento liberum, & immune constituere, & variis priuilegiorum præsidiis munire in omni ętate studuerũt, vt ex variis constitutionibus in eius fauorem ęditis plenius apparet . Vide Vgolinum Zanchinum, c. 31 . cum additio .

IMPOENITENS.

IMpœnitens . Vide supra in ver. Hæreticus. 21 .

INCONTINENTI.

INcontinenti, & statim fieri dicitur, quando eodem die fit, quia quod eodem die fit, præsumitur factum eodem contextu, secundum Bal. in l. 2 . C. de oper. liber . Imo, & Bar . in .l. in operis .ff. loca . Contra vero dicitur aliquid factum per interuallum, quando fit vltra vnam diem . Vna enim dies facit videri longum interuallum, vt declarat. Bar . ꝙ ibi Imol. dicit summe esse notandum in l. 1 . .§. qui præsens . de verb. oblig. Et dubitant ibi Doctores moderni, Socin. Butri. & Bonon. si quod dicit Bart . de vna die, sit intelligendum de die

Vltra vnam diẽ non dicitur incontinenti.

naturali,

naturali, vel de artificiali, & concludunt esse intelligendum de die naturali. Zas. in cons. 5. 2. part. nu. 15.

Nota tamen, quod hæc vocabula, continuo, statim, & incontinenti dilationem ex sui propria natura suscipiunt iuxta subiectam materiam ad arbitrium iudicis, vt concludit Bal. in l. 2. c. de edict. Diui. Adria. Tollen. & habetur per Bar. in l. pe. C. deposi. & Alex. in l. si post tres .ff. si quis cau. & l. si debitori. & ibi Bar. .ff. de indiciis. & l. cum speciali. c. eo. tit. & c. fin. de verb. sig. lib. 6. Et ibi Io. And. & Archid. & l. vnica. c. de his qui se deserunt. li. 10. & de consecra. di. 5. c. nunquam. vbi continuo quid factum esse dicitur etiam post temporis interuallum. Vnde textus ille in c. ad abolendam, necessario non concludit, & propterea hic locum habet regula illa. l. 1. .ff. de iure. delibe. videlicet, quod vbi de incerto tempore tractatur, talis incertitudo arbitrio Iudicis declaranda remittitur. Accedit, quod cum in tot legibus tam canonici, quam ciuilis iuris de pænitentia, ista tractentur, nullibi præter in di. c. ad abolendam, inuenitur stricta, & angusta illa temporis arctatio, quod est mirabile. Nec est credendum, quod si reuocatio ista tam cito facienda esset, id ab aliis legibus prætermissum fuisset. Facit & ad hoc c. accusatus. §. licet. eo tit. lib. 6. Vbi iuxta glo. in vers. postmodum, admittitur testis periurus post interuallum ad reuocationem, quod specialis esse dicitur fauor Fidei.

Vocabula dilationem suscipiunt.

Mirabile.

INCORRIGIBILIS.

1 INcorrigibilis quis sit, vide supra in ver. abiuratio 6. & infra in casu Nemeus Auius, num. 14.

INDICIVM.

1 INdicium, secundum Angel. in glo. in ver. Fama, & ad Additiones ibi. & Gondi. in tit. de præsumpt. & indiciis indubit. & alios Doct. dicitur signum, siue demonstratiuum adminiculum delicti, vel alterius rei, de quo, vel de qua quæritur. Et est adminiculum, seu pars probationis, quam lex interdum indicium, interdum argumentum interdum suspicionem, interdum probationē nominat, vt dicit Brunus in tract.

suo de tortura. Et secundum Bal. est diuinatio rei per signa. Bal. in l. ea quidem c. de accusa. Et adde ꝙ interdum parum indicat, & tamen sufficit ad capturam, quia quælibet informatio sufficit ad capturam, vt dicit Bossius in materia capturæ, vbi allegando Bal. in l. seruus. c. de testi. ait. Duplex est indicium, aliud videlicet quo se dirigit Iudex in viam facti inquirendo, aliud quo Iudex se dirigit in viam iuris torquendo vel condemnando, vt ibi notabiliter per eũ. quia ad id quod est de facto, videtur sufficiens, etiam de facto, quod alias nõ valet. Hæc Bossius in pract. tit. de captura.

Ad capturã sufficit quælibet informatio.

Aliquando etiam multomagis valet, adeo ꝙ sufficit ad torturam, & quandoq; sufficit ad condemnationem, vt l. sciant cuncti. C. de proba. Ad quæ omnia, vide Bar. in l. admonẽdi .ff. de iureiur. dum dicit ꝙ ad perfectam probationem deuenitur per indicia, siue argumenta leuia, postea per fortiora. Et sic habes quod Indicium aliquando plus indicat, aliquando minus.

Propinquum, & remotũ.

2 Indiciorum aliud propinquum, aliud remotum. Indicium remotum solum non est sufficiens ad torturam, vt quia est malæ famæ, si tamen addatur aliud, sufficiens erit. Si autem indicium sit propinquum, vt quia res ablata est penes illum inuenta, tunc dicit Bar. ꝙ tale indicium solum erit sufficiens ad torturam. in l. maritus. C. ad l. iul. maie. Vide Pari. de puteo. in tract. de stadi. vbi inter cætera adducit. Azo. in sum. de quæstioni. dicentem, Quod licet dicatur, ꝙ vnus testis inducit præsumptionem per l. Theopompus .ff. de dote, tamẽ si talis testis est de veritate, sufficit ad torturam, & iura loquentia, ꝙ pluralitas requiratur indiciorum ad ponendum aliquem ad torturam, non habent locum quando extat vnus testis de veritate delicti. Et sic cum vnus testis qui de ipso maleficio deponat semiplenam non faciat probationem, sed tãtum indicium. glo. in l. cum probatio. Brunus, vbi supra Iason. in l. admonendi, ad tormenta minus q̃ semiplena probatio sufficit, vt ibi. Per Alex. in cons. 89. 3. vol. & per Bar. in cons. 256. 2. vol. & per Alex. in l. 2, circa fin. .ff. si ex noxa

cau.

cau. aga. & ita teneo (ait Bossius) quicquid dicat Decius in c. 3. de proba. Testis autem faciens indicium, debet esse maior omni exceptione. Bar.in l. maritus .ff. de quæstio. & alibi sæpe. Quod adeo verum est, ꝙ licet in crimine læsæ maiestatis specialiter sit inductum, vt infames, & mulieres admittãtur, vt per Bar. in l. In quæstionibus .ff. ad l. iul. maie. tamen sunt omni exceptione maiores, vt patet in c. Per tuas. de simo. Et sic solus ex eis non sufficeret, & ita sentiunt Doctores maxime Angel. in l. si quis alicui. C. ad l. iul. maie. Alex. in cons. 11. in prin. quod quomodo intelligatur infra patebit. Et intellige, vt requiratur ꝙ testis sit omni exceptione maior, quando iudex debet iudicare secundum meros terminos iuris, secus si datum sit ei arbitrium in procedendo. Alexan. in cons. 65. 1. vol. Decius. in c. tertio loco. de proba.

Testis faciens indicium.

Iudex secundum iura iudicaturus, & secundum arbitrium.

Aduertendum tamen est ad intelligendum huius fallẽtiæ casum, ꝙ non sufficeret Iudicem habere arbitrium in procedendo tantum, quia etiam arbitriũ debet esse in ferendo sententiam, ex quo probatio non est de processu, sed de decisoriis, vt per Feli. in c. quod Clericis. de foro compe. Fallit etiã prædicta conclusio vbi testis non omnino integer coadiuuatur alio adminiculo, per Bal. & modernos, in l. si quis ex argentariis .§. 1. .ff. de æden. & ibi Iason.

3 Quarto intellige, vt procedat in teste deponente circa ipsum maleficium, secus si deponeret circa circunstantias, & remota, quia tunc non requiritur vt sit omni exceptione maior vt per Brunum vbi supra, vide Bal. in cons. 337. 3. vol. Sed tamen dicendum est totum oppositum, quia videmus, ꝙ ad probandum crimen lęsæ maiestatis etiam inhabiles sufficiũt, dummodo non sint inimici capitales.

Quinto, dic ꝙ testis omni exceptione maior facit indiciũ ad torturam, nisi alia coniectura repugnet, secundum Bal. in l. 2. c. quorum appell. non recip. Io. And. in c. cum in contẽplatione. de reg. iur. li. 6. in nouella. Et magna coniectura est in contrarium, quando non est verisimile id quod dicit, vt declarat Angel. in l. milites. per illam legem. C. de quæstio.

dando

dando exemplum quando furti argueretur magni nominis mercator, ꝙ ad hoc vt indicia ſint ad torturam ſufficientia, requiritur vt ſint veriſimilia, & probabiliter concludant. Et quia ſupradiximus, ꝙ ad probandum indicium remotum requiruntur duo teſtes, poſt Bar. in l. fin. .ff. de quæſtioni. qui allegat vulgatam glo. in l. fin. c. famil. erciſcun. dic ꝙ hæc cōcluſio eſt veriſſima. vt per Salic. in l. fin. in tertia quæſtione. C. de quæſtioni. Alex. in conſ. 5. 1. vol. & eam intellige, vt procedat non ſolum quoad probandum indicium valde propinquum, quod ſufficeret ad torturam, vt videtur ſentire Iaſon. in l. admonendi, ſed etiam quoad aliud multum remotum, iuxta dicta Bart. in di. l. fin. .ff. de quæſtio. Vnde infertur, ꝙ vnus teſtis ſuper indicio remoto non facit qualequale indicium, quia omne indicium habet probari ꝑ duos teſtes. Et ita refert Alex. in conſ. 179. 1. vol. vnde notabilius infert, ꝙ duo teſtes deponentes de duobus indiciis remotis non coniunguntur ad faciendum vnum indicium perfectum. Et ita late per Hippol. in l. vnius .§. teſtis .ff. de quæſtioni. Et etiā duo teſtes ſingulares de auditu qui audiſſent a diuerſis perſonis, non coniunguntur ad faciendum indicium. Alex. in conſ. 82. 2. vol. licet (ait Boſſius, de indi. ar. tortu. in pract.) in iudiciis multum propinquis reſultet indicium ad torturā ex duobus ſingularibus, alias non, maxime quando eſſent teſtes multū notabiles, ꝙ tunc inclinare deberent Iudicem non ſolum ad torturam inferendam, ſed etiam ad condemnationem, iuxta dictum Pauli de Caſtro in materia teſtium ſingularium. in l. Lucius .ff. de his qui not. infa. Loquimur de iure, quid autē in practica fiendum quando duo teſtes nō modo probatę admodum qualitatis, ſed etiam communes dumtaxat qui deponerent etiam ſingulariter de indiciis multum propinquis, neſcimus, maxime quia materia eſt multum arbitraria. Non tamen dubitandū quin ſaltem poſſet reus terreri, quia Iudices quando habent vehemētem opinionem, ꝙ aliquis ſit reus ex multis circumſtantiis, etiam extra proceſſum, licet in proceſſu non habeant indicium omnino ſufficiens, tamen poſſunt

Indicium remotum quomodo probatur

terrere

terrere per dictum Bal. in l. 2. c. quor. appel. non recip. Et licet sit hic terror quædã tortura, non tamen habetur pro tortura, sicut dicimus de leui febre, vt per Docto. vbi supra. Et ideo, licet Iudex teneatur in sindicatu quando torquet inmoderate reum, & moritur, vel torquet vbi torquere non potest, vt per Bar. & alios in l. Quæstionis .ff. de quæstioni. tamen non tenetur si decederet ex tali terrore, quia Iudex potest ita terrendo fingere, ꝙ velit torquere, & non facit actum illicitum, vt per Bar. in l. de minore .ff. de quæstioni .§. plurimum. Sed difficultas est videre qualis esse debeat hic terror, quia vbi talis esset quod diceretur tortura, essemus in regula, ꝙ a quæstionibus incohandum non est. Dic ꝙ vincire, & eleuare non est leuis tortura, secundum Bar. in l. 1. .§. Diuus Seuerus .ff. de quæstioni. Et Bal. etiam in di. l. 2 .dum rationem allegat, ꝙ Iudex debet se ostendere terribilem, loquitur de solo terrore vultus.

Terror quomodo sit tortura.

Vincire, & eleuare nõ est leuis tortura.

4 Tertio quæritur quomodo Iudex debeat cognoscere, an indicium sit tale vt sufficiat ad torturam, & an sufficiat vnũ, vel requirantur plura. Doctores dicunt, ꝙ hoc relinquitur arbitrio Iudicis. per l. 3. ver. tu magis .ff. de testi. Sunt enim probationes arbitrariæ, vt per. Bar. in l. admonendi .ff. de iureiur. in eo articulo, qualiter Iudex ad crudelitatem deducatur. Ad quod omnino videndus est Paulus de Castro in di. l. Lucius .ff. de his q not. infam. vbi dicit, ꝙ Iudex potest fidem dare testibus singulis ex aliqua causa. Nota tamen quod ponit Bar. in di. l. Lucius. vbi dicit. Hoc tamen consulo faciẽdum ex causa, ita quod appareat, ne postea teneretur in sindicatu. & ita Feli. in c. cum venissent. de testi. Decius. in c. Ex literis. de probationibus. Licet igitur res sit arbitraria, an quis sit ponendus ad torturam vt dicit Bar. in l. fin. ff. de quæstioni. Iudex tamen illud habet arbitrari ex causa, & sic neq; ex leui iudicio, quia arbitrium habet, debet torquere reum, neq; ex forti remittere torturam. Sed arbitrium in hoc consistit, quod Iudex non habet certam regulam, quia lex solum dicit quod non est a tormentis incipiendum, nisi præcedant,

Indicium arbitrio iudicis relinquitur

argumenta

argumenta verisimilia, probabiliaq; .l. milites .§. 1. C. de proba. Debet igitur Iudex considerare, an indicium sit verisimile, probabileq; , prout est, quando indicium est de re ipsa ꝓbatum per vnum testem omni exceptione maiorem, intelligendo vt supra. Item intelligendo nisi essemus in clerico, qui non posset torqueri ex dicto talis testis, nisi infamia præcederet. Doctores communiter. in c. 1. de deposit. Aliud est indicium probabile, verisimile, & sic ad torturam sufficiens, quādo reus reperitur mendax .l. vnius .§. testis .ff. de quæstioni. c. literas. de præsumpt. Bar. in l. fin. vt supra. Qui licet expresse non dicat, ꝙ faciat indicium ad torturam, illud tamē videtur sentire, dum dicit facere maximam præsumptionem iunctis sequentibus. Et dum postea tangit, an vnum indiciū sufficiat, vel plura requirantur, vbi vult ꝙ vnum sufficiat si sit vrgens. Cum ergo velit vt sit maxima præsumptio mendacium, sequitur expresse, ꝙ vult etiam ꝙ sufficiat ad torturam, & ita clare intelligit, & tenet Ro. in cons. 100. & Alex. in cons. 77. & sic tenet vsus.

Verisimile considerandum.

Clericus quādo nō possit torqueri.

Indicium vrgens sufficit.

Trepidat balbutit variat.

5 Aliud indicium probabile, & verisimile est, & sic ad torturam sufficiens, quando quis trepidat, balbutit, & variat, quo casu Iudex debet talem sermonē in actis scribi facere, quia sibi non crederetur. c. quoniam contra. de proba. Et hoc erit sufficiens ad torturam, etiam sine aliis indiciis. Bar. in .§. plurimum. in l. de minore .ff. de quæstioni. Sed aduerte, vt infra. Primo, ꝙ varians non punitur de falso licet torqueatur. per decisionem Alex. in l. 1. .ff. de bon. cor. qui. mor. sibi cōsci. & in cap. 1. de testi. Secundo, aduerte quia Bar. in di. .§. Plurimum, loquitur copulatiue, ꝙ debeant interuenire trepidatio, & variatio, & ita videtur loqui text. in di. .§. plurimum. Angel. vero in ver. fama publica, expresse vult ꝙ sola variatio sufficiat, & ita praticatur. quod etiam vult Bar. in .l. vnius .§. reus .ff. de quæstio. Quo vero ad trepidationem, & pallorem vultus, crederem (ait Bossius) hæc esse multum arbitraria, & considerandam esse qualitatem personæ. Sunt enim aliqui ita timidi, vt quamprimum videant se ante la-

truncu-

truncelatorē,maxime qui ſit ſolitus vti ſeueritate,præ nimio timore immingant. Sunt etiam aliqui ita de proprio honore ſoliciti, vt cum primum ſe viderint in carceribus, nihil aliud agitent, niſi quam labē ſit eis ipſa incarceratio allatura, atq; ita amiſſis ſenſibus fere delirent, ita vt videantur ſemiſtulti, & tamen innocentes erunt. Iudex igitur debet animaduerte re qualis ſit perſona, & ita dicit Baldus in l. presbyteri. cap. de Epiſ. & Cler. Et Brunus. fol. 3. Nec loquitur Bal. de varia tione, ſed de mutatione vultus, & trepidatione, quæ trepida tio nihil aliud eſt, quam quando deponit dubitando, trepidando, vel ſudando.

6 Aliud indicium probabile, veriſimileq; eſt, quando vnus extraiudicialiter confeſſus eſt, vel etiam coram iudice incō-petente id de quo quæritur. ſecundum Bal. Angel. & Doctores talis cogitur perſeuerare.

Probabilia et ueri ſimilia q̃ ſint.

7 Aliud indicium veriſimile, & probabile eſt, quando quis dixiſſet velle delictum illud committere, quod poſtea fuit ꝑpetratum, ſi tamen ſit homo malæ conditionis in eodem gn̄e mali, & ſolitus executioni minas mandare. Hæc communis opinio Doctorum in l. Metum. per glo. Ibi c. quod metu cau. & in l. fin. .ff. de hæred. inſtit. Et omnes criminaliſtæ in ſuis tractatibus. Et fundamentum in effectu eſt ſuper. l. vnica. c. ſi quis Imperatori maledixerit, vt ibi. Ex perſonis hominū dicta penſemus.

8 Aliud indicium probabile, & veriſimile eſt ad torturam ſufficiens, inimicitia capitalis, ſecundum Deciū in conſ. 189. Feli. in c. Afferte. de præſumpt. Sed cum tale indicium com putetur inter remota indicia, maxima conſideratione indiget. Et aduerte ꝙ hoc indicium inimicitiæ non eſt generale (ait Baſſius) in omnibus delictis. Nam tantum procedit in his quæ fiunt in alterius præiudicium, vel iniuriam, vt ſunt homicidia, vulnera, & ſimilia, non autem in his quæ fiunt ad commodum facientis, vt rapina, furtum, raptus, falſum, & ſimilia. Ita Bar. in l. repeti. .§. 1. .ff. de quæſtioni. & l. licitatio .§. quod illicite .ff. de publica.

Verisimile.

Aliud indicium verisimile, & probabile resultat contra fugiẽtes anteq̃ accusentur de delicto, vel inquiratur, & anteq̃ commineãtur sibi hæc, vel alterum eorum. Hæc communis opinio, vt per Iason. in repeti.l. admonendi .ff. de iureiur.& quia etiã alii ibi latissime loquũtur de hoc nil aliud dicamus. 9

Verisimile, & probabile.

Aliud indicium verisimile, & probabile erit quando in eadem domo inuenitur quis interfectus, & nescitur quis homicidium cõmisit, omnes de domo torqueri possunt, iuxt.not. per Bar. in l. fin. .ff. de sicariis, vel iuxta domum alterius, vide Bossium in pract. de Indiciis ad tort. nu. 51. 10

Aliud indicium verisimile, & probabile est quando infurto, &c. quando erat vicinus, contra famulum quando recessit sine licentia. Bossius vbi supra. 11

Aliud indicium probabile, & verisimile, ac quo ad omnia delicta generale est fama multũ vehemens. Bar. in cons. 112. 1. vol. vbi tamen habeat originem ab honestis personis, vel aliis verisimilitudinibus concurrentibus, vt ꝑ prędictos doct. & Aret. in c. cum oporteat. de testi. & Alex. in cons. 150. 5. vol. & statur arbitrio Iudicis, an sit vehemens, vt per Bar. & alios vbi supra. Loquimur de fama in specie contra aliquem ꝙ commiserit delictum, non autem de mala opinione quam de illo homines habent, quia solum adiuuat aliud per se non sufficiens. Bar. in l. fin. vt supra. Sed pone quæstionem ꝙ hęc opinio sit in eodem genere mali, adhuc non sufficeret, vt in dictis locis, & per Bar. si illum bene vides in di. l. fin. Alex. in cons. 93. 1. vol. & in 5. 2. vol. Est verum, ꝙ iuncta hac infamia cum fama in specie quæ non sit fundata vt supra, sufficeret ad torturam per id quod diximus. Et facit ꝙ socius criminis etiam in causis specialibus non sufficit, sed iuncta hac infamia sufficeret, vt Salic. in l. fin. C. de quæstioni. 12

Opinio, & fama quomodo differant.

Socius criminis nõ sufficit.

Aduerte tamen ad duo circa prædicta. Primo, ꝙ numerus testium supleat tot qualitates quæ requiruntur ad probandã famam, vt per Soci. in cons. 54. 3. vol. Secundo, ꝙ mala opinio, & fama mala non oritur ex eo ꝙ aliquæ schedulę infamatoriæ clam sunt datæ Iudici, vel principi vt est text. in c. Inquisitionis 13

quisitionis

quisitionis de accusa. & ibi Docto. & ideo parum curandum Romæ de Pasquino. Hæc pauca indicia ad aliorum cognitionem posuimus, vt Iudex arbitrari sciat in ceteris, an & quando sufficiant ad torturam. Quam tamen cognitionem paucis ostendit Bar. in l. fin. quæ supra, dicens, Indicium ad hoc, quod sit sufficiens ad torturam, debet esse multum propinquum, aliter quod requiruntur saltem duo. quam opinionem communiter sequuntur Docto. ibi. In dubio tamen potius esset iudicandum, vt indicium non sit sufficiens ad torturam, quam aliter, per regulam l. si de interpretatione .ff. de pœnis. nisi magnitudo delicti faceret nos recedere a regula. iuxta notabile dictum Abb. in c. at si Clerici. de iudi.

Indicium ad torturam sufficiens propinquum esse debet.

14 An autem indiciorum copia indistincte sit danda ante torturam, secundum Bart. dicimus simpliciter debere dari, quia super indicijs est disputandum, in l. fin. q. penult. .ff. de quæstioni. sic Angel. in ver. fama publica. Cæpol. in cons. 63. & 66. In l. 2. C. de ęden. & in c. qualiter, & quando. el 2. & in c. cum oporteat, de accusa. Et simul dandus terminus ad illa purganda, vt per Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. Etiam si periculum immineat subornationis, vt supra in ver. defensio, quia per negationem posset sequi, quod innocens occideretur. per l. Absentem .ff. de pœnis. Et ita quottidie seruatur, quod copia indiciorum datur & magnis, & paruis, & omni generi personarum. Nec etiam eo quod ex officio procedatur, vel quis male audiat. fatemur tamen quod quando quis tam male audiat quod posset dici insignis maleficus, eo casu omnia cessarent. Quod intelligimus quando adeo fama eum insignem facit in maleficiis, vt res redacta esset ad notorium, aliter non esset neganda copia indiciorum, vt se defendere posset dato aliquo dubio. Et idē si quis delatus esset maximi delicti, quia ei nō debet denegari omnis defensio donec sit cognitum. quicquid dicat Hipp. l. 1 .ff. de quæstioni. Defensio enim naturalis nec tollitur, nec tolli potest .c. Pastoralis. de re iudi. in Clem. Pro qua opinione vide Doct. in l. si quis alicui. C. ad l. iul. maie. vbi lex loquitur de crimine

Ante torturam copia indiciorū dāda est.

Insignis maleficus non gaudet iure communi.

lęsæ maiestatis, & glo. Et Docto. ibi expediunt illud crimen in hac materia indiciorum sicut cætera. Patet etiam, quia licet in Extrauag. Ad reprimendam, detur ampla facultas procedendi in crimine lęsæ maiestatis, tamen semper Bart. ibi vult vt denegetur defensio, & hoc in mille locis. Et ideo l. quisquis. C. Ad l. iul. maie. quæ prohibet ne quis pro reis tentet interuenire, in casu dictæ legis loquitur in iam damnato. Ita in effectu. Bart. l. furti. §. ope. C. de furtis. Et Salic. in l. vnica de rapt. virg. Et in fortioribus terminis habes decisionem Bald. in cons. 95. quæ loquitur in crimine hæresis. Nescio tamen (ait Bossius) quomodo seruaretur hæc opinio quamuis sit iuris, imo quotidie videmus in atrocissimis delictis prius deueniri ad quæstiones, quam detur copia processus, & superiores hoc permittunt.

Consuetudo in contrarium.

15 Qualiter autem elidantur indicia, ita vt non sufficiant ad torturam, quæ tamen per se erant sufficentia, vide Bart. in di. l. fin. c. de quæstioni. Et Brunum in tract. fol. 5. in 5. quęstione. Adde tamen dum dicit ꝙ indicium eliditur per laudabilem famam, si bona fama sit in specie, vbi mala fama, vel indicium erat etiam in specie, vt dicit Alex. in cons. 77. 1. vol. Item vult Brunus ꝙ elidantur indicia quando reus ad eius fauorem habet alia indicia. Adde quæ dicit Bossius in 2. q. de indiciis, dum ponit ꝙ vnus testis pro mendace illud tollit.

Fama quomodo elidat indicium.

16 Indicium etiam eliditur per præsumptionem contrariam, vel aliud indicium, Iason. in l. 1. c. commut. delegat. Et si in specie vis scire vnumquodq; indicium quomodo elidatur, vide quæ supra diximus in tertio quæsito.

Præsumptio quomodo elidat indicium.

An sit autem semper deueniendum ad torturam, videlicet in omni causa contra omnes personas, in qualibet parte iudicii, & siue adsint indicia tantum, siue etiam crimen sit probatum. Ad primum dic, ꝙ in causa criminali non in leui delicto sed in grauiori reus torqueri potest l. edictum. ff. de quæstioni, & ibi Bart. & communiter doctores. Quæ autem dicantur leuia delicta ponit Brunus in tract. suo de indiciis, vltra quem vide Feli. in c. cum illorum. de sent. excommunicationis. In

causa

causa vero ciuili reus nõ torquetur, maxime si sit liber homo, etiam si de delicto agatur ciuiliter.

In ciuili causa reus nõ torquetur.

17 An autem quælibet persona torqueri possit, dic ꝙ potest. Excipiuntur tamen multi, vt milites, videlicet antiquæ militiæ, Doctores, decrepiti, minores, de quibus diffuse vide Bossium in pract. tit. de Indiciis. In criminibus autem exceptis exceptione carent, vide vt supra.

Exempti a tortura

18 Quando autem torqueri debeant, dic quod lite contestata, vel inchoata, scilicet formata inquisitione, & facta respõsione, & quod testes sint repetiti, & examinati. Bart. in .l. si quis adulterium .ff. de adult. & l. 1. .ff de quæstioni. requiritur etiam secundum Bart. in l. vnius .ff. de quæstioni, licet nõ sit in vsu, processus publicatio.

Quando quis torqueri debeat.

19 Existente autem probatione vana erit tortura, quia tantũ in subsidium eruendæ veritatis Iudex reum torquere debet, scilicet quando aliter veritas haberi non potest. Aliter teneretur in sindicatu .l. ędictum Diui Augusti. & ibi Bart. .ff. de quæstioni. Cauti tamen Iudices quando conuictum, vel con fessum torquent, redigi faciant in scriptis ꝓtestationem qua dicunt nolle reum torquere super conuictis, & confessis, sed tantummodo interrogare super alijs delictis.

Vana tortura.

20 An autem sine indicijs possit interdum deueniri ad quæstiones, & an de aliis delictis reus in tortura possit interrogari, & an de complicibus, & qui sint casus in quibus minus legitimis indiciis existentibus possit torqueri explicat Salicetus in .l. fin. C. de quæstioni. Vt quando interfectus inuenitur in domo, & ignoratur quis crimẽ commiserit. Vide Bossium vbi supra nu. 43.

21 De complicibus autem, & sociis criminum dicit Bart. in .l. repenti .ff. de quæstio. quod in delictis quæ committuntur principaliter propter commodum proprium, vt in falsa moneta, & similia, potest & in tortura, & extra torturam inuestigare socios, & complices criminis, secus autem in aliis quę committuntur in odium alterius, vt in homicidiis, & secundum

Complices, & socij.

dum Bart. in.l.prius.ff. ad sylla. quid aliud dicere, nisi quod mandatarius qui est conuictus de homicidio, potest absolute poni ad torturam, & interrogari de mandante? Nota tamen huius regulæ fallentias notatas a glo. in l. fin. C. de accusa.

Seruilis, & libera persona.

Prima quarũ erit ꝙ aut inquisitus est seruilis persona id est vilis, & seruilis conditionis, & tunc interrogari potest de mãdatoribus, & socijs. Nam tales personæ vt plurimum tamq̃ meticulosæ, sine socijs, suasione, vel mandato non consueuerunt magna delicta tentare. Aut sunt liberę conditionis, quę sine sociis regulariter nõ committuntur, vt in latronibus viarũ, qui possunt interrogari ex hac ratione & de socijs, & de receptatoribus. Et in falsificantibus monetas, quia in eo exercitio plures sunt necessarij. Et in his qui contra Principem moliuntur. Et in his qui hæresim, vel dogmata noua profitẽtur, quia talia crimina nõ cõsueuerunt cõmitti per vnũ solũ. 22

Delictũ cõtra cõmunẽ omnium salutem.

In criminibus vero, quæ solent perpetrari sine socijs, adhuc idem vbi sit delictum quod ob communem salutem omnium radicitus sit extirpandum, vt si contra magum, vel hæreticum procedatur, & vbi hoc cesset, nemo est interrogandus de aliis di. l. fin. & l. repetit. §. 1. quæ distinctio rationabiliter facta ponit rationem ad omnes fallentias. glo. in di. l. fin. & illam tene, quia lumen porrigit omnibus casibus qui considerari possunt. 23

Aduerte tamen quia licet quis esset liber, & delictum potuisset per se solum committi, si tamen ille vilis esset, & causa nõ appareret quare id fecisset, adhuc posset interrogari argumento eius quod dicitur de seruo, & ita voluit dicere Salic. in di. l. fin. Et nota ꝙ in specie de aliquo Iudex aliquem non debet interrogare reum nisi sit præsumptio contra eum, tunc enim propter talem præsumptionem potest torquendo illum interrogare, aliter non. Ita declarat glo. in di. l. fin. C. de accusa. 24

Sine præsumptione reus nõ debet interrogare.

Nota etiam ꝙ socius de socio fassus non facit indicium ad torturam, nisi alia addatur præsumptio, vel indicium, secundum Salic. in di. l. fin. C. de accusa. ꝙ dictum quottidie practicatur. 25

cticatur, Doctoresq; illud sequi, vt patet per Hip. de Marsil. in l. 1. .§. Diuus Anton. .ff. de quæstioni. & in singulari suo. 19. Idem tenet Tho. Gram. in cons. 38. incip. formata Inquisitione. nu. 1. 2. & sequen. Francis. Cason. in tract. de tormen. cap. 17. nu. 1. Idem autem aperte quoq; explicari, videtur in textu eiusdem c. in fidei fauorem .§. præsertim, & sequen. ibi. si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum tam deponẽtium, q̃ eorum contra quos deponitur qualitate, ac alijs circumstantijs, sic testificantes falsa non dicere præsumantur. Ex his consideret Iudex prudens quot in hac materia de socijs criminis diligenter sint ꝓspicienda. de quibus habes a di. Salic. Ex his habes quod mãdatarius contra mandantem, neq; falsus testis contra illum a quo dicit se fuisse solicitatum, non faciunt indicium ad torturam. Vide Bossium in pract. tit. de indicijs. nu. 156. vbi etiã videre poteris qualiter passus sodomitice faciat indicium cõtra agentem. num. 160.

26 Nota etiam ꝙ quæ non faciunt indicium per se ad torturã sed cum aliquo alio indicio, vel præsumptione, duo tamen facerent indicium ad torturam, quia in ciuili facerent fidem. Et hanc consequentiam facit Bart. in l. in actionibus .ff. de in litem iuran. Sic igitur vides quomodo procedat hæc regula, ꝙ testes admittantur, vbi aliter veritas haberi non possit, & quam fidem facit eo casu inhabilis, non solum si ita sit propter crimen aliquod, sed etiam si ex alia causa. Aduerte etiam ꝙ licet verum esset, vt si alij testes casu non interuenerint, tũc illis crederetur qui interuenerint, tamen hæc qualitas esset probanda, nec sufficeret, ꝙ testes qui interuenerunt dicerent alios non interuenisse, quia non crederetur eis in qualitatibus quæ faciunt eos idoneos. Ita not. Alex. in cons. 64. 1. vol. Procedit etiam illa regula vbi veritas aliter haberi non potest, inhabiles in crimine notati admittuntur, secundum Feli. in c. fin. de testa. cogen.

Quod ꝑ se non facit, cum alio facit.

27 Diximus superius ꝙ socius criminis in casibus exceptis admittitur in testem, nunc autem quęritur, an & quando admit

titur

titur aliquid tamen faciat, an vero eius dictũ in nulla sit pror sus consideratione. secundum fulg. & Decium dicimus, ꝙ facit indicium ad inquirendum in causis non exceptis. Ita August. de Roma. in l. si certus .ff. ad Syllan.

Minus legitima indicia quã do requiruntur.

Vltimo quæritur qui sint casus in quibus minus legitimis indicijs existentibus quis possit torqueri. Dic verum esse in his delictis quæ sui natura non possunt probari nisi per certũ genus hominum iuxta superius dicta, tunc admitti in testes eos qui alias nõ essent admissi, vt illi de capitulo, & de domo & similium, & ita deuenitur ad torturam cum minus legitimis indiciis, declarando tamen vt supra, iuncta aliqua alia p̃sumptione. Et similiter in crimine lęsæ maiestatis in qua admittuntur in testes socii criminis, vt Bal. in l. quoniam liberi c. de testi. & aliter inhabiles præter inimicos. c. per tuas. de Symo. & Bar. in l. In quæstionibus .ff. ad l. iul. maie. & licet requiratur, vt testis sit omni exceptione maior, tamen (vt dictum est supra) vnus inhabilis, cum alia præsumptione quę suppleret illam inhabilitatem, sufficeret, licet alias secus, & ita in effectu res redigitur ad id quod satis est. & facit, quod magis in hoc crimine lęsæ maiestatis sunt dandę defensiones q̃ in alio, & minus credendum est Principi circa supletionẽ defectuum processus, q̃ in aliis delictis non ita atrocibus. Ita probat tex. in Clem. c. Pastoralis. de re. iudi. Et cum hęc materia sit multum arbitraria quia certa lex non datur, poterit (vt diximus) Iudex arbitrari magis audacter in his casibus deueniendo ad tormenta q̃ in aliis, ita quod si in his (vt ita dicam) deficeret iudicium aliqua ex parte, Iudex propterea non esset reprehendendus. Et si diffusius de indiciis torturam præcedentibus scire libet, vide in practica Egidii Bossii, vnde hæc pro maiori parte extraximus.

Indiciorũ copia quando, et quibus est deneganda.

Nota ꝙ reo indiciorum copia non est ante torturam danda, si inquisitus erit malę famæ, malæq; vitæ, & olim sic habitũ fuit. Ita limitat. Gand. in tract. malefi. in rubr. quomodo de malefi. cognos. per inquis. vers. sed quæro. num. 18. & Guid. de Suz. in di. tract. quem refert & sequitur August. de

Arimi.

Arimi. in addi. ad Angel. Aret. in glo. ꝙ fama publica præc. in verſ. Item aduertas nu. 38. in ver. ex mero officio, Marſil. in l. 1. .ff. de aleator. quem refert, & ſequitur Boſ. in tit. de indiciis, & conſider. ante tort. nu. 76.

30 Item copia dari non debet, ſi reus ipſe non petit, ita limitat Brunus in di. tract. 9. 5. partis. 2. verſ. Item ad aliud debet aduertere iudex. nu. 51. Bonifac. vital. in rubrica, quæ indicia debeant præcedere. tort. nu. 10. Boſ. in tit. de confeſſ. nu. 16. & in di. tit. de indiciis. nu. 79. Foller. in pract. in 2. parte in rubr. fiat publicatio proceſſus. nu. 1. Melchion Facinus. in conſ. 78. nu. 46. & 47. Quæ limitatio tunc locum habere videtur, cum reus adeo ſagax, & prudens agnoſcitur vt iudex dubitare non debeat, quin ipſe ſciret indiciorum copiam cum termino ad ſe defendendum petere. ſecus autem ſi reus idiota, aut ſimplex, aut ignarus eſt, ita diſtinguit Marſil. in practica in .§. nunc videndum. a nu. 1. vſq; ad 20. poſt quem vide. Mar. ant. Blancum in di. tract. de indiciis. verſ. quarto. præmitto. nu. 31. vbi tenet. Iudicem indiſtincte non teneri ad dandum dictam copiam. quia aut reus ſponte incarceribus ſe conſtituit, & tunc ante debuit aduocatos conſulere, & res ſuas componere, vt per tex. in l. 2. C. de exhib. reis. Ibi. adhibita aduocatione. quod ſi non egit, ſibi eſt imputandum. Aut capitur, & vi in carceribus conijcitur, & tūc ex officio iudicis copiam dare non debet. per glo. in c. fin. de hære. li. 6. in ver. indiciis. quæ dicit proceſſum non viciari, ſi copia parte tacente non traditur. & allegat c. 1. & 2. de accuſa. eo. li. 6. Adducit idem Blanchus pro iſta opinione Cæpol. in conſ. 66. verſ. Nec poteſt. Et Angelus. in l. ſi vacantia. c. de bon. vacan. li. 10. col. 14. & 35. Demū ipſe Blāch. conſulit, quod reis ignaris, & ruſticis, aut ſimplicibus, Iudex debet aſſignare aduocatos, & ſic officium ſuum pręſtabit etiam non petentibus. Et hoc modo videntur varia Doctorū dicta. eandem limitationem ponit Fran. de Placentia in cōſ. 84. inter conſ. criminal. in pri. vol. num. 6.

Sagacis, & idiotæ differentia.

Seipſum conſtituens.

Ignaris aduocati ſunt dandi.

AA INFAMIA.

INFAMIA.

INfamia dicitur quasi non fama, ab in quod est nō, & fama, & est infamia læsæ qualitas dignitatis, vita & moribus re℗bata, vnde infamis dicitur cuius status, vita & moribus est reprobatus. vt .ff. de in ius vo. l. sed & si hac lege .§. prætor. in glo. & .ff. de obse. a liber. l. honori. & l. licet. 1

Infamia triplex, quædam facti, quędam iuris ciuilis, & quędam iuris canonici. Abb. in c. testimonium . de testi. 2

Facti. Prima incurritur vel propter crimen, vel quia iuste fuit incarceratus, vel quia propter crimen repulsus a testimonio. vt in di. c. testimonium, vel quia apud bonos, & graues viros infamatur de aliquo facto .l. licet .ff. de obse. a libe. & 6.q.1. c. sunt plurimi, & not. in c. licet ex quadam . de testi.

Iuris. Infamia autē iuris est quæ irrogatur per sententiam, vel ipso facto, in casibus in quibus iure cauetur dumtaxat .l.1. .ff. de his qui not. infa. Et per Abb. in c. testimoniū. Item ipso facto, vt exercendo vsuras. c. vsurarum. 3. q. 7. & hæreses sequendo, & de multis aliis modis not. ℗ Siluest. in ver. infamia. §.5.

Canonica. Infamia autem canonica incurritur per quodcumq; peccatum mortale, vt in c. Infames. 6. q. 1. Et durat donec sublatum sit crimen, vt in di. c. Infames, vel per excommunicationem, & hæc est grauior.

Infamia facti est duplex, quædam ex temeritate oritur, & ex peruicacia proprii capitis, præsertim circa ea quæ sunt fidei, sed non repelluntur a testimonio, vt in l. quoniam multi. C. de hær. Est & alia infamia quæ stat in leuitate opinionis & famæ in rebus turpibus quæ non sunt probatæ apud graues, & bonos viros, & tales non repelluntur a testimonio in causis modicis, quæ videlicet sunt modici momenti, sed in causis arduis repelluntur. c. testimonium. de testi. Et l. cassius, & ibi glo . .ff. de senat. Propterea in iuuene multum confert probitas, & integritas vitæ. Hæc Zasius in tit. de actio. .§. sic itaq; discretis. Item nota ex Abb. in di. c. testimonium. de testi. ꝙ infamia facti in criminalibus indubie repellit, & idem in grauioribus causis, nisi quo ad præsumptionem, in 3

aliis

aliis autem causis puto ꝙ admittantur. Sed plus, minus, vel nihil creditur secundum qualitatem, vel quantitatem infamię. de hoc videtur textus in c. licet. de proba. vbi dicitur, ꝙ quidam ex illis testibus erant ita malæ famæ, & leuioris opinionis, ꝙ modica, vel nulla eis erat fides adhibenda. Et in c. testimonium. de testi. quod in verbo criminali ponit speciale in causa criminali, ergo indistincte in ciuili non repellitur. Hæc Abb. vbi supra.

4 Infamis infamia iuris non redditur quis sola confessione delicti in iudicio, sed requiritur sententia. vt not. Abb. in c. at si clerici. de iudi. quia oportet etiam ꝙ quis condemnetur de tali crimine. l. 1. ff. de his qui not. infam. Et intellige hoc, nisi ipso iure irrogetur infamia, quia tunc ex confessione delicti est infamis, vt per Siluest. in ver. infamia. §. 7. in fin. Infamia enim iuris quandoq, irrogatur ex genere delicti per sententiam declarati. 3. q. 7. 5. Porro.

Infamia iuris quid requirat.

5 Infamia iuris, secundum Abb. in c. Heli. de simo. tollit executionem ordinum, exercitium cuiuscumq; dignitatis, & honorem quæsitum, & quærendum, vt dicit textus in. l. infamis C. de decurio. Et collatio facta infami ipso iure est nulla, per regulam, infamibus, de reg. iur. li. 6. & l. 2. c. de digni. facit c. Inter dilectos. de exces. prælat. Abb. in c. super eo. de elect.

Infamia iuris quid faciat.

6 Infamia autem facti, & infamia canonica licet regulariter secundum Abb. in di. c. testimonium. de testi. repellantur infames a testimonio, talis tamen infamia tollitur per emendationem, vt per eundem in eodem loco, saltem quo ad hoc ꝙ est testificari. In causis tamen fidei admittuntur etiam infames, vt supra in ver. hæresis. & infra in ver. testis.

Infamia facti quid faciat.

7 Infamia canonica tollitur per absolutionem, not. in c. testimonium. de testi. infamia autem facti non tollitur simpliciter per pænitentiam, sed per actum contrarium a mentibus hominum, idest per bona opera quæ sequuntur, & hanc Princeps tollere non potest.

Infamia quomodo tollatur.

8 Infamia autē iuris nō potest tolli nisi ꝑ Principē, vt not. in c. cū te. de re iudi. & ꝑ Abb. ibi. & in c. quia diligētia, de elect.

Infamiæ effectus. Infamia enim adimit omnem honorem .l. infamia . C. de decu. li. 10. Abb. in c. super eo . de elect . ideo cum multum grauat opinionem infamati, est omnino purganda, vndecũq; processerit, secundum Abb. in c. at si clerici . de iudi . & in c. tua nos. de cohabi. cler. & mulier. Io. de Turr. cre. in cap. si malefic. 2. q. 3. 9

Nota tamen, ꝙ infamatus proprie dicitur cuius opinio est læsa apud bonos, & graues viros, secus si est læsa apud viles, & maleuolos, nam de tali infamia non est curandum, imo turpe est a turpibus laudari, quia videtur de complicibus laudãtium. Abb. in c. Inquisitionis .§. quæsiuisti. de accusa'. 10

Infamia a maleuolis orta. An autem ꝑ infamiam ortam a maleuolis, & inimicis possit fieri inquisitio, vel indici purgatio, dicas ꝙ vbi constat infamiam ortam ab inimicis, ꝙ nec inquisitio debet fieri, nec purgatio indici, vt per glo. in c. qualiter, & quando. 2. de accusa. in ver . a maleuolis. Vnde in tali casu posset dici, vanę voces populi non sunt audiẽdæ. in c. Osius. de elect. & populus cum male mouetur, est docendus non sequendus . 60. ca. Docendus. Facit quod not. Bart. in l. de minore .§. tormentum. ff. de quæstioni. vbi dicit non curandum de infamia, quã do non processit ex probabilibus coniecturis, verum si infamia esset scandalosa, vt quia populus propter hoc abstineret a diuinis, vel aliud scandalum inde timeretur, tunc si per purgationem sedari potest, indicenda est purgatio. 2. q. 5. c. Mãdatis. & si necesse est ꝙ fiat inquisitio ad sedandum scandalũ, fieri debet. Quia propter scandalum vitandum relinquitur quandoq; veritas iuris positiui, & quis quandoq; priuatur iure suo, vt in c. 2. de Noui. ope. nunci. & c. cum teneamur. de præben. & in c. Nihil cum scandalo. de præsumpt.

Infamia ab uno orta. An autem si infamia tantum ab vno venerit, possit indici purgatio, Innocen. in di. c. qualiter, & quando. opinatur ꝙ possit fieri inquisitio, nec purgatio indici, quia tex. dicit, suspectus soli suo Episcopo, vel aliis de plebe. Abb. in di. c. qualiter, & quando, dicit opiniones Doctorum adducendo. ꝙ si quis suspectus sit soli suo Episcopo, & talis suspitio sit ꝓbabilis, 11

babilis, tunc potest indici purgatio. Si autem sit suspectus aliis & sit ꝓbabilis, & tanta vt inducat scandalũ. Et ꝙ dictum est, episcopo, intellige similiter si sit suspectus alteri superiori suo Iudici. Non enim eadem ratio inter suspectum Iudici, & suspectum aliis. Quia non ita de facili præsumitur contra Iudicem sicut contra alios, vt in c. ad audientiam, de pręsumptio. In his tamen casibus regulariter non debet procedi ad inquisitionem propter suspicionem, quia regulariter infamiam necesse est præcedere ad hoc vt fiat inquisitio, vt in c. Qualiter & quando 2. de accusa. & ibi Abb. Sed tu dic ꝙ in crimine hęresis leuia signa sufficiunt ad inquisitionem, siue ad inquirendum, etiam ꝙ non præcedat infamia. Et sic fallit regula hic. Vide supra in ver. Indicium.

Suspicio inducens scandalũ.

Non præsumitur contra iudicem.

Leuia signa ad ĩquirendũ de hæresi

Nota etiam ꝙ cuiuscumq; pœnę genus infamiam non irrogat, etiam si delinquens incarceretur, non sequuta sententia contra eum. glo. & Doct. in cap. super his. de pœnis. Et vide not. in l. ictus fustium .ff. de his qui not. infam.

Pœna q̃libet non inducit ĩfamiam.

12 Infamia probatur per duos, vel tres bonæ famæ viros, quia vbi numerus testium adducitur, duo sufficiunt .ff. de testi. l. vbi. Gandi. in suo tract. malefi. in rubr. quomodo cognoscatur de maleficio per inquisitionem .§. si autem ille negaue. Et nota ꝙ sufficit si testes dicant illum de tali crimine diffamatum, & interrogati debeant dicere apud quos sit illa infamia, vel dic ꝙ sufficit, ꝙ de illo maleficio est rumor, vel infamia in tali contrata contra istum, non nominando aliquas singulares personas. Vide Gandinum in loco allegato.

Infamia quomodo probetur.

Nec est necesse ꝙ isti testes ab hisdem prouidis viris, & discretis audierint eodem tẽpore, & eodẽ loco, sed in diuersis. Et hoc quia quũ illa ratione tantũ habeant probare infamiã, sufficit si testes de hac & suꝑ hoc fuerint cõcordes. arg. ff. de peti. hęred. l. si quis libertus .§. quotiens ff. de arbi. l. si arbiter, & C. de iur. & fact. ignor. l. cum falsam. Vide Gãdi. vbi supra.

Nec est necesse quod cõcordent in & super causis sciẽtiæ, vnde si testes dixerint de illa infamia quia audierunt, non debent probare ꝙ sic audierunt, nec habet vnus testis cum alio concordare,

concordare, scilicet de loco, & tempore, & causis scientiæ, quia de illis nulla est questio de fama, vel infamia, vnde quãq̃ iudicentur singulares in dictis suis, tamen stabitur assertioni eorum. Hæc Gandi. vbi supra.

Infamatus per testes.

Infamiã probatã per testes, infamatum non posse probare se esse bonæ famæ, & sic repellere inquisitionem super veritate criminis, & tollere malæ famæ probationem, tenet Iohan. And. quia videretur frustratoria. Nam si centum dicerent aliquem esse malæ famæ, & mille ꝙ esset bonæ famæ, probatio super bona fama non releuaret quin saltem remaneat apud illos diffamatus, & sic respectu illorum fienda est inquisitio. Tancredus tenet contrarium, & ꝙ standum est plurimorum dicto. Hostieñ. dicit ꝙ probatio admittitur, sed an præiudicet contrariæ probationi, debet attendi quid habeat communis vox exterior, & debet attendi qualitas testium, & personarum, & secundum hec Iudex arbitrabitur quæ probatio valeat. Abb. post Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. dicit quod aut testes vtriusq; partis deponunt super fama eiusdem loci, & eiusdem temporis, & tunc standum est testibus magis idoneis. Aut testes hinc inde equales sunt, & tunc standum numero. vel datur numeri paritas, & tunc stabitur probationi magis veritati simili. Et ipsa verisimilitudo debet attendi in infamia, quia secundum Bart. non sufficit testes dicere infamiam esse apud populum, sed debet reddi causa consurgens ex aliqua simili præsumptione. Colliguntur omnia ista ex Abb. in c. cum oporteat, & in c. Inquisitionis, §. fin. de accusa. & in c. cum in tua. de spon. Bal. in l. qui accusare, c. de eden. & in l. Diuus Adrianus. ff. de teste. mi. 13

Qualitas testium est attendẽda.

Infames in testes admittũtur.

Infames admittuntur in testes generaliter in crimine lesæ maiestatis, per textum in l. famosi. ff. ad l. iul. maie. & ibi not. per Docto. maxime Bart. Et in l. In inquisitione. ff. eo. tit. vbi est tex. clarus. Ad hoc vide tex. in c. per tuas. de simo. & c. fin. de testi. not. Abb. & Io. And. Non tamen integri testes, vt in di. c. per tuas. de simo. quare vnus testis infamis non sufficeret ad torturam inferendam, per ea quæ habentur in l. 1. 14

§. Item

.§. Item lex cornelia, & ibi Bart. .ff. ad leg. corneliam de falsis. Et ita dixit Alex. in cons. 11. nu. 9. 1. vol. & ibidem nu. 10. vbi dixit quod etiam in casibus vbi speciali iure inductum est quod testes infames recipiuntur, huiusmodi testes non debent recipi sine tormentis, alleg. not. per glo. Inno. & alios in c. cũ P. accusa. & glo. in di. c. per tuas. Idem voluit Marsil. in cõs. 109. nu. 14. pri. vol. & cons. 79. 2. vol. nu 8. & in singul. suo. 457. vbi etiam adducit Bal. qui tenuit oppositum, & dictum suum non audet approbare. Testes igitur solam præsumptionem faciunt alijs non concurrentibus adminiculis. textus est in di. c. Per tuas, in .§. Nos vero, vbi Abb. in 4. not. & scias, quod si testis infamis sit etiam inimicus, nullo modo admittetur. vt per Angel. in di. l. famosi. Et vide Feli. in cap. testimonium. de testibus.

Testis sine adminiculis.

15 Infamia cum alio aliquo indicio operatur vt quis ad torturam possit poni, & non ex se sola. Ita dixit Bar. in l. fin. .ff. de quæstioni. Et in l. de minore .§. tormenta. eo tit. Angel. in tract. malefi. in glo. fama publica. in vers. Et an fama publica. Et ibi etiam Augu. de Arimino. in alleg. loco. Et ita singulariter dixit Bart. in cons. 192. quem refert, & sequitur Bal. in cons. 131. 2. vol. Feli. in c. veniens. de testi. Nam vehemens opinio habetur pro scientia, & certitudine, vt latæ habetur per Feli. in c. pri. de sum. tri. & fi. ca. & per Marsil. in l. Patre, vel marito .ff. de quæstioni. Et in singul. suo. 205. & 97. & vide eundem Marsil. in pract. crim. .§. Diligenter. nu. 18. 19. & 20.

Infamia sola.

Vehemens opinio pro scientia habetur.

INFIDELIS.

1 Infidelis, sicut & hæreticus contra christianum testis esse nõ potest, Abb. & Io. de Ana. in c. dubius. de hære. li. 6.

INIVRIANS.

1 Iniurians Inquisitori potest per ipsum Inquisitorem puniri, quia hoc crimen commissum in Inquisitorem videtur tangere Ecclesiam 2. q. 7. c. si quis ab Episcopo. maxime dum est in actu explicandi officium, quia non videtur sibi facta prætextu suæ personæ, sed prætextu, & in contemptum, seu impe

dimentum

dimentum officij. vt de foro. comp. c. 2. de sent. excom. cap. cum desideres. §. fin. De maledic. c. 1. Et facit. de pœnis. c. Romana. li. 6. Vnde nimirum si ipsa idem cognoscet, & puniet de prædictis, & pœna erit arbitraria, prout dictum est in ver. impedientes, scias tamen quod talis iniurians grauius punietur, quam si alteri priuatæ personæ iniuriam intulisset, vt. ff. de iniurijs. l. Iudici. ff. de pœnis. l. aut facta. §. personam. cum si.

Verbo, vel facto illata iniuria.

Adde quomodo verbis cuique infertur iniuria. vt per Angel. de malef. in glo. verba iniuriosa. per to. Et quod facto, verbo, & literis fiat iniuria, vide late per Host. in sum. tit. de iniur. §. quot modis. Bonif. Vital. in rubri. de iniurijs, & per Lancil. Conr. in pręt. de caus. criminal. tit. de iniuriantibus a nu. 3. & nu. 11. vsque nu. 17. Tabie. & Siluest. in ver. iniuria. Vide Zanchinum c. 32. & ibi additiones.

INIMICITIAE.

1 INimicitiæ quæ repellant testem, & quæ non, vide. l. 1. ff. de quæstioni. Et communiter relinquitur arbitrio Iudicis, nisi sint capitales, quæ indistincte repelluntur, Abb. in c. cum oporteat de accusa.

Inimicus capitalis quis.

2 Inimicus capitalis dicitur, qui de maiori parte bonorum alicuius egit, vel eum accusauit criminaliter, vel minatus est ei mortem. l. licet. ff. de arbi. Et in c. Repellantur, & in c. cum oporteat. de accus. ibi Abb. Bal. in cons. 296. & Alex. in cons. 118.

3 Adde ex Directorio. in par. 3. in tit. de prorogantibus processum fidei. vers. secundum quod prorogat. Nec putet (ait) delatus de hæresi testes a iudicio in causa fidei faciliter repellendos. Nam a ferendo testimonium non repellit legitime quemque, nisi sola inimicitia, non quecumque, sed capitalis, vtpote vel quia mors inter eos est de facto illata, vel intentata, vel ea quæ sunt ad mortem inductiua, atque obuia, vel vulnera grauia, & lethalia sunt secuta, & similia quæ animi peruersitatem, & malignitatem agentis contra passum indicant manifeste. Propter quod præsumitur, quod sicut intentauit contra istum mortem corporalem, eo modo illum, scilicet vulnerando, ita intentaret nunc hæresis crimen imponendo, & sicut

voluit

voluit ei auferre uitam, ita uellet nunc auferre famam. Qua re tales(inquit) inimici capitales a testimonio legitime repelluntur. Adde,& Bart.in l.3.ff.ad adim.lega.§.fi.dicentem, Capitales inimicitias esse, cum quis minatus fuit mortem, uel accusauit de crimine capitali, uel occidit aliquem consanguineum meũ. Graues autem illę censentur, quæ inter eos oriuntur, qui de bonis ciuiliter litigant. quæ confirmat Panorm. in c. Accedens. 2. ut lite non cõtest. no.3. sed tu semper recole limitationem Felini circa minas, si videlicet ille potens est, & si quod minatur, ut plurimum efficere consueuit.

Capitales inimicitiæ quæ, & quales sint.

4 De aliis autem inimicitiis, præsertim grauibus, id ibidem docet, ꝙ videlicet & si testes nõ omnino repellant, eorũ nihilominus dictum aliqua ex parte inefficax, ac debile adeo reddũt, ut plena fides taliũ attestationibus minime sit adhibẽda, nisi ab aliis adminiculis adiuuentur, aut aliorum testium dictis addantur. Ob eam causam dicit ipsius directorii auctor, & Panor. in d. c. Accedens,& de Accusa. c. cum oportet, & Feli. in d. c. quoties de testi. nu. 4. ꝙ in his multum uersatur arbitrium iudicis, cuius prudentiæ, & discretioni relinquitur, vt ipse uideat an graues, vel leues, aut capitales sint inimicitiæ.

INQVISITIO.

1 Inquisitio secundum Hostieñ. in summa de inquisitione, est alicuius criminis manifesti ex bono,& æquo, iudicis cõpetentis canonice facta inuestigatio. Sed nota secundum Abba. post d. Host. ꝙ quædã inquisitio generalissima dicitur, vt quãdo Prælatus inquirit super statu totius prouinciæ. de qua c. sicut olim. de Accusa. Et in c. Romana. de censi. li.6. Et in hoc non est opus infamiam præcedere, imo tenetur ipse Prelatus quolibet anno hanc generalẽ facere inquisitionem.

Generalissima.

2 Quædam est inquisitio generalis, ut quando inquiritur super statu ciuitatis, vel castri, seu alicuius loci. Et tunc etiam non exigitur, ꝙ infamia præcedat. Ad hoc. c. 1. de offi. ordi. Et .l. congruit .ff. de offi. præsid.

Generalis.

3 Quædam est inquisitio specialis, vt illa quæ fit contra cer-

Specialis.

tam personam, & fit non ad pœnam imponendam, sed ex debito officij, vt ꝙ matrimonium carnale non contrahatur propter aliquod impedimentum, uel non promoueatur quis ad prælaturam, & similia. Et hic non exigitur præcedēs infamia, vt c. postquam, & c. dilecti. & c. nihil. de elect. Et Inno. in c. 1. de exces. præl. Hostien. in c. vnico. vt Eccle. benef. Quā quam ista specialis inquisitio fit ad pœnam imponendam, & tunc si ad denunciationem publici officialis fit, non opus est quod infamia præcedat .l. Ea quidem .C. de Actio. & c. Præterea. de testi. cogen. Sed non denūciatur nisi notoria, alias non crederetur denunciantibus, de quo tunc dic vt in iuribus præallegatis.

Infamia præcedēs quādo nō exigitur.

Quandoque fit inquisitio ex speciali infamia deferente, & tunc aut proceditur contra Prælatum secularem, aut cōtra subditum secularem, aut contra regularem. Primo casu cum contra Prælatum secularem, non debet fieri nisi præcedat tāta infamia, ꝙ sine scandalo, vel periculo dissimulari non possit. Text. in c. Qualiter & quando. 2. de Accusa. Sed contra subditum secularem non requiritur timor scandali, vel periculi, sed satis est infamiam clamorosam præcessisse, vt in eodem .c. qualiter, & quando. 4

Ex speciali infamia deferēte.

Tertio casu contra regulam, aut agitur ad pœnitentiam seu ad correctionem, & non est necesse seruare hunc ordinē, licet de facili, & sine strepitu procedi potest, vt in c. reprehēsibilis. de Appel. Si vero contra Prælatum regularem, vt contra Abbatem, priorem conuentualem, & similiter habentem curam auctoritate Episcopi, vel alterius superioris, debet iste ordo seruari, sed non ad vnguem. Si contra alium regularem obedientiarium, & tunc non seruabitur iste ordo, quia potest remoueri ad libitum Abbatis, vt in c. cum ad monasterium, de sta. regul. Et quis possit inquirere cōtra regularem, vide Abba. in c. si quis contra clericum, de foro compe. Et infra cum de auctoritate inquisitoris dicemus. Ex his omnibus habes, ꝙ modus inquisitionis regulariter, & ordinarie est de iure canonico, & maxime cum infamia præcedit. Vide 5

Ordo seruandus ī inquisitione cōtra regularē.

quod

quod hunc ordinem procedendi per inquisitionem appellat Inno. ordinarium in c. dilecto. de verb. sig .l. 6. licet in c. cũ oporteat. de Accusa. appellat extraordinarium, cetera de inquisitione vide in quinta parte directorii nostri, vbi agitur de ordine procedendi, sed pro nunc sat est scire quid sit, & quotuplex sit inquisitio.

INQVISITOR.

1 INquisitor, iuxta superius dicta, est competens iudex ex æquo et bono, canonice inuestigans causam & originem alicuius criminis manifesti. Ex hac generali diffinitione inquisitoris sequitur ꝙ contra quodlibet genus peccati, si detur quoquomodo manifestatio, potest, & debet constitui inquisitor. Et quia contra religionem semper insurrexit infidelitatis error manifestus, ideo Deus maximus optimus semel & iterum egit inquisitorem primũ ipse, mox mortalibus non omnibus, sed quibusdam id officii delegauit. Nam post prothoparentis lapsum eius errorem inquirere volens, ei tamq̃ perpetrati facinoris indagator, & vindex apparuit dicens Adam vbi es? Gen. 3. & in Sodomas descendens clamor (inquit) Sodomorũ, & Gomor, eorũ uenit ad me. Gen. 18. cõtra Pharaonis pertinaciã inquirere volens Mosen misit Exod. 3. contra Iezabel, & Achab Apostasiam, ad Baal sacerdotes destinauit Heliam. 3. regum vltimo. Et cõtra in dies succrescentes errores, & infedelitates, secundum temporum vicisitudines tamq̃ inquisitores varios prophetas misit. Post mortem etiam saluatoris act. 8. legimus summos sacerdotes Paulum Tarsensem in Damascum ad synagogas inquisitorẽ misisse, vt si quos inueniret Christi seguaces uinctos perduceret in Hierusalem.

Primus Inquisitor.

2 Etiam & inter Gentiles maxime apud Romanos mos fuit inuestigandi & castigandi hominum excessus contra Deorũ suorum religionis, vel potius vanæ superstitionis antiquiorem ritum, vt patet in Titi Liuii decadis tertiæ libro quinto vbi sic legitur.

Inquisitor etiam apud Romanos.

Quo diutius trahebatur bellum, & variabant secundę ad-

uersæq; res, non fortunam magis, q̃ animos hominum tanta religio, & ea magna ex parte externa ciuitatē incessit, ut aut homines, dij alii uiderentur facti. Nec iam in secreto modo atque intra parietes, ac postes contemnebantur Romani ritus, sed in publico etiam, & foro, capitolioque mulierum turba erat sacrificantium, nec precantium Deos more patrio sacrificuli ac uates ceperant hominum mētes. quorum numerum auxit rustica plebs ex incultis diutino bello, infestisque agris egestate, & metu in vrbem cōpulsa, & quæstus ex alieno ære facilis, quem velut ex concessæ artis vsu exercebant. Primo secrete bonorum indignationes exaudiebantur, deinde ad patres etiam, & ad plebem querimoniam excessit res. Incusati grauiter ab senatu Aediles Triumuirique capitales ꝙ nō prohiberent, cum emoueri eam multitudinem e foro, ac disijcere apparatus sacrorum conati essent, haud procul fuit quin violarentur. Vbi potentius iam esse id malum apparuit, q̃ vt minores per magistratus sedarentur, M. Emilio Prætori vrbis negotium ab senatu datum est, vt & his religionibus populū liberaret. Is & in concione senatusconsultū recitauit, & edixit, vt quicunque libros uaticinos, precationesue, aut artē sacrificandi conscriptam haberet, eos libros omnes, literasq; ad se ante calēdas Apriles deferret, neu quis in publico sacro ue loco, nouo aut externo ritu sacrificaret. Nec mirum si Romana Ecclesia Catholica & Apostolica ad fidei orthodoxæ puritatem conseruandam, hęresumque extirpationem Inquisitionis officium instituit. Nouis enim indies succrescentibus hæresibus excubatores, qui circa uineam domini uigilias custodirent, multiplicare decebat.

Iudex librorum prohibitorū apud Rom.

Inquisitoris conditiones.

Inquisitoris hæreticæ prauitatis conditiones contineri plene uidentur in Bulla Vrbani eius nominis quarti, quæ incipit, Præ cunctis, vbi habetur vt infra, Prouidemus igitur ad præsens personas aliquas circumspectas pro tanto negotio deputari, quarum honesta conuersatio exemplum tribuat puritatis, & doctrinam fundāt labia erudita salutarem, ut sacro ipsorum ministerio præfatæ partes ab huiusmodi contagii

expur-

expurgētur,& infra. Quatenus charitate Dei hominum post posito timore uirtutem spiritus induentes exalto prædictum officium & c.

4 Inquisitoris ætas esse debet quadraginta annorum, ita videlicet ꝙ quadragesimum annum inceperit, ut in c. Nolentes de hære. in clem. quæ ætas etiam in ipsorum inquisitorum commissariis seu uicariis requirebatur, ut dicit Io. And. in glo. c. superalleg. sed alii aliter dicunt, videlicet, ꝙ potestas delegandi Inquisitoribus arctius sit restricta, videlicet, ꝙ possint subdelegare, & committere receptiones denunciationū, formationes inquisitionum, citationes personarum, & examinationes testium, ac cętera præparatoria, seu media litis, non autem sententias. Et hoc per quęndam extrauag. Clemē tis Papæ quarti eius nominis, quę incipit, Licet ex omnibus, quæ fuit approbata per Vrbanum quartum. Et ita ut plurimū ab Inquisitoribus de consuetudine obseruatum est in multis partibus usq; ad tempus Clemētis eius nominis septimi, qui concesit Inquisitoribus, ut possint subdelegare sibi vicarios qui sint ætatis annorū triginta, ut patet per Breue concessum fratri Paulo de Papia inquisitori Ferrariensi sic incipiēs. Cum sicut. ubi sic habetur, Decernimus insuper vt uestros vicarios siue commissarios instituere valeatis viros scientia probos, prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ętatis trigesimum annum attigerint.

Inquisitoris ætas.

Vicarij ætas.

5 Inquisitorum auctoritas est a sede Apostolica, & est delegata, quia Inquisitor nullam habet iurisdictionem nec in personis, nec in criminibus, nisi quantum, & circa quos ei confertur a summo Pontifice. quæ quandoque immediate, & oraculo viuæ uocis, & per suas literas Apostolicas, quandoque cōmittitur alicui Cardinali, vel Episcopo, seu eius legato, regulariter tamen committitur mediāte Magistro Generali ordinis Prędicatorum, vel mediante Generali Ministro ordinis Minorum, quatenus in partibus eis traditis valeant de fratribus sui ordinis de Inquisitoribus prouidere. vt habetur ex eorum priuilegiis. Qui quidem Inquisitor est tantum sedis Apostolicæ

Auctoritas.

stolicæ, & non alterius delegatus. Licet enim Papa commiserit prædictis ordinum Prædicatorum, & Minorum prælatis quatenus personam eligant idoneam, nullam tamen sic eligẽtibus contulit potestatem, ut patet in literis Clementis, & Vrbani eius nominis quarti, in quibus sic habetur. Nam si prædicta sedes interdum prælatis aliquibus vestrorum ordinũ per suas literas sub certa forma commitat, ut ad exercendum inquisitionis officium cõtra hæreticam prauitatem aliquos suorum ordinum fratres assumere valeant, ipsosque cum expedire uiderint amouere, ac alios subrogare, nec tamen per hoc quod ipsis ea duntaxat causa in hac parte committatur, quia de fratrum suorum ordinum idoneitate pleniorem habere notitiam præsumuntur, aliqua eis super huiusmodi inquisitionis negotio uobis immediate a prædicta sede commisso & cõmittendo facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas. Vnde inquisitores a summo Pontifice immediate habent potestatem, & eius funguntur auctoritate, & non alicuius promotoris, seu instituẽtis, unde etiam mortuo institutore, & etiam ipso summo Pontifice cuius nomine inquisitor fuerat institutus, auctoritas ipsius inquisitoris non spirat, ut habetur in c. Ne aliqui. de hære. li. 6. vtuntur ergo inquisitores potestate delegata, & nõ ordinaria, vt habetur in literis Vrbani & Clementis eius nominis quarti vt supra, & expresius in di. c. Ne aliqui, & in c. Multorum de hære. in Clem.

Quã authoritatẽ habeant Inquisitorum institutores.

Subdelegare potest delegatus.

6 Nota ad præsens propositum, ꝙ delegatus Papę iurisdictionem sibi commissam potest subdelegare alteri in totum, & pro parte, sed in primo casu non remanet iudex, nec potest ad illum amplius appellari. secundo autem modo sic, vt in c. super quæstionem, de offi. deleg. qui subdelegatus non potest recusari sine causa, & si recusatur debet recusari secundum Inno. coram legato ante inchoationem causæ, & non post, quia cum nondum inceperit exercere iurisdictionem, non videtur efficaciter in illum iurisdictio transisse. Episcopi autem vtuntur auctoritate ordinaria in non exemptos, delegata autẽ in exemptos, iuxt. c. Ad abolendam, de here. & c. per hoc eo. li. 6.

Et

7 Et quia Delegatus Papæ in causa sibi commissa est maior quocunque Ordinario quia uices gerit delegantis, ut in c. fin. di. 93. Et l. fin. ff. de off. eius cui. man. videndum est, an inquisitor maior sit Episcopo in officio suo. Pro quo notandum est, ꝙ Episcopi & Prælati, vt iam dictum est, & patet in c. per hoc de hære. li. 6. quandoque procedunt contra hæreticos, vel suspectos de hæresi auctoritate delegata, prout faciunt semper ipsi inquisitores, & tunc pares sunt, quia & isti, & illi ab eodem, & ad eandem rem delegati sunt. Vnde quādo Episcopus, & inquisitor procedunt contra aliquem exemptum, pares sunt, & vnus altero maior non est, nec impedire eū potest. arg. di. 21. c. inferior. Si autem Episcopus procedat auctoritate tantum ordinaria, videtur quidem ꝙ præcedere debeat auctoritas ordinarii, quia uidetur habere firmiorem iurisdictionem, cui per specialem non derogatur, ut in c. significauit, de offi. ord. Et similiter non uidetur conueniens, ut maior uadat ad minorem, qui etiam quandoque est simplex sacerdos. Iurisdictio inquisitoris non uenit priuatiue, cum non deroget ordinariæ potestati, ut per c. Per hoc de hære. li. 6. Item quando in auxilium extraordinarium de nouo introducitur in auxilium ordinarij, tunc cum illo cōcurrit, iuxta not. in l. in prouinciali. ff. de op. nun. per Bar. in l. 1. §. dixerit.

Delegatus papæ maior ordinario.

Quando pares sine Episcopus, et Inquisitor.

In contrarium est, quia Inquisitor in causa fidei est delegatus Papæ, & idem dicitur de subdelegato Inquisitoris auctoritate apostolica, vt per c. vt officium, & c. vt inquisitionis. c. vt commissi. c. per hoc. de hære. lib. 6. vbi & frequenter de hac materia agitur. Neq; dubitat aliquis, an Inquisitor sit delegatus Papæ in causis fidei contra hæreticos, eius enim institutionis causa, & ad hoc formaliter tendit, quod etiam possit alios sibi subdelegare, patet ex literis suæ institutionis. Et ideo sibi substitutus eadem auctoritate Apostolica sibi delegata & concessa utitur, ac si inquisitor esset præsens, c. ex literis de offi. deleg. & l. quædam. §. Nihil. ff. de eden. Et ff. de tuto. & cura. da. & ff. de ritu nupt. l. palam. §. 1. Vnde subdelegatus inquisitoris personam, & locum eius tenet in iudicando,

In causa fidei Inquisitor ē delegatus.

Maior Episcopo in quibus sit Inquisitor.

cando. Iudex ergo delegatus a Papa est maior in officio suæ delegationis quocunque ordinario. textus est clarus in c. sane quia de offi. deleg. vbi indistincte, & absolute dicitur, Iudex a nobis delegatus vices gerit. Vnde in causa illa superior est, & maior illis, quorum causam susceperit nominãdam. Et ita dicit eum habere iurisdictionem contra Episcopum, & contra quamlibet personam molientem suam iurisdictionem impedire, ut possit vel interdicti, uel suspensionis sententiam fulminare in huiusmodi, &c.

Et ita etiam temperate procedens poterit Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, uel sacerdotale officium interdicere, quia delegatus Papæ in causa sibi commissa iurisdictionem habet super Ordinarium, & super quencunque maiorem, quia gerit vices delegantis. in c. fin. di. 93. & l. fin. ff. de off. eius cui men. Abb. in c. cum iura. de off. deleg. Host. in sum. eo. tit. §. quę iurisdictio, vbi ait. Est autem hæc iurisdictio honorabilior ordinaria. c. cum hæreticum, de off. deleg. Et c. cum olim. quia cum uices Papæ gerat, honorandus est, & hoc sicut Papa. di. 94. c. 1. & 2. vbi Diaconus tenet locum super sacerdotem ratione personæ cuius uices gerit, imo & subdiaconus locũ Papę mittentis tenet, ideo maior est quolibet Ordinario. Et licet sit personæ, & dignitati deferendum, non tamen hoc dicitur quo ad merita causarum, sed forte in coactionis illatione, & in aliis huiusmodi, quibus esset contra ipsum agendum in puniendo eum tamquam rebellem, & contumacem, quo casu ex dignitate personæ forte mitius ageretur. di. c. sane. Idem dicit spec. prima parte tit. de iud. deleg. §. sequitur. item inno. in c. significasti. de offi. deleg. Abb. ibidem. Vnde generalis legatus nõ potest impedire iurisdictionem delegati, nec irritare sententiam quam ipse promulgauerit. c. studuisti. de off. deleg. Episcopus itidem non potest absoluere excommunicatum a delegato. c. pastoralis. de off. ordi. quia delegatus quantum ad illud maior est Ordinario, ut ibi dicunt. Nec officit proposito nostro quod habetur in c. significasti. de offi. ordi. vbi ordinarius reuocat excommunicationem in eum qui a

delegato

delegato fuerat absolutus, quia dicitur ibi, quod propter malitiam, et dissidium iudicis delegati aliquis remanebat in statu nephariæ communicationis, quod iure prohibetur. Auctoritas enim Ecclesiæ cuipiam delegata nõ debet esse in destructionem, sed in ędificationem, & cõseruationem iuris, et ideo iniungitur ut eum reuocet in excommunicationem, quia iure optimo fuerat innodatus. Vnde Episcopus propria auctoritate illud non attentauit, imo ex eo cõuincitur, quod nullam in ea causa iurisdictionem ex se poterat exercere. Conclusio ergo uerissima est, ꝙ delegatus a Papa quantum ad causam sibi cõmissam maior est omnibus illis, quorum causam suscipit terminandam, & omni legato, atque ordinario. Et cum inquisitor hæreticæ prauitatis sit delegatus Papæ, & iudex in solidũ in causa fidei, ideo est maior ea in causa Ordinario, nec obstat quod ab aduersariis potest adduci, videlicet, quod iura allegata non priuatiue debent intelligi, non enim priuatur Ordinarius iure suo, sed habet inquisitorem tanquam socium, quia (ut iam dictum est) quotienscunque auxilium extraordinarium de nouo introducitur in auxilium Ordinarii, tunc cum illo concurrit, iuxta not. in l. In prouinciali. ff. de op. nun. per Bart. l. 1. §. dixerit aliquid de publica. Hæc enim ex malo intellectu literæ in quolibet textu adducto procedũt, & quidem ad c. sane, & ad similia alia iura ꝙ priuatiue intelliguntur. non enim ius Ordinarii respectu inquisitoris dicitur, quod non faciant ad propositum, & si non uideantur priuatiue procedere. Iura vero communia sibi, & inquisitori, scilicet c. per hoc. nihil adimũt de potestate ordinaria Episcopo, nec plus tamen ista iura ei conferunt, q̃ sibi competat iure ordinario, vt ibi patet, & per Doctores. Et ideo illa iura absolute legenda sunt, & nihil omnino faciunt pro aduersa parte, vt & Doctores pro delegato adducti, videlicet Inno. Host. spec. Abb. & glo. vbique indistincte loquuntur, quod videlicet delegatus est maior Ordinario. Quod autem ea iura, si non in omnibus in quibusdam tamen priuatiue intelligantur, patet quia in aliquo Episcopus nõ potest ita se intromittere in of-

In destructionem Ecclesiæ nõ debet esse auctoritas.

Concurrunt Episcopus, et Inquisitor.

ficio inquisitionis, vt possit illum impedire aliquo iure, ne pro cedat, nec examinet, & ne faciat sufficienter accusatos detine ri, ne formet processus, &c. limitatur autem in quibusdam tã tum, ut neuter possit sine altero, vt in c. Multorum, de hære. in Clem. quãdo expectatis octo diebus, vt videatur si Ordina rius Inquisitori, uel Inquisitor ordinario recuset adesse, proce ditur, cum tamen illa iura non faciant aliquam de priuatione mentionem, sed tantum uniuersaliter & indistincte loquã tur, quod delegatus est maior Ordinario. & ideo uana est illa ratio vel limitatio, ꝙ scilicet priuatiue non debeant intelligi, cum sit positiua loquutio pro officio delegati, falsum etiam esse conuincitur ꝙ Inquisitor assumatur in socium Episcopi, cum sit per se iudex in solidum in causa fidei, vt probatũ est per c. inquisitores, de hære. li. 6. Et c. vt officium, eo. in clem. vnde numquam inuenitur ꝙ inquisitores dicantur socij Epi scoporum, sed bene delegati seu deputati a sede Apostolica in negotio fidei contra hæreticos. Imo in principio inquisitores sine Episcopis totum negocium inquisitionis huiusmodi per seipsos absoluebant, ut di. c. vt officium, & c. ut cõmissi. & per consequens, & si episcopi in negocio haberent aucto ritatem ordinariam, qua per hoc non intelligebantur priuati. di. c. Per hoc non tamen se intromittebant in officio inqui sitionis, cum per se inquisitores procederent. vt tamen dictũ officium melius posset absolui, Papa concesit dicta decretali. Per hoc. non autem iussit ut per Episcopos, & per Inquisitores de facto eodem valeat inquiri cõmuniter vel diuisim. Non dicit autem ꝙ inquisitor cum debet accusationes, vel depositiones, uel testes recipere &c. vt debeat ire ad Ordina rium, uel corã eo, seu in loco officii eius formare processum, & alia ibi explere, sed iura communia ibi dimittit in robore suo quibus inquisitor per se agebat, declarando ꝙ etiam Epi scopus iure ordinario, vel delegato (si habeat) possit cum inquisitore procedere communiter vel diuisim, & quod eo casu teneãtur inuicem in fine processum communicare, simulque proferre sententiam.

Epus, & Inquisitor alias singuli causas ab soluebãt.

Quid

8 Quid autem ſit diuiſim procedere, declarat Benedictus Papa vndecimus eius nominis in extrauag. Ex eo. de hære. dicens, quod eſt cum inquiſitores, & Epiſcopi ſeparatim de eodem facto, non quando Epiſcopi tantum per ſe, vel inquiſitores in aliqua cauſa procedunt, quo facto tãtum in fine factos proceſſus ſibi inuicem communicare teneantur. Ex quo infertur, ꝙ ſi vtrique non procedant diuiſim, vel cõiunctim, ſed aliquis ſeorſum, & per ſe totum proceſſum ſine altero abſoluat, non tenetur proceſſum alteri communicare, niſi forte cũ haberi notitia cauſæ aliter non poſſet, vt conueniant in exhibendis tormentis, vel in ferenda ſententia, quæ totius cauſæ notitiam requirit. de pœni. di. 6. c. qui vult. In cæteris autem non tenetur qui agit alterum requirere, cum vterque Epiſcopus videlicet, & inquiſitor ſit iudex in ſolidum. c. Per hoc. & c. Multorum. de hære. in clem. Quibus ſic ſtantibus, forum inquiſitoris, cum ipſe agat poteſtate ſibi a ſummo Pontifice delegata, habet auctoritatem & locum perſonę illius, ſcilicet Papæ qui illum ſibi delegauit. Et Archidiaconus concludit ꝙ inquiſitor delegatus Papæ habet auctoritatem maiorem, meliorem, & fortiorem quam habeat Ordinarius. Vnde ſi diœceſanus (ait) citet quempiam pro cauſa fidei, & inquiſitor citet eundem, & eodem tempore, cum non poſſit utrique ſimul aſſiſtere, tenetᷓ magis obedire inquiſitori. Si enim haberet minorem, vel ſaltem æqualem, pręuẽtio iuuaret Ordinarium. c. penul. de for. comp. Et nota quod dicit Archi. ꝙ licet Ordinarius per c. per hoc. & per quod permittitur ſibi, vt in cauſa hęreſis etiam ipſe poſſit procedere auctoritate ordinaria, vel delegata ſi habet, non per hoc ſibi datur maior auctoritas quam prius habebat, niſi ſpecialiter ei committatur. Facit c. licet. & c. graue. de off. ord. ex quo ceſſat argumentum eorum qui dicunt Epiſcopum habere etiam delegatam in cauſa hęreſis per c. ad abolendam. de hære. vbi conceditur Epiſcopis quod in cauſa hęreſis contra exemptos curiales procedere poſſint. Reſpondetur quod ibi non dicitur delegatis, ſed tamquam delegatis, cum non cognoſcant ibi iure ordina-

Diuiſim procedere, quid ſit.

Communicare ꝓceſſũ quãdo teneatur inquiſitor, & Epiſcopus.

Præuentio iuuat.

rio, ſed tamquam auctoritate delegata c. irrefragabili. de off. ordi. & nota etiam glo. in ver. delegatus, licet illa glo. videatur ſentire quod Epiſcopus intelligatur hoc loco habere auctoritatem delegatam, quam improbat Abb. dicens ex ſententia Hoſt. hoc loco, quod in ueritate Epiſcopi ſunt ordinarij, & non delegati, ſed quicquid ſit de opinione glo. & Io. And. manifeſtum eſt ex decretali. Per hoc, quod Ordinarius ex officio ſuo etiam in cauſa hæreſis non habet auctoritatem delegatam. cap. ad abolendam. aut. eſt ius antiquum non enim tunc inquiſitores erant delegati in cauſa hęreſis, & ideo ſequi debemus iura noua. Si enim Epiſcopus a iure delegatam auctoritatem haberet, non diceret Papa, in di. c. per hoc, vel delegatam ſi habent, &c. Conditionalis enim nihil ponit in eſſe. Nec obſtat quod in ferenda ſententia videantur æquales, ita vt pariter eam ſi velint pronunciare poſſint &c. non tamē ex hoc ſit ꝙ inquiſitor non ſit iudex delegatus a Papa in negotio fidei, & Epiſcopus ſit ordinarius tantum, niſi alias, vt ipſe ſpecialiter fuerit delegatus. quod non habetur ex c. per hoc de hęre. ſed tantū in ferenda ſententia videntur facti ęquales. licet inquiſitor velit deferre Epiſcopo. Ex quo conſequitur ac deducitur quod ſi nolit Epiſcopo deferre non tenetur in eo quod ait, ſi velit, & non dicit debet vel tenetur deferre Epiſcopo &c. In c. autem multorum de hære. in clem. videtur proponere Diœceſanū inquiſitori dum ait, tam per Diœceſanos Epiſcopos quam per inquiſitores &c. in fine tamen dictæ decretalis. §. duro, uidetur prius inquiſitoris auctoritas notari, negatiue tamē, dum ait, Epiſcopus ſine inquiſitore, &c. In negatiuis enim loquutionibus prius ponuntur minores quam maiores, & cum dicitur ſimplex ſacerdos nō poteſt tale quid ſine Epiſcopo, puta ſoluere, vel ligare, Epiſcopus non poteſt ſine Papa, & ſimiliter. quamuis huius rei conſideratio in caſu noſtro non ſit curanda, cum non agatur de maioritate aut minoritate perſonarum, ſed de auctoritate, qua in cauſa hæreſis inquiſitor & Epiſcopus agere poſſunt, vel ſimul, vel diuiſim.

Ordinarij, ſunt Epiſcopi, & nō delegati.

9 Semper igitur eſt notandum in caſu noſtro, quod non perſonas

ſonas ſed iuriſdictionem intẽdimus comparare, maior enim proculdubio eſt dignitas perſonæ Epiſcopi, & diuturnior, ac firmior dignitas illius perſonæ, cui ex delegatione huiuſmodi cauſa committitur, & ideo quando Papa nominat prius Epiſcopũ quam inquiſitorem, dignitatem attendit perſonæ, quando autem iuriſdictionem delegatam a ſeipſo ordinariæ comparat poteſtati, ſemper præfert delegatam ordinariæ, & prius delegatam inducit c. Paſtoralis de off. ord. & ita intelliguntur iura & Doctores, ceteris tamen iuribus in ſuo robore permanentibus. Ad tollendam tamen ambiguitatem quæ ex dictis; & ſimilibus iuribus poſſet oriri ex diuerſitate opinionum, indictum eſt concilij Viennẽ. decretum, vt habetur in c. Multorum. de hære. in clem. vbi modus agendi ex parte vtriuſque oſtenditur, quomodo poſitiue, & quomodo negatiue poteſt, & debet Epiſcopus & inquiſitor agere, cum vterque ſit iudex in ſolidum, niſi quod in tormentis exhibendis, & in abſoluenda, & promulganda ſententia tenentur ſe inuicem requirere, & expectare per octo dies, cum ſui copiam habere potuerint. Et hoc priuatiue intelligitur ex parte vtriuſque, poſitiuæ autem utrique competit, vt tranſactis octo diebus altero uolente aut nolente, vel negligente adeſſe negocio, qui cauſam inceperit illam proſequatur per ſeipſum, ſi ſibi placuerit, vel per alium vt ibi habetur per Doctores, vide licet Zabar. Io. And. Inno. & alios. Et in extrauaganti. Benedicti vndecimi, vbi oſtenditur quod inquiſitor eſt delegatus Papæ & non ſocius Epiſcopi, Epiſcopus autem eſt ordinarius. Et per conſequens inquiſitor habet competẽs tribunal, & forum proprium, vbi cauſæ commiſſæ ſibi poſſint agitari, cognoſci & terminari, & proprios carceres, & tormenta, & miniſtros, taliaque neceſſaria pro executione iudiciorum, & cauſarum fidei quas coram ſe contigerit agitari, ſicq; procedere uſque ad exhibenda tormenta pro exigenda a reis veritate, & vſque ad diffinitiuam ſententiam excluſiue, vt habetur in c. multorum, de hære. in clem.

Quando que Epiſcopus, quandoque Inquiſitor quare nominetur.

In quibus ſe inuicẽ requirere ſe tenentur Epiſcopus, & Inquiſitor.

10 Et nota quod cum dicitur quod tenentur ſe inuicem re-

quirere,& expectare &c. non dicit tenetur alter ire ad forũ alterius,sed expectare per octo dies.ita ꝙ si illud actum fuerit infra octo dies, nullum erit, & irritum ipso iure. Et ideo statim ius antiquum seruandum erit,quo videlicet Episcopus, vel inquisitor iure vtatur in causa illa. Sed sic est quod citatus ab Episcopo, si post hæc citetur ab Inquisitore, deserto foro Episcopi tenetur personaliter comparere coram ipso Inquisitore, vt tenet Archid.& Io.And.& alij sequentes in di.c. Per hoc.quanto magis si reus preuentus fuerit ab inquisitore erit expediendus ab ipso Inquisitore, requisito & non expectato, Ordinario, vt supra dictum est? Et hæc difficultas fuit agitata Bergomi anno M. D. xxxv.

Octo dies ad expectandum Episcopo et Inquisitori aßignati.

Ab Episcopo, & Inquisitore citatus

Adde quod inquisitor (vt dictum est) est delegatus Papæ c. Ne aliqui.de hære.li. 6.quia alias tale officium sibi nõ competit. Vnde in crimine hæresis vices Papæ gerit, & locũ eius tenet.di.93.c. nobilissime.& cum potestas delegata sit stricti iuris secundum glo.in c.solet de sent.exco.id solum potest inquisitor quod sibi commissum est, & sine quo causa expediri non potest c.1.de off.deleg.non autem id propter quod facilius posset expediri,nisi expresse inueniatur cõmissum. Quare dum quis citatur ab Episcopo & inquisitore,cum maior in hoc sit inquisitor quam Episcopus, quia est delegatus,Episcopus autem est ordinarius, debet coram Inquisitore comparere .ff. de re iudi .l. contra Pupillum. Et de his (vt dictum est in superioribus) Archidiaconus in c. per hoc de hære.li.6. Et in Clem.1.eo. Aduerte tamẽ quod Episcopus dicitur ordinarius non absolute, sed dum procedit contra non exemptos, dum autem procedit contra exemptos,ipse etiam est delegatus, c. ad abolendam de hære.§. si qui vero,& c. per hoc §. si autem de here.li.6. maior tamen Episcopo est Inquisitor,si Episcopus procedit vt ordinarius,quia delegatus in quocunque officio sibi cõmisso maior est Ordinario, iuxta c. sane. de offi. deleg. si autem procedit vt delegatus, tunc inquisitor & Episcopus pares sunt. Direct. antiquum q. 4.& 5. 11

Contra exemptos procedẽs Episcopus.

Inquisitor potest citare,& de vna in aliam diœcesim trahe- 12

re

re testes, non obstante constitutione de duabus dietis. cap. Statutum. §. nonnulli de rescrip. & c. vt officium. de hære.li. 6. idem habetur in literis Clementis tertii, & Alex.sexti, & Vrbani quarti. Tabien. in ver. Inquisitor. §. 9.

13 Inquisitor extra suam diœcesim potest procedere contra eos, qui iam citati ab eo fugã arripuerũt a sua diœcesi. Vt puta Inquisitor Bononien. Martinum ibi existentem hęreticũ vel suspectum Bononiæ citet, at Martinus hoc audito inde fugiens Mediolanum properet, in hoc casu inquisitor Bononien. Mediolanũ ire potest, & procedere contra dictum Martinum vsque ad diffinitiuam sentẽtiam inclusiue. Cum enim esset iam citatus non dicitur mutare forum, cum iam sit pręuentus. vt ff. de iurisdi. l. 3. §. cum quædam puella. & c. Proposuisti. de foro. compe. si vero non sit citatione pręuentus, contra eum procedere nõ poterit ratione domicilii, sed procedere per eum in cuius prouincia vel diœcesi deliquit, ratione delicti. Calder. in suo directorio c. 8. Siluest. in ver. Hæresis. §. 9.

Etiam extra suam diœcesim quomodo possit procedere Inquisitor.

14 Inquisitor si in sua diœcesi suspectum aliquem habet de hęresi potest contra eum procedere, licet in sua diœcesi non deliquerit, nec tenetur remittere illum ad iudicem loci delicti, nisi pro magno scandalo dato in loco illo, & ipse petat. Calder. in di. direct. c. 8. Et facit 3. q. 6. §. 1. Et ita determinauit Clemens quartus in quadam eius consultatione quæ incipit, Quoniam illis. §. quo autem.

Extraneum suspectũ in sua diœcesi punire potest Inquisitor.

15 Inquisitor & si cõtra Episcopos procedere non possit c. Inquisitores. de hęre li. 6. posset tamen procedere contra Episcopum, & hic contra Inquisitorem, si delictum esset adeo notorium, quod non indigeret conditione, secundũ Geminia. in di. c. Inquisitores. Et regulariter licet vnus istorum contra alterum non possit procedere, potest tamen se informare de negocio, & omnia ad Papam mittere. vt per direct. antiquum. q. xxx. & per Io. mona. in di. c. Inquisitores.

Notoriũ delictum, Episcopi vel Inquisitoris

16 Si autem crimen hæresis obiiciatur summo Pontifici viuẽti, vel mortuo, quis de hoc cognoscat, vide plene per Archid.

Si suspicio cõtra Papã oriat.

in c. Infidei. de hære. li. 6. Et di. 40 c. si Papa, & Io. Calder. in suo directorio c. 8. & directorium Antiquum q. 27.

Qui Domicilium transtulerunt.

16 Inquisitor potest procedere contra eos qui deliquerũt in sua diœcesi, licet ad alias partes domicilium trãstulerint, vel alio modo se absentauerint c. vt commissi. Et c. cum cõtumacia, de hære. li. 6. quod intellige de omnibus delinquentibus siue sint de prouincia, siue non, dummodo in prouincia delinquant, quia ratione delicti facti sunt subditi. c. vbi de crim. agitur l. 1. & vide Io. And. & Gemin. in di. c. li. 6.

Ratione delicti subditus.

Vbicumque inuenitur punitur hæreticus.

17 Potest etiam procedere contra eos qui extra suam diœcesim deliquerunt si in ea inueniantur, quia hæreticus vbicunque inuenitur ibi conuenitur. ad hoc argumentum in di. c. vt commissi. & glo. in versi. procedendi. directorium antiquum quæst. 42. reus enim in criminalibus tres contra se sortitur Iudices.

Primo in loco vbi moratur citatus, l. 2. c. de iurisdi. omn. iud. & ibi Bal. & eius sequaces.

Secundo vbi delictum est commissum l. 1. & aucten. qua prouin. & ibi Bal. alijq; scribentes. c. vbi de crimine agi. l. 1. & l. 3. ff. de off. præsid.

Tertio vbi citatus captus fuerit. Bald. in di. l. 1. Tabien. in ver. Inquisitor §. 9. & vide Io. Mona. in c. Inquisitores, de hære. li. 6. qui determinat ꝙ hæreticus vbicunque inueniatur potest puniri, quia vbique est domini tribunal, vnde non est dabilis locus in quo principaliter delinquat hereticus. l. Arriani c. de hæreticis. Et bene considera Geminianum in c. vt commissi. quia multas adducit opiniones, & optima dicit. Et nota additio. in Gemin. in ver. deliquit. Quare soluitur quæstio illa magna, scilicet quid sit agendum si Inquisitor commissi delicti petat ab alio Inquisitore qui reum cępit in sua diœcesi, vt ipsum reum ad se remittat puniendum, dico enim quod Inquisitor qui reum cœpit poterit eum punire, quia vbicunq; sit male credẽs. ibi peccat. Et vide not. per Cynum C. de sum. tri. & fi. ca. l. 1. in fin. vbi dixit hæreticum alienigenam per Bononiam transeuntem Bononiæ puniendum esse, etiam si pro

prius

prius iudex eum repetat, quia ex quo est hæreticus, in omni loco delinquit.l.Ariani.C.de hæreticis.Petrus tamen de Anchar. tenuit ꝙ debet remitti ad locum vbi plus peccauit, & deliquit,& vbi notoria sunt eius delicta .l. si cui .ff. de accusa. .§.fin.tu potes tenere vtramque partem,distinguendo hic cũ Gemin. in di. c. accusatus,& c. vt commissi,de hære.li.6.

In omni loco potest puniri hæreticus.

18 Inquisitor potest in speciali procedere si habet vnum, vel duos testes, vel aliud quodcũque indicium bene probatum, etiam si non adsit infamia. Angel.in tract.malefi.in c.quod incipit,Hęc est quędam inquisitio.§.4.vbi dicitur ꝙ dum iudex procedit ex mero officio suo,non est necesse infamiam præcedere,tali autem modo fere semper procedit Inquisitor.Vnde propter hoc (secũdum Angel.) si apparet aliquis cõtradictor non auditur, secus si ad petitionem partis procederetur. Ad idem est Felin.in c. Excommunicamus.primo de hære.§.Addijcio.vbi ait.Eo ipso quod quis discedit a communi conuersatione fidelium circa cultum diuinum, potest contra ipsum procedi,& inquiri de hęresi absque infamia. Dicitur autẽ discrepare, si circa missam, & confessionem,& sacramenta alia Ecclesiæ sit diu negligens. Hoc enim est crimen exceptum, & ideo ad inquirẽdum minores requirũtur probationes.Tabien.in ver.Inquisitor .§. 8. Anan.post Cardi.in di.c. excõmunicamus .§. Addijcimus,& glo. etiam in di.c. excommunicamus .§. moribus.

Ex officio procedẽs.

Contra discedentem a cõmuni conuersatione fidelium.

Iuquisitor in causis fidei non arctatur ad procedẽdum summarie,sed in eius relinquitur arbitrio,an summarie, vel ordinarie procedere velit.Gemin. in c.statuta de hære. li.6.

19 Inquisitor non omittat procedere vbi est procedendũ,nec imponat malitiose crimen hęresis,aut fraudulenter,odio,vel amore,vel gratia alicuius commodi,seu lucri temporalis,cõtra conscientiam,& iustitiam,& hoc sub pęna excommunicationis Papalis,vt est in c.multorum.de hære.in Clem.nota tamen quod si propter timorem, vel scandalum omittit procedere,non incurrit hãc pœnam. Et vlterius aduerte quod quo quomodo vexet aliquẽ siue in citationibus,siue in fideiussio-

Sine malicia, & negligentia procedat Inquisitor.

nibus, vel alijs similibus Inquisitor incurrit hanc pœnam.

Tertio nota ꝙ dicitur contra iustitiam, & conscientiã copulatiue, nõ igitur incurritur talis pœna nisi ambo cõcurrãt.

20 Inquisitor caueat quantum potest ne ab Episcopo discordet, quia, vt experientia docet, cum difficultate potest ea quę sunt officii sui expedire sine eius fauore, & concordia, Tabie. in ver. Inquisitor. §. 10. & si in aliquo actu discordant, consulenda est sedes apostolica c. Per hoc de hære. li. 6.

Sine peritorũ consilio iudicans puniendus.

21 Inquisitor sine consilio peritorum iudicans puniendus est si illud habere poterat. vnde Abb. in c. ex parte. de consti. ait, quod si mandator ex forma mandati voluit requiri cõsilium actus, non tenet nisi requiratur, vt in c. cum veteri, de elect. si autem est ex dispositione legis, tunc si lex a principio quãdo dedit potestatem, mandauit cõsilium requiri, similiter nõ valet actus ex defectu potestatis, quia eam habuit modificatam, & qualificatam, & sic intelligerẽ c. nouit. de his quę fi. a præl. ita quod sine clausula decreti actus est nullus. si autem habenti prius potestatem mandauit superior, vt procedat cum consilio, tũc tenet, licet sit puniendus. argumentum in c. dilectus 2. de preben. vide glo. sing. in Clem. 1. de iure patro. ꝙ si mandatur alias habenti potestatem, vt aliquid faciat sub certa forma, tenet actus, licet forma non seruetur, per di. c. dilectus Siluest. ver. consilium. §. 4. Tabie. eo. §. 7. clarum est autem quod Papa mandat Inquisitori in c. statuta. de hære. li. 6. vt cum consilio peritorum iudicet, & sententiet. Vide Docto. in c. statuta, vt supra. Et maxime. Franch. & Gemin. vtrum autẽ sequi teneatur cõsilium, diximus supra in ver. Consiliũ.

Errãs ex consilio quomodo excusetur.

22 Inquisitor si errat ex consilio peritorum qui sint uiri bonæ conscientiæ, excusatur etiam a pœna iuris. Feli. in c. quarta, de præsump. qui ait quando quis errat ex cõsilio peritorum, saltem duorum qui sint bonæ conscientiæ, excusatur. Et in c. super his, de accusa. circa fi. dicit, quod consiliũ notabilis doctoris, & bonæ conscientiæ excusat scribentem in causa. Intellige hæc vera esse, nisi intelligat consilium malum esse, tunc enim non excusatur, sed punitur. Abb. in c. cum in veteri. de electi.

electi. Et in c. cum in cunctis. eod. tit. Idem sentit Bar. in l. 1. §. plures. ff. de exer. Tabie. in ver. consilium. 4. & 8. Siluest. in ver. consilium. 6. qui allegat Hostien. & rationē adducit, quia consilium debet esse iustum, vt in l. Titium. ff. de admini. tut. & not. Bar. in l. 1. §. si pluries. ff. de exer.

23 Et nota quod Inquisitor, & Episcopus quando faciunt excommunicationem coram peritis, ne quis reuelet nomina eorum qui deposuerunt, nec alia quæ in processu continentur, si ipsi Inquisitor, vel Episcopus nō teneant secretū, sunt excōmunicati. c. statuta. de hære. li. 6. director. q. 83.

Excommunicās quomodo seipsū liget.

24 Inquisitor in examinatione testium, seu delationum nō debet esse solus etiam cum suo notario, sed debent esse præsentes etiam duæ religiosę personæ c. vt officium, de hære. li. 6. §. verum. Et dicit Directorium antiquum q. 63. quod per personas religiosas licet quidam intelligāt, idest honestas, tamē magis videtur, quod intelligi debeant proprie personæ religiosæ, vt per Archid. ibi in glo. Et loco notarij potest accipere alias duas personas idoneas, quæ duę personæ examinationibus seu depositionibus subscribant, in præsentia omnium illorum trium. c. vt officium, vt supra. Et hoc secundum intellige si notarium publicum commode habere nō possit, alias non. vt in di. c. vt officium habetur.

Religiosæ personæ.

Duæ personæ idoneæ loco notarij.

25 Inquisitor deprehensum in hæretica prauitate non debet cautioni tradere, sed si est relapsus brachio seculari consignetur, si autem est pœnitens, carceri perpetuo mācipetur, si autem negat, & est conuictus, tradetur curiæ seculari debito supplicio puniendus, Host. in sum. tit. de hære. §. qualiter deprehendatur. Directorium. q. 90.

Cautioni tradi non debet delatus de hæresi.

26 Et simpliciter, & generaliter loquendo captus pro crimine hæresis vel alio crimine pro quo pœna corporalis sit infligenda, vel corporis afflictiua, debet carcerari, & fideiussoribus non relaxari. Angel. in li. malefi. clau. fama publica præcedente. Ibi. decimo quęro. Et est incarcerandus, quando adsunt indicia sufficientia ad torturam. Angel. in di. li. clau. qui iudex dictum Gaium. & quando timetur de fuga alicuius, si

Qui incarcerandi.

contra eum habentur bonæ informationes, iudex debet eũ facere incarcerari, nec tenetur illum prius citare. Felin. post Salicet. in c. cum non ab homine. de iudi. Facit Abba. in c. 1. de indi.

Etiã post mortẽ potest procedi contra hæreticum.

Inquisitor potest inquirere contra hæreticos etiam post mortem eorum, ad hunc finem vt eorum bona confiscentur, vt in c. accusatus, de hære. li. 6.

27 An autem possit post mortem inquirere contra fautores, defensores, vel receptatores eorum, uidetur quod non. argumentum in di. c. accusatus. §. Porro. & glo. in uer. extincto. & quod dictum est de hæreticis, intellige secundum glo. nisi incorporentur ante mortem vnitati Ecclesiæ. Quod si quęratur, qui dicantur incorporati esse Ecclesiæ, respondetur per Io. mon. quod fit quando per inquisitores absoluũtur, & ad gremium Ecclesiæ absoluti admittuntur. Et quod dictum est quod contra hęreticos inquiritur post mortem, intellige secundum glo. vsque ad quadraginta annos, & non plus, vt supradictum est in ver. Cadauera, & ver. Hęreticus.

Incorporati ecclesiæ qui dicantur.

28 Inquisitor dum hæreticos ad pænitentiam acceptat, facta abiuratione potest eos ab excommunicatione absoluere, & debet eis iniungere pro pęnitentia id quod iniungi consueuit. c. vt officium, de hære. li. 6. & bene prouideat inquisitor ne tales redeuntes cum fraude redeant, & fallant seipsos, & Inquisitores. c. vt officium, supra.

Officium Inquisitoris durabile.

29 Inquisitoris officium morte concedentis siue instituentis non expirat, etiam quo ad negocia prius non cepta, nec exorta. c. ne aliquo. de hære. li. 6. Et nota quod secundum glo. per hoc c. habetur quod si tempore mortis Papæ Titius non erat hæreticus, & postea fiat hæreticus, quod poterit Inquisitor contra eum procedere, vt per glo. in di. c. in ver. emerserant.

Brachiũ seculare inuocare potest Inquisitor.

30 Inquisitor brachium seculare potest inuocare. c. vt officium, de hære. li. 6. §. denique. Et præcipere Doctoribus sub pœna excommunicationis, vt ei prębeant consilium in ferendis sententijs contra hæreticos, vel pro negotio fidei. c. vt cõmissi, de hære. li. 6. Per Doctores autem intelliguntur Theologi,

logi,

logi,canonistæ,& legistæ secundum Gemi.in di.c.vt commissi. Et ii quidem recipere, sed non exigere possunt salarium secundum eundem Gemi. quia negotium fidei quilibet defendere tenetur. 11.q.3.c. nolite. imo congregationem fidelium facere potest pro concernentibus fidem. c. vt officium. §.compescendi.de hære.li.6.Et quæstuarios & eorum prędicatores impedire, dum ipse huiusmodi cōgregationes faciet pro fide.di.c.vt officium,de hære.li.6.§.vt supra.

31 Inquisitor potest conuocare clerum,& populum pro negotio fidei,intellige ad audiendas sententias, & pœnas quas ipse infligit,& ad videndum aliquos cruciari. Expedit enim talia fieri publice,vt cæteri instruantur, & timeant. Gemin. in c.vt commissi.de hære.li.6.

Clerum, & populum conuocare potest Inquisitor.

32 Inquisitor hæreticos,etiam ad fidem redeuntes,ad perpetuos carceres deputare debet, iuxta. c. excommunicamus.2. de hære.§.qui autem.& hoc fit ad cautelam (ait Gemin.) ne scilicet aliis noceant, vel alios inficiant, & vt appareat an in tenebris,vel in luce ambulent.Non tamen diffinitiue damnātur ad talem pœnam,quia regulariter quis non damnatur ad carceris pœnam. c.quamuis. de pœnis.Aduertēdum tamē secundum.Archid.in c.vt commissi. de hære.li.6. quod & si absoluti postea detruduntur in carcerem, vel aliis pænitentiis leuioribus onerantur,quod nullam propter hoc diffinitiuam recipiunt sententiam, quia illa absolutio fit ab excommunicatione,quam ipso facto incurrunt,non autem a crimine. Et ex hoc habetur secundum eundem Gemin.quod si tales exiuerint carceres sine legitima excusatione, quod possunt vt hæretici condemnari, quia finguntur ficte conuersi. & simulate confessi,ac pristini erroris recidiui. Ad hoc.c.1. de pœniten.di.2.nam exitus acta probat.22.q.2.c.quod autem. & facit 34.q.1.c.1.in fin. Io.And.& Gemin. in di.c. vt commissi. de hæret.lib.6.

Ad ppetuos carceres condemnare debet redeuntes.

Exeuntes carceres sibi assignatos.

33 Inquisitor qui tute vult prosequi officium suum,sic procedet secundum Zabar.Si aliquis est diffamatus, vel suspectus de hæresi, debet eum citare,& examinare, & si confitetur bene

ne quidem. si autem non confitetur, debet illum in tuto carcere custodiri mādare, & etiam in compedibus si opus fuerit ponere, & inquirere, vt in clem. 1. de hęre. inquisitione autē perfecta, aut plene probatū est, aut semiplene, aut nullo modo. Si plene probatum est, omnia bona hæretici sunt confiscata, c. vergentis eo, tit. Et c. cum secundum. eo. tit. li. 6. & si redire voluerit debet abiurare hæresim, quo facto restituuntur ei bona. di. c. uergentis. & ponetur in perpetuo carcere, iuxta c. excommunicamus 2. de hære. hodie tamen possunt Inquisitores hanc pœnam mitigare sicut eis videbitur. c. vt commissi. eo. tit. §. Et illorum, li. 2. & si post abiurationem recidiuauerit, vel si a principio ad fidem redire noluerit, vel pęnitentiam iniunctam non adimpleuerit, tamquam relapsus curiæ seculari tradatur. c. ad abolendam, de hære. & eo. c. excommunicamus. & c. nouimus. de ver. sign. Si autē semiplene probatum est de hæresi, puta per vnum testem, vel per grauem infamiam, & ipse negat, debet subiici tormentis, vt di. clem. 1. §. duro. Nam istud crimen graue est, & grauius crimine læsæ maiestatis. c. vergentis, de hære. li. 6. in quo crimine reus tormentis subiicitur. C. ad legem iuliam maiest. l. 3. & l. nullus, fortius ergo in hæresi. 6. q. 1. c. sunt plurimi. §. verum. vbi crimen lęsę maiestatis comparatur simonię & hęresię. Item creditur vni reuelanti insidias factas contra principem. Et idem de crimine lęsę maiestatis, di. 79. c. si quis Papa, notat spec. de testi. §. restat, ver. 21.

Bona hæreticorū confiscātur.

Mitigare pœnā possūt Inquisitores

Vni tantum quomodo credatur.

34 Item in capitalibus, & atrocioribus, aliter cū veritas haberi non potest nisi per tormenta. ff. de quæstioni. l. 1. & 5. q. 1. c. illi qui. & de deposi. c. 1. & crimen est plusquam capitale, & hæc tormenta per iudicem (vt infra dicemus) humaniter tractanda sunt. Et si per tormenta confitetur, nisi post tormēta persistat in confessione, non nocent antedicta vel confessa. ff. de confessis. l. 1. §. diuus, si autem persistat est puniendus, vt 2. q. 1. c. nos in quenquam. Sed si non confitetur, vel non persistat in confessione, si de hoc grauiter est diffamatus, indicet sibi purgatio cano. c. inter. de purg. cano. in qua si defecerit

Ratificatio post torturam requiritur.

punie-

punietur (vt dicetur infra in ver. purgatio) sed si se purgauerit, & est vehementer diffamatus, vel suspectus, potest ei temporalis pęna imponi. c. inter. de purg. can. & de præsump. c. literas. in fin. sed si est leuiter suspectus vel diffamatus, nec in errore persistit pertinaciter, non punietur temporali pœna, sed potest ei imponi pęnitentia. c. Accusatus, de hęre. li. 6. §. si vero. Debet tamen siue leuiter siue vehemēter suspectus de hęresi abiurare, vt supra in ver. abiurare.

Ob pertinaciā tātum quis punitur temporali pœna.

35 Inquisitor non potest restituere hęreticos conuersos ad fidem honoribus, & dignitatibus, vel famę, & similibus, quia non potest excedere fines sui mandati. de off. deleg. c. 1. Cōmittitur enim ei solum vt inquirat reos, puniat, & innocentes absoluat. c. vt officium, &c. vt commissi. de hęre. lib. 6. Calder. in suo direct. c. 38. Pertinet ergo hoc ad Papam, vel ad cœtum Cardinalium fidei, quia solus Princeps restituit famam, vt. ff. de postul. l. 1. §. de qua.

Non potest.

36 Inquisitor sine Episcopo non potest aliquem duriori carceri tradere, nec torquere, nec sententiare, sed in his tribus debent simul procedere. Possunt tamen sibi inuicem suas vices committere. c. vt commissi. de hære. li. 6. Si autem vnus cum altero non vult, siue non potest conuenire, alter alterū requirat quatenus infra octo dies conueniat, vel suum mittat assensum. Nam transacto tali termino, si alter non vult, vel non potest conuenire, & non mittat assensum suum, alter sine altero procedere poterit. Clem. Multorum. de hære. Et Doctor. ibi. Si autem discordant Inquisitor, & Episcopus, cōsulenda est Sedes Apostolica.

Non potest.

37 Inquisitor non extorqueat pecunias ab aliquo prætextu officii Inquisitionis quibusuis modis illicitis. Similiter ob delictum Clerici bona Ecclesiæ non applicet fisco suo, alias ipso facto est excommunicatus, a qua excommunicatione absolui non potest nisi facta satisfactione ipsius pecuniæ sic extortæ, vel confiscatæ, nisi in mortis articulo cap. Nolentes. de hæreticis in Clemen. & est Papalis ante satisfactionem, post autē, vt potest elici ex verbis textus ipsius capituli, videtur esse Episcopalis,

Extorq̄ns pecunias Inquisitor.

Episcopalis. Tabien. in uerbo. Excommunicati. casu septimo.

Si autem alio prætextu illicite exigat, licet male agat, non tamen incurrit pœnas ibi contentas. Et similiter si aliquibus debitis modis aliquid accipiat, vtputa, si alicui hoc iniungat in pœnam delicti sui. Nam pęnitentias pecuniarias dare potest Inquisitor, & etiam eas officio suo applicare, quando hęreticum ad misericordiam recipit. vt per Calder. in suo directorio. c. 19. similiter si aliquid sibi sponte donetur, maxime post latam sententiam, quia Inquisitor non est deterioris cõditionis quam alius amicus, seu benefactor.

Pænitentias pecuniarias ĩponerẽ potest Inquisitor.

Similiter non incurritur talis pœna, si bona non Ecclesię, sed propria, vel iam facta propria, vt sunt fructus siue redditus beneficiorum, confiscentur, quia ibi expresse dicitur bona Ecclesiarum. Et nota in verbo, illicitas, illius cap. ꝙ non prohibet pœnas pecuniarias imponi applicandas officio, sed illicitas exactiones fieri. ff. de off. pręsid. vide Tabien. in ver. Excommunicatio. 5. casu 4. Et nota ꝙ nomine pecunię intelligitur omnę commodum, vel pecunia extimabile, vt per Zabar. in Clem. 2. de hęre. large enim accipitur. 1. q. 3. c. Per totum. Debent enim Inquisiti soluere Inquisitori expensas factas ab officio Inquisitionis in eorum causis. Zabar. vbi supra. directorium antiquum. q. 104.

Fructus Ecclesiæ confiscari possũt.

Inquisitor non tantum a Romano Pontifice, sed etiam ab alio auctoritatem ab ipso Romano Pontifice habente, videlicet a Magistro generali, vel prouinciali in ordine Prædicatorum, vel a Ministro generali, vel prouinciali in ordine Minorum auctoritate Apostolica potest ab officio remoueri. Ita habetur in priuilegiis ordinis prædicatorum, quæ incipiunt. Virtute conspicuos, Et sic dicitur. Illos vero ipsius ordinis fratres qui ad prædicandum crucem, vel ad inquirendum contra hæreticos, seu alia huiusmodi negotia sint vel fuerint vbicunque a sede Apostolica deputati, tu fili Magister tuiq; successores, remouere seu reuocare penitusque transferre, ipsisq; vt supersedeant iniungere, aliosque substituere cum expedire videritis licite, & libere valeatis, & in eos si contraue-

A quo ĩstitui possit Inquisitor. 38

nerint

nerint censuram Ecclesiasticam exercere, ac quilibet Prior prouincialis, vel eius vicarius eiusdem ordinis in sua prouincia circa fratres dicti ordinis quilibet ab eadem sede Apostolica similia contingeret in illa committi, facere possint. Nota tamen quod ex mera, & nuda voluntate huiusmodi inquisitores prælati remouere non possunt nec debent, sed exigitur legitima, & rationabilis ac iusta causa, non minus quam in absolutione, & remotione prælatorum, & officialium ordinis. Nam in præallegato priuilegio est clausula infrascripta consideranda, & bene ponderanda, vbi dicitur, Cum expedire videbitur licite, & libere valeatis, &c. In hoc q̃ dicit, cum expedire videritis, iudicium dicit, & iusticiam, & non voluntatem meram, & liberam, & vt in c. nolentes, de hære. in clem. loquendo de inquisitoribus, & commissariis pecunias extorquentibus committitur Prælatis eorum, vbi sic dicitur, Qui quidem prælati inquisitores, & commissarios reos inde repertos ab officio remouere, & amotos alias punire debite seu corrigere teneantur. glo. Io. And. Paul. & Zenzelin. quod sit pecunias extorquere, nam pœnas pecuniarias officio applicãdas nõ prohibet, sed vt illicitas extorsiones, vt supra dictũ est.

Ex mera voluntate Inquisitor non potest remoueri, sed cum expediẽt fuerit.

39 Nota quod in supraallegato priuilegio continetur quod prælati possint iniungere Inquisitoribus, quatenus supersedere debeant ab inceptis causis, quod olim in obseruatione erat, sed hodie non seruatur, quia priuilegia inquisitorum, videlicet Alexãdri & Vrbani 4. sunt in oppositum, quæ sunt infrascripti tenoris, videlicet. Et si forsan Magister, & Ministri generales alijque Priores, & ministri Prouinciales, ac custodes seu Guardiani aliorum locorum vestrorum ordinum prætextu quorumcũque priuilegiorum seu indultorum eiusdem sedis dictis ordinibus concessorũ, ac concedendorum in posterum vobis, vel vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint seu quoquomodo præceperint, vt ad tempus, vel quo ad certos articulos, certasue personas in negotio supersedeatis, eadem nos vobis, & singulis vestrum auctoritate Apostolica districte inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel in-

tendere quomodolibet præsumatis. Nos enim priuilegia seu indulta huiusmodi (quantū ad hunc articulum) tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel in vestrum aliquos, hac de causa ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes.

Reddere rationem quibus teneatur.

Reddere autem rationem capitulo prouinciali vel generali de his quę ad officium eorum pertinēt, non tenentur, neque ad id per prælatos ordinis cogi possunt. Et ad maiorem horū declarationem nota quod inquisitores sunt religiosi, sunt & summi Pontificis delegati. iuxta c. ne aliqui. de hære. li. 6. Inquantum sunt religiosi, & summo Pontifici, & suis subsunt prælatis. Vnde quo ad illa quæ concernunt suam religionem sunt subditi, & Papæ, & suis Prælatis ordinariis. Et ideo si Inquisitores committunt contra uota suę regulę, vel alias obseruantias regulares, & denuncientur, & interrogentur, tenentur veritatem dicere & de his, & de concernentibus religionem. Et si inquiratur quid, vbi, & quantum habeant, & similia, tenentur præsidentibus suæ religionis rationem reddere vt c. cum ad Mona. de statu. mona. Inquantum vero Inquisitores sunt summi Pontificis, & nullius alterius delegati, vt in di. c. Ne aliqui. de hære. li. 6. soli Domino Papæ sunt subditi, vnde quo ad ea quæ concernunt suam delegationem seu delegationis officium, in nullo subsunt eorum prælatis, sed ipsi Domino Papę. & ideo si Inquisitor indebite aliquem vexaret captum pro hæresi, vel ipsi capto videretur, talis non posset appellare ad præsidentem illius religionis, sed tantum ad ipsum summum Pontificem, nec Inquisitor præsidenti suæ religionis petenti, vt sibi responderet de citationibus, capturis, processibus, abiurationibus, & sententiis per eum factis, seu latis, & alijs ad officium suum pertinentibus tenentur ei obtemperare. Quis enim sanæ mentis diceret, quod visitator seu Vicarius minorum ad aliquam prouinciam destinatus visitandam teneretur reddere rationem eorum quæ reperit ac quæ concernūt suum Vicariatum seu visitationem alteri præ

sidenti

ſidēti illius religionis, q̃ magiſtro vel miniſtro qui eū ad huiuſmodi deſtinauit negotiū? Et certe ſi quis alius a Magiſtro ſeu Miniſtro mandaret, ſi illi obtemperaret vtique ignoranter faceret, & forte dignus pœna, quanto magis ſi pręſidētes ordinis prædicatorum mandarent Inquiſitoribus ſuorum ordinum quatenus de concernentibus eorum officium, eis redderent rationem, & illi obtemperarent? & iſti ignoranter facerent ac digni reprehēſione, & pœna eſſent. Et ſi dicatur ꝙ aliquando ſic factum eſt.

Reſpondetur quod malefactū eſt, ſed quid fiendū non quid factum ſit, quærendum eſt. Nam quæ contra ius facta ſunt, debent pro infectis haberi, nec ad conſequentiam trahenda ſunt. Si illi qui hoc fecerunt fuerunt magni, in hoc magni nō fuerunt, qui a iure communi exorbitauerunt. Nam quę a iure exorbitant, nequaquam ſunt ad conſequentiam trahenda. de reg. iur. Nec etiam obuiat ſupradictis quod in c. nolentes. de hære. in clem. mandatur prælatis Inquiſitorum, quod ſi eos reperiant modis illicitis pecunias extorxiſſe, quod eos condemnent, & depoſitos puniāt. Hoc autem (vt videtur) pręſentiam requirit Inquiſitoris, in qua ſi interrogetur Inquiſitor tenetur ſuper huiuſmodi reſpondere. Nam iſta eſt ſola culpa vnica, in qua cōceditur pręlatis deponere Inquiſitorem. in alleg. c. A particulari. ad vniuerſalem conſequentia eſt nulla, & etiā quia modis illicitis pecunias extorquere non eſt officii Inquiſitionis ſeu Inquiſitoris. Et quia c. nolētes. eſt introductū, & ſi teneatur Inquiſitor pręlato ſuo inquirenti an modis illicitis a talibus extorxerit pecunias reſpondere, vnde eſt quod non teneatur alias alijs quibuſcunque, vtpote quos proceſſus feceris, ſi contra talem proceſſit, quis & quid talis teſtificatus fuit & ſimilia. Nec valet ſi dicatur quod iuxta priuilegium ordinis Prædicatorum Magiſtri & Priores prouinciales, & Miniſtri generales, ac prouinciales poſſunt Inquiſitores ſuorum ordinum remouere, & reuocare cum eis viſum fuerit expedire, quod denotat dictorum præſidentium non meram voluntatem, ſed cauſam rationabilem exigentem, quæ requirit præ-

Contra ius factū pro infecto habetur.

Culpa ob quam inquiſitor deponitur.

Remouere inquiſitores ꝗ poſſint.

uium discursum,& inquisitionem. Nam verum est quod possunt eos remouere cum viderint expedire,& non libera volũ tate. Expedire autem videtur Inquisitorem ab officio remouere, cum illum præsidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate, senectute, seu alia causa, vel facti euidentia viderint negligentem, & tunc prius eum debent solicitare,& ad diligẽtiam exhortari. Quod si tẽpore congruo expectatus noluerit vacare, possunt eum licite remouere. Si etiam eis constiterit euidenter quod pecunias extorserit modis illicitis, viso diligenter quod est de iure & secundum glo. c. Nolentes, de hære. in Clem. hisdem modis,& similibus expedit Inquisitores per Dominũ Papam ac per eorum prælatos,& pręsidentes ab officio reuocare.

Expedire quid sit.

INQVISITVS.

1 IN quisitus de vno non debet interrogari de alijs delictis, sed tãtum de his de quibus, & cum quibus est diffamatus, vel denunciatus. Caiet. se. sec. q. 69. ar. 1. licet Petrus de palude oppositum dicat in 4. di. 19. ar. vltimo. & similiter Angel. in li. malefi. sed tutior est prima opinio. vt c. qualiter,& quãdo. de Accusa. & c. Inquisitionis. eod. tit. Fallit hoc secundum Abb. in c. 1. de confess. generaliter in crimine læsę maiestatis,& etiam in crimine hæresis, vide Tabie. in ver. Inquisitio. §. 3. & accusatio. §. 15. Marsil. in pract. crim. §. constitut. numero 14. & 18.

2 Inquisitus iudicem recusare potest, si illum suspectum habet, vtputa quod procedat ex odio. c. cum speciali. de appell. tenetur tamen assignare causam suspicionis, vt per Franch. & decium in di. c. cum speciali. Attendat autem Inquisitor ad causam recusationis, & si allegatur quod contra ius aggrauauit eum, tunc inquisitor habet duas vias, quarum prima est, vt cum senserit de recusatione, antequam recusatio ipsa ad eum perueniat, remittat vel committat alicui vices suas etiã plenarie, & ex tunc nõ poterit recusari, nec facta commissio impugnari, vt c. Iudex. de offi. deleg. li. 6. secus si non committat in totum,& plene vices suas, vt in alleg. cap.

Iudicem recusare quando possit reus.

Secunda

Secunda via est, vt cum Inquisitori recusatio fuerit præsentata, ipse tunc suum corrigat errorem, & processum ad talem statum reducat, in quo aggrauatus suas possit facere defensiones. & sic ablato grauamine aufertur causa suspicionis, & recusatio est nulla. c. cum cessante. de Appel. quãdo autem delatus, & inquisitus pro causa recusationis allegat inimicitiam, vel aliud simile, tunc Inquisitor iuxta c. suspitionis. de off. deleg. & c. secundo requiris. de appell. & c. cum speciali. eo. tit. eligat vnum probum virum in arbitrum, & mãdet recusanti, vt eligat alterum, & sic electis arbitris mandet sub pœna excommunicationis latę sententiæ quatenus citent recusantem, mandando ei vt eis pręsentet recusationem, & testes producat, eosque examinent, ac infra tot dies super recusatione pronuncient, alias ipse vtetur officio suo sicut prius. Prius tamen seruetur id quod in textu di c. cum speciali. de appell. continetur, videlicet, quod recusans coram recusato iudice causam iustæ suspicionis assignet, &c. Quod si adueniente tempore præfixo arbitri non pronunciant, Inquisitor remanet iudex vt prius, si autem contra eum pronunciãt, desinit esse iudex, vt patet per iura allegata, & Doctores in dictis iuribus. & tunc cum Episcopus non possit sine Inquisitore causam terminare, summo Pontifici causam denunciabit, & petet quod non obstante huiusmodi recusatione Inquisitor cum eo possit procedere, vel alium in causa velit subrogare. Directorium antiquum.

Modus recusandi iudicẽ.

INSTRVCTIO.

INstructio pro Inquisitore erit vt infra.

Et primo si Inquisitor videt hęreticum vti duplicitate, seu equiuocatione in suis respõsionibus, nixum faciat quo ipsum ad propositum respondere faciat.

Secundo si audit reum nolle suos errores fateri, mittat ad illum aliquem qui ipsum persuadeat dicere, & fateri veritatem, dicẽs Inquisitorem esse pium ac misericordem. Et dum incipit eum examinare, cum illo bonis vtatur verbis, ac fingat se factum scire, dicatque infrascripta vel similia verba, videlicet,

delicet, ego compatior tibi, & ſcio quod maius peccatum habet ille qui tibi iſtos docuit errores, dicas veritatem, quia cum omni pietate tractaberis. Dic ergo quis te docuit hos errores, quo in loco, & quibus præſentibus. Semper enim iudex ſupponat factũ eſſe verum, ſed quærat de circunſtantijs, & ſocijs ſiue complicibus.

Cõuictus in negatiua perſiſtens.

Tertio ſi perſiſtat reus in negatiua, & ſit conuictus per teſtes, Inquiſitor faciet legere depoſitiones coram eo, ſic tamẽ quod in cognitione deponentium non veniat, ſi tamẽ teſtes talia ei in faciem dicere eſſent parati, Inquiſitor poterit permittere, vt ſic confuſus verum fateatur.

Non cõuictus in negatiua perſiſtẽs.

Quarto ſi videt illum non eſſe conuictum per teſtes, & ſtare in negatiua, accipiat Inquiſitor proceſſum in manibus, & reuoluat, ac dicat, Quomodo potes negare hoc, & hoc? clarum eſt quod non dicis verum. dicas quomodo ſe habeat res, nec te permittas torqueri. Caueat tamen cautus Inquiſitor ne deſcendat ad ſpeciem dicẽdo ſe ſcire ſic, & ſic, ne reus aduertat ipſum ignorare & fingere, ſed ſemper ſtet in genere, & tangat aliquid ſibi certum.

In negatiua abſolute perſiſtens.

Quinto ſi videt reum ſtare in negatiua, fingat ſe longius iturum, & ſic quod niſi verum cito fateatur, ac ſe expediat, in carceribus per plures dies eſt moraturus.

Sexto ſi videt eum ſtare in negatiua, & tamen credit eum eſſe in errore, multiplicet interrogationes, vt ſic veritas habeatur, quia ex multiplicatione articulorum habetur ad minus quod ſi eſt in errorre ipſe variat, & ſic poterit torqueri.

Septimo ſi videt reum nullo modo velle prodere veritatem, non tradat eum cautionibus ſiue fideiuſſoribus. Nam ſi de cetero veritas haberi non poſſet, & ille interim procuraret vt officiũ euadere poſſet, ludificatus Inquiſitor euaderet.

Octauo ſi ſtat in negatiua, mittat Inquiſitor ad reum viros probos, qui ei perſuadeant quod confiteatur, & promittant ei miſericordiam ex parte Inquiſitoris, & quod plus fiet ſibi quam ipſe credat.

Nono ſi aliquis de ſecta ipſius rei ad Eccleſiam reuerſus

inueniatur

inueniatur potest Inquisitor eum mittere ad ipsum reum in carcere, & permittere quod cum illo loquatur, sed custos omnia audiat, & postea diligenter referat Inquisitori, vel si commode fieri potest iudex sit in aliquo loco absconditus, & eos audiat loquentes adinuicem. quod quidem difficile est, & nō multum laudabile, quia Iudex in solo iudicio reum audire debet.

Decimo dum reus incipit veritatem aperire, Inquisitor nullo modo examen differre debet, sed ipsum continuare, quia per dimidiationem examinis frequenter hæretici ad vomitum redeunt, & verum aperire nolunt. directoriū antiquū.

INSTANTIA.

1 INstantia iudicii in quibus casibus de iure ciuili non pereat, & nōnulla notanda de eius instantia, vide Abb. in c. venerabilis, de iudi. & nota quod licet quando quis absolutus est ab instantia, omnia acta ex ipso iudicio oriētia pereant, siue sint præcedentia vt citationes, & satisdationes, ac consilia. vt in l. properandum. §. 1. C. de iudi. confessiones tamen, & attestationes, ac omnia factum respicientia quæ sunt acta litis, perpetuo valēt inter easdem personas, & coram eisdem iudicibus C. de Arbi. l. cum antea. §. fin.

Instantia iudicij in quibus casibus non pereat.

INTERDICTA.

1 INterdicta quot, & qualia sint, & quando competunt, & vnde habuerunt originem, vide glo. in c. Pastoralis. de causa possess. & propr. & ibi de nouem publicis interdictis, & de viginti nouem priuatis. spec. eo. tit. §. quia vero.

2 Interdicti ab Inquisitore sicut nec excommunicati ab ipso a nullo, præterque ab eodem possunt, vel dispensari. vide supra, excommunicatio.

Interdicti ab Inquisitore.

3 Interdicti generalis sententiam ab Episcopo promulgatā an exempti teneantur seruare, & an religiosi non obseruantes interdictum quando matrix Ecclesia seruat illud, sint excommunicati, vide Abb. in c. cū inter, & c. 1. de præsump. Host. in c. tanta. de exces. prę la. Io. And. in mercurial. in c. In obscuris, de reg. iur.

INTER-

INTERPRETARI.

INterpretari legem solus Princeps potest.l.fin.C.de legi.c. inter alia de senten.exco.& nota ex Io.de tur.cre. in c. sicut enim.11.quod bona est interpretatio magistri,sed melior est instructio Iudicis quia necessaria,optima consuetudinis quia necessaria & generalis,sed superat omnes interpretatio Principis.ex quibus sequitur corrolarie q; si sit opus interpretatione quę in scripto redigatur,& sit necessaria omnes cōstringēs ad eius obseruantiā,& generalis,idest sit lex,& cōstitutio scripta, solus Princeps est requirēdus secularis vel ecclesiasticus, quia solus potest talē interpretationē facere, vt c. de legi. & const. l. leges, & tali modo solus Apostolicus est interpres iuris diuini, & canonū. Abb. c. Quæ in Ecclesiarum. de const. Et solus Imperator interpres iuris ciuilis,vt supra dictum est. 1

Magistri iudicis cō suetudinis.

Interpretari statuta contra hæreticos quandoque potest Inquisitor,vtpatet per breue Inno. 4.incipien.Ad perpetuā. 2

Interpretantur iura communia, & priuilegia generaliter loquentia secundum loci consuetudinem,vt c. certificati. de sepulturis, Inno. in c.olim de ver.sign.Bar.in l.omnes populi .ff.de iusti.& iur.Abb.in c.certificati. vt supra. Nam & lex interpretanda est secundum vsum praticandi.l.minime.ff. de legi.c.cum dilectus,de consuetud. 3

Loci consuetudo attendenda.

Interpretari stricte non debet sententia interdicti,quia venit ad correctionem animæ, & securior interpretatio fienda est inconcernentibus animam,& eius periculum,glo. in c.cū in vnico.de scrutinio. Abb.in c.in partibus.de ver.sig.& in c. estote,de reg.iur. 4

INSTRVMENTA.

INstrumenta per notarium confecta postquam fuit de falso in suo officio commisso damnatus,non debent recipi tamq̃ autentica,quia ex quo damnatus est auctor, opera eius nō faciunt fidem.pro hoc.l.si quis C.de susce.& arch.li.10.Inn.optimam distinctionem facit dicens.Aut loquimur de instrumētis confectis post falsitatem commissam per ipsum notarium, vel ante. si ante, tunc ex quo notarius toleratur in officio 1

Post falsitatem cō missam.

valent

valent, licet postea sequatur damnatio, seu depositio, quia gesta ratione publici officij non retractantur propter publicam vtilitatē, licet postea sequatur depositio. ad hoc l. Barbarius ff. de offi. prætoris, & 3. q. 7. §. tria. Sed instrumenta confecta post damnationem, pro infectis habentur. Idem a simili potest dici de notario in hæresim lapso.

Post dānationem confecta instrumēta pro infectis habentur.

2 Sed dubium est quando ante damnationem notarij reperitur instrumentum habens plura capita, & in vno est admixta falsitas, nunquid propter falsitatem in vno capite adinuētam reprobetur totum instrumentum. Quidam distinguunt vt habes per Abb. in c. fraternitatis, de hære. sed resolutio est talis. Aut defectus nō prouenit ex vitio notarij, & tunc aut cō cernit substantialia instrumenti, vt quia omissa indictio, & dies, & tunc instrumētum corruit totum, vt in Auctem. vt pro po. no. impe. & no. in c. inter dilectos, de fide. instr. aut defectus non concernit substantialia negotij, & tunc distinguitur sic. Aut negotia sunt connexa, aut non. Primo casu corruit totum, secundo casu, vt quia debebat scribere quod. N. promisit decem, & scripsit viginti, & quod erat consanguineus, & talia quæ sunt circunstantiæ extrinsecæ, licet talia sint falsa, non reprobatur propter hoc instrumentum, quia illa non spectant ad officium notarij, vt dicitur de teste. vide Abba. vbi supra.

Instrumētū habēs plura capita.

INVOCARE.

1 IN uocare brachium seculare potest Inquisitor, vt in c. vt officium. de here. li. 6. §. denique.

2 Inuocantes dęmones tam Iudæos, quam Paganos atque Saracenos indifferenter Inquisitor punire non potest, sed tātum quando directe contra Christianam professionem agūt. Pro quorum intelligentia aduertendum est, quod in scripturis veteris testamenti sunt quædam quæ ita mordicus a Iudęis tenentur, & creduntur, vt eis inhęrendo, & credendo credant inniti diuinæ auctoritati ac ineffabili veritati. Nam aduertendum puto, quod in veteri testamento sunt quædā moralia, quędā legalia, quędā iudicialia, quædam cęrimonialia,

Moralia legalia iudicialia.

quædam prophetalia, & quædam figuralia, quæ omnia sunt genere duplicia. Nam quædam sunt in eis specialia, per quę a nobis christianis infideles reputantur. Et si de his discordant a priori eorum credentia, licet hæretici sint in eorum perfidia, non tamen in fide christiana, imo nobiscum tunc de nouo conueniunt, & ad nos conuertuntur. Et propter hoc in his a Christianis non sunt fatigandi, sed in talibus potius erudiendi, & defendendi sunt.

Iudæi hæretici nõ ĩ fide christiana.

3 Quædam alia sunt Christianis, & Iudæis cõmunia, ꝑ quæ a nobis Christianis non distinguntur, nec Iudęi sunt, nec habentur hæretici, vtpote credere Deum vnum, & illum creatorem omnium, & similia. Et si in eis Iudæi ab eorum priori credentia discedant, & abnegẽt esse vera, hæretici & in priori promissa fidelitate, & in eorum theologia, vel lege, & cõmuni eorum ęstimatione sunt, & habentur hæretici. Et quia in his nobiscum conueniunt, & talia negare est legẽ christianorũ directe impugnare, ideo a Christianis, & fidei christianæ iudicibus, Episcopis, & Inquisitoribus arctandi sunt ea tenere, & credere, ac fidem quam de his credendo promiserũt firmiter obseruare. Si ergo inueniantur Iudæi in his quæ nobis & ipsis sunt communia deliquisse verbo vel facto ea abnegando, vt si asserendo verbo vnum Deum non esse, vel facto dæmonibus sacrificando, quod est facto dæmonem Deum asserere, & similia perpetrare, pręsertim in pręsentia christianorum, debent tamquam hæretici in eorum lege, & vt fautores hæreticorum contra legem Christi, arctari & puniri per Episcopos & Inquisitores iudices fidei. Si enim infantes iudæorum vel adulti per minas, vel per timorem amissionis rerum suarum, vel verberum, vel similia etiã metu mortis coacti fuerint baptizari, & receperint fidem Christi, sunt cogẽdi ad obseruandum quod promiserunt, vt in C. de Iudæis. di. 45. & c. contra Christianos. de hęre. li. 6. quanto magis iudæi qui voluntarie de credendo pręd icta moralia, & illa prædicta per quę a Christianis nõ distinguuntur, Deo fideiusserunt, debẽt arctari ad seruandum illud quod promisserũt? præsertim quia

Iudæi hæretici in fide christiana.

fidem

fidem Christi quam receperunt in figura, vt dicit S. Thom. se. sec. q. 10. art. 5. Et quia iudæi inter cætera adorare vnum Deum, & illum solum promiserunt, iuxt. illud Deut. 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies, & his modernis temporibus, & etiam antiquis frequentissime delique runt, saltem facto quod est plusq̃ verbo idola colentes, eis sacrificia offerentes, dæmones inuocantes, ad aras dæmoniorum sacrificia offerentes, responsa sperantes, & obtinentes, & nonnumq̃ Christianos verbo, vel exemplo ad nepharia similia pertrahentes, Episcoporum, & Inquisitorum pro talibus nephandis iudicium non euadunt, imo sunt durius ab eis puniendi, & hoc patet ex dictis Doctorum. Nam Inno. in c. Quod super. de voto. & vo. redem. sic dicit. Et propter hoc dicimus, non licet Papæ, vel fidelibus auferre sua, siue dominia, siue iurisdictiones infidelibus, quia sine peccato ea possident. Sed bene credimus, ꝙ Papa qui est vicarius Christi potestatem habet non tantum super Christianos, sed etiam super omnes infideles. Cum enim Christus habuerit super omnes potestatem, vnde psal. 71. Deus iudicium tuum Regi da. &c. non videtur diligens paterfamilias, nisi vicario suo quem in terra dimittebat, plenam potestatem super omnes dimisisset. Item ipse Petro, & successoribus eius dedit claues regni cœlorum dicens. Quodcunq; ligaueris super terram. &c. Et alibi. pasce oues meas. Omnes autem tam fideles, q̃ infideles Christi oues sunt per creationem, licet non sint de ouili Ecclesiæ. Et sic per prædicta patet, ꝙ Papa super omnes habet iurisdictionem, & potestatem de iure, licet non de facto, vnde per hanc potestatem quam habet Papa, credo ꝙ si gentilis qui non habent legem nisi naturæ, si contra legem naturæ faceret, ꝙ posset licite puniri per Papam. Arg. Gen. 19. vbi habes, ꝙ Sodomitæ qui contra legem naturæ peccabant puniti sunt a Deo. Cũ autẽ Dei iudicia sint nobis exẽplaria, non video quare Papa qui est vicarius Christi hoc nõ possit, dũmodo adsit facultas. Et idẽ dico si colãt idola. naturale .n. est vnum, & solũ Deum creatorem colere, & non creaturas.

Iudæi quomodo per Epos uel Inquisitores puniri possint, & debeant.

Papa nõ sup Christianos tãtum, sed etiam super ĩfideles potestatẽ habet.

Iudæi hæretici, a Papa iudicantur.

Item Iudęos si contra legem Euangelij faciāt Papa potest iudicare in moralibus videlicet, & eos si eorum Prælati non puniant punire. Et eodem modo si hæreses circa suam legem inueniant. Et hac ratione moti Greg. & Inno. Summi Pontifices mandauerunt comburi libros talium, qui multis hæresibus pleni inueniebantur, mandaueruntq; puniri illos qui prædictas hæreses sequerentur, & docerent. 4

Nota facultatem idest secularem potestatem.

De Christianis autem non est dubium, quod eos Papa potest iudicare si contra legem Euangelii faciant. Et licet quandoq; Papa omittat pœnas iustas omnibus prædictis inferre, hoc facit, vel quia facultatem non habet, vel propter scandala, ac pericula vitanda.

In omnibus autem prędictis casibus, & alijs in quibus licet Papa eis aliquid mandare, si non obediunt compellendi sunt per brachium seculare, & indicendum est eis bellum per Papam, & non per alios, vbi quis de iure suo contendit. Nec est contra. c. Multi. 2. q. 1. vbi dicitur quod non pertinet ad nos iudicare de his quæ foris sunt, quia intelligitur, quod nō debemus eos iudicare excommunicando, vel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia vocantur. 45. di. c. De Iudæis. Hæc Innoc. vbi supra, & Abb. in cap. venerabilem. de electione. 5

Iudæorum codices hæresum pleni.

Temporibus etiam nostris videlicet. M. D. LVIII. ex mādato Pauli eius nominis quarti summi Pont. diligentissima Inquisitione contra Iudæos facta, hæresum pleni quamplurimi codices penes ipsos inuēti igne consumpti sunt. Io. And. etiam in Nouella super alleg. c. Quod super. idem quod Inno. dicit, & super c. ex graui. §. sane. de vsuris. in Clem. sic ait. Non solum est hæreticum male sentire de articulis fidei vel sacramentis Ecclesiæ. c. Ad abolendam. de hęre. sed etiā quod ꝑuersum dogma habet, vel falsas opiniones gignit, ac sequitur. 24. q. 4. c. Hæretici. Aut si est contra doctrinam Ecclesiæ. eo. tit. & c. Et c. tu. in fin. Iudæi vero qui dicunt hæc iudicātes auctoritate Deut. 23. Non fœneraberis fratri tuo, de quibus videtur facere 23. q. 4. c. Ab illo. nō includuntur hac 6

constitu-

constitutione, quia hæresis proprie non cadit in illos, quæ di uisionem sonat, quia numq̃ fuerunt vniti. Item certum est ꝙ peccant in articulis fidei, qui sapiunt humanitatem Christi. de quibus. in c. firmiter. de sum. tri. & fi. ca. & hoc scit Ecclesia, & tolerat, & nihil ad nos, c. Gaudemus. de diuor. Possunt tamen per Ecclesiam compesci super his, si talia dogmatizant inter Christianos, vt dicit Inno. & Hostieñ. in c. quod super his. de voto. & vo. redem. Sicut & in alijs casibus cohercet, qui nominantur in c. Iudęi. de Iudę. Hæc Io. And.

Iudæi dogmatizãtes.

Paulus de Alza. super eodem. c. concordat etiam cum prędictis. Et S. Tho. se. sec. q. 10. art. 10. ad 2. & ipse sic dicit, Ecclesia in infideles non habet iudicium quo ad pœnam spiritualem eis infligendam, habet tamen iudicium super infideles quo ad temporalem pœnam, ad quod pertinet, ꝙ Ecclesia aliquando propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium. Et in eadem q. ar. 8. sic dicit. Infidelium quidam sunt, qui numq̃ fidem Christi susceperunt, sicut Iudæi, & gentiles, & tales nullo modo sunt ad fidem compellendi ab Ecclesia, vt ipsi credant, quia credere voluntatis est, sunt tamẽ compellendi a fidelibus si adsit facultas, vt fidem non impediant vel blasphemijs, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis ꝑsecutionibus, & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent, non quidem vt eos ad credendum cogant, quia etiam si eos vicissent, & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent an credere vellent, sed propter hoc vt eos compellant, ne fidem Christi impediant. Alij vero sunt infideles, qui quãdoq; fidem Christi susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, vel quicunq; apostatæ, & tales sunt etiam corporaliter compellendi, vt impleant quod semel susceperunt. Hæc Sanctus Thom.

Quandoque Iudæis subtrahitur cõmunio, Christianorum.

Bellũ cõtra infideles quare moueant fideles.

7 Nonnulli autem aduersarij veritatis prędictam veritatem nituntur multipliciter impugnare, volentes probare, ꝙ cognitio, & punitio Iudæorum, & Saracenorum in vel contra fidem delinquentium pertinet non ad Episcopum, & Inquisito

rem,

rem, ſed tantum ad Dominos temporales. Et primo probant per canones, ſecũdo per leges. Per canones impugnant quintupliciter, & primo ſic.

Iudæus ſic delinquens contra fidem vel eſt ex ſe de iuriſdictione Epiſcopi, vel non ſi ſic, punit eum Epiſcopus, vtpatet c. Poſtulaſti. de Iudæis. Et punit eum pecunia, vel pœna alia temporali. ſi non, punit eum Dominus temporalis, vtpatet per c. alleg. non ergo omnes iudęos contra fidem agentes poteſt punire Epiſcopus, & per conſequens minus ipſe Inquiſitor, cum ille ſit Ordinarius, & non iſte.

Reſpondetur, ꝙ c. alleg. non loquitur de hæreſi vel fide, de quibus cognoſcere per cenſuram eccleſiaſticam prohibetur Dominus temporalis, vtpatet in c. vt Inquiſitionis. de hære. lib. 6. Sed loquitur de exceſſu de quo in iudæo conceditur ꝑ Eccleſiam Domino temporali, ꝙ poſſit cognoſcere, & punire. Dicit etiam ſic. c. Poſtulaſti, qualiter contra Iudęum procedere debeas qui manus iniecit in quendam clericum violẽtas. Ad quod breuiter reſpondemus, ꝙ ſi dictus iudæus tuæ iuriſdictionis exiſtit, ipſum pœna pecuniaria punias, vel alia ſecundum ꝙ conuenit temporali, faciens læſo ſatisfactionem congruam exhiberi, alioquin eius dominum moneas, & inducas, vt paſſo iniuriam, & Eccleſiæ ab eo ſatisfaciat competenter. Quod ſi Dominus eius neglexerit adimplere, tu Chriſtianis per cenſuram eccleſiaſticam interdicas, ne cum ipſo iudæo anteꝗ ſatisfaciat præſumant commercia exercere.

Iudæi ꝑ Princi-pes puni-untur.

Secundo ſic arguitur. ſi in contumeliã creatoris prorũpant Iudęi, puniuntur per Principes temporales, vt c. in nonnullis. de iude. ſed fidem Chriſti falſo dogmate impugnare, vel aliter in & contra fidem agere, eſt in cõtumeliam creatoris prorumpere, ergo ſi iudęi ſic agitẽt fidem, non per Epiſcopum, & Inquiſitorem debent puniri, ſed per Principes ſeculares. 8

Contumelia du-plex.

Reſpondetur multipliciter, & primo. ꝙ duplex eſt blaſphemia in Deum, & contumelia. Quædam eſt ſimplex, & quædã eſt hæreticalis, prima non agitat articulum ſidei, ſed ſecunda. De primo loquitur c. vnicũ de maledicis, & blaſphemis. ſe

cunda

cunda autē trahitur ad titulū de hæret. & de prima loquitur, non de secunda c. alleg. quia loquitur simpliciter, & non ad hæresim contrahendo, nec sequitur, quod si Papa commisit, & præcepit principibus temporalibus quod puniant quando que christianum vel Iudęum de prima, quod commiserit etiā de secunda. Et ibi, si hoc feceris. quod non facit, cū contrariū postmodum prædictis dominis temporalibus præcepit in c. vt Inquisitionis. de hęre. li. 6. vbi eis præcepit quod de fide, & de hæresi quoquomodo non iudicent, nec cognoscant.

Secundo respondetur, quod non dicitur in di. c. in nonnullis, Pręcipimus quod per Principes pręsumptores huiusmodi animaduersione debita puniantur, Papa nō excludit seipsum quin possit iudicare, & punire Iudæos contra fidem catholicam delinquentes effectos de foro suo, & Ecclesię Romanæ, in foro namque Ecclesiastico tales pœna pecuniaria, vel alia temporali pœna citra sanguinis effusionem puniuntur, in foro autem seculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc quod dicitur, animaduersione debita puniātur. vt notat, & exponit Host. in c. de indicijs. §. quod si Iudæus, sic dicēs, cum autem Iudæus Christum blasppemans, vel in eius sæuiens puniatur, multo fortius si Deum blasphemauerit est ꝑ potestatem secularem pœna legitima feriendus, vt eodem c. Nonnullis. §. vlti. sed quæ sit pœna hæc, dicunt quod est pecuniaria. vt c. Postulasti. eod. tit. & hoc est verum in ecclesiastico, sed in seculari foro hoc non credo verum, imo legali pœna quæ est decapitatio, etiam in christiano (vt dicetur infra.)

Præcipiē do alijs ꝙ faciāt nō priuat se auctoritate.

Et hoc significat Papa quando dicit, per potestatē secularem condignę animaduersionis, adiectionem. Animaduersio enim merum imperium denotat, vnde & in hoc casu est animam a corpore vertere. ff. de iurisdi. omn. iudi. l. 3. Nec excusabit se aliquis cum Iudice causa ludi. Quis enim ludos appellet ex quibus crimina oriuntur? vt manifeste in constitutione. ff. vet. §. illud, non sane. Nam ludus noxius in culpa est. ff ad l. Aquiliā. Nam ludus ad hoc. de pręsump. c. 1. hæc Host.

Animaduersio q̄d significet

Ludi ex quibus crimina oriuntur.

Tertio respondetur, quod in crimine hęresis iudicis Eccle-

siastici

siastici est cognoscere,& iudicare,sed iudicis secularis est exe qui,& punire vt c.ad abolendam,de hære.& c. vergentis, & c.excommunicamus. vtroque eo.tit.sic in proposito,Ecclesia iudicat.quod significatur in eo quod Papa in di.c. nonnullis, dicit. Præcipimus quod præsumptores huiusmodi &c. sed do minus secularis exequitur,& punit, in eo quod præcipit fieri per Principes seculares tãquam per executores , & etiã quia dicit,quod cõdignę animaduersionis volumus,&c.Per quod supplicium designatur,vt supradictum est.

Rex Siciliæ papæ minister fuit, non dominus.

9 Tertio arguitur sic,Rex Siciliæ commisit Episcopis , vt pu nirent Saracenos,qui mulieribus Christianis,& pueris abute bantur,vt c.In Archiepisc.de rapto.Igitur si Rex eis cõmisit, punitio Saracenorũ directe pertinet ad Principes seculares .

Respondetur quod Papa commissionem factam Episcopis per Regem super Saracenos narrat,sed eos procedere ex tali commissione non approbat, nec processerunt ex illa, sed pro pria ordinaria,vnde dicit sic. Consultationi tuæ taliter respõ demus,quod tales in iurisdictione tua existentes pœna pecu- niaria poteris mulctare,&c. Vel aliter respondetur,quod vbi prædicti Episcopi in dictis excessibus processissent ex commis sione Regia,& non potestate ordinaria , quod procedebant in casu de excessu,quia de nece,& de damnato concubitu,in quo & de quo potest cognoscere , & punire dominus secula- ris,secus autem est de fide, & crimine hæreticę prauitatis,de quo iudex secularis cognoscere prohibetur , c. vt Inquisitio- nis de hære. li. 6.

10 Quarto arguitur.alta voce,& publice in terris christiano rum Machometum inuocare , peregrinationes ad sepulchrũ alicuius Saraceni defuncti tamquam ad locum sanctum , pa- lam & publice in eisdem terris facere,& tolerare , cedit in of fensam,& opprobrium fidei Christianæ, sed Saracenos talia exercentes mandat Papa castigari per Principes christianos, vt de Iudæis c.postulasti.non ergo cognitio & punitio Sara- cenorum contra fidem christianam delinquentium videtur ad Ecclesiam pertinere.

Respondetur

Respondetur, quod Iudęi & Saraceni (vt dictum est) aliqua habent nobiscum communia, vt credere vnum Deum, & eũ creatorem, hoc est commune nobis Christianis, & Iudæis, & Saracenis, vel credere Christum de virgine natum, & illum fuisse prophetam verum & sanctum, quod est commune nobis, & Saracenis, & in talibus assentire, ab Ecclesia nõ reprobatur, imo tacite approbatur, & si postmodum dissentiant in lege, seu potius secta sua, hæretici fiunt directe, & in nostra indirecte. Et quia inquirere & cognoscere de huiusmodi habet Iudex ecclesiasticus, ergo poterit iudicare. Habent etiam Iudæi, & Saraceni aliqua quę nobis Christianis, & illis non sunt communia sed distincta, per quæ hi sunt, & dicuntur Iudæi, & illi sunt, & dicuntur Saraceni. Et de Iudæis primum. Nam ii asserunt Christum adhuc fore venturum, & legali ob seruantia esse viuendum, Saraceni autem asserunt Christum venisse, fuisse tãtum purum hominẽ, & Machometum Christi nuncium, & Dei prophetam sanctum extitisse, & in his Ecclesia eos non approbat sed reprobat, & tolerat tamen, ac ne illos ad profitendum fidem catholicam quisquam cogat, districte prohibet. vt in c. qui syncera. di. 45. sed si volũt ab eorũ erroribus resilire, & fidem Christi suscipere, eos recipit fouet & protegit, vt c. Iudęi. de iudęis. Et in protestatione huiusmodi eorum errorum ipsi Iudæi & Saraceni exercent, & obseruant execrabiles varios ritus suos. Hi in synagogis suis, illi in mosquitis, distinguuntur tamẽ ritibus. Nam ritus Iudæorum interdum fuerũt liciti, & semper habuerunt, & habent significationem, & representationẽ alicuius veritatis. Nam olim repręsentabant futura, modo autem præterita, sicut serpens æneus, qui adhuc in quibusdam ecclesijs in Paschate super palũ exaltatur, & agnus qui immolatur significat, & figurat nobis Christianis præterita, idest Christum in cruce exaltatum, & Deo in ara crucis immolatum. Sed olim sanctis patribus designabat talia ĩ Christo futura. Nã Io. 3. dicit Christus Sicut Moises exaltauit serpentẽ in deserto, ita exaltari oportet filiũ hominis. & ideo ritus Iudęorũ ab Ecclesia tolerantur

Cõmunia nobis Iudæis, & Saracenis.

Ad fidẽ Catholicã Ecclesia nemi-nẽ cogit.

quia in illis habentur testimonia fidei Christianæ ab hostibus & ab alijs qui foris sunt, imo Papa prohibet quod in eorum celebritatibus, & festiuitatibus a bullis Christianis ullatenus perturbentur, vt in c.sicut fidei, de Iudæ.& Sara. Ritus aũt Saracenorum secundum suam totalitatem (quod dico propter circuncisionem) numquam fuerunt, nec sunt liciti, quia non continent veritatem, nec aliquam adducunt vtilitatem, ideo ab ecclesia, iure vel constitutione nec approbantur, nec licentiantur, nec etiam tolerantur, licet in mesquitis suis, vel eorum domibus inter se quadã taciturnitate ab Ecclesia videantur tolerari, quia sic fieri non prohibentur. Quod istos execrabiles ritus non faciant inter Christianos publice in loco eminenti, vt clamant ideo vt profiteantur Machometum alta voce, & peregrinẽtur in multitudine, & publice ad sepulchrũ Saraceni, quem vt sanctum mendaciter colunt, & adorant fieri prohibet Papa, vt iudex Ecclesiasticus, & proprius in hac causa. inde dicit, Cum autem sint diuinę maiestati displicentia non sunt vllatenus toleranda, sancto approbante concilio ipsa in terris Christianorum fieri deinceps districtius inhibemus, præcipientes principibus temporalibus, vt generalis iudex quod talia in eorum terris fieri nõ permittant. Si autem fiant per modum per quem fieri prohibentur, hoc est publice & notorie quod probatione, & inquisitione nõ egeat, sed punitione, in isto casu præsenti statuto, & iure Papa committit, & remittit eos vt punitionem, & vltionem in eos exequantur ad principes seculares, cum tales infideles publice Christum blasphemantes animaduersionis vltione debeant castigari, vt dictum est in solutione immediati pręcedentis argumenti, & patet in c.in nonnullis. de Iudæis. Animaduersionis autem pœna decapitationem significat, vt dicit Host. quæ pœna non potest infligi per Ecclesiam, quod bene designant verba in §. fi.c.prædicti, quæ sunt talia. Hi vero qui secus pręsumpserint, taliter ob diuinam reuerentiam castigentur ab ipsis, scilicet Principibus, quod alij eorum exẽplo perterriti a pręsumptione simili arceantur.

Iudæi in eorum festiuitatibus nõ pturbẽtur.

Saraceni quomodo & quare tolerẽtur ab ecclesia.

Quinto

11 Quinto arguitur sic, Iudæi non possunt proprie esse hæreti ci, nec per consequens de hæresi suspecti, nam fidem christianam nunquam receperunt, & per consequens eã perdere non possunt. Episcopi autem, & Inquisitores non sunt simul iudices nisi in materia hæresis, ergo de eis qualitercunque delinquentibus cognoscere non possunt.

Respondetur sicut supradictum est, quod Iudęi possunt esse manifesti, & clare hæreticorum fautores, receptatores, & defensores, & ideo possunt puniri per Episcopos, & Inquisito res, hæretici autem in lege nostra directe, & proprie esse non possunt, nec suspecti, quia fidem Christi in re non receperũt, & sic vt tales puniri non possunt. Et hoc nisi credant, vel personaliter asserant contrarium eorum quibus a nobis distincti non sunt, sed nobiscum conueniunt, ut pote Deum non esse, vel creatorem, vel legem non dedisse Moisi, &c. quibus assentire seu credere expresse vel tacite fideiusserunt in circoncisione, vel legis Mosaicæ receptione. Et ideo si deuiant arctãdi sunt credere, & tenere quæ fideiusserunt. De fide autem, & hę resi non habet cognoscere quoquomodo dominus temporalis, sed tantum ecclesiasticus. Possunt etiam contra fidẽ Christianam agere, illam prauo dogmate corrumpendo, malis persuasionibus impugnando, Christianos ad hæreses inducẽdo, de hæresibus informando, ad ritus eorum execrabiles prauis persuasionibus pertrahendo, nouas leges contra Christi legẽ inueniendo, scribendoque, & dogmatizando, & similia peragendo, de quibus iudex secularis cum sit prohibitus non potest, sed Ecclesiasticus habet cognoscere, & diffinire.

Iudæi hæreticorũ fautores quomodo esse possunt.

Iudæi cõtra Christi fidem dogmatizantes.

12 Per leges autem veritas prædicta etiam impugnatur multipliciter. Et primo sic. Iudæi Romanis legibus iudicantur C. de iude. l. Iudæi, vbi sic dicitur, Iudæi Romano communi iure uiuentes, & infra. Adeant solemni more iudicia, omnesque Romanis legibus conferant, & accipiant actiones. ergo debent iudicari Romanis legibus in ciuilibus, sicut & Christiani, & non legibus mosaicis, nec a senibus Iudæorum, imo eos per ipsorum seniores prohibet iudicari, vt patet C. de iud. l. si qua.

Romanis legibus iudæi iudicantur.

Namque ante Christi aduentum secundum legem Moisi in multis habebant immunitatē, quæ omnia rescinduntur, eo. c. l. Iussio, & quædam iuxta legem suam instituerunt, quæ non licent. eo. c. l. Nemo.

Secundo arguitur sic. Rectores prouinciarum debent prohibere Iudęos si faciunt aliqua in contemptum fidei Christianæ. C. de iudę. l. Iudæos. vbi sic dicitur, Iudæos quędam festiuitatis suę solemnia ad pœnæ quandam recordationem intendere, & sanctæ crucis assimilatam speciem in contemptū christianæ fidei sacrilega mente exercere prouinciarum rectores prohibeant. Hęc in glo. solemnia, puta, coronam spineam, & crucem, ergo non ad Ecclesiam, sed ad Dominos temporales pertinet Iudæos contra fidem Christi delinquentes punire. 13

Respōdetur, quod ex ista lege nil aliud habetur, nisi quod rectores prouinciarū prohibeant Iudęos, ne talia faciant contra fidem, nec per hoc Iudæi fidem peruertebant, sed contemnebant, vnde in contemptum dicit. Nec per hoc excluditur Ecclesia ad quam de delinquētibus in fide pertinet iudicare, & non ad Dominos temporales, vt in cap. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6.

Tertio arguitur sic. Princeps secularis iudicat pœna sanguinis Iudæos qui expugnant fidem Christi falsa doctrina. C. de Iudę. l. vlti. vbi sic dicit. Sciant præterea bona sua pręscripta, mox pœnę sanguinis destinandos qui fidem alterius, idest Christi expugnabit, peruersa doctrina. Hęc ibi. Non ergo ad Christianos, vel ad Ecclesiam pertinet punire taliter delinquentes. 14

Respōdetur, quod ex ista lege nihil aliud habetur, nisi quod principes seculares Iudæos expugnantes fidem Christi puniunt pœna sanguinis. Hæc autem pœna est secundum iudicium seculare, nec ex hoc excluditur iudiciū Ecclesiæ, cuius est cognoscere, & diffinire, sicut nec in hæreticis in quos, & cōtra quos est eadem pœna secundum leges, vt C. de hęre. l. Manichęos, & l. Ariani, & nō procedit super iudicium Ecclesiæ, vt C. de sum. Tri. & fi. ca. l. 1. & de hære. c. ad abolendam,

& c.

& c. vergentis, & c. excommunicamus pri. & sec. Et Iudæi fidem Christi impugnantes eisdem legibus quibus & hæretici iudicantur. C. de iudæ. l. cœli cœlorum, vbi sic dicitur. Iudæi nisi ad Dei cultum venerationemq; christianam cõuersi fuerint, hisdem legibus quibus præcipimus hæreticos cõstringi vel astringi, se quoque nouerint astringendos. hęc ibi. Constat autem quod non astringuntur hisdem legibus quibus hę retici, nisi impugnent fidem in peruersa doctrina sicut hæretici, tunc enim eodem iudicio astringuntur, ut C. de hære. l. quicunque. §. eos vero, vbi dicitur, Vltimo supplicio cohercean tur, qui illicita tentauerint docere, alias vt principes seculares Iudæos sustinet protegit ac defendit, vt C. eo. l. nullus.

Iudæi fidem Christi impugnantes hisdem legibus puniuntur quib. hæretici.

Quarto sic arguitur. Occasione quæstionis hæresis nullus debet prouinciam commouere, ergo si Iudæus impugnat fidem, nullus se debet intromittere de quæstione ciuili occasione hæresum, vel religionũ, sed præses debet prouidere super decisione talis quæstionis ciuilis.

Respondetur, quod nec lex intendit quin iudex ecclesiasticus de hæresi debeat iudicare, & vbi lex hoc diceret, tãquam impeditiua officij Inquisitionis, per Episcopum, & Inquisitorem foret penitus retractanda, vt habetur in c. statutum, de hære. lib. 6.

Lex impediens Inquisitionis officium retractãda.

Quinto arguitur sic. In crimine canonico præses cum Metropolitano habet discernere, & non Metropolitanus per se, sed adiuncto præside, vt in aucten. de manda. prin. §. si vero canonicum. fidem autẽ per Iudæos vel christianos impugnare falso dogmate crimen est canonicum, ergo de illa discernere pertinet non solum ad ecclesiasticum, sed etiam ad præsidem, non disiunctiue sed copulatiue.

Respondetur, prout patet per verba sequentia legis, illa quæstio non erat pure canonica, sed habebat aliquid de ciuili. Dubitabant enim Episcopi in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de temporali iurisdictione, lex namque dicit sic, Si vero canonicũ sit quod qæritur, vna cũ Metropolitano prouinciæ hoc disponere, & discernere prouidebis, siue Epi-

scopi

ſcopi dubitent ſiue alij quidam,& cauſæ claræ Deo amabilem terminum,qui & decenter orthodoxam cuſtodiant fidem,& indemnitatem procuret fiſcalibus. Ecce patet quod dubitant Epiſcopi in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de fiſca libus,in quo caſu Metropolitanus,& præſes habeant diſcernere , alias enim Epiſcopi per ſe,& ſine Metropolitano iudicant in quæſtione canonica,vt matrimoniali , & alijs multis. In crimine enim Eccleſiaſtico,vt eſt crimen hæreſis, iudex ecclesiaſticus per ſe cognoſcit,& diſcernit,nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciuilis,vt in Auđen.de clerico apud proprios Epiſcopos.§.ſi vero,vbi ſic dicitur.Si vero Eccleſiaſticum ſit delictum egẽs caſtigatione eccleſiaſtica,& mulcta , Deo amabilis Epiſcopus hoc diſcernat,nihil communicantibus clariſſimis prouinciȩ iudicibus . Nec enim volumus talia negocia omnino ſcire ciuiles iudices , cum oporteat talia eccleſiaſtica examinari , & emendari animas delinquẽtium per eccleſiaſticam mulctam ſecundum diuinas , & ſacras regulas quas etiam noſtræ ſi qui non dedignantur leges.hæc ibi.Non obſtantibus igitur canonum,& legum allegationibus, & impugnationibus antedictis manifeſte patet,quod iudȩorum,& aliorum infidelium fidem chriſtianam prauis dogmatibus impugnantium, ſeu alijs modis contra fidem Chriſti delinquentium,& agentium cognitio, iudicium,& pȩnitentia pertinet de iure ad iudices eccleſiaſticos, quia ad Epiſcopos,& Inquiſitores hæreticæ prauitatis , & non ad principes , ſeu dominos ſeculares, licet executio pertineat ad ipſos iudices ſeculares, quam vindictam facit ſanguinis punitio , & ſi delinquentes debeant animaduerſione debita, ideſt vltimo ſupplicio caſtigari,prout ſi hæretici de iure & conſuetudine eſſent,eſt faciẽdum. Propter huiuſmodi rationes nonnulli aduerſarij ueritatis tempore Vrbani eius nominis quinti ſummi Pontificis opoſuerunt ſe Epiſcopo Bardonenſi,& Inquiſitori qui in fortijs ſuis tenebant quendam Iudæum nomine Aſtructum de petra Barchinoñ . conuictum pariter , & confeſſum eo quod dȩmones inuocauerat , eis ſacrificauerat, & reſponſa ab illis habuerat,

In quæſtione canonica epiſcopi ſoli iudicant.

Iudicium ad Epiſcopos, executio ad iudices ſeculares quomodo pertinẽt.

habuerat, allegantes contra dictos Episcopum et Inquisitorem, prefatum Iudæum non esse de eorum foro, sed potius de foro domini temporalis. Et tandem dictus Iudæus sequestratus fuit in fortijs Episcopi Illerdensis, & causa deducta ante Gregorium Papam vndecimum. A quo auditis partibus in publico concistorio, mandatum est duobus Cardinalibus Bononien. videlicet; & Morinen. quatenus mandarent prefato Episcopo Illerden. quod infra taxatum terminum, dictum Iudæum deberet antedictis Episcopo, & Inquisitori restituisse, & consignasse. Qui Episcopus, & Inquisitor præfati eundem Iudæum recuperatum Barchinonæ in Ecclesia Cathedrali in festo circuncisionis Domini publice fecerunt abiurare, & eũdem sententialiter carceri perpetuo mancipauerũt anno Domini. 1385. & hæc habentur diffuse in directorio antiquo Inquisitionis. Vide Zanchinum, de hæret. c. 36. cum addit.

Casus Iudæi in diœcesi Illerdensi.

IRREGVLARITAS.

1 IRregularitas non est pœna directe inflicta, sed potius consequens sacramenti defectum. Albertus magnus in 4. sent. di. 27. Io. de Tur. Cre. in c. si quis. di. 34 Et sępe sine peccato, imo benefaciendo contrahitur, de qua plura vide supradictum Io. de Tur. Cre. in c. De his clericis, dist. 50. & Abb. in c. 1. de vi. & hon. cler. & in c. si furiosus. de homicidio.

Irregularitas quid sit.

2 Irregularitatem leuare, & super illa dispensare possunt Inquisitores si contracta sit in hæresi, cum redeuntibus ad gremium matris Ecclesiæ, vt patet per priuilegium Clementis Papæ eius nominis septimi, quod incipit, Cũ sicut, vbi sic habet.

Quam irregularitatem possunt leuare.

Et cum clericis secularibus, ac personis religiosis cuiusuis conditionis super quauis irregularitate, quam tam ex hæresi quam ex apostasia a fide, seu etiam ex eo quod censuris, & pœnis ecclesiasticis tam a iure quam ab homine quauis occasione, vel causa latis, & promulgatis quamlibet incurrissent, aut ligati seu innodati diuina celebrando contraxissent, ac etiam super irregularitatibus quas clerici cruce signati sententijs, censuris & pœnis a iure vel ab homine etiam quauis occasione, vel causa latis, ligati seu irretiti, ac etiam ex eo quod in locis Ecclesiastico

clesiastico interdicto suppositis, missas & alia diuina officia (non tamen in contemptum clauium) incurrerint, dispensandi, &c.

IVDAEI.

IVdęi quomodo subsint Inquisitori, & in quibus, vide supra in ver. Inuocantes 9. 10. 11. & 12. 1

Iudæi quare non sint cogendi ad fidem Christi suscipiendam, vide supra in verbo inuocare num. 6. pag. 229. 2

IVDEX.

Sine auctoritate iudex nõ est.

IVdex auctoritatem debet habere, quia alias iudex non diceretur, nec esset. Secundo debet habere bonam vitã, quia ait tex. in c. forus in fin. de ver. sign. Non potest iusticia cum scelerato habere commercium. Tertio debet habere scientiam, vt habeat notitiam boni, & ęqui. vt habet textus in l. 1. ff. de iur. & iura. Quarto debet habere experientiam. vt dicit tex. in Aucten. de iudi. Et vt nulla. post prin. in ver. Non enim ęstimauimus, Vbi imperator detestatur eorum iudicium etiã nomina qui carent peritia legum, & illorum qui non habent experientiam. 1

Iudex debet esse mitis & placidus omnibus, vt in aucten. de mand. prin. §. præcipue. In examinando tamen reos se debet ostendere terribilem, vt in di. aucten. de mand. princip. §. talem vero, not. in l. obseruandum. ff. de off. præsid. Non tamẽ debet esse nimis crudelis, alias posset remoueri, sicut si esset nimis negligens. l. 1. & ibi Bar. C. de off. præsid. vrb. 2

Iudex de facili non moueatur contra delatos, sed prius bene omnia examinet, scilicet cuius famæ, & qualitatis sint deponentes, & illi contra quos deponunt, & quare deponant, & nõ statim irascatur contra delatos, eos odio prosequendo, vt per spec. de iud. prępar. versic. circa iudicem. 3

Iudex debet corrigere subditos ex dilectione, & non ex odio, vt 23. q. 4. c. ita. & quanto maius est delictum, tanto seuerius est iudicandum, vt 24. q. 1. c. non afferamus, & ibi glo. 4

Iudex quocunque modo procedat semper veritatem inquirere debet. textus est in aucten. qui semel. c. quomodo, & 5

quando

quando iudex.ibi,perquisita veritate,ita dixit Bart. in extrauag. ad reprimen.in ver.ad receptationem. Ad idem textus in l.famosi.ff.ad l.Iul.maie.de adult.Et hoc maxime facere debet in crimine hæresis quod est enormissimum. vbi enim est maius periculum ibi cautius est agendum c.vbi periculum de electio. li. 6. quinimo, si iudici post sententiam etiam condẽnatoriam appareret de innocentia rei,id principi scribere debet, nec sentẽtiam executioni mandare l.1.§.si quis vltro.ff. de quæstioni. ita voluit Bart. in loco alleg. quinimo si princeps mãdaret contra aliquem fieri executionem alicuius sententiæ capitalis,non erit illico parendum,quando appareret de innocentia rei post sententiam, sed expectanda esset secũda iussio, & Principi rescribendum.facit textus in c.si quando de rescript.& in terminis, textus in leg.si vindicari.C.de pœnis,& c.cum apud.6. quæst.3. nec iusto principi hoc molestum esse debet.facit quod de Antiocho tertio Asiæ rege scribitur. Is enim omnibus regni sui vrbibus fertur scripsisse,quod si quid in literis quæ eius nomine scriberentur esset quod legibus aduersari videretur, crederent ignaro se huiusmodi literas scriptas fuisse.Et propterea eis non parerent,facit textus in l.digna vox.c.de legi.

Cautius agendum ubi maius periculũ.

Vbi appa ret de innocentia iudici nõ est parendum.

Antiochi scriptum.

6 Iudex semper debet inclinare in mitiorem partem, & in minorem pœnam sequens iuris regulam,quod semper in obscuris mitiorem partem amplecti debemus, vt regula. In obscuris, de reg. iur.

Ad mitiorem tẽdere debet iudex.

7 Iudex ad absoluendum pronior sit quam ad condemnandum.l.Arrianus.ff. de actio. & obliga. quia tutius est absoluere quam cõdemnare,spec.de aduoc.§. sequitur videre.fallit hoc in crimine hæresis secundum Io. de Imo. in Clem. 1. de hære. vbi ait quod ad salutarem pænitentiam imponendam in dubio tutius est condemnare q̃ absoluere.

Ad absoluendum pronior debet esse iudex.

8 Iudices semper prę oculis habere debent, quod scribitur in c. cum ęterni. de re. iudi. lib. 6. vbi dicitur. Caueant Iudices, & prudenter attendant, vt in causarum processibus nil vindicet odium, vel fauor vsurpet, timor exulet, præmium

Fauor, & odium absint a iudice.

aut expectatio præmij iustitiam non euertat, sed stateram gestét in manibus, & ęquo libramine procedant, vt in omnibus quæ agenda fuerint præsertim in concipiendis, & ferēdis sentētijs præ oculis Deus habeatur, & lachrymis nullus sit locus quia iustitia lachrymis non regitur, nec officia lachrymis gubernantur.

Lachrymis nullus fiat locus.

Iudex cauere debet ne sit partialis sed communis. Bald. in tract. de Guelf. & Gibel. nec magis vni parti quam alteri fauere debet, alias recusari posset secundum Inno. in c. accedens, vt lit. non contest. & Bal. in Margar. ver. Iudex, taliter enim se debet habere, vt apud eum non sit exceptio personarum secundum specul. in tit. de deleg. versi. 8. & non debet moueri nec prece nec percio, nec odio vel amore. clem. 1. de hære. & glo. ibi. & Cardin. 11. q. 3. c. quatuor, & debet esse omnibus idem, nec alicui complacere contra veritatem, Abb. in c. qualiter, & quando. 2. de accusa. 9

A muneribus abstinere debet iudex.

Iudex abstinere debet a muneribus si cupit esse rectus, quia dona, & munera euertunt iustitiam, & excęcant oculos sapiētum, vt deut. 15. & c. qui recte. 2. q. 3. refert Angel. & post eum Iason. in l. non dubium C. de testi. 10

Secūdum allegata, & probata procedere debet.

Iudex non tantum secundum conscientiam, sed secūdum allegata, & probata iudicare debet, Io. de Anna. super c. pastoralis, de offi. deleg. num. 9. Sanctus Thom. sec. sec. q. 67. art. 2. Et ibi Caiet. 11

Iudex non multum debet festinare in processibus, Ioan. de Ana. in c. cum Bertoldus, de sent. & re iudi. nu. 4. & in dubijs opinionem receptam sequi debet, idem Io. de Ana. in c. canonum. de consti. nu. 6. nam communis opinio doctorum seruari debet, & in iudicando, & in consulendo graue est recedere ab ea. Abb. in c. cum secundum, de secund. nupt. 12

De delicto constare debet.

Iudici debet constare de delicto antequam cōtra aliquem procedat, vt in crimine homicidij de corpore interempto. Et in crimine hæresis de hæresibus dictis, vel suspitione hæresis data. Iason in l. iusiurādum. §. procurator, de iureiur. Bar. in l. fin. ff. de quæstioni. Blanch. l. fin. eo. tit. nu. 15. 13

Iudex

14 Iudex dicitur posse quod iuste potest, & honeste. 22.q.2.c. faciat homo, & ff. de condi.instit.l.filius, & l.nepos de ver.sig. & illud dicitur posse quod de iure possumus, in clem.sæpe.de ver.signi.& ibi Zaber.nu.9.

Potest ꝙ iuste potest.

15 Iudex qui relaxat reum de crimine læsæ maiestatis humanæ vel diuinæ conuictum, vel confessum, vel ante purgationẽ indiciorum, incidit in crimen læsę maiestatis, & puniri potest pœna rei, & dixit Angel.in l.ne quis.ff.de custo. reo.

Relaxãs reum.

16 Iudex debet requirere de inimicitia testium illius contra quem inquiritur, eo maxime quod in crimine hæresis nomina testium reo non publicantur, nec potest ipse diuinare. Io. And.in nouella super c.vt officium. de hære.li.6.

17 Iudicis arbitrio relinquitur quod in iure expressum non inuenitur.c.de causis, de off.deleg.& l.1 ff.de iur.delib. sed arbitrium iudicis debet esse iuri, & ęquitati consonum secundũ Lud. Ro. in cons.376.incip.quęstio est nũquid, vbi per hoc allegat glo.in l. eas causas.ff.de condi.& demonstra.& sequitur Marsil.in pract.cri.§.diligenter, nu.24.non igitur cogitet propter hoc iudex omnia sibi licere.

Arbitrio iudicis relinquitur ꝙ nõ cautum non est.

18 Iudici si quid sit certa notione perspectum, nullus legum ordo, nulla procedendi recepta forma seruanda est. Intellige si crimen committatur pręsente iudice in loco iudicij, & alijs testibus. Nam si crimen committatur præsente iudice, vt priuato, tunc ordo iudiciarius seruari debet.l.1.& auct. offeratur.C.de lit.contest.& c.si sacerdos de off.ordi.

Certa iudici.

19 Iudex faciat redigi in actis nomen, & cognomen deponentis quærelam, quia alias querela non tenet secundum Bald. in l.penult.C.de accusa.& Alex.in l.libellorum.ff.eo. tit.& tamen allegantibus silentium imponat. Bald. in l.1. C. de lega. & appellantibus ab eius sententijs, dummodo possint appellare, iniuriam non inferat, alias puniretur .l. minime. C. de Appellat.

Nomina & cognomina scribi dbent.

20 Iudex maleficia puniat, inuestiget, & multa pertransire nõ sinat. Nam maleficia dissimulantes, & non punientes acriter puniri debent.l.1.de desert. secundum Bar. ibi, & l.fin.C.de

publicis leti. li. 12. & ibi Bart. & punientur sicut ipsi scelerati, vt l. fin. C. Ne sanct. Bapt. & l. si quis in hoc genus. C. de Episc. & cleri.

In attrocioribus, seueritas militat.

Iudex in atrocibus seueritate, & non pietate vti debet, secus autem in aliis l. diuus. ff. de reg. iur. In ver. sentire. & Bal. in l. ea quæ C. de cond. indec. 21

Non grauetur quis ultra legem.

Iudex aliquem non grauet plusquam lex, quia mens iudicis præsumitur conformis menti legis. l. & puto. ff. de fami. hercis. §. 1. & l. nam, & ipsum. ff. de iust. & iur. secundum Bar. in l. 2. C. si pen. appell. 22

Iudex in arbitrarijs non sit nimis fauorabilis, quia cui datur laxior habena, magis prę oculis æquitatem debet habere l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cer. lo. & in aucten. de iureiur. quod præsta. ab his, & Inno. in c. cum æterni. de re iud. li. 6. 23

Terribilē se ostēdere quādo oportet.

Iudex delinquentibus vultum terribilem ostēdat, vt in aucten. de manda. princ. §. tale. non autem contra innocentiam, nisi ad principia, & præludia inueniendi ipsam veritatem, vt l. fi. C. ad scillan. & secundū Alex. in l. 1. ff. quod metus causa. 24

Iudex facit litem suam qui admittit non admittenda, secūdum Bal. in l. sancimus C. de iudi. etiam si illa verba apponat, videlicet, admisit si & in quantū de iure debet, secundū Bart. in l. si quando. ff. de lega. quia nihil operatur secundum eum. Et facit quod not. in l. cum propter. ff. de le. præstan. & glo. in l. iudex postquam, de re iud. dicit, quod iudex nō debet talem conditionem apponere, sed prius est discutiēdum an debeat admitti, & idem dicendum est si non admittenda admittat, vide Bart. in l. prætor ait. §. 1. ff. de re iudi. 25

Sedere debet iudex

Iudex debet sedere quādo ad eum venerint aduocati pro suorum clientum causis, & eos patienter, ac benigne audire, spec. in tit. de sent. iuste. versi. Item est nulla. Et per eūdem in tit. de disput. & alleg. §. 6. 26

Nō præceps.

Iudex non sit facilis ad capturam eorum qui deferuntur, sed prius omnia bene examinet, inuestiget, & consideret. Bal. in l. quod euitandi, in fin. C. de condi. ob turp. caus. & per Frā. Aret. in l. si quis post. ff. de test. Brun. in fin. sui tract. de indicijs & tort. 27

& tort. & hæc maxime obſeruanda ſunt quando nõ eſt timor de fuga, ſecundum doctores.

28 Iudicis arbitrio, & ſi multa relinquantur a iuribus, non tamen ex hoc cogitet liberam habere poteſtatem faciendi quæ cunque voluerit, quia dictum arbitrium debet eſſe regulatũ a iure, & æquitati conſonum. Lud. Ro. in conſ. 376. incip. quæſtio eſt nunquid, vbi allegat glo. in l. eas cauſas .ff. de condi. & demon.

Iudicis arbitriũ quo modo regi debet.

29 Iudex patienter, & benigne audiat de crimine inquiſitos, & pro eis agentes nam benigna iudicum audientia videtur quodammodo pœnæ impoſitæ præſtare tolerantiam, & e cõtra impatientia, & arrogantia iudicum in audiendo reum & pro eo agentes, ſepius reducunt ipſum reum, & affines in deſperationem, & ad querimonias exaggerandas, vt Marſil. in pract. crim. .§. occurrunt, num. 2.

Iudicis benigna audientia.

30 Iudex exiſtens extra prouinciam ſuam non poteſt excommunicare nec abſoluere, niſi de cauſa cognouerit in prouincia exiſtens, ſed tamen poteſt committere cauſas in prouincia. Quod bene nota. Ad hoc facit text. in c. Nouit. de off. lega. & eſt ibi glo. ſingularis.

Iudex extra prouĩciam.

31 Iudex ſi procedit ex præſumptionibus numq̃ pœnam corporalem imponere debet, ſed ciuiliter condemnare, quod patet de ſententia Salomonis. Innocen. c. veriſimile. de præſump. Arch. in c. Accuſatus. de hære. lib. 6.

Iudex ex præſumptionibus, procedẽs.

32 Iudici promittens aliquem præſentare liberatur per primã præſentationem. Ita dixit Benedictus de Plum. in l. duobus .§. 1. per glo. ibi in ver. exhibuit .ff. de iureiur. Alex. in conſ. 360. incipien. Breuiter in caſu, Marſil. in Pract. crimin. .§. Quoniam. num. 2. Et ſi promittitur præſentare totiens quotiens, liberatur bina præſentatione. Ita dixit Angel. in .l. ſi finita .ff. de damn. in fect. & in l. 2. .ff. de custo. reo. Marſil. in pract. crim. .§. Quoniam. num. 12.

Per primam præſentationem liberatur fideiuſſor.

33 Iudex eccleſiaſticus poteſt inhibere iudici ſeculari ne procedat in cauſa dependente ex cauſa quæ oritur coram ipſo Iudice Eccleſiaſtico, vide c. tuam. de ord. cogni. & Abb. ibidem.

Iudex eccleſiaſtic. qđ in iudicẽ ſecularẽ poſſit.

dem. Et per Corsetum in suo repertorio, in ver. inhibitoria 2. Et optime facit ad propositum, ꝙ Inquisitor potest inhibere Iudici seculari, ne procedat contra aliquem vigore processuum inquisitionis, vel occasione alicuius confessionis factæ coram ipso Inquisitore, quod bene nota.

Iudicis scripta.

34 Iudicis scripta non probant etiam cum tribus testibus, nisi Iudex vt notarius scripserit, Inno. in c. cum a nobis. de test. & Bal. in sua Margarita. Probant subscripta a testibus. c. 2. de fide instru. & etiam non subscripta in multis casibus, vt per Abb. vt in di. c. cum a nobis. de test. & in c. post cessionem de proba. probat autem omnino si sit subscripta a parte, vt a reo, quia subscribens se alicui scripturæ ipsam approbat quo ad omnia in ea contenta, & sibi ita præiudicat, ac si in toto & per totum eam manu sua scripsisset. ita notat Bar. & Angel. in l. emptor. §. lucius. ff. de pact. per illum textum not. faciũt quæ notat. Alex. in l. cum antiquitas. C. de testi. vide Abb. & Fel. in c. scripta. de fide instru. & per Marsi. in repet. rub. C. de proba. col. 59. nu. 295. vnde si subscribens postea dicat se fuisse deceptum, oportet quod id probet, alias sibi non creditur. Et ita dixit Bar. in l. 1. §. si quis neget. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. & Paul. de castro in consi. 358. & per Marsil. de proba. num. 296.

In enormibus nõ seruatur ordo.

35 Iudex in his quæ sunt valde enormia non tenetur seruare ordinem iuris secundũ pari. de puteo in sindic. suo fol. 51. col. 2. in fin. sed contrarium sentit Marsil. in pract. crim. §. diligẽter nu. 169. & bene, si intendit de inquisitione ipsa, quia in inquisitione enormis criminis non potest dici quod simus in enormi crimine, cum non constat de crimine commisso, scilicet inquisitum commisisse tale crimen, sed sumus in imputatione talis criminis, modo non sequitur talis est imputatus de tali crimine, ergo est reus talis criminis, textus not. in l. fi. C. de accusa. in versi. non statim reus existimatur. Debet igitur iudex in inquirendo etiam enormia, seruare omnia quæ de iure seruanda sunt, omissis tantummodo nõ essentialibus ad iudicium. & quod dicitur quod in enormibus licet iura

transgredi,

transſgredi, habet locum in puniendo delictum quando iam vere conſtat reum commiſiſſe crimen, ſecus autem in procedendo, & inquirendo.

36 Item & hoc locum habet tantum in maioribus magiſtratibus, nam minores, vt poteſtates, & iudices terrarum, vicarij Inquiſitorum, & ſimiles, non poſſunt leges, & iura transſgredi. ita dixit Bal. in aucten. hodie. c. de iudic. Lud. Ro. in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſolu. matrimo. vide Marſil. in pract. crim. §. Diligenter. nu. 169. 170. & 171.

37 Iudex iudicij exercēdi locum ſecurum habere debet, alias licite poteſt appellari, & qui eſt citatus de citatione poteſt nō curare, vt in c. Ex parte 1. de appel. ad idem eſt Abb. ibidem, facit ad hoc. c. ſtatuimus de offi. deleg. li. 6. & c. Paſtoralis, de re. iudi. in clem. & debet locus eſſe idoneus, & honeſtus, quia non in taberna. Hæc glo. in di. c. ſtatuimus, in ver. ſecurum.

Locus iudicij ſecurus eſſe debet.

38 Iudex qui in commiſſo ſibi officio iuſte ſe gerit, miniſter Dei dici debet 23. q. 5. c. qui malos, omnibus tamen ſiue bonis ſiue malis obediēdum, iuxta illud Pauli ad Ro. 13. ſiue bonis ſiue diſcolis, quia qui poteſtatibus reſiſtit Dei ordinationi reſiſtit, quia omnis poteſtas a Deo eſt. Intellige tamen niſi cōtrarium pręcipiatur quid Deo, vel eccleſiæ catholicæ, quia tunc ſeruandum illud, Deo magiſquam hominibus oportet obedire.

39 Iudex qui iuſtitiam barata uit proditor dici debet, & contra illum procedi poteſt, & debet ad inſtar rei criminis lęſæ maieſtatis, vt in l. 1. & in aucten. ibi. poſita. C. de pœnis iudi. qui mal. iudica. Et ita dixit Paris de puteo in tract. ſindic. talis enim qui iuſtitiam opprimit, cum ſit poſitus ad illam adminiſtrandam, iuſticiam prodere videtur, vnde dixit Paris de puteo in loco alleg. quod iudicum, qui iuſtitiā peruertunt, arma in ciuitate ſeu palatio depicta deleri debēt ad eorum vituperium, argu. textus in l. eorum, cum ibi notata per Bartol. ff. de pœnis.

Baratans iuſticiā.

40 Iudex ſi vehementer præſumit contra petētes dilationes, eos non admittat, nec curet de appellatione, iuxta notata per

inno, in

Inno.in c.post electionem,de conces. præben.& per Io. And. in c.super eo. de appell.Abb.in c.nullus,de presumptio.in fi. Et aduerte quod ex hoc solo quod iudex exceptionem probabilem non admittit,non grauat partem. Nam potuit moueri putando illam esse falsam, ideo vt præsumatur grauamen,debet expectari donec probetur ipsius veritas. Et ex hoc infertur quod in facultate iudicis est exceptiones dilatorias, vel peremptorias admittere vel repellere, nec ex sola reiectione infertur grauamen. Abb. in c. interposita de appell.

Exceptiones admittere, uel repellere ad iudicẽ ptinet.

41 Iudex si dubitat an exceptio sit admittenda, vel non,debet eam admittere cum protestatione, si & in quantum de iure sit admittenda, & non aliter nec alio modo, & hoc intellige quãdo non potest pro tunc discuti an sit admittenda vel nõ. & nota quod iudex ex causa potest recusare exceptiones cum protestatione, & ad vlteriora procedere. Ad hoc est textus not.in c. ad dissoluẽdam,de despons.impub.& hoc præcipue quando iudex ex probabili causa moueretur,puta quia vehementer contra eum presumeret quod exciperet causa subterfugiendi iudicium,vel quia est probabile dubium, vtrum exceptio sit admittenda,& indago exigit longum tractum.Consulit autem Host. quod iudex faciat scribi causam in actis, vt sic appareat eum probabili ratione motum.Abb.in c.cum cõtingat de off.deleg.supra glo. in uer. nihilo. quam glo. bene nota,& diligenter considera,quia facit ad propositum.Ad idẽ facit quod dicit Felin.super di.glo.alleg.Host.super c.nullus, de præsump.& dato quod reus offerret se probaturum in continenti,tanta esse posset maliciæ præsumptio, quod non probaretur per probationem incontinenti. ita intelligit glo. in ver. sententiæ.in c.suscitante,de in integrum restitit. Quam glo.bene nota quia facit multum ad propositum, quæ dicit ꝙ licet incontinenti hic velit probare exceptionem suam,si tamen est præsumptio contra ipsum quod malitiose excipiat, primo mandabitur executioni sententia, deinde si quid proponere voluerit,audietur in modum accusationis.

Cum protestatione quãdo exceptio admittẽda.

Præsump tio maliciæ quid faciat.

42 Iudex si non seruauit modum, vel ordinem Inquisitionis

prudenter

prudenter & caute corrigere se debet. nam & si in aliquo errauit, non debet sponte errorem suum fateri, ne eius vilescat auctoritas, nec tamen errorem suum defendere debet, seu in illo perseuerare, sed prudentius, & cautius se corrigat quã tum potest, vt in c. qualiter & quando 1. de accusa. & Abb. ibi dem. Et hoc est, quia male principiato negotio aliquo non potest inde aliquid ordinabiliter sequi, vt est ibi textus. magnæ igitur sapientiæ est, corrigere male inchoata, 22. q. 3. c. magnæ. quod nota contra illos qui volentes vnum defendere errorem, in infinita incidunt incõueniẽtia. Abb. vbi supra.

A principio malo bonum non sequitur.

43 Iudex non tenetur sequi consilium malum sapiẽtis, etiam eo casu quo ex forma statuti debet sententiare cum consilio sapientis. vide supra in ver. consilium.

Consilium malum sapientis.

44 Iudex ex causa potest pœnas augere, & minuere, vt per l. Hodie. ff. de poen. Et in l. quid ergo. Lud. Ro. in cons. 129. incipien. quia pulchre. quod verum est tam de pęna a lege vel statuto, q̃ ex consuetudine, vt per Marsil. in loco præalleg. & ꝑ Abb. in c. de causis. de off. deleg. in fi. vtrũ autẽ possit licite reo pœnã totaliter relaxare, aduerte infrascriptas distinctiones.

Pœnas augere, & minuere.

Prima quarum est, ꝙ differentia est inter relaxare, mutare & alterare. nam relaxare pœnam alicui reo videtur esse totaliter eum ab ipsa pœna liberare, seu ei totaliter pœnam remittere. Mutare vero est pœnam debitam in aliam commutare, vt pœnam mortis in pœnam exilij. Alterare autem est augere, seu mitigare, vel attenuare pœnam.

Relaxare mutare, & alterare.

Secunda distinctio est, quod pœna aut est a lege determinata, aut non, sed Iudicis arbitrio relicta.

Tertia est, quod pœna statuta a lege aut statuitur vt inferẽda, aut iam iure incursa.

Quarta erit. Alterare pœnam contingit dupliciter, aut post latam sententiam, aut ante.

Quinta est. Alterare pœnam iterum contingit dupliciter, videlicet cum causæ cognitione, aut sine causæ cognitione.

Sexta est, reus aut est puniẽdus ad instantiam accusatoris iniuriati, aut non.

Septima distinctio erit, Iudex aut est ordinarius, aut est delegatus.

Octaua erit. Si Iudex ordinarius est, aut est habens potestatẽ dispẽsandi in crimine in quo est reus accusatus, aut nõ.

His præhabitis, sit ista prima conclusio. Iudex ordinarius, & multominus delegatus non potest reo accusato, & conuicto laxare licite pœnam in lege statutam super crimine de quo reus est condemnatus, reo petente recompensationem illatæ sibi iniuriæ. Hæc conclusio quam credimus esse Sancti Thom. se. sec. q. 68. ar. 3. Patet primo auctoritate diuinæ legis. nam Deut. 13. de illo qui suadet Dijs alienis dicitur. Non parcat oculus tuus, vt miserearis, & ocultes eum, sed statim interficies eum. Et de homicidio dicitur Deut. 19. nec misereberis eius &c. Secundo patet ex. §. præsenti notandum .ff. ad turpil. l. 1. vbi sic dicitur. Facti quidem inquisitio in arbitrio est iudicantis, pœnæ vero prosecutio non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritati reseruatur, non arbitrio iudicis committitur. Et propterea dicitur in aucten. de Iudicibus. §. oportet. quod Iudex non debet esse minor lege & .ff. ad municipia. l. ordine.

Laxare pœnã reo non potest.

Ratione vero probatur prefata conclusio per sanctũ Thomam vbi supra, ex duobus quæ sunt circa Iudicem considerãda. quorum vnum est, ꝙ ipse habet iudicare inter accusatorẽ & reum, & aliud est ꝙ ipse non facit iudicii sententiam quasi ex propria, sed ex publica potestate. Duplici ergo ratione impeditur Iudex ne reum a pœna absoluere possit. Primo quidem ex parte accusatoris ad cuius ius quandoq; pertinet, vt reus puniatur, puta propter aliquam iniuriam in ipsum commissam cuius relaxatio nõ est in arbitrio alicuius Iudicis; quia quilibet Iudex tenetur ius suum reddere vnicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicę cuius potestate fungitur, ad cuius bonum pertinet, quod malefactores puniantur. sed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores Iudices, & supremum Iudicem, scilicet Principem, cui est plenarie cõmissa publica potestas. Iudex enim inferior non habet potestatẽ

Duo a iudice consideranda.

absoluendi

absoluendi reum a pœna contra leges superiorum sibi impositas. vnde super illud Io. 19. nõ haberes in me potestatem vllam, dicit August. talem non dederat Pilato potestatem vt esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum absoluere. Princeps qui habet plenariam potestatem in republica, si ille qui passus est iniuriam velit eum remittere, poterit licitæ reum absoluere, si hoc publicæ vtilitati viderit non esse nociuum.

Pilatus abusus est potestate.

Secunda conclusio est. Si iniuriã passus cõsentit, vt reo pœna relaxetur, Iudex habens plenam auctoritatem potest licite reo relaxare in lege statutam, dum tamen hoc non sit nociuum aut scandolosum reipublicæ. Patet hæc conclusio ex iam dictis.

Tertia conclusio est, cum pro vno eodemque facto diuersæ pœnæ de iure imponuntur, tunc vtraque pro vno eodemque tempore non est imponenda. Hæc conclusio patet in c. at si clerici. de iudi. maxime vbi vtraque per se sufficeret, vt ibi notatur, sed tunc minor est imponenda, quia pœnæ potius sunt molliendę quam exasperandæ. ff. de pœn. l. interpretatione, & de pęnit. di. 1. c. pęnæ, vel locus erit gratificationi. c. cum autem, de iur. pa. vel illa imponetur quę magis timeatur. C. quoniam frequenter, vt lit. non cõtest. quia hoc solum bene agitur, vt vita hominũ corrigatur. c. prodest seueritas. 23. q. 5.

Quando diuerse pœnæ, pro uno delicto minor est imponenda.

Quarta conclusio est. Si pœna ipso iure cõtrahatur nõ potest Iudex eam relaxare, aut commutare, vel alterare, quia talis pœna cum iã quodãmodo inhęreat vsibus ipsius rei, nõ pẽdet ex Iudicis arbitrio, tũ quia (vt Io. And. in c. 1. de sagit. ait) quando pœna imponitur ipso iure non reperitur alia pœna condemnatoria seu declaratoria delicti.

Quinta conclusio est. Pœnam in lege statutam non potest commutare vel alterare, augendo vel minuendo Iudex delegatus, quia talis non potest dispensare, sed iure communi procedere. Cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi. c. cum dilecta. de rescript. Hæc conclusio colligitur ex c. de causis. de offi. deleg.

Iudex augere uel minuere legis pœnam non potest.

Sexta cōclusio est, pœnam in lege statutam pro aliquo crimine Iudex etiam ordinarius non habens potestatem dispensandi super illo crimine, non potest commutare, minuere, vel augere, vt in c. licet, de pœnis.

Septima conclusio est, Iudex ordinarius habens potestatē dispensandi super illo crimine, non potest pœnam statutam in lege mutare aut alterare minuendo, vel augendo, sine causa legitima, & sine causæ cognitione, vt dicit Hostien. in sum. li. 5. tit. de accusa. §. quis sit effectus accusationis. effectus accusationis est, vt reo conuicto imponatur pœna ordinaria, & certa, si in iure statuta inueniatur. Nam Iudex qui meliorem aut duriorem pœnam imposuerit quam scriptam reperit, graui infamia notatur, vt C. ad l. iul. de vi publ. vel priua. l. si mus qui. in fin. & C. ne sanctum baptisma reit e. l. 3. & 9. de offi. de leg. c. de causis. §. 1. & c. vbi de transact.

Duriorem pœnam imponēs iudex īfamia notatur.

Octaua conclusio est. Pœnam in lege statutam iudex non potest commutare post prolatam sententiam, vt ex text. c. si quem. 2. q. 3. quod vt ait Lau. & Archi. habet locum post sententiam iam latam. Et. ff. de re iudi. l. actori.

Sed contra talem conclusionē aliqui arguunt. Et primo de c. veniam 35. q. 9. vbi Papa post sententiam cuidam pœnam temperauit, & idem de præside prouinciæ, qui etiam post sententiam potest mulctam impositam temperare, vt. ff. de offi. præsid. prouin. l. illicito. §. qui vniuersas.

Sed respondetur, quod speciale est in Papa, & præcipue qui vocatus est in plenitudinē potestatis, quod possit in criminali etiam post latam sententiam ipsam temperare pœnā adiudicatā, similiter, & præses prouinciȩ, qui etiam habebat maximam potestatem, & ideo ex hoc non sequitur, quod regulariter omnes iudices hæc possint facere.

Nona conclusio est. Pœnam in lege statutam de aliquo crimine potest qui habet potestatem dispensandi super illo crimine, commutare, augere vel minuere cum causæ cognitione, & ante sententiā, vel in ipsa sententiȩ prolatione, vt in c. in Archiepiscopatu de rapto. & c. eo. tit. l. & si seuerior. In qua

quidem causæ cognitione, habetur consideratio locorum, temporum, & personarum, atq; causæ, multitudinis, ac ætatis, & scandali. Namq; ex his omnibus rigor iuris mitigatur. vt colligitur manifeste ex c. super eo. de sent. excommuni. Et c. vlt. de transa.

Locorum tēporum, et personarū distinctio.

Item causa cognita, & ex prædictis causis, & iuribus poterit pœnam augere, & etiam quia multis crassantibus vindicta opus est .ff. de pœnis .l. aut pacta .§. vlt. Et l. capitalium. in vlt. .§. & in di. l. & si securior. & per Inno. de consti. c. 1.

Decima conclusio est. In pœnis extraordinariis iudex potest exasperare, & mitigare, vt .ff. de pœnis .l. Hodie, & de pœni. di. 1. c. Mensuram. In quibus extraordinariis tunc dicitur pœna diminui, vel augeri, cum Iudex non seruat id ꝙ in talibus seruari consueuit. arg. .ff. de dam. in fi. l. si finita .§. 1. & .ff. de flum. l. 1. cum similibus.

Vndecima conclusio est. Nam talis indulgentia, siue remissio pœnæ non est facienda per Iudicem homini incorrigibili. 23. quæst. 4.

Duodecima conclusio est. Quando pœna non est determinata a iure, siue in lege statuta, tunc imponitur arbitrio iudicantis, qui debet æquitate seruata semper in humaniorem partem declinare. c. exparte. de transa. Et .ff. de effra. l. 1. & .ff. de pen. l. Hodie. & c. de causis. de off. deleg. & c. vlt. de transa. Cum his concordant Innoc. & Host. maxime in sum. Archid. in c. si ergo. 17. q. 1. Et Henricus Boich. super c. in Archiepiscopatu. de Rapto.

Ad humaniorem declinare debet iudex.

Et nota, ꝙ si Iudex remitteret pœnam inordinate, nocumentum inferret communitati, cui expedit, vt maleficia puniantur, ad hoc vt peccata vitentur. Vnde Deuteronomij 13. dicitur post pœnā seductoris. Vt omnis Israel audiens timeat, & nequaq̃ vltra faciat quispiam huius rei simile.

Quibus noceat iudex remissus.

Nocet etiam personæ cui illata est iniuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris in pœna iniuriantis, vt dicit Sanctus Thom. Hæc Io. de Tur. Cre. super c. si quem. 2. q. 3.

Iudex

Iuramentum de ueritate di cenda.

45 Iudex non debet reo dare iuramentum de veritate dicenda, quando facit cum respondere inquisitioni. Facit optime textus in c. Cleros. de cohab. cler. & mulier. vbi habetur, ꝙ non est dandum iuramentum ei cõtra quem est præsumptio, ꝙ abiuret, & periuret. Per quem textum dixit speculator. in tit. de iuramento calum. §. Nunc dicimus, quod iuramentũ calumniæ de non petẽdis delatoriis frustratoriis debet omitti, quia raro esset ꝙ litigantes non essent periuri, facit textus in l. Ambiguitates c. de iudi. vidui. tol. Per quem textum dicit ibi Bal. ꝙ non dari debet ei materia iurandi siue iuramentum, quem verisimile est deierare. Et vide ibi per Iason. in fi. Cui autem dubium est quod reus in criminalibus, vt euadat mortem, & vitam saluet, ꝙ iurabit falsum, non semel tantũ, sed centies? nisi esset aliquis homo ita bonæ conscientiæ, ꝙ potius mori eligeret, q̃ falsum iurare, quorum hominum semen rarum est in terris. Marsil. in Pract. crim. §. Postq̃ nu. 4. qui multa pro hoc allegat. Bar. tamen, & Bal. oppositum dixerunt, vt idem Marsil. imponit. Sed opinio ipsius magis pia videtur, licet oppositum vbiq; seruetur, & forte non sine peccato.

Iudex pro labore nihil petat.

46 Iudex ordinarius, vel delegatus ecclesiasticus pro labore in iudicando nihil petere potest, vt in c. Cum ab omni. de vi. & hone. cler. & c. statutum. de rescript. li. 6. Et licet loquatur de ordinario, tamen idem tenendum est de delegato, & ordinario, vt per Abb. & Io. And. in di. c. cum ab omni. Si tamen delegatus ecclesiasticus non habet redditus, vel beneficium ecclesiasticum vnde viuat, poterit accipere id quod & petere, & accipere potest delegatus Principis secularis, vide licet sportulas, Abb. in di. c. cum ab omni, vide Tabien. in ver. Iudex 6. & 11.

47 Iudex potest munera accipere ab aliis q̃ a partibus, dummodo non partium nomine, nec aliquo malo fine, arg. in c. statutum, de rescrip. lib. 6. §. Insuper, & gratis. Tutius tamen est dum quis est iudex a nullo accipere munera. Nam Esai. 33. dicitur, qui excutit manus suas ab omni munere hic

in excelsis

in excelsis habitabit. A partibus autem durante iudicio non accipiat, quia hoc est prohibitum, nisi sint comestibilia, & potabilia parui momenti, quæ paucis diebus possunt consumi, quæ possunt indifferenter accipi secundum Archid. & glo. in di. c. statutum, alia autem omnia prohibentur accipere Iudices, etiam si sit obolus vnus. ff. de off. præsid. l. plebiscito, & l. solent. ff. de off. proconsul. & not. per glo. in l 3. C. de cond. ob. tur. cau. post iudicium factum autem, & lata sententia, si ex mera liberalitate aliquid donetur etiam a partibus, licite accipitur secundum Gemin. in di. c. statutum, & per Franch. ibidem, Hippo. Marsil. in suo sing. 190. dicit vt infra, Iudex post latam sententiam potest a partibus munera accipere, nec poterit puniri de bararia, maxime pacto non interueniente ante prolationem ipsius sententiæ. & adducit Ancha. in cons. suo 272. incip. de titulis crimi. in penult. col. erit tamen magis ædificatorium nullo modo a nullo accipere, quia licet Iudex sit ita constans, quod muneribus non permittat se corrumpi, tamen semper erit præsumptio contra eum de corruptione, quia secundum Chrysost. sicut matrona non est casta quę cum rogatur munera accipit, ita nec Iudex munera accipiens immunis a corruptione iudicatur.

Munera a iudice acceptabilia.

Præsumptio contra accipientem.

48 Iudex si accipit pecuniam, vt male iudicet, non solum punitur vt C. de pœn. iud. mal. l. fin. & 11. q. 3. c. quattuor. sed tenetur ad restitutionem pecuniæ, non ei qui dedit quia turpiter dedit, sed ei in cuius iniuriã recepit. 1. q. 1. c. iubemus, arg. 17. q. 4. c. si quis in atrio si autem accepit vt bene iudicaret, tenetur restituere ei qui dedit. quia cum ex suo officio teneatur bene iudicare, turpiter accepit. 14. q. 15. c. non sane, & crimen concussionis commisit. Et idem dicendum si iudex debeat iudicare, & accipit pecunias, vt non iudicet 1. q. 5. c. iubemus, & c. nemo. de simo. & 11. q. 3. cap. dicit August. Non licet Iudici iustum iudicium vendere. Guil. tamen dicit quod hoc dictum intelligitur de restitutione pecuniarum in hoc secundo casu, quando id constat in foro fori, sed in foro conscientiæ magis videtur consilium quam necessitas. Debet tamen

Iudex pecuniam accipiens.

men

men de illis pecunijs fieri sicut de quolibet alio turpi lucro, Archiepiscopus Floren. 3.par. sum. tit. 9. c. 2. §. fi. Tabie. in ver. Iudex. num. 16.

49 Iudex tenetur compellere aduersarium ad præstandam cautionem de non offendendo nec actorem nec suos, nec offendi faciendo, quando actor verisimiliter eius implorat auxilium, vel officium. l. illicitas. §. ne potentiores, C. de his qui ad eccl. confu. & ibi Cyn. Tabie. in ver. Iudex. in 4.

Iudex ad omne interresse.

50 Iudex qui fert sententiam iniustam dolose & scienter, tenetur lęso præcise ad omne interesse, nisi possit inducere illum pro quo tulit sententiam ad plenam restitutionem C. de pœnis iud. mal. l. fin. 11. q. 3. c. quatuor. & secundum iura multas alias pœnas debet sustinere 11. q. 3. c. quicunque. vnde Guil. dicit quod est grauius rapina, quia abutendo auctoritate diuina quam habet in iudicando, pręter iniuriam proximi Deo iniuriatur. Et si est Iudex ecclesiasticus, & contra iustitiam in grauamen alterius partis quicquam fecit per gratiam, vel sordes, puta, pecuniam, incurrit suspēsionem per annum ab executione officij, & debet condemnari ad extimationem boni viri, c. cum æterni. de re iudica. lib. 6. Archiepiscopus Floren. 3. par. tit. 9. c. 2. §. 1.

Iudex p ignorantiam.

51 Iudex per ignorantiam iniuste iudicans tenetur secūdum leges læso, inquantum bonum, & ęquum videbitur religioni iudicantis. ff. de varijs, & extraordi. cogni. l. fin. sed in iudicio animę tenetur sicut in primo casu suprapofito, si in culpa fuit, scilicet quia sciuit se insufficientem, vel scire debuit, & tamen talem causam iudicare præsumpsit. Nam Iudex debet esse peritus, ita quod non habeat ab aliis quęrere quid loqui, & facere eum oporteat c. ex literis. de consag. & hoc intellige de iudice ordinario. Archiep. Floren. 3. par. tit. 9. c. 2. §. 1. Nam si sit Iudex delegatus, vel subdelegatus, & necessitate obedientiæ male iudicet bona fide, & de consilio peritorū, secundum Guil. non tenetur, & idem dicendum est secundū Ray. in sum. si iniquam dedit sententiam deceptus per assessorem qui sufficiens putabatur. Archiep. floren. vbi supra. Tabie. in

bie. in

bie.in ver.Iudex.nu.20.Armil.in ver.Iudex,nu. 14.si autē per negligentiam male iudicauit, vt quia erat sciens & valēs, sed noluit studere, & propter hoc errauit, idem iuris est sicut de ignorante, secundum Raymundum in sum.mitius tamē cum isto agendum erit, quam cum illo qui scienter iniustum iudicium fecit. Archiep. Floren. vbi supra.

52 Iudex si inquisitionem facit sine indicijs aut fama præcedēte, quamuis inquisitum absoluat, tenetur ad interesse omniū expensarum, & alia quæ inquisitus ex tali inquisitione passus est. Inno. in c. fi. quod me cau. & per Amadeum, in tract. sindicatus ibi. tenetur Iudex malefi.

Sine indicijs aut fama procedens.

53 Iudex si de corruptela accusatur, vel imputetur, debet esse legitime conuictus .l. iudices. c. de digni. & in l. fin. & in auctē. ibi. posita c. de pœn. iud. vbi textus expresse dicit, quod accusans iudicē de corruptela, debet hoc probare, & dicit ibi per illum textum Iacobus de bel. quod iniustitia debet esse euidēs & manifesta, & non occulta, vel præsumpta, vt ibi, & in .§. illud, adeo quod, & per Pari. de puteo, in tracta. de sindic. testis 2. & contra officiales in sindicatu debent haberi probationes euidentes, secundum Bal. in repeti. .§. proficisci .q. 10. in fin. quia pro eis præsumitur, vnde non habebit locum delatio iuramenti in defectum probationis .l. 1. vbi Angelus, & 5. q. 6. c. Epiphanius, in fin. & cap. at si clerici, de iudi. Et qui dicit se dedisse officiali, nisi officialis fugiat a sindicatu, debet probare per testes, nec eius statur iuramento secundum Angel. in aucten. vt iud. sine quoquo suffra. §. oportet, & adde Bal. in aucten. sed nouo iure. C. de pœn. iud. vbi dixit quod ad hoc vt puniatur Iudex, debet is qui dicit se dedisse, hoc probare, alias punitur, vt ibi est textus, & contra officiales nō debet fieri nimis scrupulosa inquisitio, nec nimis in sindicatu vexari debent, arg. l. fin. ff. de diuor. & l. penul. de quæstioni. Nam si permittatur officialibus in fine officij & in sindicatu fieri scrupulosas inquisitiones, & ipsos calumniari, frangetur neruus iustitiæ, auctoritas iudicum deprimetur, & vilescet, malefici vires assument, & in officio

De corruptela accusatus.

eorum successores lento calle procedēt, satis enim torquetur officialis contra quem multæ iniustæ querelæ contra famam & honorem suum offeruntur, & potest agere iniuriarum, vt in l. item apud labeonem. §. si quis non debitorem. ff. de iniuriis, & l. si creditor, quare in dubio fauendum est officiali per sindicatores. Et hęc omnia Paris de puteo in suo tract. de sindic. & vide ibi, per sindicatores officialis. & aduerte quod punitur in barataria, tam ille qui dat quam ille qui recipit, & eadem pœna. l. 1. C. de iudi. vidu. tol. dum tamen amicus aliquid donat officiali ratione amicitię, non committitur bararia, vel barataria, vt not. glo. in l. 1. c. de condi. ob. nup. cau. & textus in c. & si quęstiones, de simo. vbi dicitur quod in crimine simoniæ attenditur qualitas personæ dantis, & recipientis, & quātitas muneris, & tempus donationis, & in summa debet attēdi quid, quale, quantum, & non omnia, & non semper, & non ab omnibus accipienda sunt munera. l. solent. ff. de off præsid. & contra officialem in sindicatu testis esse non potest qui dedit libellum, vel petitionem contra eum, quia est suspectus, vt in c. meminimus, & c. cum P. Maconella, de accusa. licet in crimine hæresis, & simoniæ leues probationes admittantur, vt in dictis iuribus.

In simonia, et dans, & recipiens consideratur.

Item non possunt esse testes illi qui fuerunt mediatores, & dicunt se portasse, vel dedisse officiali, quia criminis participes sunt. vt est textus in c. 1. de testi. li. 6. & hoc maxime procedit si agit criminaliter, sed si etiam ciuiliter agatur plene non probant, quia videntur deponere in facto proprio secundum Bar. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iur. fisc.

Mediatores facinoris testes esse non possunt.

Item repelluntur carcerati, vel iniuriati ab eo secundum Bal. in l. si ipsius C. famil. hærcis. quia præsumuntur ei odiosi, per illum textum, & consequēter testes contra eum esse non possunt, vt in aucten. de testi. §. si vero odiosus.

Inimici capitales.

Item non admittuntur capitales inimici. ff. de arbi. l. licet, & c. per tuas, de simo. 2. nec etiam qui habitant cū tali inimico. spec. de testi. §. 1. vers. quod si ab vno. Et non solum qui est inimicus vere, sed eti āputatiue apud ipsum vulgus. secundū

Odo. &

Odo. & Docto. in l. Athletę. §. dat remissionem .ff. de execu. tut. & non solum qui est inimicus mentis, sed etiam qui præsu mitur esse. puta qui habet causam inimicitiæ secundum Inno. in c. cum. 1. &. ff. de re iudi. vel etiam si est suspectus de inimicitia secundum eundem Inno. in c. cum P. Maconella. de accu sa. & probatur inimicitia ex verbis minatorijs, not. glo. in supra alleg. l. Athletę. de execu. tut. §. item propter. Et extēditur vsque ad quartum gradum l. lex cornelia. ff. de iureiu. vel quē libet de cassato l. 1. C. si qua prædi. pote. & ratio est quia facile mentiunt̄. l. 3. ff. de testi. Itē consanguinitas querelantis repellit a testimonio, & detrahitur ei fides l. lex cornelia .ff. de iureiur. si enim amicitia repellit testem. ff. de vsuris l. sciendū, multofortius consanguinitas l. 3. §. 1 .ff. de testi. ita consuluit Oldra. in cons. quod incipit, quæritur si testis. Hæc omnia vide in tract. D. Amodei Iustini de Castello.

Inimicus mentis.

Consanguinitas querelantis.

54 Iudicem corrumpens, vel corrumpere tentans punitur pę na l. corneliæ de sicar. §. sed & si. & sic probat textus, quod ita punitur attentatio delicti sicut ipsum delictum. facit l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cler. & l. si qui cum telo, Marsil. in repeti. ad l. Cornel. de sicar. §. sed & si quis. Et lex imponēs pœnam aliquid accipienti per barratariam habet locum etiam in dante secundum Bal. in l. 1. ff. de calum. & per Marsil. ad l. cornel. de sicar. §. seruo nu. 6. intellige hæc nisi qui dedit, vel promisit Iudici reuelauerit, & probauerit, quia tunc absoluitur, sed si reuelauerit, & non probauerit, & Iudex iuret se non recepisse, tunc punitur reuelans siue accusans in ciuili in amissione, & extimatione litis, & causæ, in criminali in confiscatione bonorum, vt in aucten. sed nouo iure C. de pœnis iud. qui mal. iud. & per D. Amodeum iustinum in tract. sindic. ibi. quæ sit pœna. Pœna autem Iudicis commitentis barratariam, de iure nouissimo est in causa ciuili pœna dupli, & priuatur dignitate, in criminali mittitur in exilium, & confiscantur eius bona. vide D. Amadeum vbi supra.

Iudicem corrumpere tentans.

55 Iudex esse non potest carens aliquo sensu corporeo. glo. & ibi Abb. in prohemio Grego. in octaua col. nam de carēte

Carens sensu aliquo.

sensu intell.habetur 3.q.7.§.tria. De carente sensu visus legitur in l.cum prætor.ff.de iudi.& in c.fin.de reg.iur.lib.6.vide per Inno.in c.sciscitatus,de rescrip.

Contra clericum quomodo procedere possit laicus.

Iudex laicus potest cognoscere de crimine obiecto clerico vel contra clericum in testem producto, quia secũdum Inno. tunc non proprie obiicitur crimen clerico, vel contra clericum, sed contra laicum, qui eum produxit, quoniam ipse ex eius depositione patitur pœnam, & non clericus, quia eius testimonio non creditur. 56

Iudex laicus non potest cognoscere de crimine hæresis cum sit mere ecclesiasticum, neque directe neque indirecte potest se impedire.in c.vt Inquisitionis.de hære. li.6.idem putarem(ait Abb.ibidem) dicendum per illum text.vbi crimen esset mere ecclesiasticum.sed vbi crimina non essent mere ecclesiastica,tunc si traditur quis curiæ seculari,vt quando clericus degradatur,Iudex secularis non debet illum punire nisi fiat sibi fides de processu, quia ille efficitur de foro suo. Vide Abb.in c.perniciosum,de offi. ord.facit ad hoc idem Abb.in c.cum sit generale,de for.comp. 57

Nolens inquisitoris sententiam exequi.

Sed quid si laicus in sua opinione persistẽs diceret se nolle hæreticum damnatum punire, nisi videat, & examinet processum? Dic, quod Inquisitor poterit illum compellere per glossam in cap. pri. de offic. ordin. in ver. præiudicandum quæ etiam allegat. cap. Administratores. 23. quæst. 5. facit etiam ad hoc glo. in cap. singul. de maledicis, in ver. Contra eum. Et allegat. cap. Cum ad verum. distinct. 96. Habes idem in glossa fin. cap. Auctoritatem. 15. quæst. 6. & 23. quæst. 4. Si quos. Et quæst. 5. relegantes, & quæst. 8. Vt pridem, & 2. quæst. pri. cap. sicut sine iudicio. vbi glo. dicit, quod executio sententiæ non debet aliqua excusatione differri, aut retardari, etiam si executor scit illam esse iniustam. Pro quo habemus expressum, & clarum textum in cap. Pastoralis. de offic. deleg. §. Quia vero. vbi statuitur, quod ordinarius delegati sententiam exequatur, etiam si sciat illam esse iniustam. Quod glo. declarat locum

habere

habere in executore mero, vt in casu nostro. Vide Panor. ibi. qui dicit delegatum posse mandare Ordinario, vt exequatur sententiam suam, & eum, cui nuda executio mandatur, cognitionem assumere non posse super sententiæ iuribus. vide quoq; glo. in c. significasti eo. in ver. non vult.

Delegatus ordinario mandat.

Quomodo autem Inquisitor compellet laicum iudicem, vide extrauagantem Vrbani 4. & Clemen. 4. quę incipit. prę cunctis. §. ceterum. vbi Inquisitoribus præcipitur, vt contra illum tamq̃ contra fautorem hæreticorum intrepide procedat. dicit enim, Ceterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscumq; conditionis, huic negotio vobis commisso se opponere, seu illum præsumpserit aliquatenus impedire, vt nõ possit procedi libere in eodem, imo nisi inquisiti, seu requisiti id fecerint, & iuxta officium, & posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tamq̃ hæreticos, fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis. & infra, Contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo &c. Extat etiam constitutio Inno. 4. quæ incipit. Cum sicut accepimus. vbi decernitur, ꝙ Inquisitores per cẽsuram ecclesiasticam compellere possunt seculi potestates ad ea obseruanda, quæ ipsi Inquisitores duxerint facienda. Item idem Innoc. in alia extrauag. quæ incipit. Ad extirpanda de medio populi Christiani zizania, ita dicit, Teneatur insuper potestas vel rector quilibet cũ bono & securo comitatu omnes hæreticos quocumq; nomine censeãtur, diœcesano &c. seu hæreticorum Inquisitoribus præsentare. damnatos vero de hæresi per diœcesanum vel eius vicarium, seu per Inquisitorem prædictos, potestas vel rector vel eius nuncius specialis, eos sibi relictos recipiat, statim vel infra quinq; dies ad minus, circa eos cõstitutiones contra tales æditas seruaturus. Et in principio constitutionis dat potestatem Inquisitoribus procedendi contra contrafacientes ꝑ excommunicationem in personas, & interdictum in terras, appellatione remota &c.

Contra iudices quomodo procedere possit inquisitor.

Extant insuper constitutiones Imperiales Federici, in quibus

bus præcipitur poteſtatibus ſecularibus &c. vt eccleſiaſticis in hæreticorũ cauſis pareant, vt in illa quæ habetur in li. 2. de ſtatutis, & conſuetudinibus feudorum. §. ſtatuimus, & in alia conſtitutione quæ incipit, commiſſi nobis. §. 1. vbi dicit ſtatuimus itaq; ſancientes, vt hæretici quocumq; nomine cenſeantur vbicumq; damnati fuerint ab eccleſia, & ſeculari brachio aſſignati animaduerſione debita puniantur, & infra. Ad hæc notum fieri volumus, fratres prædicatores ſeu de ordine prędicatorum pro fidei negotio in partibus imperij noſtri cõtra hæreticos deputatos ceteroſq;, &c. ſub imperij noſtri ſpeciali defenſione receptos, & quos apud omnes, ſub ope, & recommendatione fideliũ imperij eſſe volumus inoffenſos &c. Et in conſtitutione Patarenorum. §. ſtatuimus ver. ſi vero dominus, vide Boſ. de for. comp. num. 161. & 162. & de denũciatione, vbi damnat opinionem Bartholi in crimine mere eccleſiaſtico prout eſt crimen hæreſis, quamuis dicat poſſe ſuſtineri in mixtis.

Se de hæreſi damnatũ ſciens.

Sed vt rem ipſam melius exploremus, ponamus quod laicus dicat ſe ſcire damnatum de hæreſi innocentem eſſe, quid faciet? Reſponde, quod aut hoc ſcit per probationes legitimas puta per teſtium examinationem, aut per aliquid aliud ſibi priuate cognitum. Si primo modo, illę probationes corã illo factæ nullius ſunt valoris, quia ſunt factæ coram iudice incompetente, cum ipſe non poſſit de hoc crimine directe, vel indirecte cognoſcere, vt per ſuperius dicta ex c. vt inquiſitionis. §. prohibemus, & per alia iam prædicta. Si ſecundo modo, dicitur quod hoc non obſtat, quia non iuxta cognita ſibi vti priuatæ perſonæ, ſed ſecundum allegata, & probata, & ſecundum leges, & iura, vti publica perſona procedere debet. vt 3. q. 7. c. iudicet, & habetur a D. Thom. 22. q. 67. ar. 2. Vlterius dicitur, quod aut vult procedere vt Iudex, aut vt merus executor. ſi vt iudex, quamuis ſit incompetens vt iam diximus, debet iudicare ſecundum iura. At iura & Doctores vbiq; clamant, ꝙ de hæreſi per eccleſiaſticos iudices damnatum puniat, ergo debet eum punire. Si autem ſe merum,

rum, & ſimplicem executorem agnoſcit, quare recuſat. Nã ſi acta coram tam Sancto Tribunali cribrare, & rurſus examinare vult, excutoris limites excedit, quod non licet, & hoc bene perſpecto pereunt limitationes Gondiſalui in tract.eo. q. 19. num. 6. & 7. & 8. conſtat enim quod merus executor nihil de his cogitare debet, ſalua ſemper ſua conſcientia, vt per D. Tho.loco citato, & Alex.de Ales in 3.par.q.40.membro 6.ar.2.Richar.q.26.ar.3.& Petrũ de Tarantaſia ac Theologos omnes, vt refert D.Soto.de iuſt.& iure li.5.q.4.ar.2.vi de Boſſium de homicidio, nu.95.& ſequen.vſque 102.

58 Iudex poteſt iudicare ſecundum illud quod ſibi notum vt notorium, ſine aliqua probatione fienda in iudicio, text. cum glo.in l. 1.c.qui aduerſus quos.ſecus ſi eſſet ſibi notum non vt notorium, ſed vt priuato, quia tunc requirũtur probationes vt in præalleg.l.& 2.q.1.§.ſciendum, & §. quando autem Abba.& inno.in c.dilecti.de iudi.

Notum, & notorium quo modo differant.

59 Iudex eccleſiaſticus non debet ſæuire in clericum pœna laici, niſi prius vſus fuerit pœna eccleſiaſtica, Abba.in c.cũ ab homine. de iudi.

Nota iudex eccleſiaſtice.

60 Iudex eccleſiaſticus poteſt cohercere iudicem ſecularẽ non adminiſtrantem iuſtitiam eccleſiaſticis petentibus, Abb. in c. cum deputati.de for.comp.

61 Iudex vt ait Bar.in l.admonendi, per tres vel quatuor gradus adducitur ad credulitatem, & fidẽ, videlicet primo cum cauſa introducitur per actorẽ, & ſequitur negatio per reum, Iudex adducitur ad dubitationem. Secundo cum ex aliquo leui indicio, vel argumẽta inducitur in ſuſpitionẽ. Tertio ſi argumẽta inſurgunt fortiora incipit opinari, nec tamen ſufficit ad fidem, & credulitatem, ſed parũ deficit. Quarto ſi aliqua adhuc magis exiguntur in cauſa adducitur ad credulitatem, & fidem ita quod Iudex poterit ferre ſententiam. De his omnibus nõ poterit dari certa ſcientia, & doctrina, ſed Iudex habet ex arbitrio ſuo examinare, an ſint talia quæ inducere debeant animum ſuum in vel ad plenam, vel ſemiplenam probationem Abb.in c.tertio loco, de proba. vide ibi diffuſius.

Gradus ad credulitatem facientes.

Clementior lege eße nõ debet.

Iudex debet procedere ſecundum æquitatem iuris,& iure informatam, quia nõ debet eſſe clementior lege, vt in auctẽ. de iudi.§.oportet.cum lex ſit fundata ſuper ratione, & ęquitate.1. di. c. conſuetudo, & l. placuit, C. de iudi. & in c. erit nunc lex.diſt.4. 62

Iudex quibus ex cauſis poſſit recuſari, vide in c.cauſam. de off.deleg.Io.And.in c.legitima,de appellat.ſpec.eo.tit.§.ſupereſt. Adducitur & alia cauſa per doctores, ſcilicet cum Iudex ſucceſſiſſet in totum vel in partem litigatori, vt in l. ſenatus .ff.de offi.præſid.Abb.in c.cum contingat. de for.comp. 63

Functus ſuo officio quãdo dicatur.

Iudex per ſententiam non dicitur omnino functus officio ſuo,ſed demum poſt executionem factam.dicitur tamen certo modo functus, vt non poſſit ſeamplius impedire de cognitione cauſæ,vt in l.Iudex poſtquam.Et in l.conquerebatur.ff. de iuriſd.omni. iudi.Duobus namq; modis Iudex dicitur functus officio ſuo. 64

Primo, quando per ſe mandauit executioni ſententiam.
Secundo, quando præcepit mandari.

Iudex ex diuerſis animi motibus, & ex variis ſuggeſtionibus partium, teſtium,& inſtrumentorum quãdoque deuenit ad vnum animi finalem conceptum, non indigentem alio adminiculo quam iuramento.Bal. in rub. de controuer.inueſti. in vſi feu.Barba.in conſ.30.primę partis. 65

Iniuſtam iudicis Eccleſiaſtici ſententiam exequi.

Iudex ſecularis iniuſtam ſẽtẽtiam Iudicis eccleſiaſtici executioni mandare non tenetur, ſed potius excommunicationem ferre.Inno.in c.prohibemus,de offi. deleg. Iudici tamen petenti proceſſum damnati hęretici, vt videat vtrum iuſte ſit cõdemnatus,denegandus eſt,ſecundũ Abb.in c.1.de offi.ord. licet Bar.in l.diuus.ff.de cuſto. reo. Et l. Magiſtratibus .ff. de iuriſd. omn. iud. teneat contrarium. 66

Iudex eccleſiaſticus in eccleſiaſticis uel mixtis cauſis ſe intromittit.

Iudex eccleſiaſticus non poteſt ſe impedire de criminibus quæ non ſunt mere eccleſiaſtica,ſeu ſaltim mixta,niſi indirecte quo ad pœnitentiam imponendam, & ad delictum prohibendum,in c.nouit.de iudi. & ibi Abb. niſi delictum ſit notorium,vt notatur per Inno.in c.1.de off.ordi. 67

Iudex

68 Iudex ecclesiasticus potest adiri, nedum vbi contenditur de substantia matrimonii, sed etiam vbi agitur de consecutiuis ad ipsum matrimonium. Abb. in c. Gemma. de sponsal.

Matrimoniū quomodo ad iudicem ecclesiasticum pertineat.

69 Iudici delegato Papæ iniuste procedenti, an ordinarius loci possit violenter resistere, vtputa episcopus Inquisitori hæreticæ prauitatis, Abb. post Inno. in c. si quãdo, de off. deleg. & per Inno. in c. dilecto, de sent. excõmunicationis li. 6. & glo. in c. non debet 11. q. 3. & glo. in c. non inferẽda 23. q. 3. & glo. in c. pastoralis, de off. deleg. in ver. Intelligẽtia, quæ vult quod iudici exequenti sententiam nullam, possit resisti. Per Bar. in l. deuotum C. de meta, & in l. omnes C. de decur. Sed vide supra in ver. Inquisitor.

70 Iudex recusari potest suspectus ex causa probabili, siue existat solus, siue habeat collegas. Abb. in c. causam quæ de off. deleg. & facit ad quęstionem, quod si in uniuersitate iudicum habeo aliquem suspectum, licite possum petere quod remoueatur, non obstante quod alii possunt facere sententiam iustam. Abb. vbi supra.

Recusari quomodo possit iudex.

71 Iudex si admittit exceptiones, & probationes quas non debebat admittere, tenetur postmodum pronunciare secũdum illas, alias pars excipiens haberet iustam causam appellandi, nisi Iudex cum protestatione admisisset, vtputa, si de iure deberet admitti, & non aliter. Abb. in c. cum contingat, de offi. deleg. in glo. in ver. nihilominus. Poteris tamen distinguere in hoc passu, vt ibi per eum.

Errans errare cogitur.

72 Iudex delegatus committens vices suas alteri, non potest amplius commissionem reuocare. quod intellige, si subdelegatus vti cepit iurisdictione. ad hoc c. quamuis de off. deleg. li. 6. & per Abb. in c. venerabili. de off. deleg.

Quomodo, & quando iudex pdat ius suum.

73 Iudex ordinarius vel delegatus desinit esse Iudex, cum causam aliquam remittit ad superiorem. An autem possit dictam causam reassumere de consensu partium, dic quod sic, si causa non est præsentata principi. vt in c. licet in glo. 1. de off. deleg. secus si præsentatio esset facta secũdũ Doct. & bene, ne illudetur superior. arg. in c. Bone. 2. de postu. pręla. Abb. in di. c. licet.

Iudex, & testis.

74 Iudex potest deponere tamquam testis de gestis coram se, & coram alijs iudicibus, textus est ibi. Abb. in c. inter dilectos. de exces. præla. & in c. cum nobis, de testi. & in c. cum dilecti. de accusa.

Quam iniuriam remittere possit iudex.

75 Iudex remittere potest iniuriam illatam personæ, non autem illatam dignitati, & sic potest intelligi l. vnica. c. si quis imperatori maledixerit. & procedit textus secundum vnum modum intelligendi, quod debeat remitti iniuria. Sed Acurs. aliter intelligit, videlicet, quod persona iniurians debeat remitti ad principem, vt considerata qualitate personæ ei remittat, vel eum puniat, & iste intellectus plus applaudit illi literæ secundum Abb. in c. 1. de maledicis.

A iure discedere quando possit iudex.

76 Iudex potest, & debet in pœnis imponendis detrahere seueritati recedendo a pœnis in iure statutis, si causa legitima subest, vt in c. ex parte, de transact. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. & ibi Bar. dicit Iudicem posse moderari pœnam statuti. Abb. in di. c. ex parte.

77 Iudex debet in casibus in iure non expressis inclinare semper in partem humaniorem, & habere æquitatem præ oculis, & pœnas imponere habito respectu ad personas, loca, & tempora, not. glo. fi. in c. ex parte, de transact. & ibi per Abb.

Indignas personas repellere debet a testificando.

78 Iudex ex suo officio etiam nemine opponente potest indignas personas, & inhabiles a testimonio repellere, Abb. in c. dilecti. de exceptio. & in c. exceptionem, eo. tit. Et nemine petente ex officio suo tenetur quærere defensiones rei. l. si nō defendantur. ff. de pœnis volut. in l. 1. §. fin. ff. de q. per illum text. & voluit Alexander in cons. 476. incip. pulchre respondet, in fin. & cons. 4. in 6. vol. & reo etiam non petēti debet dari copia indiciorum, vt possit se defendere, vt per Marsil. in pract. crim. §. nunc videndum, nu. 8. & multa iura per eum adducuntur, ibi eum vide diffuse.

79 Iudex si aliquem dolo, vel culpa negligentia, aut alia ratione, aut alio respectu iniuste vexauit, ad sumptus tenetur l. si appellationem C. de appell. & c. cum æterni. de re iudi. li. 6. de quo est bonus textus in l. si quis in conscribendo, cum glo. C. de pac.

de pac.& habetur per Baldum in l.mancipia. C. de ser. fugit, & per Bart.in q.sua incip. Iudex qui per imperitiam, Marsil. in pract.crim.§.superest,nu.8.& 9.& idem in.§.inique testifican. num. 15.

80 Iudex ad capturam asserti rei regulariter procedere nõ debet nisi præcedant indicia.ff.de quæstio.l.1.& in l.penult. vbi est glo. notabilis C. eo tit. & habetur per scribentes in clem. 1.de homicidio. In quibus autem casibus aliquando ad capturam deueniatur sine indicijs, habetur per Augustinũ de Arimino super maleficiis in ver.fama publica, car. 13. in vltim. additione.

Indicia capturam præcedere debent.

81 Iudex non potest procedere ad executionem, ubi reus renunciauit suis defensionibus, nisi finito termino primæ dilationis,quia talis renunciatio nõ valet regulariter. vt per glo. dixit Bar.& Bal.in aucte iubemus C.de indic.in rubro, & per Marsil.in pract.crim.§.vlti.nu.23.& 24. si tamen timet Iudex quod fiat tumultus,in tali casu potest ad executionem procedere.ut per Lu.Ro.in sin.589.incip.licet Iudex procedere nõ possit, si tamen reus post renũciationem defensionum factam ipsam reuocet, non potest Iudex vllo modo ad executionem procedere, nisi finito termino primæ dilationis. & ita not.dixit Angel.in di.l.pactum inter hæredem, in vlt. col.ff. de pac. vbi dicit.Cautus debet esse aduocatus inquisiti, vel accusati, qui suis renunciauit defensionibus, vt faciat talem renunciationem reuocari ab ipso reo,quia ipsa reuocatione facta,non poterit Iudex procedere ad aliquam executionem contra ipsum reum.& teneas menti,quod Iudex semper debet dare terminum defensionis reo confesso vel conuicto,alias non dato sibi termino non potest deueniri ad aliquam condemnationem & ita not.dixit Angel.in di.l.pactum inter hæredes.ff.de pac.pro quo alleg.textum in l.3.§.si ad diem.ff. de re milit. Et per Bal.in l. raptores, circa medium C.de Episc.& cler.& de hoc plene habetur per Marsil.in pract.crim.§.quæritur, num. 30 31.32.& 33.

Defensionum terminus expectari debet.

82 Iudex,vel tabellio si ante aperturam testium testes, siue eo

rum dicta manifestat, vel legi patiatur, tenetur per l.ff. eo.tit. l.1.§.his qui instrumenta. & ea l.in principio, ibi. incipienda ne.ff.de pœn.l.si quis aliquid.§ instrumentum, & .§.2.ff.de ex traord.crimi.l.sacularii.§.1.& idem dicendum de quolibet re uelante secreta consilia ciuitatis, vel detegente priuata con silia sui. Potestatis, vel alterius cuius officio subsequitur, & idem in Iudice si manifestauerit, vel reuelauerit sententiam quam laturus erat, antequam pronunciet.& facit.ff. eo. tit.& .ff.de off.præsid.l.obseruandum.vide Gand. de malefi.tit. de falsa.num. 15.

Reuelans secreta cõsilia.

Relaxans reũ post purgata indicia.

83 Iudex quando vult relaxare reum qui purgauit indicia, si non vult teneri in sindicatu, antequam eum relaxet, primo assignet terminum accusatori, vel denunciatori ad probandum si quæ probare potest, & intendit, & si nihil de nouo adducetur, vel probabitur, ipsum relaxabit. Ita dixit Angel.de malef. in ver.fama publica, in vlti.col. vbi etiam subdit quod est bona cautela, quod in ipsa relaxatione rei Iudex faciat apparere in actis, torturam esse exhibitam in persona ipsius rei cum moderamine, secundum quod indicia contra eum existentia requirebant, & quia bene fuerunt purgata, & ipse reus non fuit repertus culpabilis, Iudex illum relaxauit.& dicit hoc notari per Bart.in l.fin.ff.de quæstioni. Brun.in suo tract.de indiciis ad tortu. qui etiam subdit quod si iudex torsisset aliquem indebite, quod vtatur hac cautela in relaxatione, videlicet, quod blandis suasionibus faciat eum confiteri quod fuit legitime tortus, & de hac rogetur notarius, quia non tenebitur in sindicatu. vide Gandi. in tract.malefi.sub rubr.de quæstioni,& tor.in 4.col.in vers. quid si tortus. Secũdo faciat fiscum citari, tertio accipiat fideiussores a reo depræsentando se totiens quotiens ad mandata iudicis. Vide Marsil. in practica crim.§.quoniam, nu.48.49.& 50.

Sine causæ cognitione procedens iudex quid.

84 Iudex procedens sine causæ cognitione facit litem suam secundum Bal. in .l. obseruare .§. proficisci in 25. quæst. .ff. de offic. procons. Et in dolo præsumitur quando transgreditur leges, vt Bal. in consil. 233. incipien. quæritur. in fi.

pri.

pri. vol. & faciens præceptum pœnale sine causæ cognitione, si contrauenìat quis non cadit in pœnam, quia censetur vt priuatus, & ei non est obediendum secũdum card. in clem. 1. in fin. de celebr. miss. quem sequitur Felin. in c. ecclesiæ san ctæ, de cõstitu. & si torquet aliquem dolose, pœna mortis est puniendus, vt dixit Bal. in l. decuriones, C. de quæstioni, & ibi Angel. & voluit Io. de Ana. in c. primo de cler. percuss. & Angel. de aretio. in tractat. de malefi. in ver. fama publica. vers. tertio quæro.

85 Iudex nõ debet reum ponere ad torturam, si habet plenas probationes ipsius delicti, certus enim certiorari non debet l. 1. in fin. ff. de actio. empti. l. 2. ff. de eden. & ideo dixit Angel. in l. & si certus. ff. ad fill. quod in tali casu Iudex tenebitur in sindicatu. Et idem dixit D. Cataldus in suo tract. sindicatus in vers. 151. incip. adde quando Et ideo verum est quod stanti bus plenis probationibus non debet ad torturam deueniri, quia tortura est in subsidium probationum, quod si is contra quem est plene probatum torqueatur, & perseueret in negatiua constanter, tolluntur illę probationes, tamquam non sint veræ, & ex his amplius non poterit cõdemnari, vt per Cępol. in cons. 32. incip. quidam rustici. ubi dicit quod hoc etiam videtur de mente Bart. in l. vnius. §. 1. ff. de quæstioni. In tali casu non ponat Iudex reum ad torturam, sed si in negatiua per seuerauerit, sine alia confessione ad condemnationem procedat. Et pro his vide Marsi. in pract. crim. §. quoniam, nu. 40. & §. nunc videndum, nu. 22. 23. & 24.

Tortura uana post probatio nes.

86 Iudex seueriter procedens in criminalibus debet iurisdictione priuari. Brunus, in tract. de indiciis, & tortur. & per Marsil. in pract. crim. §. expedita, nu. 86. & iniuste procedens vtputa fauore, vel odio, tenetur l. cornel. de sica. Marsil. in l. quęstionum modum, in vlt. col. ff. de quęstioni.

Seuerior iudex priuatione dignus.

87 Iudex non cõmunem, sed singularem opinionem sequitur, si doctorum communis opinio euidenter est falsa, vel possit apertissimis documentis, vel rationibus cõuinci. not. Io. And. in c. 1. de consti. Abb. in c. ex literis, de spons. & in c. scientes,

de censi-

de censibus,& in c.capellanus. de feri, & allegat in di. c. text. ad hoc.quem dicit esse singularem in l. 1.§. sed neque. C. de veter. iure incolæ.

IVDICIVM.

IVdicium dicitur quasi iurisdictio, Abb. in c.forus,de verb. signi. & secundum Thomam secunda secundę q. 60. art. 1. dicitur actus Iudicis inquantum Iudex est,Iudex autem dicitur quasi ius dicens,ius autem est obiectum iustitiæ, & ideo iudicium importat secũdum primam nominis impositionem, diffinitionem,vel determinationem iusti,siue iuris. Quod autem aliquis bene diffiniat aliquid in operibus virtuosis, proprie procedit ex habitu virtutis,sicut castus recte determinat ea quę pertinent ad castitatem,& ideo iudicium quod importat rectam determinationem eius quod est iustũ, proprie pertinet ad iustitiam, propter quod philosophus in quinto ethicorum dicit, quod homines confugiunt ad Iudicem sicut ad quãdam iustitiam animatam. Et nota quod iudiciarius ordo in quatuor consistit principaliter, videlicet in trina citatione ad causam,vel vna pro omnibus peremptoria, in litis cõtestatione, in testium triplici productione, & in eorum diligenti examinatione,& in sententię diffinitiua prolatione. Qui quidem ordo iudiciarius secũdum Hugu. dicitur duobus modis scilicet simpliciter,& secundum quid. Simpliciter quidem, cũ quis cõdemnatur seruata integritate iudiciarii ordinis. Secũdum quid, cum quis cõdemnatur non obseruata integritate ordinis iudiciarii. His notatis sit ista prima conclusio. Licet regulare sit quod nullus condemnandus sit non obseruato ordine iudiciario, nihilominus in notoriis, & manifestis non est necessarium obseruare integritatem ordinis iudiciarii, quia non est quod Iudex aliter informetur per testes,quia ibi veritas patet,& est manifesta,nec est opus inquisitione.

Iudex quid sit.

Iudex animata iustitia.

In notoriijs non est necesse seruare integritatem ordinis iudiciarij.

Secundo in contumace abiente, qui nihil de absentia sua debet lucrari, vt 3.q.9.c.damnamus.

Tertio propter scãdali vitationem, vnde clericus publice infamatus de crimine,licet non sit conuictus, vel cõfessus, suspenditur

ſpenditur tamen propter ſcandalum populi, vt in c. presbyter ſi 2. quæſt. 4.

Quarto propter ſuſpicionem dilapidationis, vt 3. quæſt. 2. c. quia ea.

Suſpicio dilapidationis.

Quinto propter defectum Iudicis, puta cum aliquis intruſus in ſede Apoſtolica, tunc enim quia nō inuenitur ſuperior Iudex coram quo conueniatur, nō obſeruato iuris ordine expellitur, vt 3.q.1.§.patet.

Defectus iudicis.

Sexto in calumniatore, ut 1.q.3.§.notandum.

Septimo in falſo teſte, vt C.de teſti.l.nullum.

Et nota quod iudicii ordinem tollere non poteſt etiam legatus Apoſtolicus, videlicet a latere, glo.in c.fi.de hęre.li.6.

Iudicij appellatione quid intelligatur.

2 Iudicii appellatione intelligitur iudicium vſque ad ſententiam, vt dicit Abb.in c.vnico, de plus petito, & eo vſq; Iudex poteſt interrogare, Abb.in c.cum Io.de fi.inſtrum.

3 Et nota quod nullus poteſt iudicare aliquem, niſi ſit aliquo modo ei ſubiectus vel ꝑ cōmiſſionem, vel per poteſtatem ordinariam, Epiſcopus tamen in cuius diœceſi aliquis deliquit efficitur ſuperior eius ratione delicti, etiam ſi ſit exemptus, niſi forte deliquit in re aliqua exempta, puta in adminiſtratione bonorum alicuius monaſterii, ſed ſi quis exemptus furtū vel homicidium committat, poteſt per Ordinarium iuſte cō demnari.Io.de Tur.Crema. in c.1.cauſæ 2.

4 Iudicii locus debet eſſe ſecurus omnibus qui venturi ſunt ad iudicium in fauorem partium, vnde non ſufficit quod ſit tutus domino & non procuratori, nec procuratori & non domino. Si locus ſit notorie nō tutus poteſt pars citata appellare, imo poteſt etiam appellationem omittere, & de citatione nō curare, quia citatio nō arctat citatum. Abb.in c.ex parte, de appell.

Securus ſit iudicij locus.

5 In iudicio factum aliquid nō dicitur, niſi Iudex ſedeat pro tribunali, Abb.in c.ex parte, de confeſſis.

Sedere debet iudex.

6 In iudicio æqualis eſſe debet conditio actoris, & rei. Abb. in c.1.de mutui, petitio textus in regula. In iudicijs, de reg. iuris lib. 6.

Actoris, & rei æqualis cōditio.

Iudicium

Compromißũ in fœminam non iuratur.

Iudicium a fœmina nullum, vt in c. ſciſcitatus, de reſcrip. Abb. & canoniſtæ ibi, & in l. fin. C. de mulier. & ſi fiat compromiſſum in mulierem de amicabili compoſitione, tale compromiſſum non debet iuramento firmari, quia tale officium mulieri non competit, ſpec. eo. titulo. & in c. ſi diligenti, de foro compet. 7

IVRAMENTVM.

IVramentum aliud veritatis, aliud calumniæ dicitur. l. 2. §. obſeruari C. de iura. calum. Spec. eo tit. §. Nunc dicimus. & tangitur per Bar. & Doctores. Sed vniuerſaliter diffiniendo iuramentum, dic vt infra videlicet. Iuramentum ſecundum ſummiſtas in ver. iuramentum. ꝙ eſt affirmatio, vel negatio de aliquo licito probabili, & honeſto facto, vel fiendo, ſacræ rei atteſtatione firmata, quod fit ſiue ore, ſiue facto, vt cum tangitur litera euangelij etiam ſine verbo, vel aliquid huiuſmodi. vide Tabien in verbo iuramentum. Vel ſecundũ Card. in Clem. 1. ver. Nos. q. 1. Iuramentnm eſt obligatio animæ alicuius ad aliquid aſſerendum vel ſeruandum, & eſt ſecundum l. 1. ff. de iureiur. maximum litium expediendarũ remediũ. Quod quidem multiplex eſt videlicet veritatis, credulitatis, neceſſarium, voluntarium, licitum, illicitum, aſſertionis ſiue aſſertiuum, promiſſorium, & iudiciale. vide ſpec. de iuramento per totum. Sed quia de iuramento iudiciali tantum tractare intendimus, extraiudiciale ſummiſtis relinquendo, iudiciale ipſum ſic diſtinguendum arbitramur. 1

Iuramẽti diffinitio.

Iudiciale.

Iuramentum iudiciale eſt duplex. aliud quod defertut a iudice parti, et hoc appellatur neceſſariũ, quia ſine iuſta cauſa recuſari non poteſt, vt in l. generaliter. C. de nu. pu. Et quia etiam Iudex neceſſitatur deferre, vt not. in c. Iuramentum. de iureiur. Appellari etiam poteſt litis deciſorium, ſeu declaratorium, quia præſtatur ad litis deciſionem, vt not. in l. 2. & l. Admonendi. ff. iureiur. Et c. ſi Chriſtus, eo. tit. Et hoc iuramentum producit actionem etiam de iure Ciuili, vt in l. actori. C. eo. & l. ſi duo patroni §. Marcellus. ff. eo. 2

Parti a parte.

Aliud eſt iuramentum quod defertur a parte parti, & hoc 3

ſtat

ſtat in nomine ſui generis,& appellatur iudiciale, quod recuſari poteſt,& referri, vt infra patebit, & tale iuramentum poteſt (vt dictũ eſt) ſine cauſa libere recuſari etiam non referẽdo, vt probatur in c. iuramento. de iureiur. & l. generaliter §. ſi autem C. de non nu. pe. quia pars non poteſt neceſſitare partem ad iurandum, vel referendum, ſed ſi Iudex approbat tale delatum iuramentum aperte iubendo, vt iuret, tunc tenetur pars iurare, vel referre, vt in l. generaliter. quæ, ſcilicet niſi adſit cauſa recuſandi tale iuramentum etiam per iudicẽ approbatũ. Quæ quidẽ cauſa multiplex eſſe poteſt eſt nulla vtputa, ſi is cui defertur iuramentũ non eſt informatus de materia, ſuper qua nõ poteſt cõueniri, vel actor plene probauit.

4 An autem ex parte rei ſit cauſa legitima recuſandi quia actor nihil probauit, dic quod ſic ſecundum Io. And. quod probatur in l. bonæ fidei C. eo, vbi dicitur, quod cauſa cognita decidi non debet lis per iuſiurandum, ad idem iura vulgaria quæ dicunt reum abſoluendum actore nil probante, etiam ſi nihil præſtitit, ſiue deferatur a iudice, ſiue a parte. Nam ſi ex hac cauſa poſſum recuſare iuramentum neceſſarium, fortius iudiciale, maxime tenendo quæ diximus, iudiciale nõ ſ ar ctari niſi approbetur a iudice, & ſic limita dictas leges. Quomodo autem per nouos teſtes poſſit recedi a iuramento iudiciali, & appellari a ſententia lata vigore iudicialis iuramenti, vide Abb. in c. iuramentum. de iureiur.

Reus quando abſoluendus.

5 Iuramentum autem neceſſarium diuiditur in iuramentũ veritatis, & iuramentum calumniæ, ſiue de calumnia. Spec. tit. de iuram. §. Nunc dicamus. Et tangitur per Bar. & Docto. in aucten. Principalis. C. eo tit. Quid autem comprehẽdat iuramentum calumniæ, dic quod multa. Et primo quod actor credit ſe iuſte petere, & non calumnioſe. Secundo quod reſpõdebit veritatem ſuper omnibus de quibus interrogabitur. Tertio, quod non vtetur falſa probatione. Quarto, quod non corrumpet iudicem, neque tabellionem. Quinto, quod calumnioſam dilationem non petet, & nonnulla alia quę notantur per Spec. vbi ſupra. Sed nota differentiam inter iuramentum

Veritatis calumniæ.

veritatis,& iuramentum calumniæ,quia iuramentum calum niæ, cum sit credulitatis quæ est contraria veritati,nõ potest qui iurauit redargui de periurio, secus de iuramento veritatis. vide Abb. in c. literas, de iuram. calumniæ.

Iuramentum ueritatis.

6 Iuramentum veritatis est cum quis iurat respondere veritatem simpliciter. Spec. vbi supra. Et nota quod in causa spirituali, vel ecclesiastica Iudex non debet recipere iuramentum de calumnia, sed tantum iuramentum veritatis. c. Qualiter & quando. el primo, de accusa. Ibi Abb. ait. Nota practicam vnam incipiendi iuramentum ab inquisitis, seu testibus. Et c. cum dilecti. & ibi Abb.

Iuramẽti substantia.

7 Et nota quod ad substantiã iuramenti non requiritur hoc verbum, iuro, sed satis est quo ad confirmationem veritatis, vt quis interponat Deum explicite, vel implicite, Abb. in c. & si Christus, & in c. querelam, de iureiur. & hoc iuramentum veritatis secundum glo. in c.dudum, in clem.eod.tit. solum debet exigi in spiritualibus, in talibus enim non iuratur de calumnia, vt dictum est supra.

Vsurarũ causæ ad quos spectat.

Et aduerte quia per hoc videtur glo. sentire quod causa vsurarum sit spiritualis, sed aliter infra glo. fin. dicit quod est quasi spiritualis, cũ sit ecclesiastici fori possit dici spiritualis, glo. in c.si annum, de iudi. li. 6. videtur dicere eam esse spiritualem, sed Io. And. ibi in nouella sentit quod est spiritualis large, idest ecclesiastici fori, Clemen. 2. de iudi. Abb. in c. ex literis, de iureiur.

Iuramentum de substantia testimonij nõ est.

8 Et nota quod licet iuramentum sit de validitate testimonii, quia sine iuramento testimonium testis non valet l.iureiurandi c. de testibus, non tamen est de substantia testimonii, vt c. 2. de clande. despons. ideo dicit Bar. in l.si quis. ff. de falsis, quod testis deponens falsum nõ iuratus, punitur de falso, ac si iurasset, quia iuramentum licet non sit de substantia testimonii. Abb. in cap. de testibus, dicit, quod iuramentum licet non sit de substantia, est tamen de validitate testimonii ex dispositione iuris. & idem ibidem, Nam sine iuramẽto neque depositio, neque attestatio valet. imo & idem Abb. in

c.tuis

c.tuis quæstionibus.de testi.ait,Nota tamen quod est solemnitas formalis, & substantialis testimonii,sed concernit fauorẽ partium principaliter. Ideo potest a parte remitti, secus si nõ concerneret. Vnde autem insurgat hæc potestas partibus,vt possint remittere hanc solemnitatem iudicialem, respõdetur quod ex eo quod quilibet potest renũciare iuri suo,& fauori introducto,vt de reg. iur. ad apostolicam. nam principaliter possunt communicare verbo alterius,duntaxat l.fi.ff.de fidei com. ibi glo. Abb.vbi supra, & quia necessitas talis iuramenti cessat ex quo partes,quarum fauore principaliter agitur,remittunt.facit c. significasti,de electione. & per hoc putamus cõsensum iudicis esse necessarium,vbi causa est mere priuata

Iuramentum a parte remitti quando possit.

9 Igitur testibus sine iuramento non creditur quantuncumque religiosis, & licet causa sit spiritualis & ecclesiæ. vnde infertur,ait Abb.quod etiam Episcopo non creditur tamquam testi sine iuramento,eximitur tamen vt non tangat,sed iuret positis tantum coram se euangeliis,vt in c.fin.de iuram.calũ. Abb.in c.nuper.de test.& nota quod etiam si quis iurasset de non testificando,sicut de non ferendo auxilium, iuramẽtum esset nullum,& teneretur testimonium ferre, quia ferre testimonium est munus publicum,ad quod compellitur quis etiã inuitus,vt l. si quando C.de testi.& c.quisquis.11.q.3.Abb.in c. intimauit.de testi.& in c.constitutis eo.tit. ubi addit quod etiam si quis non reuelare secretum iurasset, si in testem producatur,tenetur ad testimonium reddendum.

Testibus sine iuramento nõ creditur.

Iurans non ferre testimonium.

10 Quomodo autem, aut super quo sit iurandum, dic ut notatur in clem.1. de hære. quod ad substantiam iuramenti nõ requiritur tactura,vt in c.& si Christus,de iureiur. cum iuramẽtum sit inuocatio Dei in testem,qui Deus nõ facit differẽtiam inter simplicem promissionem,& iuramentum. Ecclesia tamen non modicam facit differentiam,ideo exigit iuramentum corporale,tamquam magis restrictiuum, vt videtur per iura in c.hortamur.3.q.9.& in c.vt circa,de elect.li.6. hinc dicit Angel.in c.mouet 22.q.1. quanto id quod iuratur magis est sanctum,tanto magis pœnale est periurium,eo no. Imol.

Quomodo sit iurandum.

in c. & si Christus. & hoc quia videtur magis contemnere in trangressione. Hinc est quod quandoque iuratur per Deum omnipotentem, & quattuor Euangelia, vt in c. quotiens cordis 1. q. 7. quandoque super altare, quandoque super Euangeliis, quandoque super reliquiis sanctorum, vt in c. habemus 22. q. 1 quandoque super qualibet scriptura, vt more italico. Pratica Papien. in for. resp. rei. Et glo. in clem. 1. nisi fiat specialis mentio de tactura euangeliorum, quia tunc ad id tenetur iurans, nisi sit episcopus, vel sacerdos, vt C. de epis. & cler. in aucten. sed iudex. Hi enim iurabunt propositis sed non tactis Euangelis, maxime episcopi. Host. in summa de test. & sic nota quod vbi dispositio legis pro solemnitate requirit iuramentum corporale seu tacturam, non est iuri satisfactum ex solo verbali iuramento, vt dicit glo. in c. vt circa. de elect. li. 6. iurare autem & ante & post depositionem, vel responsionem potest uocatus, vel deponens, melius tamen est ante, vt dicit Abb. in c. de testibus, de testi.

Modus iurandi Episcopis dandus.

11 Iuramenta licita, vel illicita iudicare non ad seculares, sed ad ecclesiasticos iudices pertinet C. venerabilem, de elect & ibi Abb. quomodo autem remittantur iuramenta vide in c. cum inter, de renunciatione.

Iuramentorũ iudices.

12 Iuramentũ contra canones, vel in fauorem publicum non ligat. Abb. in c. ad nostrã de iureiur. nec obligat vbi reprobatur & est ecclesiasticũ, vnde statuta laicorum nõ possunt impedire absolutionem iuramenti. Abb. vbi supra c. quẽ admodũ.

Iuramentum non ligãs.

13 Iuramentum contra officium charitatis, & pietatis, & proprietatis rationem non ualet, vt de non prębendo consilium, subsidium cũ sibi coniuncto, vel ei loquendo est illicitũ. Abb. in c. cum quidem. de iureiur.

14 Iuramẽtum præstans alicuius rei, cessante re illa absolutus est a iuramento, qui enim iurauit facere residentiam in ecclesia aliqua, destructa ecclesia auctoritate superioris absolutus est a iuramento eo etiam deposito a dignitate non tenetur obedire ei, quia cessat causa cuius ratione iurauit, Abb. in c. cum ex iniuncto. de noui operis nunciatione.

Iuramentum

15 Iuramentum quando obligat clericum in præiudicium ecclesiæ Abb.in c. Grauis. de censi.& in c.significauit, eo.

In præiudicium ecclesiæ.

16 Iuramentum præstitum ad commodum hominis potest dimitti siue remitti ab eo cui commodum fuit iuratum, puta si iurauit tibi soluere decem, non est periurus si remittis iuramentum, vel das dilationem ad soluendum. si intuitu Dei iurauit, nõ potest iuramentum remitti ab homine. Abb. in c. pręterea, de sponsa.

Ad commodum hominis.

17 Iuramento licito licet contrauenire sine auctoritate superioris urgente necessitate, si non potest haberi qui absoluat. Idem est si vtilitas magna hoc exigat. Abb. in c. quanto, de iu reiur. qui iurauit quod licitũ est vt canonicus, si post fiat Episcopus, ratione dignitatis non personæ potest contrauenire Abb. vbi sup. c. ex nostris. Quãdo potest quis propria auctoritate contrauenire, quando oportet absolutionem petere, quãdo omnino seruandum est, quando potest quis compelli ad relaxandum, vide Abb. vbi supra in c. cum contingat.

Quando liceat iuramento contrauenire.

18 Iuramentum est deferendum ei qui habet semiplenam probationem pro se, glo. licet textus hoc nõ probet, potest tamẽ iuramentum deferri habenti vnum testem pro se in supplementum probationis, etiam in causa nõ leui Abb. in c. ex insinuatione, de procur. numquam deferendum est illi contra quem vehementer præsumitur de transgressione, imo deferens peccat, quia est causa illius interitus, ideo prouidendum esset quod scholares non iurarent; obedire rectori. Abb. in c. clericos, de cohabita. cleri. non defertur etiam prælato in defectum probationis, vbi agitur de magno præiudicio, & cum quæstio est multum præiudicialis. Abb. in c. cum dilectus, de successio. ab intesta.

Cui deferendum est.

19 Nota tamen quod iuramentum semper exigi debet a reo vbicunque vertitur periculum animæ, licet actor nihil probauerit. Abb. in c. continebatur. de despons. impub. & c. attestatio. eo. vide etiam eundem Abb. in c. quod nobis. de clandest. despons.

20 Iuraans redire ad carcerem etiam cum periculo mortis. tenetur

Redire ad carcerem.

netur, nisi carcer sit iniuriosus, Abb. in c. quanto de iureiur.

21 Iuramentum quod vertitur circa opus pietatis potest dari diebus feriatis, Abb. in c. omnes, de ferijs.

Intentio iurãtis quid.

22 Iuramentum quando secundum intentionem iurantis, & quando secundum intẽtionem recipientis teneat, vide Abb. in c. literas, de resti. spol.

Iuranti quando non credatur.

23 Iuramento non creditur, si ex aduerso contrarium probatur, scilicet quæ oculis conspiciãtur, quo casu fuit doctrina Azonis C. ad l. aquil. Bal. in l. contra negantes, C. ad l. aquil.

24 Iuramentum non defertur in suplementum probationis in criminalibus. Petrus de anchar. in c. mediatores, de testi. li. 6. Marsil. in pract. crim. §. postquam nu. 2.

IVRISDICTIO.

1 IVrisdictio quid sit, quid merum, & quid mixtũ imperium vide Abb. in c. quod sedes, de offi. ordi.

2 Iurisdictio, honor, & districtum quomodo, & in quibus differant, vide glo. in clem. 1. de for. compet.

3 Iurisdictio deuoluitur ad superiorem proximum, si ille qui eam habebat erat negligens, Abb. in c. cæterum, de iudi.

4 Iurisdictio data pluribus, intelligitur data nõ omnibus in solidum, sed omnibus simul. Abb. vbi supra.

De, & an sua sit, iudex potest cognoscere.

5 Iurisdictio an sit sua, iudex potest cognoscere nisi ex iurisdictione ipsa proueniret aliquod sibi commodum. Io. de Ana. in c. 1. de maled. Inno. in c. ceterum. de iudi. & ibi Abb. & glo.

6 Iurisdictio delegati integra, morte mandantis expirat, Abb. in c. licet, & in c. gratum, & in c. relictum. de off. dele. & in l. & quia. §. Ideoq; ff. de iurisd. omn. iud. Inquisitor tamen per mortem eius qui illum instituit, neque etiam summi Pontificis, vim suæ iurisdictionis non amittit. vide supra in ver. Inquisitor.

Quatuor ad iurisdictionẽ spectantia.

7 Nota ꝙ ad hoc quod aliquis clericus habeat iurisdictionẽ ordinariã in clericos, maxime in ecclesijs, requirunt quatuor.

Primo ꝙ vniuersitas, quæ elegit ipsum, sit clericorum, vel religiosorum, vel alias.

Idẽ Prelatus iurisdic. ab aliquo ꝑlato ecclesiastico recipiat.

Secundo

Secundo Prælatus ſit clericus, vel religioſus, vt c. 2. de iud. Tertio, vt habeat ordinariam iuriſdictionem electus ab vniuerſitate, quod eligatur in prælatum. Nam ſi eligeretur, ad aliquam dignitatem in eccleſia, vt primiceriatum, archipresbyteratum &c. non haberet ordinariam iuriſdictionem vt de off. archipre. per totum. Niſi conſuetudo tribuat eis iuriſdictionem, quod poteſt. C. de emen. libe. l. 1. & vlt. Et de exceſſ. præla. c. 2. vel dic quod hi habeant ordinariam iuriſdictionem ex electione in eo loco in quo proponuntur, argumentum prædictarum decretalium. teneas igitur (inquit archid.) quod habent iuriſdictionem. Quod autem dicitur, quod conſuetudo dat iuriſdictionem, intellige in conſuetudine præſcripta, vel in ea cuius memoria non exiſtit. vt not. Goffr. in ſum. de off. archi. in fin.

Conſuetudo tribuit iuriſdictionem.

Confert etiam ordinariam iuriſdictionem Papa, vel Princeps, qui eſt lex animata, in auclen. de conſul. in fin. Vnde quo ad iuriſdictionem ordinariam conferendam æquipollẽt lex animata, & inanimata. Vide Io. de Tur. Crem. in cap. Experientiæ. 11.

8 Iuriſdictio comprehendit ea quæ ſunt mixti, & meri imperii, & quæ ſimplicis iuriſdictionis. Imperiũ eſt iuriſdictio quę exercetur officio iudicis nobili, ideſt quod non deſeruit intente alicui actioni per partem. Merum imperium eſt quæ exercetur officio iudicis nobili reſpiciens publicam vtilitatem. Mixtum imperium eſt iuriſdictio quæ exercetur officio iudicis nobili, reſpiciẽs priuatam vtilitatem. Quare autem merũ & quare mixtum, & quotuplex merum, & quotuplex mixtum imperium dicatur, vide Abba. in c. quod ſede. de offi. iudi. ordin.

Quæ ſunt meri, et mixti imperij comprehendit iuriſdictio.

9 Iuriſdictionem dat delictum, & quare, ſi delinquens enim reperitur in loco delicti eſt de iuriſdictiõe iudicis loci delicti quo ad omnes effectus reſpectu perſonæ, & bonorum quo ad forum contentioſum, non autem quo ad pœnitentiale, ſi non reperitur in loco delicti, & pręuentus citatione poteſt excommunicari, & proceſſus fieri ſuper perſonam, quantum patitur

Delictum iuriſdictionem dat.

ſtatus,

status,& causæ qualitas,& potest citari extra territorium ver baliter,quia iam contumax,& prævuentus Si non fuit prçuen tus citatione, potest citari ad effectum distringendi bona, & potest requiri Iudex,vbi degit,vt eum citet, aut remittat, & ille debet facere.& si sit citatus, & non comparet potest excō municari per iudicem delicti, & processus fieri contra personam vbi supra, si Iudex vbi degit non facit citationem aut re missionem.& multa de hac materia vide diffusius per Abb.in c. licet, de foro compe.

Inferior in superiorem ius non habet.

10 In iurisdictione inferior non potest exercere sententiam censurę,vel aliā in maiorē,nec potest absoluere.Archidiaconus qui potest delicta corrigere, non potest punire episcopū suū, sed aliū delinquentem, quia in territorio alieno cēsetur priuata persona. Suffraganeus non potest punire archiepiscopum suum in prouincia sua, secus in aliena si in illa habet episcopatum. Abb.in c.cum inferior.de maior.& obed. quomodo autem iurisdictio possit prorogari vide Abb. in c. per literas,de offi.delegati,& in c.ad petitionem. de accusa.

IVS.

1 IVs est ars boni,& æqui,& fit secundum communes regulas iuris.Iuris rigor est iuris excessus, qui quandoque statuitur ad terrorem aliorum,quandoque tamen sumitur pro ordine iuris,æquitas autem est ordinata iustitia temperata dulcedine misericordiæ, Abb.de sen.& re.iudi.c.iurgantium.

Æquitas quid.

Sed nota quod æquitas omnia bene æquiperat.Bal. C.1.§. ad hæc,de pac.iur.fir.& dicit spec.in tit.de off.omn.iud.in di. .§.de seruit.ad fi.vers. item ad iudicis. quod ad iudicem pertinet potius sequi æquitatem quam rigorem. ego certe dico (ait Zasius) iudicium cuique suum relinquo, verum didici æquitatem quæ non est iure scripta,sed ex motu, & affectione animi apparet,contra ius scriptum non esse sequendam,vt dicūt Bar.Bal.& Doct.in l.1.C.de ll.l.placuit C.de iud. Abb. in c.fin. de transact. alioquin nihil esset vel certum, vel perpetuum in iure nostro,quibuslibet causarum statum ad quālibet imaginatam æquitatem detorquentibus. Qua propter

cum

cum iuris doctrinis tamquam certis remanendum esse putamus. Iuris apices dicuntur, obiectiones contra processum, & non posse post publicationem producere testes. Abb. in c.cõstitutus, de testi.

Apices iuris quæ.

2 Ius naturale est commune omnium gentium di. 1. c. ius naturale & secundum glo. ibi distinguitur quatuor modis, & est nomen generale comprehendens in se legem diuinam, legem naturæ, & legem gentium, ita quod aliquando ius diuinum, & ius gentium appellantur iura naturalia, quia naturali ratione sunt inducta, vt in l. omnes populi. ff. de iure, & iu. Abba. in c. cum tantæ, de consuetud.

Naturale.

3 Ius diuinum quandoque limitatur per Ius positiuum. Abb. in c. fin. de consuetud. & quandoque a Principe iuxta notata per Inno. in c. quę in ecclesiarum, de consti. & per legistas, & maxime Bar. in l. fin. C. si contra Ius, vel vti lit. imo Princeps ex causa etiam priuilegium cõferendo in certis causis, vel certa qualitate personarum inspecta, potest statuere, vt vni tantũ testi credatur, & sic deuiare ab illa iuris diuini regula, in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, Abb. in c. super nobis, de testi. & in c. sicut de consuetudine. de proba. allegando textum Imperatoris dicentis, quod in causis vertentibus in ciuili prætorio crederetur solius episcopi testimonio.

Diuinum ius p positiuum limitatur.

4 Ius canonicum in concernentibus animam, & materiam ecclesiasticam seruatur vbique, secus in alia materia, quia tãtum seruatur in terris ecclesiæ, & Ius ciuile in terris Imperii. nota tamen quod leges ciuiles sequũtur canonum dispositiones, & sic in effectu non potest dari contrarietas inter canones, & leges, in materia videlicet spectãte ad ecclesiam, Abb. in c. clerici, de iudi.

Canonicum in quibus vbique seruetur.

5 Iura habentia plures intellectus debent intelligi secũdum intellectum dubitabilem, vt in l. 1. ff. ad muni. & in l. quod labeo. de carbo. edic. facit C. cum iure. de offi. deleg.

6 Iuris appellatione comprehenditur etiam consuetudo. Abb. in rubr. de consuet. Io. And. & Antonius in c. quintauallis, de iureiur.

Iuris appellatione uenit cõsuetudo.

De plano, & sine strepitu iudicij quomodo procedi debet.

Iuris ordo seruandus est in inquisitionibus, & in aliis iudiciis ordinariis & hoc verum in secularibus, in regularibus secus, in quibus vsquequaque seruatur, quia de plano, & sine strepitu iudicij debet procedi.glo.de accusa.c.ad petitionem. Cum igitur contra prælatos regulares non solum renũciatur in parte ordo iuris, sed etiam fit remissio iustitiæ communis, quia ex familiaribus causis etiam non seruato ad vnguem ordine iuris potest remoueri, inter æquales personas seruatur æqualitas secundum iustitiam, sed non inter inęquales, Abb. in c.per tuas, de simo. & c. qualiter, & quando. de accusa. 7

Restitutionẽ in integrum cui denegetur.

Iuris ordo.si is de cuius crimine constat in iudicio petit restitutionem propter iuris ordinem non seruatum, non est audiendus, sed tamquam criminosum notorium debet superior de nouo punire, Abb.in c.ad petitionem, de accusa. 8

Iuris solemnitas omissa.

Iuris positiui solemnitas in quocunque actu si sit prętermissa, non tenetur quis sibi conscientiam facere, ex quo nõ interuenit deceptio, & affuit consensus eorum qui habent actum explicare de iure naturæ. In foro conscientiæ æquitas iuris naturalis præfertur rigori iuris positiui. Abb. in c. requisiuit, de test. in integr. 9

L

LAICVS.

LAICVS dicitur quasi populus. Abb. in c.clerici. de vita, & hone. cler. & laicorum appellatione etiam veniunt fœminę. Abb.in c. 1.de vi. & hon. cler. 1

Clericus a laico non potest accusari.

Laicus non potest accusare clericum criminaliter, Abb. in c. nullus. de accusa. fallit, si laicus vult prosequi iniuriam suam vel suorum. Secũdo quando crimen est exceptum, si laicus sit bonæ famæ, & non vilis persona. oportet tamen quod accusans possit ascẽdere ad illum ordinem, ideo irregularis non admittitur ad accusandum clericos, Abb. in c.cum P.de accusa. In notorijs potest accusare clericum. Abb. in c.cum dilectus, de purgat.cano. 2

Laycus

3 Laicus poteſt trahere clericum ad iudiciũ eccleſiaſticum intentando conditionem canonis reintegrandam, glo. in c. cum dilectus. de eo ꝙ metus cau. Abb. in c. cum ſit generale. de for. comp. *Tradere clericum.*

4 Laicus non poteſt eſſe adminiſtrator eccleſiæ, vt not. glo. in c. 1. de ſindi. ſcilicet vniuerſalis vel generalis in temporalibus, & ſpiritualibus, licet poſſit eſſe adminiſtrator bonorum temporalium eccleſiæ, vt in di. c. 1. de ſindi. vide c. omni nouatione. 16. queſt. 1. *Adminiſtrator.*

5 Laicus qui banniuit clericum, condemnari debet per iudicem eccleſiaſticum ſecundum extimationem iniuriæ in expenſis, & damnis, Abb. in c. olim. de iniur. & damn. datis. hodie attenditur alia pœna, in Clem. de pœnis. *Banniens clericum.*

6 Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciant, nec ſacerdotum ſimplicitati detrahant. vt in c. ex iniuncto. §. ſicut. de hæreticis. nec de fide publice, nec priuatim diſputent, vt in c. pri. de hære. lib. 6. Et c. quocumq;. eo. Nec de ſeu in fidei, & Inquiſitionis negotio vllo modo ſe impediãt, neq; de hæreſis crimine cognoſcendo, vel iudicando quouiſ modo aſſiſtentiæ, & fauoris colore, cauſa, vel occaſione (niſi quatenus ab ipſis ordinariis ſiue diœceſanis epiſcopis, aut Inquiſitoribus ſpontanea, & libera eorum voluntate fuerint requiſiti) ſe ingerant. vt patet in Bulla Iulii eius nominis ſecundi contra impedientes officium Inquiſitionis, quæ incipit. Ad perpetuam. In qua quidem Bulla infraſcripta verba continentur, videlicet, Ordinationes, prouiſiones, & leges quaſcumque de ipſius criminis cognitione latas, ſacris canonibus obſiſtentes, & eccleſiaſticam iuriſdictionem impedientes, ſine mora abrogent, & deleant, prout nos eas omnes inualidas fuiſſe, & eſſe decernimus, & declaramus, ac ex nunc pro abrogatis, & deletis haberi volumus, & mandamus. *Non prædicent, nec occulta conuenticula faciãt.*

LATA CVLPA.

1 Lata culpa dolo proxima quæ verſutiæ dicitur, vbiq; dolo comparatur. Zaſius in ſingul. ſuis c. 2. nu. 33.

2 Lata culpa quæ ignauiæ eſt, dolo numq̃ equiparatur. l. mu-

lier .§. si hæres.ff. ad trebellia. Quæ tamen impunis non remanet, si id ad quod culpatiore negligētia patratum est, vel ad delictum tendat, aut damnum alterius, vt in l. 1. C. si aduers. delictum. Zasius vbi supra.

LAVDVM.

1 Laudum, idest arbitrum sententia iniqua, idest enormiter lædens partem, infra dies decem debet retractari .l. cum antea. C. de arbi. Abb. in c. Non sine. de arbitris.

LEGATVS.

1 Legatus de latere dicitur Cardinalis, & non alius, quia Cardinales semper dicuntur assistere lateri Papæ, vnde cum eorum consilio ardua Papa explicat, vt in c. Per venerabilem. Qui fi. sint. leg. Abb. in c. 1. de off. leg. ibi successiue.

2 Legatus de latere princeps est in sua prouincia, c. si Abbatem, de elect. li. 6. ideoque habet ius conferendi beneficia c. 2. de offi. leg. & hic cum summi Pontificis vices in omnibus vices plenissime gerat, etiam supra Inquisitores iurisdictionem videtur habere, & habet, secus autem de delegato, & subdelegato, vt patet per literas Vrbani quarti, tenoris sequentis.

Etiam supra inquisitores legatus de latere non autē alij sunt.

Ne negotium contra damnatam hæresim prudentiæ vestræ commissum impediri (quod absit) propter aliquorū astutiam, vel etiam retardari cōtingat, vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt nullus sedis apostolicæ delegatus, vel subdelegatus ab ea, conseruator, aut etiam executor a sede apostolica deputatus, seu etiam deputandus in vos, vel quatuor notarios siue scriptores vestros super his vobis fideliter obsequentes, quamdiu in huiusmodi prosecutione vos, & ipsi fueritis, possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare absque speciali mandato prædictæ sedis apostolicæ, faciente plenam, & expressam de hac indulgentia mentionem, decernentes irritum, & inane si secus a quoquam fuerit attentatum.

LEGITIMA.

1 Legitima probatio est quæ fit per testes omni exceptione maiores, glo. in c. & si clerici, de proba.

Legitima

2 Legitima est tertia pars eius quod puenit ab intestato debita iure naturæ, deducto ære alieno, & funeris impensa, in auctē. nouissima, & ibi glo. & Doctor. & in c. Rainutius, de testa. Bar. in l. quotiens C. de hære. institut. quod verum est quando filii quatuor, vel infra, sed quando sunt quinque, vel plures legitima est semis, idest dimidia pars eius quod cuilibet spectaret ab intestato. legitima autem fratris est quarta, Bal. in l. fratres C. de off. test. contra glo. in aucten. nouissime. vide Bertachinum, in ver. legitima.

Legitima quid sit.

LEX.

1 LEx noua corrigens antiquam debet de illa facere mentionem specialiter. C. de indic. vidui. l. fin. vers. speciali. Barba. in cons. 39. primæ partis.

2 Lex præcepti tollitur, si moribus vtentium non recipitur, nisi inducat ex sui natura peccatū ex contrauentione, vt quia concurrit cum lege diuina, vel naturali. Abb. in c. cum olim, de cleri. coniug.

Quæ consuetudo legē tollat.

3 Lex secularis non approbata per ecclesiam non ligat clerum, dicitur autem approbata quādo est fauorabilis ecclesiæ vel ecclesiasticis personis, cū autem est odiosa, secus. Abb. in c. cum esses. de testi. & in c. Is qui. de solutio.

Secularis non approbata per ecclesiam.

4 Lex ciuilis, vel canonica quando imponit pœnam ipso facto, potest tolli per contrariam consuetudinem. in l. 2. c. quæ sit longa consuet. ibi. Cynus. & in c. 2. vt lit. pend. nil inno.

5 Leges pœnales generaliter disponētes habent locum etiā in ecclesijs, & rebus earum, ex quo canones nō contradicūt, Abb. in c. eccl. S. Mariæ, de cōst. & in c. 2. vt lit. pend. nil. inno.

6 In legis diuinæ decisionibus, seu interpretatione stare debemus diffinitionibus summorum Pontificum, magis quam dictis theologorum etiam si sint sancti. Abb. in c. tua de decimis. & ibidem subdit, quod vbi dictum alicuius sancti auctoritate iuris diuini iuuatur, potius ei quam constitutioni summi Pontificis est standum, & in concessione aliquorum iurium simpliciter facta non veniunt iura, quæ postmodum oriuntur de nouo, licet sint similia iam ortis.

Legis diuinæ interpres solus Papa.

Legis

Rigor legis a iudice quomodo mitigari possit.

Legis rigorem mitigare potest Iudex attentis delicti qualitatibus. Nam licet homicida regulariter sit pœna mortis puniendus, vt l. 1. ff. de sica. & l. 3. §. legis cornelię. ff. eo. attamen est in potestate iudicis non condemnare homicidam pœna mortis, quem impulit iracundia, orta etiam aliter quam ex facto offensi. per textum in l. lex Iulia. §. fin. ad l. Iul. rapit. vide Marsil. in pract. crim. §. quoniam, nu. 94. 7

Liber decretorum.

Decretorum liber an sit approbatus, vide Io. An. & Abb. in c. 2. de rescript. quorum prima rubrica facta per Gratianum, alia autem quædam capitula facta siue addita fuerunt per quẽdam Gratiani discipulum, qui vocabatur Palea, vt notat Io. And. in addit. ad spec. in tit. de dispu. & alle. §. fin. ad fi. qui quidem Palea in dicto libro contenta fecit Paleas, quas Gratianus non viderat, not. salic. & Io. de Imol. in rubr. de verb. obl. 8

LIBELLI FAMOSI.

LIbelli famosi auctor punitur vt infra, sed prius sic est distinguendum. Aut certum est quod quis composuit talem librum, aut non. si certum est, aut sponte fatetur, aut conuincitur. si conuincitur, secundum leges capite punitur, vt l. si quis, eo. vel forte deportatur, & efficitur perpetuo intestabilis, vt 4. q. 3. c. ob carmen. Secũdum canones vero qui vltimum supplicium nulli irrogant, subiicitur verberibus, vt 5. q. 1. c. 1. Si vero sponte fatetur, mitius cum illo agitur, vt c. 2. eo. Si nõ est certum quis composuerit, ordo procedendi ponitur vt infra. 1

Scriptum suũ non probans.

Debet primo admoneri, vt prodat in publicum, & probet quod scripsit, quod si non fecerit, primo priuabitur participatione corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, si vero ex toto contumax fuerit, tunc percutietur mucrone Anathematis, & hoc secundum canones. Secundum leges vero, si capi, & comprehendi potest, capite punitur, si innocens illo libello infametur, secus si nocens, vt dicit Hugu. Nam expedit peccata nocentum nota esse, vt. ff. de iniur. l. eum qui. quam sententiã tenet Lau. & Accur. in di. l. eum qui sed debet intelligi de criminibus quæ detegi expedit reipublicę.

Hæc vera sunt (ait hugu) de eo qui nõ vult probare quod

ipsit, si vero vult probare, & probat, commendandus [illegible] defecerit in probatione, tenetur ad pœnam talionis, & ita secundum leges quandoq; punietur capite, quandoq; secundum qualitatem delicti in libello conscripti. vt C. de famosis libell. l. si quis.

2 Quadruplex ergo pœna est famosum libellum conficientibus, vel publicantibus, secundum quod quatuor modis potest agi de eo.

Famosi libelli componentis, uel publicantis pœna.

Et primo quidem si agitur de eo criminaliter, secundum leges est pœna capitis tam contra illum qui fecit, quam contra illum qui inuenit, & non corrupit, nec combussit, vel inuentum nulli ostendit. C. de famos. libell. l. vnica. de qua in c. si quis fam[illegible]um. 1. q. 1. Et quilibet de populo accusare potest talem [illegible]ia etiam accusatori constituitur precium pro modo sub[illegible]tiæ personæ accusatæ, vel si erat seruus producitur in [illegible]tatem. ff. de iniur. & famos. libell. l. lex cornelia. §. fin. & c. [illegible]. l. vnica.

Secundo, si autem agatur ciuiliter punietur secundum iniuriarum quæ non publici, sed priuati iudicii continet, querelam. C. de iniur. l. iniuriarum. Et sic punietur secundum iuramentum actoris, & taxationem iudicis. insti. de iniur. §. pœna.

Tertio si agitur secundum canones, flagellabitur, & excõmunicabitur, & potest deponi cum sit crimẽ graue, & damnatione dignissimum. vt 25. di. §. Nunc cap. vnum orarum.

Quarto in foro pœnitentiali, quia tam isti quam detractores tenentur ad restitutionem famæ. Raimon. & Host. in summa. Io. de Tur. Crem. in c. 1. 5. in prin. vide etiam not. in cap. quidam. eo.

Dolose, quid importet.

Nota aduerbium, dolose, ibi, dolose manifestauerit, vt scilicet infametur ille, de quo libellus conscriptus est, quia si ex simplicitate, non debet ei imputari. Item si quis bono zelo hoc faciat scilicet vt crimen puniatur, quod locum habet cũ crimen probare potest. Item si non potest illum conuincere quia solus scit, & secrete reuelat sacerdoti, vel alii personæ quæ prodesse, & non obesse possit, talem libellum, vt admoneatur

neatur

neatur illa ne talia faciat, non credo eum esse culpandum. licite ergo talem libellum potest quis seruare, colligitur ex illo verbo legis huius, videlicet, aut nulli fatetur inuentum, non obstantibus verbis Adriani, quod inuentor rumpat, &c. quia intelligenda sunt. idest dolore non manifestet, vel vult forte Papa quod semper rumpatur, vel comburatur, ne quis inde infametur, quia a te posset ad aliorũ notitiã peruenire.

LIBRI.

1 Librum ab hęretico compositum scienter accipiens, & eum penes se retinens non censetur hæreticus nec credens, sed insurgit contra eum vehemens suspicio, quia nullus debet tales libros sciẽter suscipere, vel tenere, imo is ad cuius manus peruenerint, debet eos statim igne comburere, vel Inquisitori, seu Epõ hoc est Ecclesię tradere, vt per ipsos curẽtur. vt extra de sum. tri. c. damnamus, de hęre. c. fraternitatis de Epis. audi. l. mathematicos, & C. de hære. c. quicunque. & ar. q. 15. c. 1. & c. si qui. §. si quis. alioquin ex hoc facto seu retentione talium librorum, sicut ex aliis factis insurgit vehemens suspicio hæresis contra aliquem, videlicet si cum hęreticis cõuersetur, si euitet communionem, & consortium fidelium, si nunquam vadit ad diuina audienda, vt de hære. c. excommunicamus. el 1. §. addiicimus c. accusatus in prin. li. 6. adde ꝙ tutius erit libros hæreticorum aut quomodolibet suspectos Inquisitori tradere, iuxta decretum Pauli eius nominis quarti. talis nempe librorum traditio clarum obedientiae, & fidei testimonium apud Inquisitorem faciet. Præsumptio quidem cõtra detentorem insurgere potuisset, si liber damnatus apud illum repertus fuisset, quod in simili apparet de falsa scriptura apud notarium inuenta, & de falsa moneta, vt c. de falsis. l. si falsos. ff. eo. l. Paulus, & de re furata. vt per Carer. in suo tract. de hære. nu. 125. qui asserit crimen hoc probari, si tales libri penes inquisitum reperiantur. Similem insuper casum habemus de falsis mensuris apud quempiam inuẽtis, vt per Gand. de maleficiis, rubr. de falsis, num. 22. & fol. 7. nu. 6. & de instrumentis inuentis ad cudendum falsam monetam, vt per Bos. de falsa

Vehemens suspicio.

Inquisitori tradi debent hæreticorum libri.

de falsa moneta nu.7.idem tenet Archid. & Io.Andr.in c.filii eo.tit.li.6.qui dicunt librum damnatæ lectionis probare retẽtorem esse hæreticum, & per Roma. sing. 323. & Marsil. in pract. §. diligenter. nu. 92.

LICENTIA:

1 Licentia dicitur septempliciter, scilicet abusionis, siue præsumptionis 21. q. 2. c. placuit. dispensationis 1. q.5.c. vlt. occasionis 27. q. 2. c. si tu abstines. promissionis C. sacrosanctæ eccl. l. 1. ad gradum ascensionis, vel translationis. in di. C. vide Bal. in cons. 29. tertiæ partis. & Abb. in cons. 99.

LITERAE.

Quid creditur literis cardinalium, & Episcoporũ.

1 Literis Cardinalium, asserentium se aliquid viuæ vocis oraculo a Papa impetrasse, creditur, cum eis etiã maiora credantur, vtputa eos Legatos esse. Non autem literis aliorum prælatorum. Abb. in c. quod nuper. de fi. instrum.

2 Literis Episcopi, & cuiuslibet ordinarii autentico sigillo sigillatis, & superscriptionibus testium manu propria roboratis, creditur in spectantibus ad officium sigillantis, & in aliis negotiis leuibus, & arduis, siue sint promulgatoriæ, siue testimoniales. Attestationes tamen factæ de præsenti secundum datã literarum, siue contineant extraiudicialia, siue iudicialia, sine subscriptione non creditur, nisi in casibus exemptis, nisi tractaretur de modico præiudicio. Idem dicitur de literis delegatorum. Abb. in c. Post cessionem. de proba.

3 Literis iudicum, & prælatorum nõ sic creditur, quin possint per testes reprobari, vbi agitur de præiudicio alterius, excipipiuntur principales. verbis prælatorũ non creditur excepto Pontifice, in his in quibus habet liberam potestatem tantum. In causis laicorum prophanis, in quibus non potest vti potestate absoluta in præiudicium aliorum, non creditur nudo verbo Papæ, quia nec Christus sic sibi credi voluit.

Verbo Papæ quando non creditur.

4 Legati verbo in his quæ sunt modici præiudicii creditur. Cardinali non Legato non debet regulariter credi in præiudicium alterius. Episcopi, & inferiores, quando possunt esse, vel non esse testes. Abb. in c. cum a nobis. de testi.

Literæ pœnitentiarii domini Papæ faciunt fidem impertinentibus ad officium suum. Abb. in cap. sicut nobis. de sent. excommunicationis. 5

Aperiens literas alterius.

Literas alterius aperiens punitur tamquam falsi. Inno. tamen dicit quod iste minus peccauit, quam si falsasset sigillum, vel si rasuram aliquam fecisset in instrumento, vt loquitur c. olim in glo. alleg. sed punitur pœna arbitraria, ar. c. de causis. de offi. deleg. Bar. tamen dicit, si quis aperit literas eas ostendendo aduersario mittentis, potest falsi pœna puniri l. 1. §. is qui. ff. de falsis. 6

Literas ab hæretico recipiens quomodo puniri debeat, vide supra in ver. hæreticus. 7

LITIGATOR.

LItigator continuus non potest esse accusator, quia præsumitur calumniator, c. suspectus, & c. nullus 1. q. 5. & per id quod habetur in c. demum 25. di. 1

LIBERI.

LIberorum appellatione veniunt filij, & nepotes, non tamē spurii, filiorum tamen appellatione tantum filij intelliguntur, Zasius, de substit. in fi. 1. conditio sine liberis. 1

LOCA.

LOca vicina quæ dicantur, post doctorum opiniones concludē ꝙ stabitur consuetudini, vel interpretationi cōmuni, quibus deficientibus recurritur ad arbitrium iudicis. Abb. in c. super specula. de priuileg. 1

Loca pia dicuntur in quibus exercentur officia pietatis, & hęc priuilegiata sunt. Abb. in c. de his. de testamen. 2

LOCATIO.

LOcatio in perpetuum largo modo dicitur alienatio, vnde prohibitus alienare non potest in perpetuum locare, glo. clem. 1. de reb. Eccl. non alien. vnde canonicus licet possit usque ad tempus vitæ suę locare fructus præbendæ suæ, nō tamen in perpetuum, nisi auctoritate superioris interuenien te, vt in c. fin. ne præl. vic. su. Abb. in c. ad audientiam. Et nota quod sterilitas contingens sine culpa coloni inducit in cōtra 1

ctu loca-

ctu locationis remissionem pensionis pro rata, secus in contractu venditionis. Nam venditione perfecta, periculum rei venditæ pertinet solum ad emptorem, nec est fienda aliqua remissio, etiam si nũquam possessio fuisset tradita emptori, ex quo non deficit per venditorem quo minus eam fuisset aprehensus, vt l. necessario C. de peri. & commo. rei vend. vide ibi.

M

MALITIA.

1 MALITIA suplet ætatem. exponitur malitia, idest vigor naturalis, vel potentia coeundi. Abb. in c. de illis, de despons. impub. *Vigor naturalis.*

2 In maleficiis debet attendi propositum, & mens delinquentis, vnde accipiens rem alterius non intẽdens furari, nõ cõmittit furtum. Abb. in c. cum voluntatem, de sent. exco.

MAVMETVS.

1 MAumetum inuocare. Vide supra in verbo, Inuocantes.

MAGNVM.

1 MAgnum vel paruum quid sit, & quæ causa magna, vel parua statur arbitrio Iudicis, glo. in l. 1. C. si aduersus vẽdit. pig. & glo. in c. fin. de re iudi. li. 6. Barb. in cons. 37. 2. vol.

MAIORES.

1 MAiores qui intelligantur, vide Petrum de Anch. in repe. C. canonum statuta. de consti. vbi alleg. Bal. concludit quod vbicunque tale verbum, vel simile profertur, a cõsuetudine vel statuto, in materia indifferenti intelligitur de maiori quo ad etatem.

2 Maior quis tanto est, quanto dignioribus, & melioribus preest. in aucten. de feu. ciuit. & in c. solite. de maior. & obed. Abb. in c. cum cæterum, eo.

3 Maior pars collegij nõ sufficit, nisi sit sanior. c. 1. de his quę fi. a maio. par. ca. & Decius in c. cum omnis, de constit. Abb. in c. licet. de electione.

Maior pars poteſt tollere quod omnes ordinauerunt, uide licet rationabiliter, non voluntarie, delictum tamẽ factum a maiori parte vniuerſitatis non ligat omnes. Decius, in c. ne innitaris, de conſt. 4

Maior cõſenſus, qui a maiori, vel digniori ordinatur. quod facit ad quæſtionem de duobus militibus, quorum alter a maiore, alter a minore accepit militiam, in c. per tuas, de maior. & obed. & in l. fi. de alb. ſcriben. 5

MANIFESTVM.

MAnifeſtum dicitur quod colligitur ex coniecturis, & veriſimilibus prẹſumptionibus, vt in l. licet. ff. de lega. 1. vbi dicitur euidens voluntas teſtatoris, quæ coniecturis elicitur, Abb. in c. 1. de cler. non reſid. & nota hoc ad cognoſcẽdum quando quid manifeſtam ſapiat hæreſim. 1

Manifeſte deprehenſus.

Manifeſte deprehenſus in hẹreſi quis dicitur, quando facti euidentia, ſeu teſtium productione legitima, etiam ſine propria confeſſione. & hoc eſt quando ipſe delatus conuincitur legitime de aliqua hæreſi, facti euidentia, vt pote quia hæreſim publice prædicauit, vel per teſtes legitimos, contra quos excipere delatus non potes. tamen ipſe conuictus ſit perſiſtit firmiter in negatiua, & confitetur conſtanter fidem catholicam. talis quamdiu ſic perſiſtit in negatiua, hẹreticus impœnitens eſt cenſendus, iuxta notata per Hoſt. in ſum. tit. de hære. §. qualiter. 2

MARITVS.

MAritus poteſt agere pro vxore, & nomine uxoris ſine mandato, ex quo non apparet de vxoris contraria volũtate, vt in c. conſtitutus, de pœnis. 1

Maritus tenetur ſequi vxorẽ ſi ex iuſta cauſa ſe abſentat, & ei egrotanti tenetur ſeruitia neceſſaria impendere, Abb. in c. 1. qui ma. accuſ. poſſ. & in c. 1. de cõiug. lepro. & an in cõtractu matrimoni poſſit apponi pactum, vt vxor non teneatur ſequi virum, ſed vt ipſe vir moretur cum vxore in certo loco, & an committatur pœna ſi fuit appoſita, ſi non ſeruetur tale pactum, Abb. in c. 1. qui maio. accuſ. poſſ. 2

Maritus

3 Maritus si est absens longo tempore, & est in longinquo, & dicitur mortuus, sufficit fama sola cum aliquibus coniecturis, ad hoc, vt eius vxor possit nubere, si autẽ dicitur mortuus in vicinis partibus, requiritur certus nuncius, Ant. de Butr. in c. in præsentia, de sponſ. Abb. tamen ibi relinquit arbitrio iudicis. & nota etiam quod vbi cesset præsumptio fraudis, stabitur confessioni alterius coniugum cõtra matrimoniũ, ex quo confitens stat pro matrimonio, vt in c. attestationes, de sponſ. impu. & ibi Abb. sed si fraus præsumitur, relinquitur arbitrio iudicantis, vt not. Host. in c. continebatur, eo. tit.

Quomodo mariti mors certa debet esse.

MARTYRIVM.

1 MArtyrium pati gloriantur hęretici pro eorum pertinacia interfecti, vt ex eorum libris aperte constat. nam damnatorum hæreticorum supplicia, gestaque omnia describunt, & illos ita passos veluti sanctos martyres laudant, & venerantur, verum cæci sunt, & duces cæcorum Matth. 15. nam martyrium actus est virtutis, nempe charitatis imperantis, & fortitudinis elicientis, meritumque vniuersum ex charitate prodit, vt docet D. Tho. 22. q. 124. a. 2. ad. 2. Hæretici aũt pertinaciam, & obstinationem pro fortitudine, & constantia, & amorem proprium sui ipsius, pro charitate habẽt, moreque simiarum vultum ecclesiæ catholicę, & authoritatem, & veritatem sibi vindicant, ut ex D. Cypriano habetur. 1. q. 1. si quis inquit. & ideo passio non illis prodest ad vitam, Paulo dicente 1. cor. 13. si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ autem non habuero. nihil mihi prodest, & 90. d. c. neque ad Cain. ex D. Cypriano, & de pænit. ex D. August. di. 4. si quis autem. in prin. & euangelium beatos illos pronunciat, qui patiuntur propter iustitiam, non propter falsam, & impiam doctrinam, Matth. 5. & 1. Pet. 3. vide etiam D. Aug. super illud Io. 10. Ego sum pastor bonus.

MATER.

1 MAtris delictum quomodo transit in filios, vide supra in ver. Filii.

MATRI-

MATRIMONIVM.

Matrimonium solemniter per clericum, vel religiosum contractum generat suspicionem de hæresi, quia videtur male sentire de ordinationibus ecclesię, vide supra, in ver. clericus, & infra in ver. religiosus. 1

MENDACIVM.

Mendax qui solet dicere mendacia quotidiana, licet nullum lędat, non admittitur ad testimonium ferendum, vel modica ei fides adhibetur. Repellitur magis dicens mendacium cum iactura alterius, & perseuerans in eo Abb. in c. testimonium. de testi. 1

Mendacium iudicale quomodo puniatur.

Mēdacium in iudicio punitur maxime in causa fidei, idest quicumq; in causa fidei iudicialiter cōuictus neget se dixisse ꝙ antea affirmauerat, vel quod asseruit dicit mendaciū. committit periurium ex vtroq; prædictorū in causa fidei & suspectus fit de hæresi vehementer, vt in c. literas. de præsumpt. vt ibi dicitur de Gulielmo illo qui ob tale mendacium declaratus fuit suspectus vehementer. de hæresi. 2

METVS.

Metus cadentis in constantem virum, vel mulierem differentiam vide in c. consultationi. de spons. ibi Abb. Nā minæ parentum faciunt iustum metum in muliere. Abb. in c. ex literis. de despon. impub. 1

Reuerentialis metus.

Metus, aut nimia reuerentia præsumitur in facto, pręsente patre in filio, & in vxore præsente marito, ac in clerico præsente Episcopo. Barba. in cons. 30. pri. vol. 2

Iustus metus.

Metus iustus infertur ex periculo amissionis bonorum omnium, vel maioris partis, & ex precibus tyranni. in l. 1. ff. ꝙ iussu. Et Bar. in tract. de tyranno. Abb. in c. Gēma. de spons. Et metus periculi personalis dicitur iustus. c. bonæ memoriæ. Et etiam vnius alapæ, vt not. in l. 1. c. vnde vlt. & c. Per laicum. de his quæ vi metusq;. Metus etiam excommunicationis est iustus, secundum glo. in c. Olim 2. de testi. spol. Abb. ibi. §. Roma. in cons. 369. 3

Pœnalis metus.

Metus etiam statuti pœnalis facit iustum metum insoluendo. Bal. 4

do. Bal. in l. falsus. c. de fur. sed proprie metus cadens in constantem virum est metus amissionis maioris partis bonorum vel corporis cruciatus. Abb. in c. cum dilectus de his quæ vi metusue causa fi.

5 Metus purgatus dicitur quãdo ex lõgo interuallo fit actus contrarius, vt si vxor mortuo marito perseueret in monasterio c. 1. de metu. cad. in const. vi. Barba. in cons. 54. 1. vol.

Purgatus metus.

MINISTRI.

1 MInistros non tantum pro capiendis arrestandisque hæreticis, & de hæresi suspectis, sed etiam pro custodia, & defensione ꝑsonæ suæ potest habere inquisitor, etiã armatos, cauere tamẽ debet ab taliũ abusu. de hoc enim dicitur in c. nolẽtes, in clem. de hære. porro Inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet concessione armorũ, nec officiales nisi sibi necessarios habeant, talesque qui se cõferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exequenda. De hoc Io. And. super c. statutum, de hære. li. 6. deficientibus autem sibi ministris possunt Inquisitores inuocare brachium seculare, sicut fit apud nos Placentiæ, vbi res securius agitur, & cum minori secularium admiratione, & strepitu. De hoc habetur, in c. vt officium. de hære. li. 6. vide ibi.

Inquisitor ministros habere potest.

MISERABILES.

1 MIserabiles persone sunt sub protectione Ecclesiæ, & conueniunt reos suos coram iudice ecclesiastico. Abb. in c. ceterum de iudi. & in c. super quibusdam, de ver. sig. quæ autem sint tam actu quam habitu, vide Abb. in c. significantibus, de offi. deleg.

MODICVM.

1 MOdicum, vel longum tempus quando dicatur. vide glo. in clem. 1. de reb. eccl. non alien. tandem dicitur quod est ad arbitrium boni viri.

MODI.

1 MOdos sophisticandi hæreticorũ in suis responsionibus, & eorũ cautelas, & eas quibus vti debet Inquisitor pro eruenda veritate, vide supra in verbo. Instructio.

MONI-

MONITIO.

MOnitio facta per iudicem habet vim trinæ citationis, vt in l.2.C.quomodo,& quando Iudex,& glo.in c.consulimus,de off.deleg.& ibi.Abb. 1

Non præiudicialis. Monitio seu citatio si fieri potest quod aprehendat ipsos clericos singulariter, vbicunque ad perdendum aliquod præiudi cium clericale, iura requirunt trinam monitionem faciẽdam ipsis clericis non rite viuentibus.quod est contra quosdã prælatos,qui faciunt monitionem in generali, vt quilibet clericus incedat in habitu clericali, & rasura, aliter non gaudebit priuilegio suo clericali. Abb.in c.fin.de vi.& hone.cler. 2

Charitatiua. Monitio debet esse charitatiua, vt crimen quis emendet, & requiritur triplex, vt in c.nouit.de iudi. sed si fit extra iudicium,sufficit vnica,vt in clem.1.de supplen.negl.cler.& Abb. in c.consuluit. de off.deleg. 3

MORA.

MOram trahere extra suam prouinciam,& maxime in curia Romana non debent Inquisitores, sed sint diligentes, prouidi, & circumspecti ad processus suos bene fundandos de his quæ concernunt suum officium, & nõ de aliis, ad inquirendum testes, & delatum diligenter examinandum, ac ipsum delatum in sua causa ad defensiones legitimas admittendum,contra ius & iustitiam illum non vexãdo, & in toto processus discursu a Iuris tramite non discedendo, & sic superuenientibus appellationibus causas ad romanam curiam sigillatas mittant iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant processus meritis actitatis.nec Inquisitores curent ibi agere contra appellantes,sed dimittant illos præfatis iudicibus iudicandos, qui Iudices procedere debẽt ex officio ad expeditionem causæ.vbi autem ad appellantium instantiam citentur personaliter, compareant,sed caueãt litem intrare,attendãt enim processus exhibere, & instructam causam præfatis iudicibus reddere, & procurrent quam citius expediti remeare,ne ibi tediis affecti, laboribus etiam, & expensis fatigentur.ex tali namque protracta mora incõueniẽtia quamplurima sequuntur, quarum 1

tur. quarum primum est Hæreticorum, & hęresum multiplicata audacia. secundum commissariorum seu vicariorum humiliatio, & pœnæ contemptus. tertium fidelium remissio, & pusillanimitas.

MORS.

1 MOrtis appellatione in iure ciuili intelligitur mors naturalis, non autem ciuilis, vt l. ex ea parte. §. insulam. ff. de ver. sign. Abb. in c. cum vintoniensis, de electio. in canonibus autem intelligitur de ciuili non de naturali, idest de sententia excommunicationis, vel depositione. Abb. in c. per venerabilem, qui fi. sint legit.

Naturalis.

Ciuilis.

2 Mortuus, & de hæresi suspectus qualiter possit inquiri, vide supra in ver. Cadauera. & in ver. Inquisitor.

MVLIER.

1 MVlier ad accusandum, nisi certis causis, licet non admittantur, ad testificandum tamen regulariter admittitur, vt 15. q. 3. c. ex eo. & hoc tenet, & declarat. Hostien. nisi ex nimia familiaritate, vel vicinitate, vel aliter sit suspecta, in c. literis, de testi. Abb. in c. super eo. de testi. nisi causa sit criminalis, vt c. forus. §. fœmina. de ver. sig. In exceptis tamen criminibus admittitur, vt Nellus dicit in materia testium.

2 Mulieres duę sufficiunt ad prohibendum siue, impediẽdum matrimonium tam contractum quam contrahendum, super illo testimonium perhibendo. Abb. in c. super eo. de testi.

Ad impediẽdum matrimonium duæ mulieres sufficiunt.

3 Mulier non potest iudicare neque arbitrari, quia id est viri le, & non fœminile officium, vt l. fi. C. de mulier. secus si fieret compromissum in mulierem tanquam in amicam communem. Nam tale compromissum potest mulier acceptare. Vide spec. de procur. qui dicit quod compromissum factum in mulierẽ non debet iuramento firmari, quia nihil operatur, Abb. in c. dilecti, filii. de Arb. & cap. quintiuallis, de iureiur. pręcedẽtes tamẽ idest quę nuptę sunt principibus, quia dignitatẽ non habent iure proprio, sed ex radiis viri, admittuntur vt cõpromissum recipiant cum Iuramento. si tamen mulier habet comitatum, cessante omni consuetudine potest exercere iurisdi

ctionem in subditos. Abb. in di. cap. dilecti filij. de arbi.

M V L C T A.

Pecuniaria multa puniri poßunt rei.

1 MVlctam etiam pecuniariariam reis suis Inquisitor potest imponere, vt patet per quandam extrauag. Innocentij quarti quę incipit, super extirpatione. vbi expresse dicitur, quod possunt Inquisitores pœnitentias pecuniarias imponere, & eas exigere, & expendere in sustentationem sui officii. Caueat tamen Inquisitor ne volens imponere pœnam pecuniariam, priuetur iure auferendi, & obtinendi omnia inquisiti seu condemnati bona. & hęc pœna pecuniaria non debet pro leui motu imponi ab Episcopo, vel Inquisitore, sed tãtum quando videtur magis timeri, & magis reum purgare.

N.

NECESSITAS.

1 NEcessitas quando dicatur, & quis dicatur casus necessitatis, diffuse. vide Abb. in cons. 17.

In malis non excusat necessitas.

2 Necessitas in his quæ sunt secundum se mala vt adulterari, nõ excusat, quia prætextu necessitatis, seu paupertatis non est committendum adulterium, neq; blasphemandum. Sed si sint in se mala, quæ tamen tempore necessitatis desinunt esse mala, vt furtum in extrema necessitate, excusant ab omni culpa. si autem nõ est tanta necessitas alleuiat, licet non excuset a toto. Abb. in c. Quoniam. de simo. & hoc est quod dicitur, quod necessitas quod est illicitum, facit licitum. Abb. in c. 2. de obser. ieiu. & in c. quod non est. de reg. iur.

NEGOTIATIO.

1 NEgotiatio quæ prohibita clericis, & quæ non intelligatur, vide spec. de cler. coniug. D. Antonium. & Abb. in c. fin. de vita. & hone. cler. vbi dicitur quæ sit differentia inter negotiationem, & artificium, & quod primum clericis prohibitum est, non autem secundum. Vide ibi. Abb. in cap. multa sunt. ne cler. vel monachi.

NECROMANTIA.

1 NEcromantici quomodo ad Inquisitoris officium pertineant, vide supra in ver. Inuocantes.

2 Necromantici per signa exteriora, ex apparentia, & collocutione malorum spirituum toruum visum, & obliquum habent, ponuntq; se ad diuinandum de futuris, etiam de illis quæ dependent a mera Dei voluntate, vel huiusmodi. Nonnulli eorum astrologiæ, vel alchimiæ intendentes sunt. Vnde si Inquisitori aliquis deferatur, quod sit necromanticus, & appareat manifeste, quod alias est diuinator, vel astrologus, vel alchimista, maximum sit signum Inquisitori de veritate, nam diuinatores, vt plurimum, expresse, vel tacite sunt dæmonum inuocatores. *Obliquum visum habent.*

NOBILIS.

1 NObilis multipliciter dicitur, scilicet respectu natalium, respectu honorum, & respectu diuitiarum. l. nobiliores C. de vecti. tria hæc concurrere debent. Abb. in cap. venerabilis. de præben. *Respectu natalium.*

2 Nobilis secundum homines dicitur, qui habet iurisdictionem, & merum, ac mixtum imperium ex priuilegio vel consuetudine, non tamen tyrannica. Bal. in cons. 129. 2. vol. ideo non quilibet natus liber etiam virtuosus gaudet hac nobilitate, qua etiam monachus priuatur propter monachatum, ex quo debet vna cum alijs viuere, & sine delectu personarum in religione sunt omnes æqualiter tractandi per superiorem. Abb. in c. Nobilis. de purg. cano. *Secũdum homines.*

3 Nobilitas alia est generis, & in hac laudantur parentes, alia est virtutum, & hæc est nobilitas animi, quæ præponitur nobilitati generis. nobilis ex genere nõ est respuendus, in Dei Ecclesia namq; nobiles, & ignobiles sunt admittẽdi, dummodo aliter sint sufficientes. Abb. in c. veritatis. de præben. *Generis.*

4 Nobilis moribus pfertur nobili ex genere, quia ille acquirit nobilitatem a se, alter ab alio. Abb. in cap. prouidentes. de donat. *Moribus.*

5 Nobiles, imo nobilissimi dicuntur omnes literati. l. proui- *Literati nobilissimi.*

dendum c.de postula.Imo nobilior plebeus æqualis scientiæ, nobili,vt glo.in c.numquam,dist.56.Barba.in cons.57.2.vol.

In pœnis inferendis nobilitati deferendum.

Nobilitati deferendum est in pœnis inferendis etiam per Papam,non enim seueritas contra omnes est æqualiter exercenda,quia sæpe contingerent scandala,& schismata. Abb.in c. Grauem.de pœnis. nam etiam in persona mitius quam plebei. puniuntur nobiles,nam in vltimo supplicio hi suspendun tur,& illi decapitantur,Bar.& alij,in l.capitalius.ff. de pœnis. 6

NOTARIVS.

Quid.

NOtarius dicitur publica persona, quia gerit officium publicum. quandoque dicitur seruus publicus, quia seruit publice exercendo officium suum l. non aliter .ff. de adoptione.ideo & vilis persona,& vile officium l.vniuersos C.de decur.li.10.ideo potest torqueri.quandoque dicitur scriniarius c.ad audientiam,de præsump.& c.aduersus de hære. quandoque tabellio.c.penul.de fi.c.pen.de fi.instr.quandoque dicitur notarius,c.1.de simon. quandoque tabellarius, vt in l.1.C.de tabell.li.10.dicitur etiam scriba.vt ibi in rubr.& huius relatio habet plenam probationem, clem.,vnica. Iaco. de Rauen, & Cynus,in l.1. C. si aduersus. & etiam creditur in scriptura de factis coram eo,non autem ab eo,nec per eum.Abb.in c.cum causam, de testi. 1

Infamis.

Notarius si est infamis tali infamia, propter quam est ipso iure priuatus tabellionatu,vel propter sententiam legis,nihilominus valent instrumenta confecta per eum ante declarationem, ne iusta ignorantia noceat contrahentibus, Barba. in cons. 29. 1.vol. post autem non valent tamquam auctentica, quia ex quo damnatus est auctor, opera non faciunt fidẽ pro hoc notario.in l.si quis C.de suscepto.& in l.si quis ex argentarijs.ff.de eden.& ibi Alex.Abb.in c.fraternitatis,de hære. 2

Notarius pro hæretico non potest conficere instrumẽtum, & si conficit,suspenditur.c.si aduersus,de hære.& ibi Abb. 3

Religiosus.

Notarius religiosus quomodo possit cogi per Inquisitorem ad conficiendas scripturas pro officio, vide c. vt officium, de hære.li.6,& nota quod de notario sibi creando, vel eligendo 4

de iure

de iure communi, cum Inquisitor non habeat ius expressum, notarios publicos Episcoporum locorum in quibus officium exercet, eligere poterit qui processus cōficiant, & alia omnia quæ ad negocia fidei pertinent, exequantur. Poterit etiam petere a sede Apostolica creari tres, vel quatuor quos ipse Inquisitor nominauerit in notarios sibi dari, qui auctoritate apostolica in partibus ipsi Inquisitori traditis negotia fidei exequantur, quod sibi non denegabitur.

Tres vel quatuor notarios

Poterit etiam habere clericum, vel religiosum (vt supradictum est) qui alias in seculo notariatus officiū exequutus fuerit iuxta c. vt commissi. de hære. li. 6. qui idem quod notarius facturus sit, exequatur.

Religiosus.

Poterunt etiam Inquisitores vti duabus honestis personis loco notarii, vt habetur in c. vt officium. §. verum. vbi sic dicitur, Verum volumus, & mādamus, vt in examine testiū quos accipi super crimine prędicto ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas, & discretas ꝑsonas, in quarum prędentia per publicam (si cōmode habere poteritis) personam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundem depositiones testium conscribantur.

Duabus honestis personis.

Nota quod circa duas personas per Inquisitorem, vel aliū iudicem, vt in c. quoniam contra. de proba. loco notarii assumendas, dicitur quod debent esse idonei, & nullam aliam qualitatem requirit, textus tam in c. vt officium, de hære. li. 6. quā in c. quoniam. de probatio. ex hoc tamen verbo inferunt Io. An. & Hostin. quod debent esse honestæ, & bonæ famæ, de quibus non sit verisimile quod falsitatem committant, & ideo requirūtur duo secundum Hostien. quia nec iurati sunt, nec eis hoc publicum officium cum solita solemnitate iniunctum est. & nota bene hoc dictum Hostien. quia vult quod isti erūt priuatæ personæ, nec iurabunt in assumptione officii. Hoc dicebat Abb. (ait Abb. iunior) non esse iure cautū quod iurent. tamen dicit, cautius esset quod iurent. & mihi satis placet (inquit idem Abb.) quod iurent. & credo quod licet expresse non caueatur in iure, tamen satis est de mente iuris, cum isti sint

Nota idoneas.

quasi

quasi testes.ar.l.domitius labeo .ff. de testi. & optime facit in simili c.peruenit. 1. de testi. cog. vide etiam Abb. in c.propo suisti. de probatio.

An autem isti duo ambo debeant scribere, dicit Goff. quod sic, a simili sicut dicitur de pluribus arbitris, quod aut omnes pronunciabunt, aut nullus.ff. de arbi. l. item si vnus.§. item si plures. de quo in c.2. de arbi. li.6. Hostien. autem aliter sentit, & melius dicit sufficere si vnus scribat, & alter subscribat, ac testificetur coram eo sic fuisse actum. Pro hac parte facit c.cũ ab vno. de arb. li.6. quod videtur tollere argumẽtum Goffr. vbi vnus pronunciat nomine suo, & aliorum. & plus dicit inno. in c. quoniam de proba. quod non solum per vnum ex se subscribere possunt, sed etiam per aliquem extraneum. ille tamen qui propria manu se non subscribit, debet per sigillum auctenticum subscriptionem, vel alio legitimo modo notum facere hæc sua auctoritate facta fuisse. ar. di. c. cum ab uno, & de off. deleg. c. significasti, & c. pastoralis. & sic secũdum in no. quilibet tabellio chartis per alium factis auctoritatẽ præstare potest. licet Hostien. hoc vltimum reprobet per id quod notatur in c. pen. de fi. instrum. sed pro dicto Inno. (quod est notabile, & menti commendandum) facit sing. in c. inter dilectos, de fi. instrum. vbi videtur casus a contrario iudicio meo (ait Abb.) Ibi enim ponderatur quod tota scriptura instrumẽti erat vnius manus, & subscriptio erat alterius, sed notarius in subscriptione dicebat, quod totum propria manu scripserat, & hoc erat indiciũ falsitatis, sed secus si dixisset, quod propria manu subscripsisset. & sic innuit ꝙ per alium potest, dum modo ipse se subscribat auctoritatem præstando. Item facit pro Inno. quia non qualitas scripturæ, sed fides notarii est electa, quæ satis habetur ex subscriptione, ex qua attestatur de prædictis fuisse rogatum. Nota tamen ex primo dicto Inno. ꝙ vbi plures notarii ex forma statuti requiruntur ad certum actum, non est necesse quod omnes scribant gesta, sed sufficit scriptura unius, cum subscriptione alterius siue aliorum.

Notariorum subscriptiones qualiter fiant.

5 Notarium aut plures etiam clericos seculares, vel quorum uis

uis ordinum regulares assumere facere,& creare potest Inqui sitor, vel commissarius ex priuilegio Pii quarti,quod incipit Pastoralis officii cura. dat. Romæ apud sanctũ Petrum anno 1561. sexto Kal. Septemb. Pont.sui anno 2.Nota tamẽ quod si Inquisitor religiosum aliquem ad scribendum acta officij applicaret,ob id ille non diceretur notarius.Perspicuum quippe est quod iubere alicui vt scribat, non est illum creare notarium.debet itaque Inquisitor hoc priuilegio caute, & prudenter vti,non autem abuti. Idque faciet si notarium cum debita solemnitate, iuxta ordinariam formam creabit corã alio notario,& testibus,exigendo a creando iuramentum, illique tradendo cum calamo atramentarium,& dicendo, Esto notarius,& fidelis.de quibus omnibus notarius qui huic negotio interfuit, publicum conficiat instrumentum. alioquin scripturę,attestationes, confessiones, abiurationes, & reliqua accepta per notarium absque tali solemnitate factum, erunt prorsus inualida,aut saltem non erunt iuridica,& legitima,veluti facta a non existente notario .Nam in electione officialiũ seruanda est consuetudo, vt bene probat Paris de puteo in suo tract.de sindi. in ver.in officijs,per totum,& præcipue in quinto, & additi. quod seruanda est forma antiquitus instituta, nu.6.& quod electio aliter facta annullari poterit.nu.7. & omnia ibi probat per iura & doctores.quibus adde dictum.Abb. in c.si diligenti, de foro compet. quod scilicet non potest renunciare iuri, quod in actibus hominum certam formã statuit.& exemplificat de testamento,vt fiat cum certo numero testium, & idem in c. tuis.de testi.

Caute utatur notario a se facto.

Quamuis enim Papa facultatem illam Inquisitoribus dederit,nouam tamen formam creandi notarios non assignauit. vt exempli gratia, quod per simplicem applicationem ad scribendum crearentur, aut per quidpiam simile .quod cum ex priuilegio prædicto, vel ex aliquo alio quod nos viderimus deduci non possit, ab antiqua consuetudine,& consueta forma recedendum non est.

Antiqua utatur forma Inquisitor in creandis notarijs.

6 Notario autem quando magis credatur,quam testi, Nota

quod

quod quidam dicũt, vt Iacobus Butrius, Aut Iudex examina uit testem, & notarius scripsit, & tunc standum est potius scripturæ quã testi. Aut notarius ipse examinauit, & scripsit ex commissione iudicis, vt multotiens occurrit, & tunc secũ dum aliquos adhuc est idem, maxime quia notarius obtinet vices duorum testium, & est persona publica, & iurauit suũ officium legaliter exercere, vt notatur in c. cum Io. Heremi ta. de fi. instrum. & in l. in exercendis. C. de fi. instrum. testis autem est singularis, & pro vno solo reputatur, nec est ꝑ sona publica, ideo præualere debet scriptura notarii. ar. ad hoc. l. Cor. de fal. Odo autẽ distinguit in tres casus videlicet.

Notario magisquam testi creditur ceteris paribus.

Aut notarius est bonæ famæ, & testis malæ, aut e contra, testis est bonæ, & notarius malæ famæ, aut vterq; bonæ famæ. Primo, & secundo casu creditur illi qui bonæ famæ est in l. non omnis. §. a barbaris. ff. de re mil. & in l. sicut. §. hisdem. ff. de accusa. Tertio casu magis creditur notario. ar. in di. l. si quis decurio. iuncta ratione de qua supra in principio dictum est. Vbi autem vterq; esset malæ famæ, forte magis esset credendum notario, maxime dum notarius toleratur in officio. vt l. Barbarius ff. de off. præto. in officio autem Inquisitionis semper declinandum est ad dictum quod est in fauorem fidei. vt in c. in fauorem fidei. de hære. lib. 6.

NOTORIVM.

1 NOtorium triplex dicitur, iuris scilicet, facti, & præsumptionis, vt in c. vestra, de cohabita. cler. & mul. & ibi. Abb. & quomodo. Io. de Tur. Crema. in c. Manifesta. 2. q. 1.

Iudici notum quid sit.

2 Notorium iuris dicitur id, quod est in iudicio probatum. c. quæsitum. de temp. ord. Et dicitur iudici notum esse, quã do perfecta probatione in causa est conclusum. Abb. in cap. a memoria. vt lit. pend. nil. innoue. Notorium autem aliis, sed non iudici probatione indiget coram iudice, ac si factum non fuisset notorium, & in hoc casu iudex habet duplicem viam procedendi. Primo seruando iuris ordinem. Secundo recipiendo probationem super notorio. Abb. in c. Bonæ me moriæ. de elect. Et nota, ꝙ in notariis in quibus nulla potest

competere

competere defensio, potest deueniri ad sententiam, sine citatione. Abb. in c. cum olim. de sent. & re iudi. e contra autē nec Papa potest sine citatione procedere in notoriis, vbi potest aliqua defensio competere etiam contra subditos. vide Bossium in pract. tit. de senten. nu. 58. vbi tractat de notoriis excusabilibus, & inexcusabilibus. Marsil. in pract. crimi. .§. secunda. nu. 44. & .§. sequen. nu. 49.

Sententia sine citatione.

3 In notorio delicto, contra clericos laici possunt testificari. Et notorium causatur ex eo quod est notum vicinis. Et nota modum probandi notorium, nam satis est reddere sufficientem causam, si dicit quod omnes de vicinia dicunt. Abb. in c. cum dilecti. de purg. cano.

Probatio notarij.

4 In notoriis non requiritur accusator, nec testis, nec inquisitio, nec denunciatio. Glo. in c. licet Heli. de simo. intelligitur de notorio facti permanētis. In notorio iuris requiritur probatio, vt si negetur sententia lata. Idem dic de notorio facti transeuntis. Abb. in. quæsitum. de tem. ordi.

5 Notorium redditur probabiliter quod a iudice est factum, & non solum sentētia, quia quidquid fit in iudicio, dicitur notorium, sed non facit rem illam, super qua inducta est probatio, notorium, nisi postquam conclusum est. ita quod nihil potest obiici ad obfuscādum notoreitatem, vel reddit rem notoriam præsumptione Iuris, quia nō pręsumitur reuocatio, nec probatio, quia non facta non præsumitur, ista notoreitas est conturbabilis vsque ad conclusionem in causa. Notoriū consistit in facto, non in opinione. Abb. in c. ex parte de ver. signi.

Notorium in facto non in opinione.

6 Notorium pręsumitur quod palam fit in ciuitate ab eo qui est in diœcesi, & in eo præsumitur ignorantia, si is tunc existebat extra diœcesim. Secūdo si in tali etate erat, vt nō valeret eius gesta comprehendere. Tertio si in infirmitate patiebatur mentis excessum, vel ex alia legitima causa. Abb. in c. cum in tua. Qui matri. accus. possunt.

Præsumptū.

NVNCIVS.

1 NVncio creditur non solum super nuda citatione, sed etiā super his quæ sunt vicina, & proxima citationi, vt quia

QQ reperit

reperit citatum in certo loco,&c. Abb.in c.cum Parati,de ap pell.recu.& rel.In aliis autem ſecus,& cuilibet alteri circa of- ficium ſuum.iuxta glo.in l.ſi quis decurio.C.de falſ. Bart. in l. ſi librarius.ff.de reg.iur. Alex. in conſ.90.2. vol. vide. in ver. Nuncius.5.

O

OBEDIENTIA.

OBEDIENDVM eſt ſuperiori in licitis,& honeſtis, & non in ſcandaloſis,c. ſi quando. de reſcri.& ibi Abb.non enim tenentur ſubditi regulares eorum prælatis,niſi in his quę ad eum pertinent,Inno.in c.ad aures, de tem. ord. Abb.in c. paſtoralis,de his quæ fi.a pręl.Epiſcopo autem ab omnibus de diœceſi,etiam ſi ſint Principes,obediendum eſt,Abb.in c. omnes,de maior.& obed. niſi ſit ſchiſmaticus. Abb.in c.quia diligentia,de elect. 1

Iniuſto præcepto obedire.

Obedire autẽ iniuſto eccleſiæ pręcepto,quomodo & quando quis teneatur vide. Abb.in c.literas,de reſti.ſpol. 2

Obedientes in negotio inquiſitionis.

Obedientes in negotio Inquiſitionis dicuntur,qui moniti infra tempus gratiæ comparentes ab aliis non præuenti ſunt, ad hoc l.1.§.ſi mater.ff.ad tertull. Idem ſi poſt tempus gratiæ re tamen integra,quia perſonaliter requiſiti,nec probationes contra illos receptæ. ad hoc directorium nouum ſecũda parte cap.16. 3

OBLIGATIO.

OBligatus ſoluere,vel ſatisfacere, non liberatur præſtita ſatisfactione, imo nec qui tenetur ſatisfacere l. 1. & ibi Doc.ff.qui ſatiſd.cog.Boſſius in pract.tit.de carcerato,nu.28. 1

Pro hæreticis promittentes.

Obligati pro hæreticis Inquiſitori ad pœnitentiam ab eis recipiendam,& complendam,compelli poſſunt quando ſcilicet pœnitentia non eſt perſonalis, ſed alias proficiens ad ſalutem,in bonis temporalibus exequendam,vt in c.accuſatus.de hęre.li.6.vbi ſic dicitur,Si vero pro his qui in hęreſi receptando,vel defendendo hæreticos, ſeu eis fauendo, nõ tamen exi- 2

ſtens

stens hæreticus quis commiserit, sub obligatione suorum bonorum Inquisitoribus se astrinxerit ad recipiendam ab eis pęnitentiam, & complendam, & ea licet iniuncta non tamen ꝑacta decessit, si per huiusmodi pænitentiam onus impositum fuit proficiens ad salutem, in eius bonis temporalibus exequẽdum ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alij ad quos cum onere suo bona huiusmodi deuenerũt Porro si propter huiusmodi hęreticorum receptationem, defensionem, seu fauorem quis ad faciendum pænitentiam, quam Inquisitores ipsi iniungere vellent, bona sua obligauerunt eisdem, & anteq̃ ei pænitentia iniungeretur decessit, eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo vero casu quo hæredes ad successionẽ non debent ob hæresim sui actoris admitti, non obstante per sententiam declaratam, ad cõfiscationem bonorum post mortem eiusdem nihilominus procedatur. Eadem verba habentur in literis apostolicis Vrbani, & Alexandri quarti, quæ incipiunt. Quod super nonnullis .§. sunt & alij.

3 Obligati hæreticis quomodo liberantur. vide supra in ver. Feudatarij.

OBLIVIO.

1 OBliuio præsumitur ex quinquennio tamq̃ ex multo tempore .ff. de sepera .§. quod dictum, & .§. sequen. Zasius.

OBSCVRA.

1 OBscura verba testis a iudice interrogati, quomodo ipsum testem suspectum reddant, vide infra in ver. testis. nu. 7.

OCCISOR.

1 OCcidens aliquem iussu potentis sibi comminantis mortem, non erit reus homicidij. Bal. in c. 1. .§. furtum. de par. iur. fir. Barba. in cons. 60. pri. vol.

2 Occidens aliquem a familia captum, cadit in crimine læsæ maiestatis. Bart. in l. 3. §. transfugas ff. de Sicar. & Feli. in c. iuramento. de homicidio. Et in c. quæ in ecclesiarum. di. 2. Vide Bossium in pract. tit. de crim. læ. maiest. num. 64.

OCCVLTVM.

1 OCcultum duobus modis dicitur, nam aliquid omnino occultum simpliciter, & per se est, aliquid vero occultũ est per accidens, quia scilicet probari nõ potest. Id occultum per se, & simpliciter esse dicitur, quod sensitiuę cognitioni ex sua ratione non subditur. at occultum per accidẽs illud est, quod & si sensibus percipi possit, actualiter tamen ab aliquo, qui de eo testificari valeat, non percipitur.

2 Vlterius nota ex Caietano, quod actus interior dupliciter dicitur. Primo datur actus interior solus, vt cum quis malum aliquod facere excogitat aut intendit, vel aliquem odit, aut discredit, vel quidpiã aliud tantũmodo in corde suo retinet. Secũdo est actus interior, qui causa est cõmissionis, vel omissionis actus exterioris, vt cum quis ex odio quidpiam facit, seu omittit facere ad extra, siue illud sit locutio, siue comestio, aut quæuis alia operatio.

3 Deduci nunc potest ex his, quod actus occultissimi per accidens, & actus interiores, qui tamẽ ideo exteriorum causa existunt, quia ex his commissiones, aut omissiones aliquæ proficiscuntur, Ecclesiæ iudicio, & censuris subiiciuntur. Nam & si tales actus occulti sint quoad homines quia probari non possunt, aliquem tamen actum exteriorem annexum habent, qui illorum interiorum signũ existens, internos ipsos actus manifestare, & humanę cognitioni subijcere ex sui natura potest. & hac ratione dicimus tales internos actus qui externum aliquod signum ostendunt, ad ecclesiasticum forum pertinere. Hæc enim, & si notiora non sint, possunt nihilominus ad multorum notitiam deuenire ob externos actus, quos annexos habent, & ideo ecclesiæ præcepta super his cadunt. Si quis igitur clericum in nemore aliquo, nullo spectante percuserit, aut libros hæreticos etiam in abditissimo loco legerit aut tenuerit, vel hæretica verba, nemine audiente pronunciauerit, siue dæmoni, aut creaturæ alicui diuinos honores, etiam occultissime exhibuerit, mox in canonem incidit. actus quippe isti ex sui natura sensibiles sunt, & ꝙ non videantur, audiantur, &c.

Occulta ad ecclesiam ꝑtinentia.

inde

inde prouenit, quia nullo ibi existente fiunt. horum quippe iudicium ad ecclesiam spectat, quamuis sententiam non pronũciet quamdiu latẽt. vbi vero suspicio etiam leuis aduersus aliquem insurgit, statim Inquisitor contra eum procedere incipit. Quæ vero sunt primo modo occulta, quia nullum externum actum producunt quo sensibus percipi valeant, sed in sola hominis mente consistunt, nec verbo aut signo aliquo ad extra prodeunt, soli diuino iudicio subiiciuntur, & de his ecclesia non iudicat, quia nec ea cognoscit, nec cognoscere potest quãdiu in sola mente, & cogitatione latent, vide D. Tho. 1.2.q.91.ar.4.in corpore.4 sen.di.18.q.2.ar.2.q.1.2.2.q.104. ar.5.& ibi. Caiet. Subscribunt his omnibus Petrus de Pal. Archi. Flor. & Hostien. in c. mulieres de sent. excom. a Tabie. citati in ver. excom. 5. His addo Feli. in respons. de conatu puniendo, circa prin. fallen. 3. vbi dicit quod conatus non punitur quando non habet actum exteriorem, sed stetit in sola voluntate etiam cum cõsensu rationis. & adducit l. cogitationis .ff. de pœnis, Alber. de rosate in secunda parte statutorum q. 168. incipien. Cynus quærit. Salic. is qui cum telo. C. de sica. Card. post Matthæum, in clem. 1. in prin. in quæst. 3. de vsuris. vbi dicit quod errans in corde, non tamen procedens ad exteriora non est excommunicatus quo ad ecclesiam, sed quo ad Deum. & quia difficile, & fere impossibile est quod aliquis hęresim in corde teneat, & nihil ad extra effundat, ideo in c. excommunicamus credentes. excommunicati declarantur non ob simplicem credulitatem, sed propter actum externum quo se credentes declarãt, nempe verbo aut facto interiorem affectum ostendunt. ideo ecclesia prohibet ea, quæ vt plurimũ cũ actibus externis cõnectuntur. Adde rursus id fieri in odiũ errorum, quos studiosa mater ecclesia e filiorum suorum cordibus adeo euellere conatur, vt nec etiam de his cogitare liceat propter periculum cõnexionis. frequentior tamẽ est Cõciliorum vsus, vt condendo canones potius dicatur, si quis dixerit, vel si quis asseruerit, aut si quis damnauerit, siue quid simile, quam, si quis crediderit, occultum.

OFFICIA-

OFFICIALIS.

Quæ negligẽtia puniatur.

OFficialis non pro omni negligentia, sed tantum pro ea quæ dolo proxima, punitur, & sic quando est in lata culpa, nõ autem pro leuissima culpa, nec etiam pro leui, quicquid dicat Homod. in hoc de leui culpa. vide Bossium in pract. tit. de official. corrup. 1

Protestationem omittẽs.

Officialis torquens cõuictum, si propter incuriam, vel ignorantiam omittat protestationem, absoluendus est reus, stantibus rebus prout stant, & de hac materia vide modernos in l. repeti. ff. de quæstion. & Perusin. in c. dilect. de appel. 2

Cito ditatus Iudex.

Officialis ditatus durante officio, præsumitur id fecisse ex bonis fisci, vel Principis, vt not. in l. facultas C. de iure fisci, Bossius in pract. tit. de Principe, & priuilegijs eius. 3

Statuta tollere non potest.

Officiales quibus datur plenum, & generale arbitrium super statuta, non possunt statuta specialiter edita tollere, nisi aliqua causa noua, vel antiqua verisimiliter non considerata emerserit, possunt autem statuta noua facere. Abb. in c. studuisti. de offi. legati. 4

OFFICIVM.

OFficio durante non possunt Iudices esse testes super gestis coram se. Abb. in c. cum dilecti. de accusa. 1

Officio suo functus quando dicatur Iudex. vide Abb. in c. literis, de off. deleg. 2

Ad officium Iudicis etiam delegati spectat prouidere de aduocato parti, quæ non potest habere, & poterit dare domesticum. Abb. in c. 2. de off. Iudi. 3

OPINIO.

OPiniones doctorum tantummodo probabilem veritatem faciunt, Ius autem necessariam, vt voluere Bartol. Alex. Ias. in l. 1. ad fi. si cert. pet. & ex naturali ratione colligitur, id quod fortius est, per minus forte tolli non posse. Nota tamen opinionem nouam vnius doctoris in iudicando teneri posse contra communem opinionem, quãdo est melioribus, & validioribus rationibus fundata, & suffulta, quod Iudex perspicacis ingenij facile perpendet. Abb. in c. capellanus, de 1

ferijs,

feriis, & allegat Io. Andr. in c. 1. de const. vide Zasium, in cõs. 4. nu. 15. opinio tamen, siue fama communis plenam fidem suppeditat. Paul. in l. cum aliquis C. de iur. delib. Zasius. in cõs. 16. nu. 10.

ORDINARIVS.

1 ORdinarij appellatione comprehenditur quilibet habens ordinariam potestatem in loco, vt episcopi, & inferiores, vt in c. ordinarii. de off. ord. Abb. in c. post cessionem. de prę ben. Dioecesanus autem solus Episcopus dicitur. vt in di. c. or dinarii. Abb. in c. olim de præscript.

2 Ordinarius non interueniens abiurationi spontaneæ, & secretę, propter hoc abiuratio illa nõ potest dici nulla, propter C. multorum, de hæret. in clem. quia ipsa clem. loquitur quan do proceditur contra aliquem, vt sonant verba textus, & non quãdo sponte comparet reus, Quod clarius apparet per Breue Clemẽtis Papæ septimi quod incipit, Cum sicut ex relatio ne, vbi sic habetur, Si ad cor reuersi pœnitentes id humiliter petierint, postq̃ hæresim qua polluti, & infecti erãt abiuraue rint, medio iuramento promiserint de cætero ab huiusmodi hæresibus penitus abstinere, absoluendi, illisque pro præmissis pœnitentiam iniungendi salutarem, eosque ad gremium sanctæ matris ecclesiæ restituendi, & reducendi, Rip. in l. qui cõdemnare, col. 2. ff. de re iudi. Alciat. in rubr. ff. de acqui. pos sess. Hier. Cagno. in l. Nemo qui condemnare. ff. de reg. iur. dicunt quod ista est communis opinio, quod solus Inquisitor potest procedere absq; Ordinario in omnibus casibus, præter quam in illis tribus cõtentis in clemen. præf. multorũ. de hęre.

Abiuratio secreta, & spontanea.

ORDO IVDICIARIVS.

1 ORdo Iudiciarius adeo seruãdus est in iudiciis, quod etiam talem ordinem Iudiciorum non possunt partes remittere, vt in l. 2. §. sed quia C. de priuileg. schol. li. 12. & Iudex non ser uans ordinem Iuris dicitur iniuste facere, secundum Angel. de Aret. Inst. de rati. §. quadrupli. & ideo potest ipsi Iudici resisti de facto, per regulam quæ habet, quod Iudici iniuste procedẽ ti. Et nota quod ordo iudiciarius in quattuor consistit principaliter, idest in trina monitione ad causam, vel vna pro tribus

Trina monitio, vel vna pro tribus.

bus peremptoria, in litis contestatione, in testium productione triplici, & eorum diligenti examinatione, & in sententiæ diffinitiuæ prolatione.

Duplex ordo iudiciarius.

Secundo nota secundum Hugu. quod ordo iudiciarius dicitur duobus modis scilicet simpliciter, & secūdum quid. Simpliciter, cum quis condemnatur seruata integritate iudiciarij ordinis. Secundum quid, cum quis condemnatur non obseruata integritate ordinis iudiciarii.

Quando integritas iudicij omittitur.

His notatis sit ista prima conclusio. Licet regulare sit quod nullus condemnādus sit non obseruato ordine iudiciario, nihilominus in notoriis, & manifestis non est necessarium obseruare integritatem ordinis iudiciarij, quia vbi veritas patet, non est opus inquisitione.

Secundo in contumace absente, qui nihil de absentia debet lucrari, vt 3. q. 9. c. damnamus.

Tertio propter scandali vitationem, vnde clericus publice infamatus de crimine, licet non sit conuictus, vel confessus, suspenditur propter scandalum populi, vt in c. presbyter 2. q. 4.

Quarto propter defectum Iudicis, puta cum aliquis intrusus in sede Apostolica, tunc enim, quia nō inuenitur superior, Iudex coram quo conuincatur, non obseruato Iuris ordine expellitur, vt 3. q. 1. §. patet.

Quinto propter suspicionem dilapidationis, vt 3. q. 2. c. quia cum.

Sexto in calumniatore, vt 1. q. 3. §. notandum.

Septimo in falso teste, vt c. de testi. l. nullum.

ORDINATIO.

Ordinatio cōtra inquisitionis officiū est nulla.

1 ORdinationes factæ contra inquisitionis officium sunt nullæ, vt patet per Bullam Iulij tertii quæ incipit, Ad perpetuā rei memoriam, vide in parte sexta directorii noui.

Non baptizatus non potest ordinari.

2 Ordinari non potest qui non est baptizatus, nec ordinem recipit c. veniens, de presbyter. non baptiz. quales autem esse debeant ordinandi ad sacros ordines vide in c. cum in cunctis de elect. & ibi Abb. & Doct.

PACTVM.

P

PACTVM.

1 PACTVM contra ius non valet. si præter ius, valet pœna apposita, sed non pactum. si secundum ius, valet vtrumque. Abb. de pac. c. plerique, & c. pactum. de ver. sig. & ibi glo. *Contra ius.*

2 Pactum turpe, vel turpis rei non obligat, & dicitur turpe omne pactum contra ius. rei turpis est, quando interponitur super re turpi, vt si capio decem, vt interficiam hominem, etiam si cum iuramento firmetur ex parte iurantis non tenet. quia non potest quis se ligare ad peccatum nec cõtra bonos mores. si contineat turpitudinem ex parte recipientis solum, obligat, licet post solutionẽ possit ab eo repeti quod turpiter accepit. Abb. in c. pactio de Pat. *Turpe, vel turpis rei.*

PALLOR.

1 PAllor vultus, & trepidatio in reo sunt multum arbitraria in Iudice, consideranda namque est qualitas personę, sunt enim aliqui ita timidi, vt quamprimum videant se ante trunculatorem seueritate famosum, pre nimio timore immingãt, Bossius in pract. tit. de iudiciis. & consi. ante tor. nu. 41. *Trepidatio, & pallor uultus.*

PAPA.

1 PApa in terris Imperii (quod secundum communem opinionem pendet ab ecclesia) habet iurisdictionem, si non actu saltem habitu. Feli. in c. nouit. de iudi. super glo. in ver. iurisdictionem nostram. & ideo propter hanc iurisdictionem posset summus Pontifex vel eius delegatus citare sine literis subsidialibus in terris imperii subditum Imperatoris, vt per Bart. in extrauaganti ad reprimendam, in ver. per ædictum, & Aret. in cons. 158. Abb. in c. nouimus, de ver. sig. vers. vide ne incurras irregul. *Iurisdictio papæ.*

Habet etiam potestatem Papa extra imperium suum quod actu exercet in omnibus spiritualibus, quia in his omnes sunt suæ iurisdictionis, in c. nouit de iud. & in c. causam quærit. qui fi. sint leg. & ideo potest iurisdictionem exercere in quemli-

bet etiam non subiectum suum vbique quo ad hoc, vt sit habilis ad spiritualia illa. c. per venerabilem, qui fi. sint leg. quæ autem sit iurisdictio Papæ, vide per Card. in c. ne Romani. §. irritum, in quinta quæstione. de elect. 1

Papa in concernentibus decorem christianæ religionis habet in laicos iurisdictionem. Abb. in c. personas, de testi. 2

Papa, & imperator in causa propria possunt esse iudices. Abb. in c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inutil. & hi cum ceteris Principibus auctoritatem iurisdictionis nō autē proprietatis habent in bonis subditorum. Abb. in cap. si diligenti, de præscriptione. 3

Papa contra Concilium, & alium Papam ordinat, & dispo nit siue dispensat quæ sunt morum, non autem quę sunt fidei, vt c. sicut. di. 25. secundum glo. & etiam quandoque contra Apostolum, & Euangelium, vt in numero testium. licet non dispenset contra mentem secundum Inno. vide c. proposuit, de conces. præb. & c. literas. de resti. spol. 4

Successorem eligere nō potest.

Papa non potest eligere, sibi successorem, vt not. glo. 8. q. 1. & Arch. in c. si trāsitus, di. 71. per Io. de ligna. in clem. ne romani. de elect. & ratio est, quia electio refertur ad tempus in quo non futurus Papa, vnde quemadmodum tunc non posset ita nec nunc. Nam paria sunt aliquid gerere tempore inhabili, & non gerere. vt in l. quod sponsæ C. de donati ant. nupt. facit c. de vxore, de sepulchris, vide ibi notata. 5

Si in hæresim labatur.

Papa si de hęresi suspectus, vel hęreticus inueniatur, per Inquisitorem non potest puniri, neque inquiri. qui cum sit eius delegatus, & consequenter inferior in suum superiorem nullam habet iurisdictionem, vt 21. di. c. Inferior. & . ff. ad trebell. l. a quo. quis autem sit illius Iudex, uide Archid. in c. in fidei. de hære. li. 6. vide etiam Bullam Pauli eius nominis quarti de tali materia diffuse loquentem, quam regestraui in directorio nostro nouo in parte sexta. 6

PATERE.

Patere dicitur id quod constat per præsumptiones. vt in l. licet. ff. de lega. Abb. in c. ad nostram, de empti. & vendi. vbi 1

di. vbi dicitur quod vsurarius conuincitur per solas præsumptiones vrgentes, & vide bonum textum in cap. cum in diœcesi. de vsuris.

PATER.

1 PAter quandoq; obligatur pro filio. c. 2. de deli. puer. Et an filio condemnato fiat executio in bonis paternis sine vllo processu. vide Abb. in c. 1. de spons. impub.

2 Pater priuatur patria potestate denegando alimenta filio. Abb. in c. 1. de infami. & langui. expo.

3 Patri, & fratri hæretico in necessitate filius magis tenetur benefacere, quam alii catholico, ceteris paribus. glo. in c. In eos qui. de hære.

PATRONVS.

1 PAtronus vergẽs ad inopiam, an indistincte alimentari debeat ab ecclesia. vide Abb. in c. nobis. de iurepatro. & ibi an mulier infidelis, hæreticus, iudæus &c. acquirat iuspatronatum.

PAVPER.

1 PAuper quis dicatur, respondeas quod relinquitur arbitrio iudicis secundum Bart. & alios legistas. in l. si constante .ff. Io. Ma. Io. And. in cap. significasti. de offic. deleg. ibi vide diffusius.

2 Pauper repellitur a testimonio in suspectis. vt 2. q. 1. cap. in primis. Sed pauper alias honestus non repellitur, imo habet priuilegium, vt ad eum mittatur, si verecundatur exire propter nimiam paupertatem, vide spec. in tit. de test. §. 1. ver. Item quod est pauper. Tãcredus dixit se intelligere iura, quæ repellunt pauperem a testificãdo in criminali. vide Abb. in c. si qui testium. de testi. & melius Barba. in cons. 29. pri. vol. vbi agit de laudibus paupertatis.

Pauper honestus non repellitur.

3 Paupertas Christi, & Apostolorum fuit vt in particulari nihil haberent, in communi autem non tantum vsum nonnullarum rerum, sed & res ipsas pro eorum necessaris prouidẽdis haberent. vt patet per extrauag. tres Iohannis vigesimi secũdi. quarũ prima incipit. Cum inter nonnullas. Secunda, Ad cõditorem.

Christi paupertas qualis fuit.

torem. Tertia, Quia quorumdam mentes. quas videre pote ris in sexta parte directorii nostri.

PECCATVM.

PEccatum nullum est adeo veniale, quin consuetudine fiat mortale. Abb. in cap. audiuimus. de reliquiis, & uenerat. Sanctorum. 1

Peccati grauitas attenditur ex maiori contẽptu apud Deũ non ex qualitate peccati. Abb. in c. veniens, de eo qui cogno. consangui. vxo. 2

Peccatum in Spiritum sanctum proprie est peccatum obstinationis, & non remittitur nec in præsenti nec in futuro seculo. Abb. in c. immunitatem, de immuni. eccl. & in c. fin. de maled. de pœni. di. 1. §. potest, & glo. in c. 1. de uoto, & archid. in c. qualis, di. 35. 3

Peccatum in confessione auditum reuelare quid requirat. Abb. in c. omnis vtriusque sexus, de pœnis, & remis. & in c. sacerdos, de offi. ordi. & in c. Matthęum, de simo. & ibi. Abb. 4

Non impediens delictũ.

Peccati complices. Præstans opem, vt delictum non impediatur non tenetur tanta pœna in foro animæ, sicut qui commisit delictum principaliter. Qui non obuiat delicto quando potest præsumitur socius delinquẽtis. Qui prouocat in odiũ, vel detrimentum alterius, delicto inde sequuto tenetur de delicto, si tamen prouocat ad odium in genere non tenetur de delicto post perpetrato, sed pœna minori, sed si incitauit ad delictũ speciale, eo secuto tenetur de delicto. Qui præstat auxilium quantuncunque modicum in delicto committendo, tenetur de delicto, etiam si custodit uestimenta delinquentiũ. Qui perseuerat diutius in peccato diutius est puniẽdus. Abb. in c. si dignum, de homicidio. 5

Peccatum in dignitate constituti.

Peccanti quãto est in maiori dignitate datur maior pœna, in dubio namque præsumitur magis contemnere qui habet dignitatem maiorem, quia magis ingratus. In foro tamen cõtentioso corporali pœna plus punitur rusticus quam nobilis, & habens dignitatem, in pecunia e contra. Abb. in c. cum quidam, de iureiur. 6

PAENI-

PAENITENTIA.

1 PAEnitentiam quę sibi in iudicio fuit imposita omittens, vel renuens facere habetur pro relapso, vel impęnitēte, & sic pœna relapsi potest puniri. Io. de Imo. in Clem. 3. de hære. & ibi glo. & idē tenet Frede. de Senis in cons. 156. quod incipit, Alexander episcopus. & circa hoc Io. Calder. in c. literas de præsumpt. recitat quæstionem de facto cuiusdam senensis qui fuit deprehensus in hæresi, & correptus, & postmodum fuit sibi iniunctum in pænitentiam ut non intraret ciuitatem per sex menses. hic ante dictum terminum intrauit, propter hoc quærebatur vtrum esset relapsus, & vt hæreticus condemnandus, & sic in multis consiliis per multos doctores conclusum fuit, quod sic, sed durum visum est. Vnde dicit ipse quod quandoque imponitur pænitentia quæ directe est contra hæresim, vt scilicet detestetur hæresim, & prædicet cōtra ipsam. Item quod non conuersetur cum hęreticis, & similia. & hoc casu si non obseruat tale mandatum iudicabitur tamquam hęreticus. Quandoque imponitur pænitentia, quæ non est contraria directe hæresi, vt ieiunare, peregrinari, & similia. si modo non obseruat hęc non pro tanto dicitur relapsus. & sic fuit consultum secundum eum, qui ad hoc alleg. 30. di. c. fin. & de purg. cano. c. inter solicitudines. Breuiter dicimus quod tunc dicitur relapsus, quando facit contra pænitentiam illud quod non sit dubium fecisse ex conscientia, & loquela approbati a se erroris. & in alleg. c. accusatus. §. ille quoque de hære. li. 6. Et hoc videntur dicere Doct. in c. vt commissi. de hęre. li. 6. dicentes ꝙ carcer datur in pænitētiam ne noceat aliis, vel eos inficiat, & vt appareat an ambulet in tenebris, vel in luce.

Durior sententia.

Relapsus quis.

PEREMPTORIVM.

1 PEremptorium ante sententiam criminalem requiritur, vt si reus sit in carcere, sententia ferri debeat ante eius faciē, & quod ita seruat totus mundus, alleg. Angel. & Bal. Bossius in pract. tit. de citatio. nu. 8. sunt tamen casus in criminalibus in quibus non requiritur peremptorium, vt per Marian. in arti. 2. q. 12. ad fin. quod procedit ex vi commissionis. de quo tamen,

tamen, idest per quæ verba, intelligatur sublata citatio. vide Socin. in cons. 264. & ne ignores qui sint citandi in his causis criminalibus, actor & reus citari debent. l. si accusatoribus. C. de accusa.

PERIVRVS.

Periurus quis non est sine dolo. Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. proconsul. & lege. Ias. in l. si quis maior. & plenius. in l. qui iurasse. ff. de iureiur. & ideo difficultas in materia l. si quis maior. excusat a periurio. Iason. vbi supra & Alex. in cons. 92. pri. vol. causa tamen quæ allegatur ad dolũ excludendum. & sic periurium debet probari fuisse sibi notũ & semotum fuisse ex illa, quia sibi fuerat dictum posse ita facere. Alex. in cons. vt supra. 1

Periuro amplius non est credendum, nec ei iuramentum deferendum. quia qui semel periuratus fuerit, nec in sua nec in alterius causa iurator existat, dicunt. Doct. 22. q. vlt. cap. paruuli, & ibi glo. cum concord. fa. l. alii de accus. vnde dicit Alex. in l. 2. §. sed quod diximus. Si quis caut. Periuro non plus credi. fa. not. per Bald. in authen. ei qui. C. de ban. aut. iud. poss. Zasius cons. 9. pri. partis. 2

Non punitur periurus. Periurus non punitur periurio, si accusatus, vel inquisitus de aliquo crimine respondeat cum iuramento & cõtra veritatem dicat. Ita Alex. ad Bart. in l. 1. ff. de bon. eorum qui ante sent. mor. sibi. consci. Per dicta Bart. ibi reperio apostillã. ad Abb. in c. 1. de testi. cogen. in qua allegatur dictum Alex. & dicitur paucos illud scire, & licet talis peccet, vt dicit. Abb. & sequitur Felin. in c. cum P. de testi. cogen. attamen in foro contentioso non punitur, & ita practicatur. Ad quod etiam vide Puteum in tract. suo de sind. car. 82. vbi ad idem allegat Andream de Isern. & facit glo. Notabilis. in c. Nequis arbitretur. 22. q. 2. quæ vult vt mendacium benignitatis quod fit ad salutem alicuius, nõ sit peccatum mortale, & loquitur in parte. vide tamen Bal. in l. & si legibus. C. si contra ius, vel vtilit. publi. fateor quod torquetur propter mendacium, sed aliter (vt dixi) non punitur. Hæc Bossius in pract. tit. de periuris. 3

Mendacium benignitatis.

PERSE-

PERSEVERANTIA.

1 PErseuerantia in dicto etiam in morte nõ operatur, vt plus quã velint leges sit credendum, sed ideo fit vt magis quiescat animus. Bos. in prac. tit. de indiciis & consid. ante torturã.

2 Perseuerantia in confessione præcedente promissione impunitatis a Iudice facta debet esse sine repetitione eiusdem ꝓmissionis, imo admonito confesso quod nulla sit habita ratio talis promissionis ad hoc vt valeat, aliter esset error nouissimus peior priore, & militante eadem ratione in perseuerantia, quæ militabat in confessione principali, non posset super ea fieri fundamentum, sicut dicimus in confessione tormentis expressa, vt not. Bart. in l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. de quæstioni. Et per Doctores. in §. Celsus. eo.

Promissio impunitatis confesso non prodest.

3 Perseuerantia requiritur non solum in confessione rei, sed etiam in dicto testis, quia testis qui potest torqueri iuxt. l. ex libero. ff. de quæstio. & ibi Bart. tortus debet perseuerare in suo dicto, aliter de eo non fit fundamentum. Bart. in l. pen. ff. de quæstio. Socin. in cons. 253. Angel. l. fin. C. de quæstio. Adde tamen, & valde notabiliter ambabus conclusionibus, tam quando pręcedentibus indiciis sequitur confessio in tortura, quam etiam quando sine indiciis, quod non solum procedunt in confessionibus tortura extortis, sed etiam dolo Iudicis. quia si præcedebant indicia requiritur perseuerantia, si non præcedebant, centum perseuerantiæ nihil videntur prodesse. Io. de Imo. si illum consideras in cons. 109. dat exemplum in casu super, consuluit, quãdo reus negauit deinde cõfessus est, Iudice sibi dicente vt fateretur, quia promittebat liberationem, nec aliter erat modus quo liberari posset, & in idem reincidit. Puteus in suo tract. char. 92. vers. sequitur quęstio quottidiana, & Marsil. in repertorio suo singul. 201. & in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. & quia materia hæc est admodum vtilis, sed male declarata, ideo nota duplicem esse quæstionem.

Tam in reo quam in testibus requiritur.

Prima quarum est, an promissio liberationis quæ fit reo si fatetur delictum, valeat & sit seruanda.

Secunda,

Secūda, an saltem cōfessio talis nulla reddatur vel teneat.

Promissio liderationis quā bo teneat.

Circa primam dic, quando Princeps promittit reo impunitatem, si fatetur delictum, vel Iudex ipse nomine Principis habita licentia ita promittendi a Principe, talem promissionem esse seruandam, & hoc per textum in Epistola, inter claras C. de Sum. Tri. vbi inquit textus nihil esse quod magis præfulgeat in Principe quam recta fides. Hinc est quod Princeps tenetur seruare fidem etiam hosti. vt not. in l. conuentionum .ff. de pact. & in l. 1. §. Non fuit .ff. de dolo. Facit etiā textus in c. decet. de reg. iur. li. 6. Facit insuper, quod omnes contractus facti cum Principe habent naturam bonæ fidei, quia in Principe maxime debet exhuberare bona fides. Bal. in tit. de pace Constan. in ver. supra vero. Et Iaso. in l. cum fundus .ff. si certum pet. Et ideo etiam si pactum nudum coram Principe habet executionem paratam. Alex. in l. iuris gentium. §. sed cum nuda. prope fin. .ff. de pact.

In Iudice vero fateor promissionem non tenere, quia nec etiam potest promittere, licet sit publica persona .l. Ius publicum .ff. de pactis, vbi Iason in specie ampliat etiam in publica persona, pertinet enim hæc impunitatis promissio ad solum Principem, imo ad summum siue supremum .l. relegati .ff. de pœnis. Hinc oritur quæstio an cōfessio taliter expressa valeat, ad hoc vt si reus non possit se tueri vigore promissionis, saltē vigore nullitatis dictæ confessionis possit se tueri? Et dic regulariter talem confessionem debere existimari validam, secundum Doctores magis communiter. & hoc sine dubio quando Iudex dixit, narra mihi veritatem, quia nihil mali eueniet tibi, iuxta di. textum in .§. plurimum, & Bart. ibi. sed si etiam promittit quod liberabitur, adhuc magis communis est non valere, quando vltra dolose agēdo non procedit. Vide Deciū & apostil. ibi in di. l. ea est natura, & cognosces ꝙ tenet confessio etiam in hoc vltimo casu, & ratio est potissima, quia Iudex etiam ita potuit fingere ad veritatem eruēdam, iuxta notata in di. .§. plurimum.

PERSO-

PERSONAE DIGNITAS.

1 PErsonis summæ dignitatis an credatur sine iuraménto, vide Alex. in cons. 178. 2. vol. dic tamen quod est speciale in episcopo, vt non teneatur tangere scripturas quando iurat vide Abb. in cons. 68. 2. vol. & Bossium in pract. tit. de opposi tio. contra test. nu. 82.

PERTINACIA.

1 PErtinacia. vide in ver. Hæreticus, num. 18.

POCVLA AMATORIA.

1 POcula amatoria mulieri tradere suspectum de hæresi vehementer non reddere dicit Vlricus in quęst. q̃ facit in cons. 206. vbi quæritur an Io. de Polliaco qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus vehementer de hæresi. Et concludit sic. Sortilegia simplicia, vel propter conscientiam hostiam nõ consecratam, tamquam consecratam populo tradere, vel etiã amatoria pocula mulieri porrigere, manifestam hæresim non sapere constat ex criminum distinctione, & pœnarum impositione. & de primo apparet in rubrica, & in nigro, extra de sortilegiis, & in c. accusatus, de hęre. li. 6. de secũdo autẽ habetur in c. de homine. extra de celebr. missarum. & de tertio, in l. si quis. ff. de pœnis.

Hostiam non consecratam pro consecrata tradere.

POENA.

1 POEna differt a mulcta. l. aliud. §. 1. ff. de ver. sig. & l. si qua pœna. eo. & inter cæteras est hęc, quod a mulcta etiam appellatur, a pœna autem non. di. l. si qua. quod intellige nisi mulcta ex vera cõtumacia processisset, secundum Decium, in l. sancimus C. de iudi. per reg. l. properandũ. §. cum autẽ C. de iud.

Multa differt a pœna, & quomodo.

2 Pœna si apponatur a iure ipso facto propter aliquod delictum commissum, numquam est locus illi pœnæ, nisi illud delictum sit consumatum, quantuncunque fuerit inchoatum, licet extraordinarie posset puniri, quia delictũ inchoauit, pœna tamen a iure posita non potest puniri. Io. And. in reg. odia, de reg. iur. li. 6. in mercur. Abb. in c. cum in cunctis, de elect.

Iuris pœnæ delictum consumatum requirit.

3 Pœna vbi est a iure statuta non debet Iudex ab ea recedere, vbi vero non est statuta, tunc arbitrio iudicis imponen-

da est.in c. de causis,de off.deleg.Abb. in c. In archiepiscopatu.Sed nota quod licet pœna omnis in Principe sit arbitraria etiam post latam sententiam,idest indulgendo , vt C. de sen. pass.per totũ,& l.rescripta.C.de prec. imp.offe. quia princeps est absolutus legibus.l.princeps.ff.de legi.tamen lex potest intelligi duobus modis,aut de legibus per eum conditis,aut prę decessoribus suis.Primo casu res est clara,nisi de honestate,& idem dico de Papa. doctores,in c.1.de const.Sed an subiaceat statutis ciuitatis,dic non subiacere etiam de honestate. Card. in cons.2.Felin.in di.c.1.vide Bossium in pract.tit. de Principe,& priuilegijs eius,nu.82.In iudice autem mutatur plus, & minus ex causa . ita habetur per l. hodie .ff. de pœnis, & in l. quid ergo.& vide Lud. Ro. in cons. 129. quia pulcre dicit. & hoc est verum tam de pœna a lege , vel statuto posita, quam de pœna ex consuetudine,vt per Marsilium in singu.suo.182. & cum hoc sit generale in omni iudicio, & in omnibus criminibus,vt in l.quid ergo.§.pœna grauior .ff. de his qui not.infam.& l.& si seuerior.Et l.si possidonium.C.ex quibus cau. infam. irrog. Id etiam in crimine hæresis, quum regula hæc nõ inueniatur violata in hoc crimine, nec exceptuata. & not. Marsi.in di.suo sing.quia videtur velle quod hoc liceat etiam Iudici inferiori.Bal. in l.si seuerior.C. ex quibus cau.irrog.infam.Abb.in c.reprehensibilis,de appellatio. vide infra in ver. Relaxare.

Pœna quomodo in principe sit arbitraria.

Quæ autem sint qualitates considerandæ,vt augeri,siue minui possint pœnæ, docet textus in l.aut facta, vsque ad fi.ff. de pœnis.& ponit causas septem sine consideratione di. text. Feli. vbi latissime de hoc materia,in c. qualiter,& quando .§. ad cognoscendum,col.6.& sequen.de accusa.& vide Alex.in l.& si seuerior. & ætas, siue quis sit iuuenis valde, siue admodum senex,est iusta causa immnuendi pœnam,vt per Dec.in l.fere in omnibus.ff.de reg.iur. maxima etiam peritia in aliquo artificio,vel professore literarum,est iusta causa l.ad bestias.ff de pœnis,& facit l. sed & reprobari. in ver. valde tamen disciplinatos,dę excu.tut.& ideo Host. in c.de causis,de off. deleg.dixit,

Augendi,uel minuendi pœnam consideranda.

xit, quod vbi veniret abſcindēda lingua, vel manus ex aliqua lege, vel ſtatuto propter aliquod delictū, ſi egregius orator, vel poeta, vel pictor tale delictum commiſiſſet, non deberet pictori abſcidi manus, neq; poetę, vel oratori lingua ad quod conferunt dicta Barba. in rubr. de reb. eccle. non alien. vbi loquitur de ſtatuto, quod forenſis nō poſſit ingredi collegium, vt non habeat locum in aliquo eminentis ſciētiæ. Addo quod hæc concluſio procedere in ſententia ipſa nō poteſt, quia tūc requiritur remiſſio principis, Dec. in .§. 1. in col. 1. in c. at ſi clerici de iudi. & Felin. poſt Inno. in di. §. ad corrigendos. poſt ſententiam autem pœnam augere, vel minuere Iudex non poteſt. l. acta. §. 1. ff. de re iudi. ibi Doctores, Zaſius in ſingul. ſuper intellectu di. legis, li. 2 Mitigare, vel mutare citra alterius præiudiciū, an poſſit, vide Abb. in c. niſi ſpecialis, de off. deleg.

Egregius in arte ſua.

4 Pœna duplicatur duplicatis delicti qualitatibus. Bart. in l. ſanctio legum. ff. de pœnis ſed pœna ſecunda dnplicati. criminis in pecuniariam mutatur, in c. 1. de pœnis.

Duplicata pœna.

5 Pœna ſi ſemel impoſita eſt alicui pro ſuo delicto ab aliquo Iudice, is amplius vexari non debet ab alio Iudice, quia Deus non bis iudicat inidipſum. C. de accuſa. l. qui de crimine, & ibi Angel. & Salicetus. & intellige hoc ſi Iudices ſunt eiuſdem ordinis, ſcilicet ambo ſeculares, vel ambo eccleſiaſtici, quia ſi diuerſi ſunt, hoc fallit, quia blaſphemiæ iure canonico imponitur pœna pecuniaria, & pſonalis. c. ſtatuimus, de maled. iure vero ciuili vltimum ſupplicium, vt in aucten. vt non lux contra naturam, vide Silueſt. in ver. Iudex 1. .§. 2. partic. 4. pœna .§. 24.

Semel impoſita non iteratur.

6 Pœna vbi non eſt a iure determinata, arbitrio Iudicis intelligitur eſſe relicta, nam Iudicis arbitrio relinquitur quod expreſſum in iure non inuenitur, c. de cauſis, de off. deleg. & l. 1. ff. de iur. delib. & per Marſil. in pract. crim. §. occurrit. nu. 11. & 12. & a contrario ſenſu, vbi a iure, vel ſtatuto pœna eſt expreſſa, nil operatur arbitrinm Iudicis, ſi quidem a iure nō poterit recedere. Paul. de Caſtro. in l. certo generi .§. ſi totus. ff. ſerui. ruſt. præ. in fin. Et quia deficiente lege conſuetudo ſucce

Arbitraria quando.

dere debet, quia consuetudo dicitur altera lex. Pœna, vbi in iure nõ est expressa, debet apponi consuetudinaria, quam excedens Iudex dicitur modum excedere. textus iũcta glo. in l. Hodie.ff.de pœnis,& in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui not. infam. sed consuetudine cessante venit arbitrium c. de causis, de off.deleg. Abb.in c.licet, de pęnis, ver. vltimo. vbi igitur deficit ius in corrigendis vitijs, loci consuetudo in modo sequenda est, nec noua introducenda est consuetudo, maxime si inde scandalum oriatur, quia non sunt facienda mala, vt eueniãt bona. Rom. 3. Et nota ꝙ si apponatur pœna a iure ipso facta propter aliquod delictum, numquam est locus illi pœnæ, nisi illud delictum sit consumatum, quantuncunque fuerit inchoatum, licet extraordinarie possit puniri, quia delictũ inchoauerit. singulare fuit dictum Io.An. in regula. odia. de reg.iur.li.6.in mercur.quod refert, & sequitur Abb. in c. cũ in cũctis.§.clerici de elect.& dicit probari ex illo textu, iũcto. c. Perpetuæ. de elect. li. 6. Et nota etiam quod pœna ipso iure imposita afficit delinquentem quantumcunq; occultũ.glo. in Clem. 1. de hære. & Abb. in c. fin. de hære. scilicet in conscientia, non tamen quantum ad pœnas in iure contentas, si sit occultum delictum, scilicet tantum in animo. vide supra in ver. hæreticus occultus.

Consuetudo legi succedit deinde arbitrium.

Consumatio delicti quando requiratur.

Etiam occultum pœna afficit.

Qua pœna autem de hæresi suspecti, vel etiam ipsi hæretici ad fidem redeuntes puniri debeant Iudicis arbitrio, vide per Siluestr. in verb. hæresis. 2. §. 9. in fin. habeas tamen tu Inquisitor Deum prę oculis ac iustitiam, quia arbitrium Iudicis debet esse iuri, & æquitati consonum.

Arbitrium iudicis iuri cõsonum esse debet.

7 Pœnam statim non incurrit, qui iudicis præcepto aliquid fieri, vel non fieri præcipientis non obedit. vtputa si præcipiat Inquisitor alicui existenti in eius carceribus, ne cum aliquibus loquatur sub pœna conuicti, si contrauenerit, non statim dicitur conuictus, quia illa pœna fuit comminatio quædam de pœna infligenda, vt not. spec. in tit.de execu.sent.§. 1.& habes glo.in c. 2.de matri. contract. contra inter. eccl. & in c. 1. de eo qui fur. ord. rece. & in cap. sicut tuis, de simo.& in cap.

Iudici statim non obediens pœnam non incurrit.

dura. de crim. falsi. & ibi Abb. & in c.salonitanæ, di.63.& ibi Doctores.

8 Pœna hæreticorum impęnitentium, seu etiam relapsorum pænitentium est quod sine vlla audientia igne comburuntur, Iohannis 15. si quis in me non manserit mittetur foras, & in ignem mittetur, & ardet, & per Hostien. Io. And. & Abb. in cap. ad abolendam de hære. & cap. excommunicamus. 2, de hære. de iure autem ciuili eis imponitur pœna vltimi supplicij, vt in l. in ver. ariani. ver. Manichæos, & l. seq.C.de hære. Per vltimum autem supplicium mors intelligitur naturalis .l. vltimum supplicium .ff. de pœnis. Consuetudo etiam est vt igne comburantur, vt plene per Paulum Grillandum in tract.de hære.q.3.vbi ponit pœnas indictas a iure canonico, & ciuili cōtra laicos, & ecclesiasticos, Carer.in tract. de hære.nu.132.& si sunt clerici debent degradari, vt in di.c. ad abolendam, de hære. quod si quis dicat ecclesiā numquam claudere gremium suum ad illam redeunti, & sic pænitētibus & relapsis non debet misericordia denegari, respondetur ꝙ quo ad spiritualia, scilicet collationem pęnitentiæ, & euchari stiæ non claudit vlli gremium ecclesia. Vide Bossium in pract. tit.de hęre.sed bene claudit quo ad temporalia, vt in c.super eo de hære.li.6.scilicet ipsis impænitentibus, vel etiam pænitētibus relapsis, quibus vitam non relinquit, nec officia, nec dignitates, nec bona ipsa, vt per Gemin. & Docto. in di. cap. super eodem.

Impænitentium, & relapsorum pœna.

Quibus, & quomodo gremium ecclesiæ omnibus pateat.

9 Pœnas multas incurruut hæretici.& primo ipso facto sunt excommunicati, vt in c.excommunicamus, de hære.& c. ad abolendam.

Hæreticorū pœnæ.

Secundo, ab omnibus debent euitari, vt di. c.excommunicamus.& nemo cum eis debet habere negociationem, nec in domo, nec in terra sua eos tenere, vel fouere.c.sicut ait, de hære. & ibi Doctores.

Tertio, omnia eorum bona mobilia, & immobilia sunt a die commissi criminis confiscata, vt in c. cum secundum, de hære.li.6.& c.vergentis, eo.tit.

Quarto

Quarto, etiam quod esset Papa ab omni dignitate debent deponi, siue sint laici siue clerici, vt di. 40.c. si Papa, & 24.q. 1.c. qui contra pacem, & omnibus beneficiis, & officiis spoliari & ipsi ac eorum credentes, fautores, receptatores, ac defensores, ipsorumque filii vsque ad secundam generationem nullum ecclesiasticum beneficiũ, vel officium publicum possunt adipisci, vt c.2. de here. li. 6.

Medio hæretico beneficia obtinens.

Quinto, si quis ad preces hæretici, vel fautoris, & aliorum similium dignitates, personatus, & quæcumq; alia ecclesiastica beneficia scienter est adeptus, ipsis est priuatus ipso facto, & inhabilis ad similia in posterum. si vero ignoranter, solum sic habitis est priuatus c. quicumq;. eo tit. li. 6.

Emancipatio post commissum crimen non valet.

Sexto filij eorum ipso facto a die commissi criminis sui iuris efficiuntur. vnde emancipatio eorum facta post commisũ crimen non valet, etiam quod adhuc non esset sententiatum contra patres hæreticos. vt in di. c. Quicumq;. de hære. li. 6.

Quando, & quomodo dotes perdũt hæreticorum vxores.

Septimo, vxores scienter cum eis cõtrahentes perdunt dotes ipso facto, non autem si ignoranter, licet postea sciuerint vt in c. Decreuit. eo tit. li. 6.

Octauo, non possunt ipsi, nec eorum credentes, defensores, vel receptatores appellare, vt in cap. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6.

Contra hæreticos qui admittantur.

Nono, quia contra hæreticos, & alios prædictos admittuntur excõmunicati, participes criminis, infames, & omnes alii præter capitales inimici, vt in c. in fidei fauorẽ, de hære. li. 6. & officiales, si requisiti fuerint ab episcopis, vel Inquisitoribus, vel eorum delegatis, & licite possunt requiri, vt in c. præsidentes, de hære. li. 6.

Hæreditate carent hæretici.

Decimo, siue sint coniuncti, siue extranei nõ possunt hæredes institui, nec eis est aliquid relinquendum, vt in c. si quis episcopus, de hære. & oppositum facientes si sunt clerici, vel etiam episcopi sunt excommunicati etiam post mortem, vt in di. cap. notatur.

Vassalli hæreticorum absoluuntur.

Vndecimo, eorũ vassalli absoluti sunt a debito fidelitatis, & totius obsequij, & quicumque alii aliqua alia obligatione

astricti, vt famuli, liberti, & huiusmodi ipso facto liberantur, vt notatur in c. fin. eo. titulo.

Duodecimo, morte plectuntur, vt in cap. excommunicamus, eo. titulo.

Tertiodecimo, nullus clericus debet eos ecclesiasticę sepulturæ tradere, nec eis ecclesiastica sacramenta ministrare, neque eleemosynas, vel oblationes eorũ recipere, aliter clericus suo officio priuandus est. regulares autem sua priuilegia amittunt in illa diœcesi, in qua contrafecerint. vt in c. excommunicamus 1. de hære. in fin. imo hodie quicunque eos ecclesiasticæ sepulturæ tradiderit, ipso facto est excommunicatus, per c. quicumque eo. tit. li. 6.

Sepultura carere debẽt hæretici.

Quartodecimo, nullus tabellio publica instrumenta, vel scripta pro eis, vel credentibus, vel fautoribus, vel aliis similibus facere potest, nec potest aliquis aduocatus in aliqua causa eis patrocinari, aliter sunt ab officio suspensi, & perpetuo infames, vt in c. si aduersus, eo. tit.

Aduocatis et tabellionibus priuantur hæretici.

Quintodecimo, sunt infames l. 1. in fin. C. de sum. tri. & fi. ca. & ibi Bar. & l. cassius, de sena. quare non possunt esse testes cõtra catholicos, nec eos accusare. 4. q. 1. diffinimus, spec. tit. de accusa. §. 1. vers. item excipitur quod est hæreticus, l. quoniam. C. de hære. spec. tit. de test. vers. quid de portantibus. & vers. Item quod est Iudæus.

Infames sunt hæretici.

Sextodecimo, possunt a quocunque percuti, & occidi, vt per Felin. in c. fin. de hære. & glo. in c. si quis episcopus, eo. tit. & in aucten. Gazarenos. Intellige hanc pœnam si sunt ab ecclesia publicati pro hæreticis, alias non. Vide carer. in tract. de hære. nu. 148.

A quocũque percuti possunt hæretici.

Decimoseptimo, non possunt testari etiam ad pias causas, vt per Feli. in c. si quis episcopus, de hære. nec legatum, nec fideicommissum, nec hæreditatem possunt habere, vt in l. fin. C. de hære. etiam si est filius, vt per Felin. in di. cap. si quis Episcopus.

Intestabiles sunt hæretici.

Decimo octauo, facta monitione nisi corrigantur, non licet cum eis conuersari, cap. dixit Apostolus. 24. quæst. 3. Et

24. quæſt. 4. cap. quæ dignior, & cap. omnis qui. cum ſequen.

Ab hæretico ordinatus quid.

Decimonono, ab hæretico ordinatus deponendus eſt, & ordinatio nulla redditur, c. ordinationes 9. q. 1. & c. 1. & 2. de ſchiſmati. iunctis dictis per Abb. in rubr. eo. tit.

Contractum cum hæretico matrimoniũ nullum.

Vigeſimo, matrimonium ſcienter cum hæretico contractũ non tenet, ſpec. in tit. de diuor. verſ. eodem modo, & in c. decreuit. eo. tit. li. 6. licet (vt ſupradictum eſt) ſuperueniens hæreſis ſeparet tantum quoad thorum, ſpec. in di. tit. de diuor. verſi. Item fit.

Vigeſimo primo, ſunt ęternaliter damnati, nec eis proſunt ſuffragia mortuorum, vt in c. firmiſſime, eo. tit. & ibi Abb. & alias pœnas incurrunt hæretici, de quibus per Carer. in tract. ſuo de hære. a nu. 132. vſque ad nu. 158.

Redeũtes hæretici pœnas omnes non euadunt.

10 Pœnas contra hæreticos inflictas non euadunt hæretici etiam quod redeant ad fidem, & ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ, ſed tantum de iure euadunt pœnas ſpirituales, & ad animam concernẽtes, & ſimiliter pœnam ablationis vitæ corporalis. vnde Abb. in c. ad abolendã. de hære. ait, tantum vitã eos recuperare per reuerſionem, ſcilicet ſpiritualem, & corporalem. de conſuetudine tamen eis etiam ex miſericordia relinquuntur bona temporalia, vt vitam ſuſtentare valeant. & ſucceſſiue etiam cum eis plus, vel minus diſpenſatur quo ad alias pœnas, c. vt commiſſi. de hære. li. 6. dum recipiuntur autem communiter ad carceres perpetuos cõdemnantur, iuxta c. excommunicamus 2. eo. tit. & imponitur ex cõſuetudine quod portent crucem, vel ſcapulare rubeis crucibus inſignitum per aliquot annos.

Item quod præſentent ſe ſuper hoſtium talis eccleſiæ cum candela accenſa in manibus. item quod ieiunẽt tali, & tali die. item quod præſentent ſe ſemel in hebdomada, vel menſe. & alia multa poſſunt imponi ſecundum qualitatem delicti, perſonę, & ſcandali, vt in directorio antiquo in formis ſententiarum habetur. quomodo autem eccleſia diſpenſet cum talibus plus, vel minus. vide Siueſtr. in ver. hæreſis. 1. nu. 14.

Credentiũ uel fautorũ pœnę

11 Pœnas multas incurrunt credentes, vel fauentes hęreticis, ſiue

siue eos defendentes, vel receptantes. Primo omnes tales ipso facto sunt excommunicati, vt in c. excommunicamus. primo de hære. §. credentes. Secundo omnes tales sunt de hæresi vehementer suspecti, vt per directorium antiquum in c. de vehementer suspectis, & si per annum excommunicationem sustinent, ex tunc ipso facto sunt infames, nec ad publica officia seu consilia, nec ad alios eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium debent admitti, nec testamentum condere possunt, nec ad alicuius hæreditatem succedere. nullus quoque super negotio aliquo, sed ipse aliis cogitur respondere. si Iudex est, eius sententia non valet. si aduocatus, non admittitur ad patrocinium. si tabellio, eius non valent instrumenta. Vide quæ diximus supra in ver. notarius. si clericus est, ab omni officio, & beneficio debet deponi. clerici quoque talibus exhibentes ecclesiastica sacramenta, vel eos ecclesiasticæ sepulturæ tradētes, aut eleemosynas, vel oblationes eorū recipientes priuari debent officio suo, ad quod sine speciali indulto sedis Apostolicæ non restituantur. similiter & regulares quorum priuilegia in locis illis non obseruātur, vt in di. c. excommunicamus. sunt etiam excommunicati eos sepelientes, vt in c. quicunque de hære. li. 6. & est tradere ecclesiasticæ sepulturæ, secundum Archid. in di. c. quicunque. tumulare in cimiterio ecclesiæ, vel alibi ad modum christianorum, scilicet cum crucibus, & psalmis, & orationibus. filii etiam talium fautorum, & receptatorum, vel huiusmodi, excluduntur ab omnibus officiis, & beneficiis, & actis legitimis vsque ad tertiam lineam generationis paternæ, & vsque ad secundam maternæ, vt in c. 2. & c. filii, & c. statutum, de hære. li. 6. vide carer. in tract. suo. de hære. nu. 162.

Ecclesiasticæ sepulturæ tradere quid sit.

12 Pœna mortis quandocunque in iure canonico reperitur expressa, exponitur pro sententia excommunicationis. Abb. in c. per venerabiles. qui fi. sint leg.

Pœna mortis in iure canonico quid sit.

13 Pœnæ capitales tres, & non capitales quatuor sunt. Capitalium prima, est mors corporis, quæ multis modis imponitur l. Aut damnum. §. vita, & l. capitalium. ff. de pœnis. Secunda

Capitales pœnæ quæ sint.

pœna capitalis eſt proxima morti,& dicitur mors ciuilis, puta ſi quis damnatur ad metallum,quia perdit ciuitatem,& libertatem effectus ſeruus pœnæ l. quidam.ff.de pœnis.& ideo cenſetur quodammodo mortuus l.ſeruitutē.ff.de re iudi.Tertia pœna capitalis eſt deportatio,& hi deportati non libertatem, ſed tantum ciuitatem perdunt. di.l.quidam.perdunt iſti ea quæ ſunt iuris ciuilis,non ea quæ ſunt iuris gentium.

Pœnæ vero non capitales per quas non perditur libertas nec ciuitas,ſunt quattuor.Prima quarum eſt relegatio.l.relegatorū.ff.de interdi.&releg. Secunda eſt infamia.di.l.aut dānum.Tertia eſt dignitatis amiſſio,vel ad dignitatem, vel officium interdicta aſpiratio. Quarta verberum experimentum l.ſi quis forte.§.fin.cum l.ſequen.ff.de pœnis.& iſtę ſunt pœnæ de iure ciuili. diffuſius vide Felin. in c. qualiter,& quando 2. de accuſa.§ ad corrigendos.vbi declarat quando pœna dicatur capitalis,vel corporalis,ita vt quis non ſit dimittendus fideiuſſoribus. 14

Vltimi ſupplicij pœna ī pecuniariam cō mutari poteſt

Pœna vltimi ſupplicii citra ſcandalum poteſt indeterminate commutari in pœnam pecuniariam, vt in c.licet,de pœnis.vel vbi non habet cauſam commutandi, vel vbi agitur ad pœnam legalem per accuſationem.l.3.C.ne ſacrum baptiſma reite. & ſic debet intelligi.§.pœna grauior.ff. de his qui not. infam.& l.hodie.ff.de pœnis.ceſſante tamen cupiditate. 15

Publica pœnarum corporalium executio.

Pœnarum corporalium executio debet eſſe publica, & in locis publicis,vt vnius exemplo ceteri pertimeſcant, & vnius pœna metus ſit multorum.l.capitalium l.famoſos, & l.aut facta.§.fin.ff.de pœnis,& l.1.C.ad l.iul. maie.repetun. Card. in Clem.1.not.12.& 14.de off.ord.& c.diſciplina di.45.& 2.q.7.c.qua propter.10.q.1.c. quia ſacerd. Paul. Grill. de relax. carcer. cap. 1.§. 3. 16

In atrocibus corporalis pœna non euitatur.

Pœnæ corporales in criminibus atrocibus non euitantur, etiam quod quis pœniteat, nam fur ſuſpenditur, etiam quod furta reſtituat l.qui ea mente, & ibi Bar.ff. de furtis. in cauſis tamen fidei, prima vice per pænitentiam, ſi ſtatim, & ſponte fiat conuerſio,vitatur ſaltem pœna vltimi ſupplicii C. ad abo 17

lendam, de hære. & l. manicheos, C eo. tit. quare quod hæreticis prima vice parcatur, si ad fidem reuertantur, est contra legem communem. l. qui ea mente. ff. de furtis. Paul. Grillan. in tract. de hære. li. 1. c. 5. §. 1. & 2.

18 Pœna corporalis vbi debetur in causis criminalibus, nullus potest pro alio esse fideiussor. ita not. glo. in c. cum homo 23. q. 5. & ratio est quia proprii corporis nullus homo habet verum dominium. l. liber. ff. ad legem aquil. & si fieret fideiussio non valeret, secundum di. glo. quam refert, & sequitur Angel. de Aret. in tract. malefi. in ver. pro quibus Antonius fideiussit. in 1. vers. & ibi Aug. de Arim. in suis additio. Fallit tamē hoc si consuetudo sit in oppositū, quia tunc valet fideiussio, vt in di. glo. quam refert, & sequitur Lud. Ro. in sing. suo incipiē. tu scis. nu. 120. & Marsil. in pract. crimi. §. attingam. nu. 9.

Fideiussor in corporalibus pœnis reijcitur.

19 Pœna corporalis si sit pro aliquo crimine infligenda, iuri suæ defensionis non potest quis renunciare. & ita docet Bar. in l. quis reum. ff. de custo. reo. & per Feli. in cap. diligenti. de foro. comp.

Defensionibus suis renūciare quisquā do nō potest.

20 Pœnæ seu pænitentiæ debent imponi secundum qualitatē delicti, personę, & scandali. vt in c. sicut dignum. de homicidio. ff. de pœnis. l. aut facta. Et optime ad hoc facit Abb. in di. c. sicut dignum. Et debent pœnæ aliqualiter temperari in puniendo eum qui dolore accensus deliquit. vt per Alex. in cons. 76. incip. visa inquisitione. in primo vol. Abb. in cap. olim. de rescript.

21 Pœnam pecuniariam potest Iudex ecclesiasticus imponere, si magis timeatur quam alia spiritualis, cessante tamen cupiditate. c. Dilectus. de offi. ordi. Io. And. in c. 1. de homicidio. li. 6. Abb. in c. Postulasti. de Iudæis. Et hæc potestas imponendi pecuniariam pœnam etiam Inquisitoribus est concessa per extrauagantem Innocentii quæ incipit. Super extirpatione. vbi expresse dicitur quod possunt pęnitentias pecuniarias imponere, & eas exigendo expēdere in sustentionem sui officii. Vide Zanchinum c. 19. cum suis additionibus. Aduertat tamen prudens Inquisitor damnans aliquem tamq̃

Pecuniariam pœnam ecclesiasticus iudex imponere potest.

hæreticum, ne condemnet illum in certa pecuniæ summa, vel quantitate, & hoc duplici ratione. Et primo quia ex quo dam nat eum tamquam hæreticum, maxime si sit relapsus, vel im pœnitens, omnia bona illius ei veniunt auferenda, vnde partẽ quærere videretur, qui totum auferre potest, & debet. Secũdo quia ex quo damnat illum de hęresi, & tamquam hæreticum, nõ potest mitigare pœnas commutando eas in pecunia rias, quia contra hęreticos sunt determinatę pœnæ a iure, & sunt certæ, vnde non potest iudex seu Inquisitor ipsas conuer tere, seu commutare in peccuniarias. Nam facti quidem quæ stio est in potestate iudicis, sed pœnæ impositio est in potesta te legis .ff. de ver. sig. l. aliud §. 1. Et l. si qua pœna. Et melius .ff. de turpi. l. 1. §. 1. verb. non vt Papæ. Nota tamen, quod Iudex in foro iudiciali potest pœnã in iure expressam minuere. l. Hodie. & ibi notata .ff. de peti. & l. Quid ergo. vide supra ver. pœna. 3.

Omnia hæretici bona veniunt confiscanda.

Si vero Inquisitor condemnat reum non tanquam hæreticum, sed vt inobedientem vult punire, vel suspectum seu redeuntem corrigere, & purgare, tunc poterit ei indicere mulctam pecuniariam, sicut & posset pro suo motu alias pœnas iniungere, vt infra dicetur, cum in his casibus non inueniatur in iure determinata pœna, sed mero relinquatur Inquisitoris arbitrio, vt c. ad abolendam, de hæreticis, & c. excommunica mus. eo. Caueat tamen Inquisitor ne volens (vt iam diximus) imponere pœnam pecuniariam priuetur Iure auferẽdi, & obtinendi omnia bona Inquisiti, vel condemnati, & hæc pecuniaria pœna nõ debet pro leui motu imponi ab episcopo, vel Inquisitore, sed tantum quando talis pœna videtur magis timeri, & magis reum purgare. Et nota quod clericus nõ bene ficiatus potest mulcta pecuniaria puniri, secus autem de bene ficiato carente patrimonio, quia minuerentur bona ecclesiæ c. 2. §. nec scienter, de hære. Nam delictum personę non debet redũdare in damnum ecclesię. c. delictum, de reg. iur. li. 6. Si ta men prouentus essent adeo pingues, quod & ecclesiæ posset prouideri, & clerico, non videmus quare cum indemnitate ip

Pecuniaria pœna mulctare reum quando potest inquisitor.

sius

sius ecclesię, victum crassiorem diminuendo, ipse clericus non posset mulctari aliqua pœna pecuniaria, maxime si iudici videatur pro ipsius rei salute expedire. Ad hoc mouemur per dictum. Abb. in c. clericus. de fideiuss. vbi dicit sic Clericus si fideiubetur (secundũ Hostien.) solum tenetur de patrimonio vel de redditibus beneficij quos facit suos. Et in c. peruenit. eo. dicit. Nota bonam practicam procedendi contra clericos debitores, vt redditus assignentur creditori.

Clericus mulctatus.

Ecclesiæ redditus facti qui sint.

22 Pœna perpetui carceris morti ęquiperatur, & debet rarissime infligi. Abb. in c. tuæ discretioni. de pœnis.

23 Pœnę interpretatio fit in deterius quotiens agitur de grauissimo delicto. Abb. in c. at si clerici. de iudi. vide Bossium in pract. tit. de coitu. damna. nu. 82.

24 Pœna effractorum carcerum est capitalis. l. 1. in prin. ff. de effract. carce. conspiratorum vero effectu nundum secuto solum pro confessis, & conuictis l. in cos. ff. de custo. reo. & ibi Angel. & Alberic. Et procedit hęc pœna capitis etiam in detẽto causa debiti publici, vel priuati, quia solum consideratur violatio loci publici qui dicitur sacer. vide Bossium in pract. tit. de effracto.

Effractorum carcerum pœna.

POTENTIA.

1 Potentia non tantum gentis, sed potentia pecunię, vel malitię in reo delato consideranda est. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur homini delato in causa fidei non generoso, sed alias malicioso, ac satellitibus stipato, vel alio puerso qui nihil haberet quid perderet, quam homini potenti genere, vel militi, seu nobili diuiti, aut mercatori locupleti, qui & si habet quod perdat non tamen vult seipsum perdere. Et hæc experientia quotidie euidenter cautos reddit Inquisitores. Quare cum testiũ publicationes conceduntur, multum est delati conditio considerenda. An scilicet sit maliciosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens societatem peruersorum hominum, vel proborum, & similia.

Maliciæ, & pecuniæ potentia magis timenda.

PRAE-

PRAECEPTVM.

PRęceptum pœnale inuentum a malis iudicibus fuit primũ ait Bossius in pract. postea vero visum est non absurdum aliquando pro magnitudine causarum tolerare. iuxt. l. Ad bestias. ff. de pœnis. & sic in magnis criminibus modus procedẽdi per pręcepta sub pœna confessi, & conuicti seruatur, vbi tamen adsit aliqua suspicio contra eos qui maleficii arguuntur, licet de iure non posset procedi. quia tamen in criminalibus instar ciuilium proceditur l. absentem. ff. de pœnis. Et a talibus pręceptis, & comminationibus prohibitum est incipere. C. Commina. vel epistola. l. 1. C. de executio. rei. iudi. per glo. Bar. & Doct. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de oper. no. nuntia. potest procedi. diffusius vide Bossium in pract. tit. quomodo procedi. per præcept. nu. 1. & 13. 1

Sub pœna cõfessi, & conuicti criminis

Præceptum iudiciale, an dicatur interlocutoria, vel diffinitiua sententia. vide Abb. in c. Dudum, & in c. fin. de confes. 2

Præceptum, an possit per Iudicem fieri sine causæ cognitione, quod tamen iustificatur per clausulam, si senseris te grauatum compareas. glo. in l. de pupillo. ff. de noui oper. nun. Et in c. ex parte. 1. de. ver. sig. Abb. in c. 1. de cau. poss. & propr. 3

Præceptum Principis ęquipollet legi. Abb. in c. Quanto. de consuet. Pręlati autem præceptum quomodo, & ad quid liget subditũ. vide glo. in c. ad aures. de temp. ord. & ibi Innoc. 4

Lex quomodo abrogetur

Præcepti lex tollitur, si moribus vtentium non recipiatur, nisi inducat ex natura sua peccatum ex contrauentione, vt quia concurrat cum lege diuina, vel naturali. Abb. in c. cum olim. de cler. coniug. 5

PRAELATVS.

Prælatus quis.

PRęlatus dicitur qui habet ordinariam iurisdictionem, sed late sumpto vocabulo, dicitur quilibet habens curam animarum. Abb. in c. decernimus. de iudi. Propter quod prælatorum appellatione non solum Episcopi, sed etiam inferiores veniunt, cap. primo. de æta. & qual. ord. & Host. in cap. ab ecclesiarum. de offic. ordi. dicit quod appellatione prælati venit etiam simplex rector curatæ ecclesiæ. 1

Prælatus

2 Prælatus quantuncunque criminosus antequam prælatura priuetur potest in subditos iurisdictionem exercere, & ad id quod potest in subditos iurisdictionem exercere. Et ad id quod opponi potest di.c.iudicet ille 3. q.7. respondetur quod nō loquitur de potestate iudiciaria, sed quo ad meritum vitę, quia prælatus magis delinquit corrigendo alium, & nō se, sed tamē corrigere potest. vide Innoc. in c. cum nostris, de cōcess. præben. & melius in c. cum venerabilis, de except. vbi dicit ꝙ etiam contra delegatum non possum excipere de crimine, quia criminosus potest esse iudex, sed de infamia bene possū excipere. & plus voluit in c. si scitatus, de rescript. Abb. in c. de priore, de appell. vide ibi.

Criminosus.

Prælatus alios, & non se corrigēdo delinquit.

Criminosus potest esse iudex.

3 Prælatus ob notoriam infamiam si paratus est se purgare non est remouendus, in c. vlti. de purg. cano. Abb. in c. quia nos. de appell.

4 Prælatus non repetens res ecclesiæ, vel pauperum ex negligētia, peccat mortaliter, etiam si id faciat, vt strepitum vitet; nisi spem haberet recuperandi illas sine strepitu. Abb. in c. nihil. de præscript.

5 Prælatus sciens ecclesiam suam possidere non sua, quid facere debeat. vide in cap. vltim. de præscriptione. & ibi Abb. diffuse.

PRESBYTER.

1 PResbyteri non de seipsis tantum, sed etiam de his qui, vt testes contra alios examinātur, possunt torqueri, maxime si sunt infames, vt dicit Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. & vide Salic. in l. præsbiteri C. de episco. & cler. qui dicit priuilegium præsbiteri esse, vt non de facili torqueatur, & ita loqui illam legem, sed tamen si cōtra eum militent magna indicia potest torqueri c. 1. de spons. & hæc optima cōcordia, quæ comprobatur ex dicto Abb. in di. c. cum in contemplatione. vide Bossium in pract. tit. de tortura test. nu. 6. De in dignitate autem positis videtur Bart. in l. ex libero. ff. de quæstioni. declarare hanc conclusionem, vt non possint torqueri quando examinantur vti rei, secus vti testes, quia tunc vult

Torqueri ob quæ possunt presbyteri.

vt tunc

vt tunc nulla habita ratione ad dignitatem si vacillant, nõ autem ex alia causa torqueantur, per l. nullam C. de testi. & Bar. sequitur brunus in suo tract. chart. 76. vide Bossium in pract. tit. de tort. test. nu. 12. vide ibi.

Iurisdictio parochorum.

2 Presbyteri parochiales habent iurisdictionem quantum ad forum conscientiæ super subditos suos, non autem quantũ ad forum iudiciale, quia non habent ius quo subditi corã ipsis possint conueniri in causis contẽtiosis Ad id autem quod obiici potest, quod iurisdictio habet coertionẽ, respondetur quod verum est de iurisdictione in foro exteriori, non autem de iurisdictione in foro cõsciẽtię (quoniam vt dicit Albertus) multis aliis modis, per exhortationem, & monitiones, ac comminationes potest parochus subditos suos auertere a malo, & si hoc non valet, potest recurrere ad superiorem, & per illius auctoritatem excommunicatos denunciare. Et quamuis forum pœnitentiale sit dignius, tamẽ in foro iudiciali requiritur maior solemnitas, quia in eo oportet quod non solum Deo, sed etiam hominibus satisfiat.

Solemnitas maior requiritur in foro iudiciali quam in pœnitentiali.

Nota etiam secundum Alexãdrum de Halis, quod potestas excommunicandi non est annexa ordini simpliciter, sed iurisdictioni, & non cuicunque, sed iurisdictioni in foro exteriori, Io. de Tur. Cre. super c. nemo. causa secunda.

Cui iurisdictioni sit annexa excommunicandi potestas.

PRAESCRIPTIO.

1 PRæscriptione de iure canonico crimina non tollũtur, glo. in c. admonere. 30. q. 2. in ver. pænitentia. quod quomodo intelligatur ponit Decius in c. licet causam, de proba. & adde quod præscriptio viginti annorum de qua in l. querela. C. de fals. incipit a die commissi criminis. adde etiam si præscriptione est sublatum crimen, minus proderit reo, quam si cõstaret eum non deliquisse, quia primo casu (si tamen proceditur) potest iudex illum non comparentem condemnare, secus si constaret eum deliquisse. ita Bar. in l. absentem. ff. de pœnis. Si uis autem scire quanto tempore præscribatur contra fiscum, vide Bald. in tractat. præscriptio. in secunda parte quintæ partis principalis, & Bossium in pract. tit. de fisco, & priuilegiis

eius,

eius. Io. de Turre Crem. in primo. quod autem 16.quæst.3.

PRAETOR.

1 PRætor non poteſt iudicare in criminalibus ſine conſenſu, & deliberatione iudicis ſui, vel iudicum, vt maturius res procedat, præſertim cum de hominis vita tractatur, nec debet cogere iudices ad conſentiendum condemnationi, vel abſolu tioni indebitæ, quod ſi ſecus faciant, grauiter tenentur. & vbi Iudices vident fieri iniuſtitiam, debent reſiſtere quantum poſ ſunt, & proteſtari contra prætores, quia etiam ex ſola tacitur- nitate tenẽtur in ſindicatu. Angel. in l.2.C.de pœnis. vide Boſ ſium in pract.tit.de ſent.nu.27.

Taciturnitas ſindicatu digna.

2 An autẽ prętor excuſetur propter Aſſeſſorem, vel eius con ſiliũ, & de male geſtis Aſſeſsorum, & qui ſint Aſſeſsores, & ad quid teneãtur, & de huiuſmodi materia Aſſeſsorum, vide Pa ridem de puteo . in ſuo tract .

PRAEVENTIO.

1 PRęuentio ex ſola citatione cauſatur.c.propoſuiſti, & cap. quantum. de off.deleg. & l.ſi quis poſtea.ff. de iudi. quę ci tatio ſit videlicet, legitima, alias non. Ro.conſ. 412.incipien. pro habenda & Abb.in di.c.propoſuiſti. De qua materia præ- uentionis vide per Iaſon. & Lancil. & Dec. in l. ſi pluribus.ff. de leg. Sed ſi eadem hora coram duobus inchoatum eſt iudi- cium quod tunc ceſſat fundamentum præuentionis, tunc reus debet recurrere ad ſuperiorem, quando ſub eodem ſunt iudi ces, & inſtare ne ex eodem delicto vexetur in duobus locis, & quod cauſa remittatur ad vnum tãtum. quam petitionẽ exau diet Princeps, & in dubio remittenda eſſet ad eum, per quem magis iuſtitiæ locus aperiri videatur. Hoc etiam debet facere alter Iudex, niſi velit maligne agere. Bal. & per eum alleg. in l. nulli, in fin. C. de Iudi. ſed ſi nollet, quia obſtinate vterq; dice- ret, remittat alter. vel eſſemus in diuerſis dominiis, tunc forte eſſet quęſtio dirimenda. Marian. in di.c.propoſuiſti, de for.cõ pet. vel ambo ſimul poſſent cognoſcere. ſecundum Abb. in c. fin. de for. compet. In cauſa autem fidei potior ratio eſt Inqui ſitoris. Vide ſupra in ver. Inquiſitor.

VV PRAE-

PRAESVMPTIO.

Quid.

PRæsumptio secundum spec. est argumentum ad credendũ vnum factum ex alterius probatione surgens, puta ex cohabitatione personarum suspectarum præsumitur coitus, vt 27.q.1.c.ne aliqua, & de prȩsumpt.c.literis, & c.Tertio, & nota quod præsumptio est triplex, videlicet temeraria, probabilis, & violenta. 1

Quottuplex.

Prȩsumptio temeraria est, quȩ surgit ex malis hominibus, & ex vilibus causis ac leuibus, & hæc tamquam inualida a iure repellitur. 2

Præsumptio probabilis siue verisimilis dicitur illa, quæ surgit ex causis, & suspitionibus multis fama super his crebrescẽte, & hæc (vt ait spec) inducit purgationem canonicam, vt c. quis. De purg. cano. 3

Violenta prȩsumptio est, quȩ surgit ex verisimili probatione, & dicitur præsumptio iuris, quoniam ius prȩsumit ita esse, vt puta si appareret chyrographũ cancellatum, ius præsumit debitorem esse liberatũ. ff. de proba. §. si chyrographũ, & ex tali pæsumptione etiã si talis prȩsumptio non probetur, nec allegetur per partes, potest Iudex procedere ad diffinitiuam sententiã. sufficit enim quod Iudex ex variis circunstantiis iudicio intellectus illam præsumptionem percipiat, seu eliciat, quamquam pars credat ob probationis defectum in causa succumbere. & sic aliquando valet sententia lata sine probationibus, cum scilicet subsunt præsumptiones violentȩ, etiã in actis nõ probatæ, & per hoc dicitur multum restringi glo. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. & Innoc. in c. tua. de cohab. cler. & mulier. vbi cõmuniter notatur sententiam non valere sine probationibus. debent enim omnia restringi, quãdo nihil agitatum est in causa, quia tunc prȩsumitur lata animo non instructo, secus autem si aliquid in causa est agitatũ, licet nullȩ probationes fuerint factȩ. quia poterat iudex moueri aliquibus prȩsumptionibus quas ipse elicuit iudicio intellectus. vt optime probatur in c. Afferte. de prȩsumpt. exemplo Salomonis iudicantis inter duas meretrices. 4

Sententia lata sine probationibus.

Nota

5 Nota tamen quod quando fert sententiam diffinitiuam ex præsumptionibus violentis, debet multum temperare sententiam ipsam, & maxime ne condemnet nisi raro, & modice ad pœnam nec pecuniariam, nec corporalem, exemplo Salomonis qui alteri mulieri filium cum adiudicasset, alteram ad mortem noluit condemnare, quæ pro certo erat condemnãda, si legitime fuisset probatum contra illam, quod filium alterius surripuisset. secundum Innoc. & Abb. in di. c. afferte.

Ex præsumptionibus lata sententia debet temperari.

6 Nota & aliã præsumptionis sectionem, videlicet. Alia est præsumptio iuris simpliciter. alia est, iuris & de iure. & alia hominis. Prima iuris tantum, vt quando ius præsumit aliquid, sed super sua pręsumptione non firmat in tantum pedẽ, vt super illam quid statuat. & contra talem præsumptionem semper admittitur probatio in contrarium, vt dicit glo. in c. ferrum. dist. 50. Et quandoque ius strictiorem exigit probationem vno casu quam alio, vt in c. Quia verisimile. de p̃sumpt. & c. super hoc. de renun. & in l. Non est verisimile. ff. Quod met. ca. Quandoq; vero non pręsumit in tantum, vt requirat probationem in contrarium, sed solum exigit vt indicatur purgatio. vt 2. q. 5. c. presbyter si. Et in c. 2. de purga. cano. Et in hoc non potest dari certa doctrina, sed serua legẽ secundum quã disponit ar. in l. prospexit. ff. qui & a quibus. Et 6. q. 3. c. scriptum est.

7 Secunda quæ dicitur iuris, & de iure, est quando ius præsumit super incerto ex aliquibus cõiecturis, in tantum quod super illis statuit aliquid ac si verissimum esset. Vt in c. is qui. de spon. vbi dicitur. Si quis cognouerit carnaliter sponsam de futuro, præsumitur quod secũ voluerit contrahere matrimoniũ per verba de præsenti, nec admittitur probatio in contrariũ.

Iuris, & de iure.

8 Tertia dicitur præsumptio hominis, & est quando iudex ex aliquibus coniecturis aliquid pro vel contra aliquem, vel in aliqua causa præsumit, vbi ius specifice non præsumit. exẽplum in c. suprad. afferte. de præsumpt. & 4. q. 3. c. si testis, & l. 3. ff. de testi. vbi dicitur, quod iudex debet sui animi motum informare ex argumentis, & testimoniis quæ rei aptiora

Hominis.

esse comperit. Cum enim Iudex non possit perduci ad veritatem, & certam facti cognitionem per aliquem sensum corporeum, nisi factum esset notorium permanẽs, oportet quod adducatur ad firmam credulitatem ex præsumptionibus, quæ quidem præsumptiones causantur ex multis coniecturis, & ex dictis testium. Nam iudici non constat, quod testes verum dicant, & maxime quando sunt contrarii, sed ex multis argumentis, & coniecturis hoc præsumit, ideo dicit lex quod sui motum animi Iudex informare debet ex argumentis, & testimoniis, quæ rei aptiora esse cõperit, & vero proximiora. Nec enim ad multitudinem respicere oportet, sed ad sinceram testimonii fidem, & testimonia quibus potius lex veritatis assistit, vt in c. testis. 4. q. 3. & l. 3. ff. de testi. vbi glo. quod si testis cito respondet, est præsumptio quod sit mẽdax. si vero est morosus, præsumitur dubitare, vt 5. q. 5. §. sed aliud. & super hoc non potest dari certa doctrina, sed ex variis coniecturis, & argumentis seu indiciis, & secundum quod coniecturæ magis vrgent, causatur violenta, quandoque probabilis, & quandoque temeraria presumptio, de quibus supra satis dictũ est. Nec curandum putamus qualiter suspicio siue præsumptio, an scilicet vehemens, an probabilis, an violẽta, an necessaria, quia hæc sunt magistralia magis quam iuris vocabula. Assumunt enim sibi nomen secundum ipsarum potentiam. Nam appellatur violenta illa quæ sufficit ad sententiam, quia quasi violẽtat Iudicem ad credulitatem. vehemens dicitur quia in tantũ vrget, quod vehemẽter facit Iudicem suspicari contra reum. probabilis quasi proba seu recta, idest iuste causata, & non temere, vel quia reddit factum verisimile, non tamen ita violenter, quod sufficiat ad sentẽtiam. Vide bonam glo. in c. insinuatum. in fi. de simo. sed facit semiplenam probationem, & quodammodo inducit purgationem canonicam, vt in c. si quis. de purgat. cano. Nota ex sequentibus, quæ de præsumptionibus ex doctorum scriptis extraximus.

Non multitudo sed fides testimonii considerari debet.

Magistralia iuris vocabula.

Vehemens.

Probabilis.

Et primo aduertẽdum est, quod presumptio vna per duas vel vnam potentiorẽ tollitur. c. 1. de treug. & pa. & in authen. 9

Itaque

Itaque. Barba. in conſ. 23. primæ partis, & conſ. 8. ſecundæ partis.

10 Ex pluribus præſumptionibus inducitur plena probatio. glo. in l. 2. ff. de execu. tuto. quam glo. magnificat Bal. in rubr. C. de prob. Barba. conſ. 45. 2. partis.

11 Quod præſumitur dicitur probari eo ipſo quod contrariũ non probatur. c. poſtulaſti. diſt. 82. & c. Illud.

12 In malefactis ſemper pſumitur malus animus, & dolus prima fronte. Facit l. 1. de ſicar. niſi probetur contrarium, vel prę ualeat contraria præſumptio. ff. ad l. aquil. Abb. in cap. eſtote. de reg. iur.

Malus animus quando præſumitur.

13 Præſumendum eſt pro illo qui offert ſe iuſtitię ſeu iudicio, & contra illum qui ſubtrahit ſe a iudicio. videtur enim quod ſubterfugiendo quis iudicium interpretatiue ſaltem confiteatur delictum. Nec tamen confeſſio præſumpta ſufficit, vt reus ſtatim condemnetur ſuper principale, ſed punitur quandoq; propter contumaciam in expenſis, & quandoque pœnam patitur grauiorem. C. de iudi. l. ſancimus. & 3. q. 9. vbi dicit Præpoſ. Nota quod contumax habetur pro confeſſo. in c. cum cõtumacia. de hære. li. 6. contumax videlicet contra quem proceditur ſuper diuerſis delictis, quorum aliqua probatur, uidetur haberi pro confeſſo, ſuper aliis non probatis ex ſola contumacia. ſecundum Hugu. ar. c. cum contumacia. de hære. li. 6.

Sponte ſe offerens iudici de ſe bonam facit opinionẽ.

Cõtumax pro confeſſo habetur.

14 Præſumptio ſeu ſuſpicio vehemens ſuperueniens vehemẽti in violentam ſuſpicionem tranſit. Gemin. in c. accuſatus de hæret. lib. 6.

Vehemens uehementi ſuſpicioni ſuperueniẽs facit uiolentam.

15 Et nota quod emendatus ſeu correctus per Iudicem de crimine, non remanet omnino integer, nec reſtituitur priſtinæ præſumptioni naturæ, qua quilibet pręſumitur bonus, vt in c. fin. de præſump. ſed in factis arduuioribus remanet præſumptio contra illum. Nam in c. teſtimonium. de teſt. emendatus licet præſumatur idoneus in cauſa ciuili, non tamen in cauſa criminali. Adde ex Abb. in c. teſtimonium. de temp. ord. & c. vltim. quod licet pænitentia reatum abſtergat, & priſtinę cõditioni reintegret, non tamen ex toto, quia pręſumitur cõtra

Emendatus per iudicem non plene reſtituitur priſtinæ famæ.

cum

eum qui ſemel fuit criminoſus etiam poſt peractam pœniten tiam. quod not. ad limitandum c. ferrum, diſt. quinquageſ. Alibi tamen videtur textus notabilis innuere, quod triennalis temporis teſtimonium ſufficit ad augmentum uirtutis, & vt præſumatur bonę uitæ, in aucten. de mona. §. humana autē natura. Abb. in c. teſtimonium. de teſti. Et nota quod quis dicitur emendatus de crimine, cum de illo egit pœnitentiam. nā ſecundum Io. And. ſuper ver. perſeuerare. ſuprad. c. quod perſeuerare in delicto quis dicitur, ex quo nō egit pœnitentiam, vel ſimulatam egit, & ad vomitum rediit. de pœni. di. ſecunda. in princip.

Emendatus quis dicatur.

Ex in uerisimili.

16 Pręſumitur falſitas contra teſtes contra veriſimile deponētes, niſi ſint tales de quibus non eſt veriſimile quod deierare debeant, vel niſi habeant pręſumptionem aliquam ſecum, puta famam vel ſimile. Abb. in c. ſcribam. de præſump. vbi etiam notat pręſumptionem triplicem ex pręſenti, & triplicem ex futuro. Vide ibi.

Ex ſigno.

17 Præſumptio ſurgēs ex ſigno tollitur, ſi probatur illud ſignū ęquiuocum ad plura. Ex quo colligitur, quod ſignum ęquiuocum ad plura non probat, nec pręciſe pręſumptionē facit pro altero tantum. Facit c. cum dilecto. de proba.

Validiori pręſumptioni eſt ſtandum.

18 Nota quod quando duæ pręſumptiones contrariæ oriūtur contra aliquem, ſtandum eſt validiori, & ſi vna præſumptio vehementior elidit aliam minus vehemētem, & ad hoc quotidie allegatur talis textus. ex quo not. quod ſi concurrūt duo dicta cōtraria ab eodem, vnum cum iuramento, aliud ſine iuramento, ſtandum eſt dicto non iurato ſi coniecturæ ſunt pro eo, magis quam pro dicto iurato. ceteris tamen paribus potius pręſumendum eſt pro dicto iurato licet poſtea emanato, quam ſimplici aſſertioni prius factæ. vide not. in c. per tuas. de proba. & Bar. in l. eos. ff. de falſ. Quod ſi teſtis prius dixiſſet vnum extra iudicium ſine iuramento, & in iudicio contarium cum iuramento, ſtandum eſſet ſecundo dicto propter pręſumptionem iuramēti, niſi ſubſint aliæ pręſumptiones pro primo dicto, ſicut in hoc textu. quia videlicet tempore quo dixit pri mum

Pro dicto iurato præſumitur.

mum dictum erat accensus zelo fidei. Abb. in c. literas. de prę sumptione.

19 Nota etiam quod non quęlibet præsumptio sufficit ad condemnationem, sed requiritur uiolenta vt iam dictum est. Vnū tamen ex textu habeas, quod quanto crimen est grauius, tāto pręsumptiones debent esse vehementiores, quia vbi maius periculum, ibi cautius est agēdum, vt in c. vbi periculum. de electio. li. 6. facit hæc litera argumentum secundum Io. An. quod propter pręsumptionem minarum, vel iniuriarum quis nō sit condemnandus de homicidio, de quo nescitur a quo factum sit, & remittit ad spec. eo. tit. §. 5.

Sola violenta præsumptio, est sufficiens ad condemnationem.

20 Ad pręsumendum tamen aliquem esse hæreticum leuia signa sufficiunt, vt dicit Innoc. in c. sicuti, de hære. nam sola leuis suspicio satis est ad hoc quod cōtra aliquem fieri possit inquisitio de hæresi, vt ꝑ Geminianum in c. Inquisitores. eo. tit. li. 6. imo ex leui argumento, vel indicio inducitur ad suspicionem. secundum Abb. in c. tertio loco. de proba. circa fin. & dicitur patere illud, de quo constat per pręsumptiones, vt idem Abb. in c. ad nostram de empt. & vendi. Memento tamen tu Inquisitor, quod vbi maius est periculū, ibi etiam cautius est agendum c. vltim. de elect. li. 6. & quia periculum subuersionis a fide omni alio periculo est grauius, ideo cautius agendum est scilicet ad condemnationem.

Leuia signa ad præsumendum aliquem esse hæreticū.

21 Præsumitur in dubio pro hæresi, & contra hæreticum, saltem ad pœnitentiam salutarem imponendam. argumentum in c. literas. de pręsump. sicut, & in aliis tangentibus periculū animæ c. significasti. de homicidio 2. Zabar. in Clem. 1. de hære. §. verum. Scilla. de fide catho. c. 34. Imol. in cle. 1. de hære.

In dubio præsumitur contra hæreticū.

22 Præsumitur contra criminosum, vel morbosum qui semel fuit criminosus, & onus probandi contrarium transfertur in eum propter præsumptionem contra illum facientem. glo. & Doct. in c. cum inter cano. de elect. & ibi Abb.

Semel malus semper præsumitur.

23 Presumitur pro processu iudicis, quando est lata sententia, & in rem transiuit iudicatam. Innoc. in c. dudum. de electio. & ibi Abb. & plenius in c. quoniam contra. de proba.

Præsumptio

Præſumptio omnis ceſſat in probatione quæ offertur incō tinenti, vt in c.literas, de reſti.ſpol.Abb.in c.ex parte 2.de off. deleg.& c.ſciſſitante.de in integr.reſti. 24

Bonitas in nobili ſemp̄ præſumitur.

Pręſumptio maior eſt bonitatis in viro nobili,& ingenuo, quam in viro vilioris conditionis, vt not.in c.1.de purg.cano. facit l.quod ſi nolit.§.ſi mancipium.ff. de ędil.edic.& c. afros, & ibi glo. diſtinct. 98. & quod notatur in cap. venerabilem, de electio. 25

Pro principe p̄ſumitur niſi ſcādalum immineat.

Pręſumitur pro tabellione quod in actis verū ſcripſit.Abb. & præſumitur pro Principe quod iuſta cauſa facit, nec admittitur probatio in contrarium, vt not. Cyn. in l.reſcripta C. de preci.imper.offer.Limita tamen hoc nō procedere, niſi reſpectu ſuorum ſubditorū, vt not.Innoc.in c.Inquiſitioni, de ſent. excommunicationis. Limita etiam quando timeretur ſcandalum futurum, ſeu turbatio chriſtianitatis, ſeu peccatū fieret, quia tunc eius mandatis non eſt obediendum, nec præſumitur mandare ex legitima cauſa, vt not.Inno. in di.c.inquiſitioni. de ſent. excom. 26

Præſumitur ex præteritis circa futura.tex.eſt in c. mandata,& c.ſcribam. de præſump.& ibi Abb. 27

Pro literato.

Præſumendum eſt magis pro viro literato, vt non inclinetur ad paſſiones, vt ignarus. Abb.in c.cum in iuuētute. de præſump.& pro illis qui iudicio principis, ſeu populi dignitatem ſunt adepti. Abb.vbi ſupra. 28

Præſumitur bonus quilibet bonitate intrinſeca, nō autem bonitate extrinſeca. Abb.in c.dudum. de præſump. 29

Præſumptiones variæ ad ſententiam ferendam coniungi poſſunt. Abb.in c. a nobis.qui matri. accuſ poſſ. 30

PRINCEPS.

PRinceps non arctatur ad obſeruantiam ſolemnitatis iudicialis, quia quicquid facit princeps, facit vt Deus, in auctē. de hęred.& falc.ergo ſola facti veritate attenta debet iudicare, cum Deus ſit ipſa veritas, vt not. in c. cum omnis. de teſti. quæ non fallit nec fallitur. Georg. nata. in repet. Clem. ſæpe de ver.ſig.& ideo debet habere mundum calamum,& vnum, 1

Mundum calamum, & vnam linguā.

ac vnam

ac vnam linguam,& non plures.quia ſcriptum eſt, quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. & propter hoc trahens ad ſe aliquam cauſam nõ poteſt dici Iudex incompetẽs, quin imo poteſt commutare vnam pœnam in aliam, & corporalẽ in pecuniariam. Et nota quod licet Princeps habeat poteſtatem in criminalibus mutandi,vel etiam tollẽdi pœnam, non tamen quo ad damnandum iam abſolutum. Perquire leges quæ verba faciunt de remedio principis,& comperies eas ita loqui.Nam l.relegati in fi.ff.de pœnis, q̃ allegat Afflictus ita loquitur.pariter & .§.fin.& l.diui .ff. de quæſt. & ſic etiam loquitur.l.moris.§.Iſtæ ferę.& l.aut damnum.§.fin.ff.de pœn. & l.1.§.deinde adiecit, verſ.de qua.ff.de poſtula.

2 Principis delegatus fungitur vice principis. c. ſane. 2. de off. deleg. ſicq; poteſt omnia quæ poteſt princeps in re commiſſa, ideo etiam præfertur ordinario etiam maiori, vt in di. c. ſane. Et honoratur tamquam princeps in re commiſſa, non tamen quo ad principem,ſed quo ad alios, vt declarat Decius in di. cap. ſane. *Delegatus Principis.*

3 Princeps ſi facit contra ius,prę ſumitur facere ex cauſa.Doctores in l. fin. c. ſi contra ius. Et in c. Inquiſitioni.de ſent. excommunicationis. Abb.in c. ſuſcepti.de cau.poſſeſſ.& ꝓprie. *Contra ius ſi facit.*

4 Principi mandanti fieri aliquid contra ſuum ſubditum eſt parendum,etiam mandanti quod quis ſuſpendatur,quia præſumitur moueri ex cauſa debita. Abb.in cap. cum olim. de ſent. & re. iudi.

5 Principes Chriſtiani omnes ſubduntur Papæ, ideo in concernẽtibus ſalutem animę, vel decorem chriſtianę religionis tenentur omnes conſtitutiones Papæ ſeruare. Abb. in c. conſuluit. de appell. *Papæ in quibus ſubdũtur Principes.*

6 Principes, & poteſtates tenentur ſub præcepto compellere Iudæos ad reſtitutionem vſurarum. cap. Poſt miſerabilem. de vſuris. *Quo ad Iudæos.*

PRINCIPIVM.

1 PRincipium dicitur quod eſt ante medium,ita quod ſi quis teneatur aliquid facere in principio ſui temporis, ſufficit,

quod illud faciat ante medium. Abb. in c. quoniam de feriis.

Principium illicitum, & finis.

2 Principium si illicitum est, & finis illicitus, vel e contra attendimus id quod est licitum, siue sit principium, siue sit finis Bar. in l Quod ait lex .§. quod ait lex .ff. de adult. & ideo etiã videtur, ꝙ si satellites prosequũtur quẽ extra ecclesiã vsq; ad ecclesiã ipsam, ꝙ non possit capi ille, quia attẽdimus finem, vel principium, quando finis, vel principium magis fauet defensioni, & reo. & ita tene in hoc articulo quicquid sit in alia materia, quia quando principium est in vno territorio, & finis in alio, semper attendendum est ad finem .l. quis sit fugitiuus .§. Cecilius .ff. de ædil. edic. & Alex. in cons. 75. 3. vol. Iason. in l. pleriq;. de in ius voc.

Fugiens in ecclesiam.

PRIVATA.

1 PRiuata crimina sicut furti, iniuriarum, abigeatus, & similiũ sunt ea de quibus in li. 47. Digest. a tit. de priuatis delictis in quo incipit liber quadrages. vsq; ad tit. de publ. iudi. & possunt dici priuata ea quæ non enumerantur inter publica, iuxta l. 1. .ff. de publ. iudi. Et nota ꝙ tripliciter crimen potest dici publicum, videlicet largissime, large, & stricte. Ang. insti. de publ. iudi. sed an quando ciuiliter agitur pro crimine publico, competat actio, videtur non competere. Instit. de pub. iudi. in prin. vbi textus expresse videtur factus ad hoc, sed intellige quando criminaliter agitur, sed si ciuiliter ad ius suũ, non video quare non competat actio, quæ est ius prosequẽdi ius suum. Instit. de actio. vide Bossium in pract. tit. quomodo proced. per actio. in delictis.

Publicum tripliciter.

2 Priuatus bonis, & deinde restitutus, an teneatur creditoribus, si ipsi non contradixerunt cridis, vide Bossiũ in pract. tit. de proclamate quod fit locis publicis. nu. 15. & 16.

PRIVILEGIVM.

1 PRiuilegium quid, quid rescriptum, & quid beneficium. vide Abb. in rubr. de rescript. & Alex. in l. quia tale .ff. solu. matri. Et an priuilegium extinguatur cum persona, vel transeat in hæredes, & singulares successores, vide Bart. in di .l. quia tale, & ibi Alex. Et quia clara est conclusio quod quando priuile-

priuilegium conceditur contemplatione personæ, ita qnod ꝑ sona sit causa immediata priuilegii, quod tunc extinguitur ex tincta persona, vt in di. locis. Zasius. sing. 2. & 4.

2 Priuilegia eadem habet Princeps, Agusta, & Fiscus. l. fiscus cum in priuati. §. fin. ff. de iure fisci, Salic. in l. fin. C. de priui legiis fisci. glo. in rubr. C. de iure fisci. Et ideo in priuilegiis fisci etiam recurras ad priuilegia principis. de quibus per Iaco binum de Sancto Georgio in sua inuestitura, in ver. princeps Pedemõtium. Et nota quod priuilegia fisco damnosa restrin guntur ad minus fisci pręiudicium, vt est textus vltra eum. & ibi Iason. in l. Nec damnosa. C. de precibus imper. offeren.

Priuilegia fisco damnosa.

3 Priuilegium contra solitum morem priuilegiorum est de falsitate suspectus. Abb. in c. causam. de testi.

4 Priuilegium concessum personæ, vel collegio perditur vna contrauentione spontanea, etiam si sit concessum in rebus ec clesiæ. Si loco pio, vel ecclesiæ requiritur tempus annorum quadraginta. Intellige primum quando concernebat tantũ fauorem personæ, secus si vtile sit ecclesiæ. Abb. in cap. per illorum. de præben.

Personale priuilegium quomodo perditur.

5 Priuilegium perditum de cuius veritate, & tenore, ac per ditione constat per testes, potest innouari. cap. cum olim. de priuileg. ibi vide.

PROBATIO.

f PRobatio licet laudationem imo plusquam laudationem proprie significet. Cic. ad Marium li. 7. Istam rationem ocij tui & laudo vehementer, & probo. demostrationem ta men quandam significare inuenimus. Plaut. in Rud. Non pro bare pernegando mihi potes. & Lucre. li. 2. Huic satis il lud erat planum facere atque probare. Probatio igitur erit ad propositum nostrum, rem aliquam per demonstrationem ostendere.

Probatio quid.

2 Sed nota quod probari oportet de substantia magis, quam de qualitate delicti. glo. in l. si arbiter. ff. de proba. Bald. in consl. 465. in 4 vol.

3 Probatio præsumpta, non autem vera dicitur quæ ex teste

Præsumpta. integro fama publica, & pluribus adminiculis resultat. Bal. in c. 1. §. cum autem, in vlt. col. in penult. quæstione. de contro. inuesti. & in rubr. c. de proba. & Iason in l. admonendi. ff. de iureiur. Et hæc probatio admittitur in occultis criminibus, q̃a in terminis in quibus loquũtur, videlicet in teste integro, cum aliis adminiculis in quolibet crimine sequitur plena probatio. vide Bossium in pract. tit. de conuictis.

4 Probatio per præsumptiones, & coniecturas admittitur in probandis simulatis actibus, & fraudulentis. Bar. in l. post contractum. ff. de donatio. Et Iason in l. cum ea. col. 2. Item in crimine falsi in specie vbi ciuiliter agitur. Et in quolibet alio crimine difficili ad probandum sufficit talis probatio. Bar. in l. si quis ex argentariis. §. an hæred. ff. de edendo. Ibi Iason. vide Bossium in pract. tit. de part. suppo.

Luce meridiana clarior probatio.

5 Probatio in criminalibus debet esse luce meridiana clarior l. sciant cuncti c. de proba. quæ dum loquitur de conuictione testium, addit, idoneorum, dum vero de cõuictione instrumentorum, addit, apertissimorum, & dum loquitur de conuictione indiciorum, addit, indubitatorum, ac etiam luce meridiana clariorum. Quæ lex est canonizata. 2. q. vlt. c. sciant cuncti. Facit l. qui sententiam. C. de pœnis. & cap. Epiphanium. 5. quæst. 6.

6 In causa etiam ciuili excedente decem libras auri, Anchar. in cons. 65. & in causa ciuili ardua secundum Doctores in di. l. sciant cuncti, & Iason in l. 1. col. pen. C. de sum. tri. & fi. car. ac etiam procedit vbi agitur ad commissionem pœnæ applicandæ parti. Alexan. in cons. 33. 2. vol. de quo vide Ioan. de Imol. in cons. 187.

7 Item proceditur per accusationem, siue ꝑ Inquisitionem, Anan. in cons. 39. colum. 1. in fin. & ex his procedit etiam sine dubio nõ solum si agatur de magna causa criminali, sed etiam de minima. & aduerte ad id quod Doctores dicunt per di. l. sciant cuncti, quod probationes debent esse luce meridiana clariores, quia non tantum rationem habent ad cõditionem personarum quod debeant esse idoneæ sicut dicit dicta lex, &

conse-

consequenter omni exceptione maiores secũdum Doctores, verum etiam ad dicta.& ideo requiritur, vt facto se dicant interfuisse, vt dicit Albericus in eadem l.col.1.& non per coniecturas, quæ tamen sufficiunt, vbi ciuiliter agitur, iuxta dicta. Bar.in l.prætor ait.§.prætor ait,& ibi Iason .ff. de eden.& per Marsil.in tit.de quæstio.char.45 .& in l si quando c.vnde.uide Salic.in c.50. col.pen. sed in criminalibus subtilior debet fieri indagatio veritatis, & maiori cum subtilitate testes sunt interrogandi.vide ibi omnino,& Bossium in pract.tit.de conuictis nu.11.12.13.& 14.

8 Probationes imperfectę vtrum ad faciendam plenam probationem possint coniungi. vide Abb. in cap. cum causam, de probatio.

Probationis gradus.

Et nota ex Lucerna Inquisitorũ quod probatio habet suos gradus, quia aliquando Iudex incipit suspicari, hoc est leui argumento inclinare in vnam partem, aliquando incipit opinari, hoc est inclinare animum suum in vnam partem ratione forti, non tamen sic, quin credat partem contradictoriam fore possibilem. aliquando credit ratione forti in tantum quod in nullo dubitat de contrario, & ista est plena probatio,& naturalis. Probantur ista.ff.de quæstioni.l.1.quæ probatio plena facit Iudici plenam fidem, vt notatur C.de eden.l.procur .ff. de condi.ob tur.cau.l.1.facit quod notatur.ff.de proba.l.quin quaginta.hæc Io.de ligna. in repetitio. super Clemen. sæpe. de verbo. signific.

PROCEDERE.

De maleficio principali cõstare debet priusquã procedatur contra Auxiliatorem.

1 PRocedere non potest Iudex contra aliquem eo quod prestiterit opẽ, vel auxilium ad aliquod maleficium, nisi prius constet de maleficio principali. similiter non potest procedi quod quis mandauerit maleficium fieri, nisi prius de mandatario constet. & est textus vulgaris quem nescire esset maximum dedecus.in l.si is qui rem.la 2.§.si tu ticium.ff. de furtis, & ita Bar. ibi. Potest tamen simul procedi contra principalẽ, & accessorium, nam simul.omnes accusantur, & accusari possunt, vt per Felinum in c. 2. de accusa, & habitis indiciis de vtroque

vtroque formatur contra ambos inquisitio, & sic etiam auxiliatorem. Vnde non dico quod prius debeat constare de principali antequam possit procedi cõtra auxiliatorẽ. sed dico ꝙ ad hoc, vt procedatur contra auxiliatorem, requiritur vt constet de principali. Facit reg. accessorium, de reg. iur. lib. 6.

Contumax bannitus.

2 Sed quid si de principali cõstaret, quia tamquã contumax esset bannitus iuxta dispositionem statutorum, an sufficeret ad hoc vt posset procedi contra auxiliatorem? credimus satis non esset per regulam l. eius qui delatorem, & per id quod notat Bar. ff. de iur. fisci. & per ea quę ponit Bal. in l. 2. C. de eden. & Bar. in l. cum filius. ff. de ver. oblig.

Absolutus.

3 Pone etiam quod de principali nõ solum nõ constat, imo sit absolutus, an propter hoc mandans sit absoluendus? & similiter testis falsus esset absolutus, an pari modo instruens sit absoluendus? Et dic non esse absoluendum, quicquid innuere videantur prædicta. ita Bal. in l. transigere, colum. fi. in fin. C. de transact. quod est contra vulgares.

4 Superest modo quærere an constare debeat de delicto ante capturam, & dicendum est debere omnino per ea quæ dicta sunt, & adhoc optime Gand. in tit. de præsump. col. 3. vbi dicit quod non constito de delicto, quicquid superędificatur nullum est. quod etiam expresse vult Brun. in tract. suo col. antepenult. in vers. sed idem. Salic. iuncto vers. quod ego intelligo. Pro qua opinione videtur tex. secũdum expositionem Io. And. in c. si clericos, de sent. excom. li. 6. Et quia diximus quod ante inquisitionem debet constare de delicto, dic idem ante accusationem. Vide infra in materia torturæ.

In crimine hæresis ex leui suspicione proceditur.

5 In crimine autem hæresis proceditur ex modica, & leui pręsumptione contra aliquem vti hæreticum, vt in c. accusatus. de hære. li. 6. & ibi not. per modernos. Abb. in c. literas. de præsumpt. dicit quod leue argumentum iuxta l. 2. C. de hære. sufficit ad inquirendum de hæresi. Et procedi potest non solũ per accusationem, verum etiam per denũciationem, & inquisitionem. c. licet Heli. iuncto c. seq. & c. qualiter, & quãdo. el 2. de accus. Est verum quod non requiritur, vt præcedant Inquisitionem

tionem omnino clamor,& infamia,de quibus in di.c.sed leuis & modica præsumptio sufficit,de qua vide quę diximus supra in ver.Inquisitio.

6 Procedere simpliciter,& de plano,& absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu qualiter intelligatur, habetur in clem. sæpe,& ibi Zabar. & Io. de Imol. vide etiam ad hoc glo. in di. Clem.in ver. & figura.& glo. in c.fin.ver.figura. de hære.li.6. vide etiam,& bene pondera glo.in ver.defensiones. di.Clem, sæpe.ibi.vnde nota.vsque in fin.

Simpliciter, & de plano.

7 Procedere summarie est procedere remotis solemnitatibus iuris,sed receptis plenis probationibus,quando agitur de magno præiudicio.Bar.in l.Iudices.in 1.appo.C.de Iud.& Bertachinus in suo repertorio,in dictione,summarie.5.& si causa principalis est summaria, omnes articuli eius sunt summarii. Bartol. super extrauaganti. Ad reprimendum, in ver. Summarie.

Summarie.

8 Procedi potest in crimine hæresis contra aliquem,quando subest infamia, vel suspicio contra illum,& eodem modo procedi potest propter scandalum, & tumultum populi.de purg. cano.c.Inter & 2.q.5.c.omnibus. secundum Io. de Imol. Hæc Gemin.in c.vt officium.de hære.li.6.

Infamia præcedens, vel scandali timor.

PROCESSVS.

1 PRocessus in criminalibus fit sicut & in ciuilibus, & super denunciatione sicut super accusatione, vel Inquisitione. Aliquando propter denunciationem via inquisitionis, vel ex indicio solum,quod oritur ex dicto denunciatoris,vel ex alio. Primo casu loquitur hæc materia, quia sic intelligitur.dicitur etiam, quod proceditur via denũciationis sicut per alios modos. Secundo casu,non tamen etiam largo modo,dicitur procedere via denunciationis, & iste secundus modus est ille qui quottidie est in vsu. Quia ad denunciationem consulum villarum,& eorum quos Ancianos appellamus in ciuitatibus deputatorum ad denunciandum maleficia proceditur via Inquisitionis.Hos terminos declarat Bartol.in l.diuus,vers.vlterius quæro.ff. de custo, reo. Et sunt ex mente omnium scribentiũ, maxime

Anciani.

maxime Salic.in l.ea. quidem C.de accuſ.in 18. quæſt. & Angel.de malef.& ſequitur etiam effectus Iuris ex terminis,quod primo caſu quando proceditnr ſuper denunciatione, denunciator habetur pro accuſatore ſeu loco accuſatoris,& ideo nõ poteſt eſſe teſtis 14.q.3.c.licet Heli.de ſimo.& ita Bar. in di.l. diuus,verſ.Item quæro vtrum.Et ideo interdum ſufficit ad inquirendum, interdum etiam plus operatur. vide Boſſium in pract.tit.de denunciatione.

Denunciator pro accuſatore.

2 Proceſſus factus contra principalem non nocet acceſſorio. aduerte tamen quia aut loquimur in ſentẽtia, aut in confeſſione, vel teſtibus, vel aliis actis, de quibus vide Bart. in l.denunciaſſe.§.fin.ff.de adult.in l.lucius.ff.de infa.& in l.admonendi, col.8.verſ.& quid ſi dicta teſtium.ff.de iureiu.& alibi maxime per Alex.in l.ſæpe.ff. de re. iud. Quæ tamen difficultas oritur in proceſſu facto quo ad vnum duntaxat,ſecus ſi quo ad vtrũque, videlicet principalem, & auxiliatorem. ita Doct. vbi ſupra, maxime per Bal.in l.1.§.fi.verſ.3.ff.de eden. Nec mirum videatur quod proceſſus poſſit fieri quo ad mandantem, & mandatarium ſimul,quia de hoc habemus tex.in l.minoribus C.de his quibus vt indig.& per Angel.in glo. Andream auxiliatorem.vbi dicit quod non ſolum contra principalem,& auxiliatorem poteſt ſimul procedi, ſed etiam contra mille principales,nec quia vnus ſit cõtumax, debet ſuperſederi quo ad alios, & allegat text. & ibi Bartol. expreſſe in l. non idcirco .ff. de iudic.

Contra principalem, & auxiliatorẽ.

Proceſſus nullus.

3 Proceſſus factus vigore literarum male intellectarum non ſuſtinetur ex errore male intelligentium, ſed ſi reperitur proceſſus contrarius,debet pronunciari nullus. Abb.in c.cauſam quę.de reſcript.& ibi vide.Quod ſi Iudex proceſſit contra ius male intelligendo legem,vel canonem,ipſe proceſſus eſt nullus.Item corruit proceſſus,ſi aliquid attentatur non ſolum cõtra formam mandati,ſed etiam extra formam.not. in c.ſi cui. de elect.li 6. Abb. in c. prudentiam de offi.deleg.& in c.ſuper quæſtionum.§.verum.eo. tit.Item proceſſus factus per Iudicẽ delegatum nõ ſeruata forma reſcripti,eſt ipſo iure nullus, vt

in c.

vt in c. cum dilecta . de rescript. Et si plura continentur in rescripto, videtur data forma, & secũdum formam narrationis dictorum debet Iudex procedere, ex quo primo loco narrata videntur studiosius præmissa. Abb. in di.c. cum dilecta.

Confessio rei quid faciat.

4 Processus error, vel libelli accusatorii ineptitudo, non attenditur quando reus delictum confitetur. Angel. in l. ea quidem. col. 6. C. de accusa. & idem in l. inter stipulantem. §. si stichum. ff. de verbo. obligatio. Bal. in l. edita, colum. antepenul. C. de eden.

Publicatio processus pro defensionibus.

5 Processus publicari debet reo accusato, seu inquisito, vel denunciato, etiam de crimine læsæ maiest. vt suas possit facere defensiones. Matth. de afflict. in c. 1. §. Et bona committẽtium. col. 1. nu. 9. tit. Quæ sint regalia in vsibus feudi. Faciunt quæ dicit Præpositus in c. nominationis. §. sententia. vers. publico autem. vbi dixit quod publicatio processus fit, ne ius partis lędatur. 2. q. 6. facit etiam pro dicta conclusione textus iuncta glo. in c. fin. de hære. li. 6. vbi habetur quod etiam in tali crimine debent testes publicari, nisi adsit quo offendantur. Ad idem est textus in c. frequenter, & in c. quoniam. §. sunt, & alii, vt lit. non contest. & de hac materia publicationis testium in causa criminali vide per Angel. in tract. de malefi. in ver. qui Iudex dictum processum publicauit. & ibi Augu. de Arimi. in sua additio. Venetijs tamen in criminalibus neque reis datur copia indiciorum, neque eis publicãtur attestationes, nec nomina testium, sed possunt rei tantummodo dum examinantur excludere quos volunt a testimonio, causas adducẽdo. formato autem toto processu ad offensam, & defensam, postea publicãtur, sed tunc testibus opponere non potest. qui modus procedẽdi, licet forte videatur durus, tamen esset seruandus l. prospexit. ff. qui & a quibus. Et forte in crimine hæresis expediret modum hunc in procedendo vbique seruare. quia dum publicantur processus, & veniunt ad manus procuratorum, & aduocatorum, causę cum magna difficultate finiri possunt, & multa sequuntur in conuenientia.

Publicatio testium.

Modus bonus procedẽdi.

6 Quod si quis quęrat, an reo de hæresi conuicto sint dandę

defensiones, potest dici cum distinctione, Quod si crimen est defensibile, vt quia dixit hæreses disputando, vel iocose, vel alia ratione non totaliter damnabili expresse, tunc dãdæ sunt defensiones. Si autem crimen nõ est defensibile, vt quia publice hæreses prædicauit, tunc non sunt dãdę. per c. vt officium. de hære. lib. 6. vbi in hoc crimine tollitur appellatio. Carer. in tract. de hære. nu. 131. Habet tamen cõsuetudo, vt cuilibet dẽtur defensiones, quia sunt de iure naturę, vt diximus supra in ver. defensiones. sed dantur in forma simplici tacitis nominibus testium, & expedito processu ad offensam, & defensam. & Romæ fieri vidimus ab officio sanctæ Inquisitionis, quia talis publicatio videtur esse de essentia, & substantia iudicij, vt per glo. in l. prolatum, C. de senten. quod habet locum etiam si procedatur summarie, & sine figura iudicij, vt in c. fin. a contrario sensu. de hęre. li. 6. & ponit Bar. in extrauag. ad reprimẽdum, in ver. sine figura iudicii. sed hoc intellige verum simpliciter, si is contra quem agitur, petit sibi publicari. si enim petitur, & non publicatur, tunc processus nullus est. si autem non petit, & non publicatur, tunc processus non vitiatur, vt in c. qualiter, & quãdo. de accusa. & c. Inquisitionis, eo. tit. vide D. Amodęum, in tract. sindi. ibi. an autem publicatio.

Hæresis defẽsibilis.

Defensiones de iure naturæ.

7 Processus Inquisitoris hæreticæ prauitatis ita debet esse bene formatus, ac si ordinarie procederet quo ad essentialia, videlicet, & substantialia iudiciorũ, non obstante quod summarie, & de plano ei concedatur posse procedere. quod intelligitur omissis scilicet solemnitatibus iuris positiui, Tabie. in verb. Inquisitor. §. 38.

8 Processus Inquisitoris non potest confundi, neque impediri ꝑ processum Ordinarij, imo Inquisitor potest libere procedere, vt in priuilegio Clementis quarti, & Vrbani quarti, incipien. licet ex omnibus.

Processus nullus respectu iudicis.

9 Processus formatus per Iudicem, cui cõstat citationem nõ peruenisse ad notitiam citati, vel citatum fuisse legitime impeditum quo minus venire potuerit, est ipso iure nullus, quia nõ potest dici contumax. l. cõtumacia. §. cõtumacis. ff. de re iudi. l. de vno-

de vnoquoque.§.1.eo.tit.Bar.in cõſ.228.incipien.Catherina accuſauit. in ver. quinto quod. & fundat ſe in tex.extrauag. ad reprimendum.

10 Proceſſus cõtumaciæ factus ab eo qui ignorabat defectum ſuæ iuriſdictionis,dum tamẽ ignorantia ſit probabilis, valet, vt in l.2.ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. & in l. ſi quis ex alie .ff.de iudi.Super principali non valebit,ſi conſtat non habere iuriſdictionem, niſi prius pronunciauerit ſe iudicem. Si tamẽ Iudex ſciebat ſe non habere iuriſdictionem, non valet proceſ ſus contumaciæ punitiuus,neque ſuper principali.Abb.in c.ſi duobus,& in c.cum ordine,de reſcript.

Ignorantia probabilis.

PROCVRATOR.

1 PRocurator, ſiue excuſationem proponẽs in cauſa criminali, an ſit admittẽdus,eſt materia quam late ponit Bar. in l. penul.§.ad crimen.ff.de publ.iudi.& latiſſime Marian.in c.veniens.de accuſ.Ad cuius materiæ cognitionem notandæ ſunt ſequentes concluſiones cum ſuis additionibus.quarum prima erit.Quamuis textus in di.§.ad crimẽ.loquatur in crimine publico,prohibendo ne procurator interueniat tam ex parte accuſatoris,quam ex parte rei,tamen ſecũdum communem opinionẽ interuenire debet. Idem fit in crimine priuato, vt glo. in di.§.ad crimen.Ita atteſtatur Marianus in di.c.char.2.& ibi refert Angel. & Antonius de Butr. dicentes in iudicando, & conſulendo non eſſe recedendum ab hac opinione,conſiderata tamẽ qualitate pœnę, quia ſi eſt corporalis nõ admittitur, ſi autem eſt pecuniaria admittitur.nec fit diſtinctio, an pœna pecuniaria imponatur iure communi,an ſecundum ſtatutum alterato ipſo iure communi, ſecundum quod imponeretur pœna corporalis,quia non attenditur origo delicti,ſed pœna ipſa. hæc Marianus ibi. char.3.col.2.& 3. vbi dicit hãc eſſe cõmunem opinionem. & hoc vltimum eſt planum ex parte rei, ſed ex parte accuſatoris diſtinguit in hoc caſu, quando ſtatutum mutauit pœnam corporis afflictiuam in pecuniariam, vt per eum,char.3. colum. fin. verſ.ſed concludendo.

Pœna corporalis, vel pecuniaria.

Secunda concluſio eſt,quod etiam in caſibus in quibus ad-

mittitur procurator, Iudex tamē possit illum non admittere, vocādo personā principalem tamq̄ legaliorē, nisi probaretur dominum impeditum, vel nō probaretur quod esset legalior. Ita in l. fi. C. de procur. vide Bossium in pract. tit. an in criminalibus iudiciis, num. 1. & 2. & 4. & secundum Abb. in c. veniens de accusa. nu. 1. procurator non admittitur in criminalibus nisi ad allegandum absentiam inquisiti, vel alias exceptiones ipsum crimen non tangentes, nisi reus sit in vinculis, vel sit conclusum in causa, ibi nu. 20.

In criminalibus quando procurator admittatur.

2 Procurator in crimine heresis non habet interuenire, neq; ad agēdum, neque ad defendendum, vt dicit glo. in prin. c. veniens, ibi, nota singulariter, & ibi Abb. de accusa. li. 6. si tamen Inquisitor ex gratia vult admittere, potest. sed auertat ne admittat garrulam, & cauillosum qui impedire quærat processum, sed admittat probum, & iustitiæ amatorem, qui pecunia vel odio, aut amore non corrumpatur.

Garrula non admittatur.

PRODVCTIO.

1 PRoducens testem corruptum eadem pœna qua falsus testis punitur. quibus autem pœnis falsus testis possit puniri vltra dicta a Marsilio in reperto. §. præterea l. 1. ff. de sicar. vide etiam Felin. & Aret. in c. sicut. de testi. in 3. nota.

Testem corruptum producens.

Producens instrumentum falsum, videlicet scienter, præsumitur illud fecisse, vel fieri fecisse l. maiorem, & ibi Bal. Alex. in cons. 77. 1. vol. Ana. in c. ad falsariorum c. 5. de crim. falsi. nisi ostendat a quo habuit, vel quis fieri fecerit, vt in di. iuribus, & locis. & an si dicatur, nolo vti, fiscus ipse possit vti, videtur posse, & quod hoc decidat Bar. in quæstione quæ incipit, Iudex maleficiorum, col. 3. & fin. & facit, quod licet accusator renunciet testibus, non valet, quia videtur colludere cum accusato, & quia non debet pręiudicare fisco, Aret. in c. cum venissent de testi. col. 4. vers. 3. & Felin. ibidem in 3. col. Placētiæ vtens falso instrumento scienter, pœna quadrupli puniri debet in ciuilibus, in criminalibus autem pœna a iure statuta. vide Bossium in pract. tit. de falsis, per totum.

Instrumentū falsum producens.

PRO-

PROMISSIO.

1 PRomiſſio quęlibet etiam iurata ſic intelligitur, videlicet niſi ſuperueniente iuſta cauſa contraueniendi l.fin. & ibi Iaſon .ff. qui ſatiſd. cogan. Iaſon in l. quod ſeruus, de cond. ob cauſ. & vbi eſſet iniuſte detentus, potuiſſet impune fugere, vt per Alex. in l.ſed ſi eximẽdi. §. Item ſi quis. ff. ne quis eum qui. nam etiam iniuſte confinati poſſunt rumpere confinia, ſecundum Bal. in l. 1. C. de monop. Item poteſt licite reſiſti iudici de facto procedenti l. prohibitum, & ibi Bart. C. de iur. fiſci li. 10.

2 Promiſſio facta a Iudice de impunitate reo ſi confiteatur crimen, non tenet, quia etiam non poteſt promittere, licet ſit publica perſona l. ius publicum. ff. de pactis, vbi Iaſon in ſpecie ampliat etiam in publica perſona. pertinet namque talis impunitatis promiſſio ad ſolum Principem, imo ad ſupremum l. relegati. ff. de pœnis. vide ſupra in ver. Princeps.

Princeps ſolus impunitatem promittere poteſt.

PROROGATIO.

1 PRorogata iuriſdictio non dicitur per hoc. quod formata Inquiſitione reus Inquiſitus examinatus, ſine alia contradictione confeſſus fuerit. Angel. in conſ. 27. quia compulſus illud videtur facere, vt per Innoc. in c. ad petitionem. de accuſa. & Cæpol. in conſ. 59. eodem modo ſi datur bãnum in cõtumaciam contra aliquem per non ſuum Iudicem, non prorogatur iuriſdictio, ſecundum Bal. in l. qui ex conſenſu C. de epiſc. audi. verſ. deinde nota. & Alex. in l. ex quacunque. col. 4. ff. ſi quis in ius voc. no. ier. & ſi in cauſa criminali quis prorogat iuriſdictionem ſui iudicis, tamen iudex competens poteſt per inquiſitionem procedere. Aret. in cap. quod clericis, colum. 2. de foro compet. vide Boſſium in pract. de foro compet. nume. 80. 1. & 2.

PVBLICATIO.

1 PVblicatio teſtium, & accuſatorum maxime in negotio fidei nullo modo fienda eſt, vbi ex hoc eis imminet periculum, vt in c. fi. de hære. li. 6. non tamẽ (vt iam ſupradictum eſt) neganda eſt copia indiciorum, vt tradit Bal. in conſ. 95. primi vol. nec etiam defenſio, dato quod poſſit procedi ſimpliciter

Teſtium.

de plano

de plano, & cet. vt habes per Bart. super extrauag. ad reprimendum.

Processus. Publicatio autem processus, ad hoc vt sententia sequatur, est necessaria, licet sine illa non sit ipso iure nulla, & est communis opinio, vt per Felinum in c. licet causam.& latius in c. 1. & .ff. de re iudi. & Aretin. in c. causam quæ. de rest. 2

Publicatio de iure communi hoc etiam nostro tempore fit sicut olim fiebat cessantibus personis, de quibus in aucten. bona damnatorum. c. de bonis damnatorum. & fere semper secundum statuta, & ordines locorum ad quæ recurrendum est, vt dicit Bar. in l. 1. .ff. de bon. damn. imo secundum consuetudinem bona damnatorum publicantur, vt per Oldr. in cons. 17. col. 2. vide Bossium in pract. tit. de bannit. publica. 3 *Bonorum.*

Publicatio bonorum in crimine lęsę maiestatis non fit, nec fieri debet ipso iure, nisi lata sententia ante mortem, vel postea damnata memoria defuncti, in casibus a iure permissis, vt supra diximus in ver. hæreticorum bona. Et nota quod quãdo publicatio ex natura sententiæ non sequitur in bonis alterius territorii, tamen in effectu fieri potest, vbi in alio territorio condemnatus sortitur forum, puta ratione domicilii, quia poterit fieri nouus processus ibi, & noua condemnatio. An autem in bonorum confiscatione veniant bona præsentia, & futura, dic non venire futura, vt per Bar. in l. 1. in fin. .ff. de bon. damn. glo. in l. Nam ad ea .ff. de condit. & demonstr. Nellus in prima parte secundi temp. q. 18. & vide Iason. in l. si ita stipulat. .§. cum stipulamur. col. 3. .ff. de ver. oblig. 4

Bona hæreticorum.

Bona damnati in alio territorio.

Futura bona confiscanda non veniũt.

Publicatio comprehendit bona quæ reus habebat tempore commissi criminis, non autem postea acquisita, vel ei relicta. quia verum est quod tempore delicti fit ipso iure confiscatio, adeo quod licet requiratur sententia, tamen declaratio dicitur quo ad bona. c. cum secundum. de hære. lib. 6. Et ideo non dicitur aliquid nouiter inducere, sed inductum ostendere. l. adeo. ff. de acquiren. rer. domin. §. cum quis. Quare semper talis declaratio retrotrahitur, secundum Io. And. & communiter Doctores. in di. c. cum secundum, & plene Bar. in l. 5

omnes

omnes populi .ff. de iusti. & iure. in illa quæstione, qualiter lex retrotrahatur. Et propterea non videtur dubium attendendam non esse sententiam iudicis, quæ non potest dici sententia faciens confiscationem, sed declarans iam factum. & consequenter bona acquisita inter cõfiscationem iuris, & sententiam non venire. & ita late præsupponit Curt. in cons. 60. alias cons. 59. incip. Dux Philippus. Ibi, Benedictus commisso delicto ante bannum decessit, sed tamen ante pater eius decesserat, postea post mortẽ ipsius, Benedictus fuit damnatus. Et posito quod valuerit illa sententia post mortem lata, quęro, an illa bona patris acquisita post delictum ante sententiã transiuerint in confiscationem. Et concludit non transiuisse, habens pro claro quod confiscatio fuerit facta tempore delicti, sicut disponit decretum, ideo sequitur illam regulam cõmunem quam diximus, quod bona postea acquisita non veniunt in confiscatione. vide Bos. in pract. tit. de bon. publica.

Bona post delictum acquisita.

PVBLICVM.

1 PVblicum crimen tripliceter potest dici, largissime, large, & stricte. Angel. instit. de pub. iudi. in prin. col. penult.

PVNITIO.

1 PVnitus per iudicem ecclesiasticum etiam per iudicem secularem potest puniri. Abb. in c. de causis. de offi. deleg. quia non est mirum quod ex vno facto quis incidat in plures leges, & plura delicta. l. numquam plura .ff. de priua. delictis. Et melius per Bar. in l. si adulterium cum incestu. col. 2. .ff. de adult. & in l. 1. .§. vnde quęritur .ff. de public. sicut pro sacrilegio quis punitur per iudicem ecclesiasticum, & iudicem secularem. Abb. in c. cum sit generale. de for. compet.

In vtroq; foro puniri potest delinquẽs

2 Punitus secundum statuta loci delicti minori pœna, an possit puniri si capiatur in loco domicilii, secundum statuta ibi imponentia maiorem pœnam in eo in quo non est punitus, vide Alberic. in l. sepulchri .ff. de sepulchr. viol. & Bossium in pract. tit. de nullit. banni.

3 Puniri quis non debet, nec potest de falso, dato quod quis etiam commisisset dolose, si ex falsitate nemo læditur. glo. in l. damus.

Ex falsitate neminem lædens non punitur.

l. damus. c. de falſ. quam ibi ſequitur. Bal. Adde quid e conuerſo, ſcilicet ſi aliquis patiatur damnum corporis, aut bannũ. vide textum bonum in l. 1. ff. ad l. cornel. de ſicar.

Iocoſe etiam prolata verba puniri debent.

4 Puniri debet qui cõtra fidem aliquid dicit, etiam ſi iocoſe ſe dixiſſe aſſerat. Lapus, & Cardin. in Clem. vnica. §. ſane. de vſuris. dicunt quod extraordinarie punietur arbitrio iudicis ei impoſita aliqua leui pænitentia, augebitur tamen pœna ex qualitate perſonæ, loci, & audientium. Arelat. contra hæreſes. q. 2. num. 7.

5 Puniri ſi quis iuſſus ſit ſecundum formam ſtatutorum, & conſuetudinis, ſi non conſtat de conſuetudine, extraordinaria punietur. ad hoc Bar. in l. 2. §. omnium. num. 155.

Delictum imperfectũ etiã punitur.

6 Punitur quis regulariter, licet delictum non perfecerit, ex quo peruenit ad actum propinquum, & per eũ non ſtetit quin delictum perfecerit. Abb. c. ſi qua. de Diuortiis.

Forũ animæ forum nõ imperdit iudiciale.

7 Punitio in foro animæ non impedit punitionem in foro iudiciali, nec e contra. Sed vtroq; modo poteſt puniri peccatũ Abb. in c. vt mẽſura. de emptio. & vendi. Qui punitur in foro contentioſo, ſi eum hic pænitet, & recipit pœnam patienter, & pœna eſt condigna, non punitur amplius a Deo, nec a Iudice eccleſiaſtico. Abb. in c. ſuper eo. de rapt.

Malus pro ſalute boni quãdo tolerari debeat.

Quando non poteſt puniri malus niſi etiam bonus puniatur, potius debet tolerari malus, quam puniri bonus, Abb. in c. ſacris. de ſepultur. punitur tamẽ quandoque innocens propter nocentem, Abb. in c. dilectus filius. 2. de ſimo.

PVPILLVS.

1 PVpillus delinquens mitius punitur, etiam ſi ſit doli capax, vide Iaſ. in l. more. in tertio notabili. ff. de acquiren. hęred. Et l. pupillum. ff. de reg. iur. vbi etiam vide Decium, & in l. fere in omnibus. ff. eo. tit. de reg. iur. & ibi habes quid in minoribus vigintiquinque annorum, an etiam pœna mitigetur, & quid in ſenio confectis.

PVRGATIO.

Vulgaris.

1 PVrgationes vulgares omnino prohibitæ ſunt, quia ꝑ eas videtur Deus tentari, Abb. in cap. 1. de purga. vulg. Iohannes

hannes de Turre Crem. super ca. deficientibus 2. quæstio.4.

2 Purgatio autem canonica cum sit subsidiaria iuris, scilicet cum crimen aliter probari nō potest, numquam indici debet infamato accusatore apparente, verum infamia perseuerante cum scādalo, & accusatore deficiente, purgabit se infamatus. Abb.in c.2.de purga.cano.infamatus (dico) super actu successiuo, facta prius admonitione, vt in textu c.si quis.de purg.cano.sed super actu momentaneo nulla præcedente admonitione, non purgabit se. Iudex igitur talibus potest indicere purgationem, in qua si defecerint, illos tamquam de crimine cōuictos potest punire. Abb.in c.accedēs.de accusa. & nota quod quando delictum est enorme, vel scandalosum in populo, tūc a principio potest infamatus suspendi donec se purgauerit, & si præstiterit purgationem, tolletur suspensio, & absoluetur. vt in c. ex tuarum. de purg. cano. si autem defecerit punietur secundum modum descriptum, in di.cap.Accedens.eodē tit.

Canonica.

In purgatione deficiens.

3 Nota tamen non abiiciendam distinctionem quæ est talis. Aut hic negligit se purgare, seu venire ad purgationē, & tūc non habetur pro conuicto, sed potest suspendi, vel excommunicari donec se purgauerit, & sic potest intelligi c. excommunicamus. §. qui autem. de hære. & c. 2. de purg. cano. idem vbi offert iuramentum suum de præsenti, sed non potest habere compurgatores, sperat tamen de breui habere illos, & tunc ratione infamię potest suspendi donec se purgauerit, & hoc modo potest intelligi, secundum Inno. c. 2. de purg. cano. Aut purgandus recepta purgatione in ea deficit, vt quia compurgatores non deposuerunt pro eo, & tunc iste debet puniri vt conuictus. Vnde si delictum super quo erat infamatus, & modus procedendi ante purgationem inditam exigebat priuationem seu depositionem, iste deponetur. Si vero aliam pœnam exigebat, illa imponetur duntaxat. Et ita intellige. c. cum P. & c. accedens. Idem dicendum vbi terminus peremptorius præfixus fuit ad se purgandum. Tunc enim si infra illum terminum non comparet, & se purget, habetur pro conuicto secundum Innoc.

Negligens se purgare.

ZZ Nota

Nota ex D. Iohanne de Tur. Cre. ſuper 2. q. 4. in ſummario, quod reus deficiente accuſatore, aut laborat ſiniſtra fama, aut non. Si non, nõ cogitur ad purgationẽ, vt iam dictum eſt ſupra. Et 6. q. 5. c. quod autẽ. Si autẽ laborat ſiniſtra fama, diſtinguendum eſt. Aut enim illa mala fama oritur ex inimicorum confictione, aut ex maledicorum obtrectatione, aut ex probabili, & veriſimili præſumptione. Si in primo caſu, ſi mala fama vagatur tantum apud inimicos & maledicos, ac viles, non eſt exigenda purgatio. 2. q. 4. cap. auditum. & c. cum in iuuentute, de purg. cano. Et 11. q. 3. c. In cunctis. Aut mala fama vagatur apud graues, & maiores de populo pſertim apud iudicem ſuum ordinarium, vndecumque orta ſit mala fama cogendus eſt ad purgationem, vt in cap. ſi quis presbyter. de purg. cano. & ibi per plura cap. In ſecundo vero caſu quando ſcilicet mala fama orta eſt a maledicis, idem eſt obſeruandũ, quoniam ſi vagatur mala fama apud graues, & maiores de populo indicenda eſt purgatio. In tertio vero caſu non eſt dubium quoniam cogitur talis infamatus ad purgationem, vt per c. iam allegatum patet. 4

Mala fama apud inimicos tantum.

Qualiter fiat purgatio.

Qualiter autem fiat talis purgatio ſecundum Hoſtien. talis ſeruandus ordo. Nam infamatus coram Iudice ſuo iurabit ſe immunem eſſe ab eo crimine quo laborat infamia. vnde ſi infamatus ſit quis quod eccleſiam ſancti Petri ſimoniace dederit alicui, iurabit ſuper ſancta Dei euangelia quod pro dicta eccleſia ſancti Petri præfato .N. collata, nec aliquis pro illo ſe ſciẽte precium recepit c. quoties. de purg. cano. Nec illud omitti debet (inquit hoſtien. in ſumma) quod ſi quis in dignitate certa, vel ordine conſtitutus ſit de ſimonia, vel de alio vitio infamatus, non cogitur iurare quod nunquam commiſerit hęc crimina, vel alia ante ſuam promotionem. ſic enim poſſet cogi quod a tempore ſuæ natiuitatis non peccaſſet mortaliter, quod eſſet iniquum, vt probatur 24. diſt. c. fraternitatis. & c. accepimus. de purg. cano. ſed ſufficit quod iuret quod a tẽpore promotionis ſuæ illa non commiſerit, vt c. diſcretionem, de eo qui cogn. cõſ. vxo. ſuæ, & c. quemadmodum. de iureiur. 5

Compur-

Compurgatores vero iurabunt quod credunt infamatum verum iurasse, vt in di c.quoties. in fi. Non ergo iurabunt quod immunis sit simpliciter, quia hoc esset periculosum, sed iurabunt quantum ad propriam conscientiam, sicut dictum est.

Iuramentum compurgatorum.

6 Vbi autẽ fieri debeat talis purgatio, dicimus quod si apud populum sit infamatus, in publico purgabitur, vt c. presbyter 2.q.4. si vero apud paucos sit infamatus, tunc coram illis paucis, & Iudice debet fieri purgatio 15. quæst. 5.c.1. si vero fuerit diffamatus inter laicos, coram ipsis se purgabit, si vero inter clericos tantum sit diffamatus, tunc coram ipsis tantum se purgabit. Nam vt dicit Augustinus, vbi nascitur malum, ibi moriatur 2.q.1.c.si peccauerit.

Vbi fieri debeat purgatio.

7 Quot autem esse debeant compurgatores, dicimus quod episcopus purgat se manu duodena sui ordinis, idest cum duodecim episcopis. sacerdos sexta manu, idest cum sex sacerdotibus diaconus terna manu, idest cum tribus diaconibus purgãdus est. 2.q.4.c.omnibus. Et c.si legitimi, & c.presbyter. Vnde versus, Põtificem paruum purgat manus duodena, Maior maiori, minor est adhibẽda minori. de subdiaconibus autem & aliis inferioribus (vt dicit Hugo) nõ est expressum in iure, sed credimus quod quilibet eorum simpla manu possit purgari. & hoc exemplo illius, quod in causa criminali subdiaconus & quilibet inferior potest iudicari ab vno solo Episcopo, quod non obtinet in superioribus. 15.q.7. c.felix. Circa tamẽ hunc assignatum compurgatorum numerum licet id quod dictum est sit regulare, nihilominus hodie talis numerus est arbitrarius iudici, videlicet quota manu se purget. quandoque enim maior, quãdoque minor taxandus est numerus, secundum quod infamia, vel crimẽ sunt magis, vel minus grauia c.presbyter. vt supra, & in c.omnibus 2.q.4. vnde Inno. indicit cuidam decano purgationem cum quatuordecim sui ordinis, & in c.inter solicitudines. de purg.cano. & cuidã episcopo indixit purgationem cum duobus Abbatibus tantum. c. cum in iuuentute. de purg.cano. & c.cum.P.de accusa.

Compurgatorũ numerus.

Compurgatorum numerus arbitrarius.

8 Quando autem non possunt haberi tot compurgatores,

Quando compurgatores haberi nō possunt. Hostien.dicit,quod si nō possent haberi,quia de reo testes nō confidunt, seu non est fides in aliis de eo, quod tunc habetur pro conuicto,& deficiente in purgatione, aut nō reperit quia pauper est,vel extraneus,hoc casu est sibi subueniendum arbitrio Iudicis, considerata qualitate personæ criminis, & infamię,& ita cōmuniter transeūt Doctores.Sed tu dic(ait Abb.) quod vbi ex istis causis non possunt haberi compurgatores clerici, debent adhiberi laici, etiam fœminæ si viri non possunt haberi, & si etiam laici ex hac causa deficerent, credendum est soli iuramento ipsius, vt est glo.in cap.cum P. de accusation. & in cap. in decima 18. quæst. 2. & cap. in iuuentute. de purg. cano.

9 Quales autem debeant esse compurgatores,Host. in summa declarat, dicens quod requiritur quod sint eiusdem ordinis siue dignitatis,si inueniri possunt c.inter solicitudines. de purg.cano. Notādum tamen ꝙ quando hi qui eiusdē ordinis sunt,inimici sunt ipsius infamati,vel saltem esse præsumūtur, *Inferioris ordinis compurgatores.* compurgatores ordinis inferioris admittuntur, vt in c. si legitimi 2.quæst.4.& c. cum in iuuentute, de purg. cano. Idem videtur,si tot episcopi non inueniuntur, vt in c.quotiens.quinimo ex eadem causa, deficientibus clericis (vt iam dictum est) laici admittuntur, vt in c. omnibus 2.q.4. vel etiam fœminæ deuotę,& honestæ, & in c. decima.18.q.3 Præterea tales requiruntur compurgatores,qui vitam, & conuersationem infamati,& præsentem,& præteritam cognoscant, vt in c.inter solicitudines,vt supra.

10 *In purgatione deficiens.* Qua pœna autem veniat puniendus qui in purgatione defecerit, dicit Host.vbi supra. Trado tibi regulā,quod sicut puniretur de crimine de quo imputabatur, si conuincebatur cōsiderato modo agendi, sic punietur si in purgatione deficiat. vnde si accusetur quis de crimine quod depositionem inducit, & indicatur ei purgatio, in qua præstanda accusatus deficiat,debet suspendi,vel deponi c.de hoc.de simo.& c. insinuatum,& c.cum P.de accusa. Si vero purgationem rite perfecerit Iudex sine mora,& difficultate debet suspensionem,si facta

fuerit

fuerit relaxare,& eum ab infamia criminis absoluere,vt c. ex tuarum. de purg. cano.

11 Nota ex Abb.in c.insinuatũ. de simo.dicente sic.nota istam glo. quam soleo quottidie allegare ad reddendum rationem quare deficiens in purgatione punitur vt conuictus,non enim punitur ex præsumptione probabilitatum, quia illa non sufficit ad cõdemnandum quem de cri mine,vt in c.literas.de prę sumpt.sed pręsumptio probabilis iuncta infamia transit in violentam,cum reus deficit in se purgando,& violẽta sufficiat ad condemnationem,vt in c.afferte.de præsumpt. & in l. indicia C.de rei vendi. simile not. glo.in c.cum contumacia.de hære. li. 6.vbi præsumptio orta contra suspectum de hæresi,si est vehemens transit in violentam,si stat in excommunicatione per annum, & in c.rursus, & in c. quicunque 11.q. 3.

Probabilis iũcta ĩfamia uiolẽtam facit.

12 Nota etiã ex eodem Abb.in c. inter solicitudines.de purg. cano. quod deficiens in purgatione non traditur brachio seculari,si vult redire ad fidem,secundum Doctores, quia si vere conuictus,vel confessus potest redire ad fidem , & non debet tradi curiæ seculari,fortius dicendum est idẽ de conuicto interpretatiue. Concluditur igitur secundum Doctores maxime secundum Host. quod ad quantuncumque pœna agatur, deficiens in purgatione debet conueniri vt conuictus,& ex hoc infertur quod si iste talis alias incidisset in heresim,& nunc ex deficientia in purgatione haberetur pro cõuicto, & non pro relapso,deberet tradi curiæ seculari,vt in cap.accusatus. de hære. lib. 6. quod est bene notandum (ait lucerna Inquisitorum) Abb.alleg.in glo.fin.di.c.inter. de purg. cano.

Purgandus qui alias abiurauit.

13 Nota etiam ex dicta Lucerna , ꝙ pendente causa super criminibus coram delegato Papæ, purgatio recepta super ipsis criminibus ab Ordinario non tenet, vt in c. cum dilectus. eo. tit. in fin.& Abb.ibidem.

14 Nota etiam quod indici purgatio canonica infamato, seu suspecto de aliquo crimine potest, absque eo quod terminus statuatur accusare volentibus , vel quod præmittatur inquisitio super veritate criminis. Abb.inc.cum dilectus. de purg. ca.

Nota

Purgatio iurata.

15 Nota insuper, ꝙ ille qui se legitime purgauit, præstita purgatione sibi indicta debet absolui, & denunciari vir boni testimonii, nec potest amplius procedi contra illum vigore præcedentium indiciorum, & sic tollitur infamia, seu effectus infamię facti. Si autem infamia oriatur de nouo per alia indicia superuenientia, tunc oportebit quod ista purgentur, ad hoc c.fin.de collu.dete.& quod not.in l.1.& l.repeti.ff.de quæstio. hæc Abb.in c.ex tuarum.ibi. secundo nota, & c.inter. eod.tit. ibi.Nota effectum purgationis præstitæ. Vide ad hoc glo.in c. habet hoc proprium 2. q. 4. & glo.in c.mennam.in eadem q. & quod dicit archi.super di.c.habet proprium.

Q.

QVADRAGENALIS.

1 QVadragenalis prę̨scriptio in causa fidei infrascripto modo considerari debet. Nam ille de cuius bonis quæritur, vel reputabatur catholicus tẽpore mortis suę, vel non. Si reputabatur catholicus, eius successores vniuersales, & singulares iuris & rei præscribunt vniuersa bona defuncti spacio quadraginta annorum, si tamen sint catholici, & iustum titulum habeant, scilicet vel per legitimam successionem, vel per iustam emptionem. Adde & tertium, quod bonam fidem habeant, & quod per totum tempus quadraginta annorum diutinam, & non interrumptam possessionem habuerint.

In secundo vero casu quãdo defunctus de cuius bonis agitur, modo hæreticus decessisset, & non reputabatur catholicus tempore mortis suæ, dicitur quod si cetera præmissa concurrant, quadragenalis tamen præscriptio non habebit locũ, quia illa præscriptio demum ꝑmittitur, vbi defunctus tempore mortis suæ catholicus reputabatur, ergo vbi non reputabatur catholicus, inhibetur, iuxta illud quod, de vno ꝑmittitur de ceteris prohibetur. vt .ff. de iudi.l.cum prętor, & c. nõne. de præsumpt. vnde si quadragenalis non vindicat sibi locum,

neque

neq; centenaria locum habebit, quia a tempore cõmissi criminis bona fuerunt delata in fiscum. melius tamen ac verius videtur dicere quod licet bona talis hæretici fuerint delata in fiscum a die commissi criminis, quia tamen publicata nõ fuit sententia super huiusmodi confiscatione, centenaria non habebit locum, vt C. de sacrosan. eccl. in authen. quas actiones. & c. 2. de præscript lib. 6.

QVERELA.

1 QVerela nomen est generale comprehẽdens omne genus querelandi. Bal. in cons. 335. 3. vol. col. 1. cons. 229. ad fi. & cons. 252. col. 1. & est magis latũ verbum querelare quam appellare, Aretin. in cons. 75. col. 8. & comprehendit etiam accusationem. Cæpol. in cons. 65. col. 2. Et scias quod sicut non omnis potest accusare iuxta not. per Gandi. fol. 1. col. 2. & sequen. & per Areti. in glo. Nec non ad querelam, col. 6. & sequen. ita non omnis potest sic querelare, aut querelari. quia si recesserint aliqua vsu requisita in accusatione, vt inscriptio ad pœnam talionis, & protestatio fideiussionis, cætera tamen remãserunt. per regulam l. præcipimus, in fi. C. de appel. Vsus tamen non admittit tales querelas pro accusationibus, quia hoc modo non esset necessaria alia inquisitio, quæ tamen formatur super talibus querelis, & ita querela habetur pro querela, & non pro accusatione. Boss. in pract. titul. de accusatio. num. 6.

Quis querelare, vel accusare possit.

2 Querelare, siue accusare non omnis potest, etiam vbi alias persona est apta, sed in criminalibus publicis tantum, & in priuatis vbi venit pœna applicanda fisco, alias tantum auditur is cuius interest, vt per Bar. in rubr. ff. de pign. actio. & per Aretin. in glo. nec non ad querelam. Verum est aduertendũ quod etiam in priuatis vbi potest ex dispositione iuris, vel statutorum procedi ex officio, semper omnis admittitur, etiam quod sua non intersit, secundum Cardi. in cap. exceptionem in 6. quæstio. extra de exceptio. li. 6. Et nota quod querelans non punitur de falso sicut denuncians, quia querelans tantum asserit, & nihil probat, denuncians autem etiam probat,

Aliud querelare aliud denunciare.

probat, & saltem facit iudicium ad inquirendum. Bossius vbi supra, nume. 16.

R

RAPTOR.

RAPTORES virginũ, & maxime monialium qua pœna plecti debeant, vide Instit. de publ. iu di. & l. raptores virg. C. de episco. & cler. & l. vni cam c. de rapt. virg. & punitur etiam solus cona tus. Et nota quod raptus requirit amotionem violentam de loco ad locum. Bald. in l. sed eximendi. & ibi Alexand. 1

RATIFICATIO.

Ratificatio confessionis quomodo, & quando requira tur in reo, vide supra in ver. confessio, & ver. processus. 1

RECEPTATIO.

Receptatio, siue conuersatio hæreticorum, & cum hęreti cis non consideratur nisi cum sciẽtia. nam ad hoc quod receptator banniti, puniatur de receptatione debet probari scientia. glo. in l. prima, & ibi not. Bart. ff. de recept. Bald. in l. a nobis. de except. vide insuper. textum, & ibi not. per glo. in c. accusatus. §. ille quoque. de hære. lib. 6. qui loquitur de illo qui prius abiurauerat, & si in fortioribus terminis, quando aliquid dicitur esse factum quod ignorantia excusari non po test, scientia debet probari. Bart. in l. omnes C. de agricol. & censi. li. 2. Ang. in l. pri. de Nili aggeribus non rump. dicẽtes quod accusans auxiliatorem banniti debet probare sciẽtiam, propter glo. in l. ex malef. §. longe minus. ff. de actio. & oblig. & præter id quod cum non probatur scientia, satis cõstare de ignorantia dici possit, pro qua præsumitur. c. præsumitur. de reg. iur. li. 6. l. verius. ff. de proh. 1

Receptatores latronum, vel aliorum insignium reorum ca pitali supplicio damnantur l. fin. C. ad legem Iul. maie. de vi. pub. & l. 1. & in fi. C. de his qui latro. occult. 2

3 Receptator quis dicatur proprie,& maximè hæreticorum cum dubium sit, notandum est, quod recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici differentia. Quidam namque sunt qui non tantum semel, & iterum, sed pluries ac frequenter hæreticos recipiunt, & isti proprie secundum vim nominis,& vocabuli dicuntur receptatores a receptando quod est verbum frequentatiuũ,& inde receptaculum dicitur domus, vel hospitium in quo hæretici frequenter, vel pluries conueniunt ad docendum vel ad morandum, & tales receptatores quandoque sunt sine culpa, vt puta,si ignorantes hoc faciant, vt quia eorum errores nesciunt, nec aliquid vnquam sinistrũ de eis audiuerunt,nec suspicati sunt.

Receptatores sine culpa.

4 Alij autem sunt in culpa, vt pote quando illorum errores sciunt, & quod ecclesia eos persequitur non ignorant,& nihilominus eos latenter,& frequenter receptant,ne in manus ecclesiæ perueniant. tales enim proprie sunt, & dicuntur receptatores hæreticorum,& de talibus loquuntur iura,& tales si credant hæreticorum erroribus secundum c. excommunicamus 1. sunt hæretici, & debent,& si non fateantur hæreticos se esse,tamquam vehementer suspecti abiurare,vel eis est purgatio canonica iniungenda, maxime si sunt infamati. di.c.excommunicamus 1.de hære.& c.accusatus,eo.li.6.

5 Quidam autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel, vel bis hęreticos receperunt,& hi,secundum aliquos,receptores,quia illos tantum receperunt,sed non receptatores quia non receptarunt,dici possent.contrarium tamen cũ non nullis tenet Guido Falcodij in suis consultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis.q.9.& de hoc non est magna vis facienda, nam non de verbis sed de factis, curandum est. Ideo dicendum est,quod isti siue dicantur receptores,siue receptatores quandoque sunt in culpa, & quandoque non,vt iam de proprie receptatoribus dictum est.

Et notandum est, quod quis non dicitur receptare nisi sciẽter l. 1.& ibi notata.ff.de recepta.& l. 1.& 2.ff.de off.præsid.& l.congruit,C. de his qui latro. & ideo tota vis in hac materia

consistit in ostendenda scientia, cum receptare in se non sit malum, Propter hoc secundum Bal. in l. dolum C. de dolo. dolus, & scientia debet ostendi, quibus non ostensis sequendum est ius commune. quando autem de scientia constat per famã est licite causa minuendi pœnam, vt per Bart. in l. 1. §. 1. ff. de recept. vide Bossium, in pract. tit. de rapina nu. 21. & Zanchinum c. 6. cum addi.

6 Sed quid de hospite, aut caupone qui nõ videtur teneri ad explorandum conditionem aduenientium seu declinantium ad suũ hospitium? ff. de fur. adu. nau. l. 1. quicquid dicat Bar. ibi a Nello adductus, dicimus ipsum teneri, si hæreticus publice damnatus est, aut publice citatus ab officio Inquisitionis. quia cum hoc sit crimen publicum quod omnes tangit, & in omnium iniuriam committitur, vt l. Manicheos C. de hæret. omnes cauere debent. secus autem si ignoratur quod sit hæreticus damnatus, aut citatus, & requisitus ab Inquisitore. vide Gand. in tit. de furib. & latro. nu. 14.

7 Consanguineus etiam cessante dolo, idest si nõ participat in crimine cum recepto, excusatur, quia ignorantia meretur excusationem. ff. si quis testa. liber esse iussus fuerit l. penult. in fin. vide Bonif. vital. de recept. fur. nu. 4. 5. 6. 7. Et clarius in propriis terminis loquitur Paul. Ghirl e. tract. q. 9. nu. 2. & 3. exponens dictum glo in. §. credentes. in c. excommunicamus. & in c. accusatus. §. si vero. eo. lib. 6. Excusantur etiã cõsanguinei in casu necessitatis famis per glo. in c. accusatus. §. ille quoque. in ver. non possit. & Panor. in c. si quis episcopus, de accus. dicentem potius subueniendum esse patri, & fratri carnali hæretico in casu necessitatis, quam extraneo catholico D. Tho. 22. quęst. 31. ar. 3. vide Nellum in tract. de bannitis, quæsito 21. & 22. Considera tamen limitationem Bart. in l. 2. de recept. ab illo adductam, qua declarat consanguineum receptantem non excusari, si receptus ex forma statuti potest occidi, quia tunc est hostis ciuitatis, & sicut illũ ꝑdit ciuitas, ita illũ ꝑdunt agnati, & cognati l. postliminiũ. §. filius. ff. de captiuis, & a simili cõsidera, an id currat etiã in hæretico, qui est hostis totius eccl.

RECV-

RECVSATIO.

1 Recusari potest quilibet Iudex delegatus, vt notat Archid. in c. cum plures. de off. deleg. li. 6. & etiam ordinarius, vt in c. licet. de for. comp. & c. legitima. de appell. li. 6. & infra tres dies arbitri sunt eligendi, vt in l. fin. C. de iud. & per hoc patet quod citari debet aduersarius ad hanc electionem fiendam, ar. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. Tempus autē infra quod dicti arbitri debent terminare causam non est in iure determinatum, sed Iudex recusatus potest, & debet ipsum tēpus prefigere ipsis arbitris, infra quod tempus si non terminetur, Iudex ipse cognoscet de principali causa, non obstante recusatione præposita, vt in di. c. legitima. de appell. Et notā ꝙ talis recusatio est præponenda in exordio litis, & habetur in c. cum speciali. de appell. & ibi vide textum cum glo. vbi declaratur qui sit seruandus ordo in huiusmodi Iudicis recusatione. Quæ autem sint causæ legitimæ recusationis, habetur per spec. in primo tit. §. superest videre, & notata in c. legitima. de appell. li. 6. vnde si Iudex non admisit exceptiones, & suspiciones, est legitima causa ab ipso alleganda, vt in c. postremo. de appell. & ita tenet spec. in tit. de appel. §. 1. col. 5. vers. sed quā. Item vbi recusatur Vicarius, causa recusationis est probanda coram episcopo c. si contra vnum. de off. deleg. li. 6. sed alleganda coram ipso recusato, vt in di. c. cum speciali. de appell. recusare autem Inquisitorem quando possit reus, vide supra in ver. Appellare.

Arbitri recusatorij.

Causæ recusationis sunt allegandæ.

REDIENS.

1 Redeuntes, siue transeuntes ad ritum Iudæorum seu gentilium, vide supra in ver. Iudæi, & in ver. inuocantes.

REGVLARES.

1 Regulares prælati contra subditos suos aliter in causa fidei procedere non possunt, quam per explicatam ac traditam formam, vt expresse habetur ex c. vt officium in princ. in ver. iuxta canonicas sanctiones, & in §. si vero. in ver. iuxta formam ecclesiæ, de hæret. li. 6. & ex multis aliis iuribus, quæ bene inspicienti aperte patent. Qui itaque ex aliquo indulto

facultatem habent regulares sibi subditos in hæresi deprehẽsos absoluere aut punire, seu contra illos inquirere, cum notario, & testibus depositiones recipiãt, inquisitionem forment, ad abiurationem redeuntes recipiant, sententiam pronuncient, ac denique iuridice vniuersa faciant, & a di. §. verum[f], nullo modo recedant. quod si notarium cõmode habere non possunt, adhibeãt duos viros idoneos loco notarii qui se subscribant, vt in eodem. §. verum, in fin. & de probatio. cap. quoniam.

Nec valet, si dicant ex suo regulari instituto ad seruandum apices iuris minime teneri, quia hæc non ad apices, sed ad iuris substantiam, & essentiam pertinent. non enim ita vaste regula illa de apicibus dilanianda est, & quibusuis excessibus, & criminibus applicanda, vt plerique cum conscientiæ onere, seruandum esse putant, sed in leuioribus tantum omitti possunt apices, secus autẽ cum de grauioribus agitur. Archi. flo. 3. parte tit. 9. cap. 7. §. 8. vers. Item notandum quod in priuilegiis religiosorum dicitur &c.

Nam ibi declarat per verba illa priuilegii, postpositis rimulis, & apicibus iuris, & per alia similia, ꝙ non eximũtur a iure communi ad quos omnes catholici tenentur, de consti. c. 1. & adducit exemplum de forma electionis. additque quod qui iniuste clericum detinet excommunicatus est. de sent. excommunication. c. nuper. Videant igitur prelati regulares, & conscientiæ suæ consulant.

Nec etiam valet si dicant prædictum procedendi modum in hoc crimine Inquisitores tãtum arctare, seque ordinarios esse, qui specialibus his constitutionibus, & ordinationibus minime subiiciuntur, quia per c. per hoc. eo. li. 6. §. fi. nõ modo Inquisitores, sed etiam episcopi qui ordinarii sunt, ad seruandum antedictam procedendi formam obligantur. verba namque textus ita dicunt. Siue autem ordinaria, siue delegata episcopi potestate procedant, illum in procedẽdo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debent per iura communia, vel per speciales cõcessiones, seu ordinationes sedis Apo-

ſtolicæ obſeruare. vide dictum D. Archiepiſcopum 3. par. tit. 18. c. 2. §. 1. Silueſtr. in verb. hæreſis. 2. §. 8. ibi. quintum.

RELAPSI.

1 Relapſi proprie dicuntur qui prius fuerunt lapſi, vnde relapſi quaſi iterum lapſi. Labitur enim quis dupliciter, nã aliqui labuntur in hęreſim, aliqui in fautoriam hęreſis. labuntur autem in hereſim qui in illa deprehenduntur, vt in c. ad abolendam, de hęre. ſiue deprehendantur facti euidẽtia, ſiue confeſſione propria, ſiue teſtium productione legitima, iuxta glo. alleg. c. ver. deprehẽſus, & c. ſuper quibuſdam de ver. ſig. labuntur etiam in fautoriam, qui hæreticos receptant, defenſant, ſententiam Iudicum, vel proceſſum fidei directe, vel indirecte impediunt, iuxta c. vt Inquiſitionis. de hęre. li. 6.

Fautores qui.

2 Relapſi igitur ſunt in duplici differẽtia, quidam enim ſunt relapſi in hęreſim, & ſunt in quatuor gradus diſtincti qui proprie dicuntur relapſi.

Primus quorum erit cum quis incidit in illam hęreſim quã antea abiurauit, & deprehenſus in eadem, vt in c. ad abolendam. de hære. §. præſenti, & §. illos quoque. vt pote deprehẽſus quis eſt in hãc hæreſim incidiſſe, quod Chriſtus videlicet non eſt natus de virgine, abiurauitque illam, & poſt in eandẽ abiuratã deprehẽſus eſt incidiſſe, relapſus eſt, & talis animaduerſione debita eſt puniendus, iuxta c. ad abolendã, de hære.

Deprehenſus.

3 Secundus caſus eſt quando non eſt deprehenſus, ſed eſt vehementer ſuſpectus de aliqua hæreſi, & abiurat eandem tam quam vehementer ſuſpectus, ſi poſt talem abiurationem deprehenſus eſt in eandem abiuratam hæreſim incidiſſe, relapſus debet cenſeri quadam iuris fictione, & tamquam relapſus eſt habendus. c. accuſatus. de hære. lib. 6. vtpote ſuſpectus habitus eſt vehementer quis, ſed non deprehenſus quod non credit Chriſtum eſſe natum de virgine. & abiurauit illam hęreſim vt vehementer ſuſpectus, poſtmodum deprehenditur, quod incidit in ipſam abiuratam hæreſim, relapſus dicitur, & eſt talis puniendus, ſecundum c. accuſatus. de hære. lib. 6. ſecus autem ſi tamquam leuiter ſuſpectus abiurauit.

Vehementer ſuſpectus.

Tertius

Tertius casus est, quando quis deprehensus, vel vehementer suspectus est, quod inciderit in aliquam hæresim, & post abiurat non solum illam, sed etiam omnem hæresim generaliter, & simpliciter, postea deprehenditur in illam in qua inciderat seu suspectus fuerat, vel in aliam quamcunq; incidisse, relapsus est. vt in c. accusatus. §. cum vero. lib. 6. vtpote quis est deprehensus, seu vehementer suspectus de hac hæresi videlicet, quod Christus non surrexit, & abiurauit non tantum illam hæresim, sed omnem hæresim, talis si post talem abiurationem deprehẽdatur in hac hæresi, videlicet quod Christus ad celos nõ ascendit, incidisse, relapsus est, vt in c. alleg. patet. 4

In quamcunque.

Quartus casus est, cũ quis hęresim abiurauit, de cuius lapsu ante abiurationem cõstabat, vtpote, quod fuit deprehẽsus vel post constitit, vt quia abiurauerat vt suspectus vehementer, & post constitit quod post abiurationem hæreticos deduxit, visitauit, seu associauit, vel fauorem dedit, qui non possit rationabiliter excusari, debet iudicari relapsus, vt in di. cap. accusatus. Et omnes tales relapsi, siue pęniteant, siue non, sine vlla penitus audientia tradendi sunt brachio seculari debita animaduersione puniendi. Sed verum est, quod si non pęniteant, sunt tradendi tamquam hæretici pertinaces. Si autem pęniteant, non sunt eis deneganda sacramenta pęnitentiæ, & eucharistiæ, vt in c. super eo. de hære. lib. 6. 5

Fautores post secundam fautoriam.

Quidam autem sunt relapsi in fautoriam, vt quia fautoriã abiurauerunt, & post in ipsam abiuratam fautoriam relabuntur, secundum concilium Teraconensem relapsi sunt. Si autem ita sit, & an intelligatur si relabũtur in aliam fautoriam, vel in eandem, & an sint isti vel illi, & non isti sed illi curiæ seculari vltimo supplicio feriendi tradendi, clare non loquuntur iura. Eodem modo si quis diffamatus de aliqua hæresi canonice se purgauerit, & postmodum inciderit in eandem, vel aliam infamiam, an sit realiter, vel iuris fictione, vel alias relapsus, & pœna relapsis debita puniendus, iura clare nõ loquũtur, licet in c. ad abolendam. §. illos quoq;, & c. excommunicamus. §. adiicimus. & si post purgationem videatur dicere

Post purgationem delinquens.

quod

quod qui post purgationem reincidit, quod sine vlla audien tia seculari iudicio sit tradẽdus, quia ibi loquitur indistincte. In tali casu quicquid diximus supra in ver. purgatio canonica, optimum esset Papam consulere.

6 Nota etiam pro maiori declaratione tam primi quã secun di modi propter doctorum varias opiniones, quod relapsus (vt iam diximus) proprie dicitur, qui per manifestam, & ple nam probationem primo de hæresi fuit conuictus, deinde hæ resi abiurata reincidit in errorem illum primum, vel in quem cunque alium, secũdum Io. And. qui alleg. c. ego Beringarius. de cõsecra. di. 2. quia necesse est in relapso constare debere de vno lapsu priori, vel posteriori. & pro hac opinione Io. An. (ait Gemin.) facit c. ad abolendam, ponens relapsis pœnam loquitur de his qui relabuntur in abiuratam hæresim. Si ergo vnicum articulum abiurauit, & postea committit in alium, non dicitur relapsus in hæresim nisi in genere, ergo nõ habet pœnam relapsorum quę imponitur tantum relapsis in abiura tam hæresim, cum iura pœnalia non sint extendenda, c. statutum. de elect. sed contrarium facit sequens glo. (ait Gemin) quia ille, qui abiurat hęresim in vna specie, videtur abiurare etiam in alia specie cum, habeãt inter se connexitatẽ. igitur relapsus postea in altera, etiam relapsus dicitur in abiu rata, & per consequens puniendus vt relapsus, & ista pars videtur verior. Vide Gemin. in c. accusatus. de hære. li. 6. verior (dico) & ideo tenenda, quia & validioribus rationibus inniti tur, & quia non refert quo genere erroris quis in hæresim labatur. Nam semper tendit ad vnam sceleris nequitiam, & ad vnum finem, scilicet deuiandi a fide catholica, vt c. de hęre. l. Ariani. Et dicitur quod hæretici diuersorum errorum habẽt facies diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, vt c. penult. de hęre. Et exinde relapsus dicitur quasi secũdo lapsus. Nam monosyllaba reiterationem inducit. ff. de ver. sig.

Ad vnã sceleris nequitiam.

7 Nota etiam, quod licet quis non confiteatur certam hæresim credidisse, vel tenuisse, dummodo cõfiteatur se tanquam vehementer suspectum abiurasse omnem hæresim, & postmo

dum

dum in eandem suspicionem reincidisse, relapsus non dicitur, sed violenter suspectus, secundum Gemin. quia vehemens suspicio transit in violentam, scilicet superueniens vehementi, & alleg. glo. in c. literas. de præsump.

Violenter suspectus.

Mortem relapsis nunciare qui debeant.

8 Relapsis brachio seculari tradendis mortem nunciare per seipsum non debet Inquisitor, nec Episcopus, sed per honestas personas ipsis reis vtcunq; gratas, & deuotas, quas sæpius ad eos mittere debet. vide directorium Inquisitionis, & supra in ver. Hæresiarcha. nu. 17.

RELAXARE.

1 Relaxare pœnam reo totaliter, vel particulariter, an liceat iudici, nota vt infra. Et pro maiori declaratione huius difficultatis, ex doctorum dictis distinctiones nonnullas pmittere oportet, quarum prima erit, quod differētia est inter relaxare, mutare, & alterare pœnam.

Nam relaxare pœnam reo videtur esse illū totaliter a pœna absoluere, siue ei totaliter pœnam remittere. Mutare vero est pœnam debitam in aliam commutare, vt pœnam mortis in pœnam exilii, aut pœnam flagellorum in pœnam pecuniariam. Alterare autem pœnam est pœnam augere, vel diminuere, mitigare, & attenuare.

Secunda distinctio erit, quod pœna aut est in lege determinata, aut non, sed iudicis arbitrio relicta.

Tertia distinctio est, quod pœna in lege statuta, aut statuitur vt inferenda, aut iam iure incursa.

Quarta est, ꝙ alterare pœnam contingit dupliciter, aut post, aut ante latam sententiam.

Quinta erit, quod alterare pœnam contingit dupliciter, videlicet cum causæ cognitione, aut sine causæ cognitione.

Sexta erit, quod reus aut puniendus est ad instantiam iniuriati accusatoris, aut non.

Septima erit, ꝙ iudex aut est ordinarius, aut delegatus.

Octaua erit, si iudex ordinarius est, aut est habens potestatem dispensandi in crimine de quo reus accusatus est, aut nō.

2 His præmissis sit hæc prima conclusio. Iudex ordinarius, &

multominus

multominus delegatus non potest reo accusato, & conuicto licite laxare pœnam in lege statutam super crimine de quo reus est cōdemnatus, reo petente recompensationem illatę sibi iniuriæ. Hæc conclusio quam credimus esse Diui Thomæ sec. se. q. 68. ar. 3. patet primo auctoritate diuinæ legis. Dicitur enim Deuter. 13. de illo qui persuadet seruire diis alienis. Non parcat oculus tuus vt miserearis, & ocultes eum, sed statim interficies eum. Et de homicida dicitur Deuter. 19. nec miserearis eius.

Relaxare pœnam in lege utaštatm.

Secundo patet ex c. si quem 2. q. 3. vbi sic dicitur, Facti quidem inquisitio in arbitrio iudicantis est, pœnæ vero prosecutio non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritati reseruatur, non arbitrio iudicis committitur. ff. ad turpill. l. 1. Et propterea dicitur in authen. de iudicibus. §. oportet. quod iudex non debeat esse minor lege.

Ratione vero probatur præfata cōclusio per Diuum Thomam vbi supra ex duobus quæ sunt circa Iudicem consideranda. quorum vnū est, quod ipse habet iudicare inter accusatorem, & reum. & aliud est, quod ipse non fert iudicii sententiā quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate. Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum a pœna absoluat. Prima quidem ex parte accusatoris ad cuius ius quandoque pertinet vt reus puniatur, puta propter aliquam iniuriam in ipsum commissam cuius relaxatio nō est in arbitrio alicuius iudicis, quia quilibet iudex tenetur ius suum reddere vnicuique.

Duo a iudice consideranda.

Alio modo impeditur ex parte reipublicæ, cuius potestate fungitur. ad cuius bonum pertinet quod malefactores puniantur, sed tamē quātum ad hoc differt inter inferiores Iudices, & supremum Iudicem, scilicet Principem cui est publica potestas plenarie commissa. Iudex enim inferior non habet potestatem absoluendi reum a pœna contra leges superiorum sibi impositata. Vnde super illud Io. 19. non haberes in me potestatem vllam, dicit diuus Augustinus. Talem Deus dederat Pilato potestatem, vt esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberū esset accusatum absoluere.

Differentia inter indicē, & iudicem.

Principis au ctoritas.

Princeps qui habet plenariam potestatem in republica, si 3 ille qui passus est iniuriã velit eã remittere, poterit licite reũ absoluere, si hoc publicæ vtilitati viderit non esse nociuum.

Secunda cõclusio est. Si iniuriam passus cõsentit vt reo pœ 4 na relaxetur Iudex habens plenam auctoritatem potest licite reo relaxare pœnam in lege statutam, dum tamen hoc non sit nociuum aut scandalosum reipublicæ. patet hæc conclusio ex iam dictis.

Pœnæ diuersæ diuersa tẽpora requirunt.

Tertia conclusio est. Quando pro vno eodemque facto di- 5 versæ pœnę de iure imponuntur, tunc vtraque pro vno, & eo dem tempore non est imponẽda. Hoc patet per c. at si clerici. de iudi. maxime vbi vtraque per se sufficeret, vt ibi notat. sed tunc minor est imponenda, quia pœnæ potius sunt molliendę quam exasperandæ. ff. de pœn. l. interpretatione, & de pœni. di. 1. c. pœnę. vel locus erit gratificationi c. cum autem, de iur. patro. vel illa imponatur quæ magis timetur c. quoniam frequenter, vt lit. non cont. quia hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur c. prodest seueritas. 23. q. 5.

Quarta conclusio est. Si pœna ipso iure contrahatur, non 6 potest Iudex eam relaxare, aut commutare, vel alterare, quia talis pœna, cum iam quodãmodo inhæret vsibus ipsius rei, nõ pendet ex iudicis arbitrio, tum quia, vt Io. An in c. 1. de sagit. ait, quando pœna imponitur ipso iure, non reperitur alia pœna condemnatoria, seu delatoria delicti.

Quinta conclusio est. Pœnam in lege statutam non potest 7 commutare, vel alterare augendo, vel minuendo Iudex delegatus, quia talis non potest dispensare, sed iure communi procedere, cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi c. cũ dilecta. de rescript. Hæc conclusio colligitur ex cap. de causis. de off. deleg.

Sexta cõclusio est. Pœnam in lege statutam pro aliquo cri 8 mine Iudex etiam ordinarius non habens potestatem dispen sandi super illo crimine non potest commutare, minuere, vel augere, vt in c. licet. de pœnis.

Habens pote

Septima conclusio est. Iudex ordinarius habẽs potestatem 9 dispensandi

dispensandi super crimine illo, non potest pœnam in lege statutam mutare, vel alterare diminuendo, vel augẽdo sine causa legitima, & sine causæ cognitione, vt ex c. si quam 2. q. 3. vnde dicit Host. in sum. li. 5. tit. de accus. §. quis sit effectus accusationis. Effectus accusationis est, vt reo cõuicto imponatur pœna ordinaria, & certa si in iure statuta est. nam Iudex qui meliorem aut duriorem pœnam imposuerit quam scriptam repererit, graui infamia notatur, vt C. ad l. iul. de ui. pub. vel pri. l. seruus qui. in fin. & C. ne sanctum baptisma itere. l. 3. & c. de causis. de off. deleg. & c. vlt. de transact.

statem dispendi super crimine.

Accusationis effectus.

10 Octaua conclusio est. Pœnam in lege statutam Iudex nõ potest commutare post latam sententiam, vt ex alleg. c. si quem. 2. q. 3. sed contra hanc conclusionem, aliqui arguũt. & primo di. c. veniam. 35. q. 9. vbi Papa post sententiam cuidam pœnã temperauit. & idem de præside prouinciæ qui etiam post sententiam potest mulctam impositam temperare, vt. ff. de offi. præsid. pro. l. illicitos. §. qui uniuersas. Sed respondetur quod speciale est in Papa, & præcipue in his qui vocati sunt in plenitudinem potestatis, quod possint in criminalibus etiã post sententiam pœnam adiudicatam temperare. similiter & præses prouinciæ qui etiam habebat maximam potestatẽ. & ideo ex hoc non sequitur quod regulariter omnes Iudices hoc possint facere.

Post latam sententiã pœnam commutare non potest.

11 Nona conclusio est. Pœnam in lege statutam potest Iudex qui habet potestatem dispensandi super illo crimine, de quo dicta pœna fuit statuta, commutare, augere, vel minuere cum causę cognitione, & ante sententiam, vel in ipsa sententię prolatione, vt in c. In archiepiscopatu, de rapto. & c. eo. l. & si seuerior. In hac causę cognitione habetur consideratio locorum, & temporum, personarum, & causæ, multitudinis, & ętatis, ac etiam scandali. namque ex his omnibus rigor iuris mitigatur vt colligitur ex c. super eo. de sent. excom. & cap. vlt. de ttansa. Itẽ causa cognita, & ex prædictis causis, & iuribus poterit pœnam augere. & etiam quia multis crassantibus uindicta opus est. ff. de pœnis l. aut facta. in vlt. §. & l. capitalium. in vlt. §. &

 in di. l.

in di. l. & si seuerior. & per Innoc. in cap. 1. de constitutio.

In extraordinariis quid possit iudex.

12 Decima conclusio est. In pœnis extraordinariis iudex potest exasperare, & mitigare pœnas, vt. ff. de pœnis. §. hodie, & de pœnit. di. 1. c. mensuram. In quibus extraordinariis tunc dicitur pœna diminui, vel augeri, cum Iudex nō seruat id quod in talibus seruari consueuit, vt. ff. de damn. in fin. l. si finita. §. 1. & . ff. de flumi. l. 1. cum similibus.

Incorrigibili remissio non est facienda.

13 Vndecima conclusio est. Indulgentia seu remissio pœnæ non est facienda per Iudicem homini incorrigibili, 23. q. 4.

In humaniorem declinare.

14 Duodecima conclusio est. Quando pœna non est determinata a iure siue in lege statuta, tunc imponitur arbitrio Iudicis, qui debet ęquitate seruata semper in humaniorem partē declinare. c. ex parte. de trāsa. & . ff. de effra. l. 1. & . ff. de pœnis l. hodie. Et c. de causis. de off. deleg. & c. vlt. de transa. Cum his concordant Inno. Hostien. in summa. archi. in c. si ergo. 17. q. 1. & Enricus Boich. super cap. in archiepiscopatu. de rapto.

Iudex inordinate remißus cui nocet.

15 Et nota, quod si Iudex inordinate remitteret pœnam communitati, & reipublicæ, cui expedit vt maleficia puniātur, nocumentum inferret, cui interest taliter punire delinquentes, vt peccata vitentur, vt deuter. c. 13. vbi post pœnam seductoris subditur, Vt omnis Israel audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quispiam huius rei simile. Nocet etiam personæ cui illata est iniuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris in pœna iniuriantis. Hæc Io. de Tur. Crem. super c. si quem. 2. q. 3.

RELATIO.

1 Relatio. Vide in ver. Citatio.

RELIGIO.

1 Religiosorum appellatione qui veniant, vide Abb. in c. Ecclesia sanctę Mariæ, de consti. quot modis dicatur religiosus. glo. & Abb. in c. multa. de vot. & vot. redemp.

2 Religioso in iudicio fine iuramēto nō creditur. in c. nuper. de testi. Abb. in c. cum dilecti. de dol. & contu, vide ibi.

Palam matrimonium contrahens.

3 Religiosus si matrimonium palam contrahat, præsumitur in fide errare, & cōtra illū Inquisitor potest procedere tamq̃

contra

contra male de sacramentis ecclesię sentiētem, secus autem si occulte, quia nō pręsumitur in fide errare, sed libidinis impulsu id fecisse. Abb. in c. de homine. de celebr. missarum.

4 Religiosus in hęresim incidens grauius punitur quam laicus. in c. accusatus de hære. li. 6. *In hæresim incidens.*

5 Religiosus quicquid acquirit, & vndecunque acquirat, monasterio acquirit, vt in l. Deo nobis. C. de episc. & cler. Abb. in c. quanto. de off. ordi.

REPLICATIO.

1 Replicatio paris criminis repellit excipientem. in c. cum ecclasisticæ. de except. quando videlicet actor, & reus sunt in pari causa. magis tamen est fauendum reo excipienti, quam actori replicanti. Abb. in cap. dilecti filij. de except. ibi vide.

RESIDENTIA.

1 Residere tenetur qui habet beneficium etiam simplex de iure communi, nec sufficit deseruire per alium. tex. in c. penult. de cler. non resi. nisi legitima causa excuset. vt in c. peruenit. de appell. In duodecim tamen casibus excusatur, quos enumerat. Abb. in c. extirpandæ. §. vero. de pręben.

2 Residere intelliguntur in beneficio hi, qui alias residentes per infirmitatem impediuntur residere, secus de his qui alias non erant residentes. in c. ad audientiam. de cler. non ręsid. Ibi Io. And. & Abb. *Infirmitas excusat.*

RESTITVTIO.

1 Restitutio in integrum quid importet, & qui restitui debeant, vel possint, vide de resti. in integr. & ibi doctores.

2 Restituti famæ, & honoribus per Imperatorem citra aliam dispensationem promoueri possunt ad sacros ordines. Abb. in c. cuncti. de sent. & re. iudi. dummodo pœnitentiam perfecerint, ibi. *Per imperatorem restituti.*

3 Restitutio tantum restituit, quantum id abstulit aduersus quod restitutio petitur. ita Bar. in l. fin. C. de senten. pass. & ideo non dicitur quis restitutus, nisi consecutus fuerit plenam restitutionem, vt late decius in reg. in cōdemnatione. § cum

verbum

verbum restituas .ff.de reg.iur.non tamen in præiudicium ter tii trahitur.c.quãuis. de rescript.li.6.glo.in l.gallus .§. & quid si tantum.ff.de lib.& posth.& ideo non trahitur ad iam aliena ta per fiscum, secundum Bar.& communiter doctores in di.§. quid si tantum, & Felin.in c.inter quatuor. de maior. & obed. nisi fieret via iustitiæ, & in pluribus aliis casibus, de quibus ibi per Alex.Iason.& modernos.

Fructus per fiscum percepit.

4 Restitutio etiam non trahitur ad fructus perceptos per fiscum de rebus adhuc non alienatis, & minus de alienatis. diffusius si vis vide Bossiũ in pract.in tit.de remedijs ex sola gratia Principis.

RETRACTATIO.

1 RETractans primam confessionem bonam rationem ad arbitrium iudicis non allegans, quod videlicet propter metum expẽsarum, vel propter metum maioris pœnæ id dixerit, non uidetur vere sed ficte conuersus. vt de pæn.di.3.c. pænitẽtia. cum c.seq.& præsumitur quod materia primi erroris fuerit per eum recondita, & callide palliata, vt de pœn. di. 2.c.si quis semel.& facit quod not.Archi.in simil.extra eo.c.vt commissi super ver. in carcerem.impenitens enim videt̃ persistendo in tali retractatione, videlicet ex quo suum crimen primęuum confiteri recusat, vt de pœn.di.1.cap.quis aliquando.§.e contra, & sibi videtur complacuisse in errore primęuo, quem ista remissio debuit expiare.34.q.1.cum per bellicam. Nã exitus acta probat.22.q.2.quod autem ait. C. de iudi.l. rem non nouam.§.patroni, & sequentia declarant præcedentia, vt C. de adult.l.si qui adulterii.24.q.1.c.1.circa fin. Imo videtur talis in negatiua persistens defecisse in pænitentia, & purgatione sibi iniuncta maxime si id egit post abiurationem, & iniunctam sibi pęnitentiam, & ideo est tamquam hæreticus puniendus, vt de pręsump.c.literas.de pur.can.c.inter sollicitudines, cum ei tantum sit venia indulgẽda qui rediit ex puro corde, vt de hære.c.vt officium.§.si vero.li.6.& peccati venia non cõcedatur nisi correcto. vt de reg.iur. lib.6. c. peccati venia. Et primęua confessio non debuit sibi profuisse, cum eam modo

contemnat,

contemnat,& deteftetur. arg. de vfur. cap.quia fruftra. C.de Apoft.l. hi qui fanctum. Vnde fi in fua prima cõfeffione abiuraffet,poffet modo cẽferi ficte relapfus, & fi in fua negatione perfifteret,poffet tamquam pertinax hæreticus condemnari. Hæc Zanchinus Arimin.c. 23. de hære. adde quod, & fi confeffio quandoque reuocari poffit, vt per iura adducta ab Angel.de malefi.in glo.cõparent D.Inquifit.verf.1. Hipp.Marf. in pract. in .§.poftquam.nu.15.& nu 47.& in.§.quæritur.nu. 32.& in fingul.201.ibi. potes tamen limitare omnia prędicta. Rom.fingul.304 incip.tu habes materiam.Bof. in tit. de confeff.nu.73.& in tit.de tortura, nu.49.

REVOCATIO.

1 REuocatio confeffionis prioris iudicialis in mortis articulo præfumitur vera, quia p̃ſumitur facta zelo veritatis, cum nemo præfumatur immemor falutis propriæ in tali cafu, vt de iure præfumitur.l. fin. C. ad l. iul. repeten. vide Marfil. in conf. 109. nu. 32. & fequen.Blanc. in pract.crimi. in .§.his fic præmiffis. in fin. ad quod facit Bal. in l.pri. in fin. vbi & Iafon. nu. 10.Nec obftare poteft quod obiici poteft ex doctrina Boffii in tit. de indiciis, & confide. ante torturam nu. 85. dicẽtis, Quod reuocatio a tefte facta in mortis articulo extraiudicialiter non habetur in confideratione. quia Boffius loquitur quando talis exculpatio,feu reuocatio fit poft fententiam. & ita loquitur, & diftinguit Feli. per illum alleg. in c. cum in tua. de teftibus.nu. 6. vbi dicit, Si teftis dicat vnum in iudicio & aliud extra, fecundum non eneruat primum,etiam fi fecundum dicatur in mortis articulo.& ifta conclufio procedit, fi & quando fentẽtia eft lata. fin autem eft ferenda (hæc funt verba Feli.) tunc in tantum detraheretur dicto fuo,quod non eft ferẽda, multum enim operatur confeffio facta in lecto ægritudinis. glo. Bal. in l. 1.C. de falf. vide Zafium in conf. primo.

REVS.

1 REus iudici cum iuramento refpondens non punitur de falfo, fecundum Alex. in l. 1. .ff. de bon. eorum qui fib. mor. confci. Pro qua opinione vide glo. in c. ne quis arbitretur.

tur. 22. q. 2. Et Iason. in l. 2. c. si cont. ius. vel vtilit. publ. qui dicit, quod tacens veritatem punitur vt falsarius, post Doctores. Tenendum tamen est cum Alex. etiam quod sit mendax ꝑiurus quo ad forum fori, secus in foro poli, quia non euitat periurium quo ad Deum, vt late per Abb. in c. 1. de test. cog. & ibidem per Felin. col. 2. ver. & in quantum. Secus autem in teste qui in vtroq; puniri debet. vt infra in ver. Testis.

Mendacium rei quomodo excusetur.

2 Reus tam in tortura, quam extra torturam potest interrogari de sociis criminis in delictis quæ committuntur principaliter propter commodum committentium, vt in falsa moneta, furtis, & latrociniis. Secus autem in aliis quæ principaliter committuntur in odium alterius, vt in homicidiis. Bal in l. repeti. §. 1. ff. de quæstioni. Et secundum Bar. hoc vltimum fallit in casu .l. prius .ff. ad sill. quod nihil aliud est dicere, nisi ꝙ mandatarius qui est conuictus de homicidio potest etiam in tortura interrogari de mandante.

De socijs quomodo possit i͂terrogari.

S.

SACERDOS.

Confessarius in iudicio.

1 Sacerdos adductus in testem potest libere iurare se nescire quid, licet id in confessione sciat, secus si id sciat in pænitentia extra cõfessionem, etiam si iurasset rem nemini dicere. in c. si sacerdos. de offi. ordi.

2 Sacerdotis appellatione in materia odiosa venit tantum p̄resbyter, in fauorabilibus autem veniunt omnes in sacris cõstituti. pro quo facit c. in summa. dist. 32. Abb. in c. si quisquã de cohabi. cler. & mul.

3 Sacerdotes, & clerici qui citatos ab Inquisitoribus hæreticos, vel credentes, fautores, auxiliatores, receptatores &c. instruunt de celanda, vel neganda veritate, tamquam fautores eorum debent puniri. c. Accusatus. de hære. li. 6.

4 Sacerdos missam defunctorum celebrans pro aliquo vt citius moriatur, debet deponi, & in exilium mitti. Io. de Anani. in c. fin. de sortil.

SACRA

SACRAMENTA.

1 SAcramenta quæ,& quando laicus poſſit adminiſtrare, quæ & quibus poſſint denegari . vide Abb. in c. quanto.de con ſuet. vbi ſeptem ita diſtinguit,ſcilicet in quinq; neceſſaria , & duo voluntaria, vt etiam not. glo. in c. veniens.de tranſa.quo rum duo per laicum conferri poſſunt baptiſmus videlicet , & pænitentia, cetera autem minime. c. quanto , vt ſupra & cap. Paſtoralis. de offi. deleg.

2 Sacramenta ſi ignoranter ab hæretico fuerint recepta,non ſolum conferunt eſſentialia ſacramenti, ſed etiam gratiam . Nam iudas fuit hæreticus. 1.q.1.c.eos.tamen baptizauit,& te nuit eius baptiſmus. 1.q.1. c. eos. Sed ſi ſcienter fuerint recep ta,non confertur gratia. vbi ſupra. c. etiam.Inno.in cap.1. de ſchiſmat. & in c. fraternitatis. de hære. & ibi Abb.

Iudas hæreticus fuit.

3 Sacramentum baptiſmatis in forma eccleſiæ collatum ꝓ deſt tam paruulis, quam adultis . Abb. in cap . pri . de ſumma tri. & fi . cathol .

4 In ſacramentis debet attendi generalis conſuetudo eccleſię licet in iure ſpecifice non caueatur.credẽdum tamen eſt, quod illa obſeruantia emanauerit a Chriſto, vel Apoſtolis, vel ſanctis patribus . Abb. in c. pernicioſis. de celebr. miſſ.

Eccleſiæ conſuetudo ſeruãda.

SACRILEGIVM.

1 SAcrilegium committitur de iure ciuili quãdo res eſt ſacra, & aufertur e loco ſacro, ſed de iure canonico ſufficit vel rẽ eſſe ſacram, vel auferri e loco ſacro. glo. in l. ſi non dum C.de furt. & ibi Bal. & communiter Doctores. Vide Abb. in c. cete rum. de iudi. & c. cum ſit generale. de for. compet .

2 Sacrilegium committitur in rebus eccleſiæ non ſolum quã do vſurpantur , & occupantur , ſed etiam quando eccleſia in eius bonis , vel poſſeſſione illorum bonorum moleſtatur , & turbatur, & ratione horum competit iuriſdictio eccleſiæ contra laicos , & poſſunt cogi in foro eccleſiaſtico . Abb . in cap . conqueſtus . de for. comp . & ibi vide an tales ſint excommunicati .

Quomodo.

SCANDALVM.

Veritas iuris positiui quandoq; relinquitur.

SCandalum vt euitetur, relinquitur veritas iuris positiui Abb. in c. qualiter, & quando. de accusa. pro scandalo tamen euitãdo nullus debet incidere in peccatum mortale, pro eo tamen euitando debet seueritas iuris remitti, non autẽ ea quæ committi, vel non omitti possunt sine mortali. Abb. in c. cum ex iniũcto. de noui oper. initiatio. & c. Qui multotiens. de reg. iur. 1

SCIENTIA.

SCientia, vel ignorantia quando præsumitur in facto proprio. vide Abb. in c. excommunicato. de rescriptis. 1

Doctoris. *Testis.*

Scientia artis, & sciẽtia facti. harum prima, quæ est rem per causam cognoscere, requiritur in doctore. secũda, quæ est per sensum, requiritur in teste, scilicet quia vidit, vel audiuit &c. Abb. in c. vestra. de cohab. cler. & mulier. Et nota quod ex sola scientia quis tenetur, quando non reuelauit delictum committendum aduersus eum cui iste sciens erat subiectus, vt in l. 2. & quod not. ibi. glo. ff. ad l. pompo. de parici. vt filius scilicet si sciret delictum committendum aduersus patrẽ, & non reuelauit, teneretur ex sola scientia, licet non sit aliter particeps in delicto, vt in di. l. Idem in subdito non reuelante coniurationem contra principem factam, vt in l. quisquis. C. ad l. iul. maie. Abb. in c. 1. de rest. spol. 2

Non reuellãs.

SCHISMA.

SChisma ab hæresi diuiditur, quia schisma dicit diuisionẽ, hæresis autem dicit errorẽ, vnde a schismate dicitur schismaticus, sicut ab hæresi hæreticus. schismatici proprie qui ab Ecclesia catholica diuiduntur, de his loquendo qui fidẽ Christi perceperunt, duobus modis diuidi possunt. 1

Schismatici ab hæresi parum distãtes.

Quidã nanq; sunt diuisi ab Ecclesia quoad obedientiã solum, nullũ habentes de credendis errorẽ in mente, nec de defendẽdo errore pertinaciã in voluntate, nec aliter apparet, ꝙ male sapiant de articulis fidei, & ecclesię sacramẽtis, seu ecclesiastica potestate, licet moti malicia, vel superbia, siue auaritia deuient ab obedientia Ecclesiæ. Attamen licet tales non sint hæretici, 2

hæretici, sunt tamen ad hæresim multum dispositi, nam eo q se diuidunt ab ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quod non obediunt in credendis.

3 Quidam vero sunt diuisi ab ecclesia nō solum quo ad obediendum, verum etiam quo ad credendum, quia nolunt credere determinationibus Ecclesiæ, vt pote quod spiritus sanctus procedat a patre, & filio, prout Ecclesia declarauit, extra de sum. tri. & fi. cath. c. vnico. li. 6. & tales sunt hæretici, quia habent ea quæ sunt fidei tenere, & credere, errorem tamen pertinaciter tenent in mēte, & voluntate, & cū post deprehēsionem erroris nolunt abiurare fit de eis sicut supra diximus de alijs hæreticis.

Schismatici, et hæretici.

4 Nota etiam aliam distinctionem schismatis secundū Abb. videlicet. Aut talis credit Ecclesiam esse aliam tantum quādo aliqui gerunt se Pontifices, & tunc est sine hęresi. vt dicit glo. in. §. 1. 24. q. 1. Aut credit ecclesiam posse esse penes duos in solidum, & tunc schisma est cum hæresi, quia venit contra articulum illum, & vnam sanctam catholicam Ecclesiam. glo. in c. non autem. 7. q. 1.

5 Schismatici, & hæretici non debent recipi ad vnitatem Ecclesiæ nisi prius abiurato crimine. Abb. in c. quia diligentia, de electi. & ibi vide pœnas schismaticorum.

6 A schismatico ordinatus est ab officio repellendus, nisi probet secum fuisse dispensatum. Abb. in cap. fraternitati, de schismaticis.

7 Schismaticus qui reuertitur ad vnitatē Ecclesiæ nō potest eligi nec promoueri in episcopum, nisi dispensatiue. Adherēs autem ei quem credit esse Papam non est hæreticus, sed nec Antipapa ipse si credit se esse Papam, vnde non potest condemnari per concilium nisi schisma inueteratum sit, nec dat operam, vt schisma tollatur de Ecclesia, quia tunc suspectus esset de hęresi, & tunc contra illum procedere posset concilium, vel melius dicitur, quod indubitatus Papa non potest accusari de hæresi. Sed cum apud Christianos dubitatur, quis sit verus Papa, potestas decernendi pertinet ad

Schismatici pœna.

concilium. Abb. in cap. quia diligentia. de election.

SCRIPTVRA.

SCriptura quæ publica, quæ auctentica, & quæ sit priuata, vide Abb. in c. 1. de fide instrum. 1

Auctentica. Scriptura auctentica dicitur, quæ per se fidem facit, siue ex appositione sigilli auctentici, siue alio modo, ita quod ad sui valitudinem non requiritur aliud adminiculum. Dicitur auctentica quasi ex se auctoritatem habẽs, vt scriptura priuata, confessionata, vel per testes roborata. Item confecta per officialem super pertinentibus ad officium suum, & similia. Abb. de fide instrum. §. scriptura. 2

Priuata. Scriptura priuata vnius boni viri facit semiplenam probationem. l. nuda. ff. de dona. Bal. in cons. 275. Abb. in c. si scripturam. de fid. instrum. scriptum tamen propria manu in iudicio communiter debile argumentum facit, quia variari potest, Zasius sing. li. 2. c. 25. 3

Quæ fidem faciant. Scripturæ librorum antiquorum reseruatorum sub custodia publica, & fideli faciunt fidem, secus de aliis, quæ licet adminiculentur, non tamen plenam faciunt fidem. Abb. in c. ad nostram. de proba. Ex his infertur quod libri historiales quibus a maioribus nostris fides communiter adhibita est, nobis quoque faciunt fidem. Bal. in l. 1. videbo. Et glo. in c. inter dilectos. de fide instrum. Hinc est quod dicta Aristotelis, Hipocratis, Auicẽnæ, & similium fidem faciunt in eorum professione, quia communiter in omnibus studijs recepta sunt. ad hoc l. septimo mense. ff. de stu. ho. & l. si pater. ff. de so. no. Creditur etiam sculptis in aliquo loco communi, idest non in alicuius præiudicium, in aliis adminiculariter, secundum qualitatem loci vbi reperiuntur, & secundum quantitatem prẹiudicii, vt l. monumentorum c. de reliquiis. 4

In albo. Scripturæ etiam quæ fiebant in albo prætoris fidem faciebant. locus ante hostium prætoris erat dealbatus, in quo olim describebantur prætoria edicta, in Clemen. 1. de iudi. in ver. Albo. 5

Auctorum ab Scripta auctorum ab Ecclesia damnatorum sunt damnata 6

ex eo

ex eo ſolum quod exierunt a malis, & damnatis auctoribus etiam ſi bonam contineant doctrinam. c. fraternitatis. de hære. & ibi per glo. quæ adducit 3. q. 4. c. nullus, & di. 16. c. canones. & c. excommunicamus. §. credentes. de hære. Et arg. ad hoc. 96. di. c. bene quidem. Si tamen ab eccleſia approbarentur, valerẽt, vt de nonnullis operibus Origenis factum eſt 16. q. 3. c. & ſi diximus. Et nouiter per regulas indicis librorum poſt Concilium Tridentinum emanati patet, quarũ vna quæ ſecunda eſt inordine, ſic habet.

ecclesia damnatorum.

7 Hæreſiarcharum libri tam eorum qui poſt prædictum annum hæreſes inuenerunt, vel ſuſcitauerunt, quam qui hæreticorum capita aut duces ſunt vel fuerunt, quales ſunt Lutherus, Zuinglius, Caluinus, Balthaſar Pacimontanus, Suuenchfeldius, & his ſimiles cuiuſcunque nominis, tituli, aut argumenti exiſtant, omnino prohibentur. Aliorum autem hæreticorum libri qui de religione quidem ex profeſſo tractant, omnino damnantur. Qui vero de religione non tractant, a theologis catholicis iuſſu Epiſcoporum, & Inquiſitorum examinati, & approbati, permittuntur. Libri etiam catholice conſcripti tam ab illis qui poſtea in hæreſim lapſi ſunt, quam ab illis qui poſt lapſũ ad Eccleſiã rediere approbati, a facultate theologica alicuius vniuerſitatis catholicæ, vel ab Inquiſitoribus generalibus permitti poterunt. Vide ceteras regulas cum ſuo Indice.

Hæreſiarcharum libri.

SECVLARIS POTESTAS.

1 SEcularis poteſtas etiam ſi ſit Princeps nullo modo poteſt ſe de crimine hæreſis intromittere, ratione tamen ſedandæ, vel vitandę perturbationis, & ſeditionis quã hmõi perſonæ peſtifere quandoque ſuſcitant poſſet ſe intromittere. Facit Bar. in l. Diuus. ff. de Sicar. quando quis committit vnum delictum, & incidit in aliud, quod de vtroque punitur. Sicut & ſi Princeps ſecularis non poſſit ſe intromittere in electione prælati eccleſiaſtici, vel ad aliquod beneficium, tamen poteſt eijcere talem electum vti ſuſpectum e dominio ſuo. Abb. in c. cum terra. de electi. Boſſius in pract. tit. de hære. nu. 13. & 14.

De crimine hæreſis non ſe intromittet.

SEMI-

SEMIPLENA PROBATIO.

1 SEmiplena probatio quæ ſit, vide ſupra in verbo. Probatio.

2 Semiplenæ probationes duæ vnam plenam quandoque faciunt probationem. vide practicam Papien. in for. reſpon. reorum. num. 2.

3 Semiplene probatum, vel minusquam ſemiplene, vel magis dicitur habito reſpectu ad extremum gradum probationis, ipſam fidem ſcilicet, & credulitatem. Abb. in cap. vlt. de Iureiur.

SENEX.

Quis.

1 SEnex dicitur a quinquageſimo vſq; ad ſeptuageſimum annum, poſt decrepitas, & hi non poſſunt cogi ad ferendum teſtimonium de iure ciuili, ſecus de iure canonico, vbi agitur de peccato, ſi tamen volunt ſponte poſſunt. Abb. in c. ſi qui teſtium. de teſti. relinquitur tamen arbitrio Iudicis quis ſenex dicatur, cum alius alio melius ſit complexionatus. Inno. & Io. An. in c. fin. vt lit. conteſt. nil. inno. ſed ſi ſenex attingat ſeptuageſimum annum qui eſt aliarum ætatum terminus, quantumcunque ſit bene complexionatus, ab inde timetur de eius morte, & propter hoc in tortura non relinquitur arbitrio iudicis. Abb. in c. fin. §. 1. vt lit. conteſt. nil. inno.

Septuageſimus annus terminus.

2 Senes decrepiti, & milites torqueri non poſſunt, neque ferula, vt pueri percuti, nec terreri debent, vide Boſſium in pract. de tortura. nu. 20.

Senes torqueri non poſſunt.

SENTENTIA.

Quid.

1 SEntentia eſt diffinitio iudicialis controuerſiæ finem imponens, & continens abſolutionem, vel condemnationem. Abb. in rubr. de re iudi. & ſpec. in tit. de ſent. & hæc diffinitio conuenit ſoli ſententiæ diffinitiuæ, quia illa ſola eſt quæ finem imponit controuerſis.

Interlocutoria.

Interloquutoria autem ſententia alio modo deſcribitur, & eſt quæ fertur inter principium, & finem cauſæ ſuper aliquo incidenti, vel emergenti, vt not. glo. in Clem. 1. in ver. diffinitiua, & ſpec. in tit. de ſent. prol. §. 2. & declarat Alex. in rubr. ff. de re iudi. vbi dicit, quod omnis vox Iudicis faciẽs ad cauſam

dicitur

dicitur interloquutoria,& idem Bal.in l.arbitrio.ff.qui sat.co ga. In hoc ergo differt sententia diffinitiua,ab interloquutoria,quia per diffinitiuam diffinitur negotium principale,scilicet illud quod principaliter in iudicio deductum est, vel fuit condemnando,vel absoluendo,alias non diceretur sententia l. præses C.de sent.& l.1.ff.de re iudi.& spec.in tit.de sent.§.2. sed interlocutoria non tangit negotium principale, sed diffinit aliquam exceptionem in iudicio emergentem, & per eam non imponitur finis controuersiæ principali. Ita declarat Angel.in cons. 114.& 115.& Alex.in rubr.ff.de re iudi.

Differentia.

2 Secundo differt,quia condemnatus per sententiam diffini tiuam in aliquo crimine efficitur infamis.l. 1 .§.qui in iudicio .ff. de his qui not.infam.& l. infamem.ff.de publ.iudi.

3 Tertio differt quia in dubio appellatione sententię in statuto,vel in alia materia intelligitur de diffinitiua,nō de interlocutoria, vbi aliud non apparet, ita declarat Alex.in rubr.ff. de re iudi.& l.quod iussit eo.tit.& Felin.ibidem, & limita nisi essemus in materia indifferenti quia tunc venit, etiam interlocutoria,secundum Alex.in cons. 50.2.vol.

4 Quarto differt, quia a diffinitiua potest appellari, & sola appellatione suspendi executionem absque inhibitione superioris, sed ab interlocutoria de iure ciuili non appellatur, vt in l.2.ff.de appell.recip. & si appellatur, non suspenditur executio ante inhibitionem.C.non solum.de appell.li.6.

A diffinitiua appellatur.

5 Quinto differt, quia diffinitiua postquam est lata per iudi cem nō potest vltra amplius reuocari per illum, quia functus est officio suo.l.iudex postquam.ff.de re iudi. sed interlocutoria potest reuocari quandocumque per Iudicem ante diffinitiuam,& quo ad eum nunquam transit in rem iudicatam, l. quod iussit,& ibi Bar.Alex.& Docto.ff.de re iudi.c.cum cessan te. de appell.li. 6. taliter quod Iudex qui tulit vnam iniustam interlocutoriam,puta non admittendo quod admittere debebat,vel e contrario, potest etiam in calculo ferendæ sentētiæ diffinitiuæ habere de illa rationem circa ipsius reuocationē, emendando quod male fecerat,vt dicit Decius in cons.88. Et

Diffinitiua p ipsum Iudicē recuperari nō potest.

Card.

Card.in Clem. ſępe.§.& quia. de ver.ſig. de hoc vide Robert. Marantem. in ſpec.aduoc.de ſent.

Diffinitiua iuſtificari poteſt

Sexto differt, quia diffinitiua poteſt in cauſa appellationis iuſtificari ex eiſdē, & ex nouis actis, ſed interlocutoria ſecus, quia nō poteſt ex nouis ſed tantū ex primis actis reuideri, tex. ibi Card.in Clem.c.appellanti.de appell.& Bar.in l.3.ff.de appell. recip. de diffinitiua probatur in l. per hanc. C. de tempo. appellat. 6

Parte citata.

Septimo differt, quia diffinitiua non poteſt ferri niſi parte citata, alias non valet.vt not.Card. in Clem. 2 .§. denique.de re iudi.& Inno.in c.dudum.de elect. ſed interlocutoria poteſt ferri, & valet etiam ſine citatione partis, vt eſt glo.in l.nequicquam.§.vbi decretum.ff.de off.procon. & glo.in l.diem proferre.ff.de arb.& glo.in l.recuſare .ff. ad trebell. quod ſane intelligas quando interlocutoria eſſet leuioris præiudicii, ſecus ſi eſſet magni præiudicii, quia tunc nō valet ſine citatione partis ſicut diffinitiua.ita tenet Bar.Inno.& Docto.in l.ſi opus.ff. de oper. no. nunci. 7

Diffinitiua in ſcriptis debet eſſe.

Octauo differt, quia diffinitiua non valet niſi feratur in ſcriptis, & de ſcripti recitatione.l.fin. C.de ſent. experi.& ibi Bar.& Docto. & ſpec.in tit.de ſent.§.iuxta. ſecus eſt interlocutoria, quia poteſt ferri ſine ſcriptis, debet tamen in ſcriptis poſtea redigi, vt appareat ex actis. ita tenet glo.in l.2 ff.de appell.recip.& Bar. in l. nequicquam. ſecus vbi decretum.ff.de offi. proconſ. 8

Nono differt, quia ab interlocutoria ſemper debet appellari in ſcriptis, & cum expreſſione cauſarū grauaminis, alias non valet appellatio.c.cordi.de appell.li.6.& per Bart. in l.4.ff.de appell.recip.ſecus a diffinitiua, quia ſi appellaretur ſtatim quo fertur, poſſet appellari viua voce, & ſine expreſſione grauaminis, ſed ſi appellatur poſtea infra decem dies, debet appellari in ſcriptis. textus eſt, & ibi Bartol. & Inno. in l. 1 .§. libelli.ff. de appellatio. 9

Decimo differt, quia condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam durat perpetuo, ſecus ſi per interlocutoriam, quia nō durat 10

durat

durat nisi durante officio iudicis inter loquentis, Feli. in c.ex literis.de const.per l.fin.ff.de pœnis.

11 Vndecimo differt,quia in diffinitiua requiritur ordo iudiciarius,qui traditur in l.prolatum C.de sententia, & l.1.& 2. de sent.& breui.recit.sed in interlocutoria talis ordo nõ requiritur. ita colligitur ex dictis Angel.in cons.114.& 115.

Ordo iudiciarius.

12 Duodecimo differt,quia Iudex postquam pronunciauit nõ potest sententiam diffinitiuam circa principale negotium corrigere,nec aliquid illi addere,vel diminuere, secus in interlocutoria.Alex. in cons.119.in 3.vol.vide eundem Alex.& Docto.in l.Paulus lapri.ff.de re iudi.

Non potest corrigi.

13 Tertiodecimo differt, quia diffinitiua producit actionem in factum l.miles.§.iudicari,& ibi Alex & Docto.ff.de re iudi. sed interlocutoria non habens vim diffinitiuæ nullam producit actionem, secundum Alexand. l.1.§. fin .ff. si quis iudicium obtemp.

Ex quibus autem cognosci possit quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, & quando non dic quod ex multis cognoscitur,quę declarantur per infrascriptas conclusiones.

Interlocutoria quãdo habet vim diffinitiuæ.

14 Prima quarum est, quod omnis interlocutoria quæ nõ sperat aliam sententiam potest se dicitur habere vim diffinitiuę, quia videtur facere effectum quem facit diffinitiua, cum ponat finem illi instantiæ.Decius in c. cessante. de appell. & ibi Ant.de Butri.Inno.& Abb.& Bar.in l.quod iussit.ff.de re iudi.

15 Secunda conclusio est.Omnis interlocutoria quæ diffinit vnum articulum substantialem causæ principalis, dicitur habere vim diffinitiuę.glo.in clem.fin.in glo.prima in fin.de appell.& in Clem.prima de caus. possess. & propr.& Bal.in l.1. c.quando prouo.non est necesse,& Alex.in l.5.col.2.ff.de ver. oblig.pro hoc textus in l. infra vtile.ff.de minore, vt quando minor petit restitui.in integrũ,& Iudex pronunciat super ętate scilicet eum non esse minorem,nam tacite excluditur a restitutione petita,& sic deciditur articulus substantialis causæ. Hæc Alexan.in rubr.ff.de re iudi.

Interlocutoria diffiniens.

16 Tertia cõclusio est.Omnis interlocutoria per quam finitur

Interlocutoria finiens.

officium iudicis, dicitur habere vim diffinitiuæ, ſecundum Bar. in l. quod iuſſit .ff. de re iudi.

Interlocutoria continens dari vel fieri.

17 Quarta concluſio eſt. Omnis interlocutoria continens aliquid dari vel fieri habet vim diffinitiuæ, ſecundum Bar. in l. Nequicquam .§. vbi decretum .ff. de offi. procons'. Et adde p̃ dictis, quod etiã reperitur diffinitiua habens vim interlocutoriæ. Exemplum ponit Bal. in l. cum & minores. col. 2. C. ſi aduer. rem iudi. vt quando iudex pronunciat male appellatũ. An autem indiſtincte non poſſint reuocari interlocutoriæ habentes vim diffinitiuę, dic quod illę quę non ſperant aliam ſententiam poſt ſe, non poſſunt reuocari, aliæ autem quæ dãtur in medio proceſſus quæ ſperant diffinitiuam poſt ſe, poſſunt reuocari. Ita declarat Alex. in l. quod iuſſit. col. 5 .ff. de re iudi.

Interlocutoria irreuocabilis.

Reconciliatorum ſententia qualis ſit.

18 Quid autem de ſententia prolata contra hæreticum pænitentem reuerſum, & eccleſiæ reconciliatum, ſuaſque hæreſes abiuratum, cum ex ſupradictis clarum ſit, Iudicem adhuc habere quid faciat circa reum, vtputa ſi pænitentiam ſibi iniunctam non perfecerit, ſi in abiuratas hæreſes inciderit, & cetera, quæ videre poteris ſupra in ver. hæreticus, et per hoc nõ functum officio ſuo, ſequitur talem ſententiam non eſſe diffinitiuam, iuxta dictum Archid. in c. vt commiſſi. de hære. lib. 6. Ait namq; D. Archid. Attende quod abſoluti, & poſtmodum detruſi in carcerem, vel aliis pænitẽtiis etiam leuioribus onerati nullam diffinitiuam ſententiam receperunt. Nam nõ ſunt abſoluti a crimine, quod crimen vtiq; probatum eſt, ſed a ſententia excommunicationis quam incurrerunt ipſo facto. Et ſi tales ſponte carcerem exierint ſine legitima excuſatione, poſſunt tanquam hæretici impænitentes condemnari. Præſumitur enim ficta eorum conuerſio, & ſimulata confeſſio, ac materia veteris erroris recondita. Hæc Archid.

Ab excõmunicatione abſoluitur non a crimine.

19 Et nota, quod ſententia ſi datur ab Inquiſitore in cauſa hæretici pænitẽtis ad miſericordiam acceptati, in ipſa ſententia non dicat illum eſſe hæreticum, ſed fuiſſe, quia illum non acceptat, nec punit vt hæreticum abſolute, ſed vt pænitentem. Arch. in C. vt cõmiſſi. de hære. li. 6. vbi & Io. An. & Gemin.

Item

Item Rota in decis. 5. de hære. in fin. Gemin. tamen & Io. An. putant non debere dici quod fuerit hæreticus, sed Rota oppositum tenet vbi supra. Et similiter directorium Inquisitionis in formula sententię, & ita obseruatur communiter a sancta Romana Inquisitione, & ab omnibus Inquisitoribus.

Sed nota obseruationem super ver. cōtra eos. Clem. 1. Sententia enim tunc est contra eos, quando hęreticos pertinaces aut relapsos, seu aliter impęnitentes illos esse declarat, ac ita declaratos brachio seculari relinquit. At cum ab hæresi redeūtes hęretica prauitate abiurata absoluuntur, nō pronunciatur sententia contra eos, sed pro eis, quia reconciliantur Ecclesiæ & absoluūtur ab excommunicatione. Facit ad hoc etiam quia redeūtes non dicuntur hæretici, nec in sententia pronunciantur hæretici. Id insinuare glo. videtur ibidem. in ver. contra eos. vbi decernit alterum sine altero absoluere posse, quia absolutoria hic non prohibetur, ideo ius antiquum remanet. Facit ad hoc c. statutū. de elect. li. 6. & quod notatur 12. di. c. præceptis. & 3. q. 6. accusatus. Eiusdem sententię fuit directorium 3. par. q. 48. vbi quærit, an alter possit sine altero ad sententiā diffinitiuam procedere, quando ferenda est pro delato, & non contra, & respondet affirmatiue per ea quæ supradiximus, & allegat Io. And. & Paulum in di. Clem. 1. Idem affirmat Ant. de pendalijs in solemni cons. speciali. incip. quamuis vbi agitur. vers. dubitatur modo. Quod consilium vide in opusculo Zanchini de Arimino in fine. Ibi enim multa ex vtroque iure allegat, probādo quod abiuratio potest coram solo Inquisitore fieri, & quod ipse solus potest abiuratū absoluere, & pœnitentiam ei imponere. Huic consilio suscripserunt illustres iurisconsulti. Barthol. de Prato Parmen. Carolus Ruinus Regień, Bernardus Pinus Bononień, Ludouicus Gozadinus Bonoń, Franciscus de Gastaldis Genueń, & Annibal de Cazanemicis Bonoń. quod proprijs etiam sigillis munierunt, & ita tenendum esse puta, quousque aliter per sedem Apostolicam declaratum fuerit.

20 Sententia in crimine hæresis non proprie fertur, quia iam

Non fertur proprie, sed pronunciatur a iure iã lata.

per canones ipso iure lata est & promulgata. c. excommunicamus. primo. de hære. sed potius denunciatur, seu declaratur 24. q. 1. c. 1. Et ita debet ferri sentẽtia declaratoria super dicto crimine. Si tamen etiã super illo pronunciaretur, non propter hoc vitiaretur sententia, vt ex notatis in c. vt Inquisitionis. de hære. vbi dicitur, quod sententia requiritur, per quam negotium terminetur. 22. di. §. 1. vers. Quum ergo ad fidem. ff. de re iudi. §. iudicatum seu condemnatum. Et c. fin. eo tit. lib. 6. Gemin. in c. vt commissi. & c. vt Inquisitionis, & c. fin. eo tit. lib. 6.

21 In sententia qua hæreticus pænitens ad misericordiam acceptatur, debet fieri absolutio ab excommunicatione conditionaliter, & non absolute, vt per Gemin. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. Et licet oppositum videatur tenere Siluestrina, vsus tamẽ est in contrariũ. vide in formulis directorii antiqui.

22 Sententia antequam proferatur, debent reo dari defensiones, cum defensio sit de iure naturali, vt supra in verbo, Defensio. satis dictum est.

In odium contumaciæ.

23 Sententia lata contra contumacem est iuris præsumptio, quod potius sit lata in odium contumaciæ, quam ex iustitia causæ, vt in l. præses. c. de pigno. Fallit tamen, si ex actis probetur lata ex plenissima probatione.

Sedente iudice.

24 Sententia proferri debet Iudice sedente, alias est nulla. c. fin. de re. iudi. li. 6. Et licet debeat legi, aut proferri per ipsum Iudicem, vt in di. c. fin. de re iudi. fallit tamen hoc in Inquisitore hæreticæ prauitatis, vt dicit Gemin. in di. c. fin. de re iudi. & in c. vt commissi. de hære. lib. 6. Et hoc quia Inquisitor sicut & Episcopus potest vices suas committere. vide in ver. Inquisitor. Et sic per alios suas potest sententias recitare.

Citatio rei necessaria.

25 Ad sententiam audiendam necesse est vt citetur is, contra quem ferenda est sententia. c. sæpe de ver. sig. in Clem. Et ad hoc facit glo. in ver. respondeat c. cum contumacia. de hære. lib. 6. Neque valet citatio, si dicatur, ad audiendam voluntatẽ siue intentionem iudicis, sed opportet quod specificetur, ad audiendam sententiam, vt dicit glo. in ver. ad id. in di. c. sæpe.

Non

Non tamen requiritur citatio peremptoria, ſi de hæreſi conſtat, ſi autem ex contumacia procedatur, duæ ad minus requiruntur citationes. Carer. in tract. de hæret. nu. 128. Et obſerua ne feras ſentẽtiam contra reum in carceribus exiſtentem, ſed facias eum citari, & duci ante tribunal tuum, aliter ſententia diceretur lata contra abſentem, cum talis detentus in carceribus dicatur abſens. Angel. in lib. malef. clauſ. qui Iudex cõmiſit præconi. in fin. primę addit.

26 Sententia numquam tranſit in rem iudicatam, vbi euidenter apparet de iniquitate ſententiæ, & ſemper poteſt retractari, ſecundum Inno. & alios in c. fraternitatis. de frig. & malef. Et per Alexand. in conſ. 408. incip. ſtantibus his. vbi multa ad hoc.

In rem iudicatam non tranſit iniquitas.

27 Sententia debet ferri de die, & nõ de nocte, aliter pars poſſet excipere, & appellare. ſi tamen pars præſens non excipit, nec appellat, ſententia ſic lata tenet, vt per Abb. in c. conſuluit. de off. deleg. ſuper glo. in ver. tenebras. Felin autem dicit quod ſententia lata in nocte non tenet, nec opus eſt appellare, & adducit tex. & glo. magnã, in fin. in §. 2. Inſtit. de ver. ſig. Fallit tamen, vt dicit idem Felin. vbi Iudex multitudine agendorum fuiſſet occupatus, quia tunc ferre poſſet. melius tamen faceret ſi diferret vſque ad diem ſequentem, prout text. c. conſuluit. de quo ſupra. Per quod ſignum autem a nocte ſeparetur dies, dicas quod ſtandum eſt conſuetudini, vt puta pulſationi campanę, vel quod ſit diſtinctio poſt ortum ſolis, & poſt eius occaſum, vt per Feli. in di. c. conſuluit. Confirmat Zabar. in c. ſi perfodiens. de homicidio.

De die, & nõ de nocte.

28 Sententia data per Inquiſitorem contra hæreticum relapſum, vel impęnitentem, debet ſtatim per Iudicem ſecularem executioni demandari, & ſi contra fecerit, ipſo facto eſt excõmunicatus, quam excõmunicationem ſi per annum ſuſtinuerit, vt hæreticus condemnatur. c. vt Inquiſitionis. de hęre. li. 6. & ad hoc facit c. ad abolendam. & c. excommunicamus. & per glo. quæ ibi dicit quod talis ſententia ſine dilatione debet executioni demandari, vt patet. 2. q. 1. c. ſicut. & per Gemin. in d.

Sententiæ Inquiſitoris executio cito facienda.

c.vt Inquisitionis. Nec differtur etiam si appelletur, quia in tali casu reiicitur appellatio, vt per Gemin. in di.c. vt Inquisitionis. Mandatur hoc per leges Federici Imperatoris approbatas per Bonifacium octauũ in di.c. vt Inquisitionis, & sunt regestratę in capitularibus comi.

Et nota, quod licet Bar. in l. diuinis. ff. de custo. reo. dicat q̃ Iudex secularis non teneatur facere executionem cõtra reum hæreticum, nisi Inquisitor sibi exhibeat processum, & videatur an iuste, vel iniuste processum sit, & idem in l. magistratibus. ff. de iurisd. omn. iud. alleg. di. l. diuinis, & vide Angel. in li. Malef. clau. necnon. in 2. col § . quæro an denunciator. Abb. in c. 1. de off. ordi. tamen tenet contra ipsum Bart. & dicit contra illum esse textum expressum in di. c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6. § . prohibemus. vbi dicitur quod de crimine hæresis cũ sit mere ecclesiasticum, quoquomodo Iudex secularis non cognoscat. Ad hoc etiã Bal. & Paul. de Castro. in ea. l. magistratibus. & ibi Alex. & Iason cõtra Bar. & Abb. in c. ea quę de sta. mona. in fin. & Barba. in c. 1. de off. ordi. Bal. in auctẽ. clericus C. de episc. ad hoc est Felin. in c. ad abolendam. in fin. eo. tit. confirmat Gemin. in di. c. vt Inquisitionis. dicens, Notandum quod Iudex secularis exequitur sententiam latam per Iudicẽ ecclesiasticum, absq; eo quod cognoscat de iuribus sententiæ.

De crimine hæresis nõ cognoscet iudex secularis.

Cõpellere iudicem secularem potest Inquisitor.

29 Et nota quod Inquisitor potest compellere Iudicem secularem ad exequendum sententiam per Inquisitorem ipsum latam, vt patet per ea quæ notantur in glo. in ver. præiudicari. di. c. 2. de off. ordi. & in glo. in ver. contra eum. c. 2. de Maledicis. Ad hoc etiam est priuilegium Inno. quarti. quod incipit. Quũ sicut accepimus. vbi dicitur quod Inquisitores possunt compellere per censuram ecclesiasticam potestates ab obseruandum, & faciendum quæ ipsi Inquisitores duxerint obseruãda, & facienda pro exterminatione hæreticorum, & ad procedendum contra hæreticos damnatos, etiam si testium nomina non exprimantur. Ad hoc facit glo. fin. in c. auctoritatem 15. q. 6. & glo. in c. sicut sine iudicio. 2. q. 1. facit dictum Archid. super di. glo. di. c. sicut sine. Confir. Abb. in c. pastoralis, vbi habetur

tur

tur in di. §. quod ordinarius ad mãdatum delegati exequitur sententiam, & quod Delegatus possit mandare ordinario loci, vt exequatur sententiam suam, & quod is cui mandatur nuda executio sententiæ, non potest assumere cognitionem super iuribus ipsius sententiæ. Vide Abb. in loco alleg. Felin. etiam in c. ad abolendam. in fin. de hære. dicit quod si Inquisitor puniret hæreticum per eum cõdemnatum pœna mortis, quod non credit eum irregularem, quia etiam id iure officii non prohibetur aliis posse mandare, si per se hoc non posset. per tex. in c. 3. Ne cler. vel mona. li. 6. Nota tamen quod ipse Felin. in c. vergentis. de hęre. videtur ad illud c. 3. ne cler. vel mona. respondere. & bene iudicio nostro dicit.

Delegatus mandat ordinario.

Inquisitor nõ irregularis.

30 A sententia diffinitiua super hæresi non potest appellari. c. vt Inquisitionis de hęre. li. 6. vnde executioni demandari potest infra dies decem, secũdum Petrum de Ancha. ibi. & alios. secus autem est in interlocutoria, quia si in processu inquisitus sentit se grauari. potest appellare. Scillac. in trac. de fide catho. c. 45. Carer. in tract. de hære. num. 120. qui ait etiam in diffinitiua recursum ad superiorem esse amotum, nedum appellationem.

A diffinitiua super hæresi non potest appellari.

31 Sententia priuans hæreticum requiritur ad hoc, vt executio fieri possit contra personam ipsius, & bona, sed sufficit declaratio, vide Bossium. in pract. tit. de hære. nu. 28.

32 Sententia declaratoria potest fieri contra hęreticum etiam post mortem, declarãdo tali tempore commissum delictum, ex qua sequitur confiscatio bonorum a die commissi criminis c. cum secundum. de hære. lib. 6. cum ibi not. & ratio est, quia potest fieri post mortem, quia & post, & ante mortem potest tractari de crimine tali. Angel. in l. pe. C. ad l. iul. maie. glo. in sum. 24. q. 2. & glo. in c. neque. di. 38. et ibi Docto. c. si quis episcopus. de hære. c. accusatus. lib. 6.

Declaratoria etiã post mortem.

33 Sententia in criminalibus nulla est, nisi aduocatus fisci sit præsens l. fin. c. de aduoc. fis. l. 3. §. Diuus. & l. si fiscus alicui. ff. de iure fisci. & per Io. de Plat. in l. vnica. C. de sent. aduer. fisc. lat. & in spacio quod tam fiscus, quam offensus sit citãdus.

Præsentia fiscanlis necessaria.

dicit

dicit Bal. per illum textum in l. fin. de bon. vacan'. lib. 10. Et ibi Angel.

Falsitas detecta quid operetur.

34 Sententia quocunque tempore per fiscum detegatur fuisse obtenta ex falsis, vel simulatis contractibus, nulla habeatur ratio dictæ sententiæ, quia quando dolus interuenit, & si cesset regulare remedium restitutionis in integrum fisco iuxta. l. vnica. C. de sent. aduer. fisc. lat. Et l. Imperatores ff. de re iudi. tamen non cessat hoc casu etiam perpetuo remedium rescindendi eam. per glo. fin. in di. l. Imperatores. Vbi Iason & glo. & Docto. in di. l. vnica. in ver. fraus. Vide Bossium in pract. tit. de fisco.

Clausula quādo potest addi.

35 In sententia quādo Iudex possit apponere clausulam resoluentem, vel corrigentem condemnationem, vel absolutiones iam factas, vide Alex. post Bar. in l. Iudex postea quam. ff. de re iudi. Abb. in cons. 72. Et Card. in cons. 23. in fin. et an possit in sententia sibi reseruare facultatem mutandi. vide Anchar. in cons. 209. in fin.

36 Sententia condemnans clericum in pœna capitis intelligitur de naturali, sed primo intelligitur quod debeat degradari, & successiue morti tradi vide supra in ver. degradatio.

Contra mortuum lata.

37 Sententia lata contra mortuum est ipso iure nulla. l. pen. ff. quæ sent. sine appel. rescin. Cępol. in cons. 17. col. 3. cons. 23. col. 2. Et ideo etiam si veles condemnare memoriam defuncti casibus in quibus potest fieri, condemnes ipsam memoriā nō ipsum defunctum, & ad hoc est cons. Cæpol. 17. iam alleg. Hinc est, quod cum seruus habeatur pro mortuo l. quid attinet. ff. de reg. iur. sententia contra eum lata est nulla. l. seruus C. de iudi. & ibi Iason.

Præsumptio præsumptionem allidit.

38 Sententia lata prætextu alicuius præsumptionis retractatur ex alia præsumptione fortiori similis speciei superueniente, casus singularis, secūdum Bal. in l. qui adulteri. C. de adulter. & ita tenet Petrus de Anchar. in reg. semel malus. de re iudi. lib. 6. & voluit illud Lud. Rom. in l. Admonendi. de iure iur. Mars. in pract. crim. §. opportune nu. 21. 22. & 23.

39 Sententia lata ex præsumptionibus numquam transit in rē iudicatam

iudicatam.l. si qui adulteri.C. de adult. qui textus, secundum Bar. & alios ibi est sing. ita dicit Iason in repeti. l. admonendi .ff. de iureiur. col. 23.

Quæ nunquã in rem iudicatam non transit.

40 Sententia canonis, vel legis nõ habet iudicis officium executiuum, nisi sequatur sentẽtia hominis cum causæ cognitione. Petrus de Anchar. in cons. 190. incipien. plura contra ꝓcessum col. 2. & allegat c. cum secundum. de hære. lib. 6 & Clem. præsenti. de censi. & not. per Io. And. in c. si qui. de præsumpt. lib. 6. Et obserua quod sententia Iudicis requiritur etiã in notoriis, vt late per Marsil. in repet. c. de proba. in col. 46. vers. attende tamen in rubrica.

Canonis, vel legis.

41 Sententia quam laturus est Iudex, manifestari non debet antequam feratur, vel pronuncietur, alias falsi tenetur iudex, vt per Gemin. in tract. de malefi. tit. de falsis. nu. 15. Et facit .ff. eo tit. in princ. & .ff. de offic. præsid. l. obseruandum. Et idem dicendum de quolibet reuelante priuata consilia suę potestatis, vel eius præsidis, cuius officio subsequitur. Et idem de tabellione, qui ante aperturam testium manifestat ipsorum testium dicta parti. ff. eo tit. l. 1. §. His qui instrum.

Secreta.

42 Sententia si fertur præsente parte, & in ea recitãtur acta, & non appellatur tunc probantur acta ipsa, & sententia. Abb. in c. Quoniam con. de proba. nu. 27. Et per Angel. in l. Qui ad ciuilia. in fin. C. de appell. vbi ait quod sententia lata in præsentem non contradicentem, omnia enunciata vera pręsumũtur, licet tunc præsentes non potuerint interuenire.

Probat qui tacet in iudicio.

43 Sententia lata per relationem ad aliam scripturam non valet, nisi talis scriptura sit in actis. Oportet ergo quod sententia sit certa ex se, vel quod possit certificari ex aliqua parte actorum, & hoc vult singulariter l. quam allegat glo. fin. in c. Illa præpositorum. de accusa. & idem vult Innoc. in c. 2. de libel. obla. & idem tenet Io. An. in addi. ad spec. in tit. de sent. prola. §. qualiter. vers. Quid si Iudex. Ex quo infertur quod si sententiat secundum consilium sapientis, talis non valet sententia, maxime qñ consiliũ nõ est in actis & de hoc in l. 2. C. si aduersus li. per glo. & Doct. Abb. in c. illa ꝓpositorũ de accusa.

Per relationẽ ad aliam scripturam non valet.

Sententia quælibet in fine continere debet clausulam, videlicet, lata, lecta, & sentētialiter promulgata fuit suprad. sententia per supradictum D. Iudicem &c. Et de eius mandato per me notarium lecta fuit die &c. Quando scilicet per notarium recitatur. 44

Lata et lecta.

SERVVS.

SEruus stricto modo dicitur carens libertate, sed largo modo etiam dicitur seruiens pro mercede. Abb. in rubr. de Iudæis. An autē seruus stare possit in iudicio, vide Abb. in c. tanta. de simo. 1

Torqueri quā do possit.

Serui possunt torqueri tam in ciuili, quam in criminali causa. Et, an quando contra dominum, an contra extraneum per Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iuris, & Salic. in l. fi. col. 2. & l. interrogari. C. de quæstioni. Imo ad veritatem eruēdam possunt inquiri, ac torqueri, & capite puniri, vbi potuerint præstare aliquod auxilium domino, & non fecerunt. quia voluit lex salutem domini ponere sub custodia seruorum suorum, vt in l. 1. in pr. ff. ad senatusconsult. syllanianum. 2

Seruus ad omnia sacramenta ecclesiæ admittitur, etiam contradicente domino, ideo paganus potest inuito domino baptizari, nec tamen propter hoc deponit seruitutem. Abb. in c. dignum. de coniug. seruo. 3

SIMONIA.

Quomodo sit hæresis.

SImonia est hæresis propter immanitatem criminis, non autem proprie. vnde Papa de hæresi accusari potest, non autem de simonia. Abb. in c. quotiens. de simonia. licet simonia grauius peccatum dicatur quam hæresis, idest cum quis credit gratiam Spiritus sancti vendi posse. Abb. c. in licet Heli. de simo. Imo est maximum omnium peccatorum. glo. vbi supra. Et Abb. in c. per tuas. eo. 1

SOCIVS CRIMINIS.

SOcius criminis facit qualem qualem pręsumptionem. per glo. in c. cum 1. & . ff. canonici. de sent. & re iudi. & ibi Fel. col. 3. vers. Demum inquantum. & idem in c. cum dilecti. de accusa. quæ tamen præsumptio tolleretur, si fieret oppositio 1

contra

contra personas talium testium ante examen, ut per Areti. in l. repeti. §. 1. in glo. is, qui dicit quod socius criminis sufficit ad inquirendum etiam in casibus non exceptis. & Brunus in tracta. suo. char. 3. col. 3. & Angel. in tract. suo char. pri. col. 3. & ita communiter tenetur, quicquid dicat Fulgos. in cons. 173. col. 1. Et etiam locum haberet, si procederetur sola facti veritate attẽta, quia tũc quilibet posset interrogari, vt per Corn. in cons. 241. col. 3. vol. 1.

2 Socius criminis sine alia præsumptione nõ facit indicium ad torturam. Salic. in l. fin. C. de accus. col. vlt. quod dictũ quotidie practicatur, & Docto. sequuntur illud, vt patet per Marsil. in l. 1. §. diuus. eo. cum enim nõ sit omni exceptione maior vt patet, inceptum esset dicere quod solus faceret tale indicium, etiam in casibus exceptis, & quod testes inhabiles ex eorum natura, qui tamen aliqua ratione speciali admittũtur in testes, non sint omni exceptione maiores, & consequenter per se non sufficientes ad tormenta. Habes solemne, & vulgatum consilium Alex. 2. vol. 1. & est glo. in l. etiam matris. ff. de proba. quam ad hoc allegat Butrig. in cons. 24. col. penult. in fin. & Bal. in l. parentes. col. 2. C. de test. sed iuncta alia suspicione, puta infamia, sufficeret Salic. in l. fi. c. de quæstio. vide Bossium in pract. tit. de indiciis, & consid. ante tort.

Non facit ad torturam.

3 Socius criminis etiam in articulo mortis non facit indiciũ ad torturam sed tantum quale quale, Salic. in l. fin. col. penult. quia etiam reprobata opinione glo. illã dicit esse falsam. vide Bar. in l. maritus. ff. de quæstio. & Bal. in l. seruos. C. de testi. qui omnes volunt quod solum faciat qualequale indicium, & sic nolunt quod adsit aliquod speciale, quia quilibet infamis hoc operatur, vt per Felin. in c. 1. & . ff. de re iudi. & per Bar. in di. l. maritus.

In mortis articulo.

4 In criminibus autem exceptis quandoque faciunt plenam probationem socij criminis, vt per Abb. in c. quoniam. de testi. Petrus de Anchar. in c. In fidei fauorem. de hære. Alex. in cons. 132. 1. vol.

Socij criminis quando plenam probationem faciant.

5 Socij tamen de crimine contra tertium dicentes, facerent

indicium ad torturam, qui in ciuili facerent fidem. Et hanc consequentiam facit Bart. in l. in actionibus .ff. de in litem iurando.

Socij criminis admittuntur in crimine læsæ maiestatis, vt per Bar. in l. quoniam liberi. C. de testi. Et Marti. lauden. in tit. de crim. læsæ maiest. in tract. de Princip. & aliter inhabiles, præter inimicos capitales. c. per tuas. de simo. Bart. in .l. In quæstionibus .ff. ad l. iul. maiest. Et Felin. in di. c. per tuas. in quinto not. 6

SORTILEGIA.

SOrtilegia quando ad Inquisitorem pertineant, vide Barba. in cons. 55. pri. vol. Io. An. in c. accusatus. de hære. li. 6. & ibi Archid. Abb. in c. in tabulis. de sortibus. Vide supra in ver. Diuinatores. 1

Sponte veniens. vide in ver. Absolutus. 2

SPORTVLAE.

SPortulæ possunt peti a iudice ecclesiastico delegato, quando non habet sufficiens beneficium. Abb. in c. cum ab homine. de vita & hone. cleri. 1

STATVTVM.

STatuta ecclesiastica, & secularia contra hęreticos edita habent Inquisitores authoritatem interpretandi ex constitutionibus quibusdam Innoc. 4. vbi sic habetur. Vt commissum vobis negotium ab apostolica sede tam salubre, & vtile ministerium exequi liberius, & exercere possitis efficacius in hac parte, interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita. &c. vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Item per Alex. 4. in cuius literis hæc habentur. Vt commissum vobis officium contra prauitatem hæreticam efficacius, & liberalius exequi valeatis, interpretandi vel declarandi, vna cum diœcesanis locorum in quibus est idem officium vobis commissum, vel ipsorum vicariis, cum diœcesanis abesse contigerit, statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, quoties in eis apparebit aliquid ambiguum, vel obscurum &c. vobis au 1

ctoritate præsentium concedimus facultatem. vide in directo rio 3. parte q. 85. & 86. & Tab. in ver. Inquisitor. §. 39.

2 Statuto laicorum sibi fauorabili vti possunt clerici. Abb. in c. constitutus. de resti. in integrum.

3 Statutum tollere appellationem a sententia intelligitur a diffinitiua tantum, quia appellatione sententiæ venit diffinitiua. si vero appellationem simpliciter, tũc intelligitur ab omni sententia. Abb. in c. pastoralis. de sent. & re iudi.

3 Statuta per quæ impediuntur, vel tardãtur negotia Inquisitionis, sunt nulla, & per Dominos temporales sunt reuocanda. c. statutum. de hære. li. 6.

STILVS.

1 STilus curiæ si non est seruatus in literis, literę ipse sunt subreptitiæ. Abb. in c. sacrosancta. de elect. quia stilus curiæ fecit ius, & potest allegari in decisionibus causarum, si ius non reperitur in contrarium. Abb. in c. ex literis. de constit.

Curiæ stilus.

SVBDITI.

1 SVbditi nullo tempore præscribunt obedientiam, & propter crimina obedientia non est deneganda prçlatis. Abb. in c. cum liceat. de præscript.

2 Subditi etiam regulares non tenentur obedire eorum prælatis, nisi in his quæ ad Deum pertinent. Si ergo prçceptum esset contra Deum, vel excederet limites officij sui, non tenerentur subditi obedire. Inno. in c. ad aures. de tempo. ordinã. Abb. in c. cum in ecclesiis. de maiori. & obedien.

Obedire superibus in quibus tenetur quis.

SVPPLICIVM.

1 SVpplicium vltimum pati dicitur clericus, qui ab officio, vel dignitate ecclesiastica est depositus, Io. de Tur. Cre. super c. In synodo. di. 63.

SVSPENSVS.

1 SVspensus ab officio non potest agere nomine proprio tamquam beneficiatus pro iuribus ipsius beneficii, nec habere redditus beneficii, si habet aliunde vnde viuat. si autem non habet, modicam sustentationem accipiat. Abb. in c. Apostolica. de except.

Perdurans p annum. Suſpenſus, vel excommunicatus perdurans per annum, debet ſpoliari per ſententiam omnibus beneficiis, vt in c.rurſus. & in c.quicunque 11. q. 3. Inno.in c.cum bonæ. de ætate, & qualit.ord.& Abb.in 1.de re iudi. 2

Suſpenſus celebrans fit irregularis, vt in c.quorumdam.de ſolu.Abb.in c.latores. de cleri. exco. mini. 3

SVSPICIO.

Quid. SVſpicio eſt aliqualis applicatio animi ad aliquid cum vehementi titubatione, vt .ff.de teſtam.l.de ſtatu. Nec ſuſpicio vna ſufficit ad inducendum præſumptionem, ſed plures requiruntur.glo.in l.2.§.ętas.ff.de excuſa.tuto.Bal.in aucten. ſi quis.C. de adulte. 1

Quotuplex. Suſpicio eſt triplex, ſcilicet leuis, vehemens, & violẽta. Prima eſt modica, ſecunda magna, tertia maxima. de prima habetur in c.accuſatus. de hære.li.6.ibi ſi autẽ leuis, &c. Et dicit leuis ſiue modica, quia leui, vel modica defenſione tollitur, vel quia leuibus, & modicis ex coniecturis oritur, vt ſi aliqui reperiantur occulta conuenticula facere, vel vita, & moribus a communi conuerſatione fidelium deuiare, vel aliquid tale facere, quod hæretici frequenter facere comprobãtur. de hac etiam leui ſuſpicione habetur in c. de hære. l.2. in fin. Et per Hoſt.in ſumma.tit.de præſump.§.fin. 2

De ſecunda ſimiliter in di. c.accuſatus. ibi accuſatus.de hæreſi &c. Et dicitur vehemens ſuſpicio, tum quia non niſi magnis, & fortibus, ac vehementibus defenſionibus tollitur, tum quia non niſi magnis, fortibus, ac vehementibus oritur coniecturis, argumentis, & indiciis, vtpote ſi aliqui comperiantur qui eos quos ſciunt hæreticos fore, occultent, aſſocient, & defenſent, vel eis aliquo modo fauorem impendant, munera mittant, vel ab eis recipiant, vel eos viſitent, vel talia, & ſimilia exerceant cum hæreticis, quæ ratione aliqua bona excuſari non poſſint, quod eas res non faciant in fauorem hæreticę prauitatis. Et de his habetur in di. c. accuſatus.§ illæ vero, & per notata in di. c. per Archid. 3

Fortia indicia quæ ſint.

De tertia habetur in c. cum contumacia, de hære. lib. 6. & 4

ibi per

ibi per Gemin. & Philip. Franch. & Arch. & de hoc canon. est in c. quorumdam. di. 34. Et dicitur violenta, tum quia violentat, cogit, & arctat iudicem ad credendum, nec defensione repellitur qualicunque, tum quia ex violentis, & conuincentibus oritur coniecturis, vtpote, si qui inueniantur, qui hæreticos adorauerint, seu suo more eis reuerentiam exhibuerint, consolationem, vel communionem ab eis receperint, & similia quæ ad ritum eorum pertinent perpetrauerint, tales enim sunt de hæreticorum credentia conuicti, per c. filij. & c. accusatus. de hære. lib. 6.

Violenta quare dicatur.

5 Suspicionum pluralitas in difficilibus quę sui natura probationem perfectam non recipiunt, sufficit, & locum plenæ, & legitimæ probationis importat, & supplet, nam quæ non possunt singula, iuncta iuuant. l. 2. de excus. tut. & in incertis obscuris, & difficilibus quæ ex sui natura difficile probantur, sufficit probatio per coniecturas, quæ eo casu est dilucida, & legitima probatio Bal. cons. 37. 1. parte. Et idem cons. 251. 2. parte. Et dicit Felin. in rubr. de probat. vere constare eam hoc genere per cõiecturas cõstantes, & dicit Bal. in l. excipiuntur. Ad Syllan. textum esse meliorem de corpore iuris in c. excommunicamus. in fin. de hæret. Ad prædicta faciunt, quæ habentur per Paul. de Castr. cons. 82. 2. col. post medium. & dicit Lud. Rom. cons. 7. & 54. ex pluralitate præsumptionum aliquem condemnari posse. glo. Bart. & Doctor. in vulg. l. admonendi. de iureiur. glo. l. cum ex eo. de euict. Doct. in l. instrumenta C. de proba. Bald. l. c. cum causam. eo. tit. cum simil. quæ passim per Doct. tractantur. Hæc Zasius cons. 15. pri. parte.

6 Suspectus leuiter de hæresi non est tamquam hęreticus habendus, sed potest iniungi purgatio canonica de leui, si tamẽ laborat infamia, vel abiuratio de leui, vt in c. excommunicamus. de hære. ibi. qui autem inuenti fuerint, &c. & in c. accusatus de hære. li. 6. Et talis facta abiuratione, vel purgatione tali de leui, si post incidat in hæresim non dicitur relapsus, sed tantũ grauius est puniendus, vt in di. c. accusatus. dicitur.

Leuiter.

Suspectus

Vehementer. Suſpectus ſimiliter vehementer non eſt vt hæreticus habẽ 7 dus,nec poteſt vt hæreticus condemnari,quia nullus etiã pro vehementi debet de futuro crimine condemnari.vt in c. literas.de præſumpt.ſed poteſt ſibi iniungi quod purget ſe purgatione canonica ſi laborat infamia,tamquam vehementer ſuſpectus, vel quod abiuret de vehementi omnem hæreſim generaliter,& in ſpeciali illam hereſim,de qua eſt,vel fuit ſuſpectus vehementer,vt in di.c.accuſatus,& in c.inter ſollicitudines. de purg.cano. & talis facta purgatione, ſi poſtea relabatur in hæreſim purgatam, habebitur tamquam relapſus vt in c. ad abolendam. de hære. Et c.accuſatus.eo. li.6.non autem ſi in aliam relabatur non purgatam. Vide ſupra quæ diximus in ver. purgatio.

Si autem relabatur in aliquam hæreſim poſt talem generalem abiurationem,cenſetur relapſus,vt in di.c.accuſatus.ſi autem relabatur in abiuratam, vel aliam ſuſpicionem vehementem,vt quia hæretico miſit munera,vel libros legit ſcienter prohibitos,non dicas propter id eum relapſum,ſicut alias tenuit directorium antiquum in q. 55. de ſuſpectis. ibi.quidã ſunt vehementer ſuſpecti. quia hoc nullibi habetur, nec ex textibus,nec ex doctoribus. Et conſidera verba capituli accuſatus, quę ipſe citat, quia ex eis non habetur tale quid, imo habetur quod ad hoc quod quis dicatur relapſus, oportet ꝙ ſemel ſaltim ſit vere lapſus in aliquam hæreſim, vel ante, vel poſt abiurationem. In tali igitur caſu dicas eum violenter ſuſpectum,& pro tali puniendum. *Contra directorium.*

Si autem talis vehementer ſuſpectus purgationem, vel ab 8 iurationem acceptare contempſerit, non propter id tãquam impęnitens tradi debet brachio ſeculari,quia c.ad abolẽdam. de hære. quod videtur id innuere, loquitur de manifeſte deprehenſis, vel conuictis, non autem de ſuſpectis. Ad mitiorẽ igitur tendendo excommunicabitur talis,ſecũdum c. excommunicamus. de hære. in qua excommunicatione ſi per annum ſteterit,tamquam hæreticus condemnabitur, per alleg. c. excommunicamus. *Renuens abiurare.* *Per annum ĩ excõmunicatione perſeuerans.*

Suſpectus

9 Suſpectus violenter, eſt vt hæreticus habendus, & ſicut de deprehenſo in hæreſim per omnia de eo eſt iudicandum, per c. excommunicamus. de hære. §. qui vero. Et per c. cum cõtumacia. eo. tit. li. 6. Nam aut fatentur crimen, aut non. ſi fatentur, & volunt redire, & hæreſim abiurare, recipiuntur ad pœnitentiam.

Si autem nolunt abiurare, traduntur brachio ſeculari. Et ſimiliter fit ſi nolunt confiteri, & ſunt conuicti. violenta enim ſuſpicio ſufficit ad condemnationem, & contra eam non admittitur probatio, vt in c. literas. de præſump. pones tamen in abiuratione quod abiurat tamquã violenter ſuſpectus, & non vt in hęreſim proprie, & vere deprehenſus.

Conuicti, ſed non confeſſi.

10 Caſus autem in quos incidunt de hæreſi vehemẽter ſuſpecti, ſunt plures, quorum primus eſt. Quicunque citatur ab Inquiſitore ad reſpondendum de fide, & ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat, & infra terminum competẽtem ad comparendum ſibi aſſignatum nõ comparet. Tex. eſt in c. cum contumacia. de hære. li. 6.

Caſus in quos vehemens ſuſpectus incidit.

11 Secundus eſt. Quicumque impedit Inquiſitionis officium directe, vel indirecte, ac etiam quouis modo, & hoc ſcienter. Nam talis ſecundum iura eſt excommunicatus, quam excommunicationem ſi per annum ſuſtinet animo pertinaci, ex tunc violenter ſuſpectus efficitur, & velut hæreticus eſt condemnandus. c. vt Inquiſitionis. de hære. li. 6. §. fin. violenta autem ſuſpitio non inſurgit ex leui, ſed ex vehementi ſuſpicione præſuppoſita. Omnes igitur tales antequam tranſeat annus, vehemẽter de hæreſi ſunt ſuſpecti. Rurſus in priuilegio Vrbani quarti directo Inquiſitoribus Aragoniæ, quod incipit. Præcunctis. ſic dicitur.

Excommunicatus.

Cæterum ſi forte (quod non credimus) aliqui cuiuſcumque conditionis huic negotio vobis commiſſo ſe opponere, ſeu illud præſumpſerint aliquatenus impedire, vt non poſſit procedi libere in eodem, imo niſi requiſiti illud fouerint, & iuxta officium, & poſſe ſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe, contra eos tamquam hæreticorum fautores, & defenſores, ſecundum

ſanctiones catholicas freti, apoſtolica auctoritate intrepide procedatis.

12 Tertius eſt, quod præſtantes ſcienter conſilium, auxilium, vel fauorem impedientibus officium Inquiſitionis ante factũ. patet per c. vt Inquiſitionis. de hęre. li. 6. §. fin.

13 Quartus eſt, quod quicũque inſtruit citatos per Inquiſitorem, vt taceant veritatem, vel aſſerant falſitatem, ſunt vehementer ſuſpecti, vt in c. accuſatus. §. fin. de hære. li. 6. Nam qui cunque aliquid agit in fauorem hæreticę prauitatis, vehemẽ ter eſt de hæreſi ſuſpectus.

14 Quintus caſus eſt, quod omnes hæreticorum fautores, defenſores, vel receptatores ſunt de hęreſi vehemẽter ſuſpecti. Nam omnes tales excommunicati ſunt, vt in c. excommunica mus. §. credẽtes. de hęre. quam excommunicationem ſi per an num ſuſtinuerint, violenter ſuſpecti redduntur, vt in c. cũ con tumacia. eo. tit. li. 6. Violenta autem ſuſpicio ex vehemẽti ori tur, & eam ſupponit ſicut ſuperlatiuum comparatiuum, vt di cit Io. An. in di. c. cum contumacia.

Infamatus. 15 Sextus modus eſt, quod quicunque propter hæreticam familiaritatem de hæreſi eſt infamatus, de hæreſi eſt vehementer ſuſpectus, vt in c. inter ſolicitudines. de purg. cano. vbi ratione infamiæ cuidam decano indicta eſt purgatio canonica, & ratione familiaritatis hæreticorum abiuratio publica, & ratione ſcandali fuit priuatus beneficio, quouſque ſcandalum ſopiretur.

Receptator. 16 Septimus modus eſt, quod quicumque eos quos ſcit eſſe hæreticos ſciẽter receptat, deducit, viſitat ſiue aſſociat, ac do na ſiue munera eis dat ſiue mittit, ſiue aliter fauorem impendit, qui excuſari non poteſt quin ſit magis in fauorem culpæ, quam perſonæ, vehementer de hęreſi eſt ſuſpectus. Arg. eſt in c. accuſatus. de hære. li. 6.

Falſarius. 17 Octauus modus eſt, quod quicunque in cauſa fidei pro hæ retico falſum iudicialiter aſſeuerat, vel mendacium dicit, eſt de hęreſi vehementer ſuſpectus. Caſus expreſſus eſt in c. literas. de prẹſumpt. vbi quidã Gulielmus confeſſus fuerat quod

eius

eius frater vitio hęresis laborabat. Et postea id negauit, & fratrem suum purgauit, & propter id habitus est vehemẽter de hæresi suspectus. Nam pręsumptio erat contra eum, quod secunda vice dixerit mandacium, vt fratri suo opem ferret.

18 Nonus modus est, quod quicũque semel aliquid dicit, vel facit contra fidem est leuiter suspectus. qui autem bis vel ter, fit de hęresi vehementer suspectus. Et hic casus secundum directorium antiquum, licet nõ habeatur in iure communi, habetur tamen in consultationibus archiepiscopi Terraconeñ, & eius suffraganeorum. Et per hoc potest responderi ad id quod a multis dubitatur, an qui post abiurationem de leui cadit iterum in aliam leuem suspicionem, sit vehementer suspectus, vel non. Dicendum enim est quod sic secundum hũc casum. Et habetur expresse in Malleo maleficarum, in tract. de leuiter suspecto.

Dicens, vel faciens cõtra fidem.

Leuis suspicio transit in vehemẽtem.

19 Decimus modus est, quod eripiens aliquem de manibus Inquisitoris confessum, vel conuictum, vel iam condemnatũ de hæresi, est vehementer suspectus, & forte est de hæresi violenter suspectus, quia vt hæreticus puniri potest. Argumentum ad hoc, quia eripiens de manu curiæ confessum, vel conuictum, vel condemnatum de aliquo delicto incidit in crimẽ læsæ maiest. l. cuiusque. ff. ad l. iul. mai. & ibi Bar. & alij. Idẽ voluit Lucas de penna. in l. quotiens. C. de exact. tribut. li. 10. Idem per Bal. in l. aditos. C. de epis. audien.

Eripiens reũ de manibus ĩquisitoris.

20 Vndecimus modus est, quod quicunque scienter parentelam, vel confœderationem facit cum hæretico, est vehementer suspectus. argumentum, quia faciens parentelam, vel confœderationem cum inimico Domini sui, hostis iudicatur illius, & vt rebellis feudo quod habet debet priuari. Bal. in l. lib. c. de offi. testa. Idem tenuit Martinus de Laude. in tract. de confoeder. princip. q. 26. & rationem assignat, quia videlicet tales sunt eiusdem intentionis, & voluntatis. Vide Hiero. Gigan. de crimi. læsæ maiest. rub. de pluribus quæstionibus. q. 17.

Parentelam, vel confœderationem faciens.

21 Duodecimus modus est, quod quicumque scribit, vel fal-

 sum

Scribens, vel recitãs in dãnum officij.

sum recitat in damnum officij sanctæ Inquisitionis, est de hæresi vehementer suspectus. Argumentum a simili. per tex. in l. 2. ff. ad l. iul. maiest. ibi. quiue sciens falsum conscripserit, vel recitauerit. Enumeratur enim hoc in primo capite crimi nis læsæ maiestatis, vt ibi in text. Et intellige semper hoc, si scienter id faciat. Et vide rubr. ff. de crim. læsæ. maiest.

Fugiens ad hæreticos.

22 Tertiusdecimus modus est, quicunque ad hæreticos fugit, est de hæresi vehementer suspectus. argumentum est in l. 2. ff. ad l. iul. maiest. ibi. aut qui exercitum deseruerit. Vnde priua tus etiam quilibet ad hostes confugiens crimen læsæ maiesta tis incurrit, vt in l. alleg. Ideo probe factum ab Africano legi mus, qui deuicta Carthagine, quum omnes qui de exercitu Romano ad Pœnos transiuerant in suam redegisset potestatem, eos qui Romani erant tanquam patriæ fugitiuos crucibus affixit, Latinos vero transfugas tanquam perfidos socios securi percussit. Val. Max. li. 6. in rubr. de discipl. milit.

Mutuans pecunias.

23 Quartusdecimus modus est, quod mutuans pecunias hæretico est de hæresi vehementer suspectus, si ipsi quoquomodo consilium, auxilium, vel fauorem scienter præstat. textus est in simili in l. cuiusque dolo. vbi Bar. not. ff. ad l. iul. maiest. Et hanc opinionem tenuit etiam Martinus de laude in tract. de crim. læsæ. maie. q. 4. & Matth. de afflict. in c. 1. §. & bona cõ mittentium. nu. 66. tit. quæ sint regaliæ in vsu feudi.

Concitantes, ad rebellionẽ.

24 Quicunque aliquos concitant, seu sollicitant, vt rebellẽt contra Inquisitorem, vel aliquid faciant in damnum, seu iniu riam eius, vel officij Inquisitionis, sunt de hæresi vehementer suspecti. argumentum per text. in l. 1. ff. ad l. iul. maiest. Ibi. quiue milites. Ad idem est textus in l. 2. & 3. ff. eo tit. Ita etiam concludit Cardi. in Clem. Pastoralis. de re iudi. in 9. not. Et per Math. de afflict. in c. 1. §. Quæ sint regaliæ. in §. Et bona committentium. col. 6. nu. 69.

Nuncios mittens ad hæreticos.

25 Qui literas, vel nuntios mittunt ad hęreticos, vt eis aliquo modo faueãt, sunt vehemẽter de hæresi suspecti, & forte etiã violenter. Nam secundum leges, qui literas, vel nuncios mittunt inimicis Principis (vt supra diximus) incidunt in

crimen

crimen læsæ maiestatis, si dolose id agant, vt est text. in l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. & ibi not. Bar. Cępol. in cons. 17. incipien. visa commissione col. 8. nu. 30. Mart. de laude in suo tract. de crim. læ. maiest. q. 2. Bos. in suo tract. de sedicio. in 6. præsupposito. col. 4. nu. 15. Ad idem est Angelus in di. l. 1. in fin. ad l. Iul. maie. vbi dixit quod ciues aduertere debeant ne rebellibus ciuitatis literas mittant, neque eis aliquod signum præbeant, per quod contra ciuitatem iuuari possint, alias incidunt in crimē læsę maiest. & idem dicendum de his qui literas portant, vel eunt dolose, & scienter, vt per Bal. in di. l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. si autem non dolose sed ignoranter id agatur, arbitramur ꝙ saltem sint leuiter suspecti, quia hostibus inconsulto Principe literas, vel nuncios quis mittere non debet, etiam pro priuatis negotijs, & bona fide, quia non solum a malo, sed etiam ab omni specie mali cauendum est. vide Hier. Gigan. in tract. de crimi. læsę maiest. tit. qualiter, & a quibus. q. 2.

26 Iurans ad hæreticos ire, seu hæreses sequi, vel offendere officium Inquisitionis, etiam si non sequatur effectus, suspectus est de hæresi. argumentum quia in crimine læsæ maiest. punitur affectus etiam non sequuto effectu. l. quisquis. ibi. Eadem enim seueritate. C. ad l. Iul. maiest.

Iurans hæreses sequi.

Plura tamen considerare debet prudens Inquisitor in tali casu, & magis & minus augere, vel minuere suspicionem. Cōsideranda enim sunt qualitas personæ iurantis, seu loquentis, locus, & tempus huiusmodi prolatorum verborum. Personæ dico qualitatem considerandā, quia si talia verba dicta essent ab aliquo qui esset leuioris capitis, vel ab ebrio, seu insano, vtique non magni esset momenti. tex. in l. 1. c. si quis Imperatori maledix. & ibi glo. in ver. temulentia. Et probantur prædicta per tex. in l. famosi. ff. ad l. Iul. maiest. Similiter cōsideratur locus, & tempus, quia multa in vno tempore, & vno loco dicta possunt excusari, quæ in alio loco, & tempore prolata non erunt excusabilia. Et vide in di. l. famosi. ff. ad l. Iul. maiest.

Considerāda circa iuramētum.

27 Præter hos, nota ex Zanchino. c. 35. nōnullos casus in quibus

Vsurarius. bus quis redditur suspectus de hæresi,& sunt plures. Et primo cũ aliquis publicus vsurarius, vel fornicator publicus, seu blasphemator dicit illud non esse peccatũ, vel nihil dicit. Secũdo quando euitat consortiũ fidelium. Tertio quando nõ assumit pœnitentiam. Quarto quando nũquam audit diuina officia. Quinto quando nunquam ecclesię sacramenta recipit. Adde Fely. in rubr. de hæret. dicẽtem, quod sacram communionem singulo anno nõ recipiens est hæreticus. & addducit tex. not. in auth. de priui. dot hæret. mulie. non præstan. circa medium. vbi habentur hæc verba. Igitur sacram communionem in catholica Ecclesia non percipientes a Deo amabilibus sacerdotibus, hæreticos iuste vocamus. Nam licet nomen Christianorum sibimet imposuerint, verumtamen a Christianorum se fide, & communione separant. Dei iudicio semetipsos subdi cognoscentes. Hæc imper. Iustinia. eundem tex. allegat ipse Fely. in c. ad abolendam. nu. 2. Sexto quando quis professus, vel in sacris constitutus publice cõtrahit matrimonium. adde per Carer. adductũ nu. 38. qui declarat hæc ad hæresim pertinere, si publice, & notoriæ fiant, & non cladestine, quia tunc est contra c. 1. de voto in. 6. & contra Clemen. eos qui. de con sangui. & affin. cui sententiæ adhærent Iac. Butr. Salyc. in l. nemo C. de sum. tri. Panor. in c. de homine. de celebr. miss. in glo. in vers. verbis. & in c. cum quidam. de iureiur. & Mat. in consti. inconsutilem. not. 6. quæstio. 7. & Bal. in di. l. nemo. circa fin.

Vitans fidelium consortia.

Pœnitentiam renuens.

Fugiens diuina.

Communionẽ singulo anno nõ recipiens.

Clericus publice contrahens.

Duas uxores ducens.

Idem quoque dicitur de eo qui duas vxores duxit, vt per Gemi. in c. accusatus. § sane. de hære. li. 6. Fely. in d. c. ad abolendam. nu. 1. qui etiam adducit Lapum in eodem c. accus. vide etiam Gondis. in tract. de hæret. quæst. 9. nu. 4. & 5. & de professo ducente vxorem. vide etiam Panor. in cons. 68. incipien. videtur primo dictus magister. num. 4. vbi dicit ex Butrij sententia, quod si clam contraxit præsumitur de dolo, & ideo Inquisitor debet cognoscere. Siue igitur publice siue occulte quis ea faciat, per quæ de eius fide suspitio, vel præsumptio oriatur, vigilantes Inquisitores diligenter inquirere possũnt habita

habita ratione loci, temporis, personarum, & suspicionis qualitate bene considerata.

28 Violenter suspectus de hæresi est ille, qui citatus ad respondendum de fide nō vult comparere, & excommunicatus propter hoc perdurat in excommunicatione per annum continuum. c. cum contumacia, de hære. li. 6. & similiter quicumq; post abiurationem de vehementi iterum cadit in aliam vehementem suspicionem. facit quod dicit Philipp. Franch. in glo. 2. in fin. di. c. cum contumacia. ibi nota mirabilem doctrinam cognoscendi suspicionem violentam. Nam præsumptio uiolēta inducitur, quando post præsumptionem vehemētem superuenit alia præsumptio primam confirmans, quia tūc talis præsumptio vehemens transit in violentam. Idem per Gemin. in di. c. cum contumacia. ibi. Nota optimum text. ad cognoscendū &c. Et per glo. in c. excōmunicamus. eo. tit. §. qui autē.

Violenter suspectus quis dicatur.

Vehemens in violentā trāsiens.

29 Suspectus violenter de hæresi, punitur quidem vt hæreticus. c. cum contumacia. de hære. li. 6. Est tamen hæreticus præsumptiue tantum, & non vere, secundum Gemin. in di. c. cum contumacia. licet Archid. oppositum sentiat. Et poni debet in sententia si est penitens, quod abiuret tamquam violenter suspectus, si autem sit impænitens, tradatur brachio seculari, secundum c. ad abolendam. de hære.

Violenter suspectus & impænitens.

30 Suspectis de hæresi, vel conuictis pœnitentibus imponitur pœna pro motu Inquisitoris cōsideratis cōsiderādis, si in iure non inueniantur determinatę pœnæ. Nam talium pœnitentiæ communiter non sunt a iure dętermінatę, sed Iudicis arbitrio pro maiori parte relinquuntur. C. ad abolendam. de hære. c. excommunicamus. eo. tit. Et in c. inter solicitudines. de pur. cano. consueta tamen pœna imponatur, quę alterari non debet sine vrgenti causa, & ratione.

31 Suspecti de hæresi siue leuiter siue vehementer non debent perpetuo immurari, seu perpetuo carceri deputari, sed ad certum tempus incarcerari secundum eorum demerita, & secundum quod Inquisitori videbitur, cum eis postmodum dispensari potest. iuxta c. vt commissi. de hære. li. 6.

Immurari nō debent suspecti tantum de hæresi.

TACENS.

T

TACENS.

TACENS in his quibus tenetur contradicere, habetur pro consentiente. Abb. in c. consuluit. de recusa. & reuel. Et idem in cons. 89. & in c. pœn. de procur. & in c. cum dilectus de consuet. 1

Tacens, vel obscure respondens a Iudice iussus habet̃ pro confesso. pract. Papien. in for. poss. acti. in addition. 2

Pro contradicente quando habeatur.

Tacens in onerosis, & maxime in obligationibus personã, regulariter habetur pro contradicente, vt notatur in glo. secus in re concupiscibili, siue commoda, quia tunc tacens habetur pro consentiente, vt in l. qui petitur. ff. man. & hæc est thorica Inno. in c. Genesi. de electi. Sed nota quod vbi tractatur de præiudicio alicuius, si vltra taciturnitatem facit aliquẽ actum, quod videtur venire ad approbationem illius actus, videtur consentire. Bar. in l. quo enim. ff. rem. ra. ha. vt si scienter recepit literas, in quibus dicebatur quod erat debitor &c. Abb. in c. non iniusta. de procur. 3

In iudicialibus.

Taciturnitas partis præsentis in iudicialibus habetur pro consensu, & sibi præiudicat. in c. 2. de accusa. li. 6. & l. cum ostẽdimus. §. fin. ff. de ti. tut. 4

TERMINVS IVRIS.

TErminus iuris est communiter triginta dierum cõtinuorum, non habito respectu an sint feriati, siue non, & ipse terminus incipit currere a die latæ sententiæ siue præcepti, siue a die habitæ notitiæ quo ad absentes, in quo caute aduertendum. ita notatur in c. ab eo. de appel. li. 6. 1

Comparitionis terminus.

Nota etiam quod terminus comparitionis est vltimus dies hora vesperarum, quam transact. comparatio erit nulla. Philipp. de percusio in c. personas. de appell. 2

TESTIS.

DE testium materia tractaturi, quo facilius ea quæ sumus scripturi a lectoribus intelligantur, articulatim procedẽ- 1

dum

dum arbitramur. Et primo vidẽdum est de testiũ quidditate.
Secundo de testium qualitate.
Tertio de testium quantitate, & numero.
Quarto de testium citatione, & coactione.
Quinto de testium approbatione, & reprobatione.
Sexto de testium examinatione.
Septimo de testium variatione, & vacillatione.
Octauo de testium publicatione, & propalatione.

Primo igitur dicimus illos esse testes quos quisque ante iudicium sibi placitos alligat, ne cui sit postea liberum, aut dissimulare, aut subtrahere se, vnde & alligati appellantur, a quibus (ait Isidorus in li. Ethimol.) quęritur veritas in iudicio Et testes dicti sunt quod testamẽto adhiberi solẽt, sicut signatores qui testamentum signant. Et secundum grammaticos, testis ab eo dictus est quod statum causæ tueatur, vel ꝙ antestat. Ita quod de natura testis est quod sit in iudicio, vel in causa vocatus ad roborandum iudicium, vel causam. Causã dicimus, propter testes qui apponuntur scripturis publicis, & quod clare intelligat quę fiunt, atque ibi dicuntur ad causam & negocium pertinentia. Et sic patet quid sit testis.

Testes vnde dicti.

2 Secundo dicimus quo ad testium qualitatem, quod quilibet in dubio testis esse potest, nisi prohibitus reperiatur. l. 1. ff. de testi. spec. eo. tit. §. nunc tractandum. Propter hoc non tantum masculi, sed & fœminæ in testes possunt produci. & de hoc diffusius vide Bal. in cons. 39. 2. vol. secundum tamẽ diuersitatem testium eorum non quantitas, sed qualitas est consideranda, videlicet, qui sint honestiores, ditiores, &c. Testimonium tamen viri præfertur testimonio fœminę. C. forus. de ver. sig. & ibi Abb. diffuse, quomodo, & quando mulier possit esse testis vide in margine. Nota etiam quod qui melioris sunt famę, & qui iuri cõmuni consona, vel aptiora negocio de quo agitur deponunt. Nam vt dicit Host. possent centum ribaldi, & viles ex vna parte, ex alia parte duo talis, & tantę honestatis esse, quod eis potius staretur, quam multitudini. Dignioribus enim testibus magis creditur etiã

Testium qualitas.

Fœminæ etiã in testimoniũ possunt adduci.

Centum ribaldi quid possint.

Dignioribus

magis creditur.

paucioribus, vt l. 3 ff. de testi. & ibi Bar. & Alex. quod verum est si dignitas est valde magna, alias multitudo præualet. Domi. in c. in nostra. de testi. & Bal. in l. testium. C. de testi. nisi pro accusato, quia pręualet testibus accusatoris etiã dignioribus similiter. & senioribus magis creditur, quam iunioribus. glo. Bar. & Docto. in l. nunquid. ff. si cer. pet. vbi Alex. dicit verum nisi iuniores sint digniores, per. §. ordinationem. in aucten. de mona. Alex. in l. ob crimen. ff. de testi. Hoc tamen arbitrio Iudicis relinquitur l. 3. §. ideoque diuus. & ibi Bar. ff. de magi. conui. & nobilitatem debet Iudex ex officio considerare. Bal. in l. Gracchus. C. de iudi. Quia testes debent esse quibus lux veritatis assistat, & fides sincera. spec. de off. omn. iudi. §. postremo. & quod nulla sit verisimilitudo quod debeant deierare. Abb. in c. in literis. de testi. omni namque exceptione maior, idest qui nulla legitima exceptione repelli possit, debet esse testis. Abb. in c. 1. de consang. & affin. Barba. in cons. 32. In criminibus tamen exceptis, & in defectum probationum, idest quando veritas aliter haberi non potest, admittuntur testes qui ex vilitate, & inhabilitate personæ repelluntur. l. ob crimen. § si ea. ff. de testi. & specialiter contra hæreticos testes possunt esse credentes, fautores, & defensores, ac eius criminis participes, & etiam excommunicati, vt in c. in fidei fauorem. de hęre. lib. 6.

Maior omni exceptione quis sit.

In exceptis criminibus.

Integer qualis esse debet.

3 Et nota quod testis integer debet esse a quatuor immunis, scilicet a crimine, infamia, suspicione, & macula. Et primo a crimine, & infamia. Abb. in c. testimonium. de testi. A suspicione scilicet inimicitiæ, vel criminis. di. 81. c. tantis. Et a macula animæ, & corporis, quando scilicet quis vult testificari contra clericum in causa criminali. Repellitur etiam corpore vitiatus eo casu quo repelluntur ab ordine, secundum Abb. vide text. cum glo. 2. q. 7. c. Ipsi Apostoli. Et c. fin. de testi. Considerabitur etiam persona producentis. Nam ex qualitate producentis præsumitur qualitas testium. In his tamen non potest dari certa regula, sed ex varietate, & qualitate factorum informabitur animus iudicis. l. 3. ff. de testi. Si etiam

Producentis ꝑsona est considerãda.

pro

pro qualitate paupertatis, & famæ pauper testis, an sit accep tandus relinquitur arbitrio Iudicis. Abb. in tract. de restit. ubi etiã dicitur quod monachus sine licentia Abbatis non potest esse testis. Et nota quod testes debẽt cognoscere eos a quibus & contra quos inducuntur. spec. de testi. nisi quando deponũt super homicidio ad conuincendum negligentiam sindici qui denunciauit homicidium. Abb. in c. cum causam. de testi. Quantæ autem auctoritatis sit ipse sindicus per vicinias constitutus, qui & synodalis dicitur & denunciator, vide Abb. in c. ceterum. de testi. cogen.

Monachus non potest esse testis sine Abb. licen.

Sindici auctoritas.

4 Nota etiam quod pro dominis suis testificari possunt famuli nobilium, quia presumuntur nobiles habere famulos honestos, secus autem de famulis cerdonum, & plebeorum. Innoc. in c. Insinuatione. de off. deleg. Barb. consil. 3.

Famuli nobilium.

5 Tertio dicendum est de numero testium, sed quia scriptũ est Deuter. 17. ꝙ in duorum vel triũ testiũ ore peribit qui interficiendus est, & nemo occidatur uno tantum contra se dicente testimonium, Primo uidebimus de efficacia duorum, et si quandoq;, & quare plures duobus requiruntur. Secundo de ualiditate, & robore unius testis. Tertio de singularitate ipsorum testium.

Numerus.

6 Et primo aduertendum est differentiam non modicam esse inter testes quos legitimos seu contestes vocamus, & testes separatos, seu singulares. Nam contestes dicuntur testes qui eodẽ modo, in eodem loco, sub eodem tempore, eodem sensu corporeo, vtputa visu, vel auditu perceperunt eundẽ actũ vel aliquo interuallo. Si actus est continuus, vt sunt videntes per fixuram aliquam vnus post alium, actum spoliationis, fornicationis, vel ludi. Singulares autẽ testes dicuntur qui deponunt super diuersis factis, ita quod quilibet est singularis ex dicto suo, quod ĩtellige respectu obiecti. Nam respectu percipiendi semper testes sunt singulares, quia sensus meus per quem ego percipio non est tuus sed meus, nec contra tuus est meus. Sed dicuntur contestes, & non singulares, quando obiectum super quo deponunt fuit repręsentatum sensibus testiũ

Testium differentia.

Contestes qui dicantur.

Singulares testes qui dicantur.

eodem tempore. Nam tunc videntur deponere de eodem facto, quia diuersitas temporum potest inducere diuersitatem rerum, & actorum, & testes habent necessario concludere, vt in c. in præsentia. de proba. & Abb. in c. bonæ memorię. de electio. His præmissis nota quod mens, & sensus illius iam allegatæ auctoritatis, videlicet in ore duorum, vel trium testiũ &c. non fuit neque est quod plures duobus, vel tribus testes non possint adhiberi, sed non pauciores, sed solum innuere voluit quod omnis causa possit instrui per duos, vel tres testes, ita ꝙ necessario non exigantur plures, non tamen negat quin plures possint adhiberi. Et si diceres quomodo in aliquibus casibus requiruntur vltra duos, vt not. glo. in c. licet. de ver. sig. dic quod id fuit inductum ex dispensatione principis, qui potuit ex causa ius diuinum limitare, & interpretari iuxta not. per Inno. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. Et per legistas, & maxime Bar. in l. fin. C. si cõtra ius, vel vti. pu. imo princeps ex causa etiam priuilegium conferendo in certis causis, vel certa qualitate personarum inspecta, potest statuere vt vni tãtum credatur, & sic recedere ab illa iuris diuini regula, in ore duorum, vel trium &c. Abb. in c. super nobis. de testi. Et in c. sicut de consuetudine. de proba. allegando textum imperatoris dicentis, quod in causis vertẽtibus in ciuili prætorio crederetur solius episcopi testimonio. Testes ergo duo requiruntur regulariter, & sufficiunt in omni negotio. l. vbi numerus. ff de testi. & c. in omni de testi. Et in c. nouit. de iudi. Et etiã contra hæreticos in causa fidei duo requirũtur. Card. in Cle. 2. §. eo. sed ad iudicium faciendum, vt infra dicitur. Nota tamen interim, quod testes duo non sufficiunt ad probandum quem esse bonæ, vel malæ famæ, & vitæ, vt dicit Angel. in au cten. quomodo oportet Episcopos. §. quã. duo tamen affirmãtes vincunt duos negantes. Insti. de vti. stip. §. item verborum. sicut duobus affirmãtibus de metu magis creditur, quam mille liberam voluntatem affirmantibus. Inno. in c. super hoc. de renunciat. quia deponentes super metu, deponunt super actu perceptibili sensu corporeo, alii autẽ de actu intrinseco. Abb. in c.

Ius diuinum limitare quis possit, & interpretari.

Duo non sufficiunt ad probandum aliquem esse bonæ, vel malæ famæ.

in c.perlatum.de his quæ vi,met.fi.duo testes quod Ticius occidit Caium,& duo quod seius occidit Caium, probant contra Ticium, & Seium,nisi deponant de diuersis temporibus. Bar.in l.2.ff.de bonorum possess.Bal.in cons. 158.

7 Testes si sunt pares illi cum quibus concurrit informatio facta per sindicum præualent etiam per vnum alium testem non legitime receptum.glo.& Bar.in c.1.§.si duo.de pa. tenē. & Alex.in cons.99.tertiæ partis.

Quando sunt pares.

De testium autem validitate dicturi,primo de solius,& nudi testis sufficientia, secundo de eiusdem fama, & cæteris adminiculis ornati efficacia subiungemus.

8 De primo igitur notandum est quod testis vnus facit indicium non delatiuum iuramenti, sed purgatiuum per tormenta, vt .ff.de quæstioni.l. maritus & c. ad l.iul. maiest.l.si quis, dummodo talis testis sit omni exceptione maior. Et dicimus delatiuum iuramenti,quia secundum Inno. & Bal. in l.si quis per triginta.C.de feud.dif.testis vnius probatio iuramentum non trahit post se.semiplenā enim facit probationē sicut duo faciunt plenam.Nec obstat quod vox vnius vox nullius, quia illud procedit quo ad plenam probationem,non quoad semiplenam, quod probatur in c.ex insinuatione.de procur. & in c.fin.de succes.ab intest.facit l.3.§.causa.ff.ad carbo.& hoc cōmuniter tenent doctores, tam legistę, quam canonistæ nisi testis patiatur exceptionem,vt dictum est, & deponat super facto,& non super indicio,quia tunc solum probaret indicium. vt glo.& Bar.in l.fin.C. de iudi. si enim esset patiens exceptionem,vt quia consanguineus,vel amicus,vel etiam quia causa plures testes duobus requirit, tunc licet testis faceret præsumptionem,non tamen semiplenam probationem.Abb.in c.vlt. de iureiur.in margine.

Purgatiuum indicium facit testis vnus.

9 Nota etiam quod testis vnus dicitur semiplene probare, quando depositio concernit præiudicium alicuius, sed plene probat quando nullius præiudicium concernit. Inno. in c. 1. de sepul. Similiter testis vnicus sufficit in certis casibus,videlicet,si

Vnus quando semiprobare dicatur.

licet si concurrunt alia adminicula, vt l. admonendi. & l. in bona fide. de iureiur. Item vni medico si plures desint creditur in arte sua.

10 Item in causis paruis si testis est honesta persona. Butri. in c. veniens pri. de testi. Iason. in l. admonendi. de iureiur. Itē quando testator mandat stari dicto vnius. Bal. in l. Theopōpus. ff. de off. præla. Item in nuncio publico. Item notario asserenti manu sua scriptum instrumentum de quo dubitatur. Item testi vnico reuelanti insidias, vel conspirationem, vel crimen læsæ maiestatis. c. si quis. dist. 79. spec. de testi. §. restat. Cardi. in Clem. 1. §. fin. vlt. q. de vsur. vbi dicit idem de hæresi. & simonia. Item de consensu partium, vel publico officiali. Alex. in l. 1. §. fin. de ver. sig. & Abb. in c. proposuisti de proba. Item soli sacerdoti de peracta pęnitentia, & similia. de quibus vide glo. in c. nuper. de testi. & Host. in c. licet. de testi. Et spec. §. restat. eo tit.

Vni tantum quando credatur.

11 Testi soli non creditur de facto proprio, secus de alieno. Paul. de Castro in cons. 368. & in l. seruos. C. de testi. & Alex. in l. 2. §. si absens. ff. si ex nox. cau. aga.

Ad impediendum matrimonium.

12 Nota etiam, quod testis vnus facit quandoque plenam ꝓbationem ad matrimonium impediendum. vt c. præterea. de spons. & c. nuper. de testi. & vbicūque agitur ad peccatum impediendum. nec cum diminuitur ius alterius, sufficit vnius dictum. glo. in c. nuper. de test. Abb. in c. super eo. de test. & in c. at si. de iudi. & licet non frangat vim instrumenti quia vox vnius vox nullius c. de testi. l. iusiurandum consi. attamē secundum Bal. in cons. 166. 2. partis facit indicium ad torturam, ita quod vterque debet torqueri, sed tabellioni perseueranti magis creditur quam testi propter publicā auctoritatē.

Testis stipatus.

13 De teste autem fama, & aliis adminiculis stipato dicimus, quod testis vnicus etiam cum fama sufficienter crimen nō verificant. glo. in c. vnicus. de test. & Præpositus in c. presbyter 3. q. 4. secus autem si aliquibus indiciis sit munitus, quia tunc probat. Bar. in l. 1. §. Idem Cornelio. videas hic casum. ff. de quæstioni. licet indicia non plene probent. glo. in ver. deficit

l. com-

l. comprobatio .ff. de proba. Probat etiam testis vnicus cum confessione absente parte, secundum Bar. l. admonendi. de iusti. & iure.

14 Testes primo loco examinati parte non citata, nihil concludunt. c. 2. de testi. si postea repetiti referunt se ad primas depositiones absque quod nec verbum exprimant de his quę primo loco dixerunt, eis nulla est fides adhibenda. Bal. & Salic. in l. iusiurandi. & in l. fin. C. de testi. quæ quidem procedunt præsertim in criminalibus in quibus testes debent in specie deponere, nō autē se referre ad alias depositiones. Corn. cons. 56. col. fin. lib. pri. Soci. cons. 40. l. 3.

Testis vnus de infamia opinioni prævalet communi.

15 Nota etiam quod testis vnicus de infamia prævalet communi opinioni contrariæ ad Inquisitionem faciendam. argumentum. 2. q. 5. c. mandasti. et arg. ad hoc, quia si soli Episcopo esset suspectus potest indici purgatio. 2. q. 5. c. Omnibus. Ergo ab vno potest procedere infamatio, etiam si semel tantū suspectus est. in c. qualiter, & quando. de accusa. Bal. in l. Cassius .ff. de senat.

16 Nota etiam quod testis vnus si contradicit pluribus, aut testes sunt consubstantiales, & necessarii ad eundem actum, & tunc vnius contradictio nocet. vt l. 1. ff. quemadmodum testamentum aperi. Aut eorum consonantia non est necessaria, nec numerus, nec vox vnius vox nullius. Bal. in c. in nostra. de testi. Si autem plures pluribus contradicunt, & tunc refert aut sunt producti ex eadem parte, & tunc aut possunt ad concordiam reduci, & reducuntur, aut non, & tunc statur melioribus. Nam qui producit testes non intendit dicta eorum cōfiteri, quia ignorat ea, & ideo potest quorumdam attestationes approbare, & aliorum reprobare, sed ille qui producit instrumenta intelligitur ea confiteri contraria, & sic valet confessio. Bal. in c. in nostra. de testi.

17 Testes singulares non probant in crimine hæresis vbi agitur ad condemnationem pœnarum, secus si ad iniungendam pænitentiam. Squil. in tract. de Sum. Tri. & fi. ca. q. 34. & vbi agitur in crimine hæresis de imponēda pœna vltimi supplicii

requiruntur

requiruntur testes, vt in aliis criminibus. Paul. Gril. in suo tract. de hære. q.fin.& testes singulares in crimine hæresis nõ probant. Hippol. post Archid. Innoc. Ant. & alios quos allegat in cons. 109. num. 7.

Singulares qui sint.

18 Singulares autem testes dicuntur qui deponunt (vt supra dictum est) super diuersis factis, ita quod quilibet est singularis ex dicto suo, intelligimus respectu obiecti quod idest discrepantes, & non consonantes in idem rei factum, vel finem, vel circunstantiis variãtes, vt dicit Bal. in c. ingeniosi. de elect. vbi allegat l. qui sententiam. C. de pœnis. Quia testium singularitas attenditur ex fine. Non enim possunt dici singulares testes, cum tendunt ad vnum rei finem, vt glo. in c. dudum. de con. coniug. Et nota quod omnis testis est singularis, et deponit de eo quod solus scit, & alius non scit, vel si scit non deponit de eodem. Secundo aduerte, quod idem dicitur duobus modis, scilicet idem genere, vt in genere hæresis si vnus dicit aliquem hęreticum, quia audiuit illum negantem incarnationem, alius resurrectionem Christi, dicit Butrius quod probatur hæresis in genere, quia consonant in vnum finem. Et pro hoc facit id quod dicit Abb. in c. cum Iohãnes. de fi. instrum. Ex hoc (ait) nota, quod vbi ad probandum vnum totum, vel quid certum inducuntur testes, non est necesse quod testes deponant super toto, sed satis est quod ex dictis omnium testium, & partium confessione eliciatur id quod erat necessario probandum.

Idem duobus modis.

19 Alij autem contrarium dicunt, quia genus non probatur nisi quia repręsentatur in specie, idem autem specie non probatur nisi per testes comprehendentes notitiam rei eodem sensu, eodem loco, & eodem tempore, sine aliqua differentia, vt C. de testi. l. testium.

20 Testes duo singulares faciũt duo indicia, dummodo vnus non infringat alium. l. maritus. ff. de quæstioni. Bald. in cons. 281. secundę partis.

Plures duobus quãdo requiruntur.

21 Testes plures duobus quandoque requiruntur maxime in ciuilibus in certis causis, nec iura id requirentia sunt irrationabilia

nabilia, quia approbata ſunt per ius canonicum. Abb. in c. cũ eſſes. Et c. licet. de teſt. multitudo tamen teſtium poteſt a iudice augeri, & minui, ſecundum cauſę qualitatem, vt dicit Abb. in c. cum cauſam. de teſti. quæ autem ſint cauſæ requirẽtes plures teſtes duobus, vide Hoſt. in ſumma. de teſtibus. §. quotus.

22 Nota tamẽ ſub breuitate., quod in depoſitione Cardinaliũ & epiſcoporum requiruntur teſtes. 72. presbyterorum. 44. diaconorum. 16. ſubdiaconorum, & inferiorum ſex. quando videlicet ſunt minus idonei teſtes, ſecundum Gratianum. Aduerte tamen optimam declarationem Abb. in c. cum eſſes. de teſtam. & vlt. vol. & eſt quod nõ debet ita de facili falſitas præſumi, vbi ad minus ſunt quatuor teſtes, cum Papa qui ſuperiorem nõ habet, poſſit conuinci duobus teſtibus, vt not. glo. in c. præſul. 2. q. 4. Nec obſtat ſi diceretur quod etiam de iure canonico eſt dare caſum vbi requiruntur 72. teſtes, vt cũ agitur contra Epiſcopum Cardinalem, vt habetur in præallegato c. præſul. quia dicimus quod ille text. intelligitur quando teſtes non ſunt idonei nec omni exceptione maiores, ſecus autem ſi eſſent laudabilis vitę, quia tunc ſufficerẽt duo teſtes, vt dicit Gratianus. in c. fin. 2. q. 4. & pro prædictis facit quod in ſimili habemus in præſcriptione. Nam ius ciuile adinuenit præſcriptionem, tam cum bona quam cum mala fide, vt 16. q. 3. §. poteſt. vt finis imponeretur litibus, & vt negligentia puniretur. Ius autem canonicum ſuperueniens approbauit pręſcriptionem quatenus erit ſine peccato, & reprobauit rigorẽ iuris ciuilis, quia reprobauit præſcriptionem cum mala fide, vt in c. fin. de præſcript. Sic facit hic Papa, nam reprobauit rigorem iuris ciuilis quatenus exigebat ſeptem teſtes, & approbauit cauſam motiuam iuris ciuilis, & ob hanc cauſam motiuam obſeruandum ſtatuit, quod in teſtamentis vltra duos teſtes intereſſet presbyter parochialis. & pro hoc facit in ſimili. Nam regula iuris diuini licet habeat, non occides &c. Ius tamen ciuile certo caſu determinato poteſtatem vxorem in adulterio deprehenſam occidendi habet, & ſic illa regula iuris diuini reſtringebatur, ius vero canonicum ſuperueniens

In cardinalium depoſitione quot teſtes requiruntur.

Teſtes minus idonei.

Præſcriptio quare ſit inuenta.

Ius diuinum.

Ius ciuile.

Ius canonicũ.

illum rigorẽ iuris ciuilis abstulit, vt in c. inter hæc, & c. admonere 33. q. 2. sed volens prouidere maritis, statuit quod vxores peccantes ligandi, & eas moderate corrigendi mariti haberent potestatem. vt 7. q. 1. c. sicut. Et 33. q. 2. c. placuit. Ita in proposito Papa improbauit rigorem iuris ciuilis quatenus in testamẽtis exigebat septem testes, & prouidit falsitati, statuẽdo quod adhiberetur præsentia presbyteri parochialis cum duobus testibus. In testamento autem inter filios duo testes, vel etiam duæ fœminæ sufficiunt. in l. hac consulti. ff. de test. Aduerte tamen quod in testamento nuncupatiuo requirũtur septem qui sint habiles, vel octo quorum duo possunt esse inhabiles, vel etiam in testamẽto in scriptis, si testator nesciuit scribere. vt in l. hac consulti. ff. de test. vide diffusius Host. in summa, vbi inuenies quod in codicillis requiruntur quinque testes, & totidem in donatione cau. mortis.

Septem testes in testamentis quare.

23 Quarto agẽdum est de testium citatione, & coactione. circa quorum considerationem notandum est, quod cum testis non possit proprio motu in iudicio, & maxime in criminalibus testificari, sed oporteat quod siue a parte, siue a Iudice vocetur, vt Bal. in c. cum contra. de testi. ideo volens testes producere (ait spec. §. qualiter. de test.) facias eos per iudicem vocari. quia si se ingerant, quodammodo sunt suspecti. ff. de procur. l. quæ omnia. C. de test. Auctẽn. nisi testis reperiatur tunc in iudicio, quia tunc citatio non est necessaria. Io. An. in c. fin. de elect. li. 6. Bar. in l. furioso. de re iudi. Et rubr. ff. de in ius vocan. vel, secundum Præpositum. in c. si debitum. 3. q. 9. ex transitu audiat illud super quo deponunt, vel si venit ad locum ob aliam causam. Et nota quod quando testium nomina nõ possunt haberi, per edictum etiam sub excommunicationis pœna possunt citari. Abb. in c. ad nostram. de iureiur. & citatus nolens comparere potest excommunicari, suspendi, & etiam deponi. Abb. in c. cũ super. de test. cog. imo cogetur per mulctæ indictionem. ff. si quis ius dicen. non obe. l. vnica. priuilegiati a testimonio reddendo non possunt cogi ad illud reddẽdum, quando aliter testes haberi possunt, sed cũ aliter haberi non

A parte, vel a iudice testis citari debet.

Cogi quando possint testes.

non possunt,cogi possunt.Abb.in c.causam.de test. cog. & q. se excusare possunt a non ferendo testimonio,non coguntur, vt sunt valetudinarij,senes,& alii.de quibus spec.de test.§.de testium compulsione loquitur.

24 In criminalibus autem secundum canones non sunt testes cogendi, sed admonendi. c.ex parte. de test. nisi in defectum probationum. Abb.in c. ven. de testi.cog.sed nota quod dicit Bal.in c.cum contra.de test.quod si sibi magnum imminet periculum ne delicta remaneant impunita. Et nota quod in causa criminali testes debent remitti ad Iudicem causæ, etiã si sint extra prouinciam, & sic debet limitari.l. si quando.C. de test. quæ dicit quod extra prouinciam vocandi non sunt. Abb.in c.constitutus.de fideiuss. Et in c.cum causam.de testi.

25 In ciuilibus autẽ regulariter si se odio, gratia, timore, vel fauore subtraxerint,vt in c.1.de test.cog.& quãdoque etiam in criminalibus. Et iurare non debẽt testes in diebus festiuis, licet ad ponendum cogi possint.c. omnes dies. de feriis. Et ibi. Abb.

Quando bis testificari cogatur testis.

26 Testis qui testificatus est in vna causa, non compellitur testificari corã alio Iudice,nisi probationes deficiant.Et hoc ne incurrat in plures inimicitias. Abb.in c. cæterũ.de testi.cog. Nota etiam, quod si quis iuramento se astringat ad non dicẽdum testimonium, quod potest cogi non obstante tali iuramento,quia celare veritatem est peccatum. vt in c. quisquis. 11.q.3. Et c.1.de cri.fals.imo auctoritate propria talis potest venire.vt in c. nostris. de iureiur. vide spec.de testi.compulsione.Et nota quod testes eo ipso quod sunt nominati coguntur testificari,licet per alios veritas possit haberi,quia eo ipso quod se subtrahunt,pręsumũtur quod odio,vel amore se subtrahant, nisi causa sit criminalis,quia tunc non sunt cogendi, nisi appareat quod simus in casu in quo possint in criminali cõpelli c.peruenit.2.de test.cog.nisi sint priuilegiati,qui tunc non compelluntur,nisi quando veritas aliter haberi non potest,vt glo.in c.statutum.2.q.6.Et Io.An.in c.1.de test.cog.Et Præpositus in di.c.statutum.

Quinto dicendum est de testium approbatione, seu reprobatione, circa quod sciendum est, quod omnes qui non reprobantur, vel videntur reprobari, videntur approbari.

Qui reprobari debent testes.

Et primo reprobantur qui sine iuramento deponunt, non solum quando nullo modo iurarunt, sed etiam quando iurãt super certo articulo, & deponunt extra illum, & illis septem modis quos ponit Abb. in c. testimonium. de test. in causa criminali, & tribus in causa ciuili.

In crimine perseuerans.

Primus illorum septem est, si quis perseuerat in crimine. hinc infertur quod clericus concubinarius non potest esse testis etiam in ciuili, cum in illo concubinatus sit graue crimen c. nullus. dist. 32. & c. præterea, & c. accepimus. de æta. & qualit. ordi.

Infamis.

Secundus casus est, si est infamis infamia iuris.

Et nota, quod testes infames, & inhabiles admittuntur in causa hæresis vt in c. in fidei fauorẽ cum triplici declaratione.

Prima est, vt admittantur ad indicia tantum, non autem ad condemnationem, vt patet ex notatis per Iason. in le. prima in secunda lectura. nu. 51. & 53. C. de Sum. Tri. et fi. ca.

Secunda est, si ex verisimilibus coniecturis, & ex testiũ qualitate, & aliis circunstantiis de falso non sint suspecti.

Tertia est, vt admittantur non obstante eorum infamia, & inhabilitate, remotis exceptionibus quæ competebant contra eorum personas, sed contra eorum dicta potest opponi omnis exceptio quæ de iure competit contra alios testes, & propterea si sunt, vtputa, contrarii sibi ipsis, & aliis contestibus, non probant. l. eos. vbi Bar. & alii. ff. ad l. Cornel. de falsis, cum aliis vulgaribus. Alias sequeretur absurdissimus intellectus, vt magis crederetur testi inhabili, & infami quam testi integræ vitæ, cui contrarietatis, & vacillationis obstaret exceptio, & retento hoc absurdo intellectu non obstaret testi infami. & consequenter melioris conditionis essent infames quã viri probi contra argumenta. l. Non solum. ff. de Noxa action.

Periurus.

Tertius casus est, si est periurus. an autem procedat in trãs gressione

greſſiõe cuiuslibet iuraméti maxime temerarii dicetur infra.

Quartus caſus eſt, ſi alias inſtituta accuſatione contra eũ fuit de crimine cõuictus, licet nunc ſit emẽdatus, nõ enim pro deſt adhoc ꝗ admittatur ĩ cauſa criminali criminaliter mota.

De crimine conuictus.

Non emendatus.

Quintus caſus eſt, ſi fuit alias de crimine confeſſus in iudicio, non ſufficit emendatio.

Sextus caſus eſt, ſi poteſt modo per exceptionem conuinci. intellige, quod alias commiſit crimen. Nam ſi poſſet conuinci, quod hodie perſeuerat, idem eſſet in ciuili, ſupra in principio. debet ergo ſic intelligi, vt ponat ſpeciale cum criminaliter agitur, & idem Inno. & Io. And. ſicut ſecundum eos repelleretur confirmatus conſecrationem petens. de quo in c. dudum. 2. de elect. & c. ſuper his. de accuſ.

Septimus caſus eſt, ſi ſit grauata eius opinio pro eo, quod tali modo, ſcilicet per viã exceptionis, fuit quãdoq; repulſus.

Alias repulſus.

In ciuilibus.

28 Caſus vero in quibus teſtes in ciuili repelluntur, vel cum de crimine ciuiliter agitur, ſunt hi.

Primus ſi perſeuerat in crimine. Secundus ſi eſt infamis. Tertius ſi eſt periurus. Adde tu, quod teſtis repellitur ſi fuit conuictus de crimine contra illum excepto, licet de illo crimine non puniatur c. 1. de except. Et nota etiam, quod per confeſſionem delicti factam in vno iudicio etiam criminali, teſtis repellitur in alio iudicio in teſtificando. Imo confeſſio, & acta facta coram arbitro faciunt fidem coram iudice. Secus de factis coram arbitratore. Abb. in c. præſentata. de iudi. Et nota quod teſtis in vno falſus, in omnibus repellitur. Innoc. in c. fraternitatis. de hære. glo. in c. ſi ad ſacras. di. 9. ſpec. de teſt. Et aduerte quod teſtis deponens ſuper negatiua præſumitur falſus, & periurus, maxime ſi negatiua ſit improbabilis. Abb. in c. cum eccleſia. de ca. poſſeſſ. & propr. ſimiliter teſtis ſupprimens veritatem accuſatur de falſo, ſicut ſi falſum dixiſſet. c. 1. de crim. falſ. Præpoſ. in c. presbyter. 1. q. 6. Suſpectus autem habetur teſtis etiam ſi deponat bonam cauſam dicti ſui, & iudici videatur quod dicat falſum, & hoc debet poni in actis. vt Bar. in l. Lucius. ff. de his qui not. infam.

Veritatẽ ſupprimens.

Suſpectum

Cohabitans.

29 Suſpectum etiã reddit cohabitatio. Bal. in l. parẽtes. c. de teſti. Barba. in conſ. 3. 3. partis. propter hoc qui ſunt de familia, ſeu domeſtici ideſt quibus poteſt dñs imperare repellũtur a teſtificatione producentis. Abb. in c. in literas. de teſt.

Non reddẽs rationem dicti ſui.

30 Suſpectus eſt etiam teſtis non reddens rationem, ſeu cauſam dicti ſui interrogatus, vel non, & hic quando repellatur, vide Abb. in c. venerabili. de teſt. Et nota quod iudex de cauſa interrogationem omittens tenetur ad interreſſe. Abb. vbi ſupra.

Nimium deponens.

31 Nota etiam quod teſtis deponens vltra id de quo interrogatur, non valet eius teſtimonium, quia ſuſpectum ſe reddit. Inno. in c. Inquiſitionis. de accuſa.

Habilis inhabilis factus.

32 Teſtis habilis tempore iuramenti, ſed effectus inhabilis tẽpore depoſitionis, non admittitur ſi crimen eſt notorium, ſecus ſi occultum. c. talia. 8. q. 3. ſpec. de teſt. §. opponitur. Præpoſitus in c. conſtitutus. 7. q. 8.

33 Teſtes quando aliqui deponunt de tempore, aliqui dicunt ſe non recordari, arbitrio Iudicis relinquitur, maxime ſi omnes eadem dicunt, Io. An. in c. ex tenore. de teſt. niſi tempus ſit de ſubſtantia articuli deducti in iudicio. Præpoſ. in c. nihilominus. 3. q. 9. ſecus de loco qui ſemper eſt neceſſarius. Idem Præpoſ. in c. ne his. 3. q. 9.

Se corruptũ aſſerens.

34 Teſti qui poſt depoſitionem dicit ſe corruptum fuiſſe non creditur, quia allegat turpitudinem ſuam, & merito non eſt ei credendum, vt in c. 1. de confeſſis. Abb. in c. ſicut nobis. de teſt. imo puniri debet, quia crimen eſt contingens cauſam de qua agitur in iudicio. Similiter repellitur teſtis ſcriptum teſtimonium ſuum iudici tradens, quia Iudex debet conſiderare vocum ſubſtantiam, & trepidationem, cæteraque accidentia. ff. de quæſtio. l. de minoris. §. 2. & c. relatum. 5. q. 2.

Aliter reſpõdens quam dixerat.

35 Teſtis qui ſemel eſt inductus ſuper eodem, ſecundo inducitur, & dicit ſe non recordari qualiter primo depoſuerit, ſed non deponit, vt alias depoſuit, non aliter exprimendo, valet teſtimonium. Si vero variat, non ſtatur primis nec ſecundis atteſtationibus. ff. de teſt. l. qui falſa. Similiter producẽs teſtes

ſiue

ſiue principalis, ſiue ſecundarius non poteſt illos reprobare, ex quo ſemel illos approbauit c. ſi quis teſtibus. 4.q.3.Abb.in c.de teſtibus.de teſt.

36 Teſtimonium de auditu alieno non probat niſi in parentela, & antiquitatibus, Præpoſ.in c. ne his.3.q. 9. centum annos videlicet excedẽtibus. Abb.in c.licet ex quodam. de teſt. ſimiliter ad improbandam conſuetudinem, ſecus de auditu proprio cum fama iuncto. Abb.in c. ex literis.de teſt. imo qui audit aliquem loquentem, licet nõ viderit, plene deponit præterquam in teſtamento. Abb.in eodem c. ex literis.

De auditu alieno.

37 Teſtes qui ex tranſitu audiunt illud ſuper quo deponunt, vel ſi veniunt ad locum ob aliam cauſam, & aliter non rogantur, non dicuntur rogati. Præpoſ.in c.ſi debitum.3. q.9.

38 Teſtis vnus vni ſi cõtradicat, vtriuſque dictum annullatur, ſecundum Vincentium, niſi alter dignior ac melior eſſet. ita quod prouocat Iudicem ad iusiurandum deferendum. C. de re.cre.l.in bonæ fidei. Et hoc nota pro intellectu c. fin.de iure iur. Similiter ſi plures pluribus ita quod ſint ęquales, arbitrio Iudicis relinquuntur, qui conſiderabit teſtium qualitates, & ad benigniorem partem inclinabit. Abb. in c.in noſtra.de teſt. Et idem Abb.in c.licet.de proba.alleg.l.3.ff.de teſt.dicit ꝙ data paritate teſtium dicentium contrarium, plus creditur illis quorum dicta conſonant iuri. Et nota quod teſtibus affirmantibus magis creditur, quam negantibus.l. diem .§. ſi plures, & ibi Bar. & Doctores.ff.de ar. Bald. in l.1.q.5.C.de teſt. vbi dicit rationem eſſe, quia cauſa affirmatiua credibilior eſt. ſpec. de proba.§.1.imo etiam vni affirmanti magis creditur, quam duobus negantibus.Bar.in l.1. ver. vlterius .ff. de ven. inſpi. niſi negantes aſſerant negatiuam per ſenſum, vt quod Titius non eſt viuus quia viderunt eum mortuum, tũc ſtatur maiori, & digniori numero vbi ſupra. Et nota ex Zaſio ſingul. l.2.c.6.quod teſtes producti ſuper factum tale, quod ſolo ſenſu ſine aliquo diſcurſu rationis percipi poterat, ſi fide digni ſunt faciunt fidem. ſi autem tale factum non ſolo ſenſu, ſed & aliqua intellectus diſcurſione percipi neceſſe eſt, non creditur

ditur

ditur ſine cauſa ſcientiæ, etiam ſi interfuiſſe non dubitetur.

Clerici contra laicos, neque laici contra clericos in teſtes non admittuntur quando de crimine criminaliter agitur, niſi in exceptis criminibus in quibus laici contra clericos in defectum teſtium admittuntur. Clerici tamen quando agitur de pœna ſanguinis contra laicos, non admittuntur. Abb. in c. de cætero. de teſt. 39

Teſtes namque alias non admittendi quandoque admittũtur propter difficultatem probandi. Abb. in c. ſuper eo. de his quæ vi. met. ca. fi. & etiam propter qualitatem perſonæ, vt in c. ſi teſtes. 4. q. 3. & in iſtis admitterentur vt teſtes inhabiles, ſi aliqua qualitate iuuarentur perſonæ teſtium per quam tollerentur præſumptiones. Puta licet ſit frater qui deponit pro fratre, eſt tamen vir magnæ auctoritatis, puta religioſus bonæ vitæ. Imol. in c. inſinuare. Et in c. cum R. canonicus. de off. deleg. Et in c. de preſentium. 16. q. 1. Abb. in c. ad audientiam. de præſcrip. Præpoſ. in c. quod uero. 3. q v. Bal. in c. 2. de iudi. imo teſtis alias indignus ratione dignitatis agentium admittitur, ſicut infidelis contra infidelem pro fideli. C. ſi hæreticus. 2. q. 7. ibi præpoſ. 40

Et nota etiam quod teſtis alias criminoſus poſt peractam pænitentiam dicitur innocens. Abb. in c. 1. de except. licet ſuper illo remaneat neſcio quid ſuſpicionis, quia nunquam pręſumitur eſſe qui vel talis qualis prius fuit. 41

Teſtes ſuper peritia artis producti poſſunt tanquam criminoſi repelli, quia non ſolum peritia, ſed etiam honeſtas requiritur in teſte. Abb. in c. cauſam. de proba. 42

Teſtis productionem tria poſſunt impedire, videlicet ſufficiens numerus teſtium, teſtium renunciatio, & atteſtationum publicatio. C. de teſtibus, de teſt. Abb. ibi. 43

Teſtes reprobatorios reprobatoriorum reprobare non licet. c. licet dilectus. de teſt. Abb. ibi. ſcilicet tam perſonas teſtium, quam contra vel circa dicta eorum. 44

Teſtimonium credulitatis admittitur quando non poteſt haberi certa, & determinata notitia. in c. ex parte. de ſcrut. in ord. 45

in ord. si. Abb. ibi. quando scilicet talis credulitas est propin qua sensui. vt in c. quotiens. de test.

46 Testis, & denunciator, non autem testis, & accusator quis potest esse, glo. in rubr. 4. q. 4. Abb. in c. præterea. de test.

Sexto dicendum est de testium examinatione, quod in tres partes diuidimus, videlicet quomodo, quando, & quotiens.

Iurare debet.

Et primo notandum est quod testis examinandus ante omnia iurare debet de dicenda veritate, quia testis non iurati testimonium non valet. l. iurandum. c. de test. Et non solum quando nullo modo iurauit, sed etiam quando iurauit super certo articulo, & deposuit extra illum. Abb. in c. de testibus. de test. Imo testis nolens iurare repellitur quantumcunque religiosus. vt dicit Host. in summa. qui test. requir. in accus. mat. quodquidem verum est, sed clericus productus coram iudice laico debet iurare coram iudice clerico. Abb. in cap. si qui testium. de test. Aduerte tamen quod licet iuramentum sit de validitate testimonii ex dispositione iuris, non est tamẽ de substantia falsi testimonii, quia testis deponens falsum licet non iuratus punitur de falso, ac si iurasset. Bar. in l. si quis .ff. de fals. Et si quis similiter ex obliuione non iurauerit, deposuit tamen falsum, punitur ac si testimonium valeret, ex quo deposuit in forma testimonii, vt plene probat, & concludit Io. And. in reg. non est sine culpa. de reg. iur. li. 6. in mercur. & Bar. post Rich. in l. si quis legitimum. ff. de fals. Abb. in c. de testibus. de test. Sed nota ipsius Abb. aliam declarationem in c. tuis quæstionibus. de test. quod iuramentum non est de formali validitate testimonii, cum possit remitti a partibus, posset tamen dici contrarium per c. de testibus. de test. vbi dicitur quod non valet testimonium sine iuramento. vnde dic quod est solemnitas formalis, & consubstantialis, sed cõcernit fauorem partium principaliter, ideo potest a partibus remitti principaliter. Secus si concernat principaliter fauorem publicum. ar. l. nemo potest. ff de legi. & in c. vno. de lit. contest. Vnde autem consurgat potestas hæc partibus, vt possint remittere hanc solennitatem iudicialem, respondetur,

Clericus quomodo iurare debet.

De ualiditate non tamẽ de substantia.

Solemnitas formalis est iuramentum.

quod ex eo quia quilibet potest renunciare iuri fauore suo introducto. c. Ad apostolicam de regular. Nam principaliter est introductum hoc in fauorem partium (vt iam diximus) Nam partes possunt conuenire vt staretur verbo alterius dũtaxat. Et quia necessitas talis iuramenti cessat ex quo partes quarum fauore principaliter agitur remittunt. facit c. significasti. de elect. & per hoc puto consensum iudicis non necessarium, vbi causa mere est priuatiua.

Iurare secundo quando teneatur.

Et nota quod testis productus iterum super eadem causa, iterum debet iurare.c.fraternitatis.de test.etiam si iurasset de non testificando contra aliquem, vel de non reuelando secretum, si producitur in testem debet iurare, reuelare, & testificari. Abb. in c.intimauit.de test. 48

Super quo.

Quomodo autem, aut super quid sit iurandum, vide quæ supradiximus in ver. Iuramentum, & Hostiensem in summa. tit. de test.

Seperatim, & corã iudice. Viua voce et non per scripturam.

Si autem quæratur quomodo post acceptum iuramentum debeant examinari testes, dic quod sigilatim, & de per se, & non plures simul examinandi sunt. Abb. in c.cum causam. Et c.venerabilis. de test. Et coram Iudice coram quo causa agitur si causa est criminalis, secus si ciuilis. Abb. vbi supra. & testis debet deponere viua voce, & non per scripturam, vt in l. 2.& 3.ff.de test.cõtra Bar.in l.Theopompus ff.de do. preleg. Sed Abb.dicit opinionem Bar.sibi nõ placere, quia textus in c.a nobis.de his qui matri.accus.poss.est in contrarium.vbi dicit quod tales conscriptiones non sufficiunt ad sententiam.Et allegat etiam textum in c.testes.3.q.9.vbi dicitur, quod testis in præsentia debet deponere.Et ad l.Theopompus super qua se fundat Bart. dicit quod ibi ille proprie non erat testis. Sed loquitur in eo in cuius fidem testator elegerat. Attamen si iudici videbitur eius scripturam ab ipso delatam super depositione admittere, poterit c.de testibus.de test. & ibi Inno. Bal. in l.in bonæ fidei.C. de re. cred. vide prædictum.in c.testes.3. q.9.textus tamẽ est clarus in c.relatum.5.q.2.vbi dicitur. Relatum est ad sedem Apostolicam vos accusationem fratrum per 49

Iudicis arbitrium.

scripta

ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore, quod deinceps in orbe terrarum fieri prohibemus, & quod imperfectum eſt abſque vlla retardatione corrigere curamus.

50 Quando autem ſit iurandum, dic quod licet & ante, & poſt depoſitionem, vel reſponſionem teſtis poſſit iurare, melius tamen eſt, vt ante iuret. Abb. in c. de teſtibus, de teſt.

Quādo ſit iurandum.

51 Accepto igitur iuramento teſtis tenetur reſpōdere de omnibus quæ ſuam turpitudinem non detegunt, ſecus de paupertate. Io. An. poſt Guil. de Suzaria in addi. ad ſpec. Abb. in c. cū cauſam. de teſti. Et nota quod deponentes de volūtate coacta præponuntur teſtibus deponentibus de voluntate libera, etiā ſi coacti numero ſint pauciores. Inno. in c. ſuper hoc. de renū. Barba. in conſ. 54. ſecundę partis. Et teſtium verba debent intelligi ſecundum communem modum intelligendi, & vſum interpretari. Inno. in c. cū clamor. de teſt. Decius in c. tranſlato. de conſt. ſi autē teſtis iuſſus a Iudice dicere taceat, vel obſcure ſiue contumaciter reſpondeat, vt ſupradictum eſt pro confeſſo habeatur. pract. Papien. in li. poſ. acto. ver. reſponderi. in addi. vide ibi allegationes. Si autem obſcure reſpōdeat, poterit iterum examinari. c. cum clamor. de teſt. & nota ꝙ teſtium obſcuritas in dictis ſuis non releuatur per confeſſionē, vel articulum a parte formatum, ſed per confeſſionem aduerſę partis bene releuatur. Et ex hoc nota quod vbi ad probandum vnum totum, vel quid certum inducuntur teſtes, nō eſt neceſſe quod teſtes deponant ſuper toto, ſed ſatis eſt quod ex dictis omnium teſtium, & partium confeſſione eliciatur id quod erat neceſſario probandū. Abb. in c. cum Iohannes. de fid. inſtru. Et ſi errauerit teſtis in dicto ſuo, ſed incontinenti antequam loquatur partibus, vel antequam exeat conſpectū Iudicis ſecundum Abb. in c. cæterum. de teſt. cog. correxerit ipſum dictum, non teneatur dicere de errore ſuo. ſi autem teſtis non recordatur de die, menſe, & anno, propter hoc teſtimonium non vitiatur. Abb. in c. cum cauſam. de teſt. niſi interrogatus de tempore varie reſpondeat, vel niſi inducatur ad probandum tempus, & dicat ſe non recordari. Abb. in c. cum

Suam turpitudinem tegere quilibet tenetur.

Voluntas coacta præualet.

Obſcuritas.

Errorem ſuū corrigere qñ teneatur.

Tempus non vitiat.

lo. vt supra nisi (vt iam diximus) tẽpus esset de substantia cau sæ de qua agitur in iudicio. Inno. in c. qualiter, & quando. de accusat.

Discordia de loco, & tempore.

Testium autem discordia de loco, & tempore in actu itera bili potest reduci ad concordiam, secus autem de non iterabi li. Abb. in c. cum causam. de test. Et nota quod testium cõcor dia non est fienda, nisi cum sunt in pari numero. Inno. in c. cũ contingat. de off. deleg. Bar. & Bal. in l. 2. §. 1. ff. si certũ pet. te stes nanque cum sunt pares ad concordiã si possibile est sunt reducẽdi. Si autem hoc impossibile fuerit, recurrat iudex pri- mo ad auctoritatem, secundo ad verisimiliora dictorum, ter tio ad multitudinem. Si autem non æquales fuerint, tunc ꝓ reo ferenda est sententia, nisi in exceptis criminibus, & casi- bus. Et si neuter est reus diuidat iudex, vel gratificet cui vo- luerit, si res est indiuisibilis, vel diuisibilis, aut sorte diuidat. Abb. vbi supra. 52

Dicti sui rationem redde re tenetur.

Testis etiam debet reddere rationem dicti sui per illũ sen- sum, per quem recepit illud super quo testificatur. Inno. in c. cum causam. de test. quia non potest testificari nisi de gestis in eius præsentia. & si de vtroque sensu percipit sufficit, per al terum illorum deponere. c. Ad nostram. de cõsuet. vel sufficit deponere de pręsentia sua absque quod dicat de aliquo sensu corporeo. vt in c. vt circa lib. de elect. li. 6. Bart. in l. 1. ff. de auct. tut. & in c. perueniat. 2. de test. cog. & ibi Inno. 53

Nota quod testis secundo inductus super eodem ad alium effectum potest dicere. Ego dico illa eadem quæ dixi in pri- ma depositione. & hoc cautum est, sed contrarium tenet Bar. in l. eos. ff. de fals. vbi dicit quod iudice acquiescente valebit tale testimonium, sed iudex potest non admittere, vt audiat testem, & videat qua constantia, seu trepidatione loquatur, & tunc consulit testi vt faciat sibi exhibere primam depositio nem, vt habeat. vel si non potest habere, protestetur in fine de positionis quod tunc melius recordabatur, & sic per hanc re lationem euitabit vitium contradictionis. Inno. in c. cum ve- nerabilis. de except. Abb. in c. cum in tua. de test. 54

Cautela ad cõ tradictionem vitandam.

55 Testis etiam qui deponit in vna causa super vno articulo, in alia causa dicat, secundum Bar. dico id quod alias dixi. Facit textus.c. cum in tua.de test. Bar. in l. eos.ff. de fal. & hoc est ad arbitrium iudicis tale testimonium admittere, sicut testator testamentum quod ante fecit inualidum, potest confirmare sine alia expressione verborum conceptorum in primo testamento.l.1.§. cum exhibuisset.C.de publ. iudi.

56 Testis qui est inductus si super eodem secũdo inducitur, & dicit se non recordari qualiter primo deposuerit, sed non deponit vt alias deposuit non aliter exprimendo, valet testimonium. si vero variat, non statur primis, nec secundis attestationibus (vt iam supra diximus) l. qui falsa.ff. de test.

57 Et nota secundum Zasium singul. li. 1. c. 6. quod testibus productis super factum tale quod nõ solo sensu, sed etiam aliqua intellectus discursione percipi necesse est, non creditur sine causa scientiæ, etiam si interfuisse non dubitetur. Similiter dicimus, quod testes non tantum in substantia, sed etiam in cortice verborum debent concordari. glo. in c. cum ecclesia subtrina. de cau. posses. & in c. dudum. de conuer.coniug. maxime testificantes super verbis formalibus. Butrius in cap. Nihil. de ver. sig. Barb. cons. 3. 2. partis.

Etiam in cortice verborũ debẽt concordare.

58 Testes propter nimiam dissimilitudinem dicũtur variare, & propter eundem sermonem dicuntur subornati, id tamen iudicis relinquitur arbitrio, an eis scilicet credatur. Bar. in l. cordi. C. de Sum. Tri. & fi. ca.

Similitudo & dissimilitudo nimia, quid faciat.

59 Testimonium de credulitate admittitur, vbi admittitur testimonium de auditu, & valet vbi credulitas est proxima sensui per quem percipitur veritas. vt videns nudum cum nuda credit obscœna. Abb. in c. quotiens. de testi.

De credulitate.

60 Testis de auditu proprio probat, scilicet facit indicium, secus de auditu alieno. Abb. in c. ex literis. de test.

61 Nota etiam quod quando de periculo animę agitur, etiam post conclusionem causæ possunt testes recipi. Card. in cap. ad petitionem. de appell. & allegat id quod habetur in c. cũ Iohannes. de fi. instrum. quomodo autem valeant dicta testiũ

Vbi periculũ animæ.

in processu

in processu annullato, vide Bal. in cons. 286. tertiæ partis.

De infamia deponens.

62 Testis deponens de infamia alicuius debet etiam non interrogatus dicere a quibus audiuit. Inno. in c. cum oportuit. de accus. Barb. in cons. 29. pri. partis.

63 Testis, Iudex, Assessor, & Aduocatus quis, & quomodo possit esse, vide Præpositum in c. statuendum. 2. q. 6. videlicet non vt Iudex vel Assessor, sed ad referendum, vide ibi.

Varius quis dicatur.

64 Septimo videndum est de testium variatione, & vacillatione, de quibus cum spec. dicimus, quod varius quis dicitur cũ nulla causa assignata dicit contrarium eius quod primo dixerat. c. dilectus. de temp. ordi. Et cum quilibet conuictus de mãdacio possit torqueri. vt l. vnius facinoris. §. testis. ff. de quæstioni. varius potest torqueri. Faciunt quę notantur in c. super his. de pœnis. c. illi qui. 5. q. 6. Nam tales pręsumuntur quod veritatem quam nouerant velint celare, & quia non possunt cõmode, vacillant, & variant ad interrogatoria Iudicis respondendo. Secus si veritatem negarent in vna cõfessione, & post ducti pœnitentia in alia illam faterentur. tunc enim non reputantur varii, nec consequenter tales quæstionandi essent. c. accusatus. de hære. li. 6. Et not. in c. literas. de præsumpt. vide Frãciscum Brunum. de tortura, & infra in ver. tortura.

65 Et nota quod testium varietas attenditur in eadem instantia eodem momento. l. qui falsa, vel vana. ff. de test. & in substãtialibus. glo. in c. dudum. de conuer. cõiug. variatio autẽ in teste grosso, & imperito toleratur, maxime circa modũ. Barb. in cons. 70. secundę partis, & in cons. 29. primę partis.

Varietas in eadem instantia.

Et nota etiam secundum Bar. in c. veniens. 2. de test. quod si testis vnum dicat in primo, & aliud in secundo iudicio, standum est primo dicto. glo. tamen in di. c. veniens. dicit quod simpliciter non valet dictum suum. Idem tenet spec. de test. §. 1. ver. si quidem. Io. An. post Inno. in di. c. veniens dicit non valere secundum dictum. Bar. in di. l. eos. ff. de fal. ait si testis variat in eadem causa, & inter easdem personas, statur secundo dicto, si cum tormentis. si autem sine tormentis, & in secundo dicit animo corrigendi, statur secundo dicto quando exprimit causam

mit causam correctionis incontinenti,& hoc iudici videatur, alias si dicit diuersa,punitur vt varians, & vacillans. Barb.in cons. 29. 1. partis.

Nimia obscuritas.

66 Testium fides etiam dicitur vacillare propter nimiam obscuritatem,& diuersitatem, in similitudine tamen Iudex habet arbitrari ex cōiecturis, an testes videantur subornati propter vnum eundemque sermonem præmeditatum cum parte. Bal. in l.1.C.de emenda.iust.Barb.in cons.26.secundæ partis.Et nota quod si Iudex reperit testes vncillare seu trepidare, ita quod fides integra non sit eis adhibenda ipsius iudicio secundum Inno.debet scribi facere secūdum suam sanam extimationem,quanta sit eis fides adhibenda.'& nisi hoc apponatur, tale periculum poterit accidere, quod quamuis Iudex qui prius fuit in testium receptione,& nouit eos vacillare,bonam sententiam ferat contra ipsorum testium dicta,tamē Iudex superior qui ꝑ appellationem, vel alio modo cognoscit, ferat sententiam iniustam secundum dicta testium reuocādo iustam sententiam.& hoc quia vacillationem testium ignorabat.ar.in c.cum Io.de fi.instrum. subiungit circa hoc Inno. ꝙ hanc vacillationem seu variationem debet receptor testium facere describi audiente ipso teste, vt sic sit illi contradicendi facultas.

Fides iudicis arbitrio quomodo sit adhibenda.

Vacillationē scribere debet tabellio.

67 Sed quæritur.Nunquid tabellio debet scribere hanc vacillationem si ipsam non deprehendit, & quādo scilicet si immediate? Respondetur quod secundum Host. debet incontinenti scribere,& si non in ipsius testis præsentia, saltem incontinenti post eius recessum. Notarius enim, & si non viderit vacillationem, vel mutationem vultus &c. ad verbum Iudicis tamen variationem affirmantis debet scribere.Primo quia tabellio non habet auctoritatem in teste recipiendo, sed in scribendo tantum,Iudex autem habet auctoritatem examinandi etiam,& vinculandi ipsos testes. Secūdo quia Iudex superior est,vnde magis tabellio iudici quam e contra credere debet. Tertio quia tabellio circa scripturam intentus non potest ita percipere titubationem, vel variationem faciei sicut Iudex.

licet

licet enim ipse Iudex dictet semper, tamē potest, & debet oculos ad testem habere, illi ergo magis credendum qui veritatē nouit. C. videtur. qui matri. accus. poss. & facit secundū Host. in summ. de test. §. quis possit esse testis. Potest tamen tabellio cum bona conscientia secundum Inno. scribere, vt infra videlicet. Et Iudex mihi tabellioni dixit, vt scriberem quod testis vacillabat sic, & sic. Sed efficacior esset scriptura si adderet, & sic mihi videtur, vel & ego vidi seu audiui dictam varietatem &c. Et debent quantum possunt, cum veritate tamen, exprimere vacillationem, & hoc diligenter notandum in practica. vide in c. præterea de test. cog. & ibi. Abb.

68 Quid de verbis testium ambiguis, vel diuersis, An partes possint declarare verba ipsa testium ꝑ eos productorum? Distingue hic cum Paulo de Castro, quia aut verba testium sunt declaranda, & concordanda ad hoc, vt vitetur contrarietas, quatenus vitetur in eis crimen falsi, & tunc statur declarationi producentis. Aut quo ad profectum producentis, vt in eo plenior probatio elucescat, & tunc non creditur producenti, imo verba remanent ambigua, & relinquitur probatio dubia per c. in præsentia. de proba. Hæc Zasius. de verb. oblig. l. inter stip. §. sacram.

Verba testiũ quomodo sint declaranda.

69 Puniuntur autem testes varii, & vacillantes pœna extraordinaria, videlicet eadem qua punitur qui falsum deposuit. l. 1. ff. de sicar. Alex. post Bar. ibi. Et l. presbyteri. C. de Epis. & cler. quando scilicet dolose agit. In causa autem homicidi punitur pœna talionis. Bal. in l. 2. C. de re. cre. Per quem autem Iudicē puniatur dic quod per Iudicem coram quo testis deposuit, siue sit ordinarius etiam in ciuilibus. Bar. in l. penul. C. de proba. & glo. in l. si lis. & ibi Docto. C. de satis. siue sit delegatus. Alexand. in l. 2. ff. de iur. omn. iud. Non tamen per arbitrum, vt plene probat pract. Papien. in summ. ver. falsitatis. de iur. test. spec. de recus. §. effectus. in tit. de test. §. 1. ver. sed quid. Et nota quod testis falsum dicens in causa criminali punitur pœna talionis. tex. in l. 1. §. 1. ff. si cer. pet.

Vacillatio quomodo puniatur.

70 Testis non reddens causam dicti sui studiose, vel reddens causam

causam non concludentem punitur pœna falsi, sicut si deponeret tacita veritate. ex quo sequitur quod testis qui dicit nõ recordor, punitur quando certum est quod recordatur, secus si esset probabilis causa obliuionis. Nellus. de test.

Non reddis causam dicti sui.

71 Testis si confiteatur crimen proprium contingens causam, idest fatetur se inuolutum in crimẽ de quo agitur, secundum Inno. punitur pœna ordinaria. si autem crimen non contingit causam, secundum eundem Inno. non imponitur pœna etiã extraordinaria, nisi aliter constet de eo quam per confessionem. Abb. in c. 1. de except. vide ibi.

Propriũ crimen causam cõtingens fassus.

72 Octauo de testium propalatione dicimus, quod Iudex testibus iam productis, & examinatis ad instantiam partium renũciantium testium productioni, si sibi videtur debet in præsentia partium ipsos testes cum eorum attestationibus publicare in iudicio publice per notarium, vel etiam ipse legando. quo facto dicat Iudex, Hæc sunt tales attestationes, habeatis eas pro publicatis, vel, eas publico. & hoc totũ redigatur in actis. de forma vide spec. in tit. de test. §. satis.

73 Si autem pars fuerit absens per contumaciam, Iudex tamẽ publicabit, quia contumaces tunc habentur pro præsentibus, vt c. in nomine. de test. & C. de iudi. l. properandum. §. cum autem, & c. veritatis. de dol. & contum.

Contumaces pro præsentibus.

74 Testium publicatio potest fieri per alium notarium. de mãdato Iudicis, si alius scilicet ordinarius notarius sit impeditus. Bal. in l. fin. ver. quæro. C. de re iudi. & nota quod testes non publicati etiam semiplene non probant. Bal. in l. solam C. de test. In criminibus tamen exceptis, maxime in crimine hæresis, si propter potentiam personarum contra quos deponunt graue periculum imminere timetur in publicatione nominum productorum, tunc non fiat publicatio huiusmodi. vt in c. fin. de hære. li. 6. sed coram Episcopo, & Inquisitore ac peritis super negotio deliberandum est. c. fin. vbi supra. Potẽtia non tam generis, sed & maliciæ intelligenda est. vide supra in ver. Potentia. Et nota quod Abb. in c. præterea. de spon. & matri. dicit quod vbi agitur de peccato vitando absque magno

Suppressis nominibus.

Vbi de peccato agitur.

Dicto vnius creditur. incõmodo alterius, creditur dicto vnius etiam absque publicatione nominis, si ex causa timet prodire in publicum. Et idẽ dicit Butrius ibidem.

75 Nota etiam ꝙ quando quis non audet alicui etiam in ciuilibus mouere questionem propter illius potentiam, quia timet tamen ne moriantur testes, potest petere a iudice vt clãdestine recipiantur testium dicta ad futuram rei memoriam, vt notat Host. in c. quoniam. vt lit. non cont. Abb. in c. Innomine domini. de test.

Ad futuram rei memoriã.

TINILA.

1 Tinila facere, est ritus secundum quem illi qui prius fuerunt Iudæi, & post Christiani, & iterum post redeunt ad iudaismum, & est talis.

Reiudaizandi forma.

2 Nam ille qui debet reiudaizare requiritur, seu interrogatur ab vno ex præsentibus Iudæis cui ex officio incumbit, si vult facere tinila in hæbreo, quod in latino significat, si vult facere balneationem, seu lotionem in aqua currente, vt Iudæus reficiatur. Ille autem respondet, quod sic. Et tunc ille qui præest aliis Iudæis, eidem in hæbreo dicit, Cessuira, quod est in latino dictum, reuertaris a statu peccati. Et post hæc ille exuitur totaliter, ac in aqua calida descendit. Tunc Iudęi confricant illum ante, & retro cum arena, & maxime in fronte, & in pectore, ac in manibus, & locis in quibus baptismũ seu sanctum chrisma fuit positum. Postmodum ponunt eum in aqua currente, & iubent illum facere immersionem cum capite in aqua tribus vicibus. Et post dictam immersionem subiungunt sequentẽ orationem. Benedictus dominus Deus rex cælorum, qui præcepisti nobis sanctificari super aquam istam, seu balneum, quod tinila vocatur. Quo facto ille egreditur de aqua, & induitur noua camisia, & nouis brachis, & omnes Iudæi præsentes osculãtur eum, & imponitur sibi nomen quod prius in hæbreo habuerat. Postmodum cogitur legem Moysi profiteri iterũ, & abnegare baptismũ, & fidem Christi. Finaliter datur ei cartha, seu instrumẽtũ testimoniale ad alios Iudæos, vt sic possint illũ recipere, & de illo cõfidere.

TYRANNVS.

1 Tyrannus quis dicatur, quid operetur tyrannorum timor, an gesta per tyrannum valeant, & an tyranni dominium possint præscribere Abb. in cons. 61. Io. de Anan. in c. 1. de schismaticis. Et plene per Bar. in tract. de tyranno, Abb. in c. 1. de off. deleg. & in c. olim. de rest. spol.

TORTVRA.

1 Tortura, siue quæstio est inquisitio veritatis per tormeta, & cordis dolorem. Nam nuda, & leuis territio absque dolore cordis non dicitur proprie tortura, nec quæstio. vt l. Item apud labeonem. §. quæstionis. ff. de iniur. & l. 1. §. quæstionem. ff. ad Sill. Ita diffiniunt Azo. in summa. de quæstioni. Et Odof. in quodam suo tract. de quæstioni. Et dicitur tortura a torqueo torques, & dicitur quæstio, a quęro quęris. Nam per torturam, seu tormenta inquiritur rei veritas de qua agitur, videlicet deficientibus probationibus. A tormentis enim non est incipiendum. l. 1. ff. de quæstioni.

Territio non est tortura.

Tortura, & quæstio vnde.

2 Et nota quod circa hanc materiam quædam principaliter sunt consideranda. Et primo cum proceditur per viam accusationis, & crimen est tale, quod si probaretur veniret irrogãda pœna vltra relegationem, citatur accusatus, ac sibi datur copia libelli sumptibus sui accusatoris, & super eo lis cõtestatur, & datur terminus ad probandum, & fiunt articuli &c.

Accusationis modus.

3 Cum autem proceditur per viam Inquisitionis, volens Iudex cautius agere ne ad fugam reum instruat, prius clam parte non citata debet accipere informationes, & si per illas videt indicia extare, tunc personaliter reum capi faciat, & ex tunc, si fama publica laborat contra reum, formabit capitula inquisitionis. fama enim succedit loco accusatoris, & sine ea regulariter non posset fieri inquisitio. quod dic vt notat Decius in cons. 189. Formatis deinde capitulis Iudex facit reum vocari, & citari ad recipiendum copiam capitulorum, quæ capitula sunt loco articulorum in ciuilibus. Nam continere debent omnia crimina, quæ inquirendo probare intendit iudex ipsum singillatim super vnoquoque cap. & eius respon-

Inquisitionis via.

Fama loco accusationis succedit.

sionem faciat per notarium actorum annotari in calce vnius cuiusque capituli. Et illa respósio habet vim litis contestationis. Deinde dat sibi copiam capitulorum, & responsionum suarum, ad hoc vt possit formare suas exceptiones, & facere suas defensiones, sibi terminum assignando ad probãdum & ad defendendum, qui terminus est communis etiam curiæ inquirenti. Et infra illum terminum Iudex repetit testes parte citata, quia alias non faceret indicium, vt dicit Bar. in l. fin. ff. de quæstioni. Et fabricato processu, siue per accusationem, siue per Inquisitionem Iudex facit citari reum ad publicationẽ sicut fit in ciuilibus, & dat copiam processus reo si illam vult, sumptibus tñ ipsius rei, ad hoc vt possit consulere aduocatũ, & facere allegationes, & disputationes ad euacuãda indicia. Et si vult terminum ad repulsam reus, sibi conceditur. Et facta publicatione super repulsa, & admissis allegationibus rei, Iudex mature videt si ex probatis extant plane probationes, & condemnabit reum seruato iuris ordine ad pœnam legitimam sine alia tortura. Nam mortaliter peccant Iudices aliunde habentes probationes, si torqueant reum. Io. An. & Isern. Nam tortura (vt diximus) inuenta fuit ob defectum probationum ad veritatem inuestigandam.

Repetitio testium necessaria.

Sine causa torquere.

Et si in negotio fidei supradictus ordo ab Inquisitoribus ad plenum non seruetur, quia sine strepitu aduocatorum, & de plano licet eis procedere, c. statuta. de hære. li. 6. placuit tamen nobis ad pleniorem agendorum notitiam, illum qui in criminalibus apud seculares seruatur ordinem hic inserere. In foro namque Inquisitionis hæreticæ prauitatis talis ordo seruatur, & est in vsu in omnibus locis vbi libere procedi potest, Quod ex fama, & præuiis indiciis citatur, vel si de rei fuga timeatur, capitur, & arrestatur reus, deinde super indiciis examinatur, eiusque responsiones coram Iudice, & duobus testibus ad hoc vocatis per notarium officii in actis annotantur. Et tandem visis, & consideratis per Inquisitorem eius responsionibus, vel confitetur errores suos, vel conuictus succumbit testibus, & probationibus contra eum productis, & sic condẽ-

Stilus officij.

nabitur

nabitur ſecundum ſuperius dicta in ver.hæreticus.vel indicia euacuabit, & liberabitur, nō abſolute, ſed a pręſentium inſtā tia, vt infra patebit.

5 Si vero indicia non ſunt ſufficientia ad condemnationem ſed ad torturam, tunc Iudex poterit reum tormētis ſuppone-re, & ipſum torquere ſufficienter & moderate, habita conſide ratione ad complexionem robuſtiorem, & debiliorem ipſius rei, ita quod in aliquo membro detrimentum ſcilicet notabi-le non detur, vt dicit Andreas de Iſernia in tract. de tortura.

Rei comple-xio conſiderā da.

6 Solēt hic cauti Iudices non interponere decretum palam de torquendo reum, ne detur materia appellandi. Nam cum hæc ſit executio irreiterabilis, ligarentur manus Iudicis per ſo lam appellationem ante inhibitionem. Sed ducto reo in pede tonduſi cum incipit ligari ſolēt interponere decretum de tor quendo, & eo interpoſito immediate torquetur. Qui reus ſi confitetur in tortura, Iudex antequam condemnet debet illā confeſſionem ratificari facere extra tormenta, & poſt vigeſi-mam horam a tortura, puta die ſequenti, & coram Iudicę ex-tra carceres, & loca tormentorum, ſecundum Bar. in c. quali-ter, & quādo 2. de accuſa. Et l. 2. C. de cuſto. reo. Et nota quod quædam eſt tortura quæ fit de ſcientia ſeu conſcientia legis, & iſta non viciat. quædam autem eſt quæ fit de facto, & ſine conſcientia legis, & iſta viciat, niſi ſponte perſeueret. hæc Bal. in di. l. 2. C. de cuſto. reo. Aut ergo præcedunt indicia, & con-feſſio valet. aut non præcedunt indicia, & non valet confeſſio nec tenetur perſeuerare reus. Oportet enim ſecundum Bar. ꝙ ille qui fuit confeſſus in tormentis reducatur in loco publico iudicii, & ibi coram teſtibus, & notario confiteatur ſeu ratifi-cet confeſſionem in tormentis factam. Sed nota ex Claudio Zaneto. in margine pract. Papien. quod confeſſio ratificata poſt tormenta ne videatur facta metu tormentorum debet ra tificari per vnum diem naturalem poſt tormenta, alias dicere tur facta metu tormentorum per ea quę voluerūt. Bar. & Do-ctores in l. 1. §. diuus. ff de quæſtioni. & Angel. in l. 2. C. de cu-ſto. reo. Et plenius Alex. in conſ. 99. 3. partis.

Iudicis caute la in torquen do reum.

Ratificatiō extra tormen ta per diem naturalem.

Confeſſio ſine præuijs indi-cijs nulla.

De con

Solemnis aduocatorũ disputatio.

7 De consuetudine autem obseruatur quod prius fiat solennis aduocatorum,& doctorum disputatio coram Iudice, scilicet Inquisitore, vel eius Vicario super hoc,an sit torquendus. vbi aduocatus poterit admitti,vt pro reo alleget,vt l.si postulauerit.§.quæstioni.ff.de adulteris.Et per glo.l. legis virtus.ff. de legi.sed ipsi quæstioni,& examini non est admittendus.Ita tenet glo.in Auctẽ de testi.§.quia vero.glo. super ver.aduocatus.glo.videtur idem velle in l.2.C.de iura.calumn.Ita determinat Bar.in l.custodias.ff.de custodia .ff. de publi.iudi.& in l.legis virtus. Et propter grauitatem iudicii est introductũ quod in causa fidei nec Inquisitor sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore ad ipsius rei torturam procedat, sed ambo simul,vt est tex.in clem.1.de hære. Et hoc si sui adinuicem copiam habere valeant infra spacium octo dierum postquam se requisiuerint, vt ibi. vbi secundum Zabar. nota. quod hoc tempus octo dierum incipit currere a tempore factæ notitiæ, & requisitionis,quod bene probatur per literam.ibi.postquã se requisierint.facit c.Pia cõsideratione de except.li.6.& glo. in ver.computatio,& de decim.Clem.1.& quod ibi not. cum glo. Quod si Inquisitor non potest habere copiam Episcopi, vt quia est a remotis, vel e conuerso Episcopus non potest habere copiam Inquisitoris,quod eorum alter procedere sine altero libere potest.Idem Zabar. ibi in ver. postquam se requisierint, a contrario,quod nota. Confirmat Io de Imol. in di. clem.1.Ad hoc facit glo.optima in ver.commode.c.fin.de sepult.li.6.quæ dicit ratione incommoditatis id permittitur,ꝙ alias non permitteretur.

Inquisitor,& Episcopus simul.

Spacium octo dierum.

In commoditas quid faciat.

Episcopus venire recusãs.

8 Si autem Episcopus,vel eius Vicarius ab Inquisitore requisitus venire noluerit infra octo dies,vel venire neglexerit,tũc Inquisitor solus procedet ad torturam, & ad ea omnia de quibus in di.Clem.1.vt dicit idem Zabar.ibidem.Nam tunc consolidatur tota potestas in Inquisitore,vt Abb. in c.cum causa. de off.deleg.quod si Episcopus,vel eius Vicarius venerit infra octo dies, sed cum Inquisitore conuenire non poterit in torquendo reum,quia vnus dicit reum esse torquendũ alter non

torquendum

torquendum, dicit idem Card. Zabar. vbi ſupra. quod ſi diſcordant ratione proceſſuum quia ſunt varii, quia Epiſcopus procedẽdo contra vnam perſonam fecit vnum proceſſum varium ab illo quem fecit inquiſitor contra eandem perſonam, tunc ſtandum eſt notario, in c. in præſentia. de teſt. Si autẽ diſcordant propter iuris imperitiam, tunc conſulant peritos. Argumentum c. quoniam. de vi. & hone. cler. & c. ſtatutum. de reſcript. §. Aſſeſſorem.

9 Sed pone quod Epiſcopus, vel eius vicarius non vult conſentire niſi videat proceſſum, ſeu indicia ſuper quibus ferenda eſt ſententia torturæ, ſeu tortura, nunquid Inquiſitor tenebitur communicare proceſſum, & ipſa indicia, vt ipſe Epiſcopus, vel eius vicarius poſſit deliberare ſuper ipſis? Dic quod quum inquiſitor non poſſit procedere ad torturam, neque ad ſententiam, neque ad duriorem carcerem penalem ſine Epiſcopo, vel eius Vicario vtpatet in Clem. pri. de hære. ideo dignum, & iuſtum eſt, vt in his tribus caſibus adinuicem proceſſum communicent, & indicia ſimiliter. Irrationabile quidem videtur, ꝙ vnus alteri conſentiat ad torquendum, vel condemnandum, niſi prius videat, an debeat torqueri, vel condemnari. Quod ſi poſtea etiam Inquiſitor, & Epiſcopus diſcordauerint, conſulant ſedem Apoſtolicam.

Apoſtolica ſedes conſulẽda.

10 Et nota quod ſufficit, quod Inquiſitor ſemel Epiſcopum requirat. vt in glo. in ver. requiſierint. in di. Clem. pri. de hære. & ibi Zabar. Et ſufficit quod hæc requiſitio fiat per nuncium, vel per epiſtolam. Facit. di. 18. c. ſi Epiſcopus. Confir. Zabar. vbi ſupra. Nec eſt neceſſe in tali requiſitione exprimere terminum. vt idem Zabar. ibi. Et ſecundum glo. in ver. requiſierint, Io. de Imol. vbi ſupra.

Requirendi Epiſcopũ modus.

Et nota, quod ſi alter ſine altero ad torturam procederet nõ expectato prius alterius cõſenſu, vel diſſenſu, totum eſſet irritum, & inane, atque ipſo iure nullũ, vt dicit textus ipſius Clem. pri. & ibi Zabar. & poterit appellari, vt in glo. di. Clem. in ver. ipſo iure.

11 Nota etiam ex additionibus. D. Ludouici Bolognini. Et primo

Et primo quod quando fit Inquisitio ad eruendam veritatem per torturam, & corporis dolores, proprie dicitur tormẽtum siue quæstio. licet etiam possit dici tormentum quasi torquens mentem, a torqueo torques. ita reperitur dixisse Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. plus dicimus, quod etiam denegatio cibi dicitur species torturæ scilicet in carcere, vt in. § quæstionem. l. 1. ff. ad sylan. & ibi glo. & ideo male faciunt iudices denegantes alimenta carceratis qui non possunt torqueri, secundum Bal. in l. 1. §. Diuus. ff. de quęstioni. Et Angel. in tract. malef. in ver. forma publica. Et ideo requiruntur corporis, & mentis dolores. Quod si Iudex fecit quem spoliari vt torturæ illum supponeret, si confiteretur crimen nõ diceretur confessio extorta metu tormentorum, secundum Nicol. de Neapoli. in l. nouissimo. ff. de fals. tut. auct. Salic. tamen in hoc vltimo tenet contrarium in l. 2. C. de custo. reo. Idem tenet Bossius in pract. tit. de tortu. & certe melius. Nam si denegatio cibi inducit speciem torturæ, idem in subiecto torturæ, & iam spoliato vt torqueatur, inesse videtur. l. 1. §. impuberis. ff. ad syl. & est glo. quam commendat ibi Bal. in l. fi. C. ad syl. & Bar. in l. ex libero. §. ex minore. ff. de quæstioni. Ad idem facit, quia si filius torquetur prout torqueri debet ante patrem, vel coram patre, pater dicitur torqueri, vel quasi tortus. l. ad veteres. ff. de noxa, & tamen corpus eius non torquetur. Præterea ductus solum ad locum torturæ si confiteatur dicitur confessus in tormentis l. 2. C. de quo. appell. in ver. si fortitudine tormentorum.

Cibi subtractio.

Spoliatus, vt torturæ supponatur.

Pater in filio torquetur.

12 Et nota secundum Felinum in c. afferte. de præsumpt. quod sicut confessio, seu litis renunciatio facta metu tormentorum non nocet l. 1. c. de quæstioni. ita confessio metu torquendi filii. vnde parentes aliquando magis terrentur in filiis quam in seipsis. l. isti quidem. ff. quod metus causa. Et nota quod licet tortus perseueret negando, & nõ confiteatur, si est probatum crimen per testes debet condemnari, dummodo sit plene probatum, si autem secus. sed tortus tantum ex indiciis præuiis, tunc dic quod non est licita repetitio in tortura, nisi quando

Repetitio illicita.

non fuit

non fuit vti debebat tortus. Quod duobus modis poteſt contingere, vel conſiderata magnitudine indiciorum ſuper quibus fuit tortus, vel etiam quando erant ęqualia, tamen Iudex videns quod reus non timebat torturam illũ dimiſiſſet animo eam repetendi ſeu potius proſequẽdi, & cum tali proteſtatione. Et nota ſingulare dictum Ludouici Ro. in ſingul. videlicet, quod officiales ſunt homicidæ, & tenentur ad reſtitutionem omnium bonorum, qui ſine indiciis ponunt ad torturam homines, qui metu tormentorum confitentur delicta etiam per eos perpetrata ex qua confeſſione poſtmodum ſuſpenduntur, quia talis confeſſio non valet l. 1. C. de quæſtioni. ac etiam ſi indicia ſuperuenerit, vt glo. in l. maritus. ff. eo. tit. & Felin. in c. at ſi clerici. de iudi. dicit ſic. Quod cõfeſſio rei facta in tormentis nullis præcedentibus indiciis, vel non legitimis nulli nocet etiam ſi millies ſit repetita, & ratificata, tex. in l. pen. ff. de quæſtioni. Et dicas etiam ſi indicia ſequantur torturam, quod nõ ſufficerent ad conualidandum confeſſionem ibidem factam. ſi autem iuſte, & legitime torto, ſed non confeſſo noua ſuperuenerint indicia (noua dicimus ſcilicet a primis differentia ſpecie, & ſubſtantia, non tamẽ ſi eadem coadiuuarentur teſtibus) iterum poterit torqueri. Boſſius in pract. tit. de tortura.

Officiales homicidæ.

Confeſſio in tormentis nõ valida.

Noua indicia quæ ſint.

13 Et nota etiam ex Nicolao Maranta quod quando plures ſunt incriminati de aliquo delicto, tortura debet incipi a magis ſuſpecto, ſed ſi omnes ſunt ſuſpecti, tunc ſi eſt maſculus, & fœmina, debet incipi a fœmina, quia cenſetur timidior, & citius dicet veritatem, ſecundum Bar. in l. 1. ff. de quæſtioni. Et Gandi. in tract. malef. in tit. de quæſtioni. Sed ſi omnes ſunt maſculi, debet incipi tortura a minori, vel a timidiori, vel a debiliori. tex. in l. vnius. ff. de quæſtioni. Et glo. in c. paruuli. 22. q. 5. Item ſi de eodem delicto eſſent criminati pater, & filius, incipi debet tortura a filio, quia pater magis cruciatur de tormentis filii quam de proprio cruciatu. l. iſti quidem. §. fin. ff. quod metu cau.

A magis ſuſpecto incipiendum.

A minori.

14 Et nota etiam quod tortura quandoque datur principali, quandoque teſtibus. Primo caſu quando datur principali ad

Tortura non in oībus causis criminalibus datur.

veritatem eruendam, irrogatur ſolum in cauſis criminalibus irrogantibus pœnam vltra relegationem,& nō in aliis criminibus,licet poſſit etiam irrogari in cauſis ciuilibus habentibus crimē annexum,& eſt tex.& ibi Abb.in c.grauis.de poſiti.Soci.conſ. 119. 2. vol. In cauſis autem ciuilibus non deuenitur ad torturam, quia in illis ſuccedit regula, auctore non probante,&c.l.qui accuſare.C.de eden.& c.fin.de iureiur.

Teſtes variātes torqueri poſſunt.

15 Teſtes tam in ciuilibus quam in criminalibus poſſunt torqueri quando variant, ſeu vacillant, propter ſuſpicionem falſi,vt in auctēn.de teſt.§.ſi vero ignoti. Et not. Bal.in l. presbyter C.de Epiſc.& cler.& Bar.in l.1.§.qui quæſtionē.ff. de quæſtioni.Et Alex.in conſ.65.pr. vol.

Ad ſolam reſponſionē habendam.

16 Et ſcias etiam quod non ſolum ad eruendam veritatem, ſed etiam ad ſolam habendam reſponſionem tam affirmatiuam quam negatiuam poteſt irrogari tortura,& tunc indicia non requiruntur. vt quando accuſatus, vel Inquiſitus nō vult reſpondere Iudici ſuper accuſationem, vel denunciationem poteſt torqueri ad hoc,vt reſpondeat. ita tenet Bal.in l.accuſationem C. de accuſa. po. Et ipſum ſequitur Paris. de put.in tract.ſindic.in ver.tortura,in c.ſequitur.

Negās quod in tortura dixerat.

17 Quando tortus confeſſus dum tempore debito ducitur ad acta,vt ratificet id quod in tortura confeſſus eſt negat,an per hoc debeat iterum torqueri donec ante tribunal dicat, & ratificet id quod in tormentis dixit. Bal. dicit quod poſt talem reuocationem remanet ſemiplena probatio, & allegat glo.in l.2. C. de cuſto. reo.& ideo niſi reuocans probet contrarium, compellitur perſeuerare in confeſſione etiam per repetitionē tormentorum. Ad hoc facit quod notat Inno.in c.per Inquiſitionem.de elect.ita notat Bal.in l.bonę fidei.C.de iureiur.ſed idem Bal.in di.l.2.c. de cuſto. reo. dicit quod quando quis in confeſſione non perſeuerat tacite, vel expreſſe,ſed reuocat,& tunc ſi ſunt aliqua indicia facientia pro reuocatione,admittitur reuocatio,vt l.1.§.ſi quis vltro .ff. de quæſtioni. Si autē indicia faciunt contra eum,non admittitur reuocatio,quia vbi cunque poteſt quis cogi confiteri, non admittitur reuocatio,

Reuocatio confeſſionis quādo admittitur.

ſed

ſed iſte poteſt cogi perſeuerare in confeſſione. vbi autem nulla indicia apparent pro vel contra, videtur quod iſta reuocatio confeſſionis ſponte facta non teneat nec procedat, niſi error allegetur, & probetur, vel non ſtaret per allegantem, ſed per Iudicem quominus probaretur. vt l. de ætate. §. fin. ff. de interro. act. Facit quod notatur in l. Ictus fuſtium. ff. de infami. Hæc Bal. in di. l. 2. & eſt notabilis diſtinctio. Ita debet intelligi quod ipſe notat in l. fin. C. de proba. ideo debent repeti tormenta, ſed mitius. Et nunquam tamen vidi (ait Boſſius in pract.) torqueri vltra trinam vicem, niſi a carnificibus ideſt malis iudicibus.

18 Sed pone. Reus poſitus ad torturam legitimis præcedentibus indiciis confeſſus eſt delictum, poſtea ductus ad banchũ iuris non vult illam confeſſionem ratificare, & ſecundo tortus confitetur idem, et ſecundo ductus ad banchum non vult confeſſionem ratificare, ſed dicit id dixiſſe propter dolorem torturæ, an hoc caſu poſſit iſte iterum torqueri? Dicas, quod non, niſi noua ſuperuenerint indicia, quod in caſu non ſit, quia ſecunda indicia debent eſſe diuerſi generis a primis indiciis per quæ repetitur tortura. vide Marſilium in pract. crim. §. quoniam. nu. 5. Nota tamen ex Angel. de malefi. quod quando Iudex præcedentibus indiciis torquet aliquẽ, & vna die ipſe reus dicit vnum, alia die dicit aliud variando, dic ꝙ tunc Iudex parcere non debet calamo, ſed faciat ſcribere omnes variationes, & quicquid reus dicit. Nam ſæpe, & ſæpius aliis indiciis non ſuperuenientibus Iudex poterit reum in tortura repetere, ſecundum Bar. in. §. plurium. l. de minore. ff. de quæſtioni. vide etiam Bar. in l. fin. in fin. ff. de quæſtioni. Lud. Rom. in conſ. 8. incipien. viſo facto. Alex. in conſ. 2. incipien. viſo proceſſu.

Secundo tortus.

Calamo non parcat iudex.

19 Sed pone. Reus nõ per tormenta, ſed ſponte crimen confitetur, poſtea ductus pænitentia illud negat, & non vult in tali confeſſione perſeuerare, an in hoc caſu poſſit cogi per torturam dictus reus? Ad hoc dicitur quod opportet diſtinguere, & ſic. Aut reus eſt maior vigintiquinque annorum, aut

minor, si maior, aur facit confessionem in iudicio, vel extra iudicium. Si in iudicio, & sit verisimilis, probabilis, & possibilis, tunc non est opus alia ratificatione, sed ex ea potest cõdemnari, quum in confessum nullæ sint partes iudicis nisi in condemnando. l. proinde .ff. ad l. acquil. l. si confessus .ff. de custo. reo. Si autem confessio sit facta extra iudicium, tunc nõ potest condemnari ex tali confessione, sed ex ea bene poterit torqueri vt perseueret, quia talis confessio extraiudicialis facit indicium ad torturã. glo. in l. capite quinto .ff. de adult.

Verisimilis probabilis & possibilis confessio non reuocatur.

20 Si autem reus sit minor, tunc etiam quod confessus fuerit delictum auctoritate curatoris, ex ea confessione non poterit condemnari, nisi eam ratificet. vide Marsil. in pract. crim. §. quoniam. nu. 18. 19. & 20.

21 An autem si reus confiteatur delictum in iudicio sine tortura possit postea suam confessionem reuocare prætextu erroris, vide Marsil. vbi supra. nu. 25.

22 Si reus confessus est crimen extra iudicium primo, & postea legitimis præcedentibus indiciis confiteatur idem in tortura, talis confessio non requirit ratificationem, sed ex tali cõfessione sine alia ratificatione poterit cõdemnari. Io. de Imol. in c. at si clerici. de iudi. Felin. in ca. olim. de rescript. Et per Marsil. in pract. crim. §. quoniam. nu. 38.

Confessio in tortura ratificationem nõ requirens.

23 Si quis est conuictus de delicto per testes idoneos, et contra eum sunt plenę probationes, tunc non debet poni ad torturam, sed si non confitetur potest sine alia confessione condemnari. textus in l. qui sententiam. C. de pœnis, & ibi Docto. Et adeo hoc est verum, quod si in tali casu non deuenitur ad torturam, nec ad confessionem, nec ad ratificationem, ꝙ Alber. de Rosa. in l. edictum .ff. de quæstioni. dixit not. quod si plene est probatum de delicto contra aliquem, si postea ipse sit tortus super ipso delicto, & non confiteatur, tunc tollitur illa probatio tamquam non sit vera. & hoc vult per glo. ibi Idem affirmat Cæpol. in cons. suo 32. incipien. Quidam rustici. Quia tortura non solum auget fidem torti, & facit, quod illi credatur quod alias credendum non esset. Bart. in l. Cunctos

Probatio quãdo tollitur ꝑ torturam.

Cunctos populos. sub. num. 12. cap. de Sum. Tri. & fi. ca. Aymo cons. 6. nume. 15. sed etiam elidit, & debilitat indicia, & probationes contrarias, in tantum quod ex illis quis condẽ nari non possit. Albericus in l. edictum. ff. de quæstioni. Veroneñ. cons. 32. col. penult. Decius cons. 15. Hippolitus. cons. 64. col. prima.

Tortura debilitat indicia.

24 Et nota, quod die quaquis est torquendus non datur ei ad comedendum, nec bibendum ante torturam, ne corpus ex cibo turbetur in ipsa tortura. Io. Mileus. in praxi crimi. 127. nu. 51. Crassus enim venter tenuẽ sensum gignit l. quæ adulterium. iuncta glo. C. ad l. iul. de adulter. & ita de consuetudine seruatur.

25 Et pone. Quidam inculpatus de heresi sponte ingerit se Inquisitori dicendo. Ego non commisi tale delictum, tamen me offero torturæ, ponatis me in tortura, An Inquisitor iuste possit istum volentem torqueri ponere ad torturam, si alias de iure hoc sibi non liceret, puta quia non precedunt indicia? Respondetur, quod non potest, quia liber homo non est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. Secundo, quia potestas torquẽdi est meri imperii vt l. defensans C. de defens. ciuit. sed ea quæ sunt meri imperii non possunt pacto priuatorum concedi. C. de iur. omn. iud. l. priuatorũ. Tertio quia non potest quis committere alteri, quod ipsum percutiat. l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniur. Et hoc tenuit Bart. in l. pen. ff. de cond. ob. caus. Et licet Bar. loquatur de cõmittente se ad torturam priuato, tamen idem dicendum est si se cõmittat iudici, quoniam in tali casu habetur vt priuatus, quũ ex iure non possit torquere. l. prohibitum. C. de iure. fisci. §. cum si. Iudex igitur si torqueret in tali casu, non excusaretur a pœna fisco applicanda, licet excusaretur ab actione iniuriarum, quia volenti non fit iniuria. in l. 1. §. adeo, & ibi Bar. ff. de iniur. Brun. de indic. & tort. q. 7. in fin. in 2. parte.

Etiam volentem torquere nou potest iudex.

26 Quid si aliquis inculpat aliquem de aliquo delicto, & quia non habet veras probationes, neque indicia ad torturam sufficientia. dicit, dñe Inquisitor ponatis me & ipsum ad torturã.

Exhibens se contra aliquẽ ad torturam.

Respondetur

Respondetur quod non, quia si volens (vt iam diximus) non potest sine indiciis torqueri, quanto minus qui non vult? vide Brunum vbi supra. Nota tamen quod licet reus non possit semper torqueri, potest tamen terreri, quia ad minus potest Iudex vultum terribilem ostendere, vt in aucten. de manda. princip. . §. talem vero, secundum Bal. in l. 2. cap. quo. ap. non recip.

Ex sola confessione vtrū quis condemnari possit.

Quæritur generaliter, an confessus in criminalibus possit ex sola confessione condemnari, absque aliis probationibus? Respondetur quod tres sunt casus. Nam quandoque quis cō fitetur in tortura, seu formidine torturæ, & hoc constat, secū dum Bal. in cons. quod incipit. tres sunt casus. Dicit quod quā do quis confitetur in tortura, vel formidine tormentorum, & hoc constat, quando non processerunt indicia, tunc non creditur confessioni etiam si post confessionem probentur in dicia iuxta superius dicta, & tūc Iudex appellationis nō debet confessionem sequi, quia illegitima, & contra iuris formam fuit extorta, vt notatur in l. Maritus. ff. de quæstioni. Indicia ergo debent præcedere per legitimos testes legitime recipiē dos, & examinandos, contestes, & non singulares, c. fin. hęc l. fin. Quibus adde quod quomodocunque tortura sit illegitima, est verum quod dicit Bal. in cons. primo, non solum si sit illegitima eisdem personis quę torqueri non poterant, vel quia non formata Inquisitione, vel accusatione, & ante litē contestatam, & non seruatis aliis quæ fieri, & seruari debent propter quæ non potest deueniri ad torturam. Nam ex tali confessione extorta per tormenta illegitima non poterit deueniri ad condemnationem, etiam si fuisset millies ratificata, vt supra dictum est. 27

Sed ponamus quod quis est minus legitime tortus &c. Si autem confessio fuit ex torta per legitimam torturam, tūc ad hoc quod ex ipsa possit deueniri ad condemnationē, est opus vt in ea fuerit perseueratum, & sic quod fuerit ratificata legitimo modo. & facta ratificatione extra tormenta debet Iudex dare vnum breuem terminum reo ad producendum omnes 28

Defensiones etiam aduer-

suas

suas defensiones aduersus suam confessionem, puta duorum, vel trium dierum, qui terminus est de communi obseruantia, vt ex nulla parte reus remaneat indefensus, vt notat Salic. in l. 2. C. de custo. reo. Et habetur per l. quarta. §. si ad diem. ff. de re mil. Et l. si non defendatur. ff. de pœnis. Si vero reus non cōfitetur in tormētis, tunc per torturam sunt purganda indicia, & debet a præsentium instantia, videlicet in crimine hæresis, sed in ceteris causis si facta publicatione viderit Iudex, ꝙ ex processu non sunt sufficientia indicia, tunc non expectata sententia debet statim liberare reum sub fideiussoribus.

sus suam confessionem.

29 Si reus ante torturam petit copiam indiciorum contra eū receptorum cum termino ad se defendendum, & opponendum, Iudex id sibi denegare non debet. Nam danda est ei defensio antequam torqueatur, maxime quando tale quid assignatur, quo probato ad tormenta procedi non posset. Si quidem si talis defensio post tormenta differatur, numquam posset postea recuperare detrimentum membrorum. vt l. 2. de ap pellat. recip.

Defensiones ante torturā.

30 Item si confesso defensio suæ innocentiæ datur. C. de custo. reo. l. 2. multo magis non confesso. Et quis de hoc dubitare potest, quum in iure habeatur quod quocunque tempore iudicii reo petente, defensio danda est? l. vnius. §. cognito. ff. de quæstioni. Et dicit Marsil. in pract. crim. quod id facere debet Iudex etiam reo non petente, si ipse reus non sit peritus. vide eūdem Marsil. vbi supra. §. vltima quęst. nu. 21. & 22. & Guid. de Suzza. in tract. de indic. & tortu. nu. 62. & 64.

De gradibus torturę.

31 Torturæ quinque sunt gradus. Primus quorum dicitur territio, videlicet expoliatio, & ligatio, ac si vere deberet torqueri, quando scilicet Iudex reum suspectum habet, sed desunt indicia sufficientia.

Quinque gradus torturæ.

32 Secundus gradus est, cum reus ligatus leuatur modicum a terra, & per spacium vnius pater noster detentus, mox deponi

tur

tur iuxta qualitatem personæ, & facti. Ad hunc deueniendum est cum indicia apparent probata, vt Bal.in l.2.C. quo modo appell.

33 Tertius gradus est, cum reus suspẽsus detinetur in tortura per spacium vnius, vel duorum miserere, citra tamen quassationem, scilicet cum reus est magis de crimine suspectus, & indicia sunt plene probata, delictum tamen de atrocibus non est, vt est furtum modici valoris, vel vulnus non letale, vt l.2. C.de quorum appell.& ibi Bar.ff.de publ.iudi.l.2.vel quando delictum esset grauius, & indicia essent magis aperta, persona tamen esset nobilis, vel honestæ familiæ, vel alias honestæ cõditionis, & famæ, & non esset assuetus in similibus committeri, cum tali mitius esset agendum .l. non omnes .§.pœna grauior .ff. de his qui. not.infa.& l.testium.§.tu magis.ff.de testi.

Respectus familiæ, & conditionis.

34 Quartus gradus dicitur, quando reus per quartam, tertiã, vel etiam per dimidium horę suspensus tenetur secũdum grauitatem criminis, suspitionem rei, & vires indiciorum. quãdoque in ipso detentionis spatio adhibetur vnus, duo, vel plures ictus cordæ ad maiores cruciatus inferendos, maxime cum indicia sunt prægnantia, reus multum suspectus, & membra habet robustiora, & hoc propter graue, & scandalosum crimen.

35 Quintus gradus torturæ est, quando post aliqualem suspẽsionem, & ictus cordæ, si reus adhuc pertinax in negatiua perstiterit, pro grauiori cruciatu ad eius pedes pondera, vel compedes ligantur, & cum ipso pondere suspensus detinetur, vel ictibus (quod tamẽ raro, vel numquam fieri debet) cruciatur. Hoc est grauissimum tormentorum, quod pro raro crimine adhibetur reis, vt pote in certis tantum casibus, & criminibus atrocissimis, vt est hæresis, & crimine læsæ maiestatis, & euersionis status, aut cum agitur de famoso assassino. vt l. Et si except.C.de malef. & mathe. l.Manichæos, & l. Ariani. c. de hæreticis. Nec tũc etiam, nisi indicia essent adeo clara, & prægnantia, vt nihil deesset nisi ipsius rei confessio. vt l. milites.§. oportet.C.de quæstioni. Et ibi Bal. Et quia acerbior, & periculosior modus iste nobis videtur, nota minus periculosum

modum

modum,& ad veritatem eruendã, ac nostro officio satis accõmodatũ quem nobis dũ ibi Inquisitorẽ ageremus aperuit D. Alex. Paneratius Placentiæ criminaliũ Iudex dum cõtra testẽ falsum pro ipsius testimonii falsitate eruenda laboraremus.

Experimentum in teste falso.

Nam post ictum vnũ funis satis bonũ reus a terra suspẽsus tribus digitis, vel quatuor per spaciũ vnius tertii, vel mediæ horæ, ita ꝙ cum pedum extremitate aliqualiter terram tangere possit, interrogatur, & sic ex se ipso tortus infra horę spaciũ confitebitur. Id enim in dicto falso teste experti sumus.

36 Præter hos torturæ gradus, sunt multa a diuersis inuenta tormentorum genera.

Taxillus. Nam quidam ponunt taxillum inter cauillas pedum.

Musconus. Quidam ponunt musconum supra rei vmbilicum cyatho opertum ne fugiat inde.

Caprina lingua. Quidam lingua caprina torquent reum hoc modo, videlicet primo lauant torquendi plantas aqua salsa, & eo super scamno, vel tabula ligato faciunt capram lingere eius plantas, cum id animal salsugine tractum, & allectum, libenter faciat, vehementer asperitate linguæ suę citra tamen periculũ mortis reum torquet.

Clauiculi. Quidam clauiculos ligneos inter digitos manuum ponentes, & cum funiculo stringentes reos torquent.

Aqua calce infecta. Quidam rigorosiores aquam calce infectam per nares immittunt obstructo ore ipsius torti. Et id torturę genus est periculosissimum, ex eo quod tortus posset suffocari.

Salsamenta. Quidam reo dant carnes salitas siue salsamenta sine potu.

Vigiliæ. Quidam aliis potum dant ad facietatẽ, sed denegant somnum per horas quadraginta, faciunt enim reum bene ligari, & sic custodiri. de quo tormento dicit Marsilius in sua pract. crim. quod est validissimum, & securiss. & quod nunquam aliquem inuenit qui ipsum sufferre potuerit.

Ignis. Alii lauari iubent plantas torquendi, & postea eas vngunt lardo porcino, & ligato ipso reo super tabula faciunt vt eius plantæ sic vnctę prunis adhibitis torreantur. sed & hoc genus est periculosum. De modis autem, & instrumentis aliquibus

torquendi. Vide Bal. in l. 1. C. de emā. seruo. vbi dicit per illum tex. in ver. laniauerit. Nota contra Iudices qui scindūt carnes alicui, vt confiteantur crimen, quod si tortus in tormētis moriatur, Iudex debet decapitari tanquam homicida. Et Angel. in l. nemo carcerem. C. de exact. trib. li. 10. dicit. Nota text. contra Iudices, qui propter declarationem tormentorum nouas inueniunt species, quia isti appellantur irati, & peruersi, & dominus confundat eos.

Tortus si in tormentis moriatur.

37 Nota ex Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. quod sunt tres conditiones hominum, videlicet liberi, statu liberi, & serui. Liberorum quidam sunt in dignitate cōstituti, vt milites, & hi regulariter non debent torqueri nisi tantum in certis casibus, & criminibus, vt in crimine læsæ maiestatis, proditionis, & similibus, vt l. milites c. de quæstioni. Et ex hoc dicūt quidam, quod clericus regulariter non est torquēdus, quia est miles cælestis curiæ ac militiæ, vt in c. 1. de cler. ęgrot. alii contra per c. si constiterit. de accusa. & c. 1. de deposi. Communis tamen conclusio doctorum, & glo. est quod clerici etiam presbyteri si fuerint suspecti possunt ex causa torqueri, non tamē debet esse ita seuera tortura in clericis sicut in laicis, vnde nō debent supponi aculeis, vel fidiculis, sed virgis seu corrigiatis. Pro hoc nota bonum tex. 24. q. 5. c. 1. Angel. in l. 1. malefi. clauf. c'hai tradito la tua patria. vnde & glo. not. in l. 3. C. ad l. iul. maiest. a simili arguitur. Per quos autem ministros clericus torqueri debeat, dic quod clericus potest capi, & incarcerari per laicum de consensu seu commissione Episcopi, vel superioris sui. per c. si clericus. de sent. excommunicationis li. 6. sed non potest torqueri per laicum etiam de consensu Episcopi. c. vniuersitatis. de sent. excōmunicationis. licet Bal. teneat quod possit. in c. decernimus. de Iudi. Et hoc habet vsus, & cōsuetudo siue bona siue mala. Vide. Abb. in c. vniuersitatis. de sent. excom. Melius tamen iudicarem facere sicut fecimus nos circa reos nostros clericos, torquere videlicet eos arcto carcere, inædia, & solitudine quæ ministros non requirunt, maxime cum sibi desint ministri clerici. Vide Tabien. in ver. Inquisitor. nu.

Liberi statu-liberi serui.

Clerici minus torqueri debent.

Per quos torquendi sint clerici.

sitor. nume. 14. vbi formam inuenies quæstionandi huiusmodi reos.

Tortura sine ministris.

38 Magistratus, doctor, miles, & similes qui in aliis criminibus sunt exceptuati, possunt torqueri in crimine hæresis, vt notatur in glo. in l. 3. C. ad l. iul. maist. Angel. in li. malefi. clau. fama publica.

Exceptuati a tortura quando torqueri possint.

39 Minor quatuordecim annis torqueri non debet, licet veritas ab eo ferula, vel corrigia haberi non possit. vt l. 1. §. impuberes. ff. ad syll. ad idem Abb. in c. cum in contemplatione.

Minor.

40 Decrepitæ ætatis senes torqueri non debent, vt in l. 3. ff. ad Syll. fallit tamen in crimine læsæ maiest. l. nullus. C. ad l. iul. maiest. ergo & in crimine hæresis. Confirmat Lud. Bologni. in addi. Guid. de Suzaria. de tortura. in 2. col. vbi alleg. idem tenere Angel. in li. malefi. clau. fama publica. vers. sexto quæro. Quæ autem sit ætas decrepita declaratur in glo. in ver. præfectus. c. Sacrosancto. in prohemio. li. 6. in prin. ipsius glo. vbi dicitur quod quinta ętas durat vsque ad septuaginta annos, sexta ab inde.

Decrepitus.

41 Mulier prægnans torqueri non debet, vt in l. prægnantis. ff. de pœnis. Et Abb. in di. c. cum in contemplatione. in fin. vnde si habueris mulierem aliquam prægnantem, idest quæ se talem esse dicat, eam facias videri ab aliquibus expertis personis, quæ si dixerint ita esse, facies vt id quod sciunt, & sentiunt dicant in præsentia testium, & notarii, & totum scribatur in actis. Et si dixerint eam non prægnantem, tunc in actis similiter totum ponatur, & subiungatur. Quia talia, & talia cõtra te habemus ex quibus es torquenda, ideo licet allegaueris te prægnantem, & grauidam, tamen quia diligenter inspecta a personis expertis iudicata es non prægnãs, ideo vt veritas habeatur eorum quæ contra te deposita sunt, interloquẽdo pronunciamus, & declaramus te quæstionibus, & tormentis subiiciendam. & ita potest secure torqueri. Si autem prægnans inueniatur, reseruanda est sub tuta custodia vsque ad tempus quo possit torqueri, idest post partũ, & vltra pro, vt videbitur expedire.

Prægnans.

Testes quãdo torqueri debeant.

Testes autem in negotio fidei cum indifferenter omnes ad mittantur, vt supradictum est, ordinarie non torquentur nisi vacillant, vel de mendacio aut falsitate conuincantur. Nam præsumũtur velle occultare veritatem. Et sufficit quod testes ab vno, & in vno solo conuincantur dixisse mendacium, si sit dignus ille qui conuincit. Bart. in .§. Iudex .ff. de quæstioni.l. vnius. De quo mendacio, vide Bossium in pract. tit. de testi. q. 3. & tit. de tortura testium. nu. 10. Idem de accusatore seu denunciatore putamus dicendum, qui nisi variet, vel de mandacio, vel falsitate conuincatur, non est torquendus. 42

TVRPITVDO.

TVrpitudinem suam allegãs non auditur in iudicio. Abb. in c. cum super. de conces. præben. nisi vbi vertitur periculum animæ. in c. lator, & c. consanguinei. de re iudi. Et in fauorem ecclesiasticæ libertatis. Abb. in c. inter dilectos. de dona. & Io. de Anan. in c. significasti. de adult. & secundum Bart. in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. procurator. ff. de iureiur. distingue sic. Aut vertitur periculum animę si turpitudo illa non allegetur, & tunc fauore animæ quis est audiendus. ideo si contraxit matrimonium cum consanguinea sua per falsas probationes, habet postea audiri si allegat hanc turpitudinem, & vult probare contrarium. Ad hoc c. tertio loco. de prę sumpt. & c. lator. & c. consanguinei. de re. iudi. glo. in c. inter dilectos. de dona. Et potest dici quod audiatur potius ex officio Iudicis, quam proprio iure. 1

Fauore animæ audiẽdus.

Ad commodũ Ecclesiæ.

Si autem sumus in alia materia quam peccati, tũc si allegat quis turpitudinem suam ad commodum, & nomine ecclesiæ debet audiri, vt in di. c. si quis presbyterorum. tamen in veritate non potest dici quod quis alleget turpitudinem propriã, sed potius nomine Ecclesiæ agitur de turpitudine prælatorũ, vel singulorum. Aut agit quis proprio nomine, & tunc ad sui incommodum, & ad dãnum potest turpitudinem propriam allegare, vt in c. 1. & c. 2. de confess. 2

Ad sui cõmodum.

Aut allegat in damnum alterius, & tunc per viam agendi fundando ius agendi super turpitudine propria, & tunc non 3

debet

debet audiri, quia ex improbitate sua nemo debet actionem consequi.l.itaque fullo.ff.de furt.& c.inter dilectos. & est expressum in di.c.Ex tenore.eo. Aut excipiendo,seu replicãdo, vel intentionem suam aliter iuuando. & dic quod contra participem turpitudinis auditur,si ipse certat de damno vitãdo, & aduersarius de lucro captando, vel saltem intendit euitare solum damnum contra participem, & debet audiri l.de tutela.C.de in integr. rest. mino.& quod ibi notatur. Vnde si per collusionem probaui me maiorem ad instantiam tutoris, vt ipsum absoluerem a tutela, possum postea allegare hãc turpitudinem cõtra tutorem qui fuit particeps huius turpitudinis. Si vero allegãs nõ certat de damno vitando, imo potius vult inferre damnum alteri, & tunc regulariter nõ auditur etiam cõtra participem.Fallit in casu l.quisquis.c.ad l.Iul.maie. vbi auditur quis allegando quod iurauerit contra participem, ad effectum,vt alii puniãtur.Item fallit in casu aucten.sed nouo Iure.C.de pe.iudi. qui male. iudi. Et forte possunt reperiri consimiles casus excepti, sed regula est, vt audiatur. Ad hoc c.1.de confess.& 15.q.3.c.nemini.

Contra participem criminis turpitudo ꝓpria allegari potest.

4 Aut allegat turpitudinem contra non participem, vt si turpitudo sua est detecta ab alio, potest eã allegare. vt l. decreto .ff. de susp. tut. vbi patet quod si tutor fuerit pronunciatus suspectus per Iudicem, potest allegare ipse istam suspicionem ad effectum,vt non teneatur in futurum.Et facit c. mulier. de iureiur. vbi mulier admittitur contra confessionem suam, ex quo confessio illa fuit reprobata a iudice.

5 Si vero turpitudo illa non fuit ab alio detecta,non auditur eam allegando,vt in l.trãsactione finita. & nota quod. ibi notatur C.de transactio.Et in casu c.nostri. Nec obstat si dicatur quod canonici volebant hoc damnum vitare, ideo debebant admitti,quoniam ex quo ille erat receptus in canonicum,non erat Ecclesiæ damnosum,vt haberet plures consiliarios.

Item canonicus certabat hic de damno vitando,ne esset canonia sine præbẽda. & vide notata in c. inter dilectos supra-alleg. Abb.in c.cũ sup questione.de conc.preb.& eccl.nõ vac.

VACIL-

V

VACILLATIO.

1 VACILLANS, seu varians quis sit, & quomodo, & qualiter puniatur, vide supra in ver. Testis.

2 Nota tamen quod varietas, vel vacillatio vel trepidatio deficientibus aliis externis indiciis, adeo iudicem mouere possunt, vt ad torturam ex quolibet eorum deueniat, per doctrinam Bar. in l de minore. §. plurimum & Bal. in tractatu. de quæstioni. c. 1. nu. 2. quam doctrinam sequitur Paris de put. de sindi. in ver. viso de indiciis indubitatis nu. 1. & per totum. Guid. de Suz. de indiciis, & tort. ver. quæ & qualia. nu. 33. Fran. Brun. in tract. de eo. in quæstio. 3. primę partis. nu. 30. Marsil. in. §. diligenter. nu. 74. Et hoc tam in teste quam in reo intelligitur, vt Paris de put. vbi supra.

VAGABVNDVS.

1 VAgabundus, idest qui per mundum vagatur certum non habens domicilium secundum Alex. in cons. 166. vol. 2. potest vbique citari, & conuinci. c. fin. de for. comp. & ibi per Maria. char. 51. col. 3. hi solent a principibus impetrare saluũ conductum.

VEHEMENS SVSPICIO.

1 VEhementer suspectus in vehementem suspicionem reincidens non dicitur vere relapsus, nisi relabatur in illos casus qui sunt notati in c. Accusatus. §. ille quoque. de hære. li. 6. arg. in c. ad decimas. de decimis. maxime cum facile sit in vehementem suspicionem incidere. Ita decisum fuit Romæ per Pium Papam Quintum in congregatione, anno 1567. vide tamen Calder. in c. literas. de præsump. quem refert, & sequitur Squil. in tract. de fi. cath. c. 19. vbi dicunt quod in tantum conuersatio cũ hereticis arguit relapsum, in abiurato in quantum est sibi in abiuratione iniunctum in pœnitentiam.

2 Sed vehemens veheméti suspicioni superueniés transit in violentam, vide supra in ver. suspitio.

VERBVM

VERBVM.

1 VErba vbi de necessitate requiruntur non sufficit simplex factum. Abb. in c. ecclesia vestra. de elect.

2 Verbum hæreticum dicés, & statim requisitus paratus corrigi, secũdum Host. considerada sunt maledicta ex personis hominum C. de his qui impo. mal. l. 1. Nam ex leuitate, vel errore si hoc dicit, non quod id credat contemnendum est tale dictum, & quia vere pœnitet venia dignus erit. lubricum quidem linguæ ad pœnam facile trahendum non est. ff. ad l. iul. maiest. l. famosi. Sed dicit. Ant. de Butrio. Ego hoc casu pœnã aliquam, & pœnitentiam leuem imponerem, vt iterato sit memor, quod non labatur lasciue talia dicere propter exempla aliorum, sed si ex insania dixit, tunc est miseratione dignus, si autem ex animo verba hæretica dixit, & paratus est corrigi, licet non sit hęreticus, tamen puniendus est plusquam in primo casu. Nam hoc casu princeps iniuriam sibi dictam puniret, & ex qualitate personæ, & dicti statueret pœnam. quia cum sit puniendus ex quo deliquit, nec sit expressa pœna, ergo arbitraria est imponenda. de off. deleg. c. de causis. Constat enim hũc plus deliquisse ex animo loquens quam primum, qui ex animi leuitate seu errore deliquit, ideo maiori pœna dignum. ff. de pœ. l. capitalium. §. solent. Et hanc opinionem sequitur Io. de Imol. post Matth. in clem. 3. de hære. dicens quod aliqui proferunt verba hæretica quæ nullam habẽt excusationem, & proferunt ludendo, & iracunde, vel ex fatua simplicitate, & tunc talibus possunt Inquisitores pecuniarias imponere. Nam has pœnas solet imponere Ecclesia. 24. di. c. quamquam. de iudę. Et talem pœnam non debet imbursare Inquisitor, sed dare pauperibus, vel ad aliud opus pium applicare, vel etiam officio suo, vel carceribus suis. Vide Squila. in tract. suo. de fi. cath. post Card. Zabar. in Clem. 1. de fi. cath. §. Nos igitur. vide supra in ver. fautores. 7.

Lubricũ linguæ.

Si ex insania.

Si ex animo.

Pecuniariã pœnam imponere.

VERITAS.

1 VEritas catholica quæ, & quottuplex sit, vide supra in ver. credibilia.

VIA.

VIA.

VIa æquior semper amplectenda est l. placuit. C. de iudi.& c.fin.de trãsact.propter hoc ob delictum alterius, domus duobus communis non est destruenda. Abb. in c. literis. de resti. spol. 1

VICARIVS.

VIcarium seu Vicarios etiam plures Inquisitor potest sibi in qualibet diœcesi instituere ætatis annorũ quadraginta secundum glo. in c. nolentes. de hære. in Clem. vel ad minus triginta secundum priuilegium Clementis septimi eius nomi nis, incipiens, Cum sicut ex relatione &c. Religiosos, vel clericos seculares viros prouidos,& prudentes scientia, & moribus pollentes,quibus potest delegare causas pro suo motu,cũ sit delegatus principis. vt C.de iudi.l.auia. & c. cum super. de off. deleg. Et ita videtur intelligere Io. And.in c. vt commissi. de hære.li.6.& Clem.de hære.c.ex eo. Sed alii dicunt aliter,videlicet quod potestas delegandi Inquisitoribus arctius sit restricta,videlicet quod possint subdelegare, & committere receptiones denunciationum,formationes Inquisitionum, citationes personarum,& examinationes testium, & cætera præparatoria seu media litis, non autem sententias. & hoc per quandam extrauagantem Clementis quarti quæ incipit,licet ex omnibus.§.vt ergo commissi.Quæ fuit postea per Vrbanũ quartum approbata. Et ita vt plurimum ab Inquisitoribus de consuetudine in multis partibus obseruatur, licet prima opinio sit valida, & de iure. Amouere autem huiusmodi Vicarios solus Inquisitor, vel summus Pontifex potest. Magistri enim ordinis seu priores prouinciales ordinis prædicatorum, vel ministri generales seu prouinciales ordinis minorum licet possint instituere Inquisitores, non possunt tamen eos destituere, vel absoluere, nec eorum vicarios quorum institutio a præfais generalibus, vel prouincialibus, sed a solis Inquisitoribus dependet. Et vltra, delegati est subdelegare, & illius solius in officio ad quod est delegatus C.de iudi.l. a Iudice, & c.super. de off.deleg.Inquisitor autem domini Papæ est delegatus, 1

Vicarios amouere solus Inquisitor potest.

gatus, vtpatet per c. Ne aliqui. de hære. li. 6. igitur solius Inquisitoris est sibi vicarium subdelegare, & subdelegatum tenere, atque a subdelegatione cum ei videbitur reuocare.

2 Nota quod licet non appareat per scripturam de auctoritate Vicarij Inquisitoris, dicitur non obstare, cum sufficiat, quod quis pro tali habitus, & reputatus fuerit ad validitatem actorum, maxime cum apparent multa acta tunc per ipsum Vicarium facta. l. Barbarius. cum ibi traditis per Doctores. ff. de offic. Præto. Et ita conclusum fuit Romæ coram Pio Quinto Papa. 1567. die. 10. Iulii.

Si scriptura non appareat.

3 Vicarius quis perpetuus, & quis temporalis, & qui locum teneat Episcopi, & qualem portionem recipit Vicarius de fructibus beneficii. Abb. in c. extirpandæ. de preben. Et in Clem. vnica. de offic. Vicarii.

4 Vicarius tamen ad tempus nõ est censendus Vicarius, quia vicariatus est titulus perpetuus, & superioris auctoritate constituitur. §. qui vero. Clem. vnica. Abb. in c. G. perpetuus.

5 Vicarius Episcopi habet ordinariam, & nõ delegatam auctoritatem. glo. in c. perlectis. dist. 25. & in c. licet. de off. Vic. li. 6. Inno. in c. suam. eo. in c. si quis contra. de for. comp. & ibi Abb. & nota quod non obstante tali auctoritate, Vicarius Episcopi, vel capituli Sede vacante non habet potestatem procedendi in crimine hæresis, quia requiritur speciale mandatum. Io. de Imo. in Clem. 1. de hære. & vide Card. Zabar. super di. Clem. §. duro quæsito. 12. si tamen Episcopus dedit Vicarium Generalem, & in mandatis expresserit aliquid de his quæ requirunt, speciale mandatum, & sequitur clausula generalis, videlicet, Et omnia alia quæ nos possumus, etiam si mandatum speciale exigerent, tunc potestatem habet, vt in glo. fin. c. 2. de offic. deleg. li. 6.

Vicarius Episcopi habet ordinariam, & non delegatam auctoritatem.

6 Nota etiam quod delegatus Episcopi, vel capituli Sede vacante non potest super crimine hæresis vices suas committere alteri ab Inquisitore. facit. l. a Iudice. C. de iudi. Et quod habetur in c. cum causa. de appell. sed bene potest consentire quod Inquisitor procedat, vt optime dicit glo. in ver. consensum.

in Clem. 1. de hære. quam bene vide, & diligenter considera.

VICINVS.

Facta vicini scire præsumitur.

Vltra duas dietas non distantes.

1 Vicinus dicitur qui alta voce clamãdo audiri potest, idest eiusdem vici, secus de vicino large sumpto. not. in l. si tertius vicinus .ff. de aqua plu. Et hoc modo dicitur, quod ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini, & tanto quis subtilius præsumitur scire factum alterius, quãto vicinior est. Ex quo infertur, quod si testis deponens de facto vicini; inter rogetur de causa sciẽtię, respondet quia sum vicinus, probat, quia concludit præsumptiue præsumptione iuris, de qua per Bar. in l. 1. ff. si cert. per Abb. in c. quosdam. de præsumpt. Et nota quod in vicino præsumitur notum, quod est notum in remotis. Abb. in c. quanto. de præsump.

2 Vicina largo modo dicuntur loca, quando non distant vltra duas dietas. Tradunt Docto. maxime moderni, in c. de constit. Et in c. quosdam. de præsumpt.

VOCATVS.

De fide respõsurus.

1 Vocatus de fide responsurus, & contumaciter non comparens excommunicatur, & si per annum excommunicationem sustinuerit, vt hæreticus habetur. c. cum contumacia. de hære. lib. 6.

VOLVNTAS.

Morte non finitur voluntas.

1 Voluntas, mens, & animus delinquentis attenditur in distinguendo maleficio, vnde si quis accipit rem alterius non intendens furari, an furtum committat. vide Abb. in c. cum voluntate. de sent. excommuni.

2 Voluntas non finitur morte, sed quisque præsumitur in ea voluntate in qua moritur. c. maiores. de Bapt. secus de bene placito quod expirat per mortem, vt not. in c. si gratiose. de rescript. lib. 6.

VNIO.

1 Vnio gentium facta ad finem illicitum quomodo puniatur, vide Alexand. in cons. 3. 1. volu. Et quæ requiruntur ad hoc, vt sit vnio, vide per eundem in consil. vltim. volum. 2.

2 Vnio personarũ pręsumitur facta contra remp. & non ratione priuati commodi, nisi appareret de causa, quę respiciat priuatum commodum, & inimicitiam. Bal. in cons. 262. vol. 2. & in cons. 445. vol. 5. & in cons. 59. vol. 1.

VNIVERSITAS.

1 VNiuersitas, vel collegium qualiter debeat ad actum congregari, & an consensus debeat in cõmuni præstari. Abb. in c. cum omnes. de constit. Et an sufficiat sonus cãpanæ. Abb. in c. in causis. de elect. Et hæc potest remanere, & conseruari in vno solo, si alii sunt mortui, vel priuati, qui solus tamen nõ potest eligere seipsum, quia notaretur ambitione. Abb. in c. Gratum. de postul. taliter quod ius vniuersitatis, non vniuersitas potest seruari in vno. Io. de Tur. Crem. in c. si forte. 66.

In uno solo conseruata vniuersitas.

2 Vniuersitatis duæ partes ad minus debent cõuenire in actibus vniuersi. vt l. nulli. quod cuiusque vni. Ex his duabus partibus debet ad minus pars maior consentire, sic intelligitur l. quod maior. ff. ad municipi. Et hoc sentit glo. in l. aliud. & Inno. in c. 2. de noui. ope. nun. si tamen plures quam duæ conuenirent, requiritur maior pars conuenientium. Abb. in c. cũ omnes. de consti. Et nota, quod licet duæ partes sufficiant ad validitatem actus, tamen si tertia pars fuit contempta, idest non vocata, possunt contẽptum prosequi, ac facere retractari actũ, vt in c. quod sicut. de elect. Nam plus obest contemptus vnius, quam conditio multorum. Abb. in c. nouit. de elect.

Tertia pars contempta.

V N V M.

1 VNum factũ pluribus legibus punitur, quia plura delicta continet. l. nequaquam plura. ff. de priuatis delictis. & per Bar. in l. si adulterium cum incest. ff. de adult. & in l. 1 §. vnde quæritur. ff. de publ.

Vnum plura continens.

2 Vnius testis dictũ absque sui nominis publicatione valet, etiam si publice non effundat. Abb. in c. præterea. de spons. & matrim. vide ibi multa, & supra ver. Testis.

V S V R A.

VSura est causa spiritualis, vel quasi spiritualis, id est ecclesiastica, siue ecclesiastici fori. Iohan. And. in nouella in c. si

annum de iudi,& Abb. in c.ex literis.de iureiur. Et hæc,& cõcubinatus prohibentur non solum de iure canonico,sed etiã ciuili,quia Imperator submittit se canonibus in concernentibus animam,vt in aucten. de Eccle.Abb.in c. cum venissent. de institutionibus.

Imperator in quibus se submittat canonibus.

2 Vsuram asserens non esse peccatum tamquam hæreticus puniendus est,vt in Clem.de vsuris.§.sane, cum hoc sit cótra doctrinam Ecclesię,vt eo.tit.c.3.& c.cum tu.vt not.glo.& per Doctores.in alleg. Clem. 1.de vsur. imo factis etiam asserens vsuras non esse peccatum secundũ Lapum. Abb.& Io.de Imo. in di.Clem.1.de vsur. dicitur suspectus de hæresi. Puta inhumaniter tractando eos quibus mutuauit, vel simile quid agendo, quod tunc si grauata sit eius opinio, ita quod dici posset ex hoc diffamatus, tunc procedi poterit contra illum tamq̃ contra suspectum de hæresi.11.q.3.c.existimauit.& c. non solum. vbi habetur quod nõ solum verbis, sed etiam factis Deũ negamus.Vide Scil. in tract. suo de fide catho. c. 15.

Vsuram non esse peccatũ asserens.

De hæresi suspectus.

VTENS.

1 VTens falso instrumento nisi doceat vnde,& a quo habuerit,pręsumptio est quod ipse illud fecerit, vt declarat Io. de Anan.in c.qui de fur.de furt.vbi vide Salic.& Bal. in l.maiorem.C.de fals.vbi Bal.dicit.Nota ex hoc text. quod qui vtitur falso instrumento præsumitur illud fecisse fieri, nisi nominet quis fieri fecerit. de quo etiã per Abb. in c.inter dilectos, in quinto notando.de exces. præl. Et Bal. in l iubemus.§.sane. C.de sacrosan. Eccl.Abb.in c.fin.de crim.fals.circa medium. Alex.in l.si quis obrepserit.ff. de fals.Salic.in l.si falsas. circa fi. C.de fals.

2 Aduerte tamen, quod debet constare quod qui arguitur, vsus fuerit instrumento falso, & quod esset falsum tempore vsus,& productionis,ita loquitur di. l. maiorem. Et Doctores supra. Et ideo si produceretur instrumentum, vel chyrographum quod reperiretur falsum,vel falsificatum,& non constaret quod esset ita falsificatum tempore productionis, nõ esset in lege nec terminis doctorũ,nec posset accusari de vsu abstinendo

nendo l.si falsos.C.de falsis,nec de confectione quod fecisset, vel fieri curasset, quia requiritur illa qualitas tempore vsus, vt dictum est. de hoc vide Bossium in pract. tit.de indiciis,& consid.ante tort.nu.57.& 58.

Tẽpore vsus requiritur qualitas illa.

VXOR.

1 Vxor hæretici non tenetur cohabitare sibi,imo potest pe tere,vt iudicio Ecclesiæ ab eo separetur,& pro hac forni catione spirituali fiet thori separatio, sicut fieret pro carnali, vt 28.q.1.c.simili modo,& c.idolatria,& c. causa.Et si talis hę reticus redierit ad Ecclesiæ vnitatem, tunc si nõ erant separa ti iudicio Ecclesiæ,alter coniugum tenetur omnino redire ad alterum, si vero iam erant per sententiam separati, tunc erit in electione illius qui in fide remansit,an velit redire ad coniu gem,vel religionem intrare, quia non posset in seculo rema- nere,nec alium recipere viuente altero coniuge, cum ipse di- catur per pænitentiam sanatus, vt 32.q.1.c. quod autem. Et ita debent intelligi verba c.de illa.& c. quanta.de diuortiis.

Thori separa tio.

Feruor fidei.

2 Vxorem duxisse clericus si inuẽtus fuerit publice,suspectus erit de hęresi,quia videtur male sentire de voto,loquendo de clerico, qui est in sacris, vel religioso professo, secus autem si clandestine,quia præsumitur solo libidinis impulsu id fecisse. Abb.in c.de homine.de celebratione miss.

Clericus ma- le de matri- monio sentiẽs

3 Vxores plures ducens in stupri pœnam incidit. l. eum qui duas.vbi glo.& Salic.C.de adul.Aret.& Caccialup.vbi supra Alex.in cons.165. vol. 7. videtur male sentire de sacramento matrimonii.Abb.vbi supra.

Plures vxo- res ducens.

4 Vxor,& filii contra hæreticos,sed non pro eis in testes ad mittuntur.Quod nõ pro, satis videtur in c. filii. de hære.li.6, quod autem contra,satis patet quia testimonium eorum ma- gis efficax est ad probandum contra.

SEQVVNTVR

SEQVVNTVR NON NVLLAE quæſtiones pro officio facientes.

QVAESTIO. I.

Emẽdatus de crimine.

AN reus qui de crimine ſe emendauit, accuſari debeat.

Reſpondetur quod ſic, iuxta dictum Inno. in c. de his. de accuſa. Et idem tenet glo. ibi. Et ratio eſt, quia per pænitentiam ſatisfecit Deo, ſed per punitionem in iudicio impoſitam ſatisfit reipublicæ, quam læſit reus committẽs delictum, vt cæteri timeant, ac quietius viuant. & facit l. hi qui. C. de Apoſta.

QVAESTIO. II.

AN contra hæreticum poſt mortem poſſit procedi, ſi in vita non ſit proceſſum.

Contra mortuũ quomodo procedatur.

Reſpondetur ꝙ generaliter omnia crimina ſua cum pœna ſimul cum morte extinguuntur. l. 1. & 2. C. ſi reus, vel accuſator. mor. fuer. 24. q. 2. c. in ſumma, quod etiam procedit ſi reus poſt latam ſententiam contra eũ pendente appellatione mortuus fuerit. l. fin. C. ſi reus, vel accuſator. mor. fuer. l. 2. C. ſi pendente appell.

At in crimine læſæ maieſtatis ſecus eſt propter in manitatem delicti, de tali enim ac tanto crimine etiam poſt mortem quis imputari poteſt, & procedi ſiue pendente iudicio quis mortuus fuerit, ſiue iudicio nondum cæpto. l. pen. & vlt. C. ad l. iul. maieſt. l. fin. ff. ad l. iul. maieſt. §. publica. & vide bonam glo. 24. q. 2. quæ enumerat omnes caſus in quibus proceditur poſt obitum alicuius. & ad idem glo. in c. accuſatus. de hære. li. 6. iuncto textu in ver. poſt mortem.

Non defunctus, ſed ipſius memoria damnatur.

Sed aduertendum eſt, quod in hoc caſu non damnatur defunctus, ſed defuncti memoria. l. 2. in fin. C. de teſtam. & manum. Lud. Ro. ſingul. 432. Et ſingul. 1278. Inquiſitio igitur, & proceſſus formabitur non contra ipſum mortuum, ſed cõtra

eius

eius memoriam, quæ venit damnanda cum confiscatione bo norum. Ita dixit Angel. Aret. §. interdum. Instit. de hæred. quæ ab intest. defer. vbi bona glo. in ver. memoria, dicit quod defunctus non est damnandus, cum iam sit mortuus, nec cō tra eum formandus est processus, cum mortuus non possit ci tari. l. de qua re. §. 1. ff. de iudi. Et vide Angel. in tract. malefi. in ver. ch'hai tradito la tua patria. vers. Et bene aduertas, & in ver. Qui Iudex videns, & cognoscens. in ver. & prædicta proce. Citandi enim sunt filij eius, & agnati, vt veniant ad contradicendum, si quid habent quod opponant, ne Titii memoria damnetur. Ita voluit Angel. Aret. in §. interdum col. 2. In glo. in ver. damnato, Instit. de hæred. quæ ab intest. defer. vbi dicit quod non est mirum, quod citari debeant, quia eorum interest. l. 1. 2. & 3. ff. de liberal. causa. Et l. lege cornelia. ff. de iniur. in princ. ac etiam sua interest propter bona, vt l. 1. Et per totum. C. si reus, vel accusator. mor. fuer. Idem dixit. Bald. in cons. 63. volum. 4.

QVAESTIO. III.

AN autem aduocatus interuenire possit quādo agitur de damnanda defuncti memoria.

Dic quod proculdubio aduocati pro hęreticis interuenire non debent, vt in c. fin. de hære. li. 6. Et in l. quisquis. §. deniq; iubemus. C. ad l. iul. maie. Et per Bar. in extrauag. ad reprimē dum. in ver. sine strepitu. Si tamen agatur ad damnādum defuncti memoriā eius qui de hæresi est inculpatus, aduocatus & defensor interuenire potest, vt not. Bal. in l. reos. C. de accu sa. in fin. Et late habetur per Præpo. in c. si quando. 2. q. 7. & ra tio est, quia tūc non agitur de imponēda pœna ordinaria, & etiam quia defunctus personaliter ad sui defensionem cōparere non potest. Et nota quod heres tenetur defuncti innocē tiam defendere, Inquisitor autē tenetur contra defunctū pro bare, & nisi probet Inquisitor, hęres dicetur ipsius defuncti ꝓ basse innocentiam. Vide Hieronymum Gigant. in tract. suo de crim. lęsę maiest. in rubr. qualiter procedatur. quęstione. 28. & 29. Quantum autem duret tempus inquirendi de hę-

Aduocatus admittitur pro agentibus.

resi

resi siue in vita siue post mortem, iam diximus supra in ver. cadauer. & ver. hæreticus.

QVAESTIO. IIII.

AN pater filium, & filius patrem de hæresi infectum denunciare teneatur.

Primo videtur quod non, quia pater a filio accusari non potest l. iniquum. c. qui accusare non possunt. l. qui accusare .ff. de accusatio. Erubescit enim lex filios esse castigatores parentum suorum. §. sed quod est san. in aucten. de nupt. l. cum oportet. C. de bon. quæ liberis. præsertim ne filii videantur sanguinem suum tradere, quem excusare tenentur. l. 1. ff. de bonis eorum qui ante sent. mor. sibi consci. facit tex. in c. 18. leuit. vbi dicitur, Patris tui turpitudinem non discooperies.

In oppositum dicendum putamus, quod tantæ immanitatis est crimen hęresis, quod filius patrem, & pater filium denũciare tenetur. tex. est in l. famosi. ff. ad l. iul. maiest. Et l. hi quos .ff. de accusa. l. vix certis. ff. de iudi. l. fin. C. ad l. iul. maiest. & facit pro hoc quod voluit Andr. de Isern. in c. 1. §. præterea. tit. quæ fuit prima cau. benefi. amittendorum in vsibus feudi. vbi dicit quod filius tenetur indicare patrem contra imperium, vel rempub. machinantem. allegat Tullium li. 3. de off. vbi ait quod castrorum disciplina est antiqnior quam, liberorũ charitas. l. postliminiũ §. filius. ff. de capt. & postlimi. reuers. ad idē dicas facere quod dicit idem Cicero li. 3. de off. cuius verba sunt hæc, Quid, si tyrannidem occupare, si patriam prodere conabitur pater, silebit ne filius? imo obsecrabit patrem, ne id faciat. si nihil proficiet, accusabit, minabitur etiã. ad extremum, si ad perniciē patriæ res spectabit, patriæ salutē anteponet saluti patris. Facit ad hoc glo. in c. 1. in ver. & Christiani. de conuer. infidel. quæ dicit quod pro patria pater in filium, & filius in patrem insurgere tenetur. Nec propterea filius accusans patrem in hoc crimine, dicitur ingratus, si cũ veritate pronunciet. Ita notauit Matth. de afflictis in c. 1. §. & bona committenciũ. col. 4. vers. & scias quod tãta. nu. 41. in tit. quæ sunt regalia. in vsibus feudi. De quo dicit esse glo. in const.

Filius patrē in quibus accusare possit, & debeat.

Pater in filiũ et filius in patrem.

regni

regni. quæ incipit. Incõsutilem. de hæret. in ver. flammarum. Et facit quod dixit Dominus in Euangelio. Matth. 19. Qui amat patrem, vel matrem plusquam me, non est me dignus.

QVAESTIO. V.

AN bona alienari prohibita veniant in confiscatione bonorum.

Dicitur quod non. facit tex. & ibi Bar. in l. Imperatori. ff. de fideicommis. libert. ad idem tex. in l. iura libertorum. ff. de iure patro. idem voluit. Io. And. in addi. in specul. in tit. de feud. & Alex. in cons. 23. opportune cõsideratis, in 1. vol. & de hoc est casus in auctẽn. bona damnatorum C. de bonorum præscriptione. Aduerte tamen quod hoc procedit, quando alienatio est prohibita in alterius fauorem, quam eius qui aliena re prohibetur ab ipso restatore, vt notat. Bar. in l. si quis in tantam C. vnde vi. circa medium. Augu. Berous in quæstioni. suis familiaribus. q. 41. Maria. Socin. iunior. in cons. 158. abunde. col. 11. nu. 36. in 2. vol.

Bona prohibita alienari cõfiscari non possunt.

Sed quæritur an saltem vsufructus huiusmodi bonorũ alienari prohibitorum, vsufructuario cuius bona publicata sunt naturali viuente, veniat in dicta cõfiscatione. Bald. & Salice. in l. 1. C. de bon. quæ liber. dicunt quod non, per textum in l. corruptionem, in fin. ff. de vsufruct. idem tenuit Alexand. in consi. 88. opportune consideratis. in 3. volum. Contrarium tenuerunt. Alex. in cons. 154. decreueram in hac causa. vers. circa illud. nu. 2. & Paul. de Castro. in l. insulam. ff. solut. matrim. pro quorum opinione adducimus ea quæ voluit Matth. de afflictis in tit. quæ sint regal. §. Et bona committentium. colum. 1. nu. 5. vbi dicit, quod licet in generali confiscatione bonorũ feudum non veniat, quod tamẽ fiscus feudum tenebit durante vita ipsius condemnati. Adducit ad hoc. Andr. de Isern. in c. 1. §. præterea. in tit. quæ fuit prima causa benefic. amitten. Et in. §. denique eo. tit. & pro hac opinione faciunt quę dicuntur in sequentibus.

Fiscus in quibus fructus suos faciat.

QVAESTIO. VI

AN Iuspatronatus veniat in generali confiscatione bonorum facta ob crimen hæresis.

In hac quæstione Doctores sunt varii. Nam Floria. in l. via .§. si fundus. ff. de seruit. rustico. prædio, tenuit iuspatronatus transire in fiscũ facta Generali confiscatione, ea ratione quia ius patronatus transit cum vniuersitate bonorum. Idem tenuit. Abb. & Io. And. in c. nobis. de iurepatro. Idem Abb. in c. laici, & c. quinto, & alii multi.

Cõtrariam partem quam veriorem forte putamus tenuit glo. in c. satis peruersum. dist. l. 1. & glo. in Clem. pastoralis. in ver. subiectę. de re iudi. Bar. in extrauag. ad reprimendam. in ver. rebellando. Card. Zabar. in Clem. si plures, de iurepatro. Matth. afflict. in c. vnico. §. ex eodem. nu. 9. in tit. de legi. idem tenuit archi. in c. filiis. 16. q. 7. Imol. in l. insulam. ff. solu. matri. Et hanc opinionem sequitur Angel. in li. malefi. in ver. & eius bona publicamus. in vers. & nota quod facta. nu. 5. idem habetur per Felinum in di. c. quanto. colu. 3. de iudi. & per Cæpol. in cons. 80. & per Andr. de Isern. in c. licet. in tit. si de feud. fuerit controuersia. At concordando has opiniones forte posset dici, quod prima opinio procedit donec viuit condemnatus, vt scilicet eo viuente fiscus habeat præsentare eueniente casu vacationis beneficii patronalis, sicut præsentare potuisset condemnatus ante condemnationem. facit ad hoc tex. in l. lex vectigali fundo. ff. de pignori. Et l. peto. §. prædium. ff. de legat. 2. Secunda autem opinio habet locum post mortem cõdemnati. Nam eo mortuo iuspatronatus non erit apud fiscum, sed transibit in descendentes damnati.

Iuspatronatus quomodo trãsit in fiscũ

QVAESTIO. VII.

AN Feudum veniat in generali confiscatione bonorum.

Dic quod doctores sunt varii. Alex. in l. si finita. §. de vectigal. ff. de damno infecto, tenuit quod non, & ibi pro hac opinione multa accumulat. Oppositum tenuit Albericus in tract. suo statut. in 3. parte. q. 16. pro qua opinione adducit

in ar-

in argumentum dictum auctẽ.si vero dominus semper.C.de hære.& tex. in l.si quis præsbiter C. de episc. & cler. & multa alia. Et forte pro concordia harum opinionum possumus dicere,quod nõ transit feudum in fiscum quo ad proprietatem, transit autem quo ad vsufructum, viuente scilicet ipso condemnato.

Feudum quo modo trãseat in fiscum.

QVAESTIO. VIII.

AN confiscatis bonis omnibus pro crimine hæresis,in tali confiscatione veniant bona emphyteuticaria.

Responde quod sic, si talis confiscatio fiat per Iudicem Ecclesiasticum, siue talis emphyteusis sit ecclesiastica, siue non. Martinus de laude in suo tract. de fisco.q.3.& allegat Bal.in l. fin.C.de rerum diui.Et 9.q. 3.c.quia. Alberi.in l.cum duobus ff.pro socio.§.fin. & Oldra. in cons. 17. Et hoc vnum nota,q eo casu quo emphyteusis ex generali bonorum cõfiscatione non transeat in fiscum, fiscus tunc durante vita condemnati fructum habebit talis dominii, soluendo tamen dum fructus percipit annuum canonem. l. fundus.ff.famil.ercis cun.l. fructus.ff.solut. matrim.

Emphyteotica bona quomodo confiscãda veniãt.

QVAESTIO. IX.

AN hæreditas delata condemnato de hæresi antequam condemnetur, nondum tamen adita, veniat in tali confiscatione.

Hæreditas cõfiscanda quomodo veniat.

Responde quod non,& hanc quęstionem mouet Nellus in tract.bannitorum in prima parte secundi temporis.q. 30. qui dicit eam vidisse de facto sic terminari, & plures rationes adducit,quas videre poteris si tibi placuerit.

QVAESTIO. X.

AN si filius de hoc crimine condemnetur, pater fisco legitimam dare teneatur.

Responde quod non quia filius patre viuẽte nullam habet actionem ad petendum legitimam,vt habetur in l.post emancipationem .ff. de liber. legat. Et comprobatur,quia pater filium qui commisit crimen læsæ maiestatis humanæ, exheredare potest, vt per Andr. de Isern. in c. 1.§. præterea vasal-

Legitima cõfiscanda.

OOo 2 lus.

lus.col.3.vers. audiui iudicatum, in tit. quæ fuit prima cau.be nesi .amitten.

QVAESTIO. XI.

AN Inquisitorem offendens, possit ab ipso Inquisitore puniri.

Inquisitorem offendens.

Videtur quod non, quia excederet fines sui mādati, in quo non datur facultas puniendi nisi ea quæ sapiunt hæresim. Secundo quia est delegatus, delegatus autem non punit iniuriā sibi factam, sed legatus debet eam punire, vt extra de pœnis c.dilectus, & ibi plene per Inno. Sed cōtrarium dicas, quia in fauorem fidei his non obstātibus ipse Inquisitor potest punire offendentes eum, quia iniuria facta Inquisitori videtur facta toti Ecclesiæ, vt 2.q.7.c.si quis ab Episcopo. Ad quod facit c.ex parte.de ver.sig.& insuper quia iniuria sibi facta maxime dum est in actu explicandi officium suum, non videtur sibi facta prætextu suæ priuatæ personæ, sed in impedimentum officii, vt c.2.de foro compet. & pœna erit arbitraria pro motu Inquisitoris, considerata qualitate personæ, iniuriæ factæ, & scandali.ff.de pœnis.l.quæ est canonizata, & c.fin.de pœnitē. dist.2. Et hoc ideo, quia non inuenitur determinata a iure, & sic relinquitur iudicis arbitrio, vt.ff.de effractor .l. explicatores.& quod notatur in c.de causis.de off.deleg.Calder.in suo directorio. c.31.& 32.

QVAESTIO. XII.

AN quis possit esse testis, & accusator.

Testis, & accusator.

Videtur quod nō, quia esset testis in re propria, quod iura reprobāt, vt.ff.de test.l.nullus.& c. de cętero.de test. Sed dicendum quod potest, & ita seruat generalis consuetudo officii Inquisitionis, & iura contraria loquūtur, vbi causa, & res esset propria ipsius testis, ita quod ad ipsum spectaret commodum, vel incommodum, quod quidem non est in proposito, cum hoc crimen sit publicum, & petatur coherceri iniuria illata omnibus in contumeliam creatoris, vt C.de hære.l.Manicheos. Propterea in hoc crimine potest fungi persona duorū C.super eo.de test.& c.cum in tua.de sponsal.& c. ad dissoluē

dum,

dum, & c. videtur. qui accus'. poss. Calderinus in suo directorio.

QVAESTIO. XIII.

AN subscribens se scripturæ per alium factæ, in omnibus, & per omnia sibi præiudicet.

Subscribens scripture aliene quomodo sibi præiudicet.

Respondetur quod sic. Et ita sibi prȩiudicat, ac si totaliter manu propria eam scripsisset. Ita notat Bar. & Angel. in l. emptor. §. lucius. ff. de pactis. Per illũ textum not. faciunt quȩ not. Alex. in l. quam antiquitas C. de test. Et vide Marsil. in repeti. de proba. nu. 295. vnde si se subscribens, postea vult dicere se fuisse deceptum, oportet quod probet. Et ita dixit Bar. in l. 1. in. §. si quis neget. ff. quemadmodum testamenta aperiantur, & Paul. de Castro in cons. 358. Et per Marsi. in alleg. loco nu. 296. paria enim sunt scribere, & subscribere. l. si ergo in. §. dotis. ff. de oblig. l. si ita stipulatur in. §. Grisogonus. ff. de verbo. significat.

QVAESTIO. XIIII.

AN sit credendum ei qui protulit hȩreses, si dicat se nõ malo animo loquutum fuisse, sed vel ex ignorantia, vel lubrico linguæ, vel alio respectu non hæretico.

Hæreses dicẽs

Respondetur quod certe in his quæ dependent ab animo, nisi præsumptiones omnino oppositum conuincant, statur dicto asserentis cum iuramento. glo. in. §. aliæ instit. de actio. quã pro singul. allegat Petrus de Ancha. in cons. 158. incip. rationes quæ superius &c. Et Angel. in cons. 313. incip. viso testamento. & de hoc Marsil. in pract. crimi. §. diligenter. nu. 109. quod intellige verum nisi alias fuerit periurus, quia tunc non stabitur dicto suo etiam cum iuramento, vt dicit Felin. in c. significasti, quinto de homicidio. Si autem præsumptiones in oppositum sunt vehementes, ponetur ad torturam, in qua si ipse perseueret, quod nõ malo animo loquutus sit, tũc punietur tamquam de hæresi suspectus leuiter, vel vehementer, cõsiderata qualitate personæ, delicti, & scandali. Si autem præsumptiones omnino conuincant eum malo animo loquutum fuisse, quia est vir doctus, & non potest allegare ignorantiam, vel

Periuro non creditur.

Præsumptiones.

vel correctus noluit se corrigere, vel in publica prædicatione, vel lectura talia dixit, & sic de aliis quæ omnino demonstrant malum animum, tunc non audietur, sed de hæresibus punietur. Et si voluerit eas hæreses abiurare corde contrito, recipiatur, sin autē brachio seculari tradatur, iuxta c. ad abolendam. de hære. Ecclesia enim non iudicat nisi ea quæ videt, & ex his de his quę sunt in corde. Omne enim malefactum malo animo præsumitur factum c. 1. de prę sumpt. vt supra in ver. Hæreticus.

QVAESTIO. XV.

AN per simplicem scientiam quis incidat in pœnam huius criminis hæreseos, si non reuelet.

Dic quod sic, vt in l. quisquis. ver. fin. C. ad l. iul. maiest. Et ibi Salic. & Bar. Et in l. vtrum. ff. ad l. Pompeiam. de parricidi. Quod tamen intellige secundum aliquos si scientia sit probabilis, secus si non est probabilis, quia tunc nō cadit in pœnam si non reuelet, vt per Bald. in cons. 58. 1. vol. Et in singul. suo. 164. incip. Nemo debet. Angel. in tract. malefi. num. 10. ver. quod crimen. Sed isti intelligendi sunt quando procederetur per accusationem, non autem si procederetur per simplicem denunciationem, vt communiter fit in crimine hæresis. Poterit igitur puniri sola scientia, siue sit probabilis siue non, quia qui alium cum potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui facinori desinit obuiare. Qui igitur scit aliquem hęreticum esse, nec Inquisitori denunciat, eius fautor censetur, & vt talis potest puniri, vt per Calderinum in suo directorio Inquisitionis c. 5. ponitur. qui multa etiam ad id adducit. Et maxime puniri debet, quando quis requisitus ab Inquisitore vt deponat, & non vult deponere verum, sed celat.

Non reuelans.

Ab errore non reuocans se errare demonstrat.

QVAESTIO. XVI.

AN Inquisitor possit sine Episcopo sententiam absolutorium ferre.

Glo. in Clem. Multorum. de hære. dicit quod sic, si solus processit, quia sic erat de iure antiquo, & nō reperitur mutatum,

Sententiā absolutoriā fer-

nisi

nisi dum agitur de condemnatione. argumentum in c. statutum. de elect. li. 6. facit quod nota. in simili. dist. 12. c. præceptũ 3. q. 6. c. accusatus. cum glo.

re quãdo possit Inquisitor.

Contrarium autem tenet Stephanus, vt refert Io. And. in addi. qui mouet per regulã illam, qui potest ligare potest absoluere. dist. 21. c. inferior. & quod ibi nota. facit de pęnit. dist. 1. c. verbum. Item quia non minus periculum est in absolutione iniusta, q̃ in condemnatione, vt probatur in di. Clem. Multorum. §. verum. Quinimo videtur maius propter periculum huius pestis. Et respondet, quod non obstat quod notatur per glo. quia non est verum, nec obstat c. accusatus, vel aliud quid allegatum per primam opinionem, imo omnia cõfirmant hanc opinionem, vt patet per notata per Archi. & sic residet Io. And. Hæc pars certe videtur æquior (inquit Io. de Imol.) licet forte glo. sit verior per not. in simili per glo. ff. de iudi. l. hęres absens, & l. omnem. Et per glo. in cap. primo ne cler. vel mona. li. 6. Et in c. licet canon. de elect. lib. 6. vide Carer. in tract. de hære. nu. 72. qui tenet, quod potest absoluere, sed tamen dicit quod magna est auctoritas Io. And. in iure canonico qui oppositum tenet. Vide Io. de Imo. in di. cap. Multorum.

QVAESTIO. XVII.

AN Inquisitor sine Episcopo aliquem duriori carceri tradere possit.

Respondetur. Si reus alicubi non est securus, potest Inquisitor sine Episcopo eum remouere, & duriori carceri tradere, quia tunc ad custodiam illud agit, & non ad pœnam, quod sibi tantum sine Episcopo prohibitũ est agere, Paul. in Clem. Multorum. de hære. Et sic limita tex. illum per argumentum a contrario sensu. Allegatur etiam. de pœnit. c. quamuis. li. 6. Et dist. 82. c. presbyter. 26. q. 1. c. viduas. vide etiam Io. de Imo. & Card. Zabar. in di. Clem. Multorum.

Duriori ad custodiam nõ ad pœnam.

QVAESTIO. XVIII.

AN si Inquisitor torquet reum sine Episcopo, & confiteatur talis confessio valeat.

Respondetur

Confessio extra iudicium vel coram iudice in competente quando præiudicat.

Respondetur. Stephanus in Clem. Multorum. de hære. tenet, quod talis confessio absolute non valet, quia nō est facta coram suo Iudice. c. At si clericus. de iudi. Si tamen perseuerat in tali confessione post tormenta, valet. Alleg. ff. de custo. reo. l. si confessus. Et ff. de minoribus. l. auxilium. §. sed nec ad leges. ad hoc quia tunc cessat metus tormentorum. Pro hoc facit, quia confessio facta extra iudicium præiudicat. alleg. c. quam sit. de exces. prælat. Facit quod not. per Inno. in c. per Inquisitionem. de elect. Cum hoc dictum facit. l. penul. & quod ibi notatur. ff. de quæstioni. vide igitur Io. de Imola in di. c. Multorum in Clem. de hæreticus.

QVAESTIO. XIX.

AN petens veniam ab Inquisitore apud quem denunciatus est de hæresi, delictum fateri videatur.

Quod sic, apparet quia vbi non est delictum petitio venię non cadit. Priuatio enim habitum pręsupponit. l. decem. ff. de ver. oblig. Quod non, apparet per glo. singul. in c. exhibita. de homici. quam sequitur Roman. in l. 1. §. Nunciatio. ff. de oper. noui. nuncia. veniam enim petendo censetur illam petere ad placandum Principis iram contra se, ex mala maleuolorum informatione causatam. Nos autem in hac re dicimus secundum Doctores distinguendum in di. cap. exhibita. Primo casu petens veniam delictum fateri videtur, vt dicunt Host. Ant. de Butrio. Io. de Anan. Card. & Abb. in di. c. exhibita. Secundo casu, non videtur fateri delictum, & hoc voluit Cæpol. in cons. 21. col. 4. vers. sed plus dico. Et sequitur Marcus Ant. Blanch. in suo tract. de Indic. nu. 308.

Ad euitandum autem quod petitio venię etiam in Iudicio non faciat delicti confessionem bonum, erit quod quis dicat. Non puto me dixisse vel fecisse tale quid, sed si in aliquo errauí, veniam peto. Ita voluit Abb. in di. c. exhibita. in finalibus verbis. Et ibidem Petrus de Anchar in 5. not. Et manifestatur hoc in exemplo. Nam licet quis petendo absolutionem ab excommunicatione, videatur fateri delictum, scilicet esse excommunicatum, cum absolutio vinculum pręsupponat. C.

Ad dissol-

Ad diſſoluendum. de ſponſ. impub. tamen ſi quis etiam in iudicio abſolutionem petat ab excommunicatione ad cautelā, non ex hoc ſe excommunicatum fatetur, vt dixit Io. And. in di. c. exhibita. col. vlt. verſ. in gloſa penult. alleg. tex. in c. venerabili. de ſent. excommunicationis.

Abſolutionē ab excommunicatione petens.

QVAESTIO. XX.

AN vnus teſtis ſolus ſi ſit omni exceptione maior, faciat indicium ad torturam in hoc crimine.

Videtur quod ſic per Alberi. in l. In quæſtionibus .ff. ad l. iul. maieſt. per tex. in fin. Petrus. & Cynus in l. ſi quis C. ad le. iul. maieſt. & not. Bal. in l. milites. C. de quæſtioni. Quod non autem, videtur per tex. in di. l. ſi quis. Ibi. ſi aliis manifeſtis indiciis ſuam accuſationem. Nos diſtinguendum putamus, quod aut vnus teſtis deponit de veritate facti, & eo caſu indicium ad torturam facit regulariter, Cynus in l. fin. C. de quæſtioni, not. in di. l. ſi quis c. ad l. iul. maieſt. & in l. maritus .ff. de quæſtioni. Aut vnus teſtis deponit non de facti veritate, ſed de indicio, & tunc quia ad probandum indicium duo teſtes ad minus requiruntur. glo. ſing. & ibi Docto. in l. fin. c. famil. erciſc. dictum vnius non facit indicium ad torturam. Vide in ver. teſtis.

De facti veritate vel de indicio.

Nota tamen vnum memoria dignum, quod licet quodlibet indicium duobus teſtibus debeat probari, vt ſit ſufficiens ad torturam, attamen vbi plura eſſent indicia, & probarentur teſtibus ſingularibus, ex illis plures reſultarent præſumptiones, quæ ad torturam ſufficerent, vt voluit Fulgoſius in di. l. fin. c. famil. erciſc. quem ſequitur Socinus in conſ. 54. in 3. vol. hæc Brun. de indiciis, & tortu.

Singularium teſtium multitudo quid faciat.

QVO a nobis assumptus labor non iuribus modo ac Doctorum opinionibus pingueret, verum etiam variis in iudicio optime digestis causis, ceu exemplaribus quodammodo fulgere videretur, casus qui dum ibidē Inquisitorem ageremus, Placētiæ discussi fuerunt, ei addere putabamus, verum inde tracti ad Vrbē, ac in sancto officio locati, opereprecium duximus Romanas primum, mox Placentinas, & non omnes quidem, sed eas tātum subnectere decisiones, quæ insigni aliqua notatione nobis digna viderentur. exemplis namque, & similitudinibus, magis quam disputationibus, seu allegationibus moueri videtur gliscens mortalium appetitus.

SEQVVNTVR CASVS PER DIVERSOS I. V. Doctores ad Inquisitoris instantiam Placentiæ discussi, quorum primus talis fuit.

CASVS. I.

QVIDAM vehementer indiciatus captus, & in fortiis Inquisitoris detentus, post innumera fere periuria, & mendacia tandem proprio ore cōfessus est se fuisse de secta lutherana, & infra scriptos errores per nonnullos annos tenuisse, videlicet.

Primo, quod Papa nullam in spiritualibus haberet auctoritatem, siue iurisdictionem.

Secundo, ꝙ Papa est Antichristus, idest contra Christum.

Tertio, quod nullum sit purgatorium, & alios quam similes errores plurimos, qui ascendunt ad numerum fere quinquagesimum.

Quæritur primum, quid faciendum sit de ipsius rei domo, in qua conuenticulæ fiebant hæreticorum.

Secundum, an hic infelix reuerti cupiens ad misericordiā recipi possit, & debeat, ac receptus quibus pœnis puniri mereatur, & debeat.

Consi-

Consilium censuit reum memoratum, qui tam diu tot, ac tantis insanis hæreticorum erroribus obstinate, & pertinaciter, vt pote nouus hæresiarcha inseruiuit, nulla penitus miseratione dignum esse. Et vbi ad publicam abiurationem ex nimia sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ clementia admittendus sit, rigorosior solenniorq; forma seruari omnino debeat, illamque non nisi quo ad sacramenta, & ea quæ salutem animæ concernunt, eidem opitulari posse, quia quo ad sacrilegia & alia detestanda per eum commissa, curia secularis intendit vti iure suo, eumque punire iuxta iuris, & ordinum fori secularis dispositiones, atque sanctiones. Domum vero, & alia ipsius rei bona publicanda esse iuxta iuris decreta, & constitutionum superinde editarum tenorem, & prout deinde in executione sententiæ declarari continget.

Rigorosior sed iusta Placen. Concilii sententia.

Prætor, & Consilium Placentinum.

CASVS. II.

Quidam de hæresi Lutherana infamatus ac vehementer indiciatus per ministros Inquisitoris captus, & detẽtus fuit, & in primo examine statim, & spontanee confessus est se de Lutheranorum secta per aliquot annos fuisse, ac multos illorum errores tenuisse, & credidisse, & insuper propter in eorum concilio factum decretum, quo facilius parochum, imo seipsum deciperet, spreta confessione sacramentali sacrosanctam Eucharistiam sumpsisse, & hoc semel tãtum, post a seipso resipuisse, & decreuisse pro errorum suorum facienda purgatione ad Inquisitorem accedere, idque probauit, sed a ministris sacri officij præuentus fuit. Nunc rogat ne huiusmodi captura sibi p̃iudicet, quo minus credatur spõte reuersus.

Circa propositum thema aduertẽdum est, ne simulata cõuersione in hæreticam labem lapsus fraudulenter redierit, & ne sub agni specie lupum gerat. Hoc solerter prouiso, iuxta c. vt officium. de hære. li. 6. quia sponte confessus, & attentis in themate narratis, videtur iudicis arbitrio puniendus, abiurata tamen

Ne sub agni specie lupum gerat.

ta tamen prius hæresi, iuxta c. ad abolendam. de hære. late in sum. Siluest. tit. de hæret. q. 12. vbi dicitur quod ista opinio est magis pia, quod hæreticis redire volentibus post condemnationem parcatur, tanto magis ante condemnationem. Et si Iudex videt ipsum reum contritum, & sperat de conuersione sua, tunc potest ei parcere iniuncta pænitentia salutari pro arbitrio suo moderanda. di. c. ad abolẽdam Host. in summa. tit. de hære. vers. qualiter deprehendatur nu. 3. & ver. quando, & qualiter Ecclesiæ reconcilietur. nu. 12. iuribus, & rationibus ibi allegatis.

Lucas Francis. Consil.

HIc profecto (ni fallimur) dicitur sponte reuersus, & illico, iuxta not. in c. ad abolendam. de hære. ver. Nisi continuo, post deprehensionem erroris. Et propterea abiurando hæresim prædictam, & redeundo ad catholicam orthodoxamque Ecclesiam veraciter, mentis & cordis sinceritate atque constantia, & non ficte (viderint qui faciem ouis errãtis, & deuiæ accurate prospexerunt, Si etenim magis scire possunt) præuia absolutione generali iuxta c. vt officium. de hære. li. 6. iniungi poterit salutaris pænitentia, necnon & aliqua pœna irrogari arbitrio vtraque iudicare debentium in causa ista, adde. c. vt commissum. §. necnon. eo. tit. li. 6. vbi scrib. ad arbitrium versabitur in commutando carcerem perpetuum in domum ciuitatis seu ruris ad tempus, & vbi soluendo esset, in pecuniariam pœnam, & in conseruando vndique famam, & honorẽ, resipiscentis, & ad fidei catholicæ vnitatem libere reuertẽtis, satis sit nobis consuluisse saluti animarum. In cæteris vt misericorditer, & pie agendum cum reuertentibus modo quo supra.

Carcer latior.

Bernard. Alberghetus Cons.

CASVS. III.

QVidam per nonnullos suorum complicum de hæresi lutherana delatus conspectui Inquisitoris hæreticæ praui

tatis

tatis non citatus nec vocatus se præsentauit, asserens, & promittens se velle libere omnes suos errores confiteri, paratus abiurare, & pænitentiam salutarem recipere. Et in iudicio constitutus personaliter præmisso iuramento absque minis, vel tormentis sponte, & prompte fassus est se fuisse per annos plurimos de secta lutheranorum, & cum illis tenuisse, & credidisse errores, & hæreses eorum, petens ad misericordiam recipi, & ecclesiæ catholicæ reuniri.

Quæritur, an talis in ecclesia, vel potius alio in loco secretiori abiurare, & qua pœna puniri debeat.

Attento supradicto themate consilium censuit prædictum constitutum, & sponte confessum humaniter, & benigne esse recipiendum, & honestissima abiuratione cum eo agendum, & ad pænitentiam salutarem admittendum.

Benignior sẽtentia.

Prætor, & consilium Placen.

Io. Petrus Vicarius prædicta approbo. & R. P. Inquisitori vices meas committo.

CASVS. IIII.

Seius in manibus Inquisitoris omnem abiurauit hæresim, cui imposita fuit talis pœna, ne scilicet ad monasteria sanctimonialium de cetero accederet, & semel in mense per annum continuum Inquisitori se præsentaret. Dictus Seius impositam sibi pænitentiam in totum non perfecit. Nam quandoque se non præsentauit, sed & ad monasteria monialium accessit. Modo quæritur, an dici debeat incorrigibilis, seu impænitens. Et si sic, an possit & debeat tradi curiæ seculari.

Hanc quæstionem cum in aliquo iuris canonici textu expresse determinatam non inuenerimus, dignum duximus ipsam ex peritorum in iure canonico opinionibus, & sententiis declarare.

Et primo quo ad primum pro parte negatiua adducimus. D. Antonium de Butrio in c. cum non ab homine. de iudi. sic dicentem.

dicentem. Iam dixi quod si pænitentia est ei iniuncta, & non seruet, erit incorrigibilis, & posset tradi brachio seculari.

In oppositum est communis opinio Doctorum. Bal. in di. c. cum nō ab homine. vbi ponens differentiam inter id quod primum iurisdictionis Prætoris, & id quod est secundum siue vltimum, sic ait. Ille qui non obtemperat Prætori in eo ꝙ est primum suæ iurisdictionis, idest quia citatus non comparuit, non dicitur incorrigibilis, licet sit contumax. Ille vero qui ei nō obtemperat in eo quod est vltimum suę iurisdictionis, vt quia depositus non dimittit officium, vel gerit officiū, incorrigibilis dicitur. Tunc sic subsumo. Vltimum iurisdictionis iudicis, est pænitentia quam imponit per sententiam diffinitiuam quæ est suæ auctoritatis vltimum, vt claret. ergo qui pænitentiam sibi iniunctam nō perfecit, erit incorrigibilis & impænitens. Huius opinionis fuit Fredericus de Senis in cōs. 157. vbi se subscribit opinioni Abb. de podioboniti, vbi dicit, quod Inquisitor non potest remittere pœnam illi, qui impositam sibi non peregit, si prius abiurauerat. Io. Calder. in cons. 480. quod est secundum, de hæreticis, prope finem. Idē tenet Archid. in c. vt commissi. de hære. li. 6. in ver. carcere. idem tenet quem sequitur Gemin. in eodem c. Abb. in di. c. cum non ab homine. pertractans quis dicatur incorrigibilis, inter tales recenset illum, qui impositam sibi pænitentiam adimplere, & peragere neglexit. Et specialiter loquitur de eo, qui fugit e carcere in quo fuerat ob crimen reclusus. Claret ergo prima pars propositæ quæstionis. Ad D. Antonium de Butrio, quicquid dicat Abb. vt supra, dicitur quod ipse pænitentiam iniunctā non peragere quid importet, non recte considerauit. Qui enim pænitentiam impositam non implet, dat vehementem suspicionem, & merito suspicari potest ipsum non pænituisse, & sic vel ad priora redijsse peccata, vel in ipsis perseuerare, & ita dicetur incorrigibilis etiam secundum dictum. D. Antonij.

Incorrigibilis quis dicatur.

Ad secundam quæstionem, scilicet an talis brachio seculari tradi possit, duobus modis responderi potest per Doctores.

res. Et primo dicitur de mente Io. Calder. in c. literas. de p̄ſumpt. quod pœnitentiæ ab Inquiſitoribus imponi ſolitæ ſunt duplicis ordinis. Quædam enim ſunt quæ de directo contra hæreſim tendunt, velut ipſam deteſtari, contra illam prædicare, cum hæreticis non conuerſari, & huiuſmodi. Aliæ vero ſunt quæ non directe ſunt contra hæreſim, ſicut ieiunare, peregrinari, & ſimilia. Non implens ergo pœnitentiam primi ordinis tradi debet brachio ſeculari, at non ſic de ſecundi. Tunc quis dicitur relapſus, quando facit illud quod non eſt dubium feciſſe ex conſcientia, & loquela approbati a ſe erroris. Et hoc videntur velle Doctores in di. c. vt commiſſi. vide etiam Scilacen. de fi. catho. c. 19.

Relapſus quis

At quicquid ſit de veritate opinionis, dicimus quod hęc reſponſio non valet ad liberandũ ipſum Seium, ne tradatur brachio ſeculari, imo potius quod tradatur. Nam ſibi impoſita fuit pœnitentia primi ordinis, ne ſcilicet ad monaſteria monialium accederet, & hoc ideo ne eas inficeret.

Aliter ergo de mēte Archid. & Freder. de Senis vbi ſupra reſpōderi poteſt, & dici, quod brachio ſeculari iſte tradi non debet, quoniam tunc quis tradi debet brachio ſeculari, quando nullam rationem, quare pœnitentiam non perfecerit, adducit. Non autem ſic eſt de Seio noſtro. vide in c. accuſatus. de hære. li. 6. §. ille quoque. Adducit enim ipſe Seius pro rationabili cauſa, quod a Principe ſuo licet temporali liberatus, ſeu diſpenſatus fuit, & quod pro certo credebat ipſum Principem id potuiſſe facere, & ſi aliter credidiſſet, cum iuramento affirmat ſe nunquam Inquiſitoris mandatum fuiſſe prę teriturum, & quod ſi ad monaſteria monialium acceſſerit, nō ex malicia, ſed ignorantia, nec ad malum finem, ſed tātum lucri cauſa id feciſſe dixit. Nam moniales cantum docebat.

Sed nota quod hęc ignorantia craſſa videtur, nec illum excuſare poteſt. Nam non ita facile credimus illum tam rudē, & ignarũ fuiſſe, vt neſciret omnino inter ſecularē, & eccleſiaſticam auctoritatem diiudicare, & contra talem reſponſionem ſuam videtur eſſe Archid. ſentētia & D. Cardinaliũ Inquiſito

rum generalium. Quidam enim asserũt prefatos Reuerendissimos Cardinales declarasse impenitentes post abiurationem hæresum tradi debere brachio seculari, & huius declarationis fuit causa quidam cui ab ipsis post abiurationem, ne prædicaret aut legeret impositum fuerat, qui tamen pueris quibusdam in domo logicam priuate legere deprehensus fuit, tamen ne publice legeret prohibitionem accepit.

Ad hoc dici potest, quod vbi, & quando hæc facta fuerit declaratio non apparet. si tamen ita sit, dici potest quod facta fuit tantum de illis quibus ipsi domini Cardinales post abiurationem hæresum pænitentiam imponebant ad maiorem maiestatis conseruationem, & gradum quem tenent, in cuius signũ talem declarationem aliis Inquisitoribus non intimarũt.

Pro resolutione ergo huius dubii nobis videtur, quod eius totalis difficultas ad hoc tendat, vt videatur quis vere, & proprie incorrigibilis dicatur, seu impænitens. Nam si sit incorrigibilis, tradi debet vt Doctores dicunt, si non secus.

Incorrigibilis quis dicatur.

Dicimus ergo cum Abb. in di. c. cum non ab homine, quod ille vere, & proprie incorrigibilis est, qui non solum non peragit sibi iniunctam pænitentiam, sed etiam qui fugit iudicẽ, ipsi resistit, vel ab ipso se occultat, vel impedit ne reum possit arctare. tunc enim Ecclesia non habet amplius quid faciat, & ideo comprimendus est per potestatem secularem. At si tantum pænitentiam non peregerit, nec tamen se absconderit, fugerit &c. cum Inquisitor possit illum de nouo punire, non dicitur incorrigibilis, & per consequens non debet tradi brachio seculari. Et cum dictus Seius non fugerit nec se abscõderit, sitque leuioris armaturæ vt musicam profitẽtes esse solẽt, incorrigibilis proprie dici non poterit.

Frater Angelus Aduocatus de Verona
Inquisitor Placen.

EGO Alouisius Grampus. I. V. Doctor Vicarius Episcopalis Placen. conuenio in sententia prędicti domini Inquisitoris, quia proprie incorrigibilis dicitur, de quo nulla

nulla est spes quod corrigatur, vt sonant verba in di. c. cum non ab homine. in fin. ibi. cum venerit in profundum malorũ tradatur curiæ seculari. vt per glo. in c. illud. sane. 24. q. 4. vbi dicitur, quod quibus prodesse non poterit correctio, non pareat abscissio. Sed quia in themate præmisso dicitur quod ille non est penitus incorrigibilis, quia & si pænitentiam sibi iniunctam non perfecerit, tamen se non occultauit. Igitur nec incorrigibilis, nec in abiuratam hæresim erit relapsus:

CASVS. V.

QVidam notarius procuratorem agens in fortiis Inquisitoris detentus, post multa mẽdacia, & periuria coram ipso Domino Inquisitore iudicialiter fassus est se sciuisse, & intellexisse a quodam eius nepote sacerdote ipsum examinari fecisse Gaium minorem, & Rusticum ipsius sacerdotis fratrem in causa hæresis contra Titium, & alios quosdam, & eidem Gaio in iudicio falsitatem deponere fecisse, sed ab eo non intellexisse quod id fecisset, vt rem gratam ipsi notario faceret. Et cũ prefatus Gaius testis dicta de causa in executionẽ literarũ Apostolicarũ citatus fuisset ad se præsentandũ corã præfato Domino Inquisitore, dictum Gaium testem ad nõ comparendum suasisse. & subinde in executione secundę citationis cum omnino se constituere vellet pro vt et se cõstituit, pariter fasus est eidẽ Gaio testi dixisse, Li frati ti essaminaranno, stà sù la negatiua, e se ti dimãdaranno del primo commãdamento che t'hanno mãdato, dì che non l'hai hauuto. Exindeque cum dictus Gaius testis se constituisset, & examinatus fuisset, ac carcerem exiuisset, idem notarius fassus est se ab eodem teste perquisiuisse, & intellexisse de & super quibus examinatus fuerat, & quid in dicto examine respõderit, & eidem Gaio testi fecisse propria manu scripturam correctionis (vt asserit) confirmatoriam huiusmodi falsæ depositionis, & etiã deferendum præfato Domino Inquisitori, & notario actorũ licet per diem naturalẽ iam factum esset dictum examen, & non obstãte etiam, ꝙ dictus Gaius testis deponeret, & etiam post eius depositionem factam contra dictum Titium contra

quèm fuerat examinatus de dicta falsitate a dicto sacerdote ipsius notarii nepote sciuisset, & intellexisset scripturam cor rectionis huiusmodi confirmatoriam dictæ falsitatis, fassus est se fecisse vt aliquod auxilium ipsi Gaio testi, & ipsius notarii nepoti præstaret.

Quæritur qua pœna sit plectendus ipse notarius.

CVM ex narratis in supradicto themate non constet depositionem factam per dictum testem ad suggestionem memorati notarii cuiquam nocuisse, consilium cēsuit mitius cum ipso notario agendum esse, & ideo extraordinarie arbi trio iudicis puniendum fore.

Prætor, & Cons. Placen.

CASVS. VI.

PEnes sacerdotem de hæresi suspectum, & in fortiis domini Inquisitoris vt de fide responderet detentum breuiarium repertū fuit, in cuius primo folio scriptum erat, dia bolus hic, ac in dicti breuiarii folio vltimo depicta erat imago beatissimæ Dei genitricis domini nostri Iesu Christi figuram in gremio cōtinens, quorum vtraque imago effossis ocu lis etiam in variis locis sfrisata erat. De supradictis interrogatus ipse clericus negauit de his aliquid sciuisse. Hic post fa ctum examē dum per custodem ad carcerem reduceretur fu gam fecit, ac per altam dormitorii fratrum fenestram super tectum quoddam ascendit, indeque in viam publicam præci pitem se dedit. Fracto igitur latere iterum in carcerem portatus, cum iam per dies septuaginta manserit, nec adhuc sanitati restitutus sit, quæritur quid de illo sit agendum. An sci licet attenta ipsius rei lateris fractione ad purganda indicia, ac etiam pro habenda veritate aliquo tormētorum genere, & quo torqueri possit, & debeat in illius examinibus prȩuiis, maxime attentis periuriis, & mendaciis.

Vidimus

Vidimus ea quæ contra sacerdotem suspectum de hæresi nobis significastis, ea omnia in consilio nostro proposui, & ita nos omnes re inter nos bene pensata, cẽsuimus medicos esse consulendos. qui si retulerint nullum subesse periculum maioris, seu deterioris infirmitatis, vbi iste suspectus quæstioni, & tormentis admoueatur, illum vtique torqueri debere, cũ sit admodum suspectus de hæresi, stantibus verbis illis in horario eius scriptis, videlicet, diabolus hic. Item stante conscissione imaginis diuæ virginis, & D. N. Iesu Christi, et fuga eiusdem presbyteri. Nam conscindere, & spurcare imagines sanctorum, nedum diuæ virginis, & D. N. Iesu Christi crimẽ est capitale, quod plurimũ ad hæresim tendit, quia lædit diuinam maiestatem. Et hæc pauca sufficiant, omnia remittentes prudentissimo arbitrio. R. P. V. cui me plurimũ commendo.

Spurcare imagines crimen est capitale.

R. P. V.

Bernardus Bregontius Prætor Placeñ.

CASVS. VII.

COmmunicato colloquio cum Magnificis D.D. Collegis omnes concordi voto in hanc sententiam venimus, vt quantum attinet ad captum, & detentum, & qui sponte postea confessus est, consideratis his quę in facto proponuntur, ille carceris perpetui pœna sit cohercendus, facta abiuratione in forma solita.

Quantum vero attinet ad eum qui delatus, & indiciatus sponte se constituit in manibus Domini Inquisitoris, consideratis his quæ in facto proponuntur, is maiori miseratione sit dignior, & propterea cum illo mitius agendum, pœna carceris perpetui commutanda arbitrio ipsius Domini Inquisitoris, & honestiori abiuratione.

Sponte constitutus.

Dominicus Bozula de mandato Dominorum.
de signatura subscripsit.

CASVS. VIII.

QVidam valde indiciatus quod esset de secta, & conuẽticulis hæreticorum, & quod suasisset quendam hæreticum forensem ad concionandum publice in foro in fauorem ipsorum hæreticorum, sub prætextu cuiusdã spontaneę præsentationis se constituit in fortiis Domini Inquisitoris, & post plurima mendacia, ac periuria, variationes, & cõtrarietates tandẽ confessus est verum esse ꝙ ipse fuerit de secta illa, & quod ex proprio capite ipse suaserit, ei pecunias dederit, & induxerit dictum forensem ad concionandum publice in laudem, & commendationem lutheranorum, & quod ipsi prædicationi interfuerit, promiseritque eidem concionatori vbi opus fuerit in eius fauorem, ac defensionem enses centũ non defecturos, ob quas prædicationes dictus forensis postmodũ principis secularis iussu, & auctoritate suspensus fuit.

Nunc quæritur qua pœna hic plectendus sit.

Indignus misericordia.

REtento tenore supradicti thematis consilium cẽsuit memoratum detentum incidisse in hæresim, & cum fuerit mendax, atque sponte non fuerit cõfessus errores suos vti debebat, tamquam ecclesiæ clementia, & misericordia se reddiderit indignum, solenni abiuratione facta carceris perpetui pœna mulctandum esse, saluo tamen in præmissis semper arbitrio D. Inquisitoris.

Prætor, & Cons. Placeñ.

CASVS. IX.

Qui in corpore declarabitur.

IN quo quidem casu tria videnda cum occurrant.
Primum erit, quid sit hæresis quidue hæreticus.
Secundum, vtrum reus noster sit vel fuerit hæreticus.
Tertium, qua pœna plectendus veniat.
Et de primo, siue ab eligo, siue ab adhæreo, seu etiam ab

hæsito

hæsito dicatur hęresis, a theologis sumitur pro articulo, siue propositione contraria articulis fidei, vel determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, vel diuinis scripturis, quia tria hæc citra omnem hesitationem a fidelibus, & catholicis fide sunt amplectenda, & tenenda, vt egregie Diuus Thomas declarat in Prima parte. q. 32. ar. 3. & in Secunda secundæ. q. 11. ar. 1. & 2. taliter quod hæreticus dicitur quilibet asserens aliquid contra articulos fidei, vel contra ecclesiæ determinationem, vel contra sacram scripturam, & hoc cum pertinacia. quam quidem pertinaciam addidit. D. Thomas non ex se, nec proprio sensu, sed super dictum Diui Augustini ad Glorium, & Eleusium fundatus, & est. 24. q. 3. cap. dicit Apostolus. Si qui (ait Augustinus) sententiam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt autē tota solicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, quia non habēt (subiungit. D. Thomas) electionem contradicendi Ecclesiæ doctrinæ. His addit Thomas Caietanus, Cum hæresis ex tribus constituatur, errore scilicet in fide, & pertinacia, & cum duo prima error videlicet, & sententia fidei spectent ad intellectum, tertium autem, scilicet pertinacia ad voluntatem, & hæc superueniens præcedentibus ita constituat rationem hæresis, vt sine eo hæresis non sit, sicut nec fides sine voluntatis determinatione, manifestum est primo, quod si quis sententiam fidei contrariam secundum se teneret, putans se recte sentire, non intendens ab ecclesia dissentire, talis adhęsio nō est hæresis propter defectum pertinaciæ. Et prima parte. q. 32. ar. 4. idem Caietanus dicit. Aduerte quod ad rationem hæresis formaliter vltra hoc requiritur pertinacia. & ibidem post pauca subiungit, Vnde in huiusmodi falsum opinantes non solum ab hæresi, sed etiam a peccato excusantur, qui iuxta gradum suum quantum cognoscunt, rationabiliorem viā arbitrantur se sequi salua ecclesiæ reuerentia. Nec supradicta somniauit, sed a Diuo Augustino excellens theologus mutuo accepit. Nam de baptismo contra Donatum scribens ait

A fidelibus credenda.

Hæreticus quid.

Tota solicitudine quærēs.

Tria hæreticum facientia.

Errantes sine peccato.

doctissimus

Hæreses tenens non hæreticus.

doctissimus pater Augustinus, Si aliquis hoc idem sentiat de Christo quod Photinus opinatus est, & in ecclesia catholica baptizatur,& hoc credat esse fidem catholicam,nedum dico esse hæreticum,nisi manifesta doctrina catholicæ fidei resistere maluerit, & illud quod tenebat elegerit.

Nec a theologorum veritate in hoc dissentire volunt sacrorum canonum Doctores, nam glo. in c. dixit Apostolus. super ver. pertinaci. ait. licet ergo teneat aliquis ea quæ sunt contra fidem, dummodo paratus sit corrigi, non est habendus hæreticus. Et glo. in c. Hæc est fides. 24.q.1.& licet quis erret,si tamen paratus sit corrigi non erit hæreticus. Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fi. ca. sed quo ad hoc ꝙ quis iudicetur hęreticus,non videtur differentia, quia clericus etiam literatus errans in articulis fidei, non est hæreticus si pertinaciter non defendit errorem suum, maxime si credit ecclesiam sic tenere.

Corrigi paratus.

Clericus etiã literatus errans.

Et idem dicit. Abb.in c.dubius.de hære.Nã si quis(ait Abb. ibi)erraret in fide, & crederet illã esse fidem scilicet Ecclesiæ vniuersalis,& est paratus se corrigere si aliud tenet Ecclesia, iste non erit hęreticus,quia fides Ecclesię est fides sua,ex quo se refert ad fidem Ecclesiæ. Et Domin. Franciscus Zabarella in Clem. 1.§. porro. de sum.tri.& fi. ca. si quis motus ratione naturali credit patrem maiorem filio in diuinis,& credat Ecclesiam sic tenere, non est hæreticus, quia hæc non est fides eius,sed sua fides est fides Ecclesiæ.Vult dicere, quod cum credat hoc quod credit Ecclesiam sic tenere, infertur quod non præcise inhæreat nisi sub hac tacita conditione.Quod autem talis possit mereri, tenẽt multi Theologi,& ego tenui in c.1. supra eo.scilicet in c. firmiter (ait Zabar.) ponẽdo exemplũ, vt quia aliquis simplex audiens prędicationem sui Episcopi qui prædicat aliquid contra fidem,illud credit animo obediẽdi fidei, paratus tamẽ corrigi,talis meretur, quia iudicantur opera ex intentione,vt c.cum voluntate. de sent. exco.quod intellige,nisi error sit in talibus,in quibus nullatenus excusat ignorãtia,vt in his quæ sunt de iure naturali. & idem Zabar.

Meretur quis hæreses tenẽs

de vsur.

de vſur. Clem. fi. §. ſane. alleg. Gulielmum laudinum. exponit pertinaciter ideſt obſtinata pertinacia. & Paul. de Lyazariis a di. Zabar. allegat. in eodẽ c. exponit quid ſit pertinax dicẽs. Pertinax dicitur qui valde impudenter aliquid tenet, & affirmat. & Feli. in c. dubius. de hęre. in 2. not. allega. Inn. in rubr. de ſum. tri. & fi. ca. Et Bal. in rubr. C. de ſum. tri. & dicit ꝙ qui crederet circa trinitatem patrem maiorẽ filio, putans eccleſiam ita tenere, non eſt hæreticus. Et ſic patet quid hæreſis, & quid ſit hæreticus, videlicet ille qui animo pertinaci, & voluntate impudenti ac obſtinata aliquid tenet, & credit contra articulos fidei, vel contra contenta in ſacra ſcriptura, aut cõtra ſancita, & decreta ab Eccleſia catholica Romana pia omnium matre. Reſtat nunc videndum ſi reus noſter tali morbo laborauit, vel laboret.

Pertinax quid.

Et quia non ſola hæreſis ſeu error (vt iam diximus) ſed ſecum cõglutinata pertinacia facit hęreticum, quæ quidem pertinacia in reo noſtro nequaquam inueniri poteſt, & nemo ſit condemnandus niſi conuictus, vel confeſſus, vel facti euidentia eius delictum pateat, Azo in ſum. in rubr. de pœnis, ſequitur ipſum reum non eſſe tamquam hæreticum condemnandum. Nam ſi conuictus, vbi accuſator ſiue denunciator? vbi teſtis? certe nulli inueniuntur. Quod autem non ſit confeſſus ſe aliquem errorem, cum ea quæ ad hęreticũ pertinet ſeu requiritur pertinacia tenuiſſe, maxime patet ex proceſſu, imo fatetur quod quicquid tenuit, credidit, & docuit, id tãquam Eccleſię catholicæ conſonum ſe tenuiſſe, crediđiſſe, & docuiſſe. Nam in tertio ipſius examine ſiue conſtituto ſic dicit.

Io le ho tenuto (de eius prædicationibus loquens) e predicato per bone, e ſe ſono catiue mi ſommetto al giudicio di Voſtra Reuerentia. Et in eodem conſtituto loquẽdo de ſcriptis Ciuitellæ dicit. E quando le ſcriſſi ſi vendeuano ſtampate pulicamente in Bologna. Et in ſignum confirmitatis ſuæ cũ eccleſia catholica dicit, Io le tagliai via eſſendo prediche del Ciuitella, che è ſtato condennato per heretico. Item, Io brug giai le lettioni del Mõtalcino ſopra la epiſtola ad Romanos,

dopo

dopo ch'io intesi che'l detto Montalcino era stato condennato, e la predica ch'io feci in Vicenza perche era attaccata con le altre, e perche io ne fui ripreso dal Padre Maestro nostro. Et inteso ch'io hebbi che'l detto Montalcino era ditenuto in Roma, io abbruggiai tutte le dette sue letture, e tagliai via dette prediche, & le brugiai qua in Piacenza. Et prima non le brugiai, perche mi fidaua della dottrina di Maestro Nicolao che le vide.

De quinterneto autem Borges respondit,

IO ho creduto che siano bone,& io le ho predicate per bone, e non brugiai, e non le tagliai con le altre che brugiai, perche io teneua,& credeua, & ho tenuto, & creduto insin a qui che siano bone,catholiche,e fideli,e quando nō siano bone,io me sommetto al parere di V. R. e di S. Chiesa.

Et insignum quod carebat pertinacia.

INterrogatus si contritio, & satisfactio essent, & sint partes pænitentiæ,respondit,Io credo quod sint partes sacramenti pęnitentiæ,credidi,& prędicaui.

Et interrogatus quomodo ergo,&c. Respondit, Io l'intesi (credo)qua in Piacēza,& subito ch'io l'hebbi inteso, io brugiai detti scritti del Montalcino.

Confessio qualificata quando, & quomodo debeat acceptari.

Et quia nulli dubium est quod confessio qualificata contra cuius qualitatem nulla est præsumptio iuris, vnum tantum capitulum continens tota debet acceptari, vel tota repudiari,nec potest diuidi,vt si reus confiteatur se promisisse sub cōditione,vel si dicat verum est quod recepi a te centum quę mihi debebas ex causa mutui,istud est vnum caput, & confessio in isto casu non præiudicat,confitenti secundum. Abb. in c. bonę memorię. de confess. & Bar. in l. Aurelius.§.idē quęsiit. de lib.leg.Et hoc idem Cynus.in l.5.c. de confess. in 13.q. Et in l. 3. C. de dona. an.nupt.Vt si aliquis in iudicio, vel extra

confessus

confessus est se recepisse a Caio pecuniam, vt sibi repetat lectiones, vel pro factura pelandæ, quod non potest eius aduersarius diuidere hanc confessionem, & partem quæ facit pro se approbare, & alteram contra se reprobare, sicut dicitur de qualitate contra quam est præsumptio iuris. l. 1. de Sicar. & l. si non conuicii. C. de iniur. Et cum iste noster reus vsus sit confessione isto modo qualificata dicens, Io ho tenuto, creduto, e predicato queste cose, pensando che fossino bone, e catholiche, e quando non siano bone io mi sommetto &c. sequitur quod confessio sua tota, & non in parte tantum, sit & veniat in sui fauorem admittenda, igitur non tamquam hæreticus erit condemnandus.

Et quod potissimum omniũ pro se facit argumentũ quod abscondita, & operta seruare poterat scripta illa, de quibus nõ sine causa tã ingens factus est strepitus, sed sponte ipse protulit, ac nobis porrexit. quæ quidem scripta si de hæresi infecta cognouisset, numquam protulisset, imo illa abscondisset, & operuisset. Nam protulit illa tamquam famosi theologi indubitata, tamquam secura, tamquam ecclesiæ catholicæ conformia, quæ & si scandalosa maxime his temporibus videantur, & sint, glosarum tamen, & bonarum interpretationum sunt patientia, & potius a doctioribus disputanda quam prædicanda, & docẽda a simplicibus. Facit in fauorem rei quod interrogatus quare cum igne iam consumptis nonnullorum suspectorum scriptis, quędam alia etiam non combusserit.

Optimum argumentũ pro reo.

Respondit, perche mi fidaua della dottrina di Maestro Nicolao. Sic a simili, quia de hoc famoso theologo cuius scriptis satis confidebat, illa non combussit, non celauit, neque abscondere curauit, sed tamquam (vt iam diximus) secura, & sanctæ matris Ecclesiæ doctrinis consona sponte, & alacriter protulit, & explicauit.

De famoso Doctore confidens.

Attamen quia implicite confessus est se tenuisse libros aliquos si non prohibitæ, saltem suspectæ lectionis, quia diffamatus de prædicationibus duabus scandalosis, quia quoquomodo varius in suis respõsionibus, nõ caret aliquali suspicione.

propter quod, & si non tamquam hæreticus, tamē tamquam aliqualiter iudicium arbitrio de hæresi suspectus veniet condemnandus, pœnaque arbitraria puniendus, atque a prædicationis officio per aliquot annos suspendendus.

Frater Vmbertus Placeñ. Inquisitor Papieñ.

CASVS. X.

A Sacerdote religioso per Dominum Inquisitorem detento, & processato primum, mox pro recuperanda sanitate quam pedore carceris amiserat, media fideiussione, citra tamen inhibitionem alloquodi aliquem, ad eius habitationem remisso, rogatus literatus quidam religiosus, & sacerdos, vt de quodam theologico dubio illum redderet clariorem, cui citra dolum (vt idem literatus asseruit) fecit satis, & eius dubitationis sanctam, & catholicam declarationem inconsulto tamen Inquisitore transmisit.

Nunc quæritur vt infra.

PRimo, an in fortiis Inquisitoris detento, & processato consulens, seu auxilum præbens, sit vel dici possit fautor hæreticorum.

Secundo, an citra dolum quis tali vel talibus fauens, sit dignus fautorum hæreticorum pœna.

Tertio, quid de literato supradicto sit dicentū, & agendū.

Fauor quid.

Ad primum igitur dicimus, quod cum fauor dicatur alicui præstari, cum illi confertur robur suum. Inno. in c. petitio. de homici. volun. Quicumque alicui confert aliquid roboris sui, illi dicitur fauere, & hoc vt Io. de Imol. in c. si quis suadēte. de pœni. li. 6. dicit delictum auctorizando vel defendendo in actu delicti, vel post delictum, & hoc dupliciter scilicet vel prohibendo ne reus perueniat ad manus iudicis, vel liberando illum de manu ipsius iudicis. Et nota secundum eundē Io. de Imol. vbi supra, & allegat c. excommunicamus pri. §.

Fauor dupliciter datur.

credentes.

credentes. de hære. & c. 2. & c. contra Christianos. li. 6. Fauens criminoso etiam post delictum cõmissum, imo post sententiam punitur. sed hoc dupliciter potest intelligi, videlicet vel constat de maleficio principali, vel non, si non constat nõ potest dici fautor. iuxta declarata. D. Petri de Anchar. in c. Quicunque. de hære. li. 6. qui dicit. Vnum scias, quod quando proceditur contra aliquem ex eo quod prestitit opem, vel aliquod auxilium ad aliquod maleficium, oportet quod prius constet de maleficio principali, & oportet quod cõstet in processu qui fit contra auxiliãtem mihi. Licet enim principalis sit contumax, vel alio modo de maleficio constet contra eum, tamen hoc non nocet auxilianti, vt l. denunciasse. §. qui iurc. ff. de adult. Et hoc notat Bar. in l. is qui. ff. de furt. Ex quo inferas quod in processu fiendo contra credentes, fautores, auxiliatores, &c. oportet facere fidem, quod ille cui fauisse dicuntur sit hæreticus, vt concludat inquisitio, vel processus contra tales, quia auxilium non dicitur præstitum, quando non est, vel deficit maleficium. Bal. in l. 1. col. 2. ver. 4. opp. C. de ser. fugi. Inno. etiam si mala voluntas fuisset in fauente si factum non sit secutum, cessat ratio. vnde licet mala voluntas quæ detegitur in eo quod facit, sit punienda, nõ tamen æque punitur ac si factum secutum fuisset, Zabar. in c. si quis suadente. de pœnis. Ex quibus omnibus colligitur quod fauens detento, vt supra sed non declarato, non dicitur fautor hæretici.

De principali delicto primum constare debet.

Volũtas sine secuto effectu quomodo sit punienda.

Ad secundum dicitur quod si cõstat de delicto, auxiliator, & fauens tenetur, si eo animo fuit a principio, vt auxilium daret delicto, secus si casualiter committitur, vel aperitur delictum. Inno. in c. petitio. de homici. volun. Nam si ad iniustum bellum quis iret causa pacificandi, vel alias ex iusta causa, non creditur huic imputari, si ex eius præsentia aliquod robur accrescit suis, & timor inimicis, quia auxiliator nõ tenetur nisi fuerit in dolo. Bart. in l. sæpe. in fin. de ver. sig. Alex. in l. si qui opem. de furt. §. eo. ver. 17. & Paul. de Castr. in cons. 249. dicit quod quando imponitur pœna mortis per statutum, requiritur dolus ad hoc, vt illa pœna locum habeat, vt l. in lege. ff. ad

Auxiliũ per accidens et sine dolo.

legem Corn. de sicar. Nec sufficit culpa etiam lata, vt ibi habetur, & Bal. in l. data opera. C. qui accus. non poss. dicit hæc verba. Item si statutum punit homicidium morte, & non facit doli mentionem, tamen Iudex vbi non est dolus debet sententiam temperare, quia voluntas, & propositum distinguūt maleficium. ff. de furti l. qui iniuriæ, & affectio tua operi tuo nomen imponit. C. de iniuriis l. si vero conuictus. & ex hoc confunditur error multorum Iudicum asserentium in pœnis statutarijs etiam mentis nō debere inspici animum, sed factum, per id quod notatur in l. 1. §. Diuus. & l. fin. ff. ad l. Corn. de sicar. Qui credunt quod pro homicidio, etiam sine dolo commisso sit imponenda pœna mortis ex forma statuti, morę Iudæorum stantes in cortice literę, sed decipiuntur, quia quælibet causa etiam iniusta, puta ignorantia iuris excusat a dolo. vt not. glo. C. ad l. flauiam. de plagiarijs. l. plagiarij. criminis. la 2. per l. igitur. ff. de libe. accusa. Et idem not. glo. magna in fin. in l. 1. §. si quis Iudicem. facit l. sed si lege. §. scire. ff. de petitio. hæred. Et quod not. glo. in c. de quarta. de præscript. Dolus, & mala fides tūc est, cum quis mouetur ad aliquod malum propter solam malignitatem animi, non propter aliquod aliud credit esse bonum. Ad hoc facit Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fid. cathol. Et in cap. dubius. de hære. & Zabarel. in Clemen. 1. §. porro.

Dolus ubi nō est debet sententia temperari.

In cortice literæ stādum non est.

Dolus ubi esse dicatur.

Et per hæc patet responsio ad secundum quæsitum.

AD tertium etiam per supradicta patet responsio. Nam cum iste literatus non solum nō fauerit hęretico, sed nec grauiter quidem tunc suspecto, cum de eius delicto non constaret, et cum quicquid fecerit caruerit dolo, quia sanam, claram, & catholicam doctrinam in scriptis ei misit, quinimo quod pro ipso literato multū facit, vt patet in actis, & ex prędfati delati cōfessione, ipse literatus eidem delato dum adhuc in carcere detineretur, hæc vel similia verba dixit, videlicet S'io credesse che foste heretico, posśedo v'impicaria cō le pro

prie

prie mani. In aliquo ergo nõ deliquit præfatus literatus, præ ter quod inconsulto Domino Inquisitore scriptum ipsum pręfato religioso detento, ante ipsius detenti expeditionẽ misit. Pœniteat ergo arbitrio Inquisitoris.

Frater Vmbertus Placentinus.

CASVS. XI.

QVI alias ob venditionem librorum prohibitæ lectionis tamquam de hæresi leuiter suspectus, in manibus Domini Inquisitoris abiurauit, eodem in crimine secundo deprehensus cum fuerit, quid de illo sit iudicandũ consilium petit.

Respondetur, quod quantum sit ex vi verborum tex. cap. accusatus. de hære. li. 6. recidiuus iste grauius quam prius punitus fuerat, tantum puniri debeat, replicata videlicet de leui abiuratione, si tamẽ (quod difficillime creditur) non maliciose, neque proterue in crimine perseuerauit. si autem malicia, & qui haud leuiter præsumitur contemptus in illo inuenitur (librandum enim, & accuratiori trutina pensiculandum est eius examen) iuxta declarationem Gemin. in c. cum contumacia. de here. li. 6. de eo a simili iudicandum arbitror. Ibi namque dicit Gemin. Nota optimum textum ad cognoscendam violentam præsumptionem, quia dicitur violenta quando prima suspicio erat de delicto, postea delinquendo facit actum, qui inducit etiã præsumptionem, quod delictum fecerit, sicut est contumacia, tunc ista præsumptio tamquam consumans primam trãsit in violentam, vt particulariter notat textus. Et vide glo. in c. de hoc. de simo. Hæc Gemin. Sic a simili cum iste abiurauerit tanquam leuiter suspectus de hęresi, postmodum in crimine eodem inciderit, primam videtur confirmasse suspicionem. Sicut igitur vehemens duplicata suspicio transit in violentam, sic dicimus leuiorem transire in vehementem, quia malum (vt idem Gemin. dicit vbi supra) additum malo plus aggrauat. Nam hic secundum Io. Mona. duo operantur, id quod vnum non faceret. Si autem suffra-

Præsumptio secunda primam consumans.

Leuis suspicio in uehementem transiens.

suffragantium importunitas hunc & malicia, & contemptu exutum ostendere contenderit, citra purgationem canonicā si aliquali laboret infamia, illum dimittere Dominus Inquisitor qualiter valeat ignoramus, cum in c. excommunicamus. 1. de hære. sic manifeste habeatur. Qui autem inuenti sola suspicione probabili hoc est leui, & quod leuiter apparet (ait Hostien.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatem personæ, propriam innocentiam congrua purgatione mōstrauerit, anathematis gladio feriatur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitetur.

Frater Vmbertus Placentinus Inquisitor.

CASVS. XII.

Ricius sacerdos crassiori laborans ignorantia, a quibusdam plebeis rogatus nonnullas magnetes ad amorem lasciuiamque prouocandam, solemniter in Ecclesia baptizauit, ac supra eas quam plures missas cum diabolicis execrationibus quas penes se etiam tempore prioris Indicis, ante videlicet tridentinum concilium per aliquos dies seruauit, celebrare præsumpsit. Addiditque, quod in domo cuiusdam meretricis, quam eidem mulierculæ contulerat magnetis portionem, citra solennitatem tamen, rebaptizauit. Re aperta sacerdos ipse fugam arripuit, requisitusque ab Inquisitore, cū non comparuisset, tamquam contumax excommunicatur, tādem amicorum suasionibus inductus, coram præfato Inquisitore comparuit, facinusque quod perpatrarat fassus, de eo veniam petijt. Interrogatus autem si de per Dominum Inquisitorem ad illum transmissis de comparendo coram eo pręceptis notitiam habuit, negatiue respondit.

Quæritur ergo, an hæreticus, vel si suspectus, & de qua hęresis suspicione reus sit hic iudicandus, ac qua vel quibus sit pœnis puniendus.

Respondetur, quia (vt in alio casu iam diximus) nemo nisi conuictus, vel cōfessus, vel facti euidentia eius delictū pateat

est

est condemnandus. Azo. in sum. rubr. de pœnis. cum reus iste neque conuictus, neque confessus sit de hæresi, non poterit tã quam hæreticus condemnari. De necessitate namque hæretici est, quod error de his quæ sunt fidei sit in intellectu, & pertinacia in voluntate. Et propterea ait D. Archiepiscopus Floren. in summa parte secunda. tit. 12. c. 5. Baptizare imagines, vel similia, si fiant propter aliquem finem facilius assequendũ a dæmone, cui propter hoc quærit complacere, ita quod aliquo pacto implicito, vel expresso illud agat, vt dæmon sibi, vel alicui faciat quod petit, dummodo non petat ab ipso dæmone aliquid quod sit supra facultatem eius, nec quãtum ad potentiam, nec quantum ad cognitionem ipsius dæmonis, sicut essent illi, qui crederent vel quod dæmon possit necessitate liberum arbitrium hominis, vel illi qui crederent quod dæmon ex tali pacto, & in omnem euentum quantumcumque a Deo non permissum posset facere quod petunt, vel qui crederent quod posset determinate alteram partem futuri contingentis, vel effectum aliquẽ facere qui sit proprius Deo. Tales enim nõ est dubium quod habẽt errorem in intellectu, & male sentiunt de potestate dæmonis, & per consequens suppositis alijs conditionibus quæ requiruntur ad hæresim, essent hęretici. Sed si ex causis prædictis facerent non male sentiẽte, de babptismo, & aliis prædictis, & si peccarent grauissime, nõ tamen essent hæretici, sed magis sortilegi. Quia tamen impossibile videtur quod aliquis faciat talia, nisi etiam male sentiat de sacramentis, cum talia facientes maliciam in voluntate se habere ostendant, Ecclesia quæ solum habet iudicare quæ foris sunt, & si ex natura rei tales nõ possit tamquam hæreticos iudicare, iuris tamen præsumptione hæreticos, vel saltem de hæresi suspectos potest iudicare, quia ex eius voluntate corrupta, ac per alia facinora exterius ostensa intellectus præsumitur corruptus. Sicut enim ait præallegatus Doctor habitus fidei cognoscitur per actus fidei, qui sunt credere, & confiteri, atque operari ea quæ sunt fidei, & habitus castitatis per caste viuere. Sic Ecclesia potest, iudicare aliquẽ hæreticum per

Cõdemnãdus quis sit.

Baptizare imagines.

Liberum arbitrium cogere non potest dæmon.

Sortilegi non hæretici.

Quæ foris sũt iudicat Ecclesia.

Habitus cognoscitur per actus.

actus diſcredendi de aliquo articulo fidei,ſeu ſacramento Ec
cleſiæ. Et cum ſacerdos iſte circa ſacramentum Baptiſmi oſtẽ
derit ſe minus fidei habere quam Chriſtianum decet, ipſum
ſacramentum rebus inſenſatis applicando, vt puta baptizan-
do magnetem, & hoc pluries, & pluries ſuper illam celebran
do, conuincitur talis ſacerdos, & ſi non hæreticus ex rei natu
ra, quia neque per propriam confeſſionem, neque per teſtes
conſtat de eius labefacto animo, iuris tamen præſumptione
dicitur hæreticus, ideſt de hæreſi ſuſpectus. Hanc adauxit ſu-
ſpicionem ſcripta coniuratio ſupra magnetem ipſum pluries
a ſe lecta, ac contra apoſtolicam ſub pœna ſuſpicionis hęreſis
prohibitionem per nonnullos dies pęnes ſe ſeruata, & reten
ta. His igitur, & ipſius ſacerdotis conditione optime conſide-
ratis, iudicamus dictum ſacerdotem tanquam de hęreſi ſuſpe
ctum grauiter fore puniendum.

Frater Vmbertus Placentinus Inquiſitor.

CASVS. XIII.

POſtquam Seium filiũ annorum decem, vel circa in hęre-
ſibus imbuendum Geneuam miſiſſet, & iam triginta an-
nis profeſſam propriam ſororem e monaſterio extractã cui-
dã hæretico vxorẽ tradidiſſet, per miniſtros ſacri officij cap-
tus, & carceri mancipatus Nelion noſter, quamplurima poſt
periuria, vtpote qui in vndecim examinibus, ſeu conſtitutis
in negatiua ſemper perſtiterit, poſtremo veritatem faſſus, ſe
ptẽ, & viginti per eccleſiam damnatos errores Romæ primũ
mox Placentiæ publice abiurauit. Hic aliquot poſt annos ite
rum captus, & interrogatus, ex more ſuo mendaciis, ac per-
iuriis multis ſimiliter præmiſſis, cõtra ei ab Illuſtriſſimis Car
dinalibus Inquiſitoribus generalibus poſt abiuratas hæreſes
factam prohibitionem, Lorum quẽdam hæreticum in domo
propria bis ſaltem noctu recepiſſe, ac per nonnullos dies illũ
retinuiſſe, eidemque ad partes hæreticorum exportandam,
lucriſque exponendam haud modicam pecuniæ ſummam de
diſſe

disse est fassus. Ad quid id fecerit interrogatus, si quo casu ab Inquisitore, alioue Iudice illum quandoque vrgeri contingeret, vnde mediocriter viueret habere posset, libere se fecisse respondit.

Vlterius ad eundem hæreticum extra Placeñ. diœcesim semel declinasse, & demum ad partes in quibus hæretici impune viuunt, accessisse, ibique sororis suæ hæreticæ, & apostatæ protectionem sumpsisse, ac præfatum hæreticum dictæ sororis suæ assertum coniugem e carceribus non modo liberasse, sed etiam circa eiusdem sacrilegi processum factas expensas exoluisse, eiusque merces redemisse, atque ad eiusdem hæretici habitationem transmisisse, affirmauit. Hæresibus etiam plenum volumen per multos menses penes se seruasse, ac legisse. Et tandem priorum hæresum numquam se pęnituisse fassus est.

Super his omnibus petitur consilium.

EX his quæ in facto proposito duæ eliciuntur dubitationes quarum

Prima est, an hic reus relapsus dicatur.

Secunda erit, qua pœna sit puniendus.

Circa primum breuiter ego sum in voto affirmatiuo per tex. c. accusatus. §. ille quoque. de hære. li. 6. in ver. hæreticos acceptet, & visitet, siue associet, dona vel munera eis donet, vel mittat, seu eis fauorem impendat. Nam præter id quod ille textus alternatiue, seu disiunctiue loquitur, & ob id sufficit in vno ex his peccasse .l. si is qui ducentes. §. vtrum .ff. ad trebellianum. c. coram. §. sed. c. contra. de off. deleg. canonistæ. in c. inter ceteras. de rescript. In præsenti tamen casu in omnibus videtur peccasse miser iste. quod sit verum, libet singula discurrere. Et quod attinet ad receptationem, iã videtur pati probabilem difficultatem. Quamuis enim, secundum leges ciuiles proprie solum receptator dicatur, qui refugium abscondendi causa præstat reo .l. 1. §. quod ait Prętor. vers. est proprie .ff. de seruo corrup. Salic. in l. 1. nu. 2.

Receptator proprie secũ dum leges.

Receptator secundum canones.

C.de his qui latrones.nihilominus secundum canones in materia de qua quæritur, receptator hæretici dicitur qui scienter illum recipit, vt probatur in di. .§. ille quoque. in ver.acceptet, & ita distinguendo ius canonicũ a iure ciuili animaduertat Io. And. in c. 2. not. 4. de hære. lib. 6. Et ibidem Archid. nu.3. vbi etiam addunt sufficere vnicam susceptionem,

Vnica receptio sufficit cũ scientia.

quamquam verbum huiusmodi receptator, & receptare frequentiam significare videatur. Et adhuc clarius idem concludit Anchar. in eodem loco. nu. 3. in 3.q. dicens quod receptator hoc iure dicitur, qui scienter hæreticum suscipit. Et huic sententiæ nemo est canonistarum qui contradicat,& taliter suscipiens hæreticum minime excusatur sub clypeo affinitatis,aut strictę amicitiæ,vt habetur late per Crau.in tract. de hæreticis nu. 167. & sequeñ.

Affinitas nõ excusat.

Accessus ad partes hæreticorum.

Secundum autem,scilicet accessum ad hæreticum, & ad hæreticorum partes,paleatam excusationem non recipit, ꝙ id fecerit, vt sororem, & cognatum sacrilegos hæreticos cõuerteret ad orthodoxam fidem. Id enim a verisimili penitus est remotum,nec cadit in sensum sensati.Ergo falsum.C.quia verisimile. de præsumpt.Nam cum diu isti sacrilegi fuerint de hæresi condemnati, & semper restiterint spiritui sancto, & sic pertinaces fuerint contra fidem catholicam proculdubio verisimile non est quod postmodum voluerint conuerti ad fidem. glo. in l. Cassius .ff. de senato. Et per Arelaten. in tract. de hæret. in not. 19. Peccatum enim quanto diutius infelicẽ animam detinet, suo pondere ad maius trahit.c. non debet. in fin. de consang. & affin. Et semel malus semper præsumitur malus. Etiam omni in casu onus probandi ei incumbit. Potest enim huiusmodi confessio scindi, & in parte acceptari, contra confitentem, & alteram partem ipse probare tenetur, vbi præsumptio est contra eum, vt hoc casu. Bar.in l. Aurelius.§. Idem quesiit.col. pri.ff. de lib. lega. dum exemplificat de eo qui dicit se occidisse Semproniũ ad sui defensionẽ & est communis sententia Doctorum.

Confessio potest scindi.

Aßociatio.

Tertium de associatione verificari videtur in hęretico per eum

cum suscepto, & cum quo sæpe colloquium habuit in ciuitate, & extra.

Missio pecuniæ ad hæreticorum partes.

Quartum autem in pecunia per illum ad hæreticos transmissa, quæ alio modo non docto, censetur donata. l. donari videtur. ff. de donationibus. maxime ratione coniũctionis sanguninis personarum ad quas pecuniæ transmissæ sunt. glo. in .l. qui patitur. ff. mandat. Bal. in l. licet in prima quęstione. l. de iure. liber. vnde & incumbit onus probandi, quod lucri causa id egerit. Id enim facti est. l. consilio. ff. de curat. furio. Et facta non præsumuntur nisi probentur. l. in bello. ff. facta. ff. de cap. & postlim. min. Et verisimile est omni in casu quod id fecerit animo deserendi partes catholicorum, alienatis ceteris bonis stabilibus.

Excarceratio hæretici.

Quintum autẽ verificatur quo ad dictarum pecuniarum transmissionem, & excarcerationem sacrilegi cognati, quem in partibus illis hæreticis detentum proprijs expensis (vt fatetur) liberauit, & hoc nullum indumentum, nisi id de quo supra diximus in 2. quod etiam a vento (vt dixi) subleuatur, neque enim licet alicui prestare opem, aut fauorem maxime in iudicio, prout de huiusmodi actibus tradunt Archi. & Io. And. in di. c. 2. & latius Gondis. Villad. in simil. tract. q. 16. vbi scilicet nulla subest spes de correctione. vt ibi per eum.

Libri hæretici detentio.

Additur & sextum, quod est inuentio libri hæresis penes illum reperti, quem cum debuisset quamprimum ad eum peruenisset comburere, aut lacerare, attamen semper retinuit, & legit, id quod solum quemlibet laicum de hæresi suspectum grauiter facit, vt dicit Io. And. post Anchar. in di. c. 2. not. 4. de hære. li. 6. de quibus non meminit afflict. qui idem tenet in const. inconsutilem. nu. 26. in fin. lib. 1. const. regni. Nec etiam Carer. in di. tract. nu. 125. qui ad hoc plures alias auctoritates allegat, quod quis hęreticus satis probetur in dubio, penes quem inquisitum libri hæresis reperiũtur. Et hæc quoad primam dubitationem, cuius resolutio eo magis liquet stante confessione iurata per eum in abiuratione. l. generaliter. C. de non numer. pec.

Penes quem libri hæretici reperiuntur.

Circa secundam quęstionem, ea necessitas dubium habet, stante quod ex non modica quidem, & leui suspicione, sed ex vehementioribus suspicionibus, imo etiam veris probationibus, & propria eius confessione, de qua in dicta eius abiuratione hæresim abiurauit, vt in facto præsupponitur, & stãte, quod postea adhuc commisit in eam, ex supradictis in præcedenti dubitatione mea est sententia, quod sit declarandus relapsus cum publicatione bonorum, & relinquendus seculari brachio sine vlla penitus audientia, vbi allegaret se pęnitere. prout pronunciauit Inno. tertius. in c. ad abolendam. §. Illos quoque. de hæret. iuncto c. accusatus. in prin. fingitur enim iste relapsus præfata fecisse in consequentiam erroris prioris a se approbati. di. §. ille quoque. & per istam secundam deprehensionem in hæresi declaratur animus ipsius, quod ficte pęnituerit eum in abiuratione, vt per Arelat. in di. suo tract. in 42. not. & hæc sententia probatur in c. excõmunicamus. §. 1. & ibi Abb. nu. 10. de hære. & late idem concludit Grilãd. in suo tract. de hære. in vlt. q. & constat ꝙ de iure ciuili poena hæretici est capitalis vltimi supplicii. l. Ariani. C. eo. iuncta. l. vltimum supplicium. C. de poenis. Et de consuetudine approbata per cano. est poena ignis. vt dicunt Host. Io. An. & Abb. in c. ad abolendam. Et ita pulcherrime declarat Henricus Boich ibidem. nu. 19. & sequen. dum concludit, quod hæreticus punitur de iure diuino, secundum legem humanã, & canonicam, & quod secundum leges hæretici pœna est viui crematio, & quod sic interpretatur generalis consuetudo. quæ vbique obseruatur, licet aliæ pœnæ de iure canonico sint iniunctæ. & hæc quidem est iusta & condigna pœna hæretici, vt illi dicunt per illud euangelii, Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum & in ignem mittent. Et licet istæ auctoritates videantur loqui de hęretico impęnitente, tamen idem est in relapso, quia lapso pænitenti parcitur, sed non relapso. & est textus in di. c. accusatus. §. illos quoque. Etiam si penitere velint, quia ecclesia quæ non iudicat de occultis, existimat talem conuersionem,

Relapsus ac brachio seculari relinquẽdus.

Lapso non relapso parcitur.

ſionem, & pænitentiam eſſe ſimulatam, & materiam veteris erroris eſſe reconditam, vt ait Archi. in c. vt commiſſi. de hæ re. li. 6. Et ſatis probatur in di. .§. ille quoque. Et quod relapſus ſit comburẽdus, tenet expreſſe Afflict. poſt alios per eum citatos in conſtitutione, inconſutilem. num. 34. Et ante eum Io. de Imol. quem tamen ipſe non citat. in Clem. ad noſtrã nu. 22. in fin. de hære. dum concludit, quod ille qui ſolum lapſus eſt, & ſponte eum pænituit, & eſt paratus corrigere er rorem ſuum, & credere id quod ſancta tenet mater eccleſia, euitat pœnam ignis, non autem relapſus. Idem firmat poſt antiquos Io. de Tur. Cre. in c. 1. nu. 3. & 7. prima. q. 7. vbi concludit, quod hæretici relapſi renunciantes hæreſi, licet ad vnitatem eccleſiæ, & ad pænitentiam per quam poſſint animam ſaluare, recipiẽdi ſint, & reſpectu fori pænitẽtialis, quia eccleſia tamquam pia mater nulli claudit gremium reuerten ti, ad ſacramenta admittuntur. epiſtola. inter claras. circa fin. C. de ſum. tri. & fi. ca. non tamen ſunt recipiendi quoad forum fori, ſcilicet quo ad conſeruationem vitæ, & bonorum, quia illos quos vel per teſtes, vel confeſſionem propriam, vel euidentiam facti deprehendit reincidiſſe in abiuratam hære ſim, iubet tradi iudici ſeculari, nec eis parcit quo ad vitam, vel bona, vt ibi late per eum. Idem per omnia concludit Grilan. in tract. de hære. q. 5. in fin. nu. 23. vbi dicit hoc eſſe mirabile, quod relapſus in hæreſim vitam finire habeat, & euchariſtiam ſuſcipere poſt confeſſionem. Patet per c. ſuper eo. eo. tit. lib. 6. Et Arelat. not. 46. & vbi in ſententia non exprimeretur condemnatio pœna vltimi ſupplicii, quod tamen credit Felinus poſſe fieri per Inquiſitorem abſque metu irregularitatis. in di. c. ad abolendam. in fin. tamen iudex nõ poſſet pœnã mortis huiuſmodi, quæ hæretico inflicta eſt, cõ mutare etiã vbi in ſententia non eſſet expreſſa, vt ibi per eũ.

Et vitam, & bona amittit, relapſus.

Verum quia hic agitur de negotio, in quo cũ magna cau tela eſt procedendum, & in quo ad cautelam peritorum cõ ſilia requirenda ſunt, theologorum ſcilicet canoniſtarum, & iuriſtarum, vt animaduertit Archid. in di. c. vt commiſſi. nu. primo.

primo. de hære. lib.6.& in quo defensiones non abnegantur cum sint de iure naturali. Clem. Pastoralis. de re iudi. In primis existimo statuendum esse terminum huic reo ad faciendas defensiones suas, & eo elapso, & nihil docto quod releuet deueniendum ad ea, quæ supra proxime diximus in secunda quæstione, saluo semper saniori iudicio.

Petrus Antonius Petra.

Aliud consilium super eodem casu.

SEcundum ea quæ proponuntur more Sceuolæ Iuriscõsulti, iste relapsus namque in præsenti post prædictam abiurationem ex eiusdem ore, & propria spontanea confessione de supradictis in tot,& tantis in fide catholica erroribus, & quæ confessio licet vnica sufficit, vt quis post eam dicatur relapsus, & incorrigibilis, Alphonsus de Cast. de iusta hæreticorum punitione. li.2.c.2. conueniunt omnia,& singula, licet vnũ quodque,& vnicum sufficiat. de quibus in c. accusatus.§.ille. Et ibi glo.& omnes Docto. de hære. li.6.

Item quia post abiurationem ipsam habuit, perlegit,& penes se diu retinuit librum hæreticum l.Damnato. C.de hære. c.sane.2.& ibi glo.& Archid.24.q.2. Lud. Ro. in singul. 323. incip. eo ipso quod Feli. in c. si quis. de hære. Marsil. in pract. crim. in.§. diligenter.nu.92. post alios quos referunt. accedente maxime quia, & in proposito concurrunt quamplures aliæ vltra dictum librum grauissimę præsumptiones, de quibus in facto ipso,& processibus iuxta declarationem Felin. in di.c.si quis, Gundis. de hære.q.13.nu.19.

Item,& eo maxime quia in huiusmodi grauι hęresis,& detestabili crimine propter eius enormitatem, & attrocitatem leuiores,& alioquin imperfectę probationes, ac solæ præsumptiones sufficiunt di.c.accusatus.§.licet & c. in fidei. de hære. li.6.Paris. in cons.2.nu.l.consequen. Bossius in pract. tit. de hære. nu.4. In ipsoque crimine proceditur summarie, simpliciter,

& de

& de plano, sine strepitu, & figura Iudicij. c. statuta. de hære. li.6. Et hæreticus in præsenti præsumitur & de præsenti, nisi contrarium is doceat. Carrer. de hære. nu. 98. facit ad præmissa reg. c. si malus. de reg. iur. li. 6. & quia in dubio quis pręsumitur hæreticus. Bossius in pract. in tit. de defensoribus reorum. num. 47.

Item & extra omne dubium, quia is & priores semper retinuit errores, & in eis perseuerauit pertinaciter, & in nouos, prout ex sua confessione constat, incidit, & phantasmata hęretica. di. c. accusatus. §. eum. tradendus est curiæ seculari, pœna mortis naturalis igne exequenda plectendus. c. ad abolēdam, & ibi Abb. Feli. & Doctor. de hære. Et c. super eo. & ibi Fran. & Docto. de hære. li. 6. Grilan. de hære. c. 3. Gondis. de hære. q. 15. nu 4. Bossius in di. tit. nu 16. & 37.

Necnon & confiscationis bonorum c. vergentis. Et c. excōmunicamus. de hære. c. cum secundū. eo. tit. li. 6. & vbique Docto. Paris in cons. 2. num. 172. volum. 4. Bossius in di. tit. de hære. num. 16.

Filij ex patris delicto puniti.

Etiam in præiudicium, & damnum eius filiorum siue legitimorum, siue naturalium, Gondis. vbi supra q. 23. etiam licet catholicorum, & nepotum, etiam quo ad legitimam debitam iure naturali. di. c. vergentis. Et di. c. cum secundum, & vtrobique Docto. Paris. in di. cons. 2. nu. 177. & sequen. in 4. vol. Grilan. de hære. q. 3. & 4. Gondis. in di. q. 25. Alphonsus vbi supra li. 2. c. 16.

Filij ante patris delictum nati.

Dictique filij, & nepotes ex dictorum fratris, & aui hæresi vlterius priuantur, & nec de cetero admittuntur ad aliquod beneficium ecclesiasticum, aut officium publicum, dignitatē aut honorem. c. quicunque c. vt commissi. & c. statutum. de hęre. li. 6. Gondis. di. q. 25. Ita tamen si post ipsam patris, vel aui hæresim filii, vel nepotes nati sint, alias si ante secus. di. c. quicūque. vbi Dominicus. Et Paris. post Calder. in cons. 3. de hęret. Io. de Anan. in di. c. vergentis. Paris. in di. cons. 2. nu. 177. in 4. vol. nisi summus Pontifex de dictis bonis confiscatis in ipsos filios, aut nepotes dispensauerit. Paris. vbi supra.

Sed

Audiĕtia etiā denegatur relapso.

Sed nec relapso pęnitenti datur regressus vllus, sed omnis audientia denegatur tam quo ad pœnam dictę mortis, vt est tex.in di.c.ad abolendam.§.illos,& ibi Abb.nu.12. & Feli.in c.excommuuicamus. de hære.& di.c.super eo.& ibi glo.Dominicus.& Paris.de hęre. li.6.Grillan. de hære. q.5. & 10. & 22. Gondis. vbi supra q.2.num. 2.Et Nicol.de hære.not.6.& 46.Bossius.in di.tit.de hęre.nu. 19. quam quo ad bona.glo. in di.c.ad abolēdam.§.illos.in ver.audientia.Paris.in di.in cons. 2.nu.191.in 4. volum.

Datur tamen audientia ad docendum non esse relapsum. Gondis.di.q.2.nu.2.Et habendum copiam processus cum debito termino ad opponendum,& suas defensiones faciēdum. c.fin.& ibi glo.Dominicus,& Fran.de hære.li.6.Bal.cons.81. in 3.vol.Gondis.de hęre.in di.q.2.& q. 14. Carer.de hære.li. 6.nu.122.Bossius in pract.de hære. nu.9. & in tit. de indiciis. nu.74.&78.

Item ad Ecclesiastica sacramenta, videlicet confessionem, & sanctissimam Eucharistiam. di. c.super eo.& ibi glo.fin.Dominicus,& Fran.Feli.in di.c.ad abolendam.Grillan.in di.q.5. nu.22.Nicol.in di.not.42. Non tamen quo ad extremam vnctionem.Dominicus,& Fran. in di.c. super eo.Et Feli.in di.c. ad abolendam.col.1.& 2. Et hæc salua semper determinatione Sanctę Matris Ecclesiæ.

Extrema onctio nō datur relapsis.

Io. Maria Dominicus I. V. D.

CASVS. XIIII.

NEmæus Auius post nōnullarum hæresum Romę factam abiurationem,per Illustrissimos Card.Inquisitores generales in eorum quos abiurauerat errorum detestationem ei impositum fuit, vt quater in anno præmissa sacramentali confessione sacrosanctam susciperet communionem, & alia quædam ab illo perficienda,vt patet in eius sententia, quæ & vbi nō obseruasset vti relapsus puniri voluit.Hic carcere eductus non expectata eius iudicii vltima resolutione, copia videlicet

a se

a ſe agendorum vrbe egreſſus per deuia quæque diſcurrens Placentiam pedeſter obliquis itineribus peruenit, ſed priuſquã ciuitatem ingrederetur, ad ciuem quem pro certo hęreticum nouerat declinauit. Inquiſitori tandem pręſentatus reiterationem eius quam Romę fecerat abiurationis publice fecit. Ab Inquiſitore poſtmodum dimiſſus ſibi iniũctam (vt iam diximus) pęnitentiam non modo non perfecit, ſed tamquam mente captus atque inſanus nonnulla ſibi minus conſona, & dixit, & fecit. Iterum ab Inquiſitore carceri mancipatus, & vt in feſto ſacratiſſimi corporis Chriſti ſacroſanctam ſuſciperet euchariſtiam exhortatus negauit ſe velle id facere, niſi quo indutus erat habitello exueretur, vel ſaltem miſſa in qua ſacram communionem ſumpturus erat ſummo mane celebraretur, ita vt a nemine, vel a paucis videretur. verecundiã.n.eo habitello maxime pati ſe dicebat. Hæreticos inſuper viſitauit, & ad illorum domos acceſſit, adque ad ſuã propriam habitationem vocauit, & cum eis de fide, & ad eam concernẽtibus ſermonẽ habuit, nec eos domino Inquiſitori reuelare curauit.

Quęritur ergo an dictus Nemæus tamquam relapſus ſit ſeculari brachio relinquendus, vel aliis, & quibus pœnis puniendus.

Reſponſio.

PRo habenda propoſiti caſus reſolutione præponitur, ꝙ dictus Nemęus fuerit Romę per Reuerendiſſimos Cardinales ad beneficium abiurationis admiſſus, & abſolutus ſub conditione illa, ſi puro corde, & mente non ficta rediit, & mãdata impleuerit, & ſeruauerit. quamquidem ſententiam legi, & per ipſum publicari Placentiæ, & Burgonouo vbi ipſe Nemæus iam deliquerat, mandauerunt præfati Reuerendiſſimi Iudices ad hunc effectum, quod ſi vllo tempore inuentum fuerit, quod dictus Nemæus contenta in dicta ſententia ſibi impoſita non ſeruauerit, aut in aliquo illi contrauenerit, intelligatur incurriſſe pœnas per ſacros canones impoſitas talibus ſic contrauenientibus, & ſibi commiſſa non ſeruantibus,

in cuius sententiæ executione ipse Nemæus abiurando omnes hæreses obligauit se ad pœnas prædictas in dictis casibus inobseruantiæ scilicet, & contrauentionis. Nec videtur hic dubitandũ an poterit se hoc modo obligare, licet dici soleat liberum hominem non esse dominum membrorum suorum, & ideo ad pœnas corporales non posse se obligare.l. liber homo. & ibi not.ff. ad l. aquiliam. Cum id factum fuerit iuxta formam c. ego Berengarius. de conse. di.2.quæ forma communiter seruatur. vt per Carer.de hære.nu.160. Et Gundis. in di. tit. q. 20. nu. 7. & Spec. in tit. de iureiur. nu. 9. ver.de sacramento redeuntis. Quo præsupposito sic stante,& si absque eo quod vlterius laboretur,concludendum esset sententiam per Reuerendissimos Cardinales illum condemnare ad pœnam relapsorum, cum non seruauerit per eosdem illi impositam pænitentiam, & promissis contrauenerit,& per consequens curiæ seculari sine vlla penitus audientia tradẽdum. iuxta. c. ad abolendam. de hære. vt scilicet igne comburatur l. Ariani.C. de hære. quod videtur sumptum ex euagelio Io. 15. vbi dicitur; Siquis in me non manserit mittetur foras, & sicut palmes arescet,& colligent eum & in ignem mittent.Et ita se habet consuetudo, quod igne comburantur hæretici, vt late per Carer. vbi supra. nu. 132. vt tamen officio mihi iniuncto aliqualiter satisfaciam, dico dictum Nemæum omnino tradẽdum brachio seculari iure cautum reperiri, dato etiam quod sententia, & abiuratio de quibus supra,illum nõ declarasset relapsum,quia pars pęnitentiæ dicto Nemæo iniũctæ in dicta sententia tendit de directo contra hæresim per ipsum abiuratam, & in illius detestationem ad hunc effectum illi ascriptam, vt apparere possit vtrum in tenebris ambulet, an in luce, vtrum sit penitens, vel ficte conuersus,prout disponitur in c.literas. in fin. de præsumpt. Et quod hoc sit verum patet ex eo,quia cum teneret,& assereret,quod in sacramento eucharistiæ verum corpus. D. N. Iesu Christi non contineretur, negaretque confessionem auricularem esse de necessitate salutis, Reuerendissimi Iudices illi voluerunt, quod singulo

Liber homo.

gulo anno quater peccata sua sacerdoti confiteretur, & per manum ipsius, vel alterius sacerdotis sacratissimum euchari stiæ sacramentum sumeret. quæ quidem pænitentia sic per ip sum Nemæum omissa, ex alia causa non videtur omissa, quã ex consequentia erroris a se prius approbati, merito vti relapsus condemnandus venit. Arg. c. accusatus. §. ille quoque Squilaceñ. in suo tract. de fide. ca. c. 19. Arelat. de hære. nu. 30. ita intelligunt, & referunt Calder. in di. c. literas. Zenzel. Machesi. & Io. de Imol. in Clem. 3. in glo. in ver. propa gine. ita illum tex. intelligere.

Pænitentiam sibi impositã non perficiẽs.

Secundo pro hac opinione, quod non perficiens sibi per Inquisitorem impositam pænitentiam (loquendo de hæretico reuerso, & hæresim abiurante) dicatur relapsus, & vti re lapsus possit puniri, facit textus in di. c. ad abolendã. in prin. adiuncto. §. laicus, vbi dicitur, quod clerici manifeste in hæresim deprehensi, ante omnia debent totius ordinis ecclesia stici prærogatiua denudari, deinde sunt secularis potestatis arbitrio relinquendi, nisi ad arbitrium episcopi errorem suũ abiurare consenserint, & satisfactionem cõdignam exhibuerint. Idem de abiuratione, & satisfactione repetitur. in. §. lai cus. Cum ergo ille textus requirat duo copulatiue, videlicet & quod abiurent, & quod satisfactionem condignam exhibeant, si euitare velint manus secularis iudicis, alterum sine altero implere non sufficit, quia de natura copulatiuæ est, ꝙ vtrumque copulatum concurrat. l. ea tamen adiectio. ff. de leg. 3. cum sit etiam quod Nemæus alterum omiserit non satisfaciens pænitentiæ sibi iniunctæ, sequitur quod tradi debet curiæ seculari.

Conuersatio cum hæreticis.

Rursus tertio dicitur ex alio capite Nemæum omnino relapsum iudicandum, qui scilicet post abiuratam hæresim cõuersatus est scienter cum hæreticis, quod cum ex approbati a se prius erroris consequentia fecisse dubium non est, ideo merito relapsus iudicandus. Ita ad literam dicit textus qui cauillari non potest, in di. c. accusatus. §. ille quoque. Nec potest saluari Nemæus se excusando cõuersum cum Aquilio vti

causidico, & eiusdem Nemæi procuratore, & multo minus dignus est excusatione, quod alter esset eius solicitator, & quosdam debitores exigendos dum Romam profecturus esset eidem reliquisset. & si textus in di. §. ille quoque, dicat ꝙ excusari non possit, quia hæ excusationes non videntur necessariæ, prout ibi glo. requirit & ideo subintelligit necessario, scilicet vt famæ & ignorantiæ. ex qua expositione iunctis iuribus allegatis per glo. secundum quam dictum eius intelligendum est iuxta Docto. Bar. in l. Non solum. § liberationis. ff. de lib. lega. habetur quod illa verba, qui excusari non possit. referēda sunt ex mente glo. ad illud vltimum tantum, videlicet sui fauorem, illis impendat. Sed dato quod excusatio dicti Nemæi sit necessaria prout non est, quid poterit responderi ad conuersationem quam habuit cum tertio? nihil certe. Igitur relapsus iudicandus est, & maxime quia per hoc vltimum in abiuratione hæresim dicitur incidisse, quo fit ꝙ locus est principio, di. c. accusatus. Nam inter alios errores quos abiurauit, conuersationem etiam hæreticorum abiurasse reperitur, iuxta dispositionem c. inter. de purg. can. Facit dictum c. ad abolendam. §. illos quoque. Sed qui in abiuratam hæresim de nouo cadunt, dubium non est, quod sunt relapsi, & curiæ seculari debent tradi. c. super eo. de hęre. li. 6. di. c. accusatus. in prin. ergo ex his pro officio concludendū Nemęum sine vlla penitus audientia curię seculari tradendū esse, sed nequaquam illi humiliter petenti sacramenta confessionis, & eucharistię denegantur, si tamen verę pęnitentię signa in eo manifesta apparuerint. di. c. super eo. Saluo semper tamen rectius sentientis iudicio.

Qui excusari nō possit quomodo intelligi possit.

Sacramenta confessionis, & eucharistiæ relapso non denegantur.

Rationes in causa Nemęi quod non sit relinquendus brachio seculari.

IN causa Nemæi pręmitto me vllo pacto relapsum defendere nec velle, nec cogitasse, nec minus Sanctę Ecclesię Catholicę, seu summorum Pontificum determinationibus, vbi

habeantur

habeantur contradicere.& vbi non,omnia mea decisionibus Doctorum catholicorum submitto.

Tenentes Nemęum veluti relapsum fore brachio seculari relinquendū, fundant se,seu fundari videntur super dicti Nemęi abiuratione, in qua cum iuramēto se ad relapsorum pœnas obligauit,si & quādo penitentias, & mandata sibi imposita non seruasset, vt in ipsa abiuratione sua videri potest.

At hoc nihil est, quoniam dictus Nemæus ad talem pœnā quę est pœna mortis non se potuit obligare,cum homo liber non sit dominus membrorum suorum,vt ciuilia iura clamāt. tale quippe iuramentum imprecatorie factum intelligēdum est.idem est enim de hoc dicendum, sicut de eo qui se ad aliquid seruandū sub anathematis pœna obligauit. Sicut enim talis ad hoc se non potuit obligare (quicquid dicant Host. & Inno.) vt recte docet Diuus Thomas in quarto sent. di. 19. q. prima. art. vlt. q. vlt. ad vltimum.& idem habetur in glo. pri. q. 7. c.quotiens.ita & multo minus Nemæus ad pœnam mortis quæ relapsis infligitur potuit se obligare. Et quod eadem sit de vtroque ratio,non est difficile demonstrare. Nam causa quare nullus potest seipsum excommunicare, est quia excommunicatio est actus iurisdictionis. vnde in quem quis non habet iurisdictionem, non potest illum excommunicare. Per iurisdictionem autem cum quis in gradu superioritatis constituatur, fit Iudex eius respectu illius in quem iurisdictionem habet, nullus autē in seipsum Iudex esse potest, & per consequens nec seipsum excommunicare. Quis modo recte negare potest hanc eandem rationem, & multo fortius etiam pro eo qui se iuramento ad mortem obligauit? quod in casu Nemęi non concludere patet.

Liber homo non est dominus suorū mēbrorum.

Seipsum excōmunicare quis non potest.

Et si dicatur rationem hanc non contrariari. c. ego Berengarius. de conse. di. 2. vbi habetur forma iurandi,ad cuius exemplar aliæ abiurationes fieri debent,vt dicunt Doctores. Respondetur,quod argumentum hoc non solum nostro non officit proposito, sed magis proficit. nam si alię formæ abiurandi hęresim ad instar illius c.ego Berengarius.fiūt,& iura-

mentum

mentum illud ibidem exhibitũ imprȩcatorie ſumitur, vt dicit glo. in di. c. quotiens, & cum eo conſentit Io. de Tur. Cre. in eodẽ loco. ergo idem dicendum erit de iuramento in aliis abiurationibus fieri ſolitis.

Nec contra nos ſeu Nemæum ſententia per Reuerendiſſimos Cardinales lata contra eum pugnat, & ſi in illa dicatur, quod vbi dictus Nemæus pænitentias, & mandata ſibi impoſita non obſeruauerit, aut in aliquo illis contrauenerit, illum pœnas per ſacros canones impoſitas, & talibus comminatas incurriſſe. Nam comminatorie, ſicut & per ipſum exhibitum iuramentum imprecatorie intelligi debent.

Vltimo dici poteſt, & concedi Nemæũ dictas pœnas incurriſſe per ſacros canones impoſitas, ſed modo dicendum eſt & docendum, quȩ nam ſint pœnȩ illȩ talibus per ſacros canones impoſitæ. Hoc eſt enim ꝙ principaliter in hoc caſu quȩritur.

Ad idẽ ſecũdo arguitur per Doct. Nam Calder. in c. literas. de præſumpt. vt refert Squillaceñ. in tract. de fi. ca. c. 9. dicit pȩnitentias per Inquiſitores hæreticis imponi ſolitas duplicis eſſe ordinis. Quædam namque ſunt directe contra hæreſim, quædam vero non. Non perficiens pænitentias primi ordinis (quicquid ſit de ſecundis) relapſus dicitur. Nam ad hunc imponuntur effectum, vt apparere poſſit vtrum in tenebris ambulet, an in luce, & an vere vel ficte ſit conuerſus, iuxta formam c. literas. de præſumpt. tunc ſic ſubſumi poteſt, ſed ſumere Chriſti Corpus eo modo quo Nemæo noſtro impoſitum erat, eſt de primis pænitentiis, ergo relapſus eſt, & ꝑ conſequens relinquendus brachio ſeculari.

Pœnæ hæreticis pænitentibus imponi ſolitæ duplices ſunt.

Admiſſa præfata Calder. de pænitentiis diſtinctione, dicitur quod illa ratio ſupponit vnum quod erat probandum, ſcilicet ſumere Chriſti corpus eo met modo quo Nemæo impoſitum fuerat inter pænitentias primi ordinis connumerari. Nam tales ſunt, contra hæreticos prædicare, hæreſim deteſtari, & huiuſmodi, prout dictus Squillaceñ. de mente Calder. exemplificat. Item pænitẽtias primi ordinis eas eſſe dicimus, vltra quas eccleſia non habet amplius quid faciat. Nam hoc

Primi ordinis pœnæ.

eſt

eſt contra vltimum iurisdictionis iudicis. Ille quippe qui non obtēperat iudici in eo quod eſt vltimum ſuæ iurisdictionis, dicitur incorrigibilis. vt docet Bal. in c. cum non ab homine. de iudi. Modo in caſu iſto eccleſia habet amplius quid faciat. Nam adhuc poteſt ipſum punire cum in fortiis eius ſit. Similiter pęnitentias primi ordinis eſſe dicimus, de quibus vbi nō perficiantur rationabilis cauſa adduci non poteſt, vt elicitur ex cap. accuſatus. §. ille quoque. de hære. lib. 6. Et ex Archi. in cap. vt commiſſi. tit. & li. vbi ſupra. Et ex Frederico de Senis in conſ. 157. Modo Nemæus in ſui excuſationem quare ſua non fuerit confeſſus peccata, nec ſacrum Chriſti corpus ſumpſerit, pro cauſa adducit, quod credit ſe a malo poſſideri ſpiritu, & quæ confiteatur peccata non habere, ex quibus omnibus ſi bene cum alijs adminiculis, vtputa fuga ex vrbe ſtatim facta abiuratione, & non acceptis literis, in agro latitare ac ſubtus ſcalam, conſiderentur, conueniemus ipſum Nemæum ex capitis debilitate, & quod non erat ſanæ mentis non obediſſe, quod quidem ex teſtium productione comprobabitur vt infra.

Item pro affirmatiua videtur eſſe apertus téxtus in cap. ad abolendam. §. laicus. de hære. vbi ſic legitur, laicus autē (prout dictum eſt) niſi abiurata hęreſi, & ſatisfactione exhibita cōfeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſecularis iudicis arbitrio relinquatur. Ecce quod textus ille duo copulatiue requirit, videlicet & quod abiuret, & quod ſatisfactionem exhibeat, aliter, &c. De natura enim copulatiuę eſt concurſus copulatorum, cum ergo Nemæus ſatisfactionem condignam non exhibuerit, relinquendus erit brachio ſeculari.

At ratio iſta procedit ex malo intellectu illius textus. Nā illius ſenſus eſt quod hæreticus relinquendus eſt brachio ſeculari, niſi hæreſi abiurata pænitentiam ſibi iniungendā prius acceptauerit. Et ſenſus iſte ex dictis ſupra conuincitur in eodem c. vbi loquendo de clerico hæretico redire volente, dicit ipſum recipi non debere, niſi duo promittat, abiurare videlicet, & pænitentiam ſubire, ſeu acceptare, quod exprimitur

mitur per verbum consenserit. Idem enim iudicandum est de clerico, & laico quoad casum istum. Nam in .§. laicus. remittit se ad supradicta, dum dicit, prout dictum est. Et confirmatur quoniam in di..§. laicus. tria per ordinem a redeunte ad fidem requiruntur, abiurare, satisfactionem exhibere, & ad fidem statim confugere orthodoxam. Quis modo dicet pænitentiam adimpleri debere, antequam quis ad orthodoxam fidem confugerit? Est ergo sermo de promissione acceptandi, & satisfaciendi.

Tria redeunti necessaria.

Quod magis vrget, est côuersatio quam cum illis habuit quos sciuit esse hæreticos. Nam contra eum est textus apertus in c. accusatus .§. ille quoque. vbi implicite dicit conuersantem cum hæreticis inter impænitentes connumerari. Nemæus ergo noster, & si eo quod pænitentiam sibi impositam non perfecit, brachio seculari non possit relinqui, vt videtur tenere Decius in cons. 137. tamen ob conuersationem quam scienter cum hæreticis habuit, ipsum tradi debere non potest negari.

Vere hæc ratio fortis est, ad quam tamẽ dicitur, quod vbi Nemæus cũ his quos hæreticos nouerat quatenus, & in quantum hæretici erant, conuersatiónem habuisset, absque dubio relinquendus foret, non autem si ob aliam causam, & non quatenus hæretici. Sermones enim formaliter accipiendos esse docuit Aristoteles. Claret modo Nemęum cũ hęreticis quatenus hęreticis conuersatum non fuisse. Nam cum inter ipsos de ad fidem pertinentibus ipso Nemęo pręsente sermo factus esset, non solum illis non consensit, sed etiam eos reprehendit, vt ex eius & illorum processibus apparet. Et si dicatur, tenebatur reuelare, & non reuelauit, relinquendus igitur erit brachio seculari, neganda est consequentia, nam hoc lege non sancitur.

Formaliter accipiendus est sermo.

Conuersatus cum hæreticis nõ vt sũt hæretici.

Et confirmatur responsio ista, quoniam sicut ꝗ hęresim dicentem Christum de Spiritusancto conceptũ non fuisse affirmat, negat vero liberũ arbitrium nostrum ad bonum aliquid posse, relapsus minime esset dicendus, pari modo dicendum

esse

esse videtur de illo qui licet abiurauerit, & postea cum hære ticis etiam scienter conuersatus fuit, at non quatenus hæreti cis. Ratio enim quare conuersationem habens post suam ab iurationem cum hæretico alterius sectæ ab eo, relapsus non censetur, alia assignari non potest, nisi quoniam cum ipso non tamquam cum hæretico conuersatur. Idem ergo, & de isto erit dicendum.

Dico tamen Nemęum de seipso vehementer suspicionem dedisse, & merito suspicari posse ipsum non pęnituisse, & sic ad prima rediisse delicta, vel in illis perseuerare. At ob vehe mentem suspicionem nullus vt hæreticus, & multo minus vt relapsus iudicandus est. Et hæc per modum dubij dicta esse volo, & ita protestor, & non aliter, nec alio modo.

Sequuntur solutiones omnium prædictarum rationum pro parte fisci.

RAtiones supradictæ parum, vel nihil releuant. Et primo non est simpliciter verum, quod fundamentum fisci tenentis Nemæum debere tradi, vel relinqui brachio seculari sit in eius abiuratione. Sed bene verum est quod in illa, iun cta tamen cum sententia Reuerendissimorum D.D. Iudicum quæ quidem sententia si bene legatur solū Nemæum condem nat. Sed dato & numquam concesso, quod iuramentum sit impræcatorium, vt exemplo asseritur, quod potius promisso rium dici potest, & quod Nemęus non sit dominus membrorum suorum, & ideo alias non potuerit se obligare ad pœnas corporales, nonne Iudex cui spectat purgare prouinciā malis hominibus. l. congruit. ff. de off. præsid. potuit in sua sententia illum obligare? certe nemo dubitat. sed quod fortius, nonne statim, & ipso iure quod non perfecit pænitentiam ca nones ipsum relapsum iudicant? textus est si recte considera tur in c. literas in fin. de præsumpt. Sed nonne posset dici, ꝙ quod propter atrocitatem criminis speciale esset in crimine hæresis?

Promissoriū potius, quam imprecatorium.

Quod iuramentum imprecatorium obligat etiam ad pœnas corporales hominem liberum, & maxime cum ex iustitia illa pœna corporalis infligenda esset, secũdum quod limitat regula di.l. liber homo. sum. Ang. in ver. Iuramentum quinto. de obligatione. nu. 7. vers. Idem dic quod iuramentum, &c. Alias sequeretur, quod iuramentum de quo in c. ego Beringarius, esset superfluum, contra asseuerationem summi Põtificis in prohemio decreti. Posset etiam forte tentari, quod Nemæus non esset liber homo cum carceri mancipatus esset, & per Reuerendissimorum DD. Iudicum sententiam ad perpetuos carceres damnatus, per quod damnato in metallum æquiperatur, vt tenet Inno. in c. qualiter, & quando. de accusa. prout refert Bar. in l. publicanorum. nu. 10. ff. de publi. iudi. Et ideo ab illa regula exemptum, in hoc tamen vltimo non facio vim. Quod autem dicitur sententiam comminatoriam, hoc fateor, sed quod non debeat ex ista comminatione puniri, quia imprecatorie sit intelligenda, hoc negatur, cũ ex ista comminatione obligetur taliter, quod non possit in casu contrauentionis pœnam comminatam aufugere. Hoc cõceditur, quod sit dubium quæ sint istæ pœnæ, quia iura cantant in di. c. ad abolendam. in di. c. accusatus. & in di. c. literas. Multo minus conceditur, quod probandum sit sumere corpus Christi illo modo quo impositũ est Nemęo, inter pęnitentias contra hæresim connumerari, quia ex se clarum est & manifestum, cum ex hoc possit cognosci vtrum ambulet in tenebris, an in luce. Nec est bona consequẽtia, sumere corpus Christi eo modo &c. non connumeratur per Calder. inter pęnitentias primi ordinis. ergo quia exempla non astringunt, sed declarant. l. de damn. infec. Ibi Bar. de damn. infec. cum si. Nec iuuari potest Nemæus per fictionẽ insaniæ, quia dato quod aliqua signa in eo nõ sani capitis visa fuerint, hoc in eo vt in quolibet alio malo, & peruerso præsumendum esset, alio non docto, vel apparente, cum & longa interualla sanæ mentis in eo videantur. ex quo dicendum omni in casu esset, quod cum dicta insania in eo non sit perpetua, sed longis

interuallis

interuallis temporum illum saniorem permittat, debebat tẽporibus defensionum sibi concessis, & semel, & iterum, ac tertio prolũgatis, docere in dictos errores incidisse temporibus, quibus insania vexabatur. l. Diuus. ff. de off. pręsid. quod cũ non fuerit factum, & contrarium possit apparere, & appareat ex actis, vanum est proponere insaniam, quæ illi prodesse non potest.

Nec verum est, quod di. c. ad abolendam requirat solam promissionem satisfactionis, & simplex promissio sufficiat absque eo quod satisfaciat, quia pessime dictum est pace sua, cum verba debeant intelligi cum effectu. l. 1. §. 1. ff. quodquisqui iuris. vbi. castren. Et ideo cum mysterio vsus est summus Pontifex illo verbo, satisfactionem cõgruam, propter quam cognosci debet, an recte sit pęnitens &c. di. c. literas, alias se queretur, quod ita essent accepti qui pęnitentiam peragerẽt, quam qui illam omitterent, quod esset maximum absurdum, ideoque euitandum. l. nam absurdum. ff. de bo. lib. cum si. Et ꝙ non sufficiat simplex promissio in illo tex. facit textus in eo tit. in c. excommunicamus. 2. §. fin. ibi. ad agendum pænitentiam. & expressius in di. c. literas. in fin.

Promissio sola nõ sufficit.

Multo minus verum est, quod dictus Nemæus possit euitare dispositionem di. c. accusatus. §. ille quoque. quia conuersatus sit cum hæreticis, sed ex alia causa vt in processu. Quia facilis est responsio, cum hæc qualitas quę est adiuncta maleficio ad remouendum dolum, debuerat probari. Prohibitum enim est conuersari cum hæreticis c. inter. de purg. ca. di. §. illos quoque Ad remouendum igitur dolum debuerat probari per ipsum Nemæum qualitas illa. Nam curia per cõfessionem maleficii ad plenum informata est, vt in simili solet dici de eo qui fatetur occidisse hominẽ ad sui defensionem, qui habetur pro confesso, ac si simpliciter confessus esset, cũ iuris præsumptio sit quod dolo fecerit, vt per Bar. in l. Aurelius. §. Idem quęsiuit. ff. de libe. lega. Confessio enim qualificata probat contra confitentem, quando contra talem qualitatem militat præsumptio iuris. Socin. in l. 1. num. 10. ff. de

Confessio qualificata adiuncta maleficio.

vulga, quod contra qualitatem dictam sit iuris præsumptio textus est clarus in di. §. ille quoque. c. accusatus.

Quod autem dicitur pro confirmatione præmissorum, quod qui post abiurationem hæresum conuersatur cum hæreticis diuersæ sectæ, & opinionis, non dicitur relapsus, est contra textum in c. excommunicamus. 1. & 2. de hære. vbi habetur, licet habeant facies diuersas, habēt tamen caudas colligatas, & in vanitate conuenerunt in idipsum. & est textus in terminis in di. c. accusatus. §. cum vero. Quæ opinio sine dubio cō tra Nemæum procedit, qui omnem hæresim abiurauit, vt in eius abiuratione habetur, vt tenet Gondis. de hære. q. 20. nu. 6. Et ex his adhuc persisto pro fisco in eadem opinione, quod scilicet Nemæus sit brachio seculari tradendus, & præcipue ex conclusione facta per eius defensores, dum dicunt Nemęū ipsum dedisse de seipso vehementem suspicionem ipsum nō pænituisse, vel ad priora redijsse delicta, quæ suspicio vehemens habetur a lege pro probatione clarissima. di. c. accusatus in prin. in di. §. ille quoque. Tradatur igitur brachio seculari quanto citius &c. Saluo tamen saniori rectius sentiē tis iudicio.

Facies diuersas sed caudas colligatas.

Sequitur supplicatio pro Nemæo Auio.

MVltum Reuerende Pater. Cum secundus iam agatur annus, quod Nemæus Auius in fortiis. R. V. detinetur vt inobediens, & quod contra Reuerendissimorum. DD. Card. generalium Inquisitorum mandata, & impositiones fecisse videatur, videns Nicolaus Auius filius coniuncta persona, & debitus miseri deteti patris defensor illum adhuc inde fensum remanere, & qualemqualem errorem commiserit, id omne ex variis humoribus, & expresso furore emanasse, poscit vbi de prædictis clare non constat plenas sumi informationes. Et quia suis iam & congruis loco, & tempore oblatæ per R. V. defensiones tam detenti furia & insania, quam supplicantis imperitia recusatæ fuerunt, propterea supplicat dictus

ctus Nicolaus, vt plenius & clarius de prędictis liqueat, ad nouas per R. V. se admitti defensiones, defendendique licentiã in scriptis sibi dare, vt per idoneas p̃sonas se tueri queat. nec enim temporis penuria, aut aliena imperitia alterius innocẽtia est conculcanda aut õpprimenda æquitas, quæ cum iusta sint, & pia, haud quaquam a R. V. se obtenturum minime diffidit. cuius benignitati, & clementiæ plurimum se commendat. Prædictis annuit Inquisitor.

Dicta octo testium omni exceptione maiorũ per quæ præfati Nemæi insania per infrascriptos. I.V. Doctores satis probata est visa, breuitatis causa hic non posuimus, tantumque ipsorum Doctorum vota subsequi iudicauimus expedire.

Videbatur omnino dicendum ex his quæ proponuntur Nemæum Auium censeri relapsum, & quia sic voluit & iurauit vbi mandata non seruasset. ad c. ad abolendam. de hære. .§. pri. vbi abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, Clem. fin. in fin. eo. tit. ibi. pęnituerit, & satisfactionem exhibuerit. Et relapsum esse eum qui pænitentiam sibi iniunctam non seruauerit dixerunt Mathesil. Zenzel. & Imol. in Clem. 3. de hære. in glo. Propagatur. Fred. de Senis. de hære. cons. 157. in fin. quos refert, & sequitur Arelat. in tract. de hære. q. 30. vbi allegat Calder. in c. literas de præsumpt. quicquid dixerit Decius in cons. 136. col. 4. nu. 4. post Calder. cons. 2. tit. de hęre. verum quicquid sit de iure, quia in casu nostro ex defensionibus nuper factis, & testibus desuper examinatis, & actionibus ipsius quotidianis deprehenditur eum nõ habuisse, nec habere mentem integram, nec sanum consilium, sed quandoque verbis, aliquando factis, & verbis multipliciter delirare, & abipsomet discedens, & a cõstantia, & sana mẽte, iure dici potest phanaticus, & insanus, vt nauiget forte Anticyram, & indigeat elleboro (vt aiunt) & vultus eiusdem prę se fert stupidum hominem, & atra bili laborantem, vt cuique qui nõ toruo oculo respiciat, innotescere potest. Quę omnia confirmare videntur conuersatio, & loquela eiusdem, videtur tenenda ista pars magis salutaris, & excusatur a pœna relapsus,

Nauigat Anticyram.

lapſus, & ab omni contumacia,& ab omni pœna.& in omnē euentum videtur cum eo miſericorditer agēdum , huic natu ræ morbo parcendo, & compatiendo, vt prudens conſilium Reuerendi D. Inquiſitoris magis conuenire iudicabit, qui ſa luti ſuæ alijs opportunis remedijs conſulere poterit, cui relin quendum cenſuimus.

Bernadi. Alberghetus Auditor
Et conſil. Ducalis.

Atræ bilis morbo.

EX teſtiū atteſtationibus per nos viſis,& mature conſidera tis videtur Nemæus Auius atræ bilis morbo quem melan colicum appellant,laboraſſe affectumque eſſe,ita vt dilucida habuiſſe interualla arbitrer. quo circa relapſi pœna (mitius ſecum agendo) minime eum puniendum eſſe crediderim,ſal uo tamen iudicio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, cuius correctio- ni me ſemper ſubijcio,Reuerendæque P. V. ſummopere com mendo. Dat. Placeñ. die 13. Feb. M.D.LX.

Lucas Franciſchinus Conſil.
& Auditor Ducalis.

VIdi teſtes examinatos in caſu Nemæi Auij a R. V. mihi traditos,ſciſitando quid ipſe de eo ſentiam.& omnibus pro tenui facultate mea diligenter conſideratis, in hanc ſen- tentiam accedo , quod actus qui ab eo facti eſſe probantur , ſint euidentiſſima ſigna furoris , & humoris melancolici , ac furioſi hominis, & non ſanę mentis. propterea , & ſi a pæni- tentia ſibi iniuncta defecerit, non crediderim illum vti relap ſum condemnandum eſſe,cum etiam in dubio mitior ſemper ſit facienda interpretatio , & per quam pœna euitatur . Hæc quæ ego ſentio volui ſic breuiter retuliſſe.R.V.cuius integer rimo iudicio meam hanc ſententiam ſubmitto, & illi me cō- mendo. Ex ædibus noſtris, nono Kal. April. M. D. L X.

Vti filius Albertus de via. I. V. D.

Satis

SAtis videtur probatum per teſtes pro parte Nemæi Auij, de momentaneo quodam furore, ſeu quadam eius mentis ad tẽpus alienatione, ex verbis & actibus de quibus deponũt teſtes, ſed tamen ex proceſſu deprehendi non videtur, quod ob inſaniam, vel illam mentis alienationem pænitentiam ei iniunctam in deteſtationem errorum eius non perfecerit, mi nuſque, quod in furore eſſet quando cum Thaddęo hæretico poſt abiurationem ſuam conuerſatus fuit, ſed potius, quod eſſet ſanę mentis. Nihilominus inclinando in benigniorem partem putauerim eum ab ordinaria pœna relapſi poſſe abſolui, omnia tamen ſubmitto iudicio ſanctiſſimæ Inquiſitionis. Ex domo noſtra die 10. Martij. M.D.LX.

Marcellus Marazanus. I. V. D.

VIdi teſtes examinatos ſuper furore Nemæi Auii, necnõ Illuſt. DD. Lucę Franciſchini Ducalis conſiliarij, & huius noſtræ ciuitatis Prætoris, & Bernardini Albergeti Ducalis conſiliarij, ac Magnificorum. DD. Alberti de via, & Marcelli Marazani iuriſconſultorum, & omnibus conſideratis, in eandem ſententiam deuenio in quam & Illuſt. & Magnifici viri prædicti deuenerunt, vt ſcilicet præfatus Nemæus ob furorem a pœna relapſus veniat excuſandus, & R. V. me commendo. Dat. Placeñ. in ædibus noſtris die 19. Maij. M.D.LX.

Deditiſs. Petrus Antonius Anguiſola.
I. V. D.

CItra dubium eſt Nemæum Auium (vt ex proceſſu patet) poſt abiurationem ſuorum errorum in pęnas relapſis debitas incidiſſe, tum quia ex vrbe diſcedens ad hæreticos, vel ſaltem ad de hæreſi ſuſpectos ſcienter declinauit, nonnullisque diebus apud illos moram traxit, ac eis poſtmodum munera miſit, tum quia ſibi iniunctam pænitentiam non perfecit Io. de Imol. in c. ad noſtrę. de hære. in Clem. ſuper ver. propagine.

pagine. Io. Calder. in c. literas. de præsumpt. & Fred. de Se nis. in conf. 156. nisi aliqua excusaretur causa, quæ in Nemęo furor, seu insania allegari potest. Talem causam mediare vo lentes, primo quis stultus, seu amens dicatur, secundo quomodo dictus Nemæus tali morbo laboret, dicamus.

Stultus quis dicatur.

Stultus seu amens (ait Diuus Thomas. 2. sec. q. 46. ar. 1. ad primum) est qui deficit in summa iudicij, scilicet secundum altissimam causam, non autem si deficiat circa aliquod modicum. & Instit. quid cum eo. §. sed erit. furiosus vel stultus est qui malum eligit, cum possit eligere bonum. & glo. in l. is qui. ff. de tutor. & cura. da.

Nemæus post suam abiurationem magis in summa iudicij & secundum altissimam causam defecisse repertus est, potius malum sibi eligens quam bonum, vtpatet per testes examinatos. Nam cum optime sciret se in relapsorum pœnas incursurum, nisi obediret Reuerendissimis Dominus Cardinalibus, & faceret satis pænitentiæ sibi iniunctæ, qua mentis sanitate irresolutus ex vrbe discedens sine capitio seu bireto, & sine habitello obliquis itineribus Placētiam properans, statim ad de hæresi suspectos non clam, sed publice declinare, & apud illos per aliquos dies manere elegit? si dicatur quod penes illos scripturas nonnullas haberet, ac vt eas recuperaret ad illos declinauit, respondetur, quod vtique nisi insania laborasset poterat alio declinare, & per internuntium ipsas scripturas rehabere.

Adde quod semper ipsis cum suspectis degens illos de hæresi reprehendendo catholice loquutus est. Si dicatur, quod sane quandoque loquitur, licet & aliquando fatue. vide optimum dictum Alex. in l. furiosum. C. qui test. fa. poss. & Bar. in tract. de test. dicentis, furiosus qui mixtim sapienter, & fatue loquitur, semper pręsumitur furiosus. Furiosus autem reputatur mortuus. l. Diuus. ff. de off. præsid. l. furiosum. C. q. test. fa. poss. Adde dictum glo. alleg. a Io. de Imo. super c. si furiosus. de homici. lib. 6. Quare furiosus non incidit in irregularitatem occidendo vel mutilando alium, respondetur

Mixtim sapiēter, & fatue loquens.

quod

quod furiosus, siue per interualla tẽpore furoris non potest inferre iniuriam, sed pati sic. & similiter si damnum tali tempore daret non tenetur, sed habetur perinde ac si casu esset datum, & perinde, ac si regula cecidisset .ff. ad l. aquil. l. sed & si quacumque .§. 2. cum autem per testes constet Nemæum multoties furore actum fuisse, & in sui præiudicium semper amentia vsum fuisse, cõcludendum arbitramur illum non relapsorum modo, sed nec aliqua pœna dignum, sed eidem tã quam mentecapto per publicum nuncium in consuetis locis vrbis vti furioso, ac minus sanæ mentis publicato, a Reuerendo Domino Inquisitore assignãdum esse curatorem, sine quo neque bona aliqua alienare, nec aliquid quod in sui vel filiorum suorum præiudicium sit, audeat, vel possit facere.

Frater Vmbertus Placeñ.
Inquisitor Papiensis.

CASVS TALIS.

Margarita humilioris cõditionis, ac infimę plebis mulier, die quadam sabbati dum ex agro vbi seminatos fasiolos ne a columbis vorarẽtur custodiret, in ciuitatem reuertitur, a quadam quam in via reperit albis induta muliere vocata, mandatum accepit, vt Placentiam ingressa statim populo diceret, ne Iesu Christi eius filij nomen blasphemaretur primũ, moxque dies sabbati cum ieiunio, & a meridie retro sine opere seruili ab omnibus solemnizaretur. De visione territa domum suam reuertitur, ac quã suppressam ad illam horam tenuerat, rem sibi vicinę mulieri in agrum secum eunti tantum die altera Margarita aperit. Die tertia dum in dictum agrũ ad opus redit Margarita, eo in quo prius illam aspexerat loco albis indutam mulierem iterum videt, a qua vocata, & ꝙ mandatis eius non fecisset satis reprehensa cum fuisset, respõdit, domina non credent mihi, tum illa, faciam vt credant, sedeas, inquit. qua renitente replicauit illa, sedeas, & dum hæc sedisset, addidit illa. Nunc surge, statimque disparuit.

Tum Margarita pedum grauedine impedita surgere cum nō valeret, clamare cępit. O Domina adiuua me. Adiuua me (quæso) ne hac nocte (hora siquidem tardiuscula erat) hoc in loco sola relinquar. Sicque dum voces querulas emitteret, affuerunt qui in vicino prato fęnum curabant rustici, reque intellecta illam iumento impositam in vrbem ad ipsius mulieris domum reducunt. Quæ tribus diebus continuis lecto decumbens immobilis pene se habebat. Die quarta melius se habere cępit. Sexta die ab episcopo qui hæc audierat accita, suis pedibus (paruo tamen dextrā subeunte bacillo) ad illum perrexit. Interim rei fama tracti plebei, ac rustici ad locum cō currunt, munusculaque offerentes, ac veris falsa miscentes, tam vrbem quā agrum rumoribus implent. Quæritur ergo,

Primo, an talis visio a bono sit, vel a malo spiritu.

Secundo, an talis populi concursu quæ vociferantur miracula vere acciderint.

Quo ad primum dicitur, quod visio hæc a bono spiritu videtur esse, quia conformis diuinæ scripturę fuit, scriptum est enim in libro psalmorum. Diuerte a malo, & fac bonum. hoc idem præcepit qui mulieri apparuisse dicitur spiritus dicens Non blasphemetur filii mei nomē, & ieiunēt homines die sabbati. Cum igitur dictis Spiritussancti hæc sint conformia, videntur non posse nisi a bono spiritu procedere.

Occursus boni spiritus terret.

In contrarium est dictum Ambrosii super lucam. Perturbamur, & a domino alienamur affectu (inquit Ambrosius) quando restringimur alicuius superioris potestatis occursu. Quod quidem contingit non in visione corporali solum, sed etiam in visione imaginaria, ait D. Tho. in tertia parte. q. 30 ar. 3. alleg. Gen. 15. cum sol occubuisset sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum. cū tamen talis visio esset imaginaria. De visione autem corporali spirituum patet in visione Zachariæ, & beatæ virginis Lucę primo. quia vterque turbationē passus est in principio apparitionis. Et hæc est differentia (inquit. D. Tho. vbi supra) si enim post timorem successerit gaudium, a domino venisse

Gaudiū post timorem.

nisse sciamus auxilium, quia securitas animæ præsentis maiestatis est indicium, si autem incussa formido permãserit, hostis est qui videtur. Et cum terror qui in principio visionis huius mulierculæ non modo perseuerauerit, sed etiam acceperit augmentum, quo vt ab examinatis testibus habuimus, dictam mulierem totam trementem, ac vix sui compotem a rusticis illis fuisse inuentam accepimus, quapropter necesse esse dicimus visionem hanc a malo, & non a bono spiritu fuisse causatam.

Præterea, serpentis antiqui moris est & semper fuit, quo mortales & simpliciores maxime facilius decipiat, a se psuasum malũ aliquibus operire bonis. Nam vt prioris legis sacerdotes sub religionis velamine induxerat oues, boues, & columbas in templo Dei habere venales, sic & mulierculæ huic sub sacris ieiunandi, & a blasphemia abstinendi operibus, quæ Spirituisancto, & sacrosanctis Ecclesiæ catholicæ, & orthodoxæ præceptis contradicit sabbati solennizationem proponit, ac præcipit obseruandam. Præcipit enim sacrosancta Rom. catholica, & orthodoxa ecclesia in c. peruenit. de cõs. dist. 3. ne iudaizare videamur, diem sabbati omnino non coli, neque ab omni opere nos custodiri, appellans huiusmodi obseruatores Antichristi prædicatores.

Bonitate opta hostis malicia.

Dies sabbati coli nõ debet.

Sacrosancta synodus Laodiceñ. in canon. 29. dicit. Non opportet christianos iudaizare, & in sabbato vacare, sed operare eos in eadem die, Dominicam præponendo eidem diei, si hoc eis placet vacent tamquam christiani. Hoc concilium non particulare, vt nonnulli actorum ecclesiasticorum expertes dicere audent, verum vniuersale, & a Liberio Papa congregatum, & approbatum docet eiusdem Pontificis epistola.

Quod autem nec pie, nec sancte hora nona interpretari possit (vt aliqui dicunt) illa quam nos vigesimamprimam dicimus, tertiam videlicet post meridiem horam, sic patet. Quia spiritus ille qui mulieri loquutus est, vel voluit intelligi a dicta muliere, vel non. si primum, verba illa debent intelligi secundum communem modum intelligendi dictæ mu-

Nona hora quæ.

Hora meridiana.

lieris, & quia hora nona secundum modum intelligendi prę fatę mulieris est hora meridiana, talis vehementissime præsumitur malus, vtpote qui voluit dictã mulierẽ ad iudaizandũ inducere. Si autem noluit intelligi, sed Delphice loqui, patet illũ esse pessimum. Quod autem ex aliqua beatæ genitricis, vel alicuius sanctorum deuotione quis abstinere velit ab opere in toto, vel in parte ipsius diei sabati, nec laudare, nec vituperare audemus, introducere autem huiusmodi solemnitatẽ in populo maxime talis visionis seu potius illusionis occasione, inconsulto Romano Pontifice iniquum arbitramur. Et hæc de visione sufficiant. Sequitur de miraculis.

Miraculum quid.

Et primo quid sit miraculum. Nota secundum Aristotelẽ quod quia omne multiplex prius est diuidendum quam diffiniendum, in re de qua loqui intendimus a diuisione principium sumemus.

Tripliciter sumitur.

Miraculum siquidem tripliciter diuidendum arbitramur, videlicet in nominis significationem, in communem hominũ ęstimationem, & in solidam rei veritatem. Et primo secundũ eius dictionis significationem miraculum a verbo miror miraris cum descendat, prius eius verbi aperta significatione, quid nominis miraculi nobis veritas patebit. Miror siquidẽ teste Virgilio est idem quod de re aliqua tamquam noua obstupesio, Artificumque manus inter se operumque laborem miramur, ait idem Virgil. pri. AEnei. Et mirari est cum voluptate intueri. iuxt. illud Georg. 2. Si quis olympiacæ miratur præmia pugnæ. Mirari etiam est nescire. Plautus, Ne quis miretur quis sim. paucis eloquar. Et Terentius in Andria, Miror vnde sit. quia (vt Donatus ait) admiratio ab ignorantia procedit. & Arist. propter admirari cęperunt homines philosophari. taliter quod miraculum hoc modo sũptum dici potest admirationis signũ, videlicet alicuius noui effectus citra causæ notitiã intenta consideratio. Nec desunt huius generis miracula. & hęc de prima miraculi significatione dicta sufficiãt.

Miraculi prima diffinitio.

De secunda autem dicturi notãda quędam pręmittemus, quæ sunt vt infra. Primum erit, quod effectuum omnium ali

qui

qui ab illa, qui Deus dicitur, causa prima, aliqui a secũda quę natura creata dicitur a theologis, produci possunt. Et inter hos qui a nobiliori causa, & raro imo rarissime produci vidẽtur, cum maiori admiratione a nobis perpenduntur, licet improprie miraculi vocabulo digna reputentur, quia a nobis incognita causa facta noscuntur. Sicut apud rusticos excellentissimorum medicorum subitaneæ curationes miracula vidẽtur. Propter hoc ab ignaris, & causarum nesciis antiquioribus Exculapius Deus reputatus, & pro Deo habitus fuit. Sic Saturnũ sic Appollinẽ sic Mineruã & multos alios inter Deos connumerauit antiquorum ignorantia.

Antiquorum ignorãtia idololatriæ causa.

Et si præclara mortaliũ facinora miracula dicta fuere, quãto magis spirituum, qui naturę sunt excellentioris, rarissimę, & maxima admiratione dignę operationes miracula licet improprie sunt dicenda? Num dignus admiratione Pamphilus ille Phereus, de quo Valerius ait, ꝙ inter eos qui in acie ceciderant decem dies iacuerat, biduoque postquam inde sublatus fuerat rogo impositus reuixerit? Et Vespesianus in Alexandria AEgypti duo hęc fecisse legitur, videlicet, quidã oculorum tabe notus ad genua eius aduoluitur remedia sanitatis exposcens, Serapidisque monitu præcabatur, vt genas, & oculorum orbes excremento oris dignaretur respergere. Alter manu ęger eodem Deo auctore, vt pede, ac vestigio eius calcaretur orabat. Diu cunctatus Vespesianus tandem precibus satisfecit, statimque est conuersa ad vsum manus, & cęco lux est reddita.

Miracula improprie.

Pamphilus phereus.

Serapidis miracula.

Tucia vestalis ad suæ pudicitiæ confirmationem aqua plenum a Tiberi ad forum vsque cribrum portauit.

Tucia vestalis Romana.

Valerius cum gallo pugnans coruum in capite habuit, qui rostro, vnguibus, & alis galli oculos, & ora petit donec gallum ipsum obtruncat. Delphinus Augusti se cuidam puero præbebat, quẽ per æquora incolumen portabat, quo extincto, defecit & ipse. Nec desunt quæ ab inhabitantibus simulachra spiritibus nequam realiter facta, & apud seniores prioris temporis tamquam vera dicebantur miracula, licet absolute,

Valerius coruinus.

Delphinus Augusti.

lute, ac simpliciter miracula essent minime. Sed ad horum clariorem notitiam ex theologorum doctrinis est notãdum, quod & si corporalis materia spiritibus etiam bonis ad nutũ obedire repugnet, ita quod propria virtute non possit transmutare materiam ipsam de forma in formam, possunt tamẽ adhibere quædam semina quæ in elementis mundi inueniuntur ad aliquos effectus complendos, vt Diuus Augustinus dicit in tertio de tri. ideo dicendum est, quod omnes transmutationes corporalium rerum quę possunt fieri per aliquas virtutes naturales ad quas pertinent prædicta semina, possunt fieri etiam per operationem spirituum huiũsmodi seminibus adhibitis, vt est productio ranarum, murium, & id genus animalium imperfectorum, secus autem de animalibus ꝑfectis. Similiter & curationes quæ possunt fieri via naturali, & si lõgiori tempore per huiusmodi spirituum operationes possunt breuissimo temporis spacio dictis naturalibus remedijs secrete latenterque adhibitis optime perfici, nec erunt, & si a nobis videantur, vera miracula. Et hæc de secundo. Miraculum igitur erit res insolita supra naturam quæ creata dicitur operata. Vt ergo aliquid miraculum vere dici possit, duo oportet concurrere, quod videlicet sit supra naturæ potentiam, & quod non sit ex communi consuetudine, & si alterũ defuerit, miraculum dici non poterit. Nam & si creatio animæ rationalis vim naturæ excedat, quia tamen res insolita non est, cũ Deus omnipotens indies nouas creet animas, miraculo non attribuitur. Et si cum digitis septem, vel octo in singula manu homo quispiam nascatur, id non diceretur miraculum, quia, & si quid sit insolitum, quia tamen a naturalibus causis id potest procedere, vim non excedit naturæ. Si ergo & insolita, & vim naturæ creatæ res sit excedens, illa miraculo est merito attribuenda. Huiusmodi autem quammulta fuerint, sacræ vtriusque testamenti paginæ testantur. Ex antiquioribus satis est ad memoriam reuocare, post rerum omniũ creationem, post totius orbis inundationem, ac subuersionem, quæ in Aegypto ꝑ manum Moysi Deus optimus maximus dignatus

Semina in elementis.

Ranarum ꝓductio.

Miraculi vera diffinitio.

gnatus est operari in sacri codicis secundo volumine luce cla riora habentur. Nam pro liberatione populi Pharaonem adi re iussus idem Moyses, ne sibi crederetur timens media excusatione legationem contempsit. ideoque verissima prodigia, ac stupendissima perficiendi miracula gratiam a Deo obtinuit. Et Christus Dominus veteris legis veram aperiens intelligentiam, pacisque & gratiæ nuncians Euangelium, euidẽ tissimis miraculis suam confirmauit doctrinam dicendo, Si verbis non vultis credere, operibus credite. Doctrina enim ad vitam ęternam ordinata, quę argumentis, vel scripturæ sacræ dictis nequit confirmari, per euidentissimas miraculorũ operationes debet consolidari. Propter hoc Apostoli domini post eius ascensionem confortati virtute ex alto profecti prædicauerunt vbique ipso domino cooperante, & sermonẽ confirmante sequentibus signis. Signis (inquam) nõ ficticijs sed veracibus, & omnis creatæ naturæ vim & potentiam superantibus. Patet igitur quid nominis, quid ęstimationis, & quid veritatis habeat miraculum.

Miracula vera ex sacris literis.

De curationibus autem falsis per impostores diuulgatis, ac pro miraculis a multis assertis, & creditis, aliqualiterque per nos examinatis, & si per iam dicta pateat veritas, de omnibus tamen quod mendacia sint, & imposturæ efficacissime præsumimus, & maxime de cęco illo nobis adducto, ac quo melius oculo videret interrogato, qui a sinistro parum, a dextro nihil, alteri idem e contrario respondit.

De alijs autem si qui hactenus inuenti sunt, dicimus, quod & si mortalium sit fallax testimonium, huiusmodi curationes (sicut iam diximus) fieri possunt a natura creata, & in fraudẽ simplicium, ac confirmationẽ erroris, vt patet per historias antiquioris temporis superius allegatas, haud negantes tamen curationes aliquas posse causari ex fide, quam ipsi curati asserti dicunt se semper habuisse ad beatissimam Dei genitricem. sed hoc subtilius alias inuestigandum.

Sacellum autem eo in loco sedandi populi causa erigere, cum suspectam ipsam habeamus apparitionem, vel potius

delusionem,

delusionem, & populus docendus sit, & non sequendus, inconsulto Romano Pontifice nullo modo assentimus.

Frater Vmbertus Placeñ.
Inquisitor.

NVNC QVI SEQVVNTVR CASVS IN Sanctissimæ Inquisitionis Romanæ, ac vniuersalis Ecclesiæ officio decisi fuere.

CASVS. I.

Diuina profanis immiscẽs.

ROCHVS cuiusdam approbatæ religionis professus, quia in quodam, quem cum suis comprofessoribus fecerat, turpi, ac scandaloso ludo, Hymnum, iam lucis orto sidere, inmiscuisset, nonnullaque impudica verba & actus inhonestos addidisset, decisum fuit quod fustigatus in Palatio sãcti officij, omnibus actibus legitimis, ac voce actiua, & passiua per decennium priuaretur, ac per trienniũ omni sexta feria ieiunio affligeretur

CASVS. II.

Achilles Militius Opiliæ dominus apud sanctum officiũ delatus quod processum contra quendam de hæretica prauitate coram se fabricatum, ne ex hoc reus aliquid pateretur, comburi fecerit, matrisque ac cõsanguineorum, atque etiam patris cuiusdam spiritualis spretis monitionibus, reũ ipsum quem tamen optime nouerat diebus ab ecclesia prohibitis carnes comedisse, in domo propria recepisse, insuper cuidam pro hæresi in carceribus sancti officii detento, & fauisse, & cibaria ministrari fecisse. Adde, quod non solum cũ quodam de hæresi suspecto conuersatus fuit. Sed etiam nõnullos de fide dubios receptauit. Patri etiam Gebennæ inter hæreticos moranti, & misit literas, & ab ipso receptas, ne ab aliquo sibi auferrentur, igni combussit, in festiuis diebus sibi subditos

ſubditos laborare fecerit, Eccleſias ſeu capellas quaſdam deſtruxerit, ſacerdotes incarcerari fecerit, inſuper & contra Epiſcopos, Cardinales, ac Papam ipſum nonnulla verba ſcandaloſa protulerit.

Viſis conſideratis, ac optime diſcuſſis non tantum rerum prædictarum delationibus, & teſtium accurate examinatorũ dictis, ſed etiam eius reſponſionibus, confeſſionibus, & excuſationibus ęqua lance libratis, viſis etiam teſtium pro eo examinatorum dictis, decretum fuit prædictum Achillẽ propter fautoriæ, & receptationis ſuſpicionẽ quarta manu canonice debere purgari.

Ob fautoriæ ſuſpicionem purgatus.

CASVS. III.

NIxius Gelius, q; de nonnullis fidem & religionem concernentibus obloquutus fuiſſet, captus, & carceri mancipatus, cum examinatus in negatiua pſiſteret, ad rigoroſius examen deuentum eſt, vbi interrogatus, faſſus eſt infraſcriptas hæreſes, videlicet.

Impium eſſe obſtinatos hæreticos debere comburi.

Scholaſticam theologiam malam eſſe, religioneſque ob eam cito defecturas, excommunicationes Tridentini concilij eſſe nullas, malumque vti excommunicationibus contra legẽtes hæreticorum libros, atque Eraſmum hæreſes dixiſſe negauit, & quia etiam Papam eſſe Antichriſtum aſſeruerat, & hæreticorum libros aliquot legerat, facta abiuratione publica p quinquennium ad triremes damnatus, iuſſus eſt quotidie dicere quinquies orationem dominicam, totieſque ſalutationem Angelicam.

Eadẽ pœna abiurata primo apoſtaſia punitus fuit Dexion Falius, qui ſponte comparens, ſe amore cuiuſdam hebreæ Chriſtum negaſſe, & circunciſionem paſſum dixit primum, mox non eius mulieris libidine, ſed pecuniarum auiditate facinus perpetraſſe aſſeruit.

Apoſtata a fide.

CASVS. IIII.

AMſibius Cecilius fugitiuus, ad partes hæreticorum etiã declinauit. Hic citatus comparuit, ſed examinatus ve-

Trepiditate laborans.

ritatem paleare cum studuisset, illam denique fassus (quindecim siquidem lutheranæ sectæ articulos tenuerat) quia aut nullam, aut modicam perpetrati criminis contritionem uisus est ostendere, abiuratis primum hæresibus triremi perpetuo addictus fuit.

CASVS. V.

BLadus Vrbius ad sanctum officium delatus, quod nõnullas hæreses protulisset, tenuisset, & credidisset, videlicet Imperatorem de iure ciuili Papæ superiorẽ esse. Sanctorum imagines nõ esse venerandas. Luminaria ante Domini presepe, & Sanctorum imagines non esse accendenda. Officium diuę virginis ob gratiarum impetrationes aliquas non esse dicẽdum. Magisque a vicijs quam a carnibus esse ieiunandum. & si abstinendũ esset a carnibus, id festiuis magis quam ceteris diebus faciendum.

Hic citatus coram Inquisitore comparuit, ac de se pręsentando sub pœna ducentorum aureorum fidem dedit. secundo citatus cum fugam fecisset, ad pœnæ executionem est deuentum. iterum atque iterum citatus cum fuisset, nec comparuisset, propter contumaciam eius statua combusta est.

Fuga grauatus.

Tandem captus, & examinatus multas post tergiuersationes fassus est se cum Perusij studeret legibus, dixisse, Imperatorem totius orbis dominum secundum leges, in temporalibus tamẽ omnibus etiam Papę posse imperare. Et ieiunia nõ in vigiliis tantum, sed etiam in festiuis diebus esse fienda. Officiumque beatæ virginis causa alicuius gratiæ impetrandæ nõ esse dicendum, sed id propter missas quas laicus quidam ad eundem finem dicebat se asseruisse dixit. Hic tamquam hæreticus pænitens ad abiurationem admissus, post perpetuum carcerem septem annis iussus est hoc modo pænitere videlicet, vt qualibet sexta feria ieiunet, sabbato officium diuæ virginis, in die vero Dominico ante missam septem pænitentiales psalmos suis cum orationibus, & letanijs dicat.

CASVS.

CASVS. VI.

GAius Atrabatius ex parentibus hæreticis ortus, atque a tribus diuersarum sectarum principalibus ministris omnes eorum hæreses edoctus, in manibus sancti officij incidit, examinatusque fassus est supradictarum sectarum hæreses ab incunabulis se tenuisse, & tenere, instructus tamen cum se pęnitere ostenderet, abiuratis hæresibus post carcerem perpetuum per decennium, iussus est hoc modo pęnitere, videlicet, vt quater in anno statutis diebus facta sacerdoti idoneo suorum delictorum confessione sacratissimam eucharistiam deuote sumeret, in qualibet die Dominica septem pænitentiales psalmos cum letanijs, & orationibus, & coronam beatæ virginis, & in sexta feria officium mortuorum diceret.

Ex hæreticis parētibus ortus.

CASVS. VII.

RAinutius Melisius indiciatus ex carceribus secularium in carceres sancti officij trāslatus cū fuisset, examinatus se in hęreses nonnullas aliàs incidisse, easque abiurasse fassus.

Et quia tam ex præuijs indicijs, quam ex ipsius confessione inuentum est ipsum reum imperfecte circa iudicialem confessionē se gessisse, quorumdamque complicum nomina suppressisse, & postquam abiurasset cum prædictis complicibus conuersatum fuisse, imo cū aliquibus eorum comedisse. Hic pro dictorum errorum peragenda pęnitentia in monasterium cōdemnatus fuit primum. Mox pro vlteriori veritate habenda ad sanctum officium reuocatus, & examinatus, cum varius fuisset inuentus, quęstionibus suppositus fuit. ibi pręter in pręhabitis examinibus nominatos alium hæreticum, & complicem ante suam abiurationem cognouisse, sed ex eo ꝙ eius cōsanguineus esset illum non nominasse, dixit. Ex misericordia (leuioris enim armaturæ miles erat) a censuris absolutus, immurationis sententiam subiuit, cum additione septem psalmorum quotidie, ieiunij in sexta feria, in qua & coronam diuæ virginis dicere, quaterque in anno statutis diebus post factam suorum peccatorum confessionem sacram sumere communionem iussus est.

Diminutus.

In vehementem suspicionē reincidēs.

CASVS. VIII.

BLasius religiosus, sacerdos, & prædicator apud suos superiores delatus, quod hæreses prædicasset, examinatus, tantum quę operire non potuit confessus, tamquam leuiter de hæresi suspectus tantum, abiurauit. Annos post decem, & octo dum in vrbe prædicaret, a quodam cui alias communionem sub vtraque specie suadere conatus fuerat, ad sanctum officium delatus cum fuisset, vocatus & charitatiue monitus, ac de facinore interrogatus semel, & iterum in negatiua perstitit, ad se tandem reuersus, se in infrascriptis hæresibus per triennium perseuerasse confessus est.

Ficte conuersus.

Quod sine bonorum operum cõcursu iustificationem nostram perfecte nos posse consequi.

Quod opera etiam iustificati hominis, nullius sint meriti.

Quod confessio sacramentalis non sit de iure diuino.

Quod communio sub altera specie tantum, non possit dari fidelibus.

Quod post mortem nullum sit purgatorium.

Quod Papa non sit caput ecclesiæ, cum suis corolarijs, & nonnullis alijs Sanctorum venerationem, vota fidelium, & liberum arbitrium tangentibus.

Hic publice abiuratis hęresibus in carcerem perpetuũ trusus, in qualibet feria sexta in pane & aqua ieiunare, & septem psalmos pænitentiales cum letaniis, & sequentibus orationibus dicere, semel in mense sua peccata confiteri, & sacram communionem suscipere, ac quotidie missam audire, & beatæ virginis coronam dicere, iussus est.

CASVS. IX.

Infidelis custodia.

AMatus, & Lucius Apostolicę custodiæ milites, quod pro hæresibus incarceratis literas misissent, & ab eisdem acceptas ad ipsorum reorum amicos reportassent, capti, & examinati, alter etiam in alterius faciem crimen confessus, per septennium, alter quia contra & socii & rei, cuius literas portauerat, dictum in negatiua perstitit, ad triremes summi Pontificis iussu inperpetuum damnatus est.

CASVS.

CASVS. X.

IAnus Galfius, quia ex eo ꝙ cum pluribus hæreticis iamdiu cōuerſatus fuiſſet, quāplures complices habere putaretur, delatus, ad ſanctum officium vocatus,& examinatus,nonnullas hæreſes confeſſus,de illis a magiſtro ſacri palatij ſub Iulio Tertio citra omnem abiurationem abſolutum ſe fuiſſe dixit. verum quia poſt aſſertam abſolutionem dictam conuerſationem iterauit,ad priuatam abiurationem admiſſus, vltra carcerem perpetuum iuſſus eſt ſingulis dominicis diebus per ſeptennium ſeptem pſalmuos pænitentiales cum letanijs, & ſequentibus orationibus, & officium mortuorum in ſabbato dicere, & per triennium in ſexta feria ieiunare.

Semirelapſus.

CASVS. XI.

IAcob latinus de hæreſi ſuſpectus per Inquiſitorem vocatus, & examinatus,non omnes quas tenuerat hæreſes confeſſus eſt. Romam deinde miſſus cum parum de erroribus ſe pæniтere oſtenderet,diligētius examinatus,& omnes Lutheri hęreſes quinque,& viginti annis ſe tenuiſſe,& eas in domo propria filium, & nepotes docuiſſe, ac ibi libros hæreſes continētes eiſdem filio, & nepotibus legiſſe confeſſus eſt.

Hic abiuratis publice omnibus hæreſibus, ac eius in qua hæreſes docuerat domo euerſa, & ſine ſpe reædificationis penitus demolita, ibique columna cum eius facinoris deſcripta memoria ſolemniter erecta,perpetuæ immurationis ſententiam ſeptuagenarius accepit, & pro ſalutari pænitentia iuſſus eſt ſeptem pænitentiales pſalmos, cum letanijs,& ſequentibus orationibus quotidie dicere, in ſextis ferijs ieiunare, & quater in anno præmiſſa ſuorum peccatorum confeſſione ſacratiſſimam euchariſtiam ſuſcipere.

Domus euerſa.

CASVS. XII.

GRegorius Perinus ad ſanctum officium delatus,examinatus,quindecim hæreſes ſe tenuiſſe,ac libros hæreticos legiſſe reſpondit, hæreſum principaliores erant.

Quod poſt mortem nullum daretur purgatorium.

Quod

Quod in sacramento altaris non esset realiter corpus Christi, ibique nulla fieret transubstantiatio.

Quod in sepulchro existenti corpori Christi nulla affuit diuinitas.

His & omnibus alijs abiuratis hæresibus ad triremem per triennium damnatus fuit, hoc addito, quod a triremi liberatus, pręmissa peccatorum suorum confessione quater in anno statutis diebus sacram susciperet cõmunionem.

Hic a triremis obligatione ex gratia absolutus, infra biennium ad sanctum officium iterum delatus, captus ad vrbem ducitur, vbi examinatus sępius, ac sępius cum fuisset, in abiuratas hæreses numquam se incidisse respondit. verum in carceribus per multos menses iam detentus, dum de eius expeditione cogitaretur, quædam hæresim sapientia coram socijs (tres in eodem carcere seruabãtur) protulit, quæ dum vni ex ipsis socijs imponere nititur, per eosdem ipsius malicia aperitur. De his cum pluries etiam in rigoroso examine interrogatus omnia negasset, tandẽ nemine cogente infrascriptas hæreses etiam post abiurationem se tenuisse confessus est.

Quod carnes in diebus ab ecclesia prohibitis comedere liceret.

Quod post mortem purgatorium nullum daretur.

Quod confessio peccatorum sacerdoti nõ esset facienda.

Quod Papa Antichristus esset.

Sacerdos vir duarum vxorum.

Hic brachio seculari traditus dum in Prætoris carcere seruaretur, quod nũquam fateri voluerat, se duarum religionũ apostatam, sacerdotem, & duarum simul viuentium vxorum esse virum dixit, ideoque suspensus primum, mox igni traditus fuit.

CASVS. VIII.

PLurius Licius a nonnullis complicibus apud sanctum officium nominatus fuit, qui vocatus ab Inquisitore carceratus, & examinatus cum fuisset, aliquas hæreses se tenuisse cõfessus, aliquos etiã cõplices, non tamẽ sine aliqua tergiuersatione, reuelauit. Ad vrbem deinde missus, cum semel & iterũ

interrogatus

interrogatus minus recte responderet, cum de eius imperfecta confessione constaret, & propter hoc ad rigorosum examen cum ventum fuisset, omnes pene Caluini hæreses se tenuisse, & credidisse dixit. Hic perpetuæ immurationis pœna punitus, ad pro se murum erigendum mille aureos exsoluere iussus est, atque pro salutari pænitentia septem psalmos pœnitentiales quotidie, & coronam beatæ virginis in sexta feria, cum ieiunio dicendos accepit, quaterque in anno statutis diebus præuia confessione sacram communionem accipere iussus est.

Imperfecte confessus.

CASVS. XIIII.

GIronus Fauius sacerdos de hæresi suspectus, per Inquisitorem incarceratus, & examinatus, post nõnullas negationes, & tergiuersationes quamplures hæreses fassus, aliquos etiam complices reuelauit. ad vrbem deinde missus, multoplures, quam in patria fassus fuerat, & hæreses, & complices aperuit, omnes namque Caluini hæreses se credidisse dixit.

Hic in vrbe, & in patria solemniter abiuratis hæresibus, ꝑpetuæ immurationis sententiam accepit, proque salutari pænitentia iussus est quotidie septem psalmos pænitentiales, cũ suis orationibus, & letanijs, & in sexta feria coronam diuę virginis dicere, quaterque in anno certis diebus præmissa confessione sacram accipere communionem.

CASVS. XV.

IVlianus Mariatus religiosus, sacerdos, & theologus, non nullas hæreses Venetijs cum abiurasset, ad quinquennium vbi relegatus fuerat abijt in Poloniam. Ibi sui ordinis eius prouinciæ superiorem hęreticum cum inuenisset, ab eo iterũ infectus, in Germaniam suæ professionis spreto habitu ad hęreticos transfugit, ibique eorum prædicationes audiendo, ac secundum ipsorum ritum viuendo, per decem, & octo menses continue mansit. In Poloniam deinde reuersus, eiusdem suę professionis a se ipso habitu reassumpto, nũcio apostolico eius regni adhęsit, a quo etiam quandam extorxit potiusquã impetrauit absolutoriam. Nam in quam nuncio porrexit

supplicatio-

ſupplicatione, quod inique, & contra iura Venetijs contra eum fuerit proceſſum continebatur. inſuper, & eo tempore quo cum hæreticis conuerſatus fuit ſe eis non credidiſſe, ſed tantum vt Hebraicæ, ac Grecæ linguæ ſtudio vacaret, apud illos moram traxiſſe dixit. Ad vrbem etiam profectus, a ſummo Pontifice ſuper delictis, & benedictionem (verbalem tamen tantũ) & quinq;, ac viginti aureos pro viatico obtinuit.

Numquam in eodem ſtatu permanet malicia.

In patriam reuerſus cum ab Epiſcopo vexaretur, quo a nũcio apoſtolico obtẽtam abſolutionem coloraret, ac ſe catholicum mentiretur, Romam iterum profectus, cum ſancto officio, ad quem accedere velle gloriabatur, ſe præſentare differret, ab eiuſdem sãcti officij miniſtris (delatus enim erat quod libros prohibitos teneret) captus, & incarceratus fuit. Et cũ ſępius, ac ſępius ſuper longa quam cum hæreticis habuerat conuerſatione, comedendo videlicet cum eis, illorumque prædicationes audiendo, quando apud ipſos morabatur interrogatus fuiſſet, numquam eis credidiſſe reſpondit. Tandem ad rigoroſum examen cum deuentum fuiſſet, confeſſus eſt, ſed fruſtratim, quod ad ſui ſuperioris exhortationem priuſquã ex Cracouia diſcederet ad hæreticos declinaturus, omnes Caluini hęreſes tenuit, ac credidit, atque in eis per plures annos perſeuerauit.

Hic brachio ſeculari traditus capite punitus primũ, mox igni traditus fuit, catholicum tamen in fine ſe oſtendit.

CASVS. XVI.

CAEphalius Sarcaſichius clericus beneficiatus, & in eccleſiaſtica dignitate conſtitutus, quod cum de hæreſi ſuſpectis primum, mox cum hæreticis ipſis in diuerſis Italiæ partibus conuerſatus fuiſſet, ad ſanctum officium delatus fuit. Hic ad vrbẽ vocatus, atque de ſibi obiectis examinatus, fictis, ac ſimulatis excuſationibus veritatem operiendo omnia negauit, ſicque a ſummo Pontifice de ei oppoſitis ſatis benigne reprehenſus abſolutus abiuit.

In Gallias deinde profectus cum hæreticis (licet cautius ſecretiuſque quã prius fecerat) cõuerſationem habuit, libroſq;

hæreſes

hæreſes continentes legit, ac tenuit, literas inſuper ab Italorum hæreticorum Geneuæ morantium miniſtro ipſum illo ire ſuadente accepit, ac legit. De his ad ſanctum officium delatus, & citatus comparere cum neglexiſſet, excommunicatus primum, mox cum per annum excommunicationem ſpreuiſſet, tamquam contumax, & hæreticus declaratus curiæ ſeculari relictus fuit. infra quod tempus etiam Caluini inſtitutionem legere pręſumpſit, atque cũ de fide ſuſpectis imo hæreticis ipſis conuerſando, & conueſcendo eis conſilium, auxilium, & fauorem præbuit, nonnulliſque eorum Geneuam ſe profecturum promiſit. Inſuper quos theologos appellabat multos laudauit hæreticos, veritatemque catholicam ſuperſtitioſam nominauit. His & aliis perpetratis, cum omnes ſacri officii ſcripturas in Pontificis morte igne cõſumptas optime nouiſſet, quo ſi non iuſtum, ſaltem conuerſum, ac ad gremium Sanctæ Romanæ Eccleſiæ reuerſum ſe oſtenderet, fauore maximo fultus ad nouiter creatum Pontificem acceſſit, a quo etiã abſolutionis diploma fraudulenter obtinuit. Nec poſt hæc de hæreſi ſuſpectorum amicitiam, & conuerſationẽ tam in vrbe, quam alibi dimiſit, imo hæretico cuidam ſacramentario pecunias dedit, aliumque apud hęreticos ſe aliturũ promiſit, & quod grauius eſt Martini Lutheri, & Petri martyris libros, ac alias ſuſpectas ſcripturas legit, duobuſque ad Caluinum inclinatis, vt Lutherum magis, quam Caluinum ipſum profiterentur ſuaſit. Tandem cum horum haud mediocris ſuſpicio Pii Quinti Pont. Max. animum pulſaſſet captus, dum ad Vrbem duceretur, vt quos Florentiæ ſeruabantur libri in puteum mergerẽtur, certis ſcripſit perſonis. Examinatus igitur multas poſt excuſationes, & tergiuerſationes partim ex ſcriptis, partim ex eius reſponſionibus inuentum fuit vltra ſupradicta illum omnes, & ſingulas Lutheri hæreſes tenuiſſe, & credidiſſe.

Contumax.

Contemptor.

Recidiuum iteratum.

Deinde iterum examinatus ſe in præmiſſis examinibus nimium grauaſſe, tãtumque iuſtificationis articulum firmiter, ceteras vero hęreſes leuiter credidiſſe, eaſque (ne ficte cõuer

ſus putaretur)ſe faſſum fuiſſe dixit. Adde quod per corruptos a ſe miniſtros, ante defenſiones ſibi aſſignandas ad cauſam ꝑtinentes, literas quibuſdam extra carceres miſit. Imo cuiuſdam alias ſui complicis iam defuncti quem nominare fuerat coactus hæredibus ſcripſit, vt quas in eiuſdem defuncti ſcrinio inueniri poſſent, vel comburerent, vel ſaltem occultarẽt literas. & cuidam quem capi a ſancto officio putabat, ne quẽdam ei notũ hæreticum, ſi examinaretur, nominaret ſcripſit.

Ad defenſiones tandem admiſſus ſe numquam tenuiſſe hęreſes, differentiamque inter cuiuſdam hæretici opiniones, & determinationem Concilii Tridentini nõ cognouiſſe dixit, additque, quod quandoque librum hæreticum legendo facile alicui hæreticæ opinioni conſenſiſſe potuit. Prorogatis iterum atque iterum illi defenſionum ſuarum terminis, ad Illuſtriſſimos, & Reuerendiſſimos iudices cedulam miſit, in qua circa veritatem dicendam ſe fuiſſe deceptum continebatur, dicebatque ſe cum ſuis corolariis articulum iuſtificationis tenuiſſe, lutheranas hæreſes partim tenuiſſe, partim non. & q̃a hæc ſua vltima confeſſio facta ficta, & ſimulata viſa eſt, tamq̃ hęreticus incorrigibilis, & impænitens, atque ficte conuerſus dignus eſt viſus tradi brachio ſeculari, ſicque capite punitus primum, mox igni traditus fuit.

CASVS. XVII.

Codilius Cretenſis Chriſto domino abnegato Turcarum more circuncidi cum ſe permiſiſſet, Maumeti ſectam in omnibus fere fuit profeſſus. Attamen poſt aliquot annos ad ſe reuerſus coram ſancto officio, & ſponte comparuit, & de perpetratis humiliter veniam petiit. Hic apoſtaſia abiurata iuſſus eſt modo infraſcripto pænitere. Per decennium videlicet ſingulis diebus ante Crucifixi imaginem decies orationẽ Dominicam, totiesque ſalutationem Angelicam dicere, & in die veneris ſancti nudatas ſcapulas ſuas quinquaginta ictibus flagello percutere, ac per annum in ſexta feria in ſolo pane,

Apoſtata Sponte.

& aqua

& aqua ieiunare, quaterque in anno in quatuor ex ſoléniori-
bus eccleſiæ feſtiuitatibus præmiſſa ſuorum peccatorum ſa-
cramentali confeſſione ſacratiſſimam euchariſtiam ſumere.

CASVS. XVIII.

ARdelion Cyprius cum Chriſti fide abnegata circũciſio-
nem voluntarie paſſus fuiſſet, cum Turcis eorum more
viuendo, chriſtianosque infeſtando, eorum etiam bona diri-
piendo per multos annos permanſit, tandem per chriſtianos
captus, ac ſancto officio præſentatus, citra omnem tergiuer-
ſationem examinatus culpas ſuas faſſus, de omnibus veniam
petiit. Qui apoſtaſia publice abiurata infraſcriptam pæni-
tentiam perficere coactus fuit. & primo per triennium in tri-
remi pro remigante deſeruire, & pro ſalutari pænitentia qua
ter in anno idoneo ſacerdoti peccata ſua cõfiteri, ſtatutiſq; di
ebus ſacram euchariſtiam ſumere, & quotidie toto tempore
vitæ ſuæ decies orationem Dominicam, & ſalutationẽ ange-
licam dicere.

Apoſtata captus.

CASVS. XIX.

MVſtafa Turca ad fidem catholicam conuerſus, baptiza-
tus, ac Io. Baptiſta vocatus fuit. verum ad ſanctum offi-
cium delatus, cum examinatus fuiſſet, quas poſt abiurauit, nõ
nullas circa euchariſtiam, virginitatem beatæ virginis, ac ba
ptiſmum hæreſes confeſſus eſt. Hic ad triremes per quinquẽ
nium, & vltra iudicum arbitrio damnatus, pro ſalutari pæni-
tentia quinquies in die pater noſter, & totidem auemaria di
cere, & libertate poſtmodum donatus quater in anno certis
feſtiuitatibus ſacratiſſimam ſumere euchariſtiam iuſſus eſt.

CASVS. XX.

ALfonſus Cardineus apud ſanctum officiũ delatus, quod
a fide catholica apoſtataſſet captus, & examinatus, ſe ꝑ

aliquos dies cum hębreo quodam hæbraicã vitam duxisse, ac crocei coloris biretum portasse, & quo facilius (vt asseruit) ab eo pecunias extorqueret, carnes etiã in die veneris se comedisse fassus est. Hic apostasia abiurata per triennium ad triremes pro remigante damnatus, pro salutari pænitentia quotidie decies pater noster, & toties auemaria dicere iussus est.

Apostata.

CASVS. XXI.

Secundo suspectus, & iudicatus.

GAnius Borrus ob hæresis suspicionem captus per ministros Inquisitoris, & examinatus, cum nonnullas hæreses fassus fuisset, ad communem, & publicam omnium hæresum admissus est abiurationem. Verum post aliquot annos ad sanctum officium iterum delatus cum fuisset, quod libros videlicet prohibitæ lectionis tenuisset, ac legisset, codicemq; scripsisset, in quo mulierem ex sacris literis viro digniorẽ probari posse asseruerat, quodque multa scandalosa, ac temeraria, imo & hæretica tenuerit, scripserit, ac docuerit, de his interrogatus aliqua vera, aliqua falsa sibi opposita, cum respondisset, falsaque optime diluisset, quia tamẽ in multis reus fuit inuentus, infrascriptæ pænitentiæ onus subire iussus est.

Quod singulo mense sacerdoti peccata sua cõfiteretur, ac quater saltem in anno certis solennitatibus sacram reciperet communionem. Vt quarta, & sexta feria ieiunaret, & in die Dominica non tantum missam, sed & vesperas audiret. vt die lunæ totum officium mortuorum, & die sabbati coronam diuę virginis diceret. additum fuit ne lectionem publicam legeret literasque, alicui nec mitteret, nec reciperet.

CASVS. XXII.

FRancinus Negliticus qui in manibus Inquisitoris quas tenuerat, & crediderat hæreses abiurauit, secundo delatus quod ante sibi assignatum terminum, quod sibi pro carcere assignatum fuerat, claustrum exiuisset captus, inuentus est libros prohibitæ lectionis secum habere, de quibus cũ ab amicis iam

cis iam reprehensus fuisset, contumaciter est visus lutherano rum sectam defendere, tandem confessus cum fuisset se omnes Caluini hæreses tenuisse, credidisse, Geneuęque fuisse, ibi que in hæreticorum perfidiam iurasse, brachio seculari tradi tus fuit.

CASVS. XXIII.

MOrianus Sistius postquam, & quas tenuerat, & omnes in communi hæreses abiurauit, ad sanctum officium, ꝙ minus plene confessus fuisset (quasdam videlicet qualitates relinquendo) & quod sibi impositam pænitentiam non perfe cisset delatus, & examinatus, cum de perpetratis excusationẽ licet non plene sufficientem adduxisset, iussus est, quia habitellum publice reliquit, iam a se factam abiurationem coram clero, & populo reiterare, habitellumque reassumere, quem si per negligentiam reliquisse inuentus fuerit, ad decennium in triremi pro remigante se seruiturum, si autem per contẽptũ, curię seculari tradendũ cognoscet, carceri autẽ interim mancipatus per quinquennium in die parasceue quinquagin ta ad minus flagelli ictibus ante altare maioris ecclesiæ nudũ sibi dorsum percutiet, quaterque in anno in prefixis, ac taxa tis, sibique assignatis solennitatibus pręmissa sacramentali confessione sacratissimam recipiet communionem.

CASVS. XXIIII.

VXore con qua & matrimonium consumauerat, & per nonnullos annos cohabitauerat, relicta, Venerius Scirpi us, vnam ex approbatis religionibus ingressus, atque in illa professus, omnes sacros ordines & suscepit, & in eis missam etiam celebrando se exercuit. Adde quod etiam populo non sine scandalo pluries prædicauit, auctoritate deinde propria alteram ingressus religionem, tam celebrando, quam populis prædicando in ea per plures annos perdurauit. Spreto tã dem religionis habitu ad vxorem reuertitur, qua mortua al-

teram

teram ducens, ex ea multos filios procreauit. Hic ad sanctum officium delatus, cum examinatus fuisset, plures & Caluini, & Lutheri hæreses per multos annos se tenuisse cōfessus est. Ad Apostolicam sedem causa cum fuisset delata, atque per iuris peritos optime digesta, decisum fuit dictum Venerium iudicio dominorum iudicum, coram quibus causa fuerat agitata, posse tradi curiæ seculari debita animaduersione puniēdū.

CASVS. XXV.

REmucius religiosus sacerdos, & prædicator, de quibusdam hæreticalibus locutionibus, atque de quodam hæresibus consperso libro cuidam ab eo transmisso delatus, cum fuisset captus, atque ad Vrbem transmissus, post nōnullas tergiuersationes confessus est se quasdam quæ Venetijs prædicauerat hæreses, ibidē in manibus Inquisitoris alias formaliter, se de præfatis locutionibus, & libro prędicto mentionem nullam fecisse. De causa interrogatus, quod de ea re ab Inquisitore se interrogatum haud fuisse, respondit. Hic quia crimen in adolescentia perpetratū inexperientia, & ignorantia, operiri precatus est, cum post dictam abiurationem semper catholice viuendo fidem orthodoxam contra hæreticos, & verbis, & scriptis defendisse sit inuentus, ad mitiorem tendentes domini Iudices additis quibusdam quotidianis orationibus triremi pro remige per nonnullos annos deseruire, perfecta tamen formali abiuratione, iusserunt.

CASVS. XXVI.

POscentius religiosus sacerdos, & prædicator, quod in altera, & altera prædicatione quædam hæresim sapientia dixisset, ad sanctum officium delatus, ab Inquisitore vocatus, & examinatus, cū minus satisfecisset iussus est ad Vrbem venire, vbi super scriptis suis examinatus se illa tenuisse, credidisse, ac prædicasse respondit. Et quia in ipsis scriptis aliqua

hæretica

hæretica,aliqua erronea,& aliqua ſcandaloſa inuenta fuere, abiurata formaliter, & publice omni hæreſi pænitentium hæ reticorum pœnis iuſſus eſt ſubiacere.

CASVS. XXVII.

BRiſolius Nicaſiæ dominus qui iamdudum omnes pene modernas hæreſes abiurauerat, de relapſu,& impænitē-tia ad ſanctum officium delatus, contra illum quamplurimi (nam ad viginti eorum numerus aſcendebat) teſtes examina ti cum fuiſſent,licet alii ſingulares,alii falſitate,vel varietate notati fuiſſent, qualemqualem fidem facere viſi ſunt, cen-ſuit ſanctum officium eiuſdem Briſolii (nam lecto ſemper de cūbebat)attento lāgore,vt in ſecuriori domo recluderetur, vbi appareret an in luce,vel in tenebris ambularet,catholico rū virorū cuſtodia, dominorum Iudicū arbitrio,illum obſer-uaret,ibique pro ſalutari pænitentia quotidie coronam bea-tæ virginis, & ſeptem pænitentiales pſalmos, terque in heb-domada officium mortuorum dicere iuſſus eſt, & quolibet menſe ſacerdoti idoneo peccata ſua confiteri, ac quater in anno ſacratiſſimam euchariſtiam ſtatutis diebus ſumere. Adde tertium,quod certam pecuniæ ſummā duobus xenodo chiis infra ſibi aſſignatum tempus conferat, & exſoluat.

CASVS. XXVIII.

IVsbinda qui alias in multis hæreſibus comprehenſus, illas & omnes hæreſes formaliter abiurauerat, ad ſanctum offi-cium delatus, quod nonnullos complices in ſuo examine ſub ticuiſſet,iterum a miniſtris ipſius ſancti officii captus, & exa-minatus, quod ab ipſis complicibus, quia ditiores, & poten-tes erant, ſibi valde timuiſſet,ſe in eo defeciſſe reſpondit.Hic abiuratione de vehementiori hæreſis ſuſpicione pręhabita, pro remige in triremi iuſſus eſt perpetuo deſeruire, & pro ſa lutari pænitentia quinquies in die orationem Dominicam, totieſque ſalutationem angelicam dicere.

ET quia Inquiſitores quandoque (vt in c. vt officium. de hæret. li. 6.) duarum idonearum perſonarum, quãdoque etiam expertium huius negotii notariorum miniſterio vti cogũtur, ne quem pluries, & pluribus accidere vidimus, eis error amplius occurrat, non ſententiarum modo, & abiurationum, verum etiam citationum, relationum, proceſſuum, ratificationum, ceterarumque ſancto officio deſeruientium ſcripturarum formulas huic noſtro labori addere curauimus. quas quidem non vt ad verbum ſeruarentur, ſed potius prout ſuo propoſito deſeruire iudicabunt Inquiſitores, ſubnectere voluimus.

FORMA præcepti, ſiue citationis.

Die tali, menſis talis, anni talis.

PRæcipiatur, & in ſcriptis detur, & dimittatur exparte Reuerendi Domini Inquiſitoris, vel Vicarii .N. talis viciniæ, vel ad portam eius habitationis, quatenus infra tres dies proxime futuros pro primo, ſecundo, & tertio, & ꝓ peremptorio termino hac vna pro trina, & ſub pœna excommunicationis debeat effectualiter dediſſe, & ſoluiſſe &c. occaſione &c. Et ſi in præmiſſis ſentiat ſe grauatum, compareat prima die iuris proxime futura tali hora, coram præfatò Reuerendo Domino Inquiſitore ad eius ſolitum bancum iuris, ad allegandum quare nõ debeat &c. vel debeat perſonaliter comparere coram præfato Reuerendo Domino Inquiſitore ad audiendum, & reſpondendum ipſi domino de fide, vel de eo quod ei placuerit dicere, vel ad informandum officium, vel pro intereſſe eius officij. Deinde in actis ſubſequatur.

Præfatus Reuerendus Dominus Inquiſitor commiſit, impoſuit, & in mandatis dedit, & dat. N. nuncio ſanctiſſimæ Inquiſitionis talis, præſenti, quatenus ex ſui parte, & mandato vadat, portet, & in ſcriptis det, & dimittat ſimiles copias ſupradicti præcepti, ſupradicti tenoris, & vnam ad domum habitationis

bitationis ſupradicti.N.& aliam affigat ad valuas eccleſię ma ioris.N. vel ad locum ringheriæ ad quem citantur abſentes a ciuitate.N. & hoc ex officio, & debito officio prædicti Reuerendi Domini Inquiſitoris.

FORMA relationis currerii ſiue nuncij.

Die tali, talis menſis, anni talis.

N. Currerius, vel nuncius ſancti officii iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquiſitori, vt ſupra, & mihi notario publice ſtipulanti ſe hodie portaſſe & in ſcriptis dediſſe,& dimiſiſſe ſimilem copiam prædicti pręcepti, tenoris vt ſupra, ad domum habitationis prædicti .N. & ſic in dicta domo,& ad dictam domum dixiſſe,feciſſe in totum, & per totum, & in omnibus, & per omnia, & prout in dictis commiſſione, & præcepto continetur, & fit mentio. vel affixiſſe ad valuas, vel ad locum ringheriæ.

ALIA forma citandi abſentem.

NOs.N. Inquiſitor hæreticę prauitatis in tali diœceſi, vel prouincia, ſiue dominio a ſancta ſede apoſtolica ſpecialiter delegatus tibi.N. perſonaliter, vel ad domum tuæ habitationis auctoritate apoſtolica qua fungimur in hac parte tenore præſentium præcipimus, & mandamus,quatenus per totum diem craſtinum, vel infra tot dies coram nobis, vel vicario noſtro cōpareas perſonaliter, & te pręſentes in noſtræ ſolitæ audientiæ camera ſita in tali loco ad audiendum, & reſpondendum quicquid dicere volueris, & poteris ad ea quæ tibi dicentur, vel quare declarari non debeas excommunicatus, vel hæreticus, & incidiſſe in omnes pœnas, vel reſponſurus de fide catholica, & de eius articulis, vel de eccleſiæ ſacramentis ſub pœna hæretici impænitentis, vel relapſi, vel confiſcationis omnium bonorum tuorum, vel ad audiendū ea omnia quæ tibi præmiſſa occaſione iniungere voluerimus

prout ex actis apparet ſcriptis per notarium, & canzelarium noſtrum infraſcriptum die ibi contenta &c. alias &c. & hoc ex officio, & debito officii noſtri die &c.

Præfatus dominus Inquiſitor commiſit &c. vt ſupra.

N. Currerius, & nuncius ſanctiſſimæ Inquiſitionis iens,& rediens &c.

FORMA accuſandi contumaciam.

Die tali menſis talis.

PRo parte N. procuratoris fiſcalis ſanctiſſimæ Inquiſitionis accuſata fuit contumacia .N. citati prout in actis, & non comparentis, & requiſitum ipſum declarari excommunicatum, & iuxta contenta in dicto præcepto, alias proteſtãdo &c. & declarando &c. & hæc non recedendo a quatenus in eo,& idem inhærendo &c.

Qui Reuerendus Dominus Inquiſitor attenta contumacia ipſius. N. declarauit, & declarat præfatum.N.incidiſſe in omnes,& ſingulas pœnas cõtentas in ſupradicto p̃cepto, &c. mandando &c.

ALIO modo.

Die tali, menſis talis.

PEr magnificum.N. procuratorem fiſcalem ſanctiſſimæ Inquiſitionis in termino aſſignato.N. ad ſe præſentandum & comparendum , & dicendum , & oſtendendum quare declarari non debeat excommunicatus , & incidiſſe in omnes , & ſingulas pœnas a iure,& ſacris canonibus contra huiuſmodi excommunicatos iniunctas , & taxatas, & ad alias pœnas de quibus & prout in præcepto eidem .N. tranſmiſſo , & in actis continetur,accuſata fuit ipſius .N. non comparentis cõtumacia, & requiſitum in eo inſiſti,& fieri,& declarari prout in eo,alias proteſtatus eſt contra præfatum Reuerendum Dominum Inquiſitorem de recuſatione, & pœnis iuris, & de reclamando &c.

Qui Reuerendus Dominus Inquiſitor &c.

FORMA

FORMA comparitionis spontaneæ.

Die tali mensis talis.

N. filius .N. de tali loco, talis diœcesis comparuit coram Reuerendo Domino.N. Inquisitore.N. sedente in sede &c. ad effectum eidem exponendi, & significandi omnes, & quoscunq; errores in quibus hactenus incurrit, ab eo etiam suscipiendi quamcunque salutarem pænitentiam, quam & si quam eidem imponere, & iniungere voluerit, offerens etiã ex habundanti, & alias, & prout melius promittere, & fide iubere potest, de non recedendo a loco quem præfatus domi nus Inquisitor eidem assignabit, & deputabit, nec ab eo fugã facere, & alia faciendo prout præfato domino Inquisitori vi debitur & placuerit, protestando &c.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis prędictis, & visa dicta comparitione spontanea, & constitutione per dictum .N. & eius requisitione, attendens, & considerans quod sancta mater ecclesia ad se redeũtes gremium non claudit, præfatam comparitionem admittit ordinauitq́;, & ordinat dictum .N. præsentem quod non recedat a tali loco. in quo quidem loco ipsi .N. præsenti assignauit, & assignat pro carcere eidem talem cameram positam in tali. promittente ipso .N. de non recedendo, nec fugam faciendo ab ea, & nõ loquendo cum aliquibus personis absque speciali licentia ipsius Reuerendi Dñi Inquisitoris, & hoc sub pœna scutorum sanctissimę Inquisitioni aplicandorum, & pręfata omnia omni meliori modo &c. præsente dicto .N. præfata acceptãte, & promittente præfato Reuerendo Domino Inquisitori, &c. & pro eo promittente, & fideiubente Domino.N. Deinde fiat instrumentum per notarium, pro fideiussione. Et si pro tunc non potest remanere fideiussor, promittat præsentare illum totiens quotiens ipsi Domino Inquisitori placuerit, & ab eo fuerit requisitus, sub taxata pœna.

FORMA denunciationis alicuius quem suspe-ctum habet de hæresi.

DIe tali, talis mensis, talis anni .N. filius. N. talis loci, talis diœcesis comparuit coram Reuerendo Domino Inquisitore sedente pro tribunali in camera suæ solitæ audientiæ, & residētiæ, deposuitque vt infra, dicens. Padre Inquisitore ho veduto &c. ho vduto &c. Interrogatus vbi, quando, & quibus præsentibus, respondit &c. Et dato eidē, atq; ab eodē accepto iuramento, interrogatus si quæ dixit atque deposuit vera sint, & an amore vel odio alicuius dixerit, & deposuerit, Respondit quod non.

Acta sunt hæc die. & anno quibus supra.

Deinde subscribat denuncians.

ALIA forma denunciationis.

Die tali, talis mensis.

IN præsentia mei notarii, & testium infrascriptorum .N. filius. N. de tali loco, talis diœcesis, talis ætatis, & staturæ cō paruit personaliter coram Reuerendo Domino Inquisitore sedente pro tribunali in camera suæ solitę audientię, & residentiæ, & denunciauit eidem Domino Inquisitori quod .N. de tali loco, talis diœcesis asseruit, dixit, vel fecit talia, & talia contra fidem catholicam (ponantur singula) Quo facto, & collato ipsi denuncianti iuramento de veritate dicenda, interrogatus respondit. Et primo vnde sciat, vel nouerit prędicta, a quo, vel quibus, & quibus pręsentibus, vbi, quo die, & cuius mensis.

Vltimo interrogatus si amore, vel odio pręd. icta denunciauit, Respondit.

Tandem ei imponatur, vt omnia sub secreto seruet. post sequatur.

Acta sunt hęc in tali loco, die, & anno quibus supra.

FORMA affixionis literarum.

Die tali, talis mensis.

Reuerendus Dominus Inquisitor commissit, imposuit, & in mandatis dedit, & dat .N. currerio communis, vel nuncio sancti officij præsenti, & acceptanti, quatenus ex sui parte, & mandato vadat, portet, & affigat, & affixas dimittat similes copias infrascriptarum literarum publicatarum in valuis ecclesiæ cathedralis, & in omnibus locis consuetis, tenoris hmōi.

FORMA relationis currerii.

Die tali, talis mensis.

N. Currerius iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori, & mihi notario publicæ personæ stipulanti, se hodie portasse, & affixisse, ac affixas dimisisse similes copias præfatarum literarum in foro, & in valuis ecclesiæ cathedralis, & talis, & talis loci, vbi solent similes copiæ affigi, & dimitti. & hoc ex officio.

FORMA examinandi testes iuratos.

Die tali, talis mensis, & anni.

N. filius .N. de tali loco, talis diœcesis testis citatus, productus, requisitus ad petitionem, & instantiam .N. vel citatus a Reuerēdo Domino Inquisitore causa, & occasione perhibendi testimonium veritatis super causa, & quæstione .N. detenti, vel accusati, seu delati apud præfatum Dominum Inquisitorē, delato prius ipsi testi solenniter iuramento per præfatum Dominum Inquisitorem de veritate dicenda super tota ipsa causa, remotis, timore, amore, & omni humana gratia iurauit, & iurat tactis corporaliter scripturis in manibus præfati Domini Inquisitoris, dicere veritatē de his quę nouerit, & interrogatus fuerit super causa antedicta. Et primum interrogatus, si &c.

FORMA

FORMA sententię interlocutorię ad supponendum aliquem quęstionibus, seu tormentis.

NOs .N. Inquisitor in .N. a sancta sede apostolica specialiter delegatus attendentes meritis processus facti per nos contra te .N. diligenter examinatis, quod tu es varius in tuis confessionibus, vel quia minus plene indicia euacuasti, ea propter vt veritas ab ore tuo clarius habeatur, & ne deinceps aures iudicum offendas, interloquendo declaramus, iudicamus, & sententiamus, hodie tali hora te supponendum quæstionibus, & tormentis, & hoc habito consilio in iure, & sacra theologia peritorum, & assensu Reuerendissimi Episcopi, vel eius vicarii.

Et quia iterari non possunt tormenta, sed continuari, si reus non fateatur cum Iudex illum deponi iusserit, subiungat, animo continuandi vsque ad claram veritatem habitam &c.

FORMA processus formandi.

IN nomine domini amen. Anno ab incarnatione Dñi &c. Die tali mensis talis, per præceptum accitus, vel per ministros sancti officii captus, vel sponte oblatus .N. filius .N. de tali loco, talis diœcesis, & constitutus coram Reuerendo Domino .N. Inquisitore .N. pro tribunali sedente in camera suę solitæ audientiæ, & residentiæ, vel qui ad instantiã, vel de cõmissione præfati Domini Inquisitoris, die tali per illos de familia baricelli tali hora fuit captus in tali loco, talis diœcesis, & successiue ductus incarceribus præfatæ sanctissimæ Inquisitionis, & eidem delato iuramento de veritate dicenda de, & super omnibus de quibus interrogatus fuerit, & eo præstito manibus corporaliter tactis scripturis in manibus præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, vel vicarii, qui ipsum de huiusmodi iuramenti importantia admonuit, & certificauit, interrogatus respondit, vt infra.

Et primo interrogatus, si scit causam suæ capturæ, seu detentionis,

tentionis, vel citationis, Respondit. Interrogatus. Respondit Interrogatus. Respondit.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis prę fati .N. responsionibus, pro nunc distulit prosecutionem præsentis examinis, & dictum constitutum consignauit .N. custodi carcerum præsentem, vt eum duceret ad locum ei deputatum, animo prosequendi &c.

Acta fuerunt præfata omnia .N. in præsentia .N. & .N. testium, etc.

Die tali &c.

COnstitutus coram Reuerendo Domino Inquisitore qui supra .N. qui supra detentus vt supra, & eidem delato iuramento vt supra, interrogatus Respondit vt infra.

Et primo interrogatus &c. Respondit &c.

Volens autem præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor omnino deuenire ad executionem pro eruēda veritate a præfato .N. & in executionem consiliorum reuerendorum theologorum, & magnificorum in canonico, & ciuili iure peritorum, etiam Reuerēdissimi Episcopi vel vicarii participata auctoritate, de quibus omnibus aparet in actis scriptis per me notarium, dicto .N. custodo carcerum iussit præfatum .N. de carcere educere, atque ad .N. locum in quo præfati officii detenti torqueri solent, & quæstionari præmissa protestatione de eo non torquendo circa ea quæ cōfessus est, & conuictus, sed solum super negotiis quæ pro saluis haberi vult, & intendit omni meliori modo &c. & delato eidem .N. de veritate dicenda de & super omnibus de quibus interrogatus fuerit, & per eum præstito iuramento, interrogatus respondet, Signor non. & cum semel & iterum monitus vt veritatem fateretur, & semper in negatiua persisteret, præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor .N. ministro iussit præfatum .N. ligare, & ad funem leuare &c. vel .N. ministro iussit quatenus attēta relatione medicorum, & de qua in actis, quod ad aculeum siue ad funem leuari non possit, quatenus inter digitos vtriusque manus eidem ligna ponat, & ipsos digitos cordula

stringat,

ſtringat, vel igni, vel, vel. Qui quidem .N. cum ligatus torqueretur clamare cæpit, Io ſon morto, oime, oime. (ſcribantur ſingula verba ipſius torti, nec calamo parcat notarius) & cum præfatus Reuerendus Dominus Inquiſitor videret ipſum .N. in negatiua perſiſtere, iuſſit ipſum altius eleuari, vel arctius torqueri, & cum &c. ſcribantur ſinguli actus.

Tandem cum præfatus Reuerendus Dominus Inquiſitor videret ipſum .N. conſtitutũ perſeuerare negando, nec aliud ab eo haberi poſſe, ipſum ſoluere, & sligare fecit, animo tamẽ & intentione continuandi ipſa tormenta, & in ipſis vſque ad claram veritatem perſeuerandi, monens ipſum conſtitutum pro die &c. ad continuandum in tormentis examen huiuſmodi, & hoc ipſo conſtituto præſente, audiente, & intelligente, & pręfata omnia, omni meliori modo, &c.

Acta fuerunt &c. Ponantur nomina teſtium, & miniſtrorum. Et ſucceſſiue ipſum cõſtitutum conſignauit præfato .N. cuſtodi carcerum conducendum ad locum vnde extractus fuit cuſtodiendum.

Si autem reus confiteatur, proſequatur proceſſus vſque ad diffinitiuam ſententiam.

FORMA ratificandi proceſſum per delatum iam confectum.

Conſtitutus .N. coram præfato Reuerendo Domino Inquiſitore dictus .N. detentus vt ſupra, de carcere per .N. cuſtodem de mandato ipſius Reuerendi Domini Inquiſitoris eductus, & eidem lectis per me notarium infraſcriptum eius conſtitutis per eum factis, videlicet vno ſub die tali talis menſis, alio ſub die tali &c. tenoris infraſcripti, vel eidẽ examine quod tali facto ſibi in tortura, videlicet. Legãtur omnes, deinde ſequatur.

Ad eius plenam audientiam, & intelligentiam præmiſſa prius monitione eidem per me notarium facta quod bene aduertat, quod ſi quanta in ſupraſcriptis conſtitutis ſunt vera,

ea approbet,

ea approbet, & ratificet, sin autem minus, non. Ea omnia & singula in suprascriptis cõstitutis per me notarium lectis ad eius plenam audientiam, & intelligentiam, sponte, approbauit, & rarificauit, & approbat, & ratificat omnia, & singula suprascripta in dictis cõstitutis cõtenta, in totũ, & pertotũ, in omnibus, & per omnia, & pro vt in dictis cõstitutis continentur, & fit mentio, dicendo, & subiungendo. Et mi rincresce di hauere offeso la diuina Maiestà, e ne dimando perdonanza a Dio, & a V. R. offerendomi di abiurare tutti li mei errori, & accettare tutta quella penitentia salutare che V.R. mi imponerà. Et hæc omnia ad præsentiam Domini Sindici fiscalis præfata acceptantis, & instantis &c.

Si autem habet aliquid minuere, addere, vel mitare dicetur, & eo monito ꝙ bene aduertat, quia agitur de eius interesse vitæ, & honoris, idcirco tam quæ superioribus dixit si vera sunt approbet, & ratificet, si minus, non. Respondit, ciò c'ho detto &c. lo approbo, ratifico, & confermo. Ben è vero, che doue io ho detto &c. reuoco, e reprobo tutto, e tutto il resto ilquale si contiene nelli detti mei constituti contrario alla mia confessione ratificata come di sopra, e tutto ch'io ho fatto, o detto come &c. l'ho fatto come &c. Addendo solum primo eius constituto vbi dicit, & deponit &c. Addendo hęc verba &c. Et secundo constituto &c. & successiue obtulit se abiurare omnes hęreses, & amplecti pœnitentiam sibi a Reuerendo Domino Inquisitore iniungendam.
Et hæc in præsentia &c.

FORMA confrontationis testium cum delato, vel delatorum inuicem.

QVIBVS auditis pręfatus Dominus Inquisitor volens omnino veritatem huiusmodi negotii habere, mandauit dictum N. ad se conduci pro fienda confrontatione quo adducto interrogatus dictus constitutus si ipsum N. cognouit, & cognoscat, Respondit, sic, vel non, Interrogatus similiter N. si cognouit, vel cognoscat dictum constitutum, Respondit,

Io lo conoſco, e ſono tanti anni &c. (exprimantur) e ſtà in tal cõtrada, &c. e ſi dimanda, &c. & è q̃llo .N. Interrogatus ſi ea quæ dixit in ſuo examine ſunt vera, Reſpondit, ꝙ ſic. Tunc legantur quæ depoſuit contra conſtitutum, & poſtmodum iterum interrogetur ſi illa ſunt, vera. Reſpondit &c. Et hæc ad præſentiam, & intelligentiam ipſius. N. dixit, & affirmauit.

Quibus auditis præfatus Reuerẽdus Dominus Inquiſitor iuſſit adduci. N. quo adducto interrogatus præfatus conſtitutus ſi ipſum .N. cognouit, & cognoſcat, vt ſupra, & tandem ſubſequatur.

Quibus auditis præfatus Reuerẽdus Dominus Inquiſitor volens commodius huius negotii veritatem habere, mãdauit dictum. N. ad carcerem cõduci, & ibi cuſtodiri donec & vſq; quo aliud ordinatũ fuerit. N. autem, & .N. licentiauit monens illos &c. Et talis confrontatio ſæpius poteſt iterari prout videbitur expedire.

FORMA condemnandi, & pænitentiandi eum, qui falſum teſtimonium perhibuit in negotio fidei.

IN negotio & cauſa. N. inſtante Magnifico Domino. N. procuratore fiſcali Sanctæ Inquiſitionis, victum N. tamquam teſtem falſum, ac falſarium per Reuerendum Dominum Inquiſitorem condemnari, penitentiari, & priuari, ac alia omnia dici & fieri iuxta conſilium ſuperinde factum per Reuerendos, & Magnificos Dominos Doctores, etiam cum participatione Reuerendi Domini Vicarii Epiſcopalis, &c. & alia in premiſsis neceſſaria, & opportuna fieri proteſtando &c.

Præfatus Reuerendus Dominus Inquiſitor viſo proceſſu dicti .N. mendacii, & periurii in eo contenti confeſſione per eum facta, & ratificata, de tractatu, & deliberatione per eum habitis pro deponẽdo falſo teſtimonio, & ad dictum effectũ ſe præſentaſſe præfato officio, & examini ſe ſuppoſuiſſe animo, & intentione faciendi, & defendendi dictũ. N. pro ſuſpicione

cione hæresis detentum, vel offendendi dictum N. in causa hæresis,& pro ut in actis, & omnibus diligenter, & mature consideratis,& superinde habito maturo consilio, & diligen ti consideratione,& pro tribunali sedente in camera suæ soli tæ audientiæ, & residentiæ.

Christi, & beatæ Mariæ semper virginis nomine inuocato in causa vertẽte inter Magnificum Dominum N. procura torem in sancto officio,& dictum N. præsentem,audientem, & intelligentẽ declarauit,seutentiauit,pęnitentiauit,& condemnauit dictũ N.in modum qui sequitur.

Et primo ad seruiendũ pro remige in triremi per tot annos, maxime falsum tectimonium perhibuit offendendo, si autem defendendo, mitius punitur.

Secundo ꝙ singulis diebus per tot annos &c.

Tertio ꝙ non possit amplius ferre testimonium, & alia ad arbitrium iudicis secundum grauitatem falsitatis.

FORMA promissionis, seu fideiussionis.

CORAM præfato Reuerẽdo Domino Inquisitore pro tribubunali sedente in camera suæ solitæ,&c. constitutus,& existens N. detentus,qui die tali,mensis talis,præsentis anni abiurauit eius hæreses,& condemnatus, & penitẽtiatus fuit prout in actis,vel qui die tali,&c. captus,& detentus fuit,vel qui sponte constituit, & præsentauit se pro vt in actis &c. petiit,& requisiuit a præfato Reuerendo Domino Inqui sitore quatenus velit, & debeat, & ex eius officio (ꝙ quatenus expediat implorauit, & implorat omni meliori modo &c.) mãdare eum a carceribus in quibus de præsenti detinetur re laxari,& ei assignare in carcerem, & pro carcere domum habitationis suæ,vel totam diœcesim,vel vrbem,vel &c. offerrens,& promittens ab ea nõ recedere,absq; speciali licentia, & mandato præfati Reuerendi Dñi Inquisitoris, & in scriptis,& pęnitentiam sibi iniunctam exequi,& facere, et compa rere,et se pręsentare, etiam vltra tempora in dicta eius pęni-

tentia expressa ad omnem requisitionem præfati Reuerẽdi Domini Inquisitoris, et de exequendis prædictis etiam fidem iubere, et alia dicere, et facere ad quę tenetur.

Qui Reuerendus Dñus Inquisitor visis et auditis prędictis, attenta qualitate personę dicti. N. et eius paupertate, vel alia qualitate etc. Ipso. N. promittente, et fideiubente de non recedendo, de exequendo, et parendo, et de se pręsentando vt supra, et prout supra per eum expressum est, sub pęna scutorum &c. (secundum facultatem) applicandorum ipso iure, & facto in casu contrauentionis præfato sancto officio in carcerum, & pro carcerum erectione, & refectione, seu munitione applicandorum, domum, vel ciuitatem &c. a qua recedere non possit sine licentia speciali, & mandato præfati Reuerendi Domini Inquisitoris. & inscriptis, mandauit, & mandat ipsum relaxari a carceribus præfatæ sanctæ Inquisitionis, in quibus de præsenti detinetur. & præfata omnia omni meliori modo, &c.

Et præsente dicto .N. præfata omnia acceptante, & promittente de non recedendo a dicta domo, vel ciuitate, &c. & de exequendo, parendo, & se præsentando, vt supra sub pęna scutorum, &c. ipso iure & facto in casu contrauentionis applicandorum, vt supra. Et pro eo eiusq, precibus, & mandato promisit, & fideiussit, & se principaliter, & in solidum obligauit .N. cum confessione maioritatis ex abundanti &c. & sciens non teneri, volens omnino teneri, ẽt iureiurando &c. Et ambo principaliter, & insolidum, cum debitis renuntiationibus, bonorum obligationibus, iuramento in forma cameræ amplissima, & cũ constitutione procuratoris, &c. & cum iuramento &c. & quam fideiussionẽ pręfatus. N. fecit, & facit per annum vnum tantum proxime futurum, quo elapso non intendit vllo modo ad aliquid teneri, & protestatur, &c.

Et hæc ad præsentiam Magnifici .N. Procuratoris fiscalis accipientis in parte, & partibus, &c. & pro testibus adhibiti sunt N. N. & N.

FORMA

FORMA sequestri fiendi.

REVERENDVS Dominus Inquisitor,&c.ad instan tiam Domini Fiscalis,eiusq; petitionem omni meliori modo, iure, via, & forma, quibus melius potest,exposito prius ipsi Domino Inquisitori per dictum Dominum fiscalem,ꝙ multũ, & iuste timet de dilapidatione,& occultatione instrumentorum,fructuum,et bonorum existentium in domo,et in et super possessione .N. detenti in carceribus,vel suspecti de hære si etc. volens,et intẽdens pręfatus Dominus Inquisitor in quã tum potest obuiare cuicunq; scãdalo quod occurrere posset, iussit,præcepit,et mandauit omnibus, et singulis vtriusq; sexus personis,quatenus nullus audeat,vel præsumat accedere ad dictas domum,et possessionem,nec ab inde scripturas,vel fructus,vel alias res remouere,sine expressa licentia dicti Domini Inquisitoris,sub pęna scutorum &c. applicandorũ, etc. reseruato tamen omni iure dicto .N. tàm in dicta possessione,quàm in proprietate prædicta, et etiam omni iure ei competente in fructibus antedictis, ac si ipsum sequestrum factũ non fuisset. Præterea ipse Dominus Inquisitor imposuit, et in mandatis dedit,et dat .N. currerio publico cõmunis,quatenus ex sui parte,impositione,cõmissione,et mandato,dicat et præcipiat .N. et .N. consulibus .N. quatenus omnes, et singulos fructus extantes de præsenti, et insuper qui in dicta possessione,et proprietate erunt,colligere debeant, et saluare,ac penes se in sequestro tenere,nec alicui personę respondere,vel tradere,sine speciali licentia ipsius Reuerendi Domini Inquisitoris, sub pœna de qua supra,et inde etc.

FORMA relationis Currerii.

Die tali,mensis talis, anni, etc.

N. CVRRERIVS, vel Nuncius sanctę Inquisitionis, iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori, & mihi Notario publicæ personæ stipulanti se

tali

tali die (exprimatur) portasse,& in scriptis dedisse, & dimisisse similem copiam suprascripti sequestri ad domum habitationum præfatorum consulum talis loci , vel etc. & ibi dixisse, fecisse,& præcepisse in totum,& per totum, & in omnibus,& per omnia, & pro vt in dicto sequestro continetur,& fit mentio,& hoc ex officio,&c.

FORMA absoluendi delatum de hæresi,quando nihil legitime probatum est contra eum.

NOS frater .N. de tali loco sacræ Theologiæ professor ord.Pręd. Hæreticæ prauitatis Inquisitor in tali prouincia, vel diocesi a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus. Attendentes quòd tu .N. de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis delatus de tali,& tali hæresi, vel errore (totum inseratur) Attendentes etiã illa esse talia quæ nõ valebamus, nec debebamus cõniuentibus oculis pertrãsire, descẽdimus ad inquirendũ si prædicta aliqua fulcirentur veritate, testes videlicet, examinando, te etiam citando, arrestando,& interrogando, ac alia omnia quæ secundum canonicas sanctiones decebant faciendo. Ea propter visis,& diligenter examinatis omnibus actis,& actitatis in hac causa,& omnibus ęqualance libratis, habitoq; consilio peritorum, tàm iniure, quàm in Theologica facultate, illoq; sępius repetito, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, ac habentes præ oculis solum Deũ, & nagotii veritatem, sacrosanctis Euangeliis coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, ad nostram sententiam in hunc modum procedimus.

Christi nomine inuocato. Quia per ea quæ vidimus,& audiuimus in causa vertente in sancto officio inter .N. procuratorem fiscalem dicti sancti Officii,& te .N. de tali loco, producta,& oblata, acta,& actitata sunt coram nobis in præsenti causa non inuenimus aliquid contra te legitime probatum de his de quibus delatus fueras nobis, Pronunciamus, declaramus,

ramus, ac sententialiter diffinimus cõtra te nõ esse, nec fuisse aliquid actum legitime coram nobis, propter quod possis, vel debeas hæreticus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hęretica prauitate. quare te a pręsenti instantia, inquisitione, & iudicio totaliter relaxamus, & absoluimus.

Ita pronunciauimus, & sententiauimus nos .N. Inquisitor qui supra.

Lata fuit hæc sententia, Die tali, in tali loco per Reuerendum Dominum Inquisitorem, & lecta per me Notariũ infrascriptũ coram testibus infrascriptis videlicet. N. N. N. &c.

ALIA forma eiusdem materiæ.

CHRISTI nomine inuocato. Pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, Per hanc nostram diffinitiuam sententiam quam de iurisperitorum consilio pariter, & assensu ferimus in his scriptis in causa, & causis coram nobis vertentibus in officio sanctisime Inquisitionis inter Magnificum Dominum .N. Procuratorem Fiscalem dicti sancti Officii ex vna, & te .N. de tali loco, reum conuentum, inquisitum & processatum de & super eo, quod talia vel talia dixeris, vel feceris, prout latius in actis, & processu deductum, & expressum, fuit partibus ex altera, visis tàm cõtra te deductis, quàm ad tui defensionem allegatis, ac omnibus quæ vidẽda, et considerãda erant, Dicimus, pronunciamus, sentẽtiamus, et declaramus te præfatum .N. tamquam non culpabilem, repertum ab inquisitione, processu, et instãtia præsentis iudicii absoluendũ, & liberandũ fore, & esse, prout absoluimus, & liberamus, & super illis pręf. procuratori fiscali perpetuũ silentium imponendũ fore, & esse, prout imponimus, fideiussionesq;, et obligationes per te factas, et præstitas, tàm hic, quàm alibi cassandas, et abolendas fore, et esse, prout cassari, et aboleri mandamus omni meliori modo, etc.

Ita pronunciauimus, et sententiauimus nos .N. Inquisitor, etc.

FORMA

FORMA ferendi sententiam contra diffamatum de hæresi, vt purget se canonice.

NOS frater .N. ord. Pręd. &c. Inquisitor hæreticæ prauitatis a sancta Sede apostolica specialiter delegatus, cum interuentu, consilio, & assensu Reuerẽdissimi D.N.&c. Episcopi .N. vel .N. Vicarii Episcopalis, considerantes quod tu .N.&c. Officio sanctæ Inquisitionis delatus fueris de tali, tali, & tali decreuimus, vt super præmissis, & aliis, pro vt in processu latius deductum est, nostrorum officialium interrogationibus te subiiceres. Visis igitur, & cõsideratis delationibus prædictis, seu testium dictis, tuisq; ad interrogata responsionibus, confessionibus, & excusationibus, ac testium pro parte tua examinatorum dictis, processuq; pluries in consilio iuris, ac sacræ Theologiæ peritorum discusso, consideratisq; considerandis ad talem decreuimus deuenire sententiam.

CHRISTI nomine inuocato. Pro tribunali sedentes, & solum Deum pre oculis habentes, in causa, & causis in officio sanctæ Inquisitionis, inter Magnificũ Dñm .N. eiusdem Officii Procuratorẽ, Fiscalem ex vna, &.N. reum cõuentum, & processatum de, & super obiecta fautoria, seu receptatione quorundam hæreticorum, ac publica diffamatione ex altera parte, pendeñ. sententiamus tibi tamquam de fautoria, seu receptatione, vel hæresi diffamato indicendã esse purgationẽ canonicam quarta manu tui ordinis, vel maioris, vz quatuor hominibus catholicę, & probatę vitę, qui de trãsacto tpe vitę tuę cognitionẽ habuerint, tali die facere tenearis, monẽtes te, quòd si in ea facienda defeceris, de fauctoria, seu de receptatione hæreticorum, vel pro hæretico conuicto (si totaliter diffamatus fuit) habebimus, & ita indicimus, ac mandamus.

Ita pronunciamus, & sentẽtiamus nos .N. Inquisitor, &c.

SEQVITVR forma purgandi se Canonice.

EGO .N. de tali loco, &c. talis diœcesis constitutus coram

ram vobis Domino .N. Inquisitore,& D. N.Episcopo,seu Vicario Episcopali in iudicio positus, vt omnem suspicionẽ de hæresi,aut fautoria, seu receptatione ortam, tàm ex vestris, quàm aliorum mentibus eiiciam,atq; omnino euellam,Dico atque corde,& ore fateor,ac iuro,quòd non obstantibus prędictis in processu,& sentẽtia deductis, me esse,& fuisse immunem ab omni hæresi,fautoria,defensione,& receptatione hæretica,& iuro me talia,& talia (exprimantur quæ ei opposita fuerunt) me non fecisse mala aliqua intentione, nec vt cum aliquibus hæreticis communicarem, nec eis fauerem. Ideo precor Reuerẽdas dominationes vestras quatenus hos quos huc adduxi Dños tanquã meos compurgatores, admittatis.

Qui quidem Dñi admissi iurabunt infrascripto modo vz.

Ego .N. Cardinalis,vel Episcopus, vel Dñs talis loci iuro me credere suprascriptum .N. veritatem dixisse,ac iurasse.

Ego .N. &c. iuro me credere, vt supra.

Ego .N. &c. iuro me credere vt supra.

Quibus peractis subsequatur sentẽtia infrascripto modo.

Qui Reuer. D. Inquisitor pronunciauit prout infra.

CHRISTI nomine inuocato pro tribunali sedentes, & solum Deũ præ oculis habentes,in causa,& causis prędictis & inter easdem partes vertentes, visa purgatione canonica per te .N.coram nobis facta, visisq; compurgatorum testimoniis,pronunciamus,sententiamus, & declarmus te.N.esse boni testimonii virũ,& ex deductis amplius non esse molestandũ, fideiussionesq;, & obligationes in officio S. Inquisitionis prçstitas cassandas fore, prout cassari mandamus. Ob id tñ quia dictus.N.delatus fuit, ꝙ talia, & talia perpetrauit, & vt in futurũ cautius viuere discat,& ne malis exẽplis,mala de se amplius suspicari ꝑmittat,condemnamus,&c. & alias pro salutari pęnitentia iniungimus,vt talia,ac talia dicat, & faciat.

Ita pronunciamus nos frater .N. Inquisitor,&c.

FORMA sententiæ contra leuiter suspectum de hæresi.

NOS .N. Inquisitor hæreticæ prauitatis a sacrosancta sede

apostolica delegatus, cum interuentu Reuerendissimi D.N. Episcopi talis ciuitatis, vel Vicarii, Attendentes, quòd tu .N. de tali loco talis diœcesis delatus fueris de hæretica prauitate ad sanctum officium (exprimantur articuli secundũ quòd fuerunt in processu registrati) quæ te de hæresi leuiter reddunt suspectum, & propter quæ talem merito te habemus, & quia nõ decet cõniuentibus oculis delicta nos pertransire, in hanc sententiam deuenimus.

Christi nomine inuocato, pro tribunali sedẽtes, & solũ Deũ prę oculis habentes sacrosanctis Euangeliis coram nobis positis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant ęquitatem, per hanc nostram sententiam quam in his scriptis ferimus, decernimus, pronunciamus, & declaramus in causa, & causis quę inter Magn. D.N. Procuratorem fiscalem officii sanctæ Inquisitionis ex vna & te .N. reum conuentum processatum, ac de leui suspicione hæresis culpabilem repertum partibus ex altera, viso, & considerato processu, ac ipsius causa de peritorũ, tàm in iure, quàm sacra Theologia cõsilio, Dicimus, pronunciamus, & sententiamus te .N. in leuem de hæresi suspicionem incidisse, & propterea te debere hæreses de quibus suspectus es abiurare, & detestari, Volẽtes, & decernẽtes, vt postquã huiusmodi abiurationem feceris, sis & remaneas absolutus ab imputationibus, & suspicionibus prædictis. & vt facilius remissionem ab omnipotenti Deo tuorum peccatorum consequaris, & obtineas, volumus, & declaramus, ac pænitentiamus, ꝙ in futurum similia non facias & si quos noueris hereticos, vel de heresi suspectos, aut libros damnatos, atq; prohibitos retinẽtes, denuncies sancto Officio, vel loci ordinario. insuper pro salutari pęnitentia dicas per tot dies, menses, vel annos, tales orationes, quæ quidẽ si non obseruaueris, vel in eam, vel grauiorem suspicionem incideris, grauius punieris. Reseruãtes nobis tamen in totũ, vel in partem moderandi, mitigandi, & commutandi supradictas pęnitentias, & penas omni meliori modo, &c.

Ita pronunciamus frater .N.

FORMA

FORMA abiurationis leuiter suspecti.

EGO .N. talis diœcesis, habitator talis loci, in iudicio constitutus coram vobis Reuerendo .N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, & .N. Episcopo, vel Vicario Episcopali, sacrosanctis Euangeliis coram me positis, & propriis manibus per me tactis, Iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam catholicam, & apostolicã fidem, quã sacrosancta Romana Ecclesia credit, profitetur, prædicat, & obseruat. Item iuro me credere, & profiteor ore, quòd Domi nus Iesus Christus, &c. (& sic exprimatũ articulus catholicus contra hæresim illam de qua leuiter est suspectus). Et conse quenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim de qua me habetis suspectũ, quæ mendaciter asseuerat, &c. (exprimatur error de quo reus est suspectus). Item iuro quòd nunquã prę dictã hæresim credidi, neque credo, nec illi adhęsi, nec adhęco de præsenti, minusq; credã, nec adhęrebo. quòd si aliquid prædictorum fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis debitis taliter abiuratis prõpto animo me submitto, paratus subire omnem pœnam, quam pro his quę feci, & dixi, & meri to me habetis suspectum, volueritis mihi iniungere, & illam studebo pro viribus adimplere, & nullatenus contrauenire. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta Euangelia.

Quæ quidẽ abiuratio, quo ab omnibus melius intelligatur, fiat in vulgari. qua facta Inquisitor poterit reo dicere in vulgari, Fili tu suspicionem, quam de te, & nõ immerito habeba mus, purgasti per abiurationem prębatam. de cetero caueas tibi, quod non incidas in talem hæresim, nec suspicionem. quia licet non tradideris curiæ seculari vltimo supplicio puniendus, tamen grauius punieris, quam si non abiurasses.

FORMA sententiæ contra vehementer suspectum de hæresi.

CONSIDERANTES Nos Frater .N. &c. non absq;

maximo animi nostri dolore te .N. filiũ .N. de tali loco in offi cio sanctissimæ Inquisitionis delatum, ac imputatum fuisse quod talia, & talia ore tuo protuleris (exprimantur singula) & quòd multa de te circumfererentur, quæ a communi fideli um conuersatione, vita, & moribus dissidẽtem te indicabãt, descendimus ad depositiones accipiendas, testes examinandos. & finaliter cum talia, & talia inuenissemus tibi opposita, te citari ac examinari fecimus. Visis igitur processibus contra te formatis, visisque postmodum testibus in officio nostro, tã contra te, q̃ pro te respectiue examinatis, & repetitis, tuisue ad obiecta responsionibus, negationibus, ac confessionibus, prætensisue excusationibus allegatis, ac consideratis con siderandis, de consilio tàm in iure, quàm in sacra Theologia peritorum ad infrascriptã decreuimus deuenire sententiam.

Christi nomine inuocato, & solum Deum præ oculis habentes, sacrosanctis Euangeliis corã nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram sententiã quam ferimus in his scrip tis in causa, & causis coram nobis in officio sanctæ Inquisitionis vertentem inter Magnificũ D.N. Procuratorem fiscalem præfati officii ex vna, & te .N. prædictum reum conuentum, & processatũ de & super hæresis suspicione ex altera rebusq; aliis in actis causæ latius deductis, Pronunciamus, & sententiamus, quod ex processu contra te hactenus fabricato, te de hæresi vehementer suspectum inuenimus, & ideo tanquã tali suspecto (vt a nobis, & aliis huiusmodi suspicio tollatur, & tua ingenuitas omnino expurgetur) indicimus tibi, vt maledicas, detesteris. & abiures omnem hæresim in genere, & præ sertim ex verbis (vt in processu) contra te obiectis, & vt dicitur a te prolatis, & ex factis concomitantibus (maxime si aliquid fecerit a fide vel religione exhorbitans) ressultantẽ, & alias, modo, & forma tibi dãda. Qua detestatione, maledictione, & abiuratoria expurgatione facta mãdamus, vt a qui buslibet cẽsuris ecclesiasticis propter ea quæ in processu sunt deducta, & obiecta, vel eorũ occasione in forma Ecclesiæ con

sueta

ſueta per Vicarium, vel commiſſarium noſtrum ad cautelam abſoluaris, & quod deinde ſuper contentis hactenus in proceſſu, & deductis, de cætero amplius non moleſteris, infraſcriptis tamen adimpletis.

Cæterum, vt facilius ab omnipotenti Deo patre miſericordiarum peccatorum tuorum remiſſionem, & gratiam (vt nedum ab hæreſi, ſed ab omni mali ſuſpicione in futurum præſerueris) iniungimus tibi, vt in tali loco ad noſtrum beneplacitum vitam tuam ducas, ibidemque alicui ſacerdoti idoneo peccata tua ſemel in menſe confitearis, & ſacram euchariſtiā eiuſdē arbitrio deuote, & humiliter ſuſcipias, miſſam &c. reſeruantes nobis auctoritatem in totum, & in partem moderandi, mitigandi &c.

Ita pronunciamus, & ſententiamus Nos Fr̄ .N. Inquiſitor.

FORMA abiurationis ſuſpecti vehementer de hæreſi.

EGO .N. filius .N. de tali loco, talis diœceſis poſitus in iudicio coram vobis Reuerendo Domino .N. Inquiſitori talis diœceſis, & N. Vicario Epiſcopali eiuſdem diœceſis, ſacroſanctis euangeliis coram me poſitis, cognoſcens viam ſalutis ęternæ extra ea quæ credit tenet, & prædicat ſancta & catholica Romana eccleſia nemini patere, ideo cū in officio ſanctiſſimmę Inquiſitionis non modo delatum, ſed & inquiſitum ac proceſſatum, imo etiam grauiter ſuſpectum me inueniam, ne pręfata ſancta mater eccleſia amplius de me vllam ſuſpicionem de hæreſi habeat, & vt omnibus pateat me catholicum ſemper fuiſſe, eſſe, & futurum eſſe, licet peccatorem, & vt omnia a me data ſcandala penitus extinguā, Dico, ac proteſtor me ſemper corde credidiſſe, ſicut & nunc ore fateor credere dei gratia quicquid tenet, credit, & prædicat ſancta mater eccleſia Romana catholica, & ſpecialiter quod poſt hanc vitam inueniatur purgatorium, vel tale, & tale (exprimantur quæ reddunt reum ſuſpectum deinde ſubiūgat). Et conſequēter deteſtor, maledico, & abiuro illam hæreſim, quæ dicit

purgatorium non dari post hanc vitam, item quod . itẽ quod de quibus me vehementer suspectum habetis , & finaliter abiuro omnem hæresim extollentem se contra dictam sanctã Rom.Eccl. sed particulariter illos omnes quę continentur in meo processu . & promitto me obseruare,& perficere omnes mihi in sententia contra me lata cõtentas pænitentias, quod si secus fecero , vel in talem suspicionem , vel hæresim(quod Deus auertat)inueniar,me pœnis in iure,& sacris canonibus & constitutionibus contra relapsos statutis subiicio penitus , & submitto. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta euangelia.

Quo facto moneat reũ Inquisitor, quod de cætero caueat ne incidat in talem suspicionem propter imminens eius vitæ discrimen, & periculum.

ALIA forma abiurationis de vehementi, illius qui alias abiurauit formaliter.

EGO .N. filius .N. talis loci,talis diœcesis positus in iudicio coram vobis .N. Inquisitore,& .N. Episcopo,siue vicario talis Episcopi, cum sit quod tali die talis mensis,talis anni tales, & tales hæreses , siue talem suspicionem abiurauerim , coram tali Inquisitore,vel Episcopo,qui tamen vt postea con fessus sum in meis constitutis non plene confessus sum, sed mondano quodam timore ductus tacui nonnullos complices meos , in hoc paruam , & quasi nullam pænitẽtiam meorum errorum ostendendo , propter quod in fautoriæ suspicionem hæresis incidi,& consequenter in omnes pœnas similibus fautoribus in iure, & a sacris canonibus constitutas lapsum me fuisse fateor , & agnosco, de quibus omnibus veniam petens abiuro,& detestor præfatam fautoriam,& omnem penitus hæresim , & promitto , ac iuro in futurum me numquã in prædictos errores , neque in dictam fautoriam lapsurum , iuroq; mihi iniunctam pariter,& iniungendam pænitentiam me perfecturum.quod si contrarium fecero,me pęnis relapsis seu impænitentibus de iure debitis ex nunc prout ex tunc totalirer

taliter subiicio. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta dei euangelia.

Ego .N. qui supra scripsi propria manu suprascriptam abiurationem, & promisi vt supra, die tali, anno &c.

FORMA sententiæ contra violenter suspectum de hæresi.

NOS Frater .N. Inquisitor hæreticę prauitatis in tali diœcesi, vel statu, seu prouincia a sancta sede apostolica specialiter deputatus, attendentes, quod tu .N. filius .N. de tali loco talis diœcesis fuisti nobis delatus, quod talia, talia, & talia dixeris, vel feceris (exprimantur singula) processimus ad informandum nos super illis vt iustitia suadebat, & sic meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis, actitatis in causa præsenti inuenimus te talia, & talia commisisse. (exprimantur singula) ea propter, & non inmerito de tali hæresi (exprimatur illa hæresis) te violenter suspectum habentes, de consilio iuris vtriusque, ac sacræ theologiæ peritorum in hanc sententiam deuenimus.

Christi igitur nomine inuocato. Nos .N. pro tribunali sedentes more iudicum iudicantium sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, sacrosanctis euangeliis coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram sententiam quam ferimus in his scriptis in causa & causis coram nobis, in officio sanctissimę Inquisitionis vertentem inter Magnificum D. N. procuratorem fiscalem ex vna, & te .N. prædictum in pręsentia nostra cōstitutum hac die & hora tibi inantea assignatis reum conuentum, & processatum de & super hæresis suspicione, rebusque aliis in actis causæ latius deductis, Pronūciamus, & sententiamus, quod ex processu contra te hactenus fabricato te de hæresi violenter suspectum inuenimus, & ideo tamquam de tali suspectu (vt a nobis & aliis huiusmodi suspicio tollatur, & status tui cōditio omnino expurgetur)

indicimus

indicimus tibi vt maledicas, detesteris & abiures omnem hę resim in genere, & præsertim talem hæresim (quæ exprimatur) quæ ex verbis contra te obiectis, & vt dicitur, vel probatur (si de his legitime constat) a te prolatis, & factis concomitantibus (si aliquid notabile fecerit, vti excommunicationem per annum contumaciter suportando, vel similia) resultantem, & alias modo & forma tibi danda, in tali ecclesia vel loco. Qua detestatione, & maledictione, & abiuratoria ex purgatione facta, mandamus in primis, quod statim induaris super omnes vestes tuas per tantum tẽpus (exprimatur vnus, duo, vel tres anni) habitello crocei coloris insignito ante & a tergo crucibus rubeis, & quod cũ dicto habitello stes in porta talis ecclesiæ in talibus festiuitatibus, tali hora, per tantum tempus. teque ad carcerem perpetuum, vel ad tempus in loco a nobis tibi assignando condemnamus, a quo non exhibis nisi ad perficienda ea quę tibi a nobis sunt imposita vel erunt imponenda. & pro salutari pænitẽtia tibi imponimus vt quotidie dicas tales & tot psalmos vel orationes &c.) addãturq; ieiunia, vel ecclesiarum visitationes ad arbitrium iudicis) Reseruantes nobis ex certa scientia prædictæ pænitentiæ auctoritatem mitigandi, aggrauandi, mutandi, tollendi in toto & in parte, totiens quotiens nobis visum fuerit expedire.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos. N. Inquisitor &c.

Qua lecta statim mandabitur executioni, & reus statim induatur habitello, & sequatur abiuratio modo infrascripto.

FORMA abiurationis violenter suspecti.

EGO .N. filius. N. talis loci, talis diœcesis in iudicio personaliter constitutus corã vobis Reuerendo D. . N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in tali prouincia, vel diœcesi a sancta Sede apostolica specialiter delegatus, sacrosanctis euangeliis coram me positis, eisdemque manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam, & apostolicam quam Sancta Romana

Ecclesia

Ecclesia tenet, profiteor, credit, prædicat, atque docet. Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus eandem Sanctam Romanam Ecclesiam cuiuscunque fuerit sectæ, vel erroris.

Item iuro me credere corde, & ore confiteor, quod sic, sic & sic (exprimatur articulus catholicus contrarius illi hæresi de qua reus ipse est suspectus, deinde subdatur) & consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, quæ falso asserit quod (exprimatur hæresis de cuius suspicione laborat, & sic ordinate abiurabit omnes hæreses de quibus suspectus violẽter est habitus addendo(de qua vel de quibus me suspectum violenter habetis.

Item iuro me nunquam prędictæ hæresi, vel prædictis hæresibus adhæsisse, nec adhæreo de præsenti, nec credidi, nec credo, licet propter culpam meam, & ex his quæ male egi, vobis, quod præfatis hæresibus crediderim, & merito suspectũ me reddiderim.

Item iuro, & promitto, quod prędictam hæresim, vel prædictas hæreses nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo. Imo si aliquem audiero, vel sciuero illa vel aliis hęresibus esse infectum, ipsas tenere seu docere, quod vobis Dominis Episcopo, vel Inquisitori, seu vestris vicariis, seu alteri ipsorum, vel successoribus vestris citius quam potero commode denunciabo.

Item iuro, & promitto quod talia, & talia (exprimantur illa) quę egi seu dixi, propter quæ ex culpa mea suspectum de hæresi violenter me habetis, deinceps nunq̃ faciã, seu dicam.

Item iuro, & promitto, quod omnem pænitentiam quæ mihi iniuncta est vel iniungetur pro prędictis culpis meis, implebo pro viribus, nec contraueniam in aliquo. Sic me Deus adiuuet, & ista sacrosancta euangelia. Quod si contra abiurata, vel iurata fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis relapsis de iure debitis nunc pro tunc me obligo, & astringo (quatenus illis feriar) cũ legitime cõstiterit me cõtrauenisse.

Prædicta abiuratio fiat alte, & in vulgari, vt ab omnibus

intelligatur, nisi facta fuerit coram personis ecclesiasticis tan tum,& ipse abiurans latine competenter intelligat.

Sit cautus Notarius scribere in actis, quod dicta abiuratio est facta per talem, tamquam per habitum de hæresi violenter suspectum, vt si in futurum probaretur abiurans recidiuisse, iudicaretur vt talis, & traderetur brachio seculari.

Quibus actis Inquisitor absoluat reum a sententia excommunicationis. Quia sicut hęreticus cũ redit ad gremium ecclesiæ,& abiurat hæreses, est a sententia excommunicationis absoluendus, sic talis cum sit tamquam hæreticus condemnãdus, post suam abiurationem debet a sententia excommunicationis absolui, vt infra.

Nam primo dicetur psalmus, Deus misereatur nostri. vel alius psalmus, reum percutiendo cum virga, quo finito cum gloria patri, &c. addetur, kyrieleison, Christeeleison, kyrieeleison. Pater noster.& ne nos inducas. Saluum fac seruum tuum. Deus meus sperantem in te. Dominus vobiscum. & cum spiritu tuo. Oremus.

Prętende Domine famulo tuo dexteram cælestis auxilii, vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat assequatur per Christum Dominum Nostrum. Amen. Oremus.

Præsta quæsumus domine huic famulo tuo dignum pænitentiæ fructum, vt ecclesiæ tuę sanctę, a cuius integritate fidei deuiauerat delinquendo, dono tuæ gratię reformetur, Per Christum Dnminum Nostrum. Amen.

Ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte, absol uo te a sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus pro eo quod talia, & talia fecisti (exprimantur) propter quæ merito habitus fuisti suspectus violenter de hæ resi,& restituo te sacrosanctis ecclesiæ sacramentis. In nomi ne patris, & filii, & spiritus sancti. Amen.

Et si fuisset citatus de fide responsurus sub excõmunicatio nis pœna, ac cõparere per annum contumaciter renuisset,& propter hoc suspectus violenter de hæresi, ab excommunica tione tali in speciali absoluatur hoc modo. Et ego auctoritate

tate apoſtolica qua fungor in hac parte abſoluo te a vinculo excommunicationis maioris qua per me (ſi Inquiſitor illum excommunicauit) vel per .N. (ſi alius illum excommunicauit) fueras innodatus, pro eo quod citatus legitime reſponſurus de fide renueris contumaciter comparere, & reſtituo te ſacroſanctis ſacramentis eccleſiæ &c.

FORMA ferendæ ſententiæ, ſeu iniungendi pęnitentiam, ei qui propria confeſſione deprehenſus eſt in hæreſim incidiſſe, & pęnitet, nec eſt relapſus.

NOS Frater .N. Inquiſitor in tali prouincia, ſeu diœceſi a ſancta ſede apoſtolica contra hæreticam prauitatem ſpecialiter delegatus, attendentes, quod tu .N. filius .N. de tali loco, talis diœceſis fuiſti nobis fama publica referente, ac fide dignorum inſinuatione delatus de hæretica prauitate, & quod illa infectus fueras in magnum animæ tuę detrimentũ. Nos quibus incumbit ex officio nobis collato ſanctam fidem catholicam in cordibus hominum complantare, ac prauitatem hæreticam ex eorum mentibus extirpare, volentes vt tenebamur, ac tenemur, in & ſuper his certius informari, & videre ſi clamor qui ad aures noſtras peruenerat veritate aliqua fulciretur, deſcendimus ad inquirendum, teſtes examinãdum, & finaliter te vocandum, vel capiendum (ſi captus fuerit) & in & ſuper cõtra te denunciatis te interrogandum medio iuramento, & peragendo omnia, & ſingula quæ per nos erant fienda iuſtitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ ſanctiones, vſque ad rigoroſum examen etiam procedendo inuenimus te propria confeſſione in iudicio per nos medio iuramento recepta, in multiplici hæretica prauitate deprehenſum. Nam inuenimus te per tot annos (exprimantur) crediſſe corde, & re confirmaſſe ſępe ac ſępius tales, & tales hęreſes (exprimantur omnes hæreſes in quibus incidit, & etiam explicentur omnia quę contra illum legitime ſunt pro

bata, & postmodum sequatur) verumtamen cum misericors & miserator Dominus nonnullas prolabi in hæreses, & errores aliquando permittat, non solum vt catholici in sacris eloquiis exerceantur, verum etiam vt sic lapsi humiliores fiant, & reddantur, ac in pęnitentię operibus exerceantur, eiusdem igitur processus meritis diligenter discussis, de vtriusque iuris atque sacræ theologiæ Doctorum consilio causam tuam concludere, declarare, ac sententiare modo infrascripto decreuimus.

Christi igitur, ac beatissimæ virginis nomine inuocato. Nos .N. Inquisitor .N. cum interuentu Reuerendiss.N. Epi, vel .N. eius Vicarii in causa, & causis vertentibus in sancto officio inter magnificum .N. procuratorem fiscalem ex vna, & te .N. filium .N. de tali loco, talis diœcesis ex altera reum processatum, & confessum, vel conuictum (si testium dictis fuerit conuictus) hic in pręsentia nostra constitutum hodie, pro die & termino tibi a nobis assignato, pronuntiamus, sententiamus, & declaramus te .N. fuisse hæreticum, & propter hoc fuisse incursum in omnes censuras, & pœnas ecclesiasticas tam a sacris canonibus, & constitutionibus, quam a cæteris iuribus contra tales delinquentes impositas. Sed quia de commissis humiliter veniam, & misericordiam petisti, dicēdo te præparatum, ac optime dispositum ad abiurādum omnes quas tenuisti, & alias quascunque hæreses, & errores cōtra fidem catholicam existentes, & asserendo te infuturum catholicę, & secundum Sanctæ Romanę Ecclesiæ orthodoxę instituta velle viuere, ordinamus, quod ad gremium ipsius Sanctę Romanę Ecclesię admittaris, absolutus primum a censuris ecclesiasticis per te incursis, dummodo corde sincero, & fide nō ficta abiures, maledicas, & detesteris præfatas quas tenuisti, & credidisti, & quascunque alias hęreses, modo & forma tibi tradita seu tradenda, vbi, & quando nobis placuerit, vestitus habitello crocei coloris insignito crucibus rubeis ante, & retro quam portabis super omnes vestes in recunciliationis, & pænitentiæ signum.

Et vt

Et vt peccata tua impunita omnino non remaneant,& alii tuo exemplo discant tales hereses vitare,misericorditer tecũ agendo te condemnamus ad carcerem perpetuum, in loco a nobis tibi assignando a quo exire sine nostra in scriptis habita licentia non audebis,nisi ad infrascripta peragenda.in quo quidem carcere per tantum tempus ieiunabis qualibet sexta feria,in qua quidẽ die dices septẽ psalmos pænitentiales ante imaginem Crucifixi,& ter in ebdomada dices . Item dices. Item facies tales eleemosynas.

Item per tot solennitates habitello vestitus stabis in valuis talis ecclesiæ,tali hora.

Item quater in anno scilicet in tali, tali, tali, & tali solemnitate sumes præuia sacramentali confessione sacratissimam Eucharistiam.

Reseruantes tamen nobis auctoritatem in parte, & in toto mitigandi, moderandi, commutandi prædictas pœnas,secundum quod nobis tibi expedire videbitur,& ex misericordia tibi etiam remittentes confiscationem omnium bonorum tuorum.

Ita pronunciamus, & sententiamus nos .N. Inquisitor.N. Et .N. vicarius Episcopalis.

ALIA forma.

NOS .N. &c. ex depositionibus nonnullorum in sancto officio factis notitiam habentes,quod tu .N. de tali loco, &c. feceris vel dixeris talia , & talia,per ministros sancti officii captus,& carceratus fuisti,tandem examinatus vix in rigoroso examine infrascriptas hæreses confessus es, videlicet.

Quod non habemus liberum arbitrium nisi ad malum, quod.quod.quod.

Quod tenuisti, & legisti libros prohibitos, & hæreses cõtinentes &c.

In quibus erroribus perseuerasti, per tot annos animo indurato.

Quibus

Quibus hæresibus,& erroribus vna cum processu optime consideratis,de consilio vtriusque iuris ac sacræ theologię pe ritorum ad causæ tuæ expeditionem venire decreuimus.

Christi igitur, ac beatissimæ virginis eius matris nominè inuocato nomine, Nos .N. Inquisitor, &c. cum interuentu R. D. N. Vicarii Episcopalis in causa,& causis vertentibus in sancto officio inter Magnificum D. N. procuratorem fiscalē ex vna,& te.N. de tali loco, hic in præsentia nostra reum, & hac die & hora tibi pro termino assignatis constitutum processatum, & confessum,atque culpabilem inuentum,pronun ciamus, sententiamus, & declaramus, quod tu .N. fuisti hæreticus: quapropter in omnes censuras, & pœnas ecclesiasticas a sanctis canonibus, & constitutionibus tam generalibus quam particularibus similibus facinorosis impositas, & specialiter in priuationem omnium graduum,officiorum, & beneficiorum de quibus ex nunc per præsentes te priuamus, & ad ea reassumenda inhabilem in futurum te reddimus, & facimus.

Sed quia dixisti, quod te pęnitet incidisse in præfatas hære ses, & veniam,ac misericordiam postulasti,dicens te velle & viuere,& mori in gremio sanctę matris ecclesię catholicæ Ro manę,ordinamus,quod absoluaris a censuris ecclesiasticis in quas incurristi, & recipiaris in gremium ipsius sanctæ matris ecclesiæ Romanæ orthodoxæ, dummodo corde sincero, & fi de non ficta abiures, maledicas, & detesteris supradictas, & quascunque alias hæreses modo, & forma tibi assignata siue assignanda, & in loco siue locis tibi a nobis deputandis, vesti tus tamē habitello coloris crocei insignito cruce rubea ante, & retro,quem portabis super ceteras vestes in reconciliationis, & pænitentiæ signum.

Et vt delicta tua totaliter impunita non remaneant, volu mus, vt recludaris in carcere perpetuo in loco tibi a nobis assignando,vbi peccata tua deflere possis: a quo quidem carcere sine nostra licentia in scriptis non exhibis, nisi ad infrascripta perficienda.

Et pro salutari pænitētia ordinamus, quod per annos &c. ieiunes sexta feria, & dicas septem psalmos pænitentiales, cum suis orationibus. Item, item, item.

Et quod semel in quolibet mense te præsentare debeas nobis, vel vicario nostro. Reseruantes nobis in totum, & in partem facultatem mitigandi, moderandi, vel commutandi supradictas pœnas ad arbitrium nostrū, & per singularem gratiam, & ex misericordia remittimus tibi confiscationem bonorum tuorum.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos .N. Inquisitor.

FORMA abiurandi omnem hęresim per illum, qui propria confessione est deprehensus, & pęnitet ipsum.

EGO .N. de tali loco, talis diœcesis in iudicio positus personaliter coram vobis Reuerendo .N. Inquisitore in tali diœcesi a sancta sede apostolica specialiter delegato, & .N. vicario episcopali sacrosanctis euangeliis coram me positis, eisque propriis manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam, quam Romana Ecclesia credit, profitetur, & prædicat atque obseruat: & consequenter abiuro, reuoco, detestor, & abnego omnem hæresim cuiuscunque sit conditionis, & sectæ, & profiteor ore quod sic, & sic (exprimatur articulus catholicus contrarius illi hæresi in qua ipse confessus est se incidisse, & deinde subiungat) & consequenter abiuro, abnego, detestor, & reuoco illam hæresim damnatam per sanctam ecclesiam quæ falso, & mendaciter asseuerat, &c. in quam ego miser incidi eamque tenui per tot annos, & illi credidi, ac illam docui, ac defensaui, cuius rei me pęnitet toto corde. Et si in plures hæreses se incidisse confessus est, abiurabit quālibet singilatim modo supradicto.

Item iuro pariter, & promitto, quod deinceps nullam hęresim tenebo, credam, nec adhærebo alicui, nec dogmatizabo, nec

bo, nec docebo, nec instruam quemquam de aliqua hæresi, nec libros hæreses continentes legam, nec tenebo. imo si sciuero aliquos de hæresi suspectos, aut libros prohibitos habẽtes, vel aliquem docere seu dogmatizare tales vel qualescunque hæreses, quod citius quam potero commode vobis, vel alteri vestrum, aut vestris vicariis pro tempore siue vestris successoribus denunciabo, & intimabo.

Item iuro, & promitto, quod pænitentiam per vos mihi & iniunctam, & iniungendam pro prædictis culpis meis non refutabo, nec cõtraueniã in aliquo, sed ꝓ viribus adimplebo.

Item iuro pariter, & promitto, quod non fugiam, nec me absentabo nisi de vestrum licentia, & assensu, imo iuro, & ꝓmitto, quod quandocunque, & quandocunq; requisitus fuero per vos seu per vestros vicarios, ac successores vestros aut eorum vicarios, vel illorum nomine, & mandato, quod citius quo commode potero me ꝑsonaliter præsentabo. quod si contra prædicta iurata, & abiurata, seu eorum aliquid (ꝙ Deus auertat) fecero, protinus haberi volo pro relapso, & pęnis relapsis de iure debitis me nunc pro tunc obligo, & astringo quatenus illis plectar, si & quando probatum legitime cõstiterit in iudicio, seu me confessum nunc iurata, & abiurata aliqua me commisisse. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

ALIA forma abiurationis formalis.

EGO .N. filius .N. de tali loco, talis diœcesis constitutus in iudicio coram vobis .N. Inquisitore talis diœcesis, cũ crediderim infrascriptas hæreses videlicet, quod in ecclesia, quod in sacramento altaris.

Item. Item (explicentur singula deinde sequatur) in quibus hæresibus perseueraui per tot annos, illas, & omnes alias hæreses abiuro maledico, & detestor, & promitto, ac iuro ꝙ in futurum tenebo, & credam prout nunc teneo, & credo omne ꝙ tenet, & credit sancta, & catholica mater ecclesiã

Romana,

Romana, & promitto quod quicquid pro pænitentia mihi iniunctum fuerit perficiam, & implebo, & si aliter fecero, quod iuridice, ac legitime probari, & constare possit, pœnis a iure, & sacris canonibus, & constitutionibus relapsis merito taxatis, ex nunc prout, ex tunc me subiicio, & submitto, & ita promitto. Sic me Deus adiuuet, & hęc sacrosācta Dei euāgelia.

Sit autem circumspectus notarius, quod scribat in actis p̄dictum reum abiurasse tamquam deprehensum in hæresim propria confessione, vt si relabatur pœna relapsis debita possit puniri. quo facto sequatur absolutio modo infrascripto.

Psalmus. Deus misereatur nostri, vel alius psalmus, cum Gloria patri &c. Kyriel. Christel. Kyriel. Pater noster. Et ne nos. Sed libera nos. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Prętende domine famulo tuo dexteram cęlestis auxilii, vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat assequi mereatur. Per Christum dominum nostrum. Amen.

Oremus.

Præsta quæsumus domine famulo tuo dignum pęnitentię fructum, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ, a cuius integritate deuiauerat in hæresim incidendo, dono tuæ gratiæ reformetur. Per Christum dominum nostrum. Amen.

Et ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte, absoluo te a sententia excommunicationis maioris, qua fuisti innodatus, pro eo, quia in damnatam hæresim credendo incidisti, et restituo te sacrosanctis Ecclesiæ sacramentis. In nomine Patris, et Filii, Spiritus sancti. Amen.

FORMA sententiæ contra eum qui de relapsu est denuntiatus, et multum indiciatus, nihil tamen contra illum legitime, ac perfecte probatum inuenitur.

CHRISTI nomine inuocato. Nos .N. Inquisitor &c. pro tribunali sedentes, et solum Deum præ oculis habentes

per hanc nostram sententiam, quam de iurisperitorum consilio interloquimur in scriptis in causa, & causis vertentibus coram nobis inter Magnificum Dominum .N. procuratorem fiscalẽ sancti officii ex vna parte, & te .N. filiũ .N. &c. hic in p̄sentia nostra constitutum reum Inquisitum, & examinatum de & super relapsu in hęresim, ac impænitentia a tempore, & postquam in gremium sanctæ Matris Ecclesiæ, alias admissus fuisti, rebusq́; aliis in actis causæ & causarũ huiusmodi latius deductis ex altera, Auditis consultorũ nostrorũ votis infrascriptã tamquã discretam, atque salutarem pænitentiam antiquis mandatis tibi factis adiungere, seu iniungere decreuimus. idq́; pie fecimus, vt tutius in futurum deliberare valeamus, an tu .N. supradictus in luce, vel in tenebris ambules, & vtrum sis vere pęnitens, an ficte conuersus. Decernimus ergo, & iniungimus tibi .N. de relapsu hactenus suspecto, vt in carcere clauso, per nos tibi deputando, remanere debeas, ibidem vitam tuam in fletu, & lachrymis peracturus donec per nos aliter fuerit diffinitum, iniungimus etiam tibi, & mandamus, quod, &c. Item &c.

FORMA sententiæ contra confessum, & pęnitentem, sed relapsum.

NOS N. sacræ theologiæ professor Inquisitor hæreticę prauitatis, in tali diœcesi, seu prouincia a sancta sede apostolica specialiter delegatus, attendentes legitime informati q̄ tu .N. filius .N. de tali loco, talis diœcesis fuisti coram nobis (si ita fuerit) seu coram tali Inquisitore, vel Episcopo, delatus de hæretica prauitate, seu de talibus (explicentur articuli in quibus legitime fuit compertum, q̄ confessione propria fuit deprehensus, ac etiam testibus conuictus, & quod in illis perseuerauerit a tanto tempore animo indurato) sed postmodum adhęrens (vt videbatur) consilio saniori illas hæreses in tali loco, in manibus talis Inquisitoris, seu Episcopi publice abiurasti, abnegasti, & reuocasti, in forma ecclesiæ consueta,

propter

propter quod prædictus Inquisitor, siue Episcopus credens te veraciter conuersum ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, te ab excõmunicationis pœna qua astrictus tenebaris absoluit, si tamen de corde vero, & fide non ficta reuersus esses, & ad ipsius sanctæ matris ecclesiæ vnitatẽ te reduxisse putans, iniũ xit tibi pænitentiam salutarem. verum post tot annorũ curricula iterum delatus nobis fuisti quod iterum incideris in tales, tales, & tales iam per te abiuratas hæreses (explicentur) Id cum audissemus, descendimus ad inquirendum, ac testes examinandum, ac te etiam capiendum, & examinandum, reperimusque tam per testes, quam per propriam confessionẽ tuam iudicialiter receptam, quod in abiuratas hæreses reincideris. Nam reperimus quod talia, talia, & talia dixisti, & fecisti (exprimantur) propter quæ merito te habemus pro relapso iuxta canonica instituta. Sed quia ad informationem ꝓborum virorum diuina gratia inspirante (vt dicis) es reuersus ad gremium eiusdem matris ecclesiæ, admisimus te ad recipienda pænitentiæ sacramenta. Nunc autem volentes causę tuæ finem imponere, ad diffinitiuam sententiam descẽdimus modo infrascripto.

Christi igitur, & beatæ virginis inuocato nomine, Nos .N. Inquisitor qui supra, cum interuentu Reuerendissimi .N. Episcopi .N. sedentes pro tribunali more iudicum iudicantiũ sacrosanctis euãgeliis coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei vnitatem, Doctorum vtriusque iuris, & sacræ theologiæ præhabito cõsilio in causa, & causis verteñ. in sancto officio inter Magnificũ. D. N. procuratorẽ fiscalẽ ex vna, & te .N. de tali loco hic in præsentia nostra constitutũ, reũ processatũ die & hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis parte ex altera sentẽtialiter iudicamus te esse veraciter relapsum in hæreticã prauitatẽ licet pænitentem, & sic vt realiter relapsum in hæresim de foro nostro ecclesiastico te prohícimus, & relinquimus brachio seculari, rogantes tamen effica-

citer dictæ curiæ ſecularis miniſtros, quatenus circa te citra ſanguinis effuſionem, & mortis periculum ſuam ſententiam moderari dignentur.

Ita pronunciamus, & ſententiamus Nos .N. Inquiſitor, qui ſupra.

Et quia cum tradendus brachio ſeculari in ſacris inuenitur, debet prius degradari, optimum erit etiam degradationis formam ſubiungere.

FORMA degradationis formalis.

QVANDO clericus a ſuis ordinibus eſt degradandus, Epiſcopus conuocat prælatos, & religioſos viros ſuæ diœceſis, quoniam licet ad talem actum degradationis olim requirerentur plures Epiſcopi, nunc tamen ſolus Epiſcopus cum prælatis, & aliis ſuæ diœceſis peritis, & religioſis poteſt reũ in ſacris ordinibus conſtitutum quando brachio ſeculari tradendus eſt, degradare, vel etiã quãdo eſt perpetuo immurandus. Adueniente autem die reo aſſignata ad audiendam diffinitiuam ſententiã ſuam qua brachio ſeculari tradendus eſt, Epiſcopus in pontificalibus indutus cum prælatis ſuæ diœceſis eidem aſſiſtẽtibus, degradandum ſacris veſtibus indutum ac ſi in ſuo ordine ſeruire, ac miniſtrare vellet, coram ſe ſiſtere faciet, ac ſic illũ degradabit. Incipiet enim a ſuperiori ordine, & gradatim vſque ad infernum deſcendendo. & ſicut conferendo ordinem Epiſcopus vtitur verbis ad hoc per eccleſiam ordinatis, ita degradando in qualibet depoſitione & caſulæ, & ſtollæ, & ſic de aliis poterit vti verbis aliquibus cõtrariis primis. Vide in pontificali. Degradatione finita legetur ſententia ſuperius poſita.

FORMA degradationis verbalis.

NOS .N. miſeratione diuina Epiſcopus .N. attendentes quòd tu .N. filius .N. de tali loco, talis diœceſis in ſacris ordi-

nibus

nibus cōstitutus(exprimatur ordo) vel talis religionis obum bratione fuscatus (exprimatur religio) tuis demeritis exigen tibus es per nos, & Reuerendum Inquisitorem hęreticæ pra uitatis impęnitens, hæreticus iudicandus, & vt talis per sententiam nostram relinquendus brachio seculari, ea propter iustitia exigente, & vt nobis mandant canonicæ sanctiones, sententiam depositionis, ac degradationis in & contra te ferimus ī his scriptis, te ab omni officio sacerdotali, & iuridictionibus, & prædicatione, & confessionū audientia deponētes.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos .N. Episcopus &c.

FORMA sententiæ contra impęnitentem, & relapsum.

NOS .N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali dięcesi, vel prouincia a sancta sede apostolica specialiter delegatus, attendentes ꝙ tu .N. filius .N. de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis, vel .N. & .N. ꝑdecessoribus nostris, vel tali Inquisitori, vel Episcopo delatus de multiplici hæretica prauitate (exprimantur articuli) in quibus est legitime repertum ꝙ fuisti, & confessione propria iudicialiter, & fide dignis testibus deprehensus, & quòd in illis perstiteris tanto tempore (explicetur tempus) animo indurato, sed ꝙ post sano vsus consilio illas hæreses publice obiurasti in tali loco in forma ecclesiæ cōsueta, propter quæ prædicti Inquisitor, & Episcopus credentes te veraciter resilisse ab hæresibus antedictis, tibi absolutionis beneficium impertierunt, absoluentes te ab excōmunicationis sententia qua astrictus in antea tenebaris, si tamen corde vero, & fide non ficta conuersus existeres, tibiq; salutarem pęnitentiam iniungentes ad misericordiam receperunt: verū post oīa antedicta fuisti nobis delatus quòd iterū incideris in damnatas hæreses per te publice in antea abiuratas, seu talia, & talia, commisisti contra prælibatam abiurationem in tuę animę perditionem. quod audientes iustitia nos cogente descendimus ad inquirendum, testes examinādum, teq; vocandum, & interrogandum, eaq; faciendum quæ per nos fienda erant

secundum

ſecundum canonica inſtituta, in quibus legitime cõperimus, tàm per teſtes fide dignos, quàm per tuam confeſſionem plu ries per nos iudicialiter receptam, te incidiſſe, ac rediiſſe in hæreſes abiuratas. Nam reperimus ꝙ talia, & talia dixiſti. (exprimãtur) propter quæ & merito te ꝓ relapſo habemus, Et cũ noſtris præcordiis cuperemus, prout & nunc cupimus te ad ſanctę Matris Eccleſię vnitatem reducere, ac a tuis viſce ribus præfatam hæreſim eneruare, conatus noſtros exercuimus ad te ſalubriter conuertendũ, modos congruos & varios adhibenres: ſed tu in reprobum ſenſum datus pariter, & ſeductus, prælegiſti & hic potius temporalibus, & poſt mortẽ perpetuis ignibus torqueri, quàm cõſilio ſaniori adhærendo ad gremium, & miſericordiam ſanctæ matris Eccleſiæ aduolare. Qua propter cum nihil amplius tecum habeamus quod ſperemus, in infraſcriptam ſententiam deuenimus.

Chriſti igitur, ac beatæ Mariæ ſemper virginis nomine inuocato, Nos .N. Inquiſitor &c. cum interuentu Reuerendiſs. D. N. Epiſcopi, vel vicarii ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantium ſacroſanctis euãgeliis coram nobis poſitis, vt de vultu Dei noſtrum prodeat iudicium, & oculi noſtri videant æquitatem, habentes prę oculis ſolum Deum, & ſanctæ fidei vnitatem, in cauſa & cauſis vertentibus inter Magnificum D. N. procuratorem fiſcalem ex vna parte, & te .N. de tali loco hic in præſentia noſtra conſtitutum reum proceſſatum, & confeſſum, & conuictum hac die, & hora pro termino ad audiendam diffinitiuam ſententiam in antea tibi aſſignatis ex altera, habito prius, ac pluries repetito cum vtriuſq; iuris, ac ſacræ theologiæ profeſſoribus conſilio, ſententialiter iudicamus te eſſe veraciter relapſum in hæreticã prauitatem & impænitentem, & ſic vt realiter relapſum, & impænitentẽ de foro noſtro eccleſiaſtico te proijcimus, & relinquimus bra chio ſeculari debita animaduerſione puniendum. Rogamus tñ pręfatę curię miniſtros, vt circa te citra ſanguinis effuſionẽ ac mortis periculum ſuam ſententiam moderari dignentur.

Ita pronunciamus, & iudicamus, Nos Fr̃. N. Inquiſitor &c.

FORMA

FORMA sententię contra falsos testes, seu falsum deponentes.

NOS .N. Inquisitor, &c. (nam in tali casu solus Inquisitor potest procedere) attendentes, quod in examinibus per nos his diebus contra .N. filium .N. de tali loco factis inuenimus te dixisse, & medio iuramento affirmasse te audiuisse talem dixisse, vel fecisse talia, & talia (exprimantur illa) quod non est verum vtpatet per tuam confessionem, licet post multas varietates, & vacillationes, tam in tortura, quam extra illam factas, de quibus omnibus veniam, & misericordiam, simul & pænitentiam, ac remissionem a nobis humiliter petisti, Nos autem attendentes, & scientes præmissa vera esse, Christi inuocato nomine sedentes pro tribunali more iudicũ iudicantium &c. in causa vertente in officio sanctæ Inquisitionis inter Magnificum. D. N. procuratorem fiscalem ex vna, & te .N. supradictum hic in nostra præsentia constitutum reũ & processatum, cõfessatum, ac conuictum parte ex altera, hac die & hora pro termino ad audiẽdam diffinitiuam sententiã inantea tibi assignatis sententialiter iudicamus, denunciamus, & sententiamus te .N. &c. hic in nostra præsentia constitutum, iam examinatum contra .N. falsum testimonium dixisse, aliosque ad id faciendum induxisse. propter quod tamq̃ falsus testis debeas puniri declaramus, & volumus ꝙ per totã vrbem in locis videlicet consuetis fustigeris primum, mox ad triremes, vt pro remigante ibi deseruias, statim ducaris.

Ita pronunciamus, ac sententiamus, Nos Frater .N. Inquisitor &c.

ALIA forma.

CHRISTI nomine inuocato. Nos .N. Inquisitor, &c. viso processu de te, siue contra te per nos facto, visisq; videndis, quibus animus noster, & cuiuslibet iudicis merito potuit

informari,

informari, certiores facti quòd tu .N. de tali loco hic in pſentia noſtra conſtitutus veritatem, quæ ſola in negotio fidei quæritur, denegaſti, & falſitatem cum iuramento iudicialiter, ac legitime contra .N. pluries affirmaſti, ſinceritatemq; ſancti officii corrumpere voluiſti, ac nos iudices in præiudicium fidei orthodoxæ deluſiſti, ea propter ne tàm graue crimen remaneat impunitum, & vt tui pœna cęteris tranſeat in exemplũ, ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, in cauſa & cauſis vertentibus in noſtro officio inter Magnificũ D.N. Procuratorẽ fiſcalẽ ex vna parte, & te.N. ſupradictũ teſtẽ, vel teſtes (ſi plures fuerint) falſum, & falſariũ inuentũ, ex altera, pronunciamus, ſententiamus, & declaramus te.N. ſupradictũ contra .N. de hæreſi accuſatum falſum teſtimonium dixiſſe, ſicut patet in tuis confeſſionibus. Propter hoc te condemnamus, & ſententiamus, vt ea die qua nobis expedire iudicatũ fuerit, in tali & tali loco vrbis fuſtigeris, debeas deinde ad triremes ductus in eis per decennium pro remige deſeruire.

Ita pronuntiamus, ac ſententiamus nos .N. Inquiſitor &c.

FORMA tradendi, ſeu relinquendi brachio ſeculari hęreticum impęnitentem, fidem tamen catholicam profitentem.

NOS .N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis in tali diœceſi, vel prouincia a ſancta ſede apoſtolica ſpecialiter delegatus, cum interuentu Reuerẽdiſſimi D. N. Epiſcopi talis diœceſis vel Vicarii &c. Attendentes ꝙ tu .N. de tali loco, talis diœceſis fuiſti nobis delatus de tali, ac tali hæretica prauitate (exprimantur) & vellemus certiorari, an ea quæ de, & contra te nobis dicta fuerant, veritate aliqua fulcirentur, deſcendimus ad nos informandum, teſtes examinando, ac eos medio iuramento ſępius interrogando, eaq; & ſingula faciendo quæ per nos ſecundum canonica inſtituta erant facienda. Verum cũ vellemus præſens tuum negotiũ fine debito terminare, viſis, ac de vtrius iuris, & ſacræ theologiæ Doctorum iudicio diligenter

genter discussis processus meritis, & omnibus, ac singulis in presenti causa productis, actis, & actitatis equa lance libratis, reperimus contra te probatum legitime q fuisti tanto tempore (exprimatur tempus) infectus hæretica prauitate. nam reperimus, q fecisti, & dixisti talia, & talia (exprimãtur illa) ex quibus apparet manifeste, quòd es legitime deprehẽsus in prædictam labem hæreticam incidisse. sane cum cuperemus prout & adhuc cupimus, te veritatem fatendo resilire ab hæresibus prædictis, & reduci ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & sanctæ fidei vnitatem, vt sic & anime, & corporis euaderes mortem, tàm per nos quàm per alios nostram exercentes diligentiam, ac te per longa tempora expectantes, tu in reprobum sensum datus cõtempsisti aquiescere saniori consilio, imo perstitisti, & persistis in negatiua pertinaciter, & contumaciter animo indurato. Verum cũ Ecclesia Dei tãto tempore te expectauerit, quatenus resilires recognoscendo propriam tuam culpam, & nolueris, neque velis, & non habeat vltra quid tibi faciat gratie, ac mercedis, vt sis ceteris in exemplum, & ne talia facinora remaneant impunita, ad infrascriptam sententiam deuenire decreuimus.

Nos .N. Inquisitor &c. cum interuẽtu Reuerendissimi .N. Episcopi, vel Vicarii, &c. Inuocato nomine Domini nostri Iesu Christi, ac gloriosæ eius matris, & virginis Marie, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium sacrosanctis Euangeliis coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, in causa, & causis in officio nostro vertentibus inter Magnificum Dominum .N. Procuratorem fiscalem ex vna parte, & te .N. in nostra presentia constitutum hac die, & hora, ac loco tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam assignatis, ex altera, habito prius, & pluries cum vtriusque iuris, ac sacræ theologiæ Doctoribus, ac bene digesto consilio, diffinimus per hanc nostram sententiam in scriptis redactam, ac prolatam, declaramus, ac sententiamus te .N. de tali loco esse hæreticum impenitentẽ, & tradendũ, seu relinquendum, vt talem brachio seculari, &

per hanc nostram sententiam tamquam vere hęreticum pertinacem, & impęnitentem a foro Ecclesiastico te proiicimus & tradimus, seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curiæ secularis. eandem curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum suam sententiam moderentur.

Ita pronunciamus, ac sententiamus nos .N. Inquisitor qui supra &c.

FORMA sententiæ contra hæreticum fugitiuum contumacem, & congruo tempore expectatum.

NOS .N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, vel prouincia a sancta sede apostolica specialiter delegatus cum tu .N. filius .N. de tali loco, talis diœcesis incideris in damnatas hæreses, illas manifeste ac publice in tali ecclesia pdicãdo, seu taliter (exprimatur put fuit) seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue deprehensus propria confessione in iudicio per nos recepto, & post fugeris, medicinam refutans salutarem, citauerimus te, vt de & super his coram nobis manifestius responderes; tuq; ductus maligno spiritu pariter, & seductus renueris comparere, excommunicauimus te, ac excommunicatum te fecimus publicari, in qua stetisti per annum, seu per tot annos animo pertinaci latitans, & fugiens hinc, & inde, ita quòd nunc quo te duxerit malignus spiritus ignoramus. Et cum te expectauerimus misericorditer, & benigne, vt reuertereris ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & ad sanctæ fidei vnitatem, tu in reprobum sensum datus comparere contempsisti, sane cum vellemus causam tuam fine debito terminare, ne videamur tàm nefanda crimina conniuentibus oculis pertransire, de multorum in vtroque iure, ac sacra theologia peritorum consilio, & assensu, cum interuẽtu reuerendiss. N. Epi, vel Vicarii Episcopalis ad infrascriptam sententiam deuenimus.

Christi

Christi igitur, ac beatæ Virginis eius matris nomine inuocato nos.N. Inquisitor qui supra iudex in causa fidei sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, in causa, & causis coram nobis vertentibus inter te .N. profugum, ac fugitiuum ex vna, & Magnificum Dominum .N. Procuratorē fiscalem ex altera parte, per præsens nostrum edictum publicum requirimus pariter, & citamus peremptorie, quatenus tali die, talis mensis, de tali anno, in tali ecclesia, talis diœcesis, hora tali personaliter compareas coram nobis sententiā tuam diffinitiuam auditurus. significantes q̧ siue cōparueris siue non procedemus ad nostram diffinitiuam sententiam contra te, prout ius, & iustitia suadebit. Et vt præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiam, nec valeas te ignorantiæ velamine tueri, præsentes nostras requisitionum, & citationum, volumus, & mandamus affigi publice in valuis talis, & talis ecclesiæ. In quorum testimonium præsentes nostras literas impressione nostrorum sigillorum iussimus communiri.

Ita pronunciamus, & sententiamus nos .N. Inquisitor qui supra &c.

FINIS Formularum agendorum.

596

INDEX ALPHABETICVS IN volumine contentorum.

A

F.

INDEX.

G

H

INDEX.

610

L.

M

N

P

T.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGANTVR.

Pagina Versu.

2. 5. *mallei maleficarum.*
20. *in margine. nomina.*
32. *in margine. inuocantes.*
40. 6. *primo quolibeto.*
90. *in margine. scripturam.*
106. 6. *secundum consuetudinem.*
108. 12. *lib. 6. manifeste.*
13. *anchar. etiam dicit quod.*
113. *in margine. quando possit*
119. *in margine. pares sint.*
224. 15. *incipien. Vt commißum.*
273. *in margine. veritatis, & calumniæ.*
282. *in margine. restitutio in integrum.*
305. *in margine. notorii.*
347. 24. *ocij tui & laudo.*
498. 9. *alloquendi aliquem.*
17. *auxilium præbens.*
562. 21. *dictum. N.*
563. 12. *maxime si falsum.*

SERIES CHARTARVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ, AAa BBb CCc DDd EEe FFf GGg HHh IIi KKk LLl MMm NNn OOo PPp QQq RRr SSſ TTt VVu XXx YYy ZZz, AAaa BBbb CCcc DDdd EEee FFff GGgg HHhh IIii.

Omnes ſunt duérniones.

R O M AE,

Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales
Anno. M. D. LXVIII.